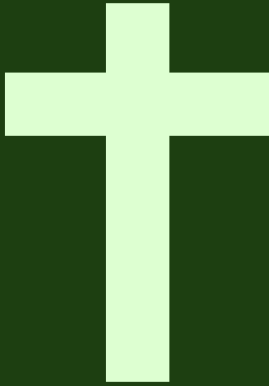


Kimré



Kimré: Magtubu tôô top bijare to kôbi New Testament

Kimré
Kimré: Magtubu tôô toj bîrare to kôrbi New
Testament

copyright © 2007 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kimré

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-07

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 7 May 2025 from source files dated 7 May 2025

9dffd176-4e78-52cc-9acd-204efe85cf84

Contents

Matiyé	1
Mark	74
Luk	119
Ja	192
Jé lê bay jé	247
Rômê	315
1 Kworêntijnê	350
2 Kworêntijnê	380
Galat	402
Epêsijnê	415
Pilipijnê	428
Kwolosijnê	437
1 Tésalonisijnê	446
2 Tésalonisijnê	454
1 Timoté	459
2 Timoté	469
Tit	476
Pilémô	481
Hébre	483
Jak	511
1 Piyêr	520
2 Piyêr	530
1 Ja	537
2 Ja	546
3 Ja	548
Jud	550
Pelal wo jô Ja	553

Kwôlo Dôri wo Emen wo Matiyé kôl kwôli bô magtubu tori a Kwôlo kôl kwôli magtubu to Matiyé li hen

Bô magtubu Kwôlo Dôri wo Matiyé a na, mawi kwôlo Mark na li bô magtubu tori a hen na, yi ya. Mawi kwôlê bi a na:

1. Ba kôl na kwôli ulê béré wo Ja ôbi lê batêm. (3: 1-12.)
2. Ba na kwôli batêm to Ja lij Jésu na lamê wo ôbi bare lam Jésu. (3: 13 - 4: 11.)
3. Ba na kwôli derê kwôlê wo Jésu dô men, gelé wo ôbi gelij bijné are men, beraré wo ôbi berare bay ômpare a men sa iyé Galilé. (4: 12 - 18: 35.)
4. Ba na kergare to ôbi ô Jérusalêm a hen. (Sapitre 19-20.)
5. Ba kirijna ôbi sa bijn Jérusalêm na, ôbi wôl gañ né hen. Wulê wo jurgem bi wo hen deré kibri ba, na kwôli beréri men, kwôli deréri men, kwôli jê sé wori kamjé men, kwôli sé wo ôbi si sa bijné hen a men. (Sapitre 21-28.)

Nijba, sapitre 1 na 2 ná, kwôlo tumô wo Matiyé kôl bô magtubu tori a ba, na kwôli tô môn wo Jésu

men, kwôli yêri men, kwôli kamjare tori a men. Men, ôbi kôl kwôli gawra wop Jésu bi wo ôbi dfa kelê kwôli bô magtubu tôri a hen. Jésu bi wo hen na, na Kelma ôbi gôlij na na wo Emen na genge diré béna hen men, ôbi na Emanuwêl (bôri na: Emen ba na na) men, na na Jésu a Emen né lij anja ôbi na kôl kwôliji bô magtubu tori to tumô hen men.

Kwôlo Dôri wo Matiyé ná, na magtubu to yi gay wôsa hende day kwa ari gelé ka Jésu na gelij bijné hen kwône kini bay.

Sapitre 5-7 ná, na kwôli derê kwôlê wori sa keram a wo kôl kwôli bô pôn wo bijné ka a sé bô *emê iyére to derômaraj a hen.

Sapitre 10 ná, kôl na kwôli tô to bay ay bijn ka a erê wô ulê béré kwôli sa wo emê iyére to derômaraj a hen.

Sapitre 13 na, kôl na kwôli emê iyére to derômaraj a to bay kôl kwôle bô gwsore a têe jurgem hen. Gwsosy kwôlê bi wo hen na, gel na, emê iyére hende to hen to yi nañ kini uwôbêre tô hen, nijba, joor wo hende ay hen na, a yé tu wolé tôre to cêgê.

Sapitre 18 na, kôl na kwôli merê pôn tô yênijare a bô emê iyére to kôrbi hende to hen.

Sapitre 24-25 na, kôl na wo nana lê iyeñ a nana môrij gemij emê iyére hende to hen.

Bô Kwôlo Dôri wo Matiyé a ná, bay gel Jésu na mega ôbi sa kirij wo era wô dé

tô emê iyére kôrbi hende to hen men, wô gelij bijné ka a sé bô emê iyére hende to hen. Ôbi gelji anğan lê bi bay ré yij bay derê kwôli emê iyére hende to hen tumô bijné.

*Tô môj wo Jésus Krist
(Lk 3: 23-28)*

¹ Tô môj wo Jésus wo na *kunga kelma Dabid wo na kunga *Abraham a men hen a na:

² Abraham yê Isak, Isak yê Jakwôb, Jakwôb yê Juda na jênêri.

³ Juda yê Parês na jara wo yori na Tamar hen, Parês yê Esrôm, Esrôm yê Aram,

⁴ Aram yê Aminadab, Aminadab yê Nasôn, Nasôn yê Salmôn,

⁵ Salmôn yê Bohoj wo yori na Rahab hen, Bohoj yê Obêd wo yori na Rut hen, Obêd yê Jésé,

⁶ Jésé yê kelma Dabid. Dabid yê Salomôn wo yori na tam Uri hen,

⁷ Salomôn yê Roboham, Roboham yê Abiya, Abiya yê Asap,

⁸ Asap yê Josapat, Josapat yê Joram, Joram yê Ojijas,

⁹ Ojijas yê Johatam, Johatam yê Akaj, Akaj yê Ejékiyas,

¹⁰ Ejékiyas yê Manasé, Manasé yê Amôn, Amôn yê Josiyas,

¹¹ Josiyas yê Jékwoniyas na jênêri. Na elê bi wo hen ana bay ré pôrij balêrji ôrij Babilôn a lemnare hen.

¹² Kam *Israyêl ka bay yêji Babilôn a tô lemnare a a na: Jékwoniyas yê Salatiyêl, Salatiyêl yê Jorobabêl,

¹³ Jorobabêl yê Abiyud, Abiyud yê Eliyakim, Eliyakim yê Ajôr,

¹⁴ Ajôr yê Sadôk, Sadôk yê Akim, Akim yê Eliyud,

¹⁵ Eliyud yê Eléyajar, Eléyajar yê Matan, Matan yê Jakwôb,

¹⁶ Jakwôb yê Josêp wo jênêri kurô Mari to yê Jésus wo bay uwôgeri *Krist, kwo Emen dôri hen hen.

¹⁷ Ayij tôri sa Abraham a kwôy sa kelma Dabid a na, na tô môj môj kibi pôrbu, men, hena sa kelma Dabid kwôy sa to bay pôrji lemnare hen na, na tô môj môj kibi pôrbu men, hena wulê wo bay pôrji lemnare Babilôn a hen kwôy sa Krist a na, na tô môj môj kibi pôrbu a men.

*Kwôli yê Jésus
(Lk 2: 1-7)*

¹⁸ Na derênge kwôli yê wo bay yê Jésus Krist. Mari to jênêri na, na hendi gusô Josêp, nijba, bay yij né tô, menba, hende yi kwoo na né wo Tunu to jênêri hendi bô bôre.

¹⁹ Josêp wo jênêri na, na gawra wo derôre, ôbi genge diré kapêre jegê mera dîba diré kelê kwôli ta bi tayre ré duru ré.

²⁰ Kirijna ôbi erem bôri a hen iyôn ba ya tô, menba, *mana wo derômaran a sa kôli bô wônê a iyôn ba:

«Josêp kunga kelma Dabid, meremné ré, nijba, ju bô Mari mega tamnem iyôn,

²¹ wôsa kwoo wo hende yi hen na, na nan néé wo Tunu tojn hendi bô bôré, an hende a yê kema iba an já uwôgeri Jêsu, wôsa na ôbi a gôlij nan baléri sa têrij lêreji a hen.»

²² Are bay ka hen yi hen iyôn bi kwôlo Emen na bij ôbi kibri na kôl hen na, ariri ré lij. Ôbi na kôl iyôn ba:

²³ «Môni temale a yé kwoo an a yê kema iba an bay a uwôgeri Emanuwêl.» Hini bi wo hen iyayriri na, «Emen nan na.»

²⁴ Kirija Josêp engij tô kum a menba, ôbi li mega bi wo mana wo Kelma kôli hen iyôn. Ôbi gô nan Mari.

²⁵ Nijba, bay yij né kwôy wo hende yêp kema iba an ôbi uwôgeri Jêsu.

2

Bay henê are era wô gelé Jêsu

¹ Bay yê Jêsu Bêteléhêm môni iyére to bô emê wo Judé a, wulê bi wo hen a na, na *Hérôd a na na ôbi emê sa iyére. Kirij bay ka hen na, bay henê are henaji si tô emen iyôn saji Jérusalêm a.

² Menba, bay engere iyôn ba: «Kelma wo Jubnê wo bay yêri na ba, na si yôn ba? Wôsa nini gelo têtêgne tori hena si tô emen iyôn ana niné era bi niné tibéri hen.»

³ Kirija kelma Hérôd toy hen iyôn menba, ôbi sun men, bijé ka Jérusalêm a kêm kôba sun a men.

⁴ Menba, ôbi dayrê damné kap bay bê kwôbe nan *bay derê tô tô to Emen an engeriji iyôn ba: «Kirij ka bay a yêp *Krist kwo Emen dôri hen ba na yôn ba?»

⁵ Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Bay a yêri Bêteléhêm a emê wo Judé a wôsa *ôbi kibi Emen na kôl kwôli tumô kôl iyôn ba:

⁶ «Mini Bêteléhêm, to Judé perê iyére to damné kêm bô emê wo Juda a hen na, muna to dê ré, wôsa Kelma wo a derê tumô *Israyêl bijé kapê môp ôbi gemé gamgê iyôn hen na, a hena na bôré a.» »

⁷ Menba, Hérôd uwôga bay henê are bay ka hen nan jalê an sa engeriji bay ré kôli wulê têtêgne ré sij ya hen.

⁸ Menba, ôbi jéji Bêteléhêm a an kôlji iyôn ba: «Erênge ken ô engéré kirij ka kema bi wo hen yij ya hen, an kirija ken unari nij na, ken hera sa kôlen bi nôbi kôba na erê tibéri men.»

⁹ Kirija bay toy kwôlo ôbi kôlji hen iyôn nij menba, bay ôrji haji nij. Têtêgne to bay ré gelore si tô emen hen na, dô tumôrji, menba, kirija hende bij sa kirij ka kema bi wo hen yij ya hen menba, hende dëbu tôn hare nij.

10 Kirija bay gel têtêŋne hende to hen iyôn menba, yirji dôrji damaŋ.

11 Bay siji bô ira aŋ gelji kema bi wo hen naŋ yori Mari menba, bay cubu gubarji tôn tumôri a aŋ tibri men, bay tô magela woji nô aŋ biri aŋga gararji damaŋ damaŋ bay a na: lôr men, weŋ wo dîŋé dô wo bay uwôgeri perañkens hen men, kwop hana wo bay uwôgeri *miir hen a men.

12 Menba, Emen kôlij bay henê are bay ka hen bô wônê a iyôn ba bay ré hôrji upé Hérôd ré menba, bay ré ay geré wo dāŋgi a ré hô iŋ.

Bay ay kema bi wo hen gerij Ejipt a

13 Kirija bay henê are bay ka hen ôrji ta nij menba, *mana wo derômarañ a wo Kelma si sa Josêp a naŋ wônê kôli iyôn ba: «Hena ta ay kema bi wo hen naŋ yori ju gerij ôrij Ejipt a aŋ ju môrij naŋ dî ya kwôy wo na kôlem dema jeré herañ naŋ dî tô, ré ba Hérôd woge geré dîré deréri.»

14 Menba, Josêp hena naŋ yoyre hende to hen ay kema naŋ yori gerij ôrij Ejipt a.

15 Ôbi mô ya hende to hen kwôy wo Hérôd maŋ. Are bay ka hen yi hen iyôn mega kwôlo Kelma na bij ôbi kibri na kôl tumô kôl iyôn ba: «En uwôge Keman ré so aŋ Ejipt a nij.»

Kwôli deré wo Hérôd bi bay duu kamrê

16 Kirija Hérôd hôn wo bay henê are ré lamni na lamê menba, bôri tari damaŋ aŋ ôbi ay tôô bi bay ré duu kamrê kaŋ imŋé ayij tôri sa ka bay yê haw a kwôy dî sa ka elêrji wôô wôô a ka sa iyé Bêteléhêm a men, ka sa kam iyére to méére ta hen a men. Ôbi li hen iyôn wô kwôlo bay henê are na kôli gengij sa wulê wo têtêŋne ré sij. Ayij tôri wulê bi wo hen kwôy saŋ sa wulê wo bay derij kamrê hen na, li elê wôô ré tô.

17 Na ôbi á, are bay ka hen ré bij naŋ kwôlo ôbi kibi Emen Jérémi na kôl hen:

18 «Sômê ôm gôr kirij Rama a, Rasêl sôm wô kamne, aŋ bay waare kôba hende toy ré wô kamne ka bay duu kêm hen.»

Josêp henaŋ naŋ Jésus Ejipt a herañ Israyêl a

19 Kirija Hérôd ma nij menba, *mana wo derômarañ a wo Kelma si sa Josêp a Ejipt a naŋ wônê aŋ

20 kôli iyôn ba: «Hena ta ju ay kema naŋ yori ju herañ naŋ ci sa iyé Israyêl a wôsa ka na woge ciré deréri hen na, maji nij.»

21 Menba, Josêp hena ay kema naŋ yori herañ sa iyé Israyêl a.

22 Nijba, kirija ôbi toy wo ré na Arkélawus a ré na kelma wo Judé hôlmê ibari

Hérôd a na, ôbi kemna herê ô merê bô emê wo Judé a. Menba, Emen yêge mari bô wônê a menba, ôbi ô bô emê wo Galilé a.

²³ Añ ô merê sa iyé Najarêt a. Yi hen iyôn bi ré bijñ nañ kwôlo *ôbi kibi Emen na kôl iyôn ba: «Bay a uwôgeri kema Najarêt hen.»

3

Béré wo Ja ôbi lê batêm uwôl derô gwôlê

(Mk 1: 1-8, Lk 3: 1-18, Ja 1: 19-28)

¹ Wulê bi wo hen na, Ja ôbi lê batêm so derô gwôlê wo Judé añ uwôl béré kôl iyôn ba:

² «Belênge cêgerñge bijñ têriñ tonge wôsa *emê iyére to derômarañ a ba ða nijñ.»

³ Na Ja bi a *ôbi kibi Emen *Esay na ré kôl kwôli kôl iyôn ba:

«Na tôô gawra wo ôm derô gwôlê kôl iyôn ba:

<Nanêñge geré wo Kelma men,

janêñge kam geré kari bi ô derôre a men.> »

⁴ Ja tôbe bargay ka bay li nañ gusiri jambal men, ôbi ha tô bôri nañ ariñ a men. Ari emêri na céré men, timne men.

⁵ Bijñê kêm ôrji sa pôn pôn ligiri a: ka Jérusalêm men, ka Judé men, ka kam iyére to mér sa cér wo Jurdê ta hen a men.

⁶ Bijñê bay ka hen tô tô têriñ toji ta añ ôbi liji batêm bô cér wo Jurdê bi wo hen a.

⁷ Kirijña Ja gel Parisijênê nañ *Sadusijênê kwône era ligiri a bi ðiré liji batêm, menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Kenbay ka ken yi môñ jênêre iyôn hen, na i a gelênge bi kené gerijñ uwonje wo Emen wo a era hen ba?

⁸ Iyôn ba, bi jé lêreñge gel wo kené bul cêgerñge bijñ têriñ tonge nijñ.

⁹ Diba ken mô wô kelê <*Abraham na ibarni, Abraham na ibarni> mera ré, wôsa en kelênge jerew wo yi hen na, Emen a nê mê belé lijñ kamré bijñ Abraham.

¹⁰ Haw hen na, tigre yi tô gurô pôn pôn nijñ añ gurô wo yôn yôn wo yêri dô ré ba a dijñ jôriñ añ uwôlijñ tare a.

¹¹ Nôbi ba, en lêñge batêm na nañ kam gengijñ sa belé wo kené bul cêgerñge bijñ têriñ tonge hen, nijba, kwo a era cêgena hen na, ôbi a lêñge tori nañ Tunu top hendi bô bôre men, nañ tare a men, wôsa néeri gôlijñ kunjê men, en nê m terê garbê kañ têri ré a men.

¹² Men, ôbi ôriñ nañ gwore tori top péé kaw wô labijñ kirijñ kañ péé kaw ya añ ôbi a péé kaw kari bay ka hen añ a perê gusijñiji bê a bô béér a a men. Menba, kurmérji ba ôbi a uwoyé añ bô tare to enje barijñ né yôd hen.»

Ja lijñ Jêsu batêm

(Mk 1: 9-11, Lk 3: 21-22)

¹³ Na ôbi á, Jêsu ré hena Galilé ô ligi Ja kibi cér wo

Jurdê a bi ré liri batêm men hen.

¹⁴ Ja li dā kapê aṅ kôlij Jésu iyôn ba: «Nôbi a ré erê bi jeré lèn batêm, menba, li iyeṅ a jôbi jeré hô era bi ené lêm batêm dī ba?»

¹⁵ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Kwo haw hen ba en gey bi ré yi hen iyôn hari, na hen iyôn a nana lij aṅga Emen gey hen.»

Menba, Ja gey naṅ dī aṅ liri batêm.

¹⁶ Kirija Ja lij Jésu batêm aṅ ôbi so bô kam a nij na, kirij bay ka hen derômaran bôlij aṅ ôbi gel Tunu toṅ hendi bô bôre herbo mega derare iyôn sari a.

¹⁷ Menba, tô kwôni ema derômaran a kôl iyôn ba: «Kwo dēbu na na, na Keman, en piri daman. Men, en li yi derê wô sari daman a men.»

4

Sélé wo Sidan sél Jésu

(Mk 1: 12-13, Lk 4: 1-13)

¹ Kirija ôbi so bô kam a nij menba, Tunu toṅ hendi bô bôre ôrij naṅ dī derô gwôlê bi Sidan ré ô séléri.

² Lê wo Jésu li wulê tôre pôrbu yoyre naṅ tu tare baa emê ani hen na, kurôn liri.

³ Menba, Sidan era ligiri a aṅ kôli iyôn ba: «Hena jeré na Kema Emen ba ju bi jerew wo yi na bi bilij kwô bem ju ôm.»

⁴ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Lij bô magtubu to

Emen a kôl iyôn ba: «Na kwô mera a gawra ré emê gôlij né nijba, kwôlo si kibi Emen a gawra ré môrij geṅ dī.» »

⁵ Menba, Sidan hô ôrij naṅ dī Jérusalêm iyére to yi naṅ jeṅgêre a hen aṅ ôrij naṅ dī ô dīri ta yeṅ sa *iyéy Emen a,

⁶ aṅ kôli iyôn ba: «Hena jeré na Kema Emen tiri ba ju deran kurij tôṅ na gelê wôsa na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Ôbi a ayê tôô bij *manê ka derômaran a gengij sam» men, «Bay a ayem kôbriji a bi tēm ré di keram wôni ré.» »

⁷ Jésu hô uwôli sara kôl iyôn ba: «Magtubu hende to hen kôba hô kôl iyôn ba: «Kelma Emen wom na, já séléri ré.» »

⁸ Menba, Sidan hô ôrij naṅ dī sa keram wo yēṅgi a aṅ gili emê iyére to sa terare a na naṅ aṅga dôri dôri ka yi ya.

⁹ Aṅ ôbi kôlij Jésu iyôn ba: «Hena jeré jubu gubam tumôn a aṅ teben ba na bem are bay ka kēm ka ju gel hen.»

¹⁰ Menba, Jésu ône Sidan aṅ kôli iyôn ba: «Sidan, erêṅ wôsa lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Kelma woṅ Emen wom pôn nêṅ hari a jeré jebé gubam tumôri a men, na ôbi a jeré tibéri a men.» »

¹¹ Kirij bay ka hen menba, Sidan erêṅ dīri hari nij,

menba, manê ka derômaran a era ligi Jêsu a aŋ biri anŋan emê.

Jêsu ay tô jé wori Galilé a (Mk 1: 14-15, Lk 4: 14-15)

¹² Bay bu Ja uwôl dangay a. Kirija Jêsu toy wo bay ré bu Ja hen iyôn menba, ôbi hena ô Galilé.

¹³ Ôbi dî sa iyére tori to Najarêt hen aŋ ô merê Kapêrnayôm kibi cér wo bô emê wo Jabulôn naŋ kwo Nêptali a.

¹⁴ Ôbi li hen iyôn bi ré bij naŋ kwôlo *ôbi kibi Emen *Esay na kôl kwôli tumô kôl iyôn ba:

¹⁵ «Terare to Jabulôn naŋ to Nêptali,
To yi si kwa cér wo dami, si cêgi Jurdê hen,
Na hende to bijé ka na Jubné ré hen mô ya hen.

¹⁶ Bijé ka na mô bô kirij ka hendi a hen na,
haw hen bay gel kirij ka peranŋi ka dami men,
ka yi môŋ ciré ma iyôn gengij sa tiniji hen kôba bay gel kirij ka peranŋi a men.»

¹⁷ Menba, Jêsu ay tô derêji kwôlê kôl iyôn ba: «Belêŋge cêgerŋge bij têrij tonŋe wôsa *emê iyére to derômaran a era dâ hen ya nij.»

Jêsu uwôge bay uré pôrbu

(Mk 1: 16-20, Lk 5: 1-11)

¹⁸ Jêsu ô têm têm kibi cér wo Galilé a, menba, ôbi gel

gawrê wôô tô yênjare a ka na bay uré, bay a na si Simô wo bay uwôgeri Piyêr hen, naŋ yêni André, bay urji kuyê naŋ bera.

¹⁹ Menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Eranŋe tôn a aŋ na bêŋge ken yi bay uré bijé ben.»

²⁰ Menba, kirij bay ka hen na, bay d'êj bera toji aŋ, aŋ ôrji tôri a.

²¹ Ôbi ô sem, menba, ôbi hô gel gawrê wôô tô yênjare a, na si *Jak naŋ yêni Ja kaŋ kami gawra wo bay uwôgeri Jêbédé hen, bay môrji bô bato a naŋ ibarji janji bera toji menba, Jêsu uwôgeji menba,

²² kirij bay ka hen na, bay dî ibarji naŋ bato aŋ ôrji tôri a.

²³ Jêsu gôr bô emê wo Galilé hen kêŋ aŋ gilij bijé are bô *iyéy dapare a men, dô Kwôlo Dôri wo gengij sa emê iyére to derômaran a men, berare bijé kêŋ ka ômpare to gay gay liji hen men, berare bay merayê ka gay gay a men.

²⁴ Kwôli Jêsu ôŋ gôr bô emê wo Siri a kêŋ aŋ li wo bay eraŋ naŋ bay ômpare to gay gay men, ka tunu to habij yi bôrji a men, bay gesemem men, bay merayê a men bi ôbi ré berareji.

²⁵ Menba, kwônê bijé ka hena Galilé men, ka hena emê iyére to tôre môj hen men, ka hena Jérusalêm a men, ka hena Judé naŋ kam iyére kêŋ ka yi si cêgi cér

wo Jurdê a hen a men ôrji tôri a.

5

Jésu dôriñ bijné kwôlê sa keram a

¹ Kirîna Jésus gel kwônê bijné bay ka hen era ligiri a menba, ôbi day ô merê sa keram a menba, bay tôri era ligiri a

² menba, ôbi ay tô derêji kwôlê kôl iyôn ba:

*Yi derê wo dami
(Lk 6: 20-23)*

³ «Bijné ka erem wo ciré nêmlê ani sa kibriji ré hen na, yirji a sa dôrji wôsa *emê iyére to derômaran a na toji.

⁴ Bijné ka mô nan bô emê haw hen na, yirji a sa dôrji wôsa Emen a sa jalê bôrji.

⁵ Bijné ka kalêrji jal hen na, yirji a sa dôrji wôsa bay a merê derê sa terare a na sem.

⁶ Bijné ka doy lê anğan derôre liji daman hen na, yirji a sa dôrji wôsa Emen a sa biji anğa bay ôriñ doyrîji bay ka hen.

⁷ Bijné ka bô tu na to megêrji hen na, yirji a sa dôrji wôsa Emen a sa berê tu na toji men.

⁸ Bijné kan bay bô bôrê hen na, yirji a sa dôrji wôsa bay a sa gelé tu Emen.

⁹ Bijné kan bay janê megêrji bi ré bijn pôn hen na, yirji a sa dôrji wôsa

bay a uwôgêji kam Emen.

¹⁰ Bijné ka bay gelji gusijn wô kibi anğan derôre ka bay li hen na, yirji a sa dôrji wôsa emê iyére to derômaran a na toji.

¹¹ Hena bay ré tirênge men, gelênge gusijn men, pôy kwôlo gay gay dénge sarngé a wô wo kené na bay tôn na,

¹² sênge peré men, ken li yi derê a men wôsa ka uné sa kôbrenge daman derômaran wôsa na hen iyôn a bay na ré gelijn tu bay kibi Emen ka tumô gusijn men hen.»

Bay ayê bôô na dôre nan kirijn ka perangi ka bijné ka sa terare a na

¹³ «Kenbay kena dôre to bijné ka sa terare a na, a hena dôre hende to hen ré geran ré ba bay a lere iyen a ré herê gerangê hôriñ ba? Ani ka kwôni a lijn nan tu ba nan nij. Bêre an bi bijné ré dîirê nan têrji a ba mera.

¹⁴ Kenbay kena kirijn ka perangi ka bijné ka sa terare a na, wôsa hena kwôni ré dî iyére tori sa keram a ba ôbi a uwôbêre nêmlê sôn ba?

¹⁵ Men kwôni a dé tare bô lampa an erê uwôbê bô gwore a sôn ba? Hena tare ré dîñ bô lampa a ba na wô teré ta gurô pal a an bi ré berare kirijn bi bijné ka mô bô ira hen kêm ré gelijn kirijn.

¹⁶ Iyôn ba, kenbay kôba ken bi kirijn ka perangi

kanje peranje bi bijné gelij kirij dema bay ré gelij jé lêrenge wo dôri menba, bay a ayij kibi Ibarenge Emen wo mô derômaraj a hen men.»

Kwôlo gengij sa tôô nap bay kibi Emen

17 «Ma ka ermé yan ba ené era na wô mênê tôô nap kwôlo bay kibi Emen na kôl hen nijba, en era na wô lê bi aririrji ré lij di.»

18 Menba, Jésu hô kôl iyôŋ ba: «Na tu kwôlê a ené kelênge hen hena derômaraj nap sa terare ré yi ba ya tô na, ani ka tôô ka dê iyôŋ ley, kam anja cibij dê dê sara hen ley, ka a dôrij an ba nap kwôy wo sa terare a mênij.

19 Na ôbi á, kwôni wo ré dage tôô to dê dê hende to hen an gelij bijné ré dage hen iyôŋ a men na, ôbi a yé kema wo dê bô iyére to derômaraj a. Nijba, hena kwôni ré bi kwôlê sa tôô hende to hen an gelij bijné ré li hen iyôŋ a men na, ôbi a yé kwo dami bô emê iyére to derômaraj a a.

20 En kelênge wan ta, hena kené li anjan derôre dê ka bay deré tô tôô to Emen nap ka Parisijnêné ré ba ka nêmé sé bô emê iyére to derômaraj a ré kwôy.»

Kwôlo gengij sa bô tarê

21 «Na ken toy kwôlo bay na kôlij môpnênge iyôŋ ba: <Já deré gawra ré wôsa kwôni wo duu megari ba, bay a jeré kwôlê sari a.>

22 Nijba, nôbi en kelênge, kwôni wo bôri tari sa yêni a ba, bay a jeré kwôlê sari a men, kwo tôbij yêni galê ba, bay a ôrij nap di tumô bay jeré kwôlê ka damné a men, kwo tiiré yêni ré yêmij ba, a erê bô tare to enge barij né hen a men.

23 Hena jeré ô jeré erê bij Emen anjan baliyare kini bê kwôbe a ana jeré erem si sa kwôlo yênem ôrij nap ju na,

24 ju di anjam kap baliyare bay ka hen tôŋ jan an ju ô upé yênem ken ô bij tôŋ pa dema, jeré hera sa ay anjam bay ka hen bij Emen tô.

25 Hena ôbi barem ré kangem ana kené ô bem kini jeré kwôlê na, ken jan kwôlê wonge nap di ca tumô geré ré ba ôbi a uwôlem kôbi ôbi jeré kwôlê a an ôbi jeré kwôlê bi wo hen a ôrij nap ju bij asgarnê an iyen né ba bay uwôlem dangay a.

26 En kôlem, já têbê kerê iyôŋ iyôŋ dema jeré sé dangay a tô.»

Kwôlo gengij sa wônijare ton têrij

27 «Na ken toy bay na kelênge tumô kôl iyôŋ ba: <Já wogé tam megam né.>

28 Nijba, nôbi en kelênge wan a ta: kwôni wo bô tami megari nap tu bôriyare na, bôri a ba ôbi yij nap tu nij.

29 Hena ré na tum ton gusurô a lê ana jeré li têrij na, ju dôre ulêj kelaŋ nap ju, ju meray a jeré uwôj gelé

ba dô dê erê bô *géhên a nap tum wôô kêm.

³⁰ A hena ré na kôm woŋ gusurô a lê aŋa jeré li têriŋ na, ju wali uléŋ kelaŋ nap ju, ju meray a jeré gôl ba dô dê erê bô géhên a nap kôm wôô kêm.»

Kwôlo gengiŋ sa kariŋare kurô

(Mt 19: 9, Mk 10: 11-12, Lk 16: 18)

³¹ «Bay na kôl tumô kôl iyôŋ ba: <Kwôni wo dage tamni ba bi ré bure magtubu toŋ bê tôre kôbre a.>

³² Nipba, nôbi en kelêŋge hena kwôni ré dage tamni to yiŋ na kwôni ré tô aŋa hende ré ô enjé iba wo daŋgi na, na ôbi lere aŋa hende ré wônij wônijare toŋ têriŋ hen men, kwôni wo enjge iyore to bay dagere hen kôba li na têriŋ nap tu a men.»

Kwôlo gengiŋ sa derê yi

³³ «Na ken toy kwôlo bay na kôlij môpêrna ka tumô iyôŋ ba: <Aŋga ju dusu yem sara ba ju dî baa ré. Nipba, ka ju ay tôm sara nap hini Kelma ba, ju li môj môj.>

³⁴ Nipba, nôbi en kelêŋge bi kwôni dusu yiri ré. Bi ôbi dusu yiri nap derômaran ré wôsa na kini merê Emen men,

³⁵ bi kwôni dusu yiri nap sa terare ré wôsa na kini sêlê tê Emen men, nap Jérusalêm ré wôsa hende na iyére to Kelma wo dami men,

³⁶ bi kwôni dusu yiri nap sam né wôsa ju nê m lê bi ré bée ré men, bi ré hendu ré a men.

³⁷ Nipba, hena kwôlê woŋge ré na tiri ba ken kôl ré na tiri men, hena ré na tiri ré ba ken kôl ré na tiri ré aŋ kwo ka kelê cêgê hen na, hena na ligi Sidan.»

Kwôlo gengiŋ sa bay dê bare a

(Lk 6: 26-38)

³⁸ «Na ken toy bay na kôl tumô iyôŋ ba: <Tu ba, na tu hôriŋ men, kaŋnem ba, na kaŋnem hôriŋ men.>

³⁹ Nipba, nôbi en kelêŋge iyôŋ ba: Dêŋge bayi habré wo kwôni lêŋge hen né, hena kwôni ré di tô mam woŋ gusurô ba ju bul kwoŋ ma biri di a.

⁴⁰ A hena kwôni ré kaŋgem tumô bay jeré kwôlê a wô enjij bargay kam kaŋ kabrêm na, ju jôri derê kaŋ kelanê a ré.

⁴¹ Men, hena ôbi néé wôni ré berem eren jeré ayri ani ôriŋ nap dî kelaŋ nê m têê dubu ba ju ôriŋ nap dî têê dubu sara.

⁴² Kwo uwôlem are ba ju biri men, hena ôbi ré gey jeré gwôyri ani kôba ju jôri ré a men.

⁴³ Na ken toy bay na kôl iyôŋ ba: <Yênem ba, jeré piri nipba, ôbi barem ba jeré dôri ham.>

⁴⁴ Nipba, nôbi en kelêŋge bay bareŋge kôba ken pirji men, ken uwôl Emen wô sa

ka gelij turnge gusij hen a men.

⁴⁵ Hen iyôn dema kené yij kami Ibarenge Emen wo mô derômaraj a wo bi tare tori berare sa bay bô habrê a men, sa bay lê derê a hen a men hen. Men, ôbi bi emen uwônge sa bay lê anğaj derôre a men, sa bay lê anğaj derôre ré hen a men.

⁴⁶ Hena kené pur na bijné ka perenge hen mera ba wô mi a kené mô gem sa kôbi wo Emen ba?

⁴⁷ Wôsa *bay enğé wôgê kôba li na hen iyôn hende to hen men, hena ré na yênênge dema kené liji dosé mera ba na anğaj dê kirij a kené li hen ba? Bijné ka hôn Emen né kôba li na hen iyôn men ré ba?

⁴⁸ Derênge cerêd mega Ibarenge wo derômaraj a dôrij cerêd hen iyôn men.»

6

Kwôlo gengij sa anğaj bij bay nimré

¹ «Berênge dô wô wo ma kena gelé derê wonge tu bijné, hena kené li hen iyôn ba ka uné sa kôbrenge ligi Ibarenge wo mô derômaraj a hen né.

² Kirija jera beré baliyare naj bay nimré na, bi yilé ôm sara môj kwo bay gelé yirji tu bijné a lêrê bô *iyéy dapare a men, tô geré a men hen iyôn né. Bay li hen iyôn bi bijné ré heramiji. En kelênge na tu kwôlê bay uwôn sa kôbrij ni.

³ Nijnba, jôbi na, kirija ju gey beré baliyare naj bay nimré na, ju li bi megam hôn né.

⁴ An anğaj baliyare bay ka hen bi yi kini uwôbêrji a an ibam Emen wo gel anğaj ju li jegê hen a sa têbem sa kôm tô.»

Kwôlo gengij sa uwôlê Emen

(Lk 11: 2-4)

⁵ «Kirija ken uwôl Emen na, ken li mega kwo bay gelé yirji tu bijné li hen iyôn né, wôsa bay gey uwôlê Emen dibij ta bô iyéy dapare a men, jêrê geré a men, bi bijné ré gelji. Ôbi a ené kelênge bay uwôn anğaj sa kôbrij ni.

⁶ Nijnba, jôbi ba, kirija ju uwôl Emen ba, ju si bô iyére tom a an ju lugu kermij sam a an ju uwôl ibam wo mô kirij ka yi naj kini uwôbêrji hen, an ôbi wo gel anğaj ju li jigê hen a bem arirji.

⁷ Kirija ken uwôl Emen ba ken densêrê kwôlo kwôni môj kwo bay hené Emen né lêrê hen iyôn né, wôsa bay erem iyôn ba naj ba kelê wo ciré kôl damaj hen iyôn a Emen né toyé lew.

⁸ Nijnba, kenbay ba, ken li môj kwo bay li hen iyôn né. Wôsa Ibarenge Emen na, hôn anğaj ken gey hen tumô nij dema kené engeriri hen tô.

⁹ Kirija ken gey uwôlê Emen ba ken kôl iyôn ba: <Ibarni wo derômaraj a bi bijné kêm hôn wo jeré yi naj jengêrem men,

¹⁰ bi emê iyére tom era men, bi nibay ka sa terare a na nini li bô geyé wom mega wo ka derômaran a lij hen iyôn men,

¹¹ béni anğan emê ka nini ôrij doyriji kemnêñ hen men.

¹² Di bôm jal sa habré woni a

mega wo nibay kôba nini dñj bôrni jal sa ka lêni habré a hen iyôn men,

¹³ Geméni an ju bi bi niné herij bô anğa séléni hen ré,

nijba, ju derêni kibi habré a. [Wôsa na jôbi a na ôbi emê iyére men,

ju na ôbi ibé iyêrê a men, wôsa ayê kibi na yi wô sam kwôy nan kwini a men.

*Amên, bi yi gelij hen iyôn.]>

¹⁴ En kelêñge, hena kené dñ bôrnge jal sa habré wo megêrnge lêñge a hen na, Ibareñge wo mô derômaran a kôba a dé bôri jalê sarñge a men.

¹⁵ Men, hena kené dñ bôrnge jal sa habré wo megêrnge a ré ba, Ibareñge wo mô derômaran a a dé bôri jalê sarñge a ré hen iyôn men.»

Kwôlo gengij sa jerê yi sa emê

¹⁶ «Hena kené jô yernge sa emê a ba, ken li na mega wo bay henêre Emen né lij hen iyôn né, bay sêmnêñ hen iyôn bi ñiné ré gel wo ciré jô yirji sa emê a, iyôn ba, na tu kwôlê a ené kelêñge hen,

yi mega wo bay ré uwôn sa kôbriji nij.

¹⁷ Nijba, jôbi ba kirija ju jô yem sa emê na, ju pul tum men, ju surge sam a men

¹⁸ dîba bi ñiné hôn wo jeré jô yem sa emê a hen ya ré. An Ibam wo hôn anğa yi kini uwôbêrji a hen bi ôbi pôn nêñ ré hôn anğa ju li jigê hen an bi bem arirji.»

Anğan uné ka derômaran

a
(Lk 12: 33-34)

¹⁹ «Dayrêñge anğan uné ka sa terare a na ré wôsa na kirij ka téere nan gur bu are ya men, gemsê kôba pôy kibi iyére gômñij a men.

²⁰ Nijba, ken dayrê anğan uné ka derômaran a ka téere nan gur a mênê ré hen men, na kirij ka gemsê a nêmé piyê kibi iyére ré men, a gemsê are ya ré hen a men.

²¹ Wôsa kirij ka cirarem yij ya na, na kirij bay ka hen a ermé wom kôba ré yé ya men.»

Tum na are perañgê ka yem

(Lk 11: 34-36)

²² «Tum a na lampa to yem, hena tum né dô ba, yem kêm kôba perañge men.

²³ A hena tum né meray ba, yem kêm kôba kirij hendu sari a men, a hena kirij ka perañgi ka yi yem a ré hendu a sôn ba, kirij a hendé na culum sa yem a.»

Yêñge bay jé ka Emen dîba ken yi limé ka gursu ré
(Lk 16: 13)

24 «Gawra pôn nêj a lê jé bij bay iyéryi wôô ré: dô ré ba ôbi a tôrjê kwo pôn aŋ perij kwo pônî, réba a dé yiri yi kwo pônî a aŋ kapê kwo pônî. Ka nê mê lê jé bij Emen men, yé limé ka gursu a men né.»

Bij Emen bôm
(Lk 12: 22-31)

25 «Gelêŋge, na ôbi a, ené kelêŋge kené sun wô aŋga kené emê gôlij ré men wô aŋga kené tôbê yerŋge a ré men. Wôsa merê tu geŋ na gôlij aŋgaŋ emê men, yi gôlij bargay a men ré ba?»

26 Ermêŋge sa ciré ka uwôŋge ta a hen ken gel, bay ci kaw kani ré men, bay wal kaw kani bi a bô béér a ré a men, nijba, na Ibareŋge wo mô derômaran a hen a biji aŋgaŋ emêrji. A hena ré na hen iyôn ba, kenbay ba ken dô dê ciré bay ka hen né ba?

27 Perêrŋge a hen i a nê mê ulê wulê pôn a sa megari a wô wo diré sun gaŋ ba?

28 A hen iyôn ba, ken eremnéré sa bargay ka kené tôbê a ré. Kebêŋge sa gesela wo miirê bô yagê a hen ken gel bay li jé ré men, bay li bargay kani ré a men.

29 Nijba, en kelêŋge, kelma Salomôn naŋ hini emê wori hen kôba na tôbe bargay dé kwo pônî wôni perêrji a hen né tô.

30 Hena kalmê ka nono ka kemnêj yi hen aŋ kiya bay a uwoyé aŋ hen kôba Emen tôbiji bargay yirji a men na, kenbay dema ôbi ré lê are

bêŋge ré ba? Ayi! gawrê ka ayê bôô woji naŋ hen.

31 Hen na, ken kôl iyôn ba: na mi a niné emê ba ré men, na mi a niné yê ba ré men, na mi a niné tôbê ba ré a men.

32 Are bay ka kê m hen na, bay henê Emen né a wogéji yôd yôd merênê liji tô ré hen dîba kenbay ba, Ibareŋge wo mô derômaran a hôn aŋga ken ôrij doyriji hen.

33 Iyôn ba, ken woge *emê iyére to derômaran a naŋ lê aŋgaŋ derôre kari pa tumô menba, are bay ka kê m hen ôbi a bêŋge a sara.

34 Sunêŋge sa wulê wo kiyay a ré, wôsa kiya môrij naŋ kwôli bôri a. Ken gel, wulê wo yôn yôn kôba naŋ gusij tori tori.»

7

Jerêŋge kwôlê sa megêrŋge a ré
(Lk 6: 37-38,41-42)

1 «Jerêŋge kwôlê sa megêrŋge a ré, menba, Emen kôba a jerê kwôlê sarŋge a ré men.

2 Wôsa Emen a jerê kwôlê sarŋge a mega wo ken jôrij sa megêrŋge a hen iyôn men. Gway wo ken ay gengij are bi hen a, Emen né gengij bêŋge hôrij.

3 Wô mi a jerê ô wô berê kalmê ka dê ka yi tu yê nem a hen ba? A yibré wo dami ka yi tum a hen ba ju gel ré ba?

4 Hen ba já lê iyeŋ a jerê kôlij yê nem: «Ben na dôrem sa kalmê ka yi tum a

hen> menba, jôbi ba na yibré gurô yôd a yé tum a hen men ba?

⁵ Jôbi woɲ ôbi kelê kwôlê kem wôô wôô hen, dô yibré gurô wo tum a hen aɲ dema jeré gelij kirij sélé a jeré dôrij kalmê ka yi tô tu yênem a hen tô.

⁶ Aɲga yi naɲ jengêrji na, ken bij garê ré wô wo bay maa bulo aɲ gidéréɲge men, mérij woɲge kôba ken bi tumô gwôsijô a ré men, wô wo bay maa dîirê naɲ têrji.»

Enjéɲge men, wogéɲge men, dêɲge kibi geré a men
(Lk 11: 9-13)

⁷ «Enjéɲge menba, bay a béɲge, wogéɲge menba, ka upé, dêɲge kibi iyére menba, bay a belê béɲge.

⁸ Wôsa kwôni wo enjere ba bay a biri, men, kwo woge ba a upé men, kwo di kibi kermij ba bay a belê biri men.

⁹ Perêɲge a hen kwôni wo kemari enjeriri kwô menba, a ayê keram biri hen ya ba?

¹⁰ Réba enjereri kuyê menba, a ayê kalaw biri hen ya ba?

¹¹ Kenbay kaɲ bay bô habré ka ken hôn bij kamneɲge aɲga dôri dôri hen ba, Ibareɲge wo mô derômaraɲ a hen dema ré bij ka uwôli are hen ka dôri dê aɲ ré ba?

¹² Are kêm ka ken gey bi megêɲge ré li béɲge hen na, kenbay kôba ken li hen iyôɲ biji hen iyôɲ men, wôsa

tô to *Moyis naɲ kwôlo bay kibi Emen na kôl na hen iyôɲ.»

Kibi geré wo iyêrmij
(Lk 13: 24)

¹³ «Séɲge si kibi geré wo yêeri hen dî, wôsa kibi geré wo woli na, wol beɲ beɲ dô hari nijba, na geré wo ô na kini mênê. Aɲ bijé kwône ô si ya.

¹⁴ Nijba, kibi geré wo iyêrmij na, séri dôy men, kirij kôba yêr a men hari, nijba, kwôni ô si ya ba, a gelê. Aɲ bijé ka si si ya ba, na còb iyôɲ mera.»

Beréɲge bay kibi Emen
kaɲ bay benare hen dô
(Lk 6: 43-44)

¹⁵ «Beréɲge bay kibi Emen kaɲ bay benare hen dô wôsa bay tôba na arij gamgê a ré eraɲ yerɲge a nijba, bôrji na bô heɲ.

¹⁶ Aɲ na sa kibi jé lêreji a kené hônijji. Kwôni a kaaré yê tijador sa cébrij a sa pôn ba? Laba kwôni a kaaré yê tôgôre sa gaara a sa pôn ken gel ba?

¹⁷ Gurô wo lêri ba yêri lêre men, kwo daji ba yêri daji men.

¹⁸ Gurô wo dôri a yê kwo habij né men, kwo habij a yê kwo dôri ré a men.

¹⁹ Gurô wo yôɲ yôɲ wo yêri habij ba, bay a dêri jeré ulê bô tare a.

²⁰ Na hen iyôɲ a kené hônij bay kibi Emen kaɲ bay benare bay ka hen sa kibi jé lêreji a hen.»

*Kwôlê wo kôlij ba bi ariri
lij a men*

(Lk 13: 25-27)

²¹ «Bijé ka uwôgeren
«Kelma, Kelma» hen a sé bô
*emê iyére to derômaran a
kêm né nijba, na ka li bô
geyé wo lban wo derômaran
a hen a sé bô a dî.

²² Ôbi a Wulê wop jerê
kwôlê a na, bijé kwône a
kelê iyôn ba: «Kelma, na
nini dôrij bijé kwôlo Emen
nan henem ré ba? Na nini
dage tunu to habij sa bijé
ka pôni a nan henem ré ba?
Men, na nini li gijê wo gay
gay hen nan henem a men
ré ba?»

²³ Menba, na sa kôlji
iyôn ba: «Erênge yen, en
henênge ré men, tun kôba
na kurij sarngé a dê iyôn ré
kwôy a men, wôsa na kena
bay lê têrij.» »

*Iyére to dîj sa keram a
men, to dîj sa hal a men*

(Lk 6: 47-49)

²⁴ «Na ôbi á, kwôni wo ré
toy kwôlê wo en kôl hen an
lij ariri a men na, yi mega
ôbi ré erem kwôlê wô dé tô
iyére tori sa keram a iyôn.

²⁵ Emen uwôngge an kam
bôy tô iyére hende to hen a
men, kal ge nan néri sa iyére
hende to hen a men, nijba,
hende kurij né wôsa tôre
dîj na sa keram a.

²⁶ Nijba, kwo toy kwôlê
wo en dô hen an lij ariri ré
na, yi mega kubera wo dî tô
iyére tori sa hal a iyôn.

²⁷ Emen uwôngge an kam
bôy tôre a men, kal ge nan
néri a men menba, hende tij

kerôm kerôm wôsa tôre na
dîj na sa hal a.»

Jésu dô kwôlê gasijare

²⁸ Kirija Jésus gel kwôlê
bi wo hen iyôn kô nij na,
kwônê bijé ka mô ya hen
tiniji ge kay sa derê kwôlê
wori bi wo hen

²⁹ wôsa ôbi dô na mega
*bay derê tô tô to Emen
dôôrij hen iyôn né.

8

Jésu dô terbare yi gawra

(Mk 1: 40-45, Lk 5: 12-16)

¹ Jésus herbo sa keram a
menba, kwônê bijé ô tôri a.

² Menba, ôbi terbare wo
pôni ô ligiri a an jubu gubari
tumôri a an kôli iyôn ba:
«Kelma, hena jeré gey ba já
beraren.»

³ Jésus jé kôbri hebijni an
kôl iyôn ba: «Ew, en gey bi
terbare tom hende to hen ré
dôrij sam a.»

Menba, kirij ba ka hen na,
terbare begij yi gawra bi wo
hen a an.

⁴ Menba, Jésus kôli iyôn
ba: «Kôlij kwôni kwôli be-
rarê wom bi wo hen né pa
pa nijba, ju ô gelij ôbi bê
kwôbe yem an ju li sarga
nan tô to *Moyis na ay hen
an bi bay ré gel wo jeré na
kwo séli tumô Emen a.»

*Jésu berare mana wo
dami wo asgarjê ka Rôm*

(Lk 7: 1-10)

⁵ Kirija ka Jésus bij
Kapêrnayôm, menba, dami
wo asgarjê ka Rôm era ligiri
a

⁶ an uwôli kôl iyôn
ba: «Kelma, mana wupé

ôm̄pare merayri aṅ yiri liri daman̄ yi sa kalan̄ a ira yan̄ ya.»

⁷ Menba, Jésu kôli iyôn̄ ba: «Na erê berarêri hen ya.»

⁸ Menba, ôbi sa asgar̄nê bi wo hen kôli iyôn̄ ba: «En nê̄m wo jeré ô sé bô iyére tijê a ré, ay tôm mera, menba, mana wupê bi wo hen a berarê seṅge.

⁹ Nôbi kôba bay san ya men, ena ôbi sa asgar̄nê ka ba hen men, aṅ hena ené kôlij̄ kwo pôn̄i iyôn̄ ba: «Ô» ba, ôbi ô men, hena ené kôli «Era» ba, ôbi era men, en kôlij̄ lema wupê li aṅga na ba, ôbi li men, li ka hen ba, ôbi li a men.»

¹⁰ Kirij̄na Jésu toy kwôlo dami wo asgar̄nê bi wo hen kôli hen iyôn̄ menba, dê sari aṅ ôbi kôlij̄ b̄ijé ka méeri ta hen iyôn̄ ba: «Na tu kwôlê a ené ena kelêṅge hen, kirij̄ ka en môrij̄ môrij̄ na, en uwôn̄ kwôn̄i wo ayê bô̄ wori yi môj̄ kwo gawra wo na ba nap̄.

¹¹ Na tu kwôlê a ené ena kelêṅge hen, b̄ijé a hena si tô emen men, si kini kurij̄nay tare a men a dan̄ji nap̄ si *Abraham, Isak nap̄ Jakwôb kibi gwoy emê a bô *emê iyére to derômaran̄ a a.

¹² Menba, ka emê iyére to derômaran̄ a na toji ca hen na, bay a b̄iji cêgi haba a aṅ kirij̄ ka hendi a, kirij̄ bay ka hen na, bay a sômnê men, a emê kap̄niji mêêrê mêêrê a men.»

¹³ Menba, Jésu kôlij̄ ôbi sa

asgar̄nê bi wo hen iyôn̄ ba: «Ô ij̄ wôsa aṅga ju bi bôm sara hen na, bay lij̄ bem nij̄.» Kirij̄ bay ka Jésu kôlij̄ gawra bi wo hen kwôlê hen iyôn̄ menba, ôbi merayê bi wo hen berare yan̄ men.

Jésu berare bay ômp̄pare ka gay gay

(Mk 1: 29-34, Lk 4: 38-41)

¹⁴ Menba, Jésu ô iyé Piyêr a menba, uwôn̄ mari Piyêr kal dere aṅ yere lere yi sa kalan̄ a.

¹⁵ Ôbi hebe kôbre menba, hende berare aṅ hena li aṅgan̄ emê b̄iji.

¹⁶ Kirij̄na tare kurij̄ nij̄ menba, bay eran̄ nap̄ b̄ijé ka tunu to habij̄ gelij̄ tirji gusij̄, menba, Jésu dage tunu hende to hen sarji a aṅ nap̄ kwôlo si kibri a men, berare bay ômp̄pare kêm a men.

¹⁷ Ôbi li hen iyôn̄ bi ré b̄ij̄ nap̄ kwôlo *ôbi kibi Emen *Esay na kôl kôl iyôn̄ ba: «Ôbi tô merayê wona men, ômp̄pare to lêna hen kôba ôbi tô yerna a aṅ a men hen.»

B̄ijé ka gey yé bay tô Jésu (Lk 9: 57-62)

¹⁸ Jésu bô wo kwônê b̄ijé méeri ta, menba, ôbi ay tôri b̄ij̄ bay tôri bi ciré d̄ay tera cér wo dami hen.

¹⁹ Menba, ôbi lê magtubu wo pôn̄i uso ligiri a aṅ eṅgereri iyôn̄ ba: «*Rabi, kirij̄ ka yôn̄ yôn̄ ka já erê ya hen na, na erê tôm a.»

²⁰ Menba, Jésu kôli iyôn̄ ba: «Hen̄jê nap̄ iyom̄niji

men, ciré nap gwonérji a men, nijba, nôbi *Kema Gawra ba kirij ka a dôbijn san ya ba nap.»

²¹ Menba, gawra wo pôni perê bay tôri a kôli iyôn ba: «Kelma, dî jan, d'én na erê emê iban dem.»

²² Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Era tôn a na, aŋ ju dî bijné ka yi môjn temare iyôn hen bi em megare temare.»

Jésu jôrij kal wo dami geré

(Mk 4: 35-41, Lk 8: 22-25)

²³ Jésu d'ay bô bato a nap bay tôri.

²⁴ Menba, kebrena wo nana kôl na na, kal wo dami ge sa cér aŋ li wo m'ew di kam bêêrê bô bato menba, Jésu yij kum ta men.

²⁵ Bay tôri eŋni aŋ kôli iyôn ba: «Kelma, gôlij nap ni men réba naa m'ênij.»

²⁶ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Wô mi a kené hare hen iyôn ba? Wô mi a kené bi bôrŋge sa Emen a ré ba?» Menba, ôbi hena ône kal nap kam menba, kirij iyer iyêêr.

²⁷ Gawrê ka mô bô bato hen na, tiniji ge kay aŋ bay kôl perêrji a iyôn ba: «Gawra wo na ba, na kwo iyenŋi a kal nap cér kôba ré biri kwôlê hen ba?»

Jésu berare bijné ka wôô ka tunu to habij yi bôrji a hen

(Mk 5: 1-20, Lk 8: 26-39)

²⁸ Kirijna Jésu era sa bijn cêgi cér wo Galilé bô emê wo Gadarénijê a menba, bijné wôô ka tunu to habij kurij

sarji a soji si sa kamjê aŋ eraji ligiri a. Bay li aŋga li harê aŋ kwôni n'ém ayê geré wo bay môrij ya hen né.

²⁹ Menba, kirij bay ka hen na, bay karê kula kôl iyôn ba: «Ju gey na mi yirni a jôbi wojn Kema Emen, ju era na wô geléni gusij pa dema wulê woni ré n'ém tô ba?»

³⁰ Kirij bay ka hen na, gwôsijnô ka pôni d'ubu kwa cér a sêd wolé ôm are.

³¹ Menba, tunu to habij hende to hen kôlij Jésu iyôn ba: «Nini uwôlem dagêni bi a bô gwôsijnô ka d'ebe hen a dî.»

³² Jésu kôlji ré ô menba, tunu hende to hen si bô bijné bay ka wôô hen a aŋ ôrji siji bô gwôsijnô aŋ li wo bay yêseraji ta sa keram a herijji bô kam a ma k'ém.

³³ Menba, bay gemé gwôsijnô bay ka hen gerji ô kôlij bijné derô ira kwôli are bay ka ré li are hen men, aŋga ré sa sa bijné ka wôô ka tunu to habij yi bôrji a hen men.

³⁴ Menba, bay sooro ciré sa upéri aŋ kirijna bay uwonni nij menba, bay kôli ré si erêj bô emê woji a.

9

Jésu berare ôbi merayê

(Mk 2: 1-12, Lk 5: 17-26)

¹ Jésu d'ay bato ô tera sa iyére tori a.

² Menba, bay eraŋ nap ôbi merayê wo yi sa jaare a, kirijna ôbi gel ayê bôô woji bi wo hen iyôn menba, ôbi kôlij ôbi merayê bi wo

hen iyôn ba: «Baa kam, melajnen, têrijn tom dôrijn sam a.»

³ Menba, bay derê tô tô to Emen kôl bôrji a kôl iyôn ba: «Gawra bi wo hen tiiré na Emen hen.»

⁴ Jésu hôn ermé woji an kôlji iyôn ba: «Wô mi a kené erem kwôlê wo habijn hen iyôn ba?»

⁵ Kelê iyôn ba: «Têrijn tom dôrijn sam a» a derê kelê lew, laba kelê: «Hena ta ju ô» a derê kelê lew dî ba?»

⁶ Haw hen ka henê mega wo nôbi *Kema Gawra ené ôrijn na nées sa terare a na wô dôrijn têrijn sa bijné.»

Menba, ôbi kôljin ôbi merayê na iyôn ba: «En kôlem, hena ta ay jaare tom ôrijn ij.»

⁷ Menba, ôbi hena ta an ay jaare tori ôrijn ij.

⁸ Kirijna kwônê bijné gel hen iyôn menba, harê liji an bay ay kibi Emen wojn ôbi bijn bijné néé hen.

Jésu uwôge Matiyé

(Mk 2: 13-17, Lk 5: 27-32)

⁹ Jésu ô an kirijn bay ka hen menba, ôbi gel gawra wo pônî wo bay uwôgeri Matiyé mô kini engé wôgê. Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Era tón a.» Menba, kirijn bay ka hen ôbi hena ô tôri a.

¹⁰ Jésu ôm are iyé Matiyé a menba, kwônê bijné kap *bay engé wôgê na bay lêre anja habijn men era sa ôm are na Jésu na bay tôri.

¹¹ Parisijnêpê gel hen iyôn menba, bay kôljin bay tôri iyôn ba: «Wô mi a *Rabi wonge ré ôm are na bay bay engé wôgê men, bay lê habré a men hen iyôn ba?»

¹² Kirijna Jésu toy hen iyôn menba, ôbi kôlji wan a ta kôl iyôn ba: «Na bijné ka berari a geyé dôktôr ré, nijba, na bay ômpare a geyri dî.»

¹³ Erênge ken hô ô tô kwôlo bay na lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «En gey na wo kené bô tu na to megêrnge dîba na bê kwôbe wo na lari hen né.» Wôsa nôbi kôba en era sa terare a na wô uwôgê bijné ka dôrné ré, nijba, en era na wô uwôgê bay lê têrijn dî.»

Jésu kôl kwôlo gengijn sa jerê yi sa emê a

(Mk 2: 18-22, Lk 5: 33-39)

¹⁴ Bay tô Ja ôbi lê batêm era ligi Jésu a an engereri iyôn ba: «Wô mi a nibay na Parisijnêpê niné jôrijn bôrnî kurôn kwôy kwôy menba, bay tòm jôbi ba li hen iyôn né wô mi ba?»

¹⁵ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Bijné ka era kini kurô hen ka bé bi bay ré jôrijn bôrji kurôn kirijna ôbi iyéy kurô ba ya na ci tô hen ba? En en, wulê wo bay a derê ôbi kurô perêrji a an hen na, na wulê bi wo hen a bay ré jôrijn bôrji kurôn tô.»

¹⁶ Kwônî a ulê tu bargay ka ôli na ka kôrbi ré wôsa ka kôrbi bay ka hen a yêgerê ka ôli hen tumô tumô.

¹⁷ Kwôni a bê care to kôrbi bô gwolé woŋ ariŋ wo ôli a ré, wôsa ôbi a kariŋ aŋ care hende to hen a uwôsij, wôsa care to né haw ba bij na bô gwolé ariŋ wo kôrbi a men, hen dema care men, gwolé men, ré merê sem.»

Môni dami wo Jubné, naŋ iyore to hebe bargay ka Jésus hen

(Mk 5: 21-43, Lk 8: 40-56)

¹⁸ Kirija Jésus kôlji kwôlé bi wo hen ba ya tô menba, dami wo Jubné wo pôni era sa jubu gubari tumôri a aŋ kôli iyôŋ ba: «Môŋnen ma haw hen, era ju ô ulê kôm a sara bi bér ben men.»

¹⁹ Menba, Jésus naŋ bay tôri henaji ôrji tôri a.

²⁰ Iyore to pôni to kwôbe ô yere a li elê môj kibi wôô hen era si cêgeri aŋ hebe kibi bargay kari.

²¹ Hende erem bôre a iyôŋ ba: «Hena ené hebe bargay kari mera kôba na berarê seŋge.»

²² Jésus bare gele aŋ kôle iyôŋ ba: «Baa karê yêren, ayê bôô woré gôlij naŋ mu.» Kirij bay ka hen na, hende berare.

²³ Kirija Jésus bij iyé dami wo Jubné bi wo hen a menba, ôbi gel bay iberé are men, bay karê kula a men.

²⁴ Menba, ôbi kôlij bijé iyôŋ ba: «Séŋge nô, wôsa mône hende to hen yi na kum dîba ma ré.» Menba, bay ayrêri.

²⁵ Kirija bay si nô kêmen nij menba, ôbi si bô ira aŋ fu

kôbi mône hende to hen ta menba, hende hena ta.

²⁶ Aŋ kwôli béré wo ôbi bér mône hende to hen ôm gôre tô emé iyére hende to hen kêmen.

Jésu bi bay tu tij gel kirij

²⁷ Kirija Jésus da erê ta nij menba, bay tu tij ka pôni wôô tô gura ôriŋ tôri a kôl iyôŋ ba: «*Kunŋa kelma Dabid, bô tu na toni men.»

²⁸ Kirija Jésus sa bij iyére menba, bay tu tij bay ka hen era ligiri a menba, ôbi engeriji iyôŋ ba: «Ken hôn wo ené nê mê lê are bay ka hen ba?» Menba, bay hô kôli iyôŋ ba: «Ju nê mê lê Kelma.»

²⁹ Menba, Jésus hebe tirji aŋ kôlji iyôŋ ba: «Bi are bay ka hen lij béŋge wô bôrŋge bi wo ken bi san a hen.»

³⁰ Kirij bay ka hen na, bay gel kirij sél dan dan. Menba, Jésus banji kôl iyôŋ ba: «Bi kwôni pôn iyôŋ kôba toy kwôli ré pa pa.»

³¹ Nij na, kirija bay ô nij menba, bay kôl kwôli Jésus gôrij tô iyére kêmen mera.

Jésu bi gawra wo tunu to habij jôri iyêlê hen iyêl kwôlé

³² Kirija Jésus naŋ bay tôri ca erê ta nij menba, bay eraŋ naŋ gawra wo tunu to habij jôôri iyêl kwôlé hen sa biri.

³³ Jésus dage tunu to habij hende to hen aŋ menba, gawra bi wo hen iyêl men. Menba, kwôné bijé ka dëbu ya hen na, dë sarji aŋ bay kôl iyôŋ ba: «Nini gel ani kani ka hen iyôŋgi sa pôn sa iyé *Israyêl a ré kwôy.»

34 Menba, Parisijnêné kôl iyôn ba: «Na nap néé wo kelma wop ôbi sa tunu to habij hende to hen a ôbi ré dagij tunu to habij hende to hen hen.»

Jésu bô tu na to bijné

35 Jésus ô nap sa iyére iyére to damné a men, to dê dê a a men gelij bijné are bô *iyéy dapare a men, uwôlij béré Kwôlo Dôri wo gengij sa *emê iyére to derômaran a men, berarij bay ômpare to gay gay men, bay lôrê ka gay gay a men.

36 Kirija Jésus gel kwônê bijné ka era ligiri a hen iyôn menba, tirji liri na wôsa bay yi môj gamgê ka ôbi abêrji nap iyôn.

37 Menba, ôbi kôlij bay tôri gwosoy kwôlê kôl iyôn ba: «Kaw kap walê mê gan nijba, bay walêrji dê.

38 Uwôlijge ôbi iyéy kaw na bi jén nap bijné bô kaw kari a.»

10

Bay tô Jésus ka môj kibi wôô hen

(Mk 3: 13-19, Lk 6: 12-16)

1 Jésus uwôge bay tôri ka môj kibi wôô hen, an biji néé bi bay ré dagij tunu to habij men, ré berarij bay ômpare to gay gay hen nap bay merayê ka gay gay a men.

2 Hini bay tôri bay ka môj kibi wôô hen a na: Simô wo bay uwôgeri Piyêr hen nap yêni André men, si *Jak nap yêni Ja kap kam Jébédé hen men.

3 Pilip men Bartélémi men, Tomas men Matiyé wop *ôbi engé wôgê hen men, Jak wop kema Alpé hen men, Tadé men,

4 Simô wop kema iyére hen men, Judas Iskariyôt wop ôbi desé Jésus hen a men.

Jésu jé bay tôri ka môj kibi wôô hen

(Mk 6: 5-13, Lk 9: 1-6)

5 Jésus jé bay tôri bay ka môj kibi wôô hen an halji kôl iyôn ba: «Erênge sa iyé bijné ka na Jubnê ré hen ré men, ken ô sa iyé Samari a ré a men,

6 nijba, ken ô kebê gamgê ka ge kay ka na kam *Israyêl hen pa dem.

7 Erê wo ka erê hen na, ken kôlij bijné wo *emê iyére to derômaran a ré ba da nij.

8 Men, ken berare bay ômpare to gay gay hen men, ken bér ka ma men, ken dô *terbare yi bijné a men, ken dage tunu to habij bô bijné a a men. Mega wo ken uwôj seŋge hen na, kenbay kôba ken bi seŋge hen iyôn men.

9 Erê wo ka erê hen na, ayênge lôr ley gursu tôni ley bô magela wonge a ré men,

10 ken ay magela wop kergare kôbrenge a ré men, bargay kap kabrênge wôô wôô ré men, ken tôbe garbê ré men, ken pô kwoore wôni ré a men wôsa kwôni wo li jé ba a upé ari emêri.

11 Hena kené bij sa iyére to damné ley sa kam iyére a ley na, ken engere kwôni wo a nême berênge yiri a ya

ba ken mô ya hende to hen kwôy wo ken ôrij̄n ta.

12 Men, kirij̄na kena sé bô iyé kwôni bi wo hen a na, ken liri dosé pa dem.

13 A hena ðij̄né ka bô iyére hende to hen ré nê̄m beré̄nge yirji a ba, bi bô jalé wongé ba nān ci, a hena bay ré nê̄m beré̄nge yirji a ré ba, bi bô jalé wongé a hera upé̄nge.

14 A hena bay ré beré̄nge yirji a ré men, bay toy kwôlê wongé ré a men āna kené kena sé sa iyére hende to hen ān na, ken gage beni tê̄r̄nge ān dema kené ô ta tô.

15 Na tu kwôlê a ené kelé̄nge hen: Wulê wo bay a sa jerê kwôlê sa ðij̄né a hen na, sa iyé *Sodôm nān *Gwomôr kôba are a sa liji lôg sô̄n.»

Kwôli gusij̄ to bay a gelij̄ bay ayê bôô

(Mk 13: 9-13, Lk 21: 12-17)

16 «Toyé̄nge, en jé̄nge mô̄n gamgê iyô̄n perê hen̄j̄né a, iyô̄n ba ken melên mô̄n kalaw iyô̄n men, ken ô lô̄m lô̄m mega derare iyô̄n a men.

17 Hené̄nge bô̄r̄nge a wo ðij̄né ré ôrij̄n nān ken tumô bay jerê kwôlê men, bay a yê̄mné̄nge bô *iyéy dānare toji a a men.»

18 «Men, bay a ôrij̄n nān ken tumô bay emê iyére a men, tumô kilmé a a men hen iyô̄n wô keben nôbi ān bi Jub̄nê nān ðij̄né ka na Jub̄nê ré hen ré toyij̄n béré

Kwôlê Dôri kebrenge a a men.

19 Kirij̄na bay ôrij̄n nān ken kini jerê kwôlê a na, ken sun wô gwosoy kwôlo ma kené sa kelê ré men, wô kwôlo ma kené sa kelê ré a men wôsa kwôlo ka kelê hen na, na Tunu a bé̄nge kirij̄n bay ka ken ðibij̄n hen a men senge.

20 Wôsa kwôlê bi wo hen na, na kenbay a kelêri ré nij̄ba, na Tini Ibarenge a bé̄nge a kené kelê hen.

21 Gawra a desé sa yê̄ni a bi bay ré diri men, iba kema a lij̄n kemari hen iyô̄n hende to hen men, kamrê kôba a perê sa balêrji bi bay ré dirji a men,

22 ðij̄né kêm a kānenge yô̄d wô kibi henen nij̄ba, kwôni wo ðu bôri iyére kwôy derij̄n kibi ba, ôbi a gelê.

23 A hena bay ré gelé̄nge gusij̄n sa iyére tôni a ley ba ken ge sa to dāngi a. Na tu kwôlê a ené kelé̄nge hen ka gerê tô iyé Israyêl kêm né tô a men, menba, nôbi *Kema Gawra na bulo hera men.

24 Ôbi dôyrê are na, gôlij̄n sa dami wori ré men, paja gôlij̄n sa kelmari ré a men.

25 Ôbi dôyrê are yi mô̄n dami wori iyô̄n men, paja yi mô̄n kelmari iyô̄n a men. Hena bay na ré uwôge ôbi iyé̄renge *Béyêljébul ba kenbay dema bay ré kelê kené na ka Béyêljébul ré ba?»

Kemnange gawra ré nij̄ba, ken kemnan Emen ði (Lk 12: 2-9)

26 «Kemnanje gawrê ré, wôsa ani ka uwôbe ka ba gelij ba nan men, ka bô kwôni a ka a ba hônij ba nan a men.

27 Iyôn ba, kwôlo en kelênge bô dilemne ba, ken kôl tu tare a wan a ta men, kwo bay kelênge nan gwôsijare hen na, ken day ta sa ira dema kené uwôlij béréri.

28 Harije ka a deré kurôngi yerje mera diba a nême deré tununje ré hen né nijba, ken harij kwo a bê kurôngi yerje nan tununje bô tare toj *gêhên a hen dî.

29 Bay dap diya wôô dema ré na tu selé pôn tô hen ba, ken gel ré ba? Nijba, diya bi wo hen kwo pôn nêj wo a ma an bi Ibarenje Emen ré hôn né ba nan.

30 Kenbay ba, gusuri sarje kôba Emen dêjse.

31 Iyôn ba, ken hare ré wôsa ken dami tu Emen gôlij diya bi wo kwône hen.

32 Hena kwôni ré kôl wan ta tu bijné diré na kujê na, nôbi kôba na sa kelê wan ta tu Iban wo derômaran a ôbi ré na kujê men.

33 A hena kwôni ré uwôser tu bijné diré hônén ré na, nôbi kôba na sa uwôserê tu Iban wo derômaran a ené hônî ré men.»

En hôn en eraj nan bô jalê ré nijba, na nan yebere dî

(Lk 12: 51-53, Lk 14: 26-27)

34 «Ma ka kelê yan ba ené era sa terare a na na nan bô

jalê, en eraj na nan yebere to dami dî.

35 En era bi karinare ré yi perê gawra nan ibari men, perê iyore a nan yore men, perê môni iyore a nan maare a men.

36 Men, bay bayi gawra ba na bijné ka bô iyére tori a dî men.

37 Hena kwôni ré gey ibari nan yori gôlen nôbi ba ôbi na kujê ré tô men, hena kwôni ré gey kemari réba môjni gôlen nôbi ba ôbi na kujê ré tô a men.

38 Hena kwôni ré ay gurô tagelê wori kôbij ton né ba, na kujê ré tô a men.

39 Ôbi a, kwôni wo ré gem yiri ba, kay na yiri men, kwo kay yiri wô san ba gem na yiri hen men.»

Kwo berênge yiri a ba, buren na nôbi yiri a hen men (Mk 9: 41)

40 «Kwôni wo berênge yiri ba, buren na nôbi yiri hen men, kwo buren nôbi yiri a ba, bu na kwo joon hen yiri a hen a men.

41 Hena kwôni ré bu *ôbi kibi Emen wôni yiri wô wo ôbi ré na ôbi kibi Emen na, ôbi a upé sa kôbi wo gengij sa ôbi kibi Emen men, kwo bu gawra woj ôbi lê anjan derôre yiri a wô wo ôbi ré na ôbi lê anjan derôre na, a upé sa kôbi wo gengij sa lê anjan derôre a men.

42 Na tu kwôlê a ené kelênge hen, hena kwôni ré ay kam ka jali bô môni gwore a bij kwo dê wo perê megêri a hen wô wo ôbi ré

na ôbi tôn na, ôbi a ba upé sa kôbri ré.»

11

¹ Kirija Jésu hal bay tôri ka môj kibi wôô hen kô nij menba, ôbi ô nañ sa iyére iyére wô geléji kwôlê men, derêji Kwôlo Dôri a men.

Kwôlo gengijn sa Ja men, kwôli kelêri a men (Lk 7: 18-35)

² Kirija Ja yijn dangay a menba, toy kwôli ança Jésu Krist ré li hen menba, ôbi jé bay tôri ré ô engeréri iyôn ba:

³ «Jôbi a na kwo a era hen bi laba kwo nini mô gemni hen ba ya tô dî ba?»

⁴ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Herênge ken ô kôlij Ja kwôli ança ken toy men, ka ken gel men hen.

⁵ Wôsa bay tu tij gel kirijn men, bay moré ô ta dô men, bay *terbare berare men, menjê toy kwôlê men, bijné ka ma béér men, béré Kwôlo Dôri uwôlij bijn bay nimré a men.

⁶ Yi derê yi wô sa kwôni wo dî ayé bôô wori añ né wô san.»

⁷ Kirija bay tô Ja ôrji ta nij menba, Jésu kôlij bijné kwôli iyôn ba: «Na ken ô gelé na mi derô gwôlê hen ba? Gusura wo kal yebageri hen ba?

⁸ A ken ô gelé na mi pôn dî ba? Ken ô gelé na gawra wo tôbe bargay ka dôri hen ba? Wôsa bijné ka tôbe bargay ka dôri dôri hen na, mô na bô iyé kilmé a dî.

⁹ A nijba, na mi a kené ô gelé dî ba? Ken ô gelé na *ôbi kibi Emen wôni ba? Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, na ôbi kibi Emen bi, añ ôbi gôlij ôbi kibi Emen añ sôn.

¹⁰ Wôsa bay na kôl kwôli Ja ôbi jé bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Toy, en jé mana wupê tumôm a bi ré janê geré wom.»

¹¹ Na tu kwôlê a ené kelênge hen. En kelênge peré gawré ka yébé a yêji hen na, en gel kwôni wo a dampê môj Ja ôbi lê batêm iyôn ba nañ, nijba, kwo bay bôri môj ani ré iyôn bô *emê iyére to derômaran a hen na, na kwo dami dêri.

¹² Ayijn tôri sa Ja ôbi lê batêm a kwôy sañ kemnêj na, emê iyére to derômaran a na bay lere bégerem menba, na bay lere bégerem bay ka hen a ayé ciré lij toji.

¹³ Wôsa kwôlo gengijn sa emê iyére hende to hen na, tôô to *Moyis nañ bay kibi Emen na kôl kwôle kwôy sañ sa Ja ôbi lê batêm a.

¹⁴ Hena kené gey henê wo ré na tiri ba, ôbi a na *Eli wo bay na kôl ré sa hen.

¹⁵ Kwôni wo mari ya aña ré gey toyé kwôlê bi wo hen ba bi toy.

¹⁶ Kenbay gawré ka kemnêj hen na ayênge gengijn nañ kamré ka mô tu wolé uwôgerijn megêrji kan ta kôl iyôn ba:

¹⁷ «Nini ibênge tégê menba, ken wôô sara ré

men, nini kebe kurôn temare dôô kôba ken sôm ré a men.»

¹⁸ Wôsa kirija Ja ôbi lê batêm sañ na ôbi ôm mapa ré men, yi care ré a men, menba, bay kôl iyôn ba: <Tunu to habij yi bôri a.>

¹⁹ Nôbi *Kema Gawra en sa añ ôm men, yi men, menba, ken kôl iyôn ba: <Gelênge ôbi lamê nañ ôbi kwoyé wo na, ôbi na melap *bay engé wôgê nañ bay têrij a men.> Nijba, jé lê wop derôre na, gel tu melênê wo Emen.»

Kwôlo Jésu kôlij sa iyére to kañ bê bôre sari a

(Lk 10: 13-15)

²⁰ Na ôbi á, Jésu ré nay bijné ka sa iyére to ôbi na lij kwônê geñê wori ya hen wôsa bay dî tô têrij toji ba ré.

²¹ «Ayi, bijné ka Kworajin, bô emê yi wô sarngé! Ayi, bijné ka Bêtsayda bô emê yi wô sarngé! Hena angañ ginê ka lij sa iyére tonje a hen na, henañ né lij na Tir a ley Sidôn a ley na, na ca yeñ a bay henañ né haarê bargay ka yêgerij men, loberé bunu yirji a a men bi ciré gelé wo ciré bul cêgeriji bijn têrij toji nij.

²² Na ôbi á, ené kelênge hen, Wulê wo bay a jôrij kwôlê sa bijné a hen na, si Tir nañ Sidôn kwôlê a jôrij sarji a lôg gôlij kwonje.

²³ A mini Kapêrnayôm, mu kôl bay ré ayêrê kwôy ôrij ta derômarañ a ba? Ma herbé kwôy dogé iyom

temare a ka na kirij ka habij hen. Wôsa geñê wo na lij perêrñge a hen hena henañ ré lij na perê bijné ka Sodôm a na, bay henañ né ba ya tô.

²⁴ Ôbi a, ené kelênge wan ta, Wulê wo bay a jerê kwôlê sa bijné a hen na, kwonje a dê kwo Sodôm añ tô.»

Eranje legen a bi ken sa dô bul

(Lk 10: 21-22)

²⁵ Kirij bay ka hen na, Jésu ay tô iyêlê kôl iyôn ba: «En ay kem Iban Kelma wo derômarañ a nañ kwo sa terare a na, wôsa ju uwôbij bay tu melênê nañ bay tu jôrijare are bay ka hen añ ju yêge sarji gelij bijné ka bay bôrji mega ani ré hen dî.

²⁶ Na iyôn a Iban na jeré genge nañ bô derê wom.»

²⁷ «Iban bèn are kêm kôben a, kwôni wo hôn Kema ba nañ, na Ibari pôn dô men, kwôni wo hôn Iban ba, nañ nijba, na nôbi Kemari pôn nêñ hapê men, ka en yêge sari nô biji hen a men mera.

²⁸ Eranje legen a kenbay kêm ka ken pô anga néy añ merênênge hen na sa engé sarngé a añ ken dô bul.

²⁹ Ulênge jug wupê tôrñge a men, ken toy halê wupê a men, wôsa ena gawra wo kalêren jal men, en dôbe san a men, añ ka upé kini deré bul wonje.

³⁰ Wôsa jug wupê na kwo ayêri ôm né men, ari peré kapê kôba gwa a men.»

12

Jésu a na ôbi sa merê ta
(Mk 2: 23-28, Lk 6: 1-5)

¹ Sem cêgê menba, Jésus naŋ bay tôri ôrji si bô yagê kaw bay uwôgeji blé hen naŋ *sa merê ta, kurôŋ li bay tôri menba, bay pôy sa kaw bay ka hen wuray ôm.

² Kirija Parisijnêné gel hen iyôŋ menba, bay kôlij Jésus iyôŋ ba: «Wô mi a bay tôm ré li aŋga tôô to *Moyis jô lê naŋ sa merê ta a hen ba?»

³ Menba, Jésus kôlji iyôŋ ba: «Na ken dêŋse kwôli aŋga kelma Dabid na li kirija kurôŋ na liji naŋ bijné kari hen né ba?»

⁴ Ôbi na si bô *iyéy Emen a, aŋ pô mapa wo bay tibij Emen wo na yi gengij sarji ré hen. Mapa bi wo hen tôô tona na dî bij na bay bê kwôbe mera hen ômji.

⁵ Laba na ken dêŋse kwôlo tôô to Moyis na kôl iyôŋ ba: «Kwôni ré li jé naŋ sa sa merê ta ré hen né ba?» Menba, bay bê kwôbe ka li jé woji bô iyéy Emen a naŋ sa sa merê ta hen ba kwôlé bu sarji ré men.

⁶ Nijba, en kelêŋge, aŋga gôlij iyéy Emen hen na, yi na ya.

⁷ Hena ré kené hôn bô kwôlo lij bô magtubu to Emen a kôl iyôŋ ba: «En gey na wo kené bô tu ja to megêŋge dîba na bê kwôbe wo naŋ lari hen né.» Hen ba ré kené perê bijné ka kwôlé wôni bu sarji ré hen né.

⁸ Wôsa nôbi *Kema Gawra a na Kelma sa sa merê ta.»

Gawra wo kôbri ma
(Mk 3: 1-6, Lk 6: 6-11)

⁹ Kirija Jésus dî kirij bay ka hen aŋ ô aŋ menba, ô bô *iyéy dapare toji to pôni a.

¹⁰ Kirij bay ka hen na, gawra wo pôni wo kôbri ma deba ya men. Menba, Parisijnêné engere Jésus iyôŋ ba: «Beraré kwôni sa merê ta a ba dô hari ba?» Bay engerereri hen iyôŋ bi ciré uwôli kwôlé sari a.

¹¹ Menba, Jésus uwôlji sara iyôŋ ba: «I a perêŋge a hen a demaŋne tori ré pôn aŋ kurij bô iyom a sa merê ta aŋ ôbi a erê sa ô ayêre ta ré ba?»

¹² A hen ba, gawra gôlij demaŋne ré ba? Iyôŋ ba lê derê sa merê ta a kôba tôô tona jôô lê ré men.»

¹³ Menba, Jésus kôlij gawra bi wo hen iyôŋ ba: «Jé kôm.» Menba, ôbi ay kôbri ta aŋ kôbri bi wo hen hô berare môj megari hen iyôŋ hôrij.

¹⁴ Menba, Parisijnêné siji nô aŋ ô erméji kwôlé sa aŋga ciré lê aŋa ciré derij Jésus.

Jésu na mana wo Emen dôri

¹⁵ Jésus hôn wo bay ré gey deréri menba, ôbi dî kirij bay ka hen aŋ ô ta, menba, bijné kwône ô tôri a aŋ ôbi berare bay ômŋare kêm.

¹⁶ Menba, ôbi banji dô bi bay ré li bi bay ré hôn wo ré na nôbi ré pa pa.

17 Aṅ bi kwôlo *ôbi kibi Emen *Esay na kôl hen na, ariri ré lij, ôbi na kôl iyôṅ ba:

18 «Emen kôl iyôṅ ba:

<Gelêṅge, na mana wupê wo en dôri bi a na men, en piri men, wo yen dôren sari a men.

Na bé tunun a ba naṅ dī aṅ ôbi a kelê kwôli lê aṅgaṅê kaṅ derôre bij tô yê bijné kêm men.

19 Ôbi a naṅ nâṅ kwôni ré men, a ulê gura ré men,

kwôni a toyé tôri kaṅ ta tô geré ré men.

20 Ôbi a biyê gusera wo laṅ niṅ hen né men, a barê lampa to eṅge jêê hen né a men,

kwôy wo aṅgaṅ derôre a eṅgiṅ kirij.

21 Aṅ tô yê bijné kêm a bij bôrji sari a.» »

Bijné kôl Jêsu ré na ôbi sa tunu to habij

(Mk 3: 22-30, Lk 11: 14-23)

22 Kirij bay ka hen na, bay eraṅ naṅ gawra wo tunu to habij yi bôri a aṅ liri ôbi gel kirij né men, iyêl kwôlê ré a men, menba, Jêsu berari aṅ ôbi iyêl men, gel kirij a men.

23 Bijné kêm ka ḍebu ya hen na, harê liji menba, bay kôl iyôṅ ba: «Ôbi na *kuṅga kelma Dabid ré ba?»

24 Kirijna Parisipêṅê toy hen iyôṅ menba, bay kôl iyôṅ ba: «Jêsu dage tunu to habij na naṅ néé wo

*Béyêljêbul woṅ ôbi sa tunu to habij hen.»

25 Jêsu hôn ermé woji kêm niṅ menba, ôbi kôlji iyôṅ ba: «Hena bijné ka bô emê iyére to pôn a ré sêṅji ba, bô emê bi wo hen, a mênij men, hena bijné ka sa iyére a pôn ley tô baliyare a ley a ré sêṅji ba hende a yé sem né men.

26 A hena Sidan ré dage yiri gaṅ ba, emê iyére tori a soderij, a hena ré na hen iyôṅ ba, emê iyére tori a yé kwôy hare ba?

27 A hena nôbi ené dage tunu to habij naṅ néé wo Béyêljêbul ba, bay tôṅge kenbay ba, dage tunu to habij na naṅ néé wo i men ba? Na bi wo hen a aṅga bay tôṅge bay ka hen li men hen a gelé wo kwôlê woṅge ré tiri ré hen.

28 A hena ré na naṅ néé wo Tini Emen a ené dagij tunu to habij hende to hen ba, *emê iyére to Emen era kwôy upéṅge niṅ.

29 Men, kwôni a lê iyeṅ a ré sé bô iyé ôbi néé a aṅ pôrij aṅgari baa beréri harê tumô ba? Ôbi a haréri tumô pa dem aṅa ré dīṅ yiri pôrij aṅgari tô.

30 Iyôṅ ba, kwôni wo na naṅ en ré ba na ôbi baren men, kwôni woṅ ôbi dayê sa are naṅ en ré ba na ôbi userérji men.

31 Na tôri bi wo hen a, ené kelêṅge, têrij kêm naṅ tiiré hare kêm na, Emen a dé bôri jalê bay lêre a, niṅba, kwôni wo tiiré Tunu toṅ hendi bô

bôre na, Emen a dé bôri jalê sari a ré kwôy.

³² Men, kwôni wo kôl kwôlo habij gengij san nôbi *Kema Gawra ba, Emen a dé bôri jalê sari a tô, nijba, kwo kôl kwôlo habij gengij sa Tunu toj hendi bô bôre na, Emen a dé bôri jalê sari a haw hen ré men, tôre to cêgê ré a men.»

Kwôli gengij sa gurô naj yêri

(Lk 6: 43-45)

³³ «Kirij ka pôni a ba ken kôl gurô wo hen ré dô men, yêri ré dô a men. Men kwo pôni ken kôl gurô wo pôni ré habij men, yêri ré habij a men. Wôsa na yê gurô a lê a jeré hônij derêri naj habrêri.

³⁴ Kenbay ka ken yi môj jênere iyôn men ken habij tiri a men hen ka kelê Kwôlo Dôri na si iyej ba? Wôsa na anja wôn bô gawra dema ré si kibri a hen tô.

³⁵ Gawra wo dôri sij na naj anjari ka dôri men, kwo habij kôba sij na naj anja ka habij men.

³⁶ Ôbi a, ené kelênge Wulê woj jeré kwôlê a na, kwôlê woj iyôn a tôj wo bijné na kilêre hen na, bay a derê tôri ta lêm lêm.

³⁷ Aj na kwôlo si kem a a bay ré dôrij kwôlê sam a men, na kwo si kem a a bay ré burem a men.»

Bay derê tô tô to Emen naj Parisijnêje engerij Jêsu ré li ari gelé biji ciré gelé

(Mk 8: 11-12, Lk 11: 29-32)

³⁸ Bay derê tô tô to Emen ka pôni naj Parisijnêje engerij Jêsu iyôn ba: «Kelma, nini gey bi jeré li anjan gelé bi nija gelé dema niné hônem.»

³⁹ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «Bijné kan bay bô habrê ka haw hen men, bay belé cêgeriji bij Emen hen kôba kôl ciré gey gelé men dê? Ka baj na naj anjan gelé ka *ôbi kibi Emen Jonas bi wo hen mera dîba ka gelé ka danji kani ré kwôy.

⁴⁰ Môj kwo Jonas na li sa subu yoyre men, sa subu tu tare a men bô kuyê a hen na, nôbi Kema Gawra kôba na lê sa subu yoyre men, sa subu tu tare a men bô kampê a hen iyôn men.

⁴¹ Sa jeré kwôlê a na, bijné ka Ninibé a ulêji kwôlê sa bijné bay ka haw hen wôsa bay dô tô têrij lèriji ta sa kibi béré wo Jonas uwôl a. Aj kwo na ba hô dê Jonas aj tô.

⁴² Men, Wulê woj jeré kwôlê a na, tôlômne to Séba a hena aj a ulê kwôlê sa gawrê ka haw hen wôsa hende hena na kela aj era na wô toyé gwoy kwôlê woj tu melênê wo Salomôn. Nijba, nà ná, kwôni wo gôlij Salomôn aj hen kôba nà ya.»

Tunu to habij hera bô gawra hôrij

(Lk 11: 24-26)

⁴³ Jêsu hô kôl iyôn ba: «Kirija tunu to habij séj bô kwôni a na, hende kayrê derô gwôlê woge kirij kan

derê bul, hena hende ré uwonj ré na,

⁴⁴ hende erem kôl iyônj ba: «Na herê kirij ka na en soj ya hen gelé sônj.» Kirijna tunu hende to hen hera apa ré uwônj kirij bay ka hen yi senje men, sél dô men, are kêm yi naj kiniji a men na,

⁴⁵ hende hô ô pera tunu to habij to danji jurgem to habij dê aj sa jôgij naj tu. Bay siji bô kirij bay ka hen aj môrji ya aj gawra bi wo hen na, yiri habij dê kwo tumô aj tô. Kwo bijné ka haw hen kôba a yé na hen iyônj hende to hen men.»

Balê Jêsu kaj tiri

(Mk 3: 31-35, Lk 8: 19-21)

⁴⁶ Kirijna Jêsu iyêl naj kwônê bijné ba ya tô menba, yori naj yêneri saji dëbu nô hen aj gey bi ciré iyêlê naj di. [

⁴⁷ Menba, kwôni wo pôni kôli iyônj ba: «Ju toy, yom naj yênen dibiji nô hen ya aj bay gey ciré iyêlê naj ju.»]

⁴⁸ Menba, Jêsu hô kôlij gawra bi wo hen sara iyônj ba: «Na i a na yon men, na si i a na yênen men ba?»

⁴⁹ Menba, ôbi ay kôbri gel sa bay tôri a aj kôl iyônj ba: «Gel, na yon naj yênen a na.

⁵⁰ Wôsa i i wo li bô geyé wo Iban wo mô derômaraj a hen na, ôbi a na, yênen men, yêren men, yon a men hen.»

13

Gwosoy kwôlo gengij sa ôbi wusé kaw

(Mk 4: 1-9, Lk 8: 4-8)

¹ Wulê wo ôbi kôlij kwôlê bi wo hen na, ôbi ji si bô ira aj ô merê kibi cér a.

² Kirij bay ka hen na, kwônê bijné era sa danj ligiri a, aj li wo ôbi day mô bô bato a aj dji kibi cér a.

³ Menba, ôbi iyêlji kwôlê naj gwosore dé, dé gengij sa are kwône kôl iyônj ba: «Gawra wo pôni si ô diré wusé kaw.

⁴ Kirijna ôbi wuse kaw kari bay ka hen bô yagê a menba, ka pôni sa herij bêngê geré menba, ciré sa gôl om

⁵ men, ka pôni herij kirij kaj jerew a menba, si dô hare nijba, terare to wurôbi to hanêre ré ôrij tôj ba naj.

⁶ Kirijna tare jôrij menba, bay hay lew wôsa terare to bay ré bij hanêre tôj ba naj.

⁷ Men, ka pôni herij peré gesem a menba, gesem bi wo hen yêrji duu.

⁸ Men, ka pôni herij terare to dôri a aj yê dô, sarji ka pôni yê arew men, ka pôni yê tôre jii men, ka pôni yê tôre subu men.

⁹ Kwôni wo mari ya ba bi toy.»

Wô mi a Jêsu ré iyêl kwôlê naj gwosore ba?

(Mk 4: 13-20, Lk 8: 11-15)

¹⁰ Menba, bay tôri usoji ligiri a aj engeriri iyônj ba: «Wô mi a jeré iyêlij bijné bay ka hen kwôlê naj gwosore ba?»

11 Menba, Jésus uwôlji sara iyôn ba: «Kwongge kenbay ba Emen béngge ken hôn anğa yi nañ kini uwôbêrji ka bô *emê iyére to derômarañ a hen niñ, niñba, bay ba ôriñ nañ kuni pelalê bi wo hen né.

12 Wôsa kwôni wo nañ upé bay a hô biri a sara añ ôbi a upé damañ a. Niñba, kwo ari upé kari lôg hen na, bay a derê bay ka lôg hen kôbri a añ sôn.

13 Na ôbi á, ené iyêlji nañ gwsore hen, wôsa bay bô kirij niñba, gel ani ré men, bay li môñ ciré toy kwôlê niñba, bay toy ré men, hôn bôri ré a men.

14 Kwôlo ôbi Emen *Esay na kôl hen na, ariri lij gengij sarji, ôbi na kôl iyôn ba:

«Ka toyé kwôlê nañ marñge niñba, ka henê bôri ré men,

Ka berê kirij nañ turñge niñba, ka gelé ani ré a men.

15 Wôsa ðiñé bay ka hen na, bôrji dengel men,

bay tôte gurô marji a men, bay luge tirji ta a men, wô wo ma ciré gelé nañ tirji men,

ma ciré toyé nañ marji añ ma ciré bê bôrji sara añ ma ciré belé upen añ bi ené berarêji.»

16 Niñba, kwongge kenbay ba yerñge a derêñge wôsa ken gel nañ turñge men, ken toy nañ marñge a men.

17 Na tu kwôlê a ené kelêñge hen: bay kibi Emen nañ ðiñé

kañ bay lê anğan derôre kwône na gey bi ciré gelé anğa ken gel hen men, niñba, bay gel ré men, bay gey ciré toyé kwôlo ken toy hen niñba, bay toy ré a men.»

Bô kwôlo gengij sa ôbi wusé kaw

(Mk 4: 10-12, Lk 8: 9-10)

18 «Iyôn ba haw hen ken toy bô gwsore to ôbi wusé gusij kaw bay ka hen.

19 Kirijna kwôni toy kwôlo gengij sa *emê iyére to derômarañ a aña ré hôn bôri ré na, ôbi bare era sa mène kwôlo gawra bi wo hen ré toy hen añ añ ôbi yi môñ gusij kaw ka herij bêngê geré hen iyôn.

20 Kwo yi môñ gusij kaw to herij kirij kañ jerew a hen na, na kwo toy kwôlê bi wo hen añ enge nañ yi derê.

21 Niñba, kwôni bi wo hen hanêri nañ wôsa ôbi ðebe sa têri a sem ré menba, kirijna anğan bô emê kurij sari a ley bay gili gusij ley wô kibi kwôlê bi wo hen na, ôbi berij kôbri añ hôriñ cêgê.

22 Kwo yi môñ gusij kaw ka herij perê gesem a hen na, na kwo toy kwôlê bi wo hen hari niñba, ermé kwôlo sa terare a na men, kwôli anğan upé a men na, yêr kwôlê bi wo hen duu añ li ani ré.

23 Kwo yi môñ gusij kaw ka herij kirij ka dôri a hen na, na kwo toy kwôlê bi wo hen añ hôn bôri dô men, lij ariri a men añ ôbi yi môñ

kaw ka yê arew men, tôte jii men, tôte subu men hen iyôn.»

Gwosoy kwôlo gengijn sa siwil

²⁴ Menba, Jésu hô kôlji gwosoy kwôlo ðangi kôl iyôn ba: «*Emê iyére to derômaran a na, yi mega gawra wo ré ô wusé kaw ka dôri bô yagê wori a iyôn.

²⁵ Nijba, kirija yoyre wo bijné yi kum kêm nij menba, ôbi bayriri era sa wusu siwil a bô yagê bi wo hen a an ðijn yiri ô.

²⁶ Menba, kirija kaw ðebu an tô sarji menba, siwil kôba gel yere men.

²⁷ Manê ka gawra bi wo hen era sa kôli iyôn ba: «Kelma, na ju wusu na kaw ka dôri bô yagê wom a ré ba? Menba, li iyen a siwil ré sa si perê ba?»

²⁸ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Na ôbi bare a lê are bay ka hen.» Menba, manê kari bay ka hen kôli iyôn ba: «A iyôn ba nija erê terê an.»

²⁹ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «En en, terênge an né wô wo ma ka terê kaw ka dôri nan tu men,

³⁰ ðénggeji bi bay ðebu bem kwôy kini walêrji a. An na sa kôlij bay walê kaw bi ré jôr siwil tumô harê an uwoy an, an kaw ka dôri hen ba ken wala sa bi bô béér a men.» »

Gwosoy kwôlo gengijn sa mutard

(Mk 4: 30-32, Lk 13: 18-19)

³¹ Menba, Jésu hô kôlji gwosoy kwôlo ðangi kôl iyôn ba: «Emê iyére to derômaran a yi môjn gusijn iluw wo gawra ay ô cé bô yagê wori a iyôn.

³² Gusijn iluw bi wo hen na, dê dê gusijn are kêm nijba, kirija ôbi si ta nij na, dami dê tô gurô wo ba hen kêm an ciré ka derômaran era sa li gwoné woji ya.»

Gwosoy kwôlo gengijn sa wubere

(Lk 13: 20-21)

³³ Menba, Jésu hô kôlji gwosoy kwôlo ðangi kôl iyôn ba: «Emê iyére to derômaran a yi môjn wubere to dê to iyore ay polijn nan kurman kuré kwôrô subu menba, liji sôr iyôn.»

Wô mi a Jésu ré iyêl kwôlê nan gwosore ba?

(Mk 4: 33-34)

³⁴ Jésu iyêlij bijné kwôlê bi wo kêm hen nan gwosore an kwo ôbi ba kelê nan gwosore ré ba nan.

³⁵ An bi kwôlo *ôbi kibi Emen na kôl hen na, ariri ré lij. Ôbi na kôl iyôn ba:

«Na kelê kwôlê kêm nan gwosore yêgijn sa anga yi nan kini uwôbêrji ca wo tô terare na ðijn yen hen.»

Bô gwosore to gengijn sa siwil

36 Menba, Jésu dī kwônê bijné bay ka hen ré ô haji nij menba, ôbi herbo hera ira menba, bay tôri eraji ligiri a aŋ kôli iyôn ba: «Derêni bô gwosore to gengij sa siwil to bô yagê hen bi nija toyé.»

37 Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Ôbi cé kaw ka dôri bay ka hen na, na nôbi *Kema Gawra.

38 Men, bô yagê ba na sa terare men, kay cé ka dôri ba na bijné ka emê iyére to derômaran a men, siwil ba na bijné ka Sidan men.

39 Men, ôbi cé siwil hende to hen bô yagê a hen na, na ôbi bare woj Sidan bi men, tay walê kaw ba, na sa to sa terare a kerê hen men, bay walê kaw bay ka hen ba, na *manê ka derômaran a men.

40 Môm kwo bay nôrij siwil aŋ harê bê a bô tare a hen iyôn na, a yé na hen iyôn hende to hen sa to sa terare a kerê a men.

41 Nôbi Kema Gawra na jo manê kapê ré era sa pô bijné kap bay bê megêrji bô têrij a naŋ bay lê têrij kêm aŋ bô emê iyére tori a.

42 Aŋ biji bô tare to dami a, kirija bijné bay ka hen a sômnij men, ômnij kapniji mêêrê mêêrê a men ya.

43 Nijba, bay lê aŋaŋ derôre ba bay a peranŋê môm tare iyôn bô emê iyére to Ibarji a. Kwônî wo mari ya aŋa ré gey toyé kwôlê bi wo hen ba bi toy.»

Gwosoy kwôlo gengij sa aŋaŋ uné ka uwôbe bô yagê naŋ mérin

44 Menba, Jésu hô kôlji gwosoy kwôlo danŋi sôn kôl iyôn ba: «Emê iyére to derômaran a yi môm aŋaŋ uné ka uwôbe bô yagê iyôn. Kwônî wo uwôn hen na, ô uwôbê tôn, yiri dôri daman a aŋ ô sa ô perê ari unéri kêm keléŋ aŋ dī larirji sa ô kilij yagê bi wo hen.»

45 Menba, Jésu hô kôlji gwosoy kwôlo danŋi kôl iyôn ba: «Emê iyére to derômaran a yi môm ôbi lê jenga wo ôrij doy mérin iyôn.

46 Kirija ôbi uwôn mérin wo lariri daman hen menba, ô sa ô perê ari unéri kêm keléŋ aŋ dī larirji sa ô kilij mérin bi wo hen.»

Gwosoy kwôlo gengij sa bera

47 Jésu hô kôlji gwosoy kwôlo danŋi kôl iyôn ba: «Emê iyére to derômaran a yi môm bera to bay uwôl bô cér a aŋ pera kuyê ka tirji gay gay hen iyôn.

48 Kirija bera hende to hen wôn nij menba, bay uré bay wurore soŋ nô kwonŋé cér a aŋ cobe kuyê bay ka hen. Ka dami ba bay uwôl bô duŋne toji a men, ka dé ba bay bêŋ men.

49 Sa to sa terare a kerê hen na, a yé na hen iyôn hende to hen men. Manê ka derômaran a a era sa derê tu bijné ka dôri naŋ ka habij.

50 Aŋ ka habij bay ka hen na, bay a biji bô tare to dami a, na kirij ka bijné

a sômê men emnê kapniji mêmêrê mêmêrê ya a men hen.»

Ari uné ka kôrbi nap ka ôli

⁵¹ Jêsu hô engerij bay tôri iyôn ba: «Ken hôn bô kwôlê bi wo hen kê m nij ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba ciré hôn bôri kê m nij.

⁵² Menba, ôbi hô kôlji iyôn ba: «Ôbi lê magtubu wo yôn yôn wo tiri jôrij sa anga ôbi gel a hen na, emê iyére to derômaran a yi môj ôbi iyéy iyére wo pô ari uné kari ka kôrbi nap ka ôli bô béér wori iyôn.»

Bijé ka Najarêt kap Jêsu (Mk 6: 1-6, Lk 4: 16-30)

⁵³ Kirija Jêsu gelji kwôlê nap gwosore hende to hen kô nij menba, ôbi dî kirij bay ka hen an ô.

⁵⁴ An ô sa iyére tori a ô gelij bijé are bô *iyéy dapare a toji a an bijé kê m ka toy kwôlê bi wo ôbi dô hen na, tiniji ge kay an bay kôl iyôn ba: «Na i a biri tu melênê men, néé woj lij anga dê sa kirij bay ka hen iyôn ba?»

⁵⁵ Menba, bay kôl iyôn ba: «Ôbi na kema Josêp woj ôbi albê gurô hen men, Mari a na yori men, *Jak men Josêp men Simô men Jud a men a na yêneri.

⁵⁶ Yêneri kap yébé kôba môrji perêrna na ya a men. Menba, tu melênê nap néé bi wo kê m hen ba i a biri ba?»

⁵⁷ Kirij bay ka hen na, ermé waji lij kwôy an bay kapni. Nijba, Jêsu kôlji iyôn

ba: «Ôbi kibi Emen na, kirij ka dangi a ba bay a biri kwôlê haji nijba, sa iyére tori men, perê balêri a men na, bay biri kwôlê ré.»

⁵⁸ An kirij bay ka hen na, ôbi li genê wôni gap ré wô bê wo bay bi bôrji sari a ré hen.

14

Bay duu Ja ôbi lê batêm

(Mk 6: 14-29, Lk 9: 7-9)

¹ Wulê bi wo hen na, *Hérôd ôbi emê iyére to Galilé toy kwôli Jêsu wo ôm gôr kirij hen.

² Menba, ôbi kôlij manê kari iyôn ba: «Gawra bi wo hen na, na Ja ôbi lê batêm a so perê bijé ka ma a bulo hera hen, na ôbi a, ôbi ré ôrij nap néé woj lij angap genê hen.»

³ Wôsa Hérôd na bi bay na bu Ja haarê uwôl dangay a wô kibi *Hérodijad toj tami yêni Pilip to ôbi enne hen.

⁴ Wôsa Ja na kôli iyôn ba: «Dé wo ré jeré ayê Hérodijad lij tamnem ré.»

⁵ Gengij sa kwôlê bi wo hen na, ôbi na gey diré deréri, nijba, ôbi na kemnap na kwônê bijé wôsa bay na bô Ja môj *ôbi kibi Emen iyôn.

⁶ Kirija bay li geserê sa yê *Hérôd, menba, môni Hérodijad wô tumô bijé ka Hérôd uwôgeraji hen, an wôrê wore bi wo hen dôri.

⁷ Menba, ôbi ay tôô desij yiri kôl iyôn ba: «Na mi, mi a hende ré engeren kôba, na bure.»

⁸ Menba, yore gwôsere aṅ mōni temale hende to hen kōli iyōṅ ba: «Ben sa Ja ôbi lê batêm lew bô subra.»

⁹ Tu Hérôd mêne, niṅba, wô tôô to ôbi ré ay hen men, wô tu kwônê kergê kari hen a men na, ôbi ay tôô bi bay ré bure sa Ja bi.

¹⁰ Menba, ôbi kōlji bay ré ô jera sa Ja ôbi lê batêm daṅgay a.

¹¹ Bay aya sa Ja bô subra eraṅ sa biṅ mōni temale hende to hen, aṅ hende ôriṅ biṅ yore.

¹² Bay tô Ja era sa ay temayri ô emé, menba, bay ô kōliṅ Jésu kwôli.

Jésu biṅ biṅé ka dubu bay hen emé

(Mk 6: 30-44, Lk 9: 10-17, Ja 6: 1-14)

¹³ Kirija Jésu toy kwôli temay Ja hen iyōṅ menba, ôbi ḍay bô bato a ô sêd wolé naṅ iyére derô gwôlê, kirija biṅé toy wo ôbi ré ḍay bô bato a ô ta menba, bay sooro naṅ sa iyére iyére ôrji kibi cér a tēm tēm tôri a naṅ têrji.

¹⁴ Kirija ôbi herbo tōṅ bô bato menba, ôbi gel kwônê biṅé menba, tirji liri ja daman menba, ôbi berare bay ômpare.

¹⁵ Na perare niṅ, menba, bay tô Jésu era ligiri a aṅ kōli iyōṅ ba: «Kirij ka na na, kelaṅ men, kirij kôba kô a men hen na, kōliṅ biṅé bi ré ô perê ira ô wogé ani kelé emé.»

¹⁶ Menba, Jésu uwôlji sara iyōṅ ba: «Nana ôriṅ doy bi

bay ré ô ré, kenbay ken biṅi aṅgay emé.»

¹⁷ Menba, bay hô uwôli sara iyōṅ ba: «Nini naṅ mapa bay naṅ kuyê wôô a men mera.»

¹⁸ Menba, Jésu kōlji iyōṅ ba: «Eraṅge ben na.»

¹⁹ Men, ôbi biṅ biṅé mô tōṅ sa kalmê a hen aṅ pô mapa wo bay naṅ kam kuyê ka wôô hen aṅ bô kirij si derômaran aṅ lip Emen dosé menba, biilê aṅ biṅ bay tôri bi ré cêṅ biṅé bay ka hen.

²⁰ Biṅé bay ka hen, ôm uyirê aṅ tôri wo ba na, bay tô Jésu pô gwapê môj kibi wôô.

²¹ Kwônê biṅé bay ka ôm mapa bi wo hen na, impê na dubu bay. Yébé naṅ kamrê ba kwôni dênjsiji ré.

²² Kirija bay biṅ biṅé emé kô niṅ menba, ôbi bi bay tôri ḍay bato ré ô tera aṅ ḍôbi ḍiré kōliṅ biṅé ré irê iṅ niṅ dema ḍiré erê tôrji a tô.

Jésu ô sa kam a

(Mk 6: 45-52, Ja 6: 15-21)

²³ Kirija ôbi bi biṅé ô niṅ menba, ôbi ḍay sa keram a sêd wolé ô uwôlê Emen, kirij bay ka hen na, kirij yoy niṅ menba, ôbi na pini nêṅ hari.

²⁴ Bato wo bay tôri ré ḍay hen na, na bôb a derô cér a niṅ, menba, mêw liji daman wôsa kal guro si sarji.

²⁵ Menba, kirija kwôrê ka tumô yel niṅ menba, Jésu era sa kam a si ligirji.

²⁶ Kirija bay tôri gili wo ôbi era sa kam a si ligirji hen

iyôn menba, harê liji aṅ bay kôl iyôn ba: «Na kamṅê a era hen.» Menba, harê liji damaṅ a menba, bay bi gura.

²⁷ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Harêṅge ré, na nôbi Jésu, déṅge bôrṅge jal.»

²⁸ Menba, Piyêr kôli iyôn ba: «Kelma, hena ré na jôbi tiri ba, ju ay tòm bi na erê sa kam a legem a.»

²⁹ Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Era.» Menba, Piyêr herbo bô bato a aṅ ô sa kam a si ligi Jésu.

³⁰ Nijba, kirija ôbi bô wo kal ge damaṅ hen, menba, harê liri menba, ôbi ay tô erê tô kam a menba, ôbi dô tôri kôlij Jésu iyôn ba: «Kelma, gôlij naṅ en men.»

³¹ Menba, Jésu jé kôbri beripni ta aṅ kôli iyôn ba: «Ju meremné na wô ayê bôw wom wo dê bi ba?»

³² Menba, kirija bay day bô bato a menba, kal iyer men.

³³ Bijné kêm ka bô bato a hen gel hen iyôn, menba, cubu gubarji tōṅ tumô Jésu a aṅ kôl iyôn ba: «Ju na Kema Emen bi tiri a men.»

Jésu berare bay ômpare kwône Génésarêt a
(Mk 6: 53-56)

³⁴ Kirija bay day tera menba, bay saji bô emê wo Génésarêt a.

³⁵ Bijné ka sa iyére hende to hen gelji Jésu hōn menba, bay jé kôlij bijné naṅ sa iyére iyére menba, bay eraṅ naṅ bay ômpare kêm sa biri.

³⁶ Men, bay uwôlêri bi ré dji cire hébé kibi bargay kari ka yi serem serem hen mera aṅ bijné kêm ka hebiri hen na, bay berare.

15

Jésu gel habré hara wo Jubnê nô

(Mk 7: 1-13)

¹ Parisijnêṅ naṅ *bay derê tô tô to Emen henaji Jérusalêm a era upé Jésu aṅ kôli iyôn ba:

² «Wô mi a bay tòm ré dage sa hara wo môpêrna ba? Wôsa bay pul kôbriji ré menba, bay ôm are mera.»

³ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «A kenbay, wô mi a kené dage tô to Emen aṅ wô lij hara woṅge dī ba?»

⁴ Wôsa Emen kôl iyôn ba: «Bij ibam naṅ yom kwôlé men, kwôni wo kôlij ibari naṅ yori kwôlo habij ba bi bay diri.»

⁵ Menba, kenbay ken kôl iyôn ba: «Kwôni wo kôlij ibari naṅ yori iyôn ba: «Anṅa ré ené béṅge hen na, na bay a ené bijn Emen hen.»

⁶ Hen iyôn na, kwôni bi wo hen li naṅ ibari naṅ yori ré nij.» Aṅ turṅge a ba, na anṅa dôri. Na hen iyôn a, kené mênij kwôlo Emen aṅ lij hara woṅge hen né ba?»

⁷ Kenbay kaṅ bay kelé kwôlé kebrenṅe wôw wôw hen, *ôbi kibi Emen *Esay na kôl kwôlenṅe tumô kôl iyôn ba:

⁸ «Gawrê bay ka hen na,

bay ay keben na nañ kibriji
na mera
điba bôrji ba kelañ nañ en.

⁹ Bay teben hen na đéñ iyôñ
men,

añga bay geliñ ñiné hen,
kôba na tô to gawrê a men.»
»

*Añga li bô gawra kagemijn
(Mk 7: 14-23)*

¹⁰ Jésu hô uwôga kwônê
ñiné ligiri a añ kôlji iyôñ ba:
«Toyéñge kwôlo na kelê hen
dô añ ken hôn bôri.

¹¹ Na aña gawra ôm hen
a lê a ôbi ré *kagemijn hen
né, niñba, na kwôlo soo
kibri a lê a ôbi ré kagemijn
hen đí.»

¹² Menba, bay tô Jésu uso
đá ligiri a añ kôli iyôñ ba:
«Kwôlo ju kôl hen tariñ
Parisipênê hen ba ju hôn
ham ba?»

¹³ Menba, Jésu uwôlji sara
iyôñ ba: «Gurô wo yôñ yôñ
wo na Iban wo derômarañ a
a dôbê ré na, bay a derêri añ
nañ hanêri.

¹⁴ Déngeji, na bay tu tiñ
ka ñerijn megêrji bay tu tiñ
tô jemna, hena ôbi tu tiñ ré
ñerijn megari ôbi tu tiñ tô
jemna ba, bay wô kêm a
herijnji bô iyom a.»

¹⁵ Menba, Piyêr kôliñ Jésu
iyôñ ba: «Derêni bô gwsore
hende to hen niña toyé.»

¹⁶ Menba, Jésu uwôli sara
iyôñ ba: «Kenbay kôba ken
nêm henê bô gwsore hende
to hen né men ba?

¹⁷ Ken hôn mega wo aña
ré hena kibi gawra ô bôri a
ba, ôbi têriñ na kañ añ ré ba?

¹⁸ Niñba, kwôlo soo kibri a
na, na kwôlo ôbi eremnéré
kwôli gañ gañ, añ na ôbi
bi wo hen a lê a bôri ré
kagemijn hen.

¹⁹ Aña hena bô gawra
bay a na: ermé kwôlo habijn
wo yi bô gawra a liri aña
ôbi ré derijn temare men, yijn
nañ yébé ñiné men, yinare
toj iyôñ a tôñ hen men,
gômsijn men, piyê kwôlé
men, tiiré megari a a men
hen.

²⁰ Na aña li a bô gawra ré
kagemijn bay a hen điba emê
are nañ kôbi woñ kworijn na
a lê a bô gawra ré kagemijn
hen né.»

*Iyore to na Jub ré hen bi
bôre sa Jésu a*

(Mk 7: 24-30)

²¹ Jésu đí kirijn bay ka hen
añ ô bô emê wo Tir a men
Sidôn a men.

²² Menba, iyore to tô môñ
wo Kanan to bô emê iyére
hende to hen era ligiri a
sa kôli kañ ta kôl iyôñ
ba: «Kelma, *kuñga kelma
Dabid, bô tu ja tiñê men,
wôsa tunu to habijn geliñ tu
môñnen gusijn añ yere lere
damañ.»

²³ Niñba, Jésu uwôle
kwôlé wôni sara ré. Menba,
bay tôri era ligiri añ kôli iyôñ
ba: «Dagere, wôsa hende
kaarê kula tôrna gañ.»

²⁴ Menba, Jésu kôl iyôñ ba:
«Emen joon, na wô ñiné ka
*Israyêl ka yi mega gamgê ka
ge kay hen mera.»

²⁵ Niñba, hende era sa
cubu gubare tumôri a añ

kôli iyôn ba: «Kelma, en uwôlem li nap en men.»

²⁶ Menba, Jésu hô kôle iyôn ba: «Dé wo kwôni ré ay kwô wo kamrê uwôlij garé ré.»

²⁷ Menba, hende kôli iyôn ba: «Na tiri hari Kelma, nijba, gan gan ba garê emné habelê kwô wo herij tô kibi bay iyérji a hen né ba?»

²⁸ Menba, Jésu kôle iyôn ba: «Iyore, ayê bôô woré daman, ô, ariri lij béré môj bi wo me gey hen iyôn.» Kirij bay ka hen menba, môjne berare men.

Jésu berare bay ômpare to gay gay

²⁹ Jésu dî kirij bay ka hen an ô da nap kibi cér wo Galilé. Kirij bay ka hen na, ôbi day ô merê sa keram a.

³⁰ Menba, kwônê bijné era ligiri a nap bay lôrê men, bay tu tij men, bay merayê men, bijné ka iyêl kwôlê ré men, bay ômpare to gay gay sa dîri tumôri a men an ôbi berareji.

³¹ Bijné bay ka hen gel anga dôri ka dê kirij bay ka Jésu li hen: menjê iyêl men, bay merayê berare men, bay lôrê ô ta men, bay tu tij gel kirij a men, menba, bay ay kibi Emen wo Israyêl.

Jésu hô bijné kwônê bijné emê sôn

(Mk 8: 1-10)

³² Jésu uwôge bay tôri an kôlji iyôn ba: «Tu bijné ka na lèn ja daman wôsa na sa subu nij wo bay li nap en na, an anga bay ré ôm

ba nap. Na dîji bi bay ré ô nap kurôn bôrji ré, wôsa nérji ma napê tô geré, an ka pôni ma bijné iyére ré.»

³³ Menba, bay tôri kôli iyôn ba: «Naa lê iyen derô gwôlê na a nana uné angan emê ana kwônê bijné bay ka hen ré emné uyiré ba?»

³⁴ Menba, Jésu engeriji iyôn ba: «Ken ôrij nap mapa iyen ba?» Bay uwôli sara iyôn ba: «Nini nap mapa jurgem nap kam kuyê dê iyôn a men.»

³⁵ Menba, Jésu bi bay bijné bay ka hen mô tôn terare a.

³⁶ Jésu enge mapa wo jurgem nap kam kuyê bay ka hen an lij Emen dosé an biilê tôn an bijné bay tôri ré cén bijné bay ka hen.

³⁷ Bay kêm ôm uyiré an bay pô tôri wo ba hen wiinê gwanê jurgem.

³⁸ Bijné bay ka ôm mapa bi wo hen na, impê na dubu pôrbu, yébé nap kamrê ba kwôni dêjsiji ré.

³⁹ Menba, ôbi kôlji bay ré ô ij haji nij, menba, ôbi day bô bato a ô bô emê wo Magadan a.

16

Parisipênê nap Sadusipênê gey angan gijné ciré gelé

(Mk 8: 11-13, Lk 12: 54-56)

¹ Parisipênê nap *Sadusipênê jô kwini Jésu engeriri kwôlê wô sélipni kôl iyôn ba: «Li angan gelé kani ka hena derômaran a béni nija gelé.»

² Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Perare ba, ken kôl iyôn ba, kiya kirij a berarê wô wo tare kurij a li derômaran sê hen

³ men, tô kirij ba, ken kôl emen né uwôngê kemnêñ wô wo gelbarê têt tu kirij dê. Ken hôn gengé kirij hen iyôn menba, wô mi a kené hôn bô anga ken gel kemnêñ hen né ba?

⁴ Bijné kap bay bô habré ka haw hen men, bay belé cêgeriji bij Emen hen kôba, kôl ciré gey gelé angan gelé men dê? Ka baj na nan angan gelé ka Jonas bi wo hen mera dîba ka gelé ka danji kani ré kwôy.»

Menba, ôbi dîji an ô ta.

Berêñge wubere to Parisijnêñe nan to Sadusijnêñe hen dô

(Mk 8: 14-21)

⁵ Kirija si Jésu nan bay tôri day ô tera nij, menba, bay tôri gerban pera mapa kôbriji a tô.

⁶ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Dêñge tu melêné sa yerñge a wô wubere to Parisijnêñe nan to Sadusijnêñe.»

⁷ Menba, bay tôri engerij yirji kwôlê kôl iyôn ba: «Na wô wo nana gerban pera mapa kôbrena bi ana ôbi ré kôlij hen iyôn ba?»

⁸ Jésu toy kwôlê wo bay kôl hen menba, ôbi engeriji iyôn ba: «Wô mi a kené erem sa mapa wo ken ôrij né hen ba? Kenbay ka ayê bô wongé dê hen,

⁹ kenbay kôba ken hôn né tô sôn ba? Ken erem sa mapa wo na bay mera an bijné dubu bay na ôm hen a ré ba? Men, tôri na ba na ken pô gway iyeñ men ba?

¹⁰ Men, ken erem sa mapa wo na jurgem an bijné dubu pôrbu na ôm hen a ré ba? Men, tôri na ba na ken pô gway yere iyeñ men ba?

¹¹ Kaman, ken li iyeñ a kené hôn wo kwôlo ené kelêñge hen ré gengij na sa mapa ré, kirija na en kelêñge iyôn ba: «Berêñge wubere to Parisijnêñe nan to Sadusijnêñe hen dô.» »

¹² Hen dema bay ré hôn wo kwôlo Jésu ré kôlji hen na, ré gengij na sa wubere ré nijba, ré gengij na sa ari gelé ka Parisijnêñe nan ka Sadusijnêñe hen tô.

Piyêr kôl Jésu ré na Krist, kwo Emen dôri hen

(Mk 8: 27-30, Lk 9: 18-21)

¹³ Kirija Jésu sa bij Sésaré Pilip a menba, ôbi engerij bay tôri iyôn ba: «Nôbi *Kema Gawra ba, bijné kôl ené na i ba?»

¹⁴ Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Ka pôni kôl jeré na Ja ôbi lê batêm men, ka pôni kôl jeré na *ôbi kibi Emen *Eli men, ka pôni kôl jeré na ôbi kibi Emen Jérémi men, ka pôni kôl jeré na ôbi kibi Emen wo pôni perê megêri a men.»

¹⁵ Menba, ôbi hô kôlji iyôn ba: «A kenbay ba ken kôl ené na i men ba?»

16 Menba, Simô Piyêr kôli iyôn̄ ba: «Ju na *Krist Kema Emen wo mô tu geɲ hen.»

17 Menba, Jêsu uwôli sara iyôn̄ ba: «Simô kema Jonas, li yi derê wôsa na gawra a yêgê sa kwôlê bi wo hen bem hen né, niɲba, na Iban wo derômaran̄ a a yêgê sari bem hen.

18 Nôbi en kôlem, Piyêr, ju na keram an̄ na sa keram bi wo hen a ené dɲ̄n tô églis tɲ̄nê ya. Na églis to temare a nê mê mênêre ré kwôy.

19 Na bem lakêêlê ka *emê iyére to derômaran̄ a kôm a an̄ an̄ga ju ha sa terare a na ba, a hariɲ ta derômaran̄ a men, ka ju busur sa terare a na ba, a beseriɲ ta derômaran̄ a men.»

20 Menba, Jêsu yêge maa bay tôri bi bay ré kôliɲ kwôni d̄iré na Krist, kwo Emen dôri hen ré pa pa.

Jêsu kôl kwôli temare to d̄iré ma menba, d̄iré jê sé kampê

(Mk 8: 31 - 9: 1, Lk 9: 22-27)

21 Ayɲ tôri kirɲ bay ka hen na, Jêsu kôliɲ bay tôri iyôn̄ ba: «Na erê kwôy Jérusalêm a, an̄ surɲê n̄an̄ damné kan̄ bay bê kwôbe n̄an̄ *bay derê tô tôô to Emen a gelen gusiɲ damaɲ, an̄ bay a deren, niɲba, sa wôô, subu tori menba, na jê sé kampê men.»

22 Piyêr b̄iri ôriɲ wolé nayri an̄ kôli iyôn̄ ba: «Kelma, bi an̄ga iyôn̄gi hen sa sam a ré men, bi Emen ayji an̄ sam a.»

23 Niɲba, Jêsu bul upéri an̄ kôli iyôn̄ ba: «Ô kelaɲ n̄an̄ en, Sidan, wôsa ju gey dôben harê bôn a. Ermé wom nêmiɲ n̄an̄ kwo Emen ré. Ermé wom na kwo gawrê.»

24 Menba, Jêsu kôliɲ bay tôri iyôn̄ ba: «Hena kwôni ré gey era tôn a ba, bi uwôl yiri an̄ men, ay gurô tagelê wori wop̄ temare sari a an̄ era tôn a.

25 Wôsa kwôni wo gey gemé yiri ba, yiri a mên̄iɲ, niɲba, kwôni wo uwôl yiri an̄ wô san na, ôbi a sa upéri hôriɲ men.

26 Hena kwôni ré uwop̄ an̄ga sa terare a na kê m̄ an̄a ré mène merê tu geɲ wori ba, na mi a ôbi ré uwop̄ bô a ba? Men, na mi a kwôni ré bé an̄a ré keran̄giɲ merê tu geɲ wori bi wo hen ba?

27 Wôsa nôbi Kema Gawra na hera sa terare a na n̄an̄ dampare to Iban men, n̄an̄ *manê ka derômaran̄ a a men, an̄ i i ba, na sa têbêri sa kôbri n̄an̄ jê lêri, jê lêri.

28 Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, perê b̄iɲé ka na na, ka pôni a ma ré tô an̄ bay a gelen nôbi Kema Gawra na bulo hera n̄an̄ dampare tɲ̄nê wô emê iyére tɲ̄nê.»

17

Tu Jêsu bilɲ yi gay
(Mk 9: 2-13, Lk 9: 28-36)

1 Wulê jii cêgê menba, Jêsu tô si Piyêr n̄an̄ *Jak n̄an̄ yêni Ja an̄ ôriɲ n̄an̄ ci sêd wolé n̄an̄ b̄iɲé ta sa keram wo yêngi a.

² Kirij bay ka hen na, tu Jésu bilij yi gay tirji a, wôsa tiri jerapnê môn tare to tay iyôn men, bargay kari kôba bilij bôre môn kirij ka perangi iyôn a men.

³ Kirij bay ka hen na, bay tôri ka subu nap di hen gel si *Moyis nap *Eli era sa iyêl nap di.

⁴ Menba, Piyêr kôlij Jésu iyôn ba: «Kelma, dô wo na merênge na mera. Hena jeré gey ba na lê iyéy gergé subu, pôn tom men, pôn to Moyis men, pôn to Eli a men.»

⁵ Piyêr iyêl ba ya tô menba, kirij ka geri ka perange kirij so sa tëlji ta, menba, tôô gawra ôm bô a kôl iyôn ba: «Kwo debe hen na, na Keman, en piri damañ men, ôbi a na yi derê wupê a men, toyênge kwôlê kibri a.»

⁶ Kirija bay tôri bay ka subu nap di hen toy tô gawra bi wo hen menba, bay herij an di kwiniji tôn wôsa harê liji damañ.

⁷ Jésu uso ligirji a sa hebeji an kôlji iyôn ba: «Harênge ré, henange ta.»

⁸ Kirija bay pô sarji ta menba, bay gel na Jésu a debé pini mera.

⁹ Bay herbo tôn sa keram a menba, Jésu yêge marji kôlji iyôn ba: «Kôlinje kwôni kwôli pelal wo kené gelo hen né kwôy wo nôbi *Kema Gawra na jij sij kampê.»

¹⁰ Menba, bay tôri engeriri iyôn ba: «Wô mi a *bay derê tô tô to Emen ré kôl Eli a ré

hera tumô *Krist kwo Emen dôri hen ba?»

¹¹ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Na tiri, Eli a hera sa janê are kêm hôrij nap kiniji kiniji.

¹² Nijba, en kelênge Eli na hera nij, nijba, bay na hône ré men, bay na liri anga bôrji gey a men, na hen iyôn a, bay ré gilij tun nôbi Kema Gawra gusij men hen.»

¹³ Hen dema bay tôri ré hôn wo ôbi ré kôlji na kwôli Ja ôbi lê batêm hen tô.

Jésu dage tunu to habij sa kema

(Mk 9: 14-29, Lk 9: 37-43)

¹⁴ Kirija Jésu nap bay tôri saji da nap kwônê bijé nij menba, gawra wo pôni so sa jubu gubari tôn tumôri a.

¹⁵ An kôli iyôn ba: «Kelma, bô tu na to keman men, wôsa gesemem liri an gelij tiri gusij damañ men, liri an ôbi herij bô tare a men, bô kam a a men kwôy kwôy.

¹⁶ Na en ôrij nap di ô bij bay tôm nijba, bay nêmen berarêri ré.»

¹⁷ Menba, Jésu kôl iyôn ba: «Kenbay ka ayê bôô wonje nap an ken mô wô lê habré hen na, na merê na wô lê nap ken yôd ba? Men, na têe iyen a ené ulê bôn jalê sarngé a ba? Erange nap kema bi ben na.»

¹⁸ Menba, Jésu ône tunu to habij hende to hen nap néeri menba, hende séj bô kema bi wo hen a, an ôbi berare kirij bay ka hen.

19 Menba, bay tôri dôra ligiri a aɲ kôli iyônɲ ba: «Wô mi a na niné nê m dagê tunu to habiɲ hende to hen né ba?»

20 Menba, Jêsu uwôli sara iyônɲ ba: «Na wô ayê bô wongɲe wo dê mera, wôsa na tu kwôlê a ené kelêngɲe hen, hena ayê bô wongɲe henaɲ né dê mega gusiɲ siwre iyônɲ hari kôba, kené kôliɲ keram wo hen: <Dôriɲ ju ô wolé kiriɲ ka na> kôba ôbi henaɲ ré dôriɲ dîba ani ka ré gelêngɲe ba ré naɲê. [

21 Niɲba, tunu to habiɲ to hen iyônɲgi hen na, na uwôlê Emen men, jerê yi sa emê a men mera a nê m dagêre.]»

Jêsu hô kôl kwôli temayri men, kwôli jê sé kampê wori a men

(Mk 9: 30-32, Lk 9: 43-45)

22 Kiriɲa bay tô Jêsu daɲ Galilé menba, ôbi kôli bay tôri iyônɲ ba: «Bay a beren nôbi Kema Gawra biɲ biɲé,

23 aɲ bay a deren, aɲ sa wôô, aɲ sa subu tori menba, na jê sé kampê.» Kiriɲ bay ka hen na, tirji li ɲa damaɲ wô kwôlo ôbi kôli hen.

Têbê wôgê wo bô iyéy Emen a

24 Kiriɲa bay sa biɲ Kapêrnayôm a menba, *bay engé wôgê ka iyéy Emen a hen era sa ligi Piyêr a aɲ kôli iyônɲ ba: «*Rabi wongɲe ba, têbe wôgê wo *iyéy Emen a ré ba?»

25 Menba, Piyêr uwôli sara iyônɲ ba: «Ôbi têbe.» Kiriɲa bay ô ira menba, Jêsu ay

kwôlê aɲ kôliɲ Piyêr iyônɲ ba: «Na kwôli mi a jeré erem ba? Kilmé ka sa terare a na ba, na si i a têbêji wôgê ba? Na kamniɲi laba, na kergê dî ba?»

26 Menba, Piyêr uwôli sara iyônɲ ba: «Na kergê.» Menba, Jêsu kôli iyônɲ ba: «Iyônɲ ba kam iyére ba têbe ré.

27 Niɲba, bi bô biɲé ré mène ré na, ô ju ô ulê kuyi bô cér a aɲ kuyê ka tumô ka já beré hen na, ju bôl kayriɲi aɲ já uné selé to a nê m têbê wôgê wom men, kupê men. Ay, ju ôriɲ têbiɲ wôgê wona.»

18

I a na kwo dami bô emê iyére to derômaranɲ a ba?

(Mk 9: 33-37, 42-48, Lk 9: 46-48, 17: 1-2)

1 Kiriɲ bay ka hen na, bay tô Jêsu uso dâ jôb a ligiri a aɲ engereri iyônɲ ba: «I a na kwo dami bô *emê iyére to derômaranɲ a ba?»

2 Menba, Jêsu uwôga kema wo dê sa dîri derôrji a,

3 aɲ kôli iyônɲ ba: «Na tu kwôlê a ené kelêngɲe hen: hena kené bul ermé wongɲe ré aɲ ken yi môɲ kema wo dê bi wo na hen né a men na, ka ulê têrɲge bô emê iyére to derômaranɲ a ré kwôy.

4 Na ôbi á, kwôni wo ermé wori ré yi môɲ kwo kema wo dê bi wo na hen na, ôbi a yé kwo dami bô emê iyére to derômaranɲ a.

5 Men, i i wo bu kema wo dê mega kwo na hen, yiri a

wô kibi henen na, na nôbi a ôbi ré beren a yiri a hen men.»

Têrij na, na anja habij damañ

6 «Kwôni wo li añ bijné ka iya ka bi bôri san a añ yi môñ kamrê iyôn ré herij na, hena bay ré hari keram wo dami a tôri a añ bay ré uwôli a bô cér a kôba na anja dê gôlij gusij to Emen a gili hen hena ôbi ré li kwo iya wôni ré kurij.

7 Bijné ka sa terare a na, mô bô bô emê a wô kibi anjan lamê ka gay gay hen. Anjan lamê ba, a napê ré haji, nijba, bô emê a kurij sa ôbi lamê gawrê bê a bô têrij a hen.

8 Hena kôm ley, têm ley a ca lê aña jeré li têrij na, karji ju bêñ kelañ añ ju mô tu geñ nañ kunum nañ merayê dô dê wo jeré ô bô tare to yi nañ kunu hen nañ kôbem wô men, têm wô men hen.

9 A hena ré na tum a lê aña jeré li têrij na, dôre ju uléñ kelañ, ju mô tu geñ nañ kunum nañ tum pôn dô dê wo jeré ô bô géhên a to na tare to enge bariñ ré hen nañ tum wô hen.»

Gwosoy kwôlo gengij sa demañne to ge kay

(Lk 15: 1-7)

10 «Berênge dô wô wo kwôni maa kelê diré beré bijné ka yi môñ kamrê iyôn hen môñ ani ré, wôsa en kelênge, *mané ka derômarañ a ka gemji

hen na, yi kibi Iban wo derômarañ a ta ta wô sarji. [

11 Wôsa nôbi *Kema Gawra en era sa terare a na, na wô gôlij nañ bijné ka ge kay hen.]

12 Na kwôli mi a kené ermé ba? Hena kwôni ré ôrij nañ gamgê arew añ kwo pôn ge kay ba, ôbi a dé tô ka ba tôre denge kibi denge hen sa keram a bijné kwôni gemé añ dij yiri ô wogij kwo pôn bi wo ge kay hen né ba?

13 Na tu kwôlê a ené kelênge hen, hena ôbi ré uwonni na, ôbi a lê yi deré damañ wô sari dê tô ka ba tôre denge kibi denge hen.

14 Na ôbi á, Ibarenge wo mô derômarañ a hen kôba, ré gey bi kema pôn nêñ peré kamrê bay ka hen ré kay ré hen.»

Hena yênem ré li têrij ba

15 «Hena jeré gel yênem ré li têrij ba, ju ô kôli pini. Hena ôbi ré toy kwôlê kem a ba, ju hô bôri mega yênem.

16 A hena ôbi ré toy ré ba, ju hô wogé megam wôni pôn réba wô nañ ju añ mega wo magtubu to Emen kôlij hen iyôn ná, bi kwôlê kêm janij tumô bijné wô réba subu a.

17 A hena ôbi ré hô toy ré a sôn ba, ken ôrij nañ di tumô églis a. A hena ôbi ré hô toy ré a sôn ba, ken bôri na mega ôbi hené Emen né men, môñ *bay enge wôge iyôn a men.

18 Na tu kwôlê a ené kelênge hen, anğa ken ha sa terare a na ba, Emen a harê derômaranğ a men, ka ken buser sa terare a na ba, Emen a beserê derômaranğ a men.»

Uwôlê Emen

19 «En kelênge hena bijné wôô perêrnge a hen sa terare a na, bi bôrji pôn engerin ani kani na, Iban wo mô derômaranğ a hen a biji are bay ka hen.

20 Wôsa kirina bijné wôô ley subu ley danji nan henen na, nôbi ena perêrji a ya men.»

Kwôlo gengin sa kwôni wo kan dé bôri jalê sa megari a

21 Piyêr uso da ligi Jêsu a an kôli iyônğ ba: «Kelma, hena yênen ré lèn habin ba, na dé bôn jalê sari a têê iyenğ ba? Têê jurgem ba?»

22 Menba, Jêsu uwôli sara iyônğ ba: «Na têê jurgem mera ré, ninba, na têê tôre jurgem kini jurgem di.

23 Na ôbi á, emê iyére to derômaranğ a na, yi môm kelma wo gey bi manê kari ré dênseri anğari ka ré yi kôbriji a hen.

24 Kirina ôbi ay tô denşê ari upé kari bay ka hen menba, bay erañ nan gawra wo ré têbê na milipôn arew bay.

25 Ani ka gawra bi wo hen ré têbin ba nan menba, kelma bi wo hen ay tôô bi bay ré pôrji kelêñ ôbi nan tamni nan kamni nan ari upéri kêm an bay ré erañ

nan larirji sa têbin telare hende to hen kêm.

26 Menba, gawra bi wo hen kurin tinare tumôri a an kôli iyônğ ba: «Kelma, bô tu na tinê men an na têbem kerê senge.»

27 Menba, kelma bi wo hen bô tiri tô lê na a menba, dô telare hende to hen sari a an an diri ô sari senge.

28 Kirina gawra bi wo hen so iyé kelma hen iyônğ menba, ôbi jimijn nan megari wo ré biri gursu sak môj menba, ôbi biri yêeri tu temare a an kôli iyônğ ba: «Já têben telare tinê kemnêñ kemnêñ.»

29 Menba, megari bi wo hen kurin tônğ tumôri a an uwôlêri kôl iyônğ ba: «Bô tu na tinê men an na têbem kerê senge.»

30 Ninba, ôbi gey toyé biri ré, an ôrin nan di ô uwôli dangay a kwôy wo ôbi enğin telare tori hende to hen kô.

31 Menba, kirina megêri gel anğa ôbi lin megari bi wo hen iyônğ na, yi tu na an bay ô dôrin kelma woji anğa megari ré la hen.

32 Menba, kelma uwôgari an kôli iyônğ ba: «Ôbi bô habrê, wô sômê wo ju sôm san a an en dô telare tinê sam a hen na,

33 jôbi kôba ré jeré berê tu na to megam bi wo hen môm kwo nôbi en bôrin tu na tom hen iyônğ men ré ba?»

34 Bô kelma tari an ôbi bi bay biri uwôl dangay a kwôy wo ôbi têbin telare tori hende to hen kô.

³⁵ Iyôn ba, hena kené dî bônge jal sa megênge a nañ bô pôn ré ba, na hen iyôn hende to hen a Iban wo derômaran a hen ré dé bôri jalé sarngé a ré men.»

19

Kwôlo Jésu gelin bijné gengin sa karijare kurô (Mk 10: 1-12)

¹ Kirija Jésu dôrin bijné kwôlê hen iyôn kô nijn, menba, ôbi hena emê wo Galilé a ô emê wo Judé a cêgi cér wo Jurdê a.

² Kwônê bijné ô tôri a menba, kirijn bay ka hen, ôbi berare bay ômpare.

³ Menba, Parisijnênê ka pônî jô kwini an engeriri kwôlê wô sélin bôri kôl iyôn ba: «Tôô tona kôl wo iba ré dagê tamni nañ bô geyé wori hari ba?»

⁴ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Na ken dêjse kwôlo na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba, ayijn tôri kirija Emen dîj tô terare na, ôbi dî gawrê iba nañ iyore ré ba?»

⁵ An ôbi kôl iyôn ba: «Na wôsa bi wo hen ana iba ré dé ibari nañ yori an an dé yiri nañ tamni. An bay wôô hen na, a yiji na gawra wo pônî.»

⁶ Mega hen iyôn na, bay na bijné wôô ré nijn, nijba, bay yi mega gawra pôn. Na tôri bi wo hen ana kwônî ré bisiré anja Emen day lij

kurônggi yi wo pôn hen né hen.»

⁷ Menba, bay hô uwôli sara iyôn ba: «A hena ré na hen iyôn menba, wô mi a tôô to *Moyis na ré kôl kirija kwônî ré dage tamni ba, ré buru magtubu toñ bê tôre kôbre a ba?»

⁸ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Na wô bô denjelé wonge ana Moyis na ré ayijn tôô bi kené dage yébérngé hen dîba tumô ba na hen iyôn né.

⁹ Nijnba, nôbi, en kelênge, hena iyore to ré yijn nañ kwônî ré tô ana kurôre ré dagere an engin to dangi na, ôbi yijn na yijnare toñ têrin hen.»

¹⁰ Menba, bay tôri kôli iyôn ba: «A hena kwôli engé wo iba nañ iyore ré ôm hen iyôn ba, bi engé yi nañ mera ta?»

¹¹ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Na bijné kêm a nê mê henê bô kwôlê bi wo hen iyôn né, nijba, na ka Tunu yêge sari biji hen a henê.

¹² Wôsa anja a jôrin gawra engé iyore na, tôrji kwône, mamê ka pônî na mamê bô yorji men, ka pônî na gawrê a lê a bay ré yijn mamê men, ka pônî yi mamê nañ bô geyé woji an ayijn yirji uwôlij béré wô *emê iyére to derômaran a a men. Kwônî wo nê mê bê bôri sa kwôlê bi wo hen ba, bi bi.»

Jésu tô kibri sa kamrê ka

dê dê a

(Mk 10: 13-16, Lk 18: 15-17)

¹³ Bay eraj naj kamrê bi Jésus ré uwôl kôbri sarji a men, ré uwôl Emen wô sarji a men. Nijba, bay tôri nay bijé bay ka hen.

¹⁴ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Dénge kamrê bi era yen a díba ken jôreŋgeji ré, wôsa emê to derômaran a yi gengij sa bijé ka yi mega kamrê bay ka hen iyôn.»

¹⁵ Menba, ôbi uwôl kôbri sa kamrê bay ka hen menba, ôbi ô ta hari nij.

Kema mana woj ôbi upé

(Mk 10: 13-16, Lk 18: 18-20)

¹⁶ Kema mana wo pôni uso ligi Jésus a aj engereri iyôn ba: «*Rabi, na mi ka dôri a ené lê aja ené môrij tu gej naj kunun ba?»

¹⁷ Menba, Jésus uwôli sara iyôn ba: «Wô mi a jeré engeren gengij sa anga dôri ba? Emen pôn nêj hari a na gawra wo dôri. Hena jeré gey merê tu gej ba, ju bi kwôlê sa tôô to Emen a.»

¹⁸ Menba, ôbi kôlij Jésus iyôn ba: «Na tôô to yôn ba?» Menba, Jésus uwôli sara iyôn ba: «Já deré gawra ré men, já yij yijare toj têrij né men, já gemsê ré men, já piyê kwôlê ré men,

¹⁹ já bij ibam naj yom kwôlê men, já geyé megam mega wo ju geyij yem hen iyôn a men.»

²⁰ Menba, kema mana bi wo hen hô kôlij Jésus iyôn ba: «Tôô hende to hen en li kêmi nij. A na mi a hô ban a sôn ba?»

²¹ Menba, Jésus hô kôli iyôn ba: «Hena jeré gey yé gawra wo dôri cerêd ba, ju ô peré ari upérem kêmi, ju keléj aj ju dí larirji céj bay nimré, aj já upé ari upé derômaran a aj jôbi ju era tôni a.»

²² Kirija ôbi toy hen iyôn menba, tiri mène aj ôbi kurij ô ta wôsa ari upé kari mê gaj.

²³ Menba, Jésus kôlij bay tôri iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelénge hen, bi ôbi upé ré si bô emê iyére to derômaran a na, iyére gaj.

²⁴ En kelénge, jambal a sé lew si tu iyom libra gôlij ôbi upé bi ré si bô *emê iyére to Emen a.»

²⁵ Kirija bay tôri toy hen iyôn menba, dê sarji aj bay kôl iyôn ba: «Hen iyôn ba, i a upé gelê ba?»

²⁶ Menba, Jésus bôrji aj kôlji iyôn ba: «Tu gawrê ba, na anga gawra a nêmi lê ré, nijba, Emen nêmi lê are kêmi.»

²⁷ Menba, Piyêr kôli iyôn ba: «Ju gel, nini déj ari upérni kêmi aj nini era tômi, a hen ba, kwoni nibay ba a yé iyen ba?»

²⁸ Menba, Jésus uwôli sara iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelénge hen, kirija nôbi *Kema Gawra na sa eré meré sa gagay kenare woj hini emê wupé sa terare to

kôrbi a hen na, kenbay ka môj kibi wôô ka na ken ô tôn a hen kôba, ka sa merê sa gagay kenare wonje a hen iyôn men, wô jerê kwôlê sa tô môj wo *Israyêl wo môj kibi wôô hen men.

²⁹ Añ i i wo ðon iyére tori men, yêneri kañ yébé nañ kañ imjê men, ðon ibari nañ yori men, kamni men, sa terare tori men añ a men wô san na, ôbi a hô upé are bay ka hen têê arew hôriñ men, a merê tu geñ nañ kwini a men.

³⁰ Bijné kwône ka nà ná ka tumô hen na, haw hen, na bay a yé bay cêgê men, bay cêgê ka haw hen, a herê yé bay tumô men.»

20

Bay jé ka bô yagê tijaðor
a

¹ «*Emê iyére to derômarañ a yi némij môn ôbi iyéy yagê tijaðor wo jô kirij ô wogé bijné bi ré ô liri jé iyôn.

² Bay bijn nañ bay jé kari bay ka hen mega wulê pôn ba, ré na nañ selé pôn a men, menba, ôbi biji bay ô bô yagê haji nij.

³ Tare uwoy dê menba, ôbi si tu wolé menba, gel bijné kañ bay wogé jé ka ðanji ka uwonji jé ré añ môrji senje ðeñ iyôn hen.

⁴ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Erênge tô megêrñge bay jé a yañ añ na sa têbêñge nañ tô geréri.»

⁵ Menba, bay ô tô megêrji bay jé a haji nij. Ôbi iyéy

yagê bi wo hen hô so nô nañ tu tare men, tare to bôy kôbre a men menba, ôbi uwôn bijné menba, kôlji na mega wo ré kôlij ka tumô hen iyôn men.

⁶ Kirija ôbi hô so nañ perare burgôm menba, ôbi uwôn bijné ka pônî ka môrji senje ðeñ iyôn menba, ôbi engeriji iyôn ba: «Wô mi a kené ô lê jé kemnêñ né ba?»

⁷ Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Nini uwôn jé ré aña niné ðebij senje hen.» Menba, ôbi hô uwôlji sara iyôn ba: «Erênge bô tijaðor tijê.» »

⁸ «Kirija tare ta kurij nij menba, ôbi iyéy tijaðor hende to hen uwôga mana wori won ôbi berê sa jé hen, bi ré uwôgaji añ ré têbiji ayij tô sa ka ré sa cêgê kwôy sañ sa ka ré sa tô kirij a.

⁹ Bijné ka ré era bô yagê perare burgôm hen kôba bay têbiji selé pôn pôn.

¹⁰ Ka ré era tô kirij hen na, erem mega wo ciré upé ðê ka ré sa tu tare hen, nijba, bay têbiji na selé pôn pôn hende to hen men.

¹¹ Kirija bay uwôn selé pôn pôn hen iyôn menba, bôrji mène sa ôbi iyéy tijaðor a.

¹² Añ bay kôl iyôn ba: «Kamañ ka era cêgê hen li jé na tare pôn nêñ hare menba, ju têbiji némij nañ nibay ka niné era tô kirij añ tare uwoyéni men, nini merêne damañ a men hen ba?»

¹³ Menba, ôbi uwôlij kwo pônî sara iyôn ba:

«Melapnen, nôbi en lêm habij né, wôsa nana bij sara wo ené têtêngge tu tare pôn ba selé ré selé pôn pôn ré ba?»

¹⁴ Enge selé tom to pôn hen aɲ ju ô erê wom ham nij. Kwo era cêgê hen kôba, na biri na selé pôn môɲ kwo en bem hen iyôn men.

¹⁵ Anɣa en gey lê naɲ ari upéren ba na lij né ba? Wô mi a jeré li terbére sa anɣa dôri ka en li hen ba?

¹⁶ Na ôbi á, ka era cêgê ré yé bay tumô men, bay tumô a yé bay cêgê men hen.» »

Jésu hô kôl kwôli temayri men, kwôli jê sé kampê wori a men

(Mk 10: 32-34, Lk 18: 31-34)

¹⁷ Kirija Jésus ô diré erê Jérusalêm a naɲ bay tôri ka môj kibi wôô hen menba, ôbi kôlji geré iyôn ba:

¹⁸ «Ken toy, nana erêngge na Jérusalêm a hen, aɲ bay a beren nôbi *Kema Gawra bij damné kaɲ bay bê kwôbe men, bay derê tô tôô to Emen a men, aɲ bay a dén kwôlê woɲ temare san a.

¹⁹ Men, bay a nôgen bij bijné ka na Jubnê ré hen men, bay a ayren men, bay a sên naɲ tinêre men, bay a béren sa gurô tagelê aɲ na ma aɲ sa wôô, subu tori menba, na jê sé kampê.»

Anɣa yoo si Jak naɲ Ja uwôlij Jésus

(Mk 10: 35-45, Lk 22: 25-27)

²⁰ Yoo kam Jébédé era ligi Jésus a naɲ kamne aɲ hende cubu gubare tumôri a aɲ engereri kwôlê.

²¹ Menba, ôbi kôle iyôn ba: «Me gey na mi ba?» Menba, hende uwôli sara iyôn ba: «Kammen ka wôô na na, en gey bi kwo pôn ré sa mô sa kôm woɲ gusurô a men, kwo pôn ré sa mô sa kôm woɲ maa a men bô emê iyére tom a.»

²² Menba, Jésus uwôlji sara iyôn ba: «Anɣa ken engere hen ba, ken hôn dô bi ba? Ka nê mê yê kam kaɲ bô emê ka na yê hen ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Nija nê mê yê seɲge.»

²³ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Ka yê kam kaɲ bô emê ka na yê hen haɲge, nijba, kwoɲ merê sa kôbi woɲ gusurô a men, kwoɲ ma a a men na, na nôbi a gengé ré, nijba, na Iban a gengé kirij wô bijné kari ka ôbi na bu sa têrji nij hen.»

²⁴ Kirija bay tôri ka ba môj hen toy kwôlê bi wo hen menba, bôrji tarji sa megêrji bay ka wôô hen.

²⁵ Menba, Jésus uwôgeji ɗa kwari a aɲ kôlji iyôn ba: «Ken toy, kilmé ka sa terare a na ôm sa bijné kaji men, bijné ka damné kôba gôlij sarji a men.

²⁶ Nijba, kenbay ba bi yi hen iyôn perêrɲge a ré. Perêrɲge a hen aɲa kwôni ré gey yé kwo dami ba, bi yi mana woɲge men,

²⁷ kwo gey yé kwo tumô ba, bi yi lema woɲge men.

28 Na hen iyôn a, nôbi Kema Gawra ené era sa ter-are a na, na wo ðiné ré yi mané kañé ré, niñba, na wô yé mana woji men, ayê yen biñ temare têbiñ sa ðiné ka kwôni a men.»

Jésu biñ bay tu tiñ wôô gel kirij
(Mk 10: 46-52, Lk 18: 35-43)

29 Kirija Jésus nañ bay tôri ði Jériko añ ô ta menba, kwônê ðiné kôbe tôri.

30 Bay tu tiñ wôô mô bênggé geré añ toy wo ré na Jésus a ré erê hen, menba, bay kôl kañ a iyôn ba: «Bô tu ña toni men, Kelma, *kuñga kelma Dabid.»

31 Kwônê ðiné nayji añ kôlji ré wôm tòn, menba, bay hô kôl nañ néérji a iyôn ba: «Bô tu ña toni men, Kelma, kuñga kelma Dabid.»

32 Menba, Jésus ðebu tòn, añ uwôgaji añ kôlji iyôn ba: «Na mi a kené gey bi ené li bêngge ba?»

33 Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Kelma, niné gey gelé kirij.»

34 Menba, Jésus bô tu ña toji añ hebe tirji añ kirij bay ka hen na, bay gel kirij sél añ ô tôri a.

21

Jésu si bô Jérusalêm a
(Mk 11: 1-11, Lk 19: 28-40, Ja 12: 12-19)

1 Kirija Jésus nañ bay tôri saji ða nañ Jérusalêm

menba, bay sa biñji Bêtpajé si kwa Keram wo Olibiyé,

2 menba, Jésus jé bay tôri wôô añ kôlji iyôn ba: «Erêngge iyére to tumôrngge a hen añ ka uné kura hariñ tòn nañ kemare kware a, bisirénggeji ken erañ ben.

3 Hena kwôni ré engeréngge ba, ken kôli iyôn ba: «Na Kelma a geyé.» Menba, bay a ðéngge ka erañ senje.»

4 Are bay ka hen yi hen iyôn, bi kwôlo *ôbi kibi Emen na kôl hen na, ariri ré lij. Ôbi na kôl iyôn ba:

5 «Kôljinje ðiné ka Siñô iyôn ba:

Gel, Kelma wonje era unéngge hen ya.

Na gawra wo kalêri jal añ ðaya sa kura nañ kemare tôre a.»

6 Menba, bay ô añ liji mega wo Jésus ré kôlji hen iyôn.

7 Bay ô erañ nañ kura hende to hen nañ kemare menba, bay bi bargay kaji cêgere a añ Jésus ðay meré sara.

8 Menba, ðiné kwône tô bargay kaji bi tô geré wo ôbi ða ôrij ya hen men, ka pôni piya kôbi gurô sa bi ya a men.

9 Kwônê ðiné bay ka hen ka pôni ka ge tumô men, ka ba cêgê men añ bay kaarê gura ôm iyôn ba: «Hosana, heramê yi wô sa *kuñga kelma Dabid, terê kibi yi wô sa kwo era nañ hini Kelma hen men, heramê yi wô sa

kwo mô ta dêŋ derômaran a hen a men.»

¹⁰ Kirijna Jésu sa bijn Jérusalêm menba, bijné ka Jérusalêm a kêm sun an bay engere iyôn ba: «Gawra bi wo hen na i ba?»

¹¹ Menba, kwônê bijné ka ré bari hen uwôlji sara iyôn ba: «Na Jésu woŋ ôbi kibi Emen wo Najarêt bô emê wo Galilé a.»

Jésu ô bô iyéy Emen a

(Mk 11: 15-19, Lk 19: 45-48, Ja 2: 13-22)

¹² Jésu si derô haba wo *iyéy Emen a menba, ôbi dage bijné kêm ka eran nan anğan gara hen men, ka era wô kelé are a men hen. Men, ôbi nôgerê tabel to bay kerangê gursu nan ari merê ka bay dére derare gara hen hee a men.

¹³ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Bay li bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: <Iyére tijê a yé iyéy uwôlê Emen.> Menba, kenbay ken ayre lijn kini merê bandi.»

¹⁴ Kirijn bay ka hen na, bay tu tijn nan bay moré eraji ligiri a bô iyéy Emen a an ôbi berariji.

¹⁵ Nijba, damné kan bay bê kwôbe nan *bay derê tô tô to Emen gelji anğa dê sa kirijn ka Jésu li kêm hen men, toy kamrê ka bi gura bô iyéy Emen a kôl iyôn ba: «Hini emê yi wô sa kunğa kelma Dabid» hen a men, menba, bôrji mène.

¹⁶ Menba, bay kôlijn Jésu iyôn ba: «Ju toy kwôlo bay

kôl hen ba?» Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Ew, en toy dô. Nijba, na ken dêŋse kwôlo na lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: <Na ju li an kamrê ka dê dê nan kan kibi kuba na heramem hen né ba?» »

¹⁷ Menba, ôbi dji an, an si ô, an ô wulê Bétani.

Tôgôre to yêre nan an Jésu tômne

(Mk 11: 12-14,20-24, Lk 13: 6-9)

¹⁸ Tô kirijn wo bay hena Bétani ciré hera Jérusalêm a menba, kurôn li Jésu.

¹⁹ Ôbi gel tôgôre to debe bênggê geré menba, ôbi ô da diré karê yêre emê nijba, ôbi uwôn na mare mera. Menba, ôbi kôlijn tôgôre hende to hen iyôn ba: «Ma yê cêgê ré nij yôd.» Menba, kirijn bay ka hen na, tôgôre hende to hen hay.

²⁰ Kirijna bay tôri gel hen iyôn menba, tiniji ge kay an bay kôl iyôn ba: «Na iyeŋ a tôgôre hende ré hay lew hen iyôn ba?»

²¹ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «En kelêŋge na tu kwôlê: hena kené meremné sa ayê bô wonge a ré ba, na anğa ken gel sa tôgôre a hen, a kené lê mera ré nijba, hena kené kôlijn keram wo hen <Dô yem ju ô kurijn bô cér a> kôba, ariri a lijn.

²² Hena kené bi bôrŋge sa Emen a ba, anğa yôn yôn ka ken uwôli ba, ka uné.»

Tôô to Jésu lij are kêm hen ba, na i a biri ba?

(Mk 11: 27-33, Lk 20: 1-8)

23 Jésu ô derô haba wo iyéy Emen a ô dôrij bijné kwôlê menba, damné kap bay bê kwôbe nap surjé eraji ligiri a aŋ kôli iyôn ba: «Na i a bem tôô hende to ju lij are kêm hen ba?»

24 Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Nôbi kôba na engerénge kwôlê pôn men, hena kené uwôlen sara dema ené kelénge na ba i a ben tôô hende to en lij are bay ka kêm hen ba men.

25 Batêm to Ja na lij bijné hen na, na hena na derômaran a laba, na ligi gawrê a dī ba?» Menba, bay narij perêrji a kôl iyôn ba: «Hena nana kôl ré hena na derômaran a ba, ôbi a kelé wô mi a na nana bi bôrna sari a ré ba?»

26 A hena nana kôl ré hena na ligi gawrê ba, nana hôn dô wo bijné ré geyé ré, wôsa bay bô Ja mega ôbi kibi Emen iyôn.»

27 Menba, bay kôlij Jésu iyôn ba: «Nini hôn né.» Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Iyôn ba, nôbi kôba, na kelénge na nap tôô to yôn a ené lij are bay kêm hen né men.»

Kwôlo gengij sa kam gawra ka wôô hen

28 Jésu hô kôlji iyôn ba erménge sa kwôlo na kelé hen: «Gawra wo pôni nap kamni wôô, menba, ôbi

kôlij kwo suri iyôn ba: «Keman, kemnên jôbi ju ô bô tijaŋor a.»

29 Menba, kemari bi wo hen kôli iyôn ba: «Na erê ré, baba.» Sem cêgê menba, ôbi hô erem sa kôli bi wo hen a, menba, ô bô tijaŋor a.

30 Ibarji kôlij ôbi cêgeri na mega bi wo ôbi ré kôlij kwo suri hen iyôn men. Nijba, kemari wo cêgê hen kôli iyôn ba: «Na erê, baba.» Menba, ôbi ô ré men.

31 Hen ba, kami gawra bay ka wôô hen na, na kwo yôn a lê tôô ibari ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Na kwo tumô hen.» Menba, Jésu hô uwôlji sara iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelénge hen, *bay engé wôgê nap bay yij yijare toj têrij a sé bô *emé iyére to Emen a tumôrŋge.

32 Wôsa Ja ôbi lê batêm era sa gelénge geré woŋ derôre, menba, ken bi bôrŋge sari a ré nijba, na bay engé wôgê nap bay yij yijare toj têrij a bê bôrji sari a dī. Ken hôn are bay ka hen dô a men, nijba, ken bul cêgernge bijn têrij ré wô bijn bôrŋge sari a ré.»

Bay gemé tijaŋor ka habijné

(Mk 12: 1-12, Lk 20: 9-19)

33 Na hô kelénge gwosoy kwôlo dŋangi a sôn: «Gawra wo pôni na ôbi iyéy yagê tijaŋor, ôbi ay haba woŋ gerem sara men, pi iyom wô uwôrij yêre men, li iyére toj gemé yagê bi wo hen sara. Ôbi bijn bay yagê

tipador yagê wori bi wo hen aṅ bay tēbri naṅ geserê geserê aṅ dīṅ yiri ôriṅ ker-gare.

³⁴ Kirija kibi kelanê terê tipador hende to hen, ba da niṅ menba, ôbi jé manê kari ligi bīné bay ka hen a bi ré ô enḡé kwa yê tipador hende to hen eraṅ biri.

³⁵ Kirija bay jé bay ka hen saji menba, bay gemé yagê tipador hen, pôrji manê ka ôbi iyéy tipador hende to hen, aṅ bay sê kwo tumô men, bay duu kwo jôgij wô men, bay gôbe kwo subi duu naṅ keram men.

³⁶ Menba, ôbi iyéy tipador hende to hen hô jé manê kari ka daṅgi kwône dē ka ré tumô hen aṅ menba, bīné bay ka hen pôrji sê men, duu ka pôni a men mega wo bay ré liṅ ka tumô hen iyôṅ sôṅ.

³⁷ Gerjéri menba, ôbi iyéy tipador bi wo hen jé kemari woṅ bôri yirji a aṅ kôl iyôṅ ba: <Ôbi ba, bay a kemnaṅ tini tô.>

³⁸ Niṅba, bīné bay ka hen gelji kemari menba, bay kôl iyôṅ ba: <Na ôbi emê cibré ibari ôbi a na, eraṅge na deréṅgeri aṅ na baṅge naṅ aṅga cibré ibari a hen kêm.>

³⁹ Menba, bay bīri ôriṅ kelaṅ naṅ yagê tipador aṅ diiri.

⁴⁰ Hen ba, kirija ôbi iyéy tipador hende to hen hera ba, a liṅ bīné bay hen iyeṅ niṅ ba?»

⁴¹ Menba, bay uwôli sara

iyôṅ ba: «Ôbi a deré bīné kaṅ bay bô habrê bay ka hen aṅ ôbi a bīṅ ka daṅgi yagê bi wo hen aṅ kini terêre a ba, bay a biri yêre men.»

⁴² Menba, Jésu kôlji iyôṅ ba: <Na ken dēṅse kwôlo na liṅ bô magtubu to Emen a hen né ba? Bay na kôl iyôṅ ba:

<Keram bi wo bay dé iyére na kaṅni hen na, ôbi a hô yé keram woṅ dé tô iyére.

Na Kelma a lê are bay ka hen aṅ na aṅga dami gaṅ.>

⁴³ Na ôbi wo hen aṅa ené kelēṅge, emê iyére to Emen, a dôriṅ kôbreṅge a aṅ aṅ bay a bīṅ tô yê wo daṅgi wo a bê kwôlê sa aṅga gengij sa emê iyére hende to hen. [

⁴⁴ Kwôni wo yôṅ yôṅ wo kurij sa keram bi wo hen na, gerjéri a tip men kwo keram bi wo hen kurij sari a ba, a hederéri men.]>

⁴⁵ Kirija damné ka bay bê kwôbe naṅ Parisiṅêṅ toy gwosoy kwôlê bi wo hen iyôṅ menba, bay hôn wo Jésu ré kôl gengij na sarji.

⁴⁶ Menba, bay woge geré wo ciré beréri, niṅba, bay hariṅ kwônê bīné wôsa bīné bay ka hen, bô Jésu mega ôbi kibi Emen iyôṅ.

22

Gwosoy kwôlê gengij sa gerê iyére

(Lk 14: 15-24)

1 Jésu hô ay gwosoy kwôlo dāngi aṅ kôlji iyôṅ ba:

2 «*Emê iyére to derômarāṅ a yi môṅ kelma wo bu sa tê gerê iyére to kemari iyôṅ.

3 Ôbi jé bay jé kari ré ô uwôgera bîné ka ré era kini gerê iyére hende to hen a menba, bîné bay ka ôbi jé uwôgêji hen kaṅ era.

4 Ôbi hô jé bay jé ka dāngi ré hô ô kôlij bîné ka ré era kini gerê iyére a hen, iyôṅ ba, emê ré lij kô tôṅ nij, wôsa en duu na kelbê naṅ uré ka uwoseré aṅ emê lij kô tôṅ nij, erāṅge bi na sa emêṅge.

5 Bîné ka bay jé uwôgêji hen na, bay kaṅ uwôgê bi wo hen kibi bay jé aṅ kwo pôni ô bô yagê wori a men, kwo pôni ô wô lê jēṅga tori men.

6 Ka pôni pôrji bay jé bay ka hen sêji aṅ derji.

7 Bô kelma bi wo hen tari aṅ ôbi jé asgarnê kari ô deré bay deré temare bay ka hen men, uwoyrij sa iyérji a men.

8 Menba, ôbi kôlij bay jé kari iyôṅ ba: «Emê lij kô nij, nijba, bîné ka ené uwôgeji hen kaṅ sa.

9 Erēṅge jêrê gerê aṅ bîné ka, ka unéji ba, ken kôlji ré era kini gerê iyére a na.»

10 Menba, bay jé ôrji tô geré aṅ kôlij bîné kêm ka bay uwonji hen ré eraji kini gerê iyére a aṅ bô iyére wôn jê jê ta. Perê bîné bay ka bay uwôgaji hen na, bay bô habrê ya men, bay bô deré

kôba ya men.»

11 «Kelma era ira dîré sa gelé bîné ka ré mô kibi emê kini gerê iyére a hen, menba, ôbi gel gawra wo pôni wo dôba bargay kari kaṅ erê kini gerê iyére a ré hen,

12 menba, kelma kôli iyôṅ ba: «Melāṅnen, ju dôba bargay kam kaṅ erê kini gerê iyére a ré menba, ju li iyeṅ a jeré sa na ba?» Menba, gawra bi wo hen uwôṅ kwôlê woṅ kelê ré.

13 Menba, kelma kôlij manê kari iyôṅ ba: «Berēṅgiri ken haarê tēri naṅ kôbri aṅ ken ôrij ô ulê nô dilemne a. Na kirij ka bîné sômnij men, ômij kaṅniji mēêrê mēêrê ya men hen.»

14 Na ôbi á, bay ré uwôgê bîné kwônê, nijba, bay a perê na côb iyôṅ mera.»

Têbê wôgê wo Sésar

(Mk 12: 13-17, Lk 20: 20-26)

15 Menba, Parisijêpê ô ermé na ba, ciré lê iyeṅ a, ciré beré Jésu sa kwôli kelêri a ba?

16 Menba, bay jé bîné kaji naṅ ka *Hérôd ô ligi Jésu a aṅ kôli iyôṅ ba: «*Rabi, nini hôn wo kwôlo jeré kôl hen na, ré na tu kwôlê men, ju gelij bîné kwôlê woṅ tiri wo Emen gey hen a men, wôsa jôbi na, ju hariṅ kwôlo bay kôl gengij sam hen né men, ju dô tu kwôni ré a men.

17 Iyôṅ ba, ju kelêni kwôlo bôm a nija toyé: Têbij

kelma wo dami Sésar wôgê ba tôô tona gey hare ba?»

18 Jésu hôn ermé woji wo habij bi wo hen tumô nij aṅ uwôlji sara iyôn ba: «Ken-bay ka kebrenge wôô wôô hen, wô mi a kené sélen hen iyôn ba?»

19 Benge selé to bay tēbij wôgê hen pôn na na gelé.» Menba, bay eraṅ naṅ selé pôn sa gili.

20 Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Sa gawra naṅ aṅga bay dī yi selé hende to hen to na ba, gengij na sa i ba?»

21 Menba, bay uwôli sara iyôn ba ré gengij na sa kelma wo dami Sésar. Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Iyôn ba, aṅga na ka Sésar ba, ken bij Sésar men, ka na ka Emen ba, ken bij Emen.»

22 Kwôlo Jésu kôlji hen na, dē sarji aṅ bay dīri aṅ ô ta.

Sadusiṅṅê engerij Jésu kwôli jê sé kampê

(Mk 12: 18-27, Lk 20: 27-40)

23 *Sadusiṅṅê kôl bijé ka ma ré jê sé kampê ré. Wulê bi wo hen na, bay eraji ligi Jésu a aṅ engeriri kwôlê kôl iyôn ba:

24 «Rabi, tôô to *Moyis na kôl iyôn ba: «Hena bijé ré wôô tô yēnijare a aṅa kwo pôn ré ma dī tamni cēgeri a baa yē kema naṅ tu ba bi yēni wo ré baa cēgeri a hen ré enṅe aṅ ré yēṅ kamrê bij yēni wo ma hen.»

25 Aṅ mega wo sa iyére toni a na, bijé ka pôn na jurgem tô yēnijare a, menba, kwo iyēri enṅe iyore bay yē ré tô menba, ôbi ma dēre cēgiri a, yēni woṅ ôbi cēgeri enṅe.

26 Menba, ôbi kôba ma dēre cēgeri a men, ôbi cēgeri wori kôba, na hen iyôn hende to hen kwôy wo bijé bay ka jurgem tô yēnijare a hen maji kêm.

27 Sem cēgeriji a menba, iyore hende to hen kôba, ma men.

28 Mega wo yi hen iyôn hen ba, wulê wo bijé ka ma a sa jê sé kampê hen na, kwo yôn a na kurôre pôn ba? Wôsa bay jurgem toji hende to hen, na na kwôrnêre.»

29 Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Kwôli kelērnge saṅgij naṅ ken nono. Wôsa ken hôn kwôlo yi bô mag-tubu to Emen a hen ré men, ken hôn ibé iyērê wo Emen né a men.

30 Wôsa wulê wo bijé ka ma a sa jê sé kampê hen na, imṅê a enṅé yébé ré men, yébé a enṅé imṅê ré a men, wôsa bay a yé mōṅ manê ka Emen derômaran a iyôn mera.

31 Kwôlo gengij sa jê sé kampê wo bijé ka ma hen ba, ken dēṅse kwôlo Emen na kelēṅge hen né ba? Ôbi na kôl iyôn ba:

32 «Ena Emen wo si *Abraham, Isak naṅ Jakwôb tebe hen.» Bijé ka ma na, tebe Emen né, nijba, na ka mô tu

geɲ a tibri dī.»

³³ Bijné ka dɛbu ya aɲ toy kwôlo Jésu kôl hen na, dɛ sarji.

Tôô to Emen kêm hen na, to yôn a dɛ megêre ba?

(Mk 12: 28-34, Lk 10: 25-28)

³⁴ Kirija Parisijnêɲê toy wo Jésu ré bu kibi Sadusijnêɲê hen iyôn menba, bay daɲ sarji aɲ ôrji uné Jésu.

³⁵ Aɲ kwo pôni perêrji a na ôbi derê tô tôô to Emen wo pôni engerij Jésu kwôlê wô sélij bôri kôl iyôn ba:

³⁶ «Rabi, tôô to dami dɛ megêre ba na to yôn ba?»

³⁷ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Já peré Kelma wom Emen naɲ bôô pôn men, naɲ tunum kêm men, naɲ ermé wom kêm a men.

³⁸ Na tôô to tumô to dɛ megêre a hen.

³⁹ To daɲgi to némij naɲ to tumô hen a na: Gey megam mega wo ju geyij yem hen iyôn men.

⁴⁰ Tôô hende to wôô hen na, ay tô tôô to ba hen naɲ kwôlo bay kibi Emen na kôl hen kêm bô nij.»

Krist, kwo Emen dôri hen na kuɲga kelma Dabid ba?

(Mk 12: 35-37, Lk 20: 41-44)

⁴¹ Cêgê menba, Jésu engerij Parisijnêɲê ka daɲ kwari a hen kwôlê kôl iyôn ba:

⁴² «Na kwôli mi a kené erem sa *Krist, kwo Emen dôri hen a ba? Ôbi na

kuɲga i ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Ôbi na *kuɲga kelma Dabid.»

⁴³ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Iyôn ba, wô mi a Tunu toɲ hendi bô bôre na ré bijn kelma Dabid uwôgeri <Kelma>, aɲ kôl iyôn ba:

⁴⁴ <Kelma Emen na kôlij Kelma wujê iyôn ba: «Sa mô kôben woj gusurô.

Kwôy wo na bijn bay barem a yé aɲgaɲ sêlê têm.»

⁴⁵ A hena kelma Dabid ré uwôgeri <Kelma> ba, a lê iyeɲ a ôbi ré yé kuɲgari sôn ba?»

⁴⁶ Menba, kwôni nêm ulêri kwôlê wôni sara ré. Ayij tôri wulê bi wo hen na, kwôni woge wô engerij Jésu kwôlê ré nij.

23

Lêɲge môɲ kwo Parisijnêɲê naɲ bay derê tô tôô to Emen lij hen iyôn né

(Mk 12: 38-39, Lk 11: 43-46, 14: 7, 20: 45-46)

¹ Jésu kôlij kwônê bijné naɲ bay tôri iyôn ba:

² «*Bay derê tô tôô to Emen naɲ Parisijnêɲê na, na bay derê tô tôô to Emen to *Moyis.

³ Iyôn ba, ken bijngeji kwôlê men, kwôlê kêm wo bay kelêɲge hen na, ken li ariri a men, nijba, bi jé lêreɲge yi môɲ kwoji hen iyôn né, wôsa bay kôl kwôlê

menba, bay ba, li ariri ré men.

⁴ Bay pô anɔa néy néy dīn bīné sarji a, menba, bay ba, hebe ani naɔ kema kôbriji iyôŋ né kwôy.

⁵ Men, are kêm ka bay li hen na, na wô gelīn yirji tu bīné a mera. Aɔ anɔa bay ha wô uwôlīn Emen hen na, bay li dami dē ka bīné kêm. Men, bargay kaji ka bay tôbe hen kôba, bay dī kibriji yēŋnê dē ka bīné kêm a men*.

⁶ Kini emê are a men, bô *iyéy dapare a a men na, bay gey na merê tumô bīné dī.

⁷ Men, bay gey na wo bīné ré liji dosé tu wolé a men, bay ré uwôgerêji <*Rabi> men hen.

⁸ Nīɔba, kenbay ba, ken dī kwôni uwôgēŋge <Rabi> ré, wôsa Rabi woŋge na pôn hari, aɔ kenbay kêm kena yêné.

⁹ Men, kwôni wo sa terare a na ba, ken uwôgeri <ibarni> ré, wôsa Ibareŋge na pôn nēŋ hari ôbi a merê derômaran a.

¹⁰ Men, ken bi kwôni uwôgēŋge <ôbi derê tumôrni> ré, wôsa ôbi derê tumôŋge na pôn nēŋ hari, ôbi a na *Krist, kwo Emen dôri hen.

¹¹ Kwôni wo na kwo dami perêŋge a na, ôbi a na mana woŋge.

¹² Wôsa kwôni wo gey derê sari ta ba, bay a heran

naɔ dī tôŋ, nīɔba, kwo dôbe sa ba, bay a biri a derê sari ta men.»

Jésu nay bay derê tô tôô to Emen naɔ Parisīnēnē wô jé lēreji

(Mk 12: 40, Lk 11: 39-52, 20: 47)

¹³ «Kenbay bay derê tô tôô to Emen naɔ Parisīnēnē kan bay kelê kwôlê kebrenge wôô wôô hen, gusīn yi wô sarŋge, wôsa ken lugu kibi geré *emê iyére to derômaran a jôriŋ bīné, menba, ken gey erê bô ré men, ken jôriŋ ka danɔi sé bô a a men.»

[¹⁴ «Kenbay bay derê tô tôô to Emen naɔ Parisīnēnē kan bay kelê kwôlê kebrenge wôô wôô hen, gusīn yi wô sarŋge wôsa ken lam yébé kan mamê enɔiŋ iyére toji men, ken uwôl Emen ta ta na déŋ iyôŋ wô tu bīné mera a men. Na ôbi á, bay ré jerê kwôlê sarŋge a daman hen.»]

¹⁵ «Kenbay bay derê tô tôô to Emen naɔ Parisīnēnē kan bay kelê kwôlê kebrenge wôô wôô hen, gusīn yi wô sarŋge wôsa ken gôr bô cér naɔ sa terare wô wogé bīné bi ré bi bôrji sa tôô tonɔge a, aɔ kirīna ken uwôŋ kwôni nīɔ menba, ken liri ôbi yi na kwo a erê bô tare a gelēŋge aɔ sôŋ.»

¹⁶ «Kenbay bay derê tumô kirīn kan bay tu tīn hen

23:5 23: 5 Sé nô 13: 9,16, Kwônê bīné 15: 37-41 * 23:5 23: 5 Kwo Jubnê ba, bay li kwôlo Emen bi wo hen bô kam magtubu to dē dē a aɔ légere naɔ ariŋ. Aɔ kirīna bay ca uwôlê Emen na, bay ha kibi bisiniji a men, tô kôbriji a.

gusij̄ yi wô sarŋge, wôsa ken kôl iyôŋ ba: <Hena kwôni ré dusu yiri naŋ *iyéy Emen ba, ré li ani ré, nij̄ba, hena kwôni ré dusu yiri naŋ lôr wo bô iyéy Emen a hen dema ariri ré lij̄n tô hen.>

17 Kwôbrê naŋ bay tu tij̄n, lôr a dê iyéy Emen to li aŋ lôr bi wo hen yij̄n naŋ jengêri hen dī ba?

18 Men, ken hô kôl iyôŋ ba: <Hena kwôni ré dusu yiri naŋ kini gusulé gesamne ba, ré li ani ré, nij̄ba, hena kwôni ré dusu yiri naŋ aŋgaŋ bé ka yi sara hen dema ariri ré lij̄n tô.>

19 Bay tu tij̄n aŋgaŋ bé a dê kini gusulé gesamne ka li aŋ aŋgaŋ bé bay ka hen yij̄n naŋ jengêrji hen dī ba?

20 Na ôbi á, kwôni wo ré dusu yiri naŋ kini gusulé gesamne ba, ré dusu yiri na naŋ aŋga yi sara hen a men.

21 Men kwôni wo ré dusu yiri naŋ iyéy Emen ba, ré dusu yiri na naŋ kwo mô bôre a hen a men.

22 A hena kwôni ré dusu yiri naŋ derômaraj̄ a ba, ôbi dusu yiri na naŋ gagay kenare wo Emen men, na naŋ kwo mô sara hen a men.»

23 «Kenbay bay derê tô tôo to Emen naŋ Parisij̄nêŋê kaŋ bay kelê kwôlê kebrenge wôo wôo hen, gusij̄ yi wô sarŋge, wôsa ken bi kibi aŋga môj̄ kaŋge kaŋ aŋgaŋ ja kilij̄n ka na si tamla men, uu men, têrêre aŋ ken kaŋ lê aŋga dôri ka yi bô tôo a hen, bay a na: lê aŋgaŋ derôre men, lê ka dôri men, lê are

naŋ bôo pôn a men hen. Na are bay ka hen a ré kené lê men, lij̄n tô ka dŋŋgi ka ba hen a men.

24 Kenbay bay tu tij̄n ka ken dô tumô megêrŋge hen, ken irge kam wô pôrij̄n kam aŋga dê dê ka yi bô a hen aŋ dema kené yê menba, ken soy jamal naŋ yere kêm ta men.»

25 «Kenbay bay derê tô tôo to Emen naŋ Parisij̄nêŋê kaŋ bay kelê kwôlê kebrenge wôo wôo hen, gusij̄ yi wô sarŋge wôsa ken pul cêgi karbé toj̄ yê are men, cêgi dasa kaŋge mera menba, bôrji ba ken bi na aŋga ken gômse hen men, ka ken li tu bôriyare sara hen a men.

26 *Parisij̄nê woŋ ôbi tu tij̄n, pul bô dasa naŋ asêt wom sél, menba, cêgeriji kôba, ré sélé men tô.»

27 «Kenbay bay derê tô tôo to Emen naŋ Parisij̄nêŋê kaŋ bay kelê kwôlê kebrenge wôo wôo hen, gusij̄ yi wô sarŋge wôsa ken gelij̄n môj̄ sa kamj̄nê ka bay liji bôrê nô aŋ dô gelé haji nij̄ba, bôrji ba, na ibé men, aŋga uyêy a yé ya hen.

28 Kenbay kôba, tu bijné a ba ken li yerŋge môj̄n bijné kaŋ derôre iyôŋ, nij̄ba, bôrŋge a ba, kena bay kelê kwôlê kebrenge wôo wôo men, bay bô habrê a men.»

Jésu kôl kwôli gusij̄n to a era hen

(Lk 11: 47-51)

29 «Kenbay bay derê tô tôo to Emen naŋ Parisij̄nêŋê kaŋ bay kelê kwôlê kebrenge

wô wô hen, gusij yi wô sarnge wôsa ken nan kamjê ka bay kibi Emen men, ken nan sa kamjê bijné kaj bay lê anğan derôre hen dô a men.

³⁰ Añ ken kôl iyôn ba: <Hena na niné ya wulê wo balêrni na derij bay kibi Emen hen na, na niné bijn nan ci sara ré.>

³¹ Hen iyôn ba, ken uwôl kwôlê sarnge a kenbay gan men, ken gel wo kené na kwôngê bijné kaj bay deré bay kibi Emen bay ka hen men.

³² Dô, lêngge hen iyôn yôd yôd bi gôlij kwo môpêrnge añ.

³³ Kenbay ka ken yi môp jênêre iyôn hen, ka lê iyeñ a, kené ba erê bô tare toñ *Géhên a ba?

³⁴ Na tôri bi wo hen aña ené jéñ nan bay kibi Emen men, nan bay tu melênê men, bay derê tô tô to Emen béngge añ ka deré ka pônî men, ka béré ka pônî kabré gurô men, ka yêmnê ka pônî ré tinêre bô iyéy dapare tonje a men, ka derê sa tê ka pônî nan sa iyére iyére a men.

³⁵ Añ bi kwôlê ré bu sarnge wô kwôbri bijné kaj bay lê anğan derôre wo bay na bi sa terare a na, ayij tôri sa kwo Abêl ôbi lê anğan derôre hen kwôy sañ sa kwo Jakari woj kema Baraki wo na ken diri perê iyéy Emen nan kini bê kwôbe hen.

³⁶ Na tu kwôlê a ené ena

kelêngge hen are bay ka kêm ka na ken li hen na, kwôliji a beré sa bijné ka haw hen.»

Jésu sôm wô jé lê bijné ka Jérusalêm

(Lk 13: 34-35, 19: 41-44)

³⁷ «Bijné ka Jérusalêm, bijné ka Jérusalêm, kenbay ka ken duu bay kibi Emen men, ken gôbe ka bay jéji legerngge a hen, duu nan jerew a men hen, têê kwône en woge ené dayêngge môñ tôôre dap sa kamne tô mesérere a iyôn, nijba, ken gey ré.

³⁸ Dô haw hen na, Emen a derê kôbri añ déngge sa iyére tonje kôbrengge a.

³⁹ Na tu kwôlê a ené ena kelêngge hen, ka gelen ré nij kwôy wo wulêri a nêmé añ ka kelê iyôn ba: <Terê kibi yi sa kwo era nan hini Kelma hen.> »

24

Jésu kôl kwôli mênê wo iyéy Emen

(Mk 13: 1-2, Lk 21: 5-6)

¹ Jésu so bô *iyéy Emen a da erê ta nij, menba, bay tôri uso ligiri a añ gili iyéy Emen to ré jibij yi kêm hen.

² Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelêngge hen: iyére hende to ken gel kêm yi hen na, keram wôni wo a ba ta sa megari a ba nan, bay kêm a mênijn.»

Gusij to bay a gelij bay tô Jésu

(Mk 13: 3-13, Lk 21: 7-19)

³ Jésu mô sa Keram wo Olibiyé, menba, bay tôri era ligiri a aṅ biri ôriṅ wolé aṅ eṅriri kwôlo fu bôrji kôli iyôṅ ba: «Kelêni, wulê wo yôṅ a, are bay ka kêm hen ré sa ba men, mi a gelé wo herarem ré ba da niṅ men, sa terare ré ta kerê niṅ ba a men.»

⁴ Menba, Jésu uwôlji sara iyôṅ ba: «Dêṅge tu melêné sa yerṅge a, dîba ken dî kwôni lamêṅge ré pa pa.

⁵ Wôsa bîné kwône a era naṅ henen, a kelê iyôṅ ba: «Na nôbi a na *Krist, kwo Emen dôri hen.» Aṅ bay a lamîṅ bîné kwônê.

⁶ Ka toyé néé kumbul naṅ kwôli kumbul wo ôm da, niṅba, ken dî tu melêné sa yerṅge a, dîba ken dî bôrṅge hare ré, wôsa are bay ka hen a sa môj môj dem, niṅba, na gerṅé wulê bi wo hen né tô.

⁷ Tô yê pôn a lê kumbul naṅ tô yê wo dfaṅgi men, sa iyére pôn a sép naṅ to dfaṅgi men, terare a yebaṅiṅ naṅ sa iyére gay gay men, kurôṅ a lê kirîṅ a men.

⁸ Niṅba, are bay ka kêm hen na, yi mega yê wo ay tô lê iyore iyôṅ.»

⁹ «Bay a ôriṅ naṅ ken tumô kilmé bi bay ré gelêṅge gusiṅ men, bay a deré ka pôni men, bay a tôrṅêṅge naṅ kirîṅ kirîṅ a men, wô kibi henen.

¹⁰ Na ôbi á, bîné kwône ré dèṅ ayê bô woji men, bay a pôriṅ sarji men, bay a tôrṅiṅ

yirji a men.

¹¹ Bay kibi Emen kaṅ bay benare kwône a soo, aṅ bay a lamê bîné kwônê.

¹² Men, bîné a lê habré sa megari a megari a kwôy wo peré wo yi bô bîné ka kwôni a hen a jalê.

¹³ Niṅba, kwôni wo fu bôri iyére kwôy derîṅ kibi ba, ôbi a gelê.

¹⁴ Bay a ulê béré Kwôlo Dôri wo gengîṅ sa *emê iyére to derômaraṅ a hen naṅ kirîṅ kirîṅ sa terare a na, bîṅ tô yê bîné kêm dema sa terare ré kerê tô.»

Jésu kôl kwôli bô emê wo dami wo a sa kurîṅ bîné a
(Mk 13: 14-23, Lk 21: 20-24)

¹⁵ «Ka gelé aṅga habîṅ ka mène kirîṅ hen, mega wo *ôbi kibi Emen Daniyêl na kôl kwôliji ca tumô ré yê kirîṅ ka yi naṅ jeṅgêrji hen. (Kwôni wo dèṅse kwôlê bi wo hen na, bi hôn bô kwôlê bi wo hen dô.)

¹⁶ Iyôṅ ba, bi bîné ka Judé ba, ge sa keram a men,

¹⁷ kwôni wo mô tô tunu a nô ba, bi era ira wô erê ayê ani bô iyére tori a ré niṅ men,

¹⁸ kwôni wo dèbe bô yagê wori ba, a upé kini hera ira wô ayê bargay kari ré a men.

¹⁹ Wulê bi wo hen na, bô emê wo dami a lê yébé kaṅ bay kwoo men, ka kamniṅi yi kuba ba ya tô hen a men.

²⁰ Uwôlêṅge Emen bi wulê bi wo ka gerîṅ hen na, bi yi

nañ terbére a ré men, nañ sa *sa merê ta a ré a men.

²¹ Wôsa wulê bi wo hen na, bô emê wo bîjé a upé hen na, na bô emê wo dami wo kwôni gel sa pôn né ayîj tôri wo tô terare na dîj kwôy kemnêj men, kwôni a herê gelé bô emê bi wo hen iyôn ré nij a men.

²² Wôsa hena Emen henañ ré kôl dîré jô kibi wulê bi wo hen ta ré na, kwôni pôn nêj iyôn wo henañ ré gelê ba ré nañê, nijba, wô kibi bîjé ka Emen ka ôbi tôrji hen na, ôbi ré jerê kibi wulê bi wo hen ta hen.

²³ Iyôn ba, hena kwôni ré kelênge *Krist, kwo Emen dôri hen ré na na ley, ré na yañ ley na, ken bi bôrñge sa kwôlê wori a ré.

²⁴ Wôsa Kristjê kañ bay benare hen nañ bay kibi Emen kañ bay benare hen a soji añ a lê angañ gelé nañ kañ gîjê ka dê kirîj wô lamîj bîjé men, bîjé ka Emen kôba, bay a masê wo ciré lamêji a men.

²⁵ Iyôn ba, ken toy, en kelênge kwôliji ca tumô nij.»

²⁶ «Hena bay ré kelênge Krist, kwo Emen dôri hen na derô gwôlê na, ba ken ô ré men, ôbi ré na bô ira na kôba ken bi bôrñge sara ré a men.

²⁷ Wôsa mega wulañê emen hena si tô emen añ ô kwôy si kini kurîjñay tare a iyôn hen na, wulê wo nôbi *Kema Gawra na sañ hen kôba, a yé na hen iyôn men.

²⁸ Na kirîj ka temay are yi ya hen a, dunu ré dañ ya men.»

Hera wo Kema Gawra
(Mk 13: 24-27, Lk 21: 25-28)

²⁹ «Cêgi bô emê bi wo kêm hen na, tare to tay a berarê kirîj ré nij men, geserê a ené ré nij men, têbêjñe a herîj ta men, angañ néé ka derômarañ a a yebañ tij a men.

³⁰ Kirîj bay ka hen na, angañ gelé kañê nôbi Kema Gawra a gelé yirji derômarañ a añ tô yê bîjé ka sa terare a na sômne men, menba, bay a gelen nôbi Kema Gawra hera perê kirîj ka geri a nañ néé wo dami men, dampare to dami a men.

³¹ Kirîj bay ka hen na, ôbi a jé manê kari ka derômarañ a nañ burujju to iyel damañ dayrê sa bîjé kari ka ôbi tôrji ka sa terare a na kêm añ kirîj ka a baa ba nañ.»

Jésu ay tógôre gengîj sa hera wori

(Mk 13: 28-31, Lk 21: 29-33)

³² «Ayênge tógôre ken gengîj kirîj, kirîja tógôre jubu añ libé hen na, ken kôl kami emen ré ba dâ nij.

³³ Kenbay kôba, kirîja ken gel wo are bay ka kêm hen sa nij na, ken hôn wo nôbi Kema Gawra ené dâ kibi geré nij.

³⁴ Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, gawrê ka haw

hen na, ka pôni a ba geɲ kirija are bay ka hen a saɲ.

³⁵ Derômaranɲ naɲ sa ter-are a naɲê niɲba, kwôlê wujê na, a naɲê ré kwôy.»

Merênge geɲ wôsa sa hera wo Jêsu na, ken hôn wulêri ré men, tayriri ré a men

(Mk 13: 32-37, Lk 17: 26-30,34-36)

³⁶ «Kwôlo gengin sa wulêri naɲ tayriri na, kwôni pôn nêɲ iyôɲ hôn né men, *manê ka derômaranɲ a hôn né men, Kema kôba hôn né a men, niɲba, na Ibari pôn nêɲ hari a henê mera.

³⁷ Anɲa na li are bô wulê wo Nowé a hen na, a yé na hen iyôɲ hende to hen wulê wo nôbi Kema Gawra na heranɲ hen.

³⁸ Wôsa pa dema kami bélem na ré ay kirin tô na, biɲé na ôm men, na yi men, na engeji yébé men, engin kamniji yébé men, hen iyôɲ kwôy wulê wo Nowé sijn bô bato tori a.

³⁹ Bay erem sa ani a ré kwôy, kwôy wo kami bélem sa derji kêɲ aɲ, a yé na mega bi wo hen iyôɲ wulê wo nôbi Kema Gawra na heranɲ.

⁴⁰ Biɲé wôô a dɛbé bô yagê ba, bay a ayê kwo pôn aɲ, bay a dɛɲ kwo pôni men.

⁴¹ Yébé wôô a dɛbé uwoyé kuré menba, to pôn a ayin menba, to pôni a ba tôɲ.

⁴² Dênge tu melênê sa yerɲge a, wôsa ken hôn wulê wo Kelma wonɲge a saɲ hen né.

⁴³ Ken hôn, hena ôbi iyéy iyére henaɲ ré hôn wulê wo gemsas ré saɲ ba, ôbi henaɲ né merê sa têri a dɛba gemsas henaɲ né gemsêri ré.

⁴⁴ Kenbay kôba, ken mô sa têrɲge a, wôsa ken hôn, nôbi Kema Gawra na sa naɲ wulê wo ken bi bôrɲge sara hen né.»

Mana wonɲ ôbi bê kwôlê naɲ kwonɲ ôbi narê kwôlê

(Lk 12: 41-48)

⁴⁵ «I a na mana wonɲ ôbi bê kwôlê men, ôbi tu melênê a men ba? Na kwo ôbi iyéyri a dɛri ré bô sa ari upéri men, sa bay jé kari men, ré biji emê wo sa pôn pôn kêɲ naɲ wulêri men, tayriri men ba?

⁴⁶ Yi derê yi wô sa mana bi wo hen wo ôbi iyéyri sa aɲ uwonɲi li jé wori bi wo hen iyôɲ.

⁴⁷ Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, ôbi a dɛri berê sa ari upéri kêɲ.

⁴⁸ Niɲba, hena ôbi ré na mana wo habin aɲ erem iyôɲ ba: «Ôbi iyéyren ba aɲê tô.»

⁴⁹ Aɲ sê megêri bay jé bay ka hen men, ôm men, yi naɲ bay kwoyé a men.

⁵⁰ Ôbi iyéyri a sa naɲ wulê wo ôbi bu sa têri ré hen.

⁵¹ Aɲ ôbi a liri bisinɲe men, a gili gusin a men mega wo bay gilin bay kelê kwôlê kibriji wôô wôô gusin hen iyôɲ. Kirin bay ka hen na, biɲé a sômnê ya men, a emnê kamniji mêêrê mêêrê ya a men.»

25

Kwôlo gengin sa kam kalmê ka môj hen

(Mt 24: 42-44, Lk 12: 35-40)

1 «Iyôñ ba, emê iyére to derômarañ yi mega kam kalmê ka môj ka pô lampa toji jôriñ kwini ôbi kurô iyôñ.

2 Perê kam kalmê bay ka môj hen na, ka bay na bay tu melênê men, ka bay na bay galê men.

3 Kañ bay galê hen na, erañji nañ weñ wo ðañgi kôbriji a ré.

4 Nijba, kañ bay tu melênê hen na, erañ nañ weñ lampa toji bô gwolé a kôbriji a.

5 Mega wo tê ôbi kurô bi wo hen ba geré tô menba, bay yederijñ kum añ yiji kum kêm.

6 Sa kirijñ ka jali menba, tô kwôni ôm kañ a ta kôl iyôñ ba: «Gelêñge ôbi kurô bi era hen ya, séñge ken jô kwini.»

7 Menba, kam kalmê bay ka môj hen engeji tô kum a, añ nanji lampa toji.

8 Kañ bay galê hen, kôlijñ kañ bay tu melênê hen iyôñ ba: «Béññge weñ lampa tonje dê men, wôsa lampa toni barijñ.»

9 Menba, kañ bay tu melênê hen uwôlji sara iyôñ ba: «Nijna béñge ré wôsa nêñ wo naa sodirijñge ré. Erêñge ken ô kelé iyé bay garare a yañ ði.»

10 Kirijna bay ô wô kelé weñ lampa toji hende to hen menba, ôbi kurô bi wo hen

sa cêgeriji a, añ kam kalmê ka ré fu sa têrji hen, ôrji nañ ði ira kini gerê iyére a menba, bay luge kibi iyére ta.

11 Kirijna kam kalmê kañ bay galê bay ka hen buloji hera menba, bay di kermijñ añ kôl iyôñ ba: «Kelma, Kelma, bôl kermijñ béni men déy.»

12 Menba, ôbi uwôlji sara iyôñ ba: «Na tu kwôlê a ené kelêñge hen, en henêñge ré.» »

13 Menba, Jêsu kôlji iyôñ ba: «Déñge tu melênê sa yerñge a, wôsa sa heraren na, ken hôn wulêri ré men, tayriri ré a men.»

Gwosoy kwôlo gengin sa manê ka subu hen
(Lk 19: 11-27)

14 «*Emê iyére to derômarañ a yi mega gawra wo ða erê kergare menba, uwôge manê kari añ céji ari upé kari bi bay ré gem.

15 Kwo tumô, ôbi biri lari wojñ lôr milijôn bay men, ôbi cêgeri ba ôbi biri lari wojñ lôr milijôn wô men, kwo subi ba ôbi biri lari wojñ lôr milijôn pôn men. Ôbi céji hen iyôñ nêñ sa néé woji néé woji menba, ðijñ yiri ô hari nijñ.

16 Kwo tumô wo bay ré biri lari wojñ lôr dubu bay hen na, ô lijñ jengga añ uwôñ kamne dubu bay a sara.

17 Ôbi cêgeri wo bay ré biri lari wojñ lôr milijôn wô hen kôba, ô lijñ jengga añ uwôñ kamne dubu wô a sara men.

18 Nij̄ba, kwo subi wo bay ré biri lari woṅ lôr milij̄nôn pôn hen na, ô kergé iyom aṅ emij̄n kwori t̄on uwôbe.

19 Wulê kwône nij̄ menba, ôbi iyér̄ji na uwo t̄o kergare tori a menba, uwôgeji enger̄ji t̄o lari wo na diré céji gemé hen.

20 Kwo tumô wo ôbi na biri lari woṅ lôr milij̄nôn bay hen, era ligiri a aṅ kôli iyôṅ ba: «Kelma, na ju ben lari woṅ lôr na bay aṅ ju gel, en hô uwôṅ milij̄nôn bay a sara.»

21 Menba, kelma wori kôli iyôṅ ba: «Dô daman̄, ju na mana wo dôri woṅ ôbi bôô pôn. An̄ga dê ka na en bem hen aṅ ju cubu tum t̄o a hen na, na hô bêm megêr̄ji mē a sara, era sa li yi deré naṅ en.»

22 Ôbi cêgeri wo ôbi ré biri lari woṅ lôr milij̄nôn wôô hen na, era ligiri a aṅ kôli iyôṅ ba: «Kelma, na ju ben lari woṅ lôr na wôô aṅ ju gel en hô uwôṅ milij̄nôn wôô a sara.»

23 Menba, kelma wori kôli iyôṅ ba: «Dô daman̄, ju na mana wo dôri wo bôm pôn. An̄ga dê ka na en bem hen aṅ ju cubu tum t̄o a hen na, na hô bêm megêr̄ji mē a sara, era sa li yi deré naṅ en.»

24 Kwo subi wo ôbi na biri lari woṅ lôr milij̄nôn pôn hen era ligiri a aṅ kôli iyôṅ ba: «Kelma, en hôn wo jeré na kwôni wo ré li iyêre men, jeré na kwôni wo ré ci dema ré wal ré a men, kwo ré wusu dema ré pô ré a men.

Na ôbi á, ené merên yen né hen.

25 En kemnam aṅ en kerge iyom emij̄n lari wom bi wo hen t̄on aṅ gel, ôbi a na.»

26 Menba, kelma wori kôli iyôṅ ba: «Jôbi ju na mana wo habij̄n woṅ kuy. Ju hôn dô iyôṅ wo ené ci dema ené wal ré men, ené wusu dema ené pô ré a men.

27 Iyôṅ ba, ré jeré erê bij̄ bay lê j̄n̄ga aṅ kirij̄na ré ené hera na ba, ré ené uné kamne a sara ré ba?

28 Iyôṅ ba, ken dô lari wo kôbri a hen aṅ ken bij̄n kwo kwori môj̄ hen a sara.

29 En kelênge kwôni wo naṅ uné bay a hô biri a sara. Aṅ ôbi a ôrij̄n daman̄ a. Nij̄ba, kwo ari uné kari lôg hen na, bay a deré bay ka lôg hen kôbri a aṅ sôṅ.

30 Mana wo habij̄n woṅ kuy hen na, berênger̄i ken uwôli nô bô dilemne a, na kirij̄n ka bij̄né a sômé men, ômnij̄n kapniji mēêrê mēêrê ya a men hen.» »

Ger̄né jeré kwôlê
(Ja 5: 22-29)

31 «Kirij̄na nôbi *Kema Gawra na heran̄ naṅ dam̄nare tij̄né hen na, *manê ka derômaran̄ a a banji aṅ na sa merê sa gagay kenare wupê.

32 Aṅ t̄o yê bij̄né ka sa terare a na kêm a daṅ tumôn a aṅ na a deré tir̄ji mega wo ôbi abê gamgê dôrij̄n tu gamgê gay naṅ uré hen iyôṅ.

33 Na bê gamgê sa kôben gusurô men, uné sa kôben ma men.

34 Menba, na kôlij̄n ka sa kôben gusurô hen iyôñ ba: «Eranje kenbay ka Iban tô kibri a sarñge a hen, ken sa mô bô emê iyére tori to bay nan wô kwôlenje ca tumô kirija ka tô terare na ðij̄n yej̄n hen.

35 Wôsa, kirija kurôñ na lèn ba, na ken ben anjan emê men, kam na dên ba, na ken ben en yi men, na ena kerga ba, na ken lèn kergare men.

36 Na en ô tòn senje ba, na ken ben bargay en têlij̄n tòn men, na en ômij̄n ba, na ken kôrben men, na en yi danjay a ba, na ken ô gelen a men.»

37 Menba, bay lê anjan derôre bay ka hen a uwôlen sara iyôñ ba: «Kelma, kirija yôñ a na niné gelem kurôñ na ré lêm a, na niné bem anjan emê men, kam na dêm a, na niné bem ju yi men ba?

38 Men, kirija yôñ a, na jeré na kerga apa na niné lêm kergare men, na jeré ô tôm senje a, na niné bem bargay ju têlij̄n tôm men ba?

39 Men, kirija yôñ a, na jeré ômij̄n men, na ju yi danjay a a men a, na niné ô gelem ba?»

40 Menba, na uwôlji a sara iyôñ ba: «Na tu kwôlê a ené kelênje hen are bay ka kêm ka ken li nan yênên ka bay bôrji mega ani ré hen na, na nôbi bi a na kené lèn hen.» »

41 «Menba, na kôlij̄n ka sa kôben ma hen iyôñ ba: «Erênje wolé, kenbay ka mênê yi wô sarñge, erênje

bô tare to enje kwôy nan kunu to yi gengij̄n sa Sidan nan ðij̄né kari hen.

42 Wôsa, kirija kurôñ na lèn ba, na ken ben anjan emê ré men, kam na dên ba, na ken ben en yi ré men.

43 Na ena kerga ba, na ken lèn kergare ré men, na en ô tòn senje ba, na ken ben bargay bi ené têlij̄n tòn ré men, na en ômij̄n men, na en yi danjay a men menba, na ken ô gelen ré a men.»

44 Menba, bay a uwôlen sara iyôñ ba: «Kelma, kirija yôñ a, na niné gelem kurôñ na ré lêm men, kam na ré dêm men, na jeré na kerga men, na jeré ô tôm senje men, na jeré ômij̄n men, na jeré yi danjay a a men, a na niné li nan ju ré ba?»

45 Menba, na uwôlji sara iyôñ ba: «Na tu kwôlê a ené kelênje hen, are bay ka kêm ka ken li nan yênên ka bay bôrji mega ani ré hen na, na nôbi bi a na kené li nan en né hen.»

46 Menba, bay lê habré bay ka hen a erê kirij̄n nan gusij̄n ka yi nan kunjij̄n hen, wô jé lêreji wo habij̄n bi wo hen men, nan bay lê anjan derôre ba, bay a erê kini gelé wo yi nan kwini a hen men.»

26

Bay woge gwosoy deré Jésus

(Mk 14: 1-2, Lk 22: 1-2, Ja 11: 45-53)

1 Kirija Jésus dô kwôlê wori bi wo hen kô nij̄n

menba, ôbi kôlij bay tôri iyôn ba:

² «Ken hôn wo geserê *Pak ré ba na wulê wôô mera. Sa hende to hen na, bay a beren nôbi *Kema Gawra bé aṅ bay a erê béren sa gurô tagelê.»

³ Menba, damné kaṅ bay bê kwôbe naṅ surjê ka *Israyêl daṅji iyé *dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe Kayib a.

⁴ Bay woge gwosore toṅ berij Jêsu jegê aṅ ciré diri.

⁵ Nijba, bay kôl bi ciré biri bôb naṅ sa geserê Pak ré, wô wo bijé ma ré lij kwôlê naṅ ci.

Iyore to pôni bi ider sa Jêsu a

(Mk 14: 3-9, Lk 7: 36-50, Ja 12: 1-8)

⁶ Jêsu mô Bétani a iyé Simô wo *terbare liri hen na,

⁷ iyore to pôni eraṅ naṅ ider wo garari mê bô murda wo bay li naṅ *albatre hen kôbre a. Hende usoj ligi Jêsu a aṅ sa wuseri sari a kirija bay mô tôṅ kibi emê a hen.

⁸ Kirija bay tôri gel hen iyôn menba, bôrji tarji aṅ bay kôl iyôn ba: «Wô mi a hende ré mênê ider bi wo garari mê hen, hen iyôn ba?»

⁹ Ré nana keléj ba nana upé lari mê aṅ céj bay nimré ré ba?»

¹⁰ Jêsu hôn ermé woji bi wo hen menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Wô mi a kené dôyrê iyore hende to hen iyôn ba? Aṅa hende lén hen na, na aṅa dôri.

¹¹ Bay nimré ba, a merê naṅ ken sa pôn pôn, nijba, nôbi ba, na merê naṅ ken naṅ wulê wulê ré.

¹² Ider wo hende bèn san a hen na, na wo bi bay ré sa emen.»

¹³ Menba, ôbi hô kôlji iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelêṅge hen, naṅ kirij kêm sa terare a na ka bay a ulê béré Kwôlo Dôri ya hen na, bay a derê kwôli aṅa iyore hende to hen li hen ermij sara.»

Judas ay sa Jêsu

(Mk 14: 10-11, Lk 22: 3-6)

¹⁴ Ôbi tô Jêsu wo pôni peré ka môj kibi wôô hen hini na Judas Iskariyôt, ôbi ô upé damné kaṅ bay bê kwôbe

¹⁵ aṅ kôlji iyôn ba: «Hena ené ay sa Jêsu béṅge ba, na mi a kené ben ba?» Menba, bay biri selé tôre subu.

¹⁶ Ayij tôri wulê bi wo hen na, Judas woge geré wo diré ayij sa Jêsu bij damné kaṅ bay bê kwôbe.

Jêsu ôm geserê Pak naṅ bay tôri

(Mk 14: 12-31, Lk 22: 7-14, 21-23, Ja 13: 21-30)

¹⁷ Wulê woṅ ayê tô lê geserê mapa wo wubere naṅ bô hen na, bay tô Jêsu era sa eṅgeriri iyôn ba: «Na yôn a jeré gey bi niné ô berem sa tê lê geserê Pak ya ba?»

¹⁸ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Erêṅge derô ira iyé kini a aṅ ken kôli iyôn ba: <*Rabi, kôl iyôn ba: «Wulê wupê ba dfa nij, aṅ nôbi naṅ bay tôn nija lê geserê Pak iyére tom a.» > »

19 Bay tô Jésus li na mega bi wo ôbi ré kelaji hen iyôn menba, bay bu sa tê Pak ya.

20 Kirîna tare kuriñ niñ menba, Jésus mô tôñ kibi emê nañ bay tôri ka môj kibi wôô hen.

21 Kirîna bay ôm emê môriñ hen iyôn menba, Jésus kôl iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelênge hen, kwôni wo pôni perêrñge a hen a sa ayê san.»

22 Bay kê m bôrji mène damañ menba, i i ba engeriri iyôn ba: «Kelma, na nôbi ãa? Kelma, na nôbi ãa?»

23 Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Na kwo ré dôbe kôbri nañ en bô gwore a hen, ôbi a ayê san.

24 Na tiri, nôbi Kema Gawra na erê, na mega wo na liñ bô magtubu to Emen a gengiñ san hen iyôn. Niñba, bô emê a kuriñ sa kwôni wo ay san nôbi Kema Gawra hen. Bay henañ ré yêri ré kôba ré dô sôn.»

25 Judas wo a sa ayê sa Jésus engeriri iyôn ba: «Rabi, na nôbi ré rê?» Menba, Jésus uwôli sara iyôn ba: «Na tiri na jôbi.»

Emê wo Kelma

(Mk 14: 22-26, Lk 22: 15-20, 1 Kworêntiñê 11: 23-26)

26 Kirîna bay mô ômji emê menba, Jésus ay mapa añ tô kibri sara menba, ãiilê añ biñ bay tôri añ kôlji iyôn ba: «Engegñge ken ôm ôbi yi mega kurôñgi yen iyôn.»

27 Men, ôbi hô ay gwoy care toñ yê tiñador añ liñ Emen dosé, añ ôbi biji añ kôl iyôn ba: «Engegñge ken yi pôn pôn kê m.»

28 Añ ôbi kôlji iyôn ba: «Kwo nà ná, yi môñ kwôbren woñ biñare wo biñ tôñ wô kibi biñé kwône añ bi têriñ toji ré dôriñ sarji a.

29 En kelênge, na hô yê care toñ yê tiñador hende to hen ré niñ, kwôy wulê wo na sa yiñ to kôrbi nañ ken bô emê iyêre to Iban a.»

30 Kirîna bay kebe kurôñ menba, Jésus nañ bay tôri ôrji sa Keram wo Olibiyé.

Jésu kôl Piyêr ré sa uwôserê ãiré hôni ré
(Mk 14: 27-31, Lk 22: 31-34, Ja 13: 36-38)

31 Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Bô yoyre to kemnêñ hen na, kenbay kê m ka dén añ wôsa liñ bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Na deré ôbi abê gamgê menba, bay a useriñ kê m.»

32 Niñba, cêgê menba, kirîna na jê sé kampê na, na erê tumôrñge a Galilé a.»

33 Menba, Piyêr kôliñ Jésus iyôn ba: «Kirîna megên kê m a dém añ ba, nôbi na dém añ né.»

34 Menba, Jésus uwôli sara iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kôlem hen, bô yoyre to kemnêñ hende to hen na, pa dema kura ré yelé tô ba, já uwôserê têê subu jeré hônen né.»

³⁵ Nijba, Piyêr hô kôli iyôn ba: «Hena ré na wo ené ma naɲ ju kôba, na kelê ené hônem né ré.» Menba, bay tôri kêm kôl mega wo Piyêr kôlin hen iyôn men.

Bô yagê wo Gêtsémané
(Mk 14: 31-42, Lk 22: 39-46, Ja 18: 1)

³⁶ Menba, Jésu ôriɲ naɲ ci kirijɲ ka bay uwôgeji *Gêtsémané hen, aɲ kôlji iyôn ba: «Merênge tôɲ na, aɲ nôbi na derê tôn wolé erê uwôlê Emen.»

³⁷ Jésu ôriɲ naɲ si Piyêr naɲ kam Jébédé ka wôô hen naɲ dî. Menba, tiri li ja men, ôbi aɲge damaɲ.

³⁸ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Tun li ja môɲ teré dun iyôn, merênge na, aɲ ken yi kum né.»

³⁹ Jésu dô tôri dé wolé menba, jubu gubari diɲ kwini tôɲ aɲ uwôl Emen iyôn ba: «Iban, hena ré yi iyeɲ ba, ju dî gusiɲ hende to hen lèn né. Hen iyôn hari kôba, ju li bô geyé wom, dîba bô geyé wupê nôbi ré.»

⁴⁰ Ôbi bulo hera ligi bay tôri a, menba, uwonji tô kum a. Menba, Jésu kôlin Piyêr ba: «Ken mô tu geɲ naɲ en sem iyôn né ba?»

⁴¹ Merênge tu geɲ aɲ ken uwôl Emen bi kené herijɲ bô aɲgaɲ lamê ré. Ken gey merê tu geɲ haɲge nijba, na néérnge a nê mê ré dî.»

⁴² Jésu hô dô tôri wolé dé aɲ jôgijɲ têê wôô wori aɲ uwôl Emen kôl iyôn ba: «Iban, hena ré yi iyeɲ ba,

ju dî gusiɲ hende to hen lèn né. Hen iyôn hari kôba, ju li bô geyé wom dîba, bô geyé wupê nôbi ré.»

⁴³ Ôbi hô bulo hera menba, uwonji tô kum a wôsa bay nêmerê geɲ né.

⁴⁴ Ôbi hô dô tô wolé aɲ uwôl Emen wo jôgijɲ têê subu aɲ na kwôlo ôbi ré kôl tumô hen a ôbi ré hô kôl sôn.

⁴⁵ Ôbi hera ligi bay tôri a aɲ kôlji iyôn ba: «Yéngge kum aɲ ken dô bul haɲge nij. Kô nij. Tayriri sa wo bay a uwôlen nôbi Kema Gawra kôbi bay têriɲ a nij.

⁴⁶ Henange ta, na erênge gel, ôbi ayê san biɲ biɲé bi, sa nij.»

Bay bu Jésu
(Mk 14: 43-50, Lk 22: 47-53, Ja 18: 3-12)

⁴⁷ Kirijɲa Jésu iyêl ba ya tô hen iyôn menba, Judas ôbi tô Jésu wo pôn perê ka môj kibi wôô hen so naɲ kwônê biɲé ka ôriɲ naɲ yebere toɲ kaskar men, ka naɲ kwore a men. Na damné kaɲ bay bê kwôbe naɲ bay sa Jubɲé a joji.

⁴⁸ Judas woɲ ôbi ayê sa Jésu hen, ré kelaɲ kwônê biɲé bay ka hen iyôn ba: «Kwôni wo na ibé tô mari liri dosé hen na, na ôbi a kené biɲi.»

⁴⁹ Kirijɲa bay sa nij menba, Judas era ligi Jésu aɲ kôl iyôn ba: «Dosé tom Rabi.» Menba, ôbi ibe tô maa Jésu.

⁵⁰ Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Melanɲen, aɲga ju era

wô lê hen na, ju li mera.»
Menba, kwônê ðiné bay ka
hen salam Jésu fu.

⁵¹ Menba, ôbi tô Jésu wo
pôni perê ka ðebu nap ði
hen, dô yebere toj kaskar
tori aṅ ðiṅ maa mana wo
*dami wo damné kaṅ bay bê
kwôbe jô.

⁵² Menba, Jésu kôli iyôn
ba: «Dôbe yebere tom toj
kaskar hôriṅ bô iyéyrere a
wôsa ðiné ka pô yibiṅê kaṅ
kaskar ba, na temay yebere
toj kaskar a bay ré ma men,

⁵³ ju hôn wo henaṅ ené
enḡerij Iban ba, ôbi henaṅ
ré ben asḡarṅê nêṁê sak
tôre jurgem kibi wôô kirij
bay ka nana ðibiṅ hen né
ba?

⁵⁴ Hena henaṅ ré na hen
iyôn ba, kwôlo yi bô mag-
tubu to Emen a to kôl iyôn
ba: Ré na hen iyôn, a ré lij
hen ba, ariri henaṅ ré lij na
iyen iyen ba?»

⁵⁵ Jésu kôlij kwônê ðiné
bay ka hen iyôn ba: «Ken
eraṅ nap si yebere toj
kaskar men, kwore men
kôberṅge a wô berenare
mega wo kené kena beré
na gema iyôn. En mô
perêṅge a na sa pôn pôn
gilij ðiné are derô haba wo
*iyéy Emen a hen ba, na ken
era sa beren ré wô mi ba?

⁵⁶ Niṅba, yi hen iyôn bi
kwôlo bay kibi Emen na li bô
magtubu to Emen a hen na,
bi ariri ré lij.»

Menba, bay tôri kêm gerji
ðiri aṅ.

Jésu ðebu kini jerê kwôlé

*wo Jubṅê iyé dami wo damné
kaṅ bay bê kwôbe Kayib*

*(Mk 14: 53-65, Lk 22: 54-
55,63-71, Ja 18: 13-14,19-24)*

⁵⁷ Bay beré Jésu bay ka
hen ôriṅ nap ði tumô Kayib
a wo na dami wo damné kaṅ
bay bê kwôbe hen. Kirij bay
ka hen na, *bay derê tô tôô
to Emen nap surṅê ka Jubṅê
kôba, ðaṅji ya men.

⁵⁸ Piyêr ô tô Jésu a tôṅ tôṅ
kwôy ôriṅ karanṅ derô haba
wo dami wo damné kaṅ bay
bê kwôbe a, aṅ ô merê nap
bay gemé kibi iyé dami wo
damné kaṅ bay bê kwôbe bi
wo hen aṅ ðiré gelé aṅḡa
bay ré lê.

⁵⁹ Damné kaṅ bay bê
kwôbe nap *Sanédrên kêm
woḡe geré wo ciré ðiri kwôlo
dami sari a aṅ ciré derijni.

⁶⁰ Biṅê kwône era sa pôy
kwôlé ðiri sari a, niṅba, bay
uwôn kwo nêṁ deréri ré. Ka
pôni wôô era cêḡe aṅ

⁶¹ kôl iyôn ba: «Gawra bi
wo hen kôl iyôn ba: Diré té
iyéy Emen hen aṅ ðiré hô ðé
hôriṅ sa subu ðêj.»

⁶² Menba, dami wo damné
kaṅ bay bê kwôbe hena ta,
aṅ kôlij Jésu iyôn ba: «Ju
uwôl kwôlé sa kwo gawré
bay ka hen kôl gengij sam
hen né ba?»

⁶³ Niṅba, Jésu uwôli kwôlé
wôni sara ré. Menba,
dami wo damné kaṅ bay bê
kwôbe bi wo hen kôlij Jésu
iyôn ba: «En uwôlem nap
hini Emen woṅ ôbi merê tu
geṅ hen, bi jeré kelêni na ba,
ju na *Krist, kwo Emen dôri
hen wo na Kemari bi ba?»

64 Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Ôbi a jeré kôl kem a hen. En kelênge ka sa gelen nôbi *Kema Gawra na merê sa kôbi gusurô wo Emen wojn ôbi néé a a men, na bulo hera perê kirijn ka geri ka derômaran a men.»

65 Menba, dami wo damné kap bay bê kwôbe yêgerê bargay yiri a an kôl iyôn ba: «Ôbi tiiré Emen om hen iyôn nij menba, ken kôl nana hô gem na i ré kelêna kwôli sôn ba? Mega ken toy tiiré wo ôbi tiiré Emen om hen nij na,

66 Kwôli mi a kené erem nij ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Ôbi na kwojn deré.»

67 Kirijn bay ka hen na, bay tibriri kalê tiri a men, ka pôni esuge kôbriji cibijni men, ka pôni sê tô mari a men.

68 An bay kôli iyôn ba: «Krist, kwo Emen dôri hen li yem môjn *ôbi kibi Emen iyôn an ju kelêni na i a dêm hen ba?»

Piyêr uwôser têt subu dîré hôn Jésu ré

(Mk 14: 66-72, Lk 22: 55-62, Ja 18: 15-18,25-27)

69 Kirijn bay ka hen na, Piyêr mô nô derô haba menba, hende jé to dami wo damné kap bay bê kwôbe to pôni uso da ligiri a an kôli iyôn ba: «Jôbi kôba, na ju ô nan Jésu wo Galilé bi wo hen ré ba?»

70 Nijba, ôbi uwôser tu bijné a kêm kôl iyôn ba:

«Kwôlo mu kôl hen na, en hôn né.»

71 Ôbi hena ô si kibi geré iyôn menba, hende jé to danji gili an kôlijn bijné ka debe ya hen iyôn ba: «Gawra wo na, kôba na ô nan Jésu wo Najarêt bi wo hen men.»

72 Menba, Piyêr hô uwôser desij yiri kôl iyôn ba: «En hôn gawra bi wo hen né.»

73 Sem cêgê menba, bijné ka ré mô ya hen usoji ligi Piyêr a an kôli iyôn ba: «Jôbi kôba, ju na kwo bijné bay ka hen men, wôsa kwôli kelêrem gel wo jeré na kwoji.»

74 Menba, Piyêr dusu yiri kôl iyôn ba: «En hôn gawra bi wo hen né. A hena ené kôl benare ba, bi Emen deren.» Kirijn bay ka hen menba, kura yel men.

75 Menba, bô Piyêr jibri sa kwôlo Jésu na kôli kôl iyôn ba: «Já uwôserê jeré hōnen né têt subu dema kura ré yilê tô hen.» Menba, ôbi si nô an sôm bugerôg bugerôg.

27

Bay ôrij nan Jésu tumô ôbi emê iyére Pilat a

(Mk 15: 1, Lk 23: 1-2, Ja 18: 28-32)

1 Tô kirijn cud menba, damné kap bay bê kwôbe kêm nan surjê danji an gengiji kwôli deré Jésu.

2 Bay bi bay harêri an ôrij nan dí ô bijn *Pilat ôbi emê sa iyére wojn Rômê.

Judas duu yiri
(*Jé lê bay jé 1: 11-20*)

³ Kirija Judas wo ay sa Jésu hen gel wo bay uwôl kwôlê sa Jésu a hen iyôn menba, bôri tari sa anja diré li hen menba, ôbi heraj nap selé to tôre subu hen bij damné kap bay bê kwôbe nap surjê hôrij,

⁴ aj kôlji iyôn ba: «Ayé wo en ay sa kwo li ani ré hen na, en li na têrij hen.» Menba, bay kôli iyôn ba: «Na kwôlê wom jôbi dîba kwo hen dôlêni nibay ré.»

⁵ Judas bêt selé hende to tôre subu hen bô *iyéy Emen a aj si ô ulê ganje dirij yiri.

⁶ Damné kap bay bê kwôbe pô selé hende to hen, aj kôlji iyôn ba: «Selé to na na, dé wo nana bi bô magela wo yi nap jengêri hen né, wôsa na lari kwôbe.»

⁷ Kirija bay narij kwôlê sara menba, bay genge ciré kelij kirij ka gawra woj ôbi jibé hen, aj bi ré yi sa kampê kergê.

⁸ Ôbi a bay ré uwôge kirij bay ka hen, kirij kap kwôbe kwôy kemnêj kemnêj hen.

⁹ Na ôbi á, kwôlo *ôbi kibi Emen Jérémi na kôl hen, ariri ré lip. Ôbi na kôl iyôn ba: «Bay pô lari tôre subu aj lari bi wo hen, na kwo kam *Israyêl bij sara wô kilipni.

¹⁰ Aj bay kelij kirij ka gawra woj ôbi jibé hen, mega wo Kelma na ayij tôô ben hen iyôn.»

Pilat engerij Jésu kwôlê
(*Mk 15: 2-20, Lk 23: 1-4,13-25, Ja 18: 18 - 19: 6*)

¹¹ Kirija bay ôrij nap Jésu tumô ôbi emé sa iyére Pilat a, menba, ôbi engeriri kôl iyôn ba: «Ju na kelma ôbi emé sa iyé Jubnê bi ba?» Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Jôbi a kelê hen.»

¹² Kirija damné kap bay bê kwôbe nap surjê pôy kwôlê dîri Jésu sari a hen iyôn na, ôbi uwôlji kwôlê wôni sara ré.

¹³ Menba, Pilat kôli iyôn ba: «Ju toy kwôlo bay pôy kê m bêm sam a hen né ba?»

¹⁴ Nijba, Jésu uwôli kwôlê wôni pôn nêj iyôn sa kwo bay pôy dîri sari a hen né. Menba, tini kelma ge kay damanj.

Bay uwôl kwôli temare sa Jésu a

¹⁵ Elê elê nap sa geserê *Pak ba, ôbi emé iyére ôrij nap hara woj ulê danggay wo gawrê gey hen pôn ta ta.

¹⁶ Wulê bi wo hen na, Barabas na danggay wo hini ôm gan.

¹⁷ Menba, Pilat engerij bijé iyôn ba: «Na i a kené gey bi ené uwôli ta benge ba? Barabas laba Jésu wo bay uwôgeri *Krist hen dî ba?»

¹⁸ Wôsa ôbi hôn wo ré na terbére a ré liji ana bay ré berij Jésu bi hen.

¹⁹ Kirija Pilat ba kini jerê kwôlê a tô menba, tamni jé kwôli iyôn ba: «Jôbi ju jô

kwôlê sa gawra woŋ derôre bi wo hen na ré, wôsa yoyre hen na, wônê gelen gusijŋ gaŋ gengijŋ sari.»

20 Damné kaŋ bay bê kwôbe naŋ surjê gwôsiji ðijé bi ré engere bi ôbi emê sa iyére ré uwôl Barabas ta, aŋ Jêsu a ré diri ði.

21 Ôbi emê sa iyére kôlji iyôŋ ba: «Daŋgaynê ka wôo na na, na kwo yôŋ a kené gey bi ené uwôli ta béŋge ba?» Menba, bay uwôli sara iyôŋ ba: «Uwôl Barabas ta ði.»

22 Ôbi emê sa iyére Pilat hô engereji iyôŋ ba: «Jêsu wo bay uwôgeri Krist hen ba, en liri iyeŋ ba?» Menba, bay kê m uwôli sara iyôŋ ba: «Bééri sa gurô tagelê béni.»

23 Ôbi emê sa iyére hô engereji iyôŋ ba: «Na mi ka habijŋ a ôbi ré li ba?» Menba, bay kê m kôl kaŋ ta iyôŋ ba: «Bééri sa gurô tagelê, bééri sa gurô tagelê.»

24 Pilat bô wo ðiré nê m lê ani ré nij men, heragê kôba ô m gaŋ a men na, ôbi ay kam pilijŋ kôbri tu ðijé kê m aŋ kôl iyôŋ ba: «En naŋ tô bê kwôbri gawra woŋ derôre bi wo hen a, na kwôlê woŋge kenbay haŋge nij.»

25 Menba, bay kê m uwôli sara iyôŋ ba: «Bi kwôbriri bu sarni naŋ sa kwôŋgêrni.»

26 Menba, Pilat uwôl Barabas ta, menba, ôbi bi bay yê mnê Jêsu naŋ tinêre aŋ nôgiri bijŋ asgarjê bi ré ô bééri haji nij.

Asgarjê ayrê Jêsu

27 Asgarjê ka ôbi emê sa iyére ôrijŋ naŋ Jêsu kini merê ôbi emê iyére a, aŋ asgarjê kê m ka bô ira hen na, méérji Jêsu ta kumôj.

28 Aŋ, bay tô bargay kari yiri a aŋ, aŋ dôbri bargay ka dami ka sêy ka ðijé ka damné hen yiri a.

29 Men, bay gaa jabga woŋ kenare naŋ gesem dôbri sari a men, bay dôbri celaŋ woŋ kenare kôbri woŋ gusurô aŋ cibiji gubarji tôŋ tumôri a aŋ bay ayrêri kôl iyôŋ ba: «Nini lê m dosé, kelma wo Jubnê.»

30 Men, bay tibiri kalê tiri a men, bay dô celaŋ woŋ kenare bi wo kôbri a hen, sêŋ sari a men.

31 Kirijŋa bay sili hen iyôŋ nij, menba, bay dô bargay ka bay ré dôbri yiri a hen aŋ aŋ hô tôbri kari hôrijŋ aŋ ôrijŋ naŋ ði ciré erê bééri sa gurô tagelê haji nij.

Bay bér Jêsu sa gurô tagelê

(Mk 15: 21-32, Lk 23: 26-43, Ja 19: 17-27)

32 Kirijŋa bay so nô naŋ derô iyére menba, bay uwôŋ Simô wo na gawra wo Sirên hen, bay ðiri ereŋ biri ay gurô tagelê wo Jêsu.

33 Kirijŋa bay ô bijŋ kirijŋ ka bay uwôgeji Gwôlgwota hen, bôri na ibé sa gawra hen.

34 Kirijŋ bay ka hen na, bay bijŋ Jêsu care to polijŋ naŋ

27:24 27: 24 Détéronôm 24: 6,7 * 27:34 27: 34 Ca ba na, na hana wo bay bijŋ kwôni bi kirijŋa bay ré ca bééri ba bi yiri ré liri gaŋ né.

anğa dañ bi ré yi, kirija ôbi yi gel menba, ôbi kañ*.

³⁵ Añ bay bééri sa gurô tagelê. Kirija bay bééri sa gurô tagelê kô nijn menba, bay pô bargay kari cėjji nañ geré wo jalaw terê.

³⁶ Menba, bay mô gemni haji nijn.

³⁷ Bi ßijné ré hôn wô mi a bay ré diri ba na, bay li are di sa gurô ta sari a kôl iyôn ba: «Gawra bi wo hen, na Jésu kelma wo Jubné.»

³⁸ Men, bay béere bay bô habré ka pôni wôo nañ Jésu, kwo pôni sa kôbri maa men, kwo pôni sa kôbri gusurô men.

³⁹ Bijné ka ô tô geré hen na, bay tiiré Jésu men, bay li sarji ômijn ya ya

⁴⁰ añ kôl iyôn ba: «Jôbi wo na ju kôl jeré téé iyéy Emen añ jeré hô dé hôrij sa subu dêj hen na, gôlij nañ yem ta. Hena jeré na kema Emen ba, ju herbo tôn sa gurô tagelê nija gelé.»

⁴¹ Damné kañ bay bê kwôbe nañ *bay deré tô tôo to Emen nañ surpnê kôba sili kôl iyôn ba:

⁴² «Ôbi gôlij nañ ßijné menba, nêni gôlij nañ yiri ré, hena ôbi ré na Kelma wo Israyêl ba, bi dera yiri tôn sa gurô tagelê pa dema niné bê bôrni sari a.

⁴³ Ôbi bi bôri sa Emen, añ kôl diré na kema Emen. A hena Emen ré geyri ba, bi sa dôri uwôl ta hari nijn.»

⁴⁴ Bay bô habré ka bay béérji sa gurô tagelê kwari hen kôba tiréri hen iyôn men.

Kwôli temare to Jésu

(Mk 15: 33-41, Lk 23: 44-49, Ja 19: 28-30)

⁴⁵ Ayijn tôri tu tare kwôy tare to yébé ayijn sa tôjne ta hen na, kirijn hendu sa terare a na kêm.

⁴⁶ Nañ tare hende to yébé ayijn sa tôjne ta hen, menba, Jésu jô gura wo dami kôl iyôn ba: «Eli, Eli lema sabaktani.» Bôri na: «Emen wupné, Emen wupné wô mi a jeré dén añ hen iyôn ba?»

⁴⁷ Bijné ka pôni ka ðebe ya hen na, kirija bay toy tôri hen iyôn, menba, bay kôl iyôn ba: «Ôbi uwôge *Eli.»

⁴⁸ Kwo pôni ô lew ô ayê kibi bargay dôbê bô kam tijador ka bay uwôgeji binêger hen, añ dôbe kibi gurô añ erap sa dôbri kibri a, bi ré yi.

⁴⁹ Menba, ka pôni kôli iyôn ba: «Di jan, naa gelé na ba, Eli a sa gôlij nañ ði ba?»

⁵⁰ Menba, Jésu hô dô gura wo dami menba, kibri wôm hari nijn.

⁵¹ Kirijn bay ka hen, menba, bargay ka bay ha jôrij bô *iyéy Emen hen na, yêgijn derôre a wôo ayijn tôri ta kwôy uwôl tôn men, sa terare yebagijn men, keram wayrij a men.

⁵² Kampné wayrij añ ßijné kañ bay lê anğan derôre tu

Emen a ka na ma hen na, ji si kampê.

⁵³ Kirija bay so bô kampê hen iyôn menba, cêgi jê sé wo Jésu a ná, bay ô derô iyére to yi nañ jengêre to na Jérusalém hen, añ ðijé kwône gilji hôn.

⁵⁴ Dami wo asgarnê nañ asgarnê ka ré ðebe wô gemé Jésu hen, gel sa terare to yebagijn hen men, are kêm ka li are hen a men na, harê liji damañ añ bay kôl iyôn ba: «Gawra bi wo hen na, na Kema Emen bi tiri a men.»

⁵⁵ Kirijn bay ka hen na, yébé ka pônî kwône ka na ô nañ Jésu hen kôba, ðebe ya sêd wolé gel are bay ka hen men. Na bay a na lêrê jé biri hen kirija ôbi na ayijn tô jé wori Galilé a kwôy sañ nà hen.

⁵⁶ Perê yébé bay ka hen na, na si Mari to Magdala nañ toñ yoo si *Jak nañ Josêp men, yoo kam Jébédé a men.

Bay em Jésu

(Mk 15: 42-47, Lk 23: 50-56, Ja 19: 38-42)

⁵⁷ Pa dema tare ré ta kurijn na, gawra woñ ôbi upé wo bay uwôgeri Josêp, ôbi na gawra wo Arimaté. Ôbi na na ôbi tô Jésu men.

⁵⁸ Ôbi ô upé Pilat añ engeriri temay Jésu, menba, Pilat ay tôô bi bay ré ðiri ré ay.

⁵⁹ Josêp ay temay Jésu añ lêgere nañ kibi bargay ka bôri ka kôrbi a.

⁶⁰ Añ ôrij emé bô kampê kari kañ yiri ka ôbi bi bay kerge haw bô keram a añ ôbi

gerenge kulmañ keram wo dami ðé kibi a añ ô hari nij.

⁶¹ Mari to Magdala nañ to pônî hen môrji wor kwiniji si sa kampê iyôn.

Bay gem sa kañê

⁶² Cêgi beré sa têê sa merê ta a hen, menba, damné kañ bay bê kwôbe nañ Parisijnêñê ôrji ô upé Pilat.

⁶³ Añ kôli iyôn ba: «Kelma, bôrni jibéni sa kwôlo ôbi benare bi wo hen na kôl kirija ôbi na bañ ta tô hen, ôbi na kôl iyôn ba: «Sa wôô, subu tori menba, na jê sé kampê.»

⁶⁴ Iyôn ba, ay tôô bi bay gem sa kampê kwôy wulé subu, wô wo bay tôri maa sa derêri ôrij, añ a kelê ôbi a ré jê sé kampê hen, menba, kwôlê woñ benare bi wo hen, a emé ðé kwo tumô hen añ sôn.»

⁶⁵ Menba, Pilat kôlji iyôn ba: «Gelénge, en béngge asgarnê hen, erénge ken ô gemé mega wo ken geyijn hen iyôn.»

⁶⁶ Menba, bay ô serijné kibi kampê bay ka hen ta, añ ði asgarnê mô gem haji nij.

28

Jésu ji si kampê

(Mk 16: 1-11, Lk 24: 1-12, Ja 20: 1-18, Jé lê bay jé 2: 24-38)

¹ Cêgi *sa merê ta a nañ sa demas nañ tô kirijn kirija kirijn ba hendu ðurum ðurum tô menba, Mari to Magdala nañ to pônî hen eraji sa kampê ciré sa gelé.

² Kirij bay ka hen menba, terare yebagij dep dep wôsa mana wo Kelma hena derômaran a herbo era sa gernge kulman keram wolé an day mô sara.

³ Yiri jerapnê mega wulanê emen iyôn men, bargay kari kôba, bôrê môp wôbgê iyôn a men.

⁴ Kemnare li asgarjê kap bay gemé sa kamjê hen, an bay wuderé jag jag an bay yi mega temay bijné iyôn.

⁵ Mana wo Emen kôlij yébé bay ka hen iyôn ba: «Kemnanje ré, en hôn wo kené woge na Jésus wo bay na bééri sa gurô tagelê hen.

⁶ Ôbi nan na, ôbi ji si kamjê mega wo ôbi na kôlij hen iyôn. Eranje ken sa gel kirija bay na uwôlijni ya hen.

⁷ An ken ô lew ô kôlij bay tôri wo ôbi ré ji si kamjê, an ré ô tumônje a Galilé yan nij an na yan a kené erê geléri. Ôbi a, ené kelênge hen.»

⁸ Yébé bay ka hen henaji sa kamjê gerji nan kemnare men, nan yi derê men, ô kôlij bay tô Jésus kwôlê bi wo hen.

⁹ Menba, Jésus jô kwiniji an kôlji iyôn ba: «En lénge dosé.» Menba, bay uso da ligiri a bu têri an heramiri.

¹⁰ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Harênge ré, erênge ken ô kôlij yênên ré ôrji Galilé wôsa na yan a bay ré sa gelen.»

Kwôlo asgarjê kap bay

gemé kamjê hen kôl

¹¹ Kirija yébé bay ka hen, baa tô geré tô menba, asgarjê ka ré gem sa kamjê hen, ka pônî heraji peré ira sa ô kôlij damné kap bay bê kwôbe kwôli are bay ka ciré gelo hen.

¹² Damné kap bay bê kwôbe uwôge surjê an danji an gengeji bi ciré bijn asgarjê bay ka hen lari mê.

¹³ An bay kôl iyôn ba: «Kelênge iyôn ba, bay tôri ré era yoyre sa gômse temayri ôrij kirija nini ba tô kum a tô hen.

¹⁴ A hena ôbi emê sa iyére ré toy ba, nija henê kwôlo nija kôli an nija derênge kibi kwôlê a senje.»

¹⁵ Asgarjê bay ka hen, enge lari bi wo hen, an kôlji na mega bi wo bay ré kelaji hen iyôn. An kwôlê bi wo hen ôm nan kirij kirij peré Jubnê kwôy kemnên kemnên.

Jésu si sa bay tôri a

(Mk 16: 14-18, Lk 24: 36-49, Ja 20: 19-27, 21: 1-23, Jê lê bay jê 1: 6-8)

¹⁶ Bay tô Jésus ka môj kibi pôn hen, ôrji Galilé sa keram wo Jésus gelji hen.

¹⁷ Kirija bay gel Jésus menba, bay heramiri, nijba, ka pônî meremnê bôrji a.

¹⁸ Menba, Jésus uso da ligirji a an kôlji iyôn ba: «Emen ben néé wôj gôlij sa anja sa terare men, sa ka derômaran a a men.

¹⁹ Erênge yi tô yê bijné ka sa terare a na kêm an ken

beléngeji bi bay yi bay tòn
aṅ ken liji batém naṅ hini
Iba ɓijé men, hini Kemari
men, hini Tunu toṅ hendi bô
bôrê a men.

²⁰ Aṅ ken gelji bê kwôlê sa
are kê m ka na en ayiṅ tôô
béṅge a hen. Aṅ ken hôn wo
ené baa naṅ ken naṅ wulê
wulê kwôy wo tô terare a
kerê.»

**Kwôlo Dôri wo
Emen wo Mark
kôl kwôli bô
magtubu tori a
Kwôlo kôl kwôli
magtubu to Mark
li hen**

Kwôlo Dôri wo Mark na, gengin na sa ãiné ka na Jubnê ré hen. Magtubu to Mark hende to hen na, na magtubu to mena dêj senje men, kwôlo Jêsu wôni wo yêngi iyôn kôba na bô a a men. Nipba, magtubu hende to hen kôl na kwôli ãiné ka Jêsu men, kwôli berarê wo ôbi berare ãiné men, kwôli narijare kwôlê wo ôbi narij na ãiné a men. Kwôlo pôni wo yi bô magtubu to Mark a hen na, na bô magtubu to Matiýé a men, na bô to Ja a men, na bô to Luk a a men. Magtubu to Mark hende to hen kôl kwôli bô emê, wôsa tumô ba, hende kôl na kwôli Jêsu mega ré na Kema Emen (1: 1) men, deré kibi ba kôl na kwôli Kema Emen bi wo hen réé ma a bay réé bééri sa gurô tagelê (15: 39).

Sapitre 1 - 8: 26 a na, Jêsu gey wo kwôni ré hôn jog ðiré na i ba ré tô. Ôbi berare bay ômpare men, dage tunu to habij sa ãiné men, iyêl na ibiyare a men, menba, ãiné engere iyôn ba: «Gawra bi wo hen na I ba?» Nipba, Jêsu kôlij ãiné ka kôl ciré hôni hen iyôn ba: «Kôlijenge kwôni

ené i ba ré pa pa.»

Sapitre 8: 26 - sapitre 16 a na, gey gelij ãiné ré hôn wô mi a Jêsu ré na Kema Emen ba.

Ãiné ka bay bê bôrji sa Emen a ka bô emê wo Rômê na, gey gawrê ka yi mônj emen iyôn hen. Gawrê bay ka hen lêrê anja ðêrê sa kirij men, anja bay li ba kurij dô biji men, bay gôlij sa anjan bô emê kêm a men.

Nipba, Jêsu wo na Kema Emen hen na, bul yiri gawra a bay Emen kwôlê kwôy wo uwôlij bô emê men, uwôlij temare a men. Bay tô Jêsu kôba are bay ka ôbi li hen na, bay hôn bôrji peranj né. A li wo bay jibiri ðenj kirija bay ôrij wô uwôlij kwôlê sari a a derijni hen. Na dami wo asgarjê woj Rômê a gelé temare to Jêsu ma hen, menba, ôbi kôl iyôn ba: «Gawra wo na na, na Kema Emen bi tiri.»

Kirija Jêsu ða kelê kwôlê wôni gengin sari ba ôbi uwôge yiri Kema Emen. Uwôgê bi wo hen na, gel na wo gawra bi wo hen, Emen né biri dampare kêm men, néé woj ðé bô jalê sa gawrê men, kwon uwôlij kwôlê sarji a a men. Men, gel wo Jêsu ré na gawra tiri a men. Men, ginê wo yi gengin sa Jêsu na jé lêri hen.

Kwôni wo ðenjse magtubu to Mark hende to hen na, a henê wo engere kwôlê wo kôl iyôn ba: «I a na Jêsu ba?» hen bô a. A kwôlo jeré hôn ulê sara lew ba na. Já

dênsê magtubu to Mark kaŋ kerê dema jeré henê geré wo Jésu ay men, i a ré na Jésu ba a men tô.

*Derê kwôlê wo Ja ôbi lij
bijé batêm*

*(Mt 3: 1-12, Lk 3: 1-18, Ja
1: 19-28)*

¹ Kwôlê wo Dôri wo gengij sa Jésu Krist Kema Emen ayij tôri mega hen iyôn.

² Mega *ôbi kibi Emen *Esay na li bô magtubu to Emen a tumô kôl iyôn ba:

«Toy, nôbi Emen en jé mana wujê tumôm a bi ré ô janê geré wom.

³ Na tôô ôbi ulê béré wo ôm derô gwôlê kôl iyôn ba:

«Nanênge geré wo Kelma men, janênge kam geré kari bi ô derôre a men.» »

⁴ Na hen iyôn a Ja ré so aŋ ôbi lij bijé batêm derô gwôlê men, uwôlij béré kôl iyôn ba: «Belênge cêgerŋge bij têrij aŋ ken li batêm aŋ bi Emen né dij bôri jalé sa têrij tonge a.»

⁵ Bijé ka bô emê wo Judé kêm naŋ ka Jérusalêm ôrji sa pôn pôn ligiri a. Bijé bay ka hen tô tô têrij toji ta aŋ ôbi lij batêm bô cér wo Jurdê bi wo hen a.

⁶ Ja tôbe bargay ka bay li naŋ gusiri jambal men, ôbi ha tô bôri naŋ arij a men. Ari emêri na céré men, timne a men.

⁷ Ôbi uwôl béré kôl iyôn ba: «Kwo a era cêgen a hen

na, néé wori gôlij kujê men, en nê m dengé terê gaŋgi garbê kaŋ têri ré a men.

⁸ Nôbi, en lênge batêm na naŋ kam nijba, ôbi ba a lênge batêm naŋ Tunu toŋ hendi bô bôre.»

Batêm to Jésu

(Mt 3: 13-17, Lk 3: 21-22)

⁹ Na iyôn a, Jésu ré hena Najarêt bô emê wo Galilé aŋ bij Ja liri batêm bô cér wo Jurdê.

¹⁰ Kirija Jésu so bô kam a na, ôbi gel derômaraŋ bôlij aŋ Tunu toŋ hendi bô bôre yi mega derare iyôn herbo sari a.

¹¹ Aŋ tô kwôni ôm derômaraŋ a kôl iyôn ba: «Ju na Keman, en purem damaŋ men, en li yi derê wô sam damaŋ a men.»

Sidan sél Jésu

(Mt 4: 1-11, Lk 4: 1-13)

¹² Kirij bay ka hen na, Tunu toŋ hendi bô bôre dô tumô Jésu ôrij naŋ dî derô gwôlê.

¹³ Ôbi li wulê tôre pôrbu derô gwôlê menba, Sidan era sa séli. Jésu mô perê tanare to noni nijba, *manê ka derômaraŋ a sa li naŋ dî.

*Jésu uwôge bay tôri ka
tumô pôrbu*

*(Mt 4: 12-22, Lk 4: 14-15,
5: 1-11)*

¹⁴ Kirija bay bu Ja uwôl daŋgay a na, Jésu ô bô emê wo Galilé. Ôbi uwôl béré Kwôlo Dôri wo hena ligi Emen a.

15 Añ ôbi kôl iyôn ba: «Kirijî kô nijî añ *emê iyére to Emen era da nijî. Dénge jé lêrenge wo habijî hen ba, añ ken bêngge bônge sa Kwôlo Dôri a.»

16 Kirijîna Jêsu ô kibi cér wo Galilé na, ôbi gel Simô nap yêni André ka na bay uré hen urji kuyê nap bera.

17 Menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Erange tôn a añ na bêngge ka yé bay uré bijné ben.»

18 Kirijî bay ka hen na, bay déjî bera toji añ, añ ôrji tôri a.

19 Kirijîna Jêsu ô kelanj dê menba, ôbi gel si *Jak nap yêni Ja kap kami gawra wo bay uwôgeri Jêbédé môrji bô bato panji bera toji.

20 Kirijî bay ka hen na, ôbi uwôgeji menba, bay déjî ibarji Jêbédé hen nap bay jé kari bô bato a añ ôrji tô Jêsu a.

*Jêsu dage tunu to habijî
(Lk 4: 31-37)*

21 Bay ôrji a sa iyé Kapêrnayôm. Añ nap sa *sa merê ta a menba, Jêsu ô bô *iyéy dapare a ô gelijî bijné are.

22 Tiniji ge kay sa derê kwôlê wo Jêsu dô hen wôsa ôbi iyêl mega kelma dîba yi mega *bay derê tô tô to Emen hen né.

23 Kirijî bay ka hen na, bô iyéy dapare hende to hen na, gawra wo pônî wo tunu to habijî yi bôri a hen soo ira.

24 Añ hende kôl iyôn ba: «Wuge! ju gey na mi yirni a ba? Jêsu wo Najarêt. Ju era na wô mênêni. En hôn ju na

i ba, ju na kwônî wo yi nap jengêri gay wo Emen a jori.»

25 Jêsu ône kôl iyôn ba: «Wôm tôn añ mu séjî bô gawra bi wo hen.»

26 Menba, tunu to habijî hende to hen séjî bôri a añ liri ôbi ka kula men, gwôrêri men.

27 Bijné kêm hare gap, añ bay engerijî yirji na ba ré na mi a ré yé hen iyôn ba. Derê kwôlê wo kôrbi wo na ba, ré na kwo nap néé. Wôsa gawra bi wo hen ay tôô bijnî tunu to habijî menba, hende biri kwôlê.

28 Añ hini emê wo Jêsu ôm gôrijî kirijî kêm bô emê wo Galilé.

*Jêsu berare bay ômpare
kwône*

(Mt 8: 14-17, Lk 4: 38-41)

29 Kirijîna Jêsu men, Simô men, André men, soji bô iyéy dapare a na, bay ôrji iyé si Simô nap André añ si Jak nap Ja kôba nap ci men.

30 Wulê bi wo hen na, mari Simô kal dere añ yi ira menba, bay kôlijî Jêsu kwôle.

31 Jêsu ô kirijî ka hende yijî ya hen, añ bu kôbre buru hena ta, menba, hende berare añ hende li angan emê biji.

32 Kirijîna tare kurijî nijî menba, bijné ka sa iyére hende to hen eranji nap bay ômpare kêm men bijné ka tunu to habijî yi bôrji a hen a men bijnî Jêsu.

33 Añ bijné kêm ka sa iyére hende to hen dapji tumô iyére to Jêsu môrijî ya hen.

³⁴ Jésu berare bijné kêm ka naŋ ômpare to gay gay to gelij tirji gusiŋ hen men, ôbi dage tunu to habij bô bijné ka pôni a a men. Nijba, Jésu jôriŋ tunu to habij iyêlê wôsa hende hôni dô.

Jésu uwôl béré naŋ kirij kirij bô emê wo Galilé (Lk 4: 42-44)

³⁵ Kirija kirij ba hende durum durum tô na, Jésu hena si nô ô wolé derô gwôlê ô uwôbê aŋ uwôl Emen.

³⁶ Simô naŋ bijné ka mô naŋ dī hen siji ô wogeri,

³⁷ aŋ uwopni. Bay kôli iyônŋ ba: «Bijné kêm wogem.»

³⁸ Menba, Jésu kôlji iyônŋ ba: «Na erêŋge naŋ sa iyére iyére bi na erê ulê béré yaŋ men. Na wô bi wo hen a ené soŋ nô wolé hen.»

³⁹ Aŋ Jésu ô gôr bô emê wo Galilé uwôlij béré bô iyéy dapare a men, dagij tunu to habij a men.

Jésu berare ôbi terbare (Mt 8: 1-4, Lk 5: 12-16)

⁴⁰ Gawra wo pôni wo *terbare liri era ligi Jésu a aŋ kirij tôŋ di tijare tumôri a aŋ uwôli ré bô tu ja tori aŋ kôli iyônŋ ba: «Hena jeré gey ba já beraren.»

⁴¹ Jésu jé kôbri hebijni aŋ kôl iyônŋ ba: «Ew, en gey bi terbare tom hende to hen ré dôriŋ sam a.»

⁴² Kirija Jésu kôli hen iyônŋ na, terbare dôriŋ sa gawra bi wo hen, lew, menba, ôbi berare.

⁴³ Jésu dageri aŋ nayri aŋ kôli kwôlê wo iyêre kôli iyônŋ ba:

⁴⁴ «Kôlij kwôni kwôlê wôni ré, nijba, ju ô gelij ôbi bê kwôbe yem aŋ ju li sarga naŋ tôô to *Moyis na ay hen aŋ bi bay ré gel wo jeré na kwo séli tumô Emen a.»

⁴⁵ Nijba, kirija ôbi terbare ô na, ôbi ay tô kôlij bijné kêm, aŋ li wo Jésu nêŋ erê sa iyére tôni a ba wo bijné ré hôn né ba naŋ. Jésu dūbu sêd nono aŋ bijné sooro gay gay era ligiri a.

2

Jésu berare ôbi merayê (Mt 9: 1-8, Lk 5: 17-26)

¹ Wulê sem cêgê menba, Jésu bulo hera Kapêrnayôm. Bijné toy mega wo ôbi ré ira hen ya.

² Menba, kwônê bijné dapji aŋ li wo kirij dê iyônŋ kôba naŋ men, já uné kibi iyére to ôbi môriŋ ya hen né a men. Menba, Jésu ay tô derê tô kwôlo Emen bijji.

³ Bay eraŋ naŋ gawra wo meray bij Jésu, bijné pôrbu a ayari eraŋ.

⁴ Nijba, bay nêŋ saŋ naŋ dī ligi Jésu a ré, sa kibi kwônê bijné. Menba, bay surge sa iyére déŋ a kirij ka Jésu dibij ya hen aŋ herbijji ôbi merayê naŋ jaare to ôbi yi sara hen.

⁵ Kirija Jésu gel ayê bôô woji hen iyônŋ menba, ôbi kôlij ôbi merayê bi wo hen iyônŋ ba: «Melapnen, têriŋ tom dôriŋ sam a.»

⁶ Kirij bay ka hen na, *bay derê tô tôo to Emen kôba môrji ya men. Bay erem kwôlê bôrji a

⁷ iyôn ba: «Wô mi a gawra wo hen ré iyêl hen iyôn ba? Ôbi tiiré na Emen. I a na ôbi dé bôri jalê sa têrij a ba? Emen pôn nêj a na ôbi dé bôri jalê sa têrij lê gawra.»

⁸ Kirijna bay erem hen iyôn na, Jêsu hôn kwôlo yi bôrji a nij aji kôlji iyôn ba: «Wô mi a kené erem kwôlê wo hen iyôn bônge a ba?

⁹ Kôlij ôbi merayê <Têrij tom dôrij sam a> a derê kelê lew, laba kôli <Hena ta ay jaare tom aji ju ô> a derê kelê lew dî ba?

¹⁰ Haw hen, ka henê wo nôbi *Kema Gawra ené ôrij na nêé sa terare a nà, wô dôrij têrij sa bîné.» Menba, ôbi kôlij ôbi merayê na iyôn ba:

¹¹ «En kôlem, hena ta ay jaare tom ôrij ij.»

¹² Menba, kirij bay ka hen, ôbi hena ta aji ay jaare tori lew sijn nô. Kirij bay ka hen tu bîné kê m na sari a. Tiniji ge kay aji bay ay kibi Emen kôl iyôn ba: «Sa pôn nini gel anga gelij hen iyôn né kwôy.»

Jêsu uwôge Lébi

(Mt 9: 9-13, Lk 5: 27-32)

¹³ Jêsu si nô si kwa cér wo dami a. Bîné kê m era yiri a aji ôbi halji.

¹⁴ Kirijna Jêsu ô tô geré menba, ôbi gel Lébi, waji kema Alpé, mô kini engé wôgê sa gasugo a menba,

Jêsu kôli iyôn ba: «Era tô n a.» Menba, ôbi hena ô tôri a.

¹⁵ Jêsu na bay tôri ômji are iyé Lébi a menba, *bay engé wôgê kwône na bay lê têrij môrji ya na ci men. Sa hende to hen na, bay kwône kôbji tôri.

¹⁶ Bay derê tô tôo to Emen kap bay tô Parisijêné gelji wo Jêsu ô m are na bay engé wôgê men, na bay lê têrij a men, menba, bay kôlij bay tôri iyôn ba: «Wô mi a Jêsu ré ô m are na bîné bay ka iyôngi hen ba?»

¹⁷ Kirijna Jêsu toy kwôlê wo bay kôl hen menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Na bîné ka ômij a geyé dôktôr dîba na ka berari a geyé dôktôr ré. En era sa terare a nà, na wô uwôgê bîné ka dôrnê ré, nijba, en era na wô uwôgê bay lê têrij dî.»

Kwôlo gengij sa beré yi sa emê a

(Mt 9: 14-17, Lk 5: 33-39)

¹⁸ Kirij bay ka hen na, bay tô Ja ôbi lê batêm na bay tô Parisijêné jôrij bôrji kurôn wôsa ayê bôo woji. Bîné ka pôn era sa engerij Jêsu iyôn ba: «Wô mi a bay tô Ja ôbi lê batêm na bay tô Parisijêné ré jôrij bôrji kurôn wô sa ayê bôo woji menba, bay tom jôbi ba, li hen iyôn né wô mi ba?»

¹⁹ Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «Bîné ka era kini kurô hen ba ka dé bi bay ré jôrij bôrji kurôn kirijna ôbi iyéy kurô ba ya na ci tô hen ba? Hena

ôbi ré mô nañ ci ba ya tô na, bay a nême kañê emê ré.

²⁰ Wulê wo bay a derê ôbi kurô perêrji a añ hen na, na wulê bi wo hen a bay ré jôriñ bôrji kurôñ.»

²¹ «Kwôni ayrê bargay ka kôrbi uwôliñ tu ka ôli sa pôn ba? Hena kwôni ré ay bargay ka kôrbi uwôliñ tu ka ôli na, bargay ka ôli hen na, a yêgij a tumô tumô.

²² Kwôni a bê care to kôrbi bô gwolé woñ ariñ wo ôli a ba? Hena ré na iyôñ na, care hende to hen a anê gwolé bi wo hen. Añ care men gwolé a men na, na anga a mênij kêm. Dô wo care to a wubé tô hen na, bi bij bô gwolé wo kôrbi a.»

Kwôlo gengij sa sa merê ta

(Mt 12: 1-8, Lk 6: 1-5)

²³ Sa to pôni a na sa *sa merê ta menba, Jêsu nañ bay tôri ôrji si bô yagê kaw ka bay uwôgeji blé hen, menba, bay tôri pôy sa kaw bay ka hen kôbriji a ôriñ ta.

²⁴ Menba, Parisiñêpê kôliñ Jêsu iyôñ ba: «Wô mi a, bay tôm ré li anga tô to *Moyis jô lê nañ sa merê ta hen ba?»

²⁵ Menba, Jêsu kôliñ iyôñ ba: «Na ken dêñse kwôli anga kelma Dabid na li kirijna bay ôriñ nañ angan emê ré añ kurôñ na liji nañ bijé kari hen né ba?

²⁶ Ôbi na si bô *iyéy Emen a wulê wo Abiyatar na na ôbi bê kwôbe wo dami hen, añ kelma Dabid nañ bijé kari ômji mapa bi wo bay

tibij Emen hen. Mapa bi wo hen, na yi gengij sa bay bê kwôbe mera hen ba, na li iyeñ ba?»

²⁷ Menba, Jêsu hô kôliñ iyôñ ba: «Na Emen a bij gawra sa sa merê ta dîba, Emen na dî gawra bi ré uwôl hini emê sa sa merê ta a ré.

²⁸ Hen iyôñ na, nôbi Kema Gawra ena Kelma sa sa merê ta men.»

3

Gawra wo kôbri ma
(Mt 12: 9-14, Lk 6: 6-11)

¹ Jêsu hô bô *iyéy dapare. Gawra wo pôni wo kôbri ma mô ya.

² Bijé ka mô ya hen bô Jêsu ciré gelé sé ôbi ré berarê gawra bi wo hen nañ sa *sa merê ta wô uwôliñ kwôlé sari a.

³ Menba, Jêsu kôliñ gawra wo kôbri ma bi wo hen iyôñ ba: «Hena ta ju era sa debe derôre a na.»

⁴ Menba, Jêsu engerij bijé ka debe nañ dî hen iyôñ ba: «Lê derê men, lê habré men nañ sa sa merê ta a ba, na kwo yôñ a derê ba? Berarê kwôni laba deréri dî ba?»

Menba, bay mô wôm sidij.

⁵ Jêsu bôrji pôn pôn nañ bô tarê men, nañ tu ja a men, wô kibi bô dengelé woji. Menba, Jêsu kôliñ ôbi kôbi ma bi wo hen iyôñ ba: «Jé kôm.» Menba, ôbi ay kôbri ta menba, kôbri bi wo hay hen hô dô hôriñ kini a.

⁶ Kamaŋ Parisiñêñê siji nô bô iyéy dapare a aŋ wogéji geré naŋ ßiné ka kelma *Hérôd wô deré Jésus.

Kwônê ßiné era ligi Jésus a

⁷ Jésus naŋ bay tôri dôrji yirji wolé kibi cér wo Galilé. ßiné kwône ka hena sa iyére to Galilé men, ka hena sa iyére to Judé biri ôriŋ.

⁸ Ka hena Jérusalêm men, ka hena sa iyé Idumé men, ka hena si cêgi cér wo bay uwôgeri Jurdê hen naŋ ka hena sa iyé Tir a naŋ sa iyé Sidôn. ßiné kwône era ligiri a wôsa bay toy kwôli are kêm ka ôbi li.

⁹ Jésus kôliŋ bay tôri bay ré ßu sa tê bato biri wô wo kwônê ßiné ma ré ðirêri.

¹⁰ Jésus li hen iyônŋ wôsa ôbi berare ßiné gaŋ niŋ, aŋ ka ôriŋ naŋ ômpare yirji a hen nôgeriŋ yirji si ligiri wô hebé yiri aŋ ciré uwônŋ gelé.

¹¹ Kirija tunu to habiŋ gel Jésus, menba, cibji gubarji tumôri a aŋ kôl kaŋ a ta kôl iyônŋ ba: «Ju na Kema Emen na tiri.»

¹² Menba, Jésus ßaŋji dô bi bay ré li bi ßiné ré hôn wo ðiré na i ba ré pa pa.

Jésu tô bay tôri ka môj kibi wôô hen

(Mt 10: 1-4, Lk 6: 12-16)

¹³ Jésus hena ô si sa keram a. Ôbi uwôge ßiné ka ôbi tôrji aŋ bay eraji ligiri a.

¹⁴ Aŋ tô môj kibi wôô perêrji a aŋ uwôgeji bay jé men, bay ré ba naŋ ði aŋ ôbi jéji ô ulê béré.

¹⁵ Men, bi bay ré uwônŋ néé wô dagiŋ tunu to habiŋ.

¹⁶ Imñê ka môj kibi wôô ka Jésus tôrji hen na, heniji a na: Simô, Jésus biri hini wo ðangi ré na Piyêr.

¹⁷ Si *Jak naŋ yêni Ja kaŋ kam Jébédé Jésus biji hini ré na Bowanêrjês, iyayriri na «enê emen».

¹⁸ Jésus uwôge André, Pilip, Bartélémi, Matiyé, Tomas, Jak woŋ kema Alpé, Tadé, Simô woŋ kema iyére hen

¹⁹ naŋ Judas Iskariyôt wo a sa deré tumô bay bayi Jésus aŋ bi bay ré sa biri hen.

Balê Jésus dôri ôriŋ wolé

²⁰ Menba, Jésus bulo hera ô ira menba, kwônê ßiné hô ðaŋji sônŋ aŋ li wo Jésus naŋ bay tôri uwonji kini emê ani ré kwôy.

²¹ Kirija bay gel yi hen iyônŋ na, balê Jésus sa dôri ôriŋ wôsa bay kôl iyônŋ ba: «Ôbi gal.»

Jésu uwôl kwôlê sa kwôlo bay uwôli sari a hen

²² Menba, bay deré tôô to Emen ka hena Jérusalêm kôlji iyônŋ ba: «*Béyêljébul mô bôri a, na kelma wo tunu to habiŋ hende to hen a biri néeri aŋa ôbi ré dagiŋ tunu to habiŋ.»

²³ Jésus uwôge ßiné ligiri a aŋ kôlji kwôlê naŋ gwosore kôl iyônŋ ba: «Sidan sa pôn dagerê yiri sônŋ ba?

²⁴ Hena ßiné ka bô emé iyére tôni a ré kariŋji aŋ sêŋji ba, emé iyére hende to hen a yé sem né.

25 Hena bijné ka pôn bô ira kariñji aɲ sêñji ba, bô iyére hende to hen a yé sem né.

26 Hena Sidan né sêñ nap yiri gaɲ na, néé wori a napê.»

27 «I a nê mê wô piyê kibi geré wo ôbi néé aɲ sijn ira ô pôriɲ aɲgari ba? Hena kwôni ré gey lê hen iyôn na, ôbi a harêri tumô pa dem aɲa ré dɲi yiri pôriɲ aɲgari tô.»

28 «Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, têriɲ to bijné kêm men kirija bay a kelê kwôlo habiɲ gengiɲ sa Emen a men na, têriɲ toji hende to hen a dôriɲ sarji a.

29 Niɲba, i i wo kôl kwôlo habiɲ gengiɲ sa Tunu toɲ hende bô bôre na, têriɲ tori hende to hen a dôriɲ né yôd. Wôsa na têriɲ to yi nap kunu a ôbi ré li hen.»

30 Jêsu kôl hen iyôn, wôsa bay kôl tunu to habiɲ ré yi bôri a.

Yoo Jêsu nap yêneri

(Mt 12: 46-50, Lk 8: 19-21)

31 Yoo Jêsu nap yêneri saji aɲ dɲibiji nô, bay jé uwôge Jêsu.

32 Kwônê bijné mô mééri ta menba, bay kôli: «Ju toy, yom nap yênem dɲibiji nô hen ya. Bay geyem.»

33 Menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Bijné ka yôn a na yon men, yênen men ba?»

34 Menba, Jêsu bô kwônê bijné ka mô tôn kwari a hen aɲ kôbji, menba, ôbi kôl iyôn ba: «Berênge nà, ken gel kwônê bijné ka yi hen

na, bay a yé mega yon men, yênen men iyôn.

35 Kwônê wo li aɲga Emen gey hen na, ôbi a na yênen men, yêren men, yon men.»

4

Gwosoy kwôlo gengiɲ sa ôbi cé

(Mt 13: 1-9, Lk 8: 4-8)

1 Jêsu hô ay tô geliɲ bijné are kibi cér wo Galilé. Kwônê bijné era sa dap ligiri a, aɲ li wo ôbi day mô bô bato wo yi bô cér a hen, aɲ tô kwônê bijné ka ba hen dɲibiji terare a da kwa cér a.

2 Jêsu geliɲ kwônê bijné are dé dé nap gwosoy kwôlê gay gay. Ôbi kôlji iyôn ba:

3 «Toyênge, sa to pôni gawra wo pôni si ô wô wusé kaw bô yagê wori a.

4 Kirija ôbi wuse kaw bay ka hen iyôn na, kwa ka pôni heriɲ bêngê geré aɲ ciré sa gôl ôm.

5 Kwa ka pôni heriɲ kirij kap jerew a niɲba, terare to wurôbi to hanêre ré ôriɲ tôn ba nap. Menba, bay si lew haji,

6 niɲba, kirija tare jôriɲ, menba, jubu gaɲ aɲ kaw bay ka ré heriɲ kirij kap jerew a hen na, ma wôsa hanêrji ô kelaɲ né.

7 Kwa ka pôni heriɲ peré gesem a. Kirija bay si, menba, gesem bi wo hen yêrji aɲ sarji si ré.

8 Kwa ka pôni heriɲ terare to dôri a aɲ si dô men, debe dô men, yê dô a men. Sa ka pôni gusiɲniɲi ô tôre subu,

ka pônî tôte jii men, ka pônî ô arew men.»

⁹ Menba, Jêsu kôl iyôn ba: «Kwônî wo mari ya wô toyîj kwôlê bi wo hen ba, bi toy.»

Wô mi a Jêsu ré kôl kwôlê nañ gwsore ba?

(Mt 13: 10-17, Lk 8: 9-10)

¹⁰ Kirîja kwônê bîjé ôrji ta niñ menba, bay tô Jêsu ka môj kibi wôô hen nañ ka ðanji ka mééri hen, engeriri kwôlê gengîj sa gwsore to ôbi ré iyêlji hen.

¹¹ Menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Kwoŋge kenbay ba, Emen bêngge ken hôn anga gengîj sa emê iyére tori ka yi kini uwôbêrji a hen. Niñba, bîjé ka ba nô hen ba, toy na bô gwsore a.

¹² Are bay ka hen yi hen iyôn añ bi <kirîja bay ré bô kirîj ba, bay ré gel ani ré men, kirîja bay ré toy kwôlê ba, bay ré hôn bôri ré men. Yi hen iyôn wô wo bay ma ré ayê bôrji añ bi têriñ toji ré dôriñ iyôn né.> »

Jêsu dô bô gwsore to ôbi cé kaw hen

(Mt 13: 18-23, Lk 8: 11-15)

¹³ Jêsu hô kôlji iyôn ba: «Ken hôn bô gwsoy kwôlê wo hen né ba? Ka lê iyeñ a kené henê tô gwsore to ðanji to ba hen ba?

¹⁴ Ôbi wusé kaw, wuse kwôlo Emen.

¹⁵ Bîjé ka yi mega bênggê geré ka kaw herîj ya hen na, na bîjé ka toy kwôlê bi wo hen menba, Sidan era lew sa

mêne kwôlê wo bay ré toy hen bôrji a añ.

¹⁶ Bîjé ka yi mega kirîj kañ jerew ka kaw herîj ya hen na, na bîjé ka toy kwôlê bi wo hen, menba, enge nañ yi deré.

¹⁷ Niñba, bîjé bay ka hen na, hanêrji nañ men, bay ðebe sa têrji a sem né a men. Añ kirîja angañ bô emê kurîj sarji a ley, bay gilji gusîj ley, wô kibi kwôlê bi wo hen na, bay herîj.

¹⁸ Bîjé ka yi mega kirîj kañ gesem ka kaw herîj ya hen na, na bîjé ka toy kwôlê bi wo hen,

¹⁹ niñba, ermé kwôlo sa terare a nâ men, kwôli angañ uné men, ermé sa doy anga gay gay a men na, yêr kwôlê bi wo hen duu añ li ani ré.

²⁰ Bîjé ka yi mega kirîj ka dôri ka kaw herîj ya hen na, na bîjé ka toy kwôlê bi wo hen añ ay liñ jé sara, bay yi mega kaw ka uwon kirîj ka dôri iyôn. Bay toy kwôlê bi wo hen men, bay enge añ liñ ariri a men. Añ ka pônî gusîjniñi ô tôte subu men, ka pônî tôte jii men, ka pônî ô arew men.»

Gwsoy kwôlo gengîj sa lampa

(Lk 8: 16-18)

²¹ Jêsu hô engeriji iyôn ba: «Kwônî ðî tare bô lampa añ emné gwore sara réba déré tô kalañ a sa pôn ken gel ba? Hena ôbi ré ðî tare a bô lampa ba, na wô teré ta gurô pal a ré ba?

22 Wôsa anɔa yi kini uwôbêrji a ba, a sa yé tu wolé men, ka kwôni hôn né tô ba, a sa yé tu tare a nô men.

23 Hena kwôni ré naɔ mari wô toyiɔ kwôlê wo en kôl hen na, bi toy.»

24 Jêsu hô kôlji iyôn ba: «Dêɔge tu melênê sa yernge a wôsa kwôlê wo ken toy a. Gway wo ken ay gengiɔ are bi hen a Emen né hô gengiɔ bêɔge hôriɔ, dô réba a dê kwo na ken liɔ megêrna hen sôn.»

25 Wôsa kwôni wo naɔ upé ba, bay a hô biri a sara. Niɔba, kwo ari upé kari lôg hen na, bay a derê bay ka lôg hen kôbri a aɔ sôn.»

Gwosoy kwôlo gengiɔ sa kay cé ka si sa kibriji

26 Jêsu hô kôlji iyôn ba: «*Emê iyére to Emen na, yi mega gawra wo ô wusé kay cé hô yagê iyôn.»

27 Kirija ôbi yi kum yoyre men, hena ta tô kirij men na, ôbi hôn na ba kaw ka ðiré wusu hen ré si iyeɔ ba men, ré ðubu iyeɔ ba a men ba, ôbi hôn né.

28 Terare bi kay cé gwôbe aɔ ðubu cêgeri wori ba, kaw si sa, cêgeri wori sôn sa kaw bay ka hen yi gusiɔ.

29 Aɔ kirija sa kaw né niɔ na, bay jé bay walêrji sa wal wôsa na tay walêrji niɔ.»

Gwosoy kwôlo gengiɔ sa gusiɔ ilew

(Mt 13: 31-32, Lk 13: 18-19)

30 Jêsu hô kôl iyôn ba: «Emê iyére to Emen na, na gengére naɔ mi pôn ba? Na mi a nana ayê gengiɔ ba?»

31 Emê sa iyére to Emen na, yi mega gusiɔ iluw iyôn. Kirija kwôni ciji na, bay dê gôliɔ gusiɔ anɔa kêm ka terare a na.

32 Niɔba, kirija kwôni ciji na, bay si aɔ ðubu aɔ yi gurô wo dami gôliɔ sa gurô ka ðiné ban hen, aɔ kôbri gaɔné aɔ li wo ciré ka derômaran a kêm sa li gwoné woji ya.»

33 Na naɔ gwosoy kwôlo gay gay bi wo hen a Jêsu uwôliɔ béré. Ôbi kôl hen iyôn aɔ bi ka ðebe toy hen, ré hôn dô.

34 Jêsu kôlji kwôlê wôni ba ulê gwosore hô ré. Niɔba, kirija ôbi na pini naɔ bay tôri na, ôbi dôrji tô gwosore hende to gay gay hen.

Jêsu jôriɔ kal geré

(Mt 8: 23-27, Lk 8: 22-25)

35 Wulê bi wo hen na, Jêsu kôliɔ bay tôri iyôn ba: «Na ðayêɔge tera cér wo dami hen.»

36 Bay ðéɔ kwônê ðiné menba, bay tôri ôriɔ naɔ ði bô bato a wo ôbi môriɔ hen, bato ka ðangi kwône kirij bay ka hen.

37 Kirij bay ka hen na, kal wo dami ge aɔ ði kam bi a bô bato aɔ li wo kam wôn bôri.

38 Menba, kirij bay ka hen Jêsu gesel sari yiɔ kum si tô bato yan. Bay tôri eɔni aɔ kôli iyôn ba: «*Rabi, ju gel wo naa mênij hen né ba?»

³⁹ Jésu engijn tô kum a aɲ ône kal naɲ néeri men, kôlij cér iyôn ba: «Cér wôm tôn.» Menba, kal dī geré ba men, kirijn iyer iyêêr a men.

⁴⁰ Menba, Jésu kôlij bay tôri iyôn ba: «Wô mi a kené hare hen iyôn ba? Wô mi a kené bi bôrɲge sa Emen a ré ba?»

⁴¹ Kirijn bay ka hen na, harê wo dami liji men, tiniji ge kay a men aɲ bay kôl perêrji a iyôn ba: «Gawra wo nà, ná kwo iyeɲgi a kal naɲ cér kôba, ré biri kwôlê hen ba?»

5

Jésu berare gawra wo tunu to habijn yi bôri a
(Mt 8: 28-34, Lk 8: 26-39)

¹ Bay era sa bijn cêgi cér wo bô emê wo Gérasénijê.

² Menba, Jésu herbe tôn menba, gawra wo pôni so si sa kampê iyôn, aɲ era ligiri a. Na gawra wo tunu to habijn mô bôri a.

³ Gawra bi wo hen na, kini merêri na sa kampê aɲ kwôni nêmeréri harêri naɲ ganɲi musure ré.

⁴ Wôsa bay ulêri ganɲi musure têri a men kôbri a men. Nijba, ôbi ka ganɲi musure hende to hen aɲ. Aɲ kwôni nêmeréri wo a beréri bijn né.

⁵ Sa pôn pôn ôbi mô sa kampê men, sa kerampê men, karê kula men, walê yiri naɲ jerew a men.

⁶ Kirijna ôbi gel Jésu ke-laɲ menba, guro aɲ sa cubu gubari tumôri a.

⁷ Menba, ka kula naɲ néri kôl iyôn ba: «Ju gey mi yen a ba, Jésu Kema Emen wo ta, en uwôlem naɲ hini Emen, gelen gusijn né.»

⁸ Ôbi kôl hen iyôn wôsa Jésu kôl iyôn ba: «Tunu to habijn si aɲ bô gawra bi wo hen.»

⁹ Menba, Jésu engeriri iyôn ba: «Henem na i ba?» Menba, ôbi kôli iyôn ba: «Henen na kwônê bijné, wôsa nini kwône.»

¹⁰ Menba, ôbi kôlij Jésu iyôn ba: «En uwôlem dage tunu to habijn hende to hen aɲ bô emê woni a.»

¹¹ Kirijn bay ka hen na, da kwa keram a na, kwônê gwôsijnô ka ômer debiji ya.

¹² Tunu to habijn hende to hen uwôlij Jésu kôl iyôn ba: «Nini uwôlem dagêni bê bô gwôsijnô ka dūbu hen.»

¹³ Jésu gey naɲ ci sara. Aɲ tunu to habijn hende to hen siji ôrji bô gwôsijnô bay ka hen, aɲ li wo gwôsijnô bay ka sak wôhen yêseraji ta sa keram a herijnji bô kam a, aɲ yiji kam maji kêm.

¹⁴ Bay gemé gwôsijnô bay ka hen ge ô kôlij bijné derô ira men, kôlij bijné nono men, kwôli are bay ka hen, aɲ bijné kêm ôrji gelé.

¹⁵ Bay era ligi Jésu a aɲ gel gawra wo na ôrij naɲ tunu to habijn bôri a hen. Ôbi mô tôn men, tôbe bargay men, tiri iyer dô a men. Kirijna bay gel hen iyôn, menba, harê liji.

16 Biñé ka ré gel anja sa sa gawra bi wo tunu to habiñ na bôri a hen men, anja sa sa gwôsiñô hen a men hen na, bay ô dôriñ biñé.

17 Menba, biñé kêm ay tô engeré Jésu ré si erêñ bô emê woji a.

18 Kirija Jésu ðay bô bato a menba, gawra wo tunu to habiñ na bôri a hen, engeriri ðiré eré nañ ði.

19 Jésu jôri an kôli iyôn ba: «Ô iñ tom ligi balêm a an ju kôlji kwôli anja Kelma li nañ ju hen men, na iyeñ a ôbi ré bô tu na tom ba men.»

20 Ôbi ô an kôliñ biñé nañ sa iyére iyére to tôre môj hen kwôli anja Jésu ré li nañ ði hen an biñé kêm tiniñi ge kay.

Môni Jayrus nañ iyore toñ hende ômpare

(Mt 9: 18-26, Lk 8: 40-56)

21 Jésu ðay nañ bato ô si cêgi cér menba, kwônê biñé hô ðanji ligiri a. Jésu mô na kibi cér a.

22 Kirij bay ka hen menba, gawra wo pôni kwo bay uwôgeri Jayrus. Ôbi na kelma woñ sa *iyéy ðanare to pôni. Kirija ôbi gel Jésu menba, ôbi cubu gubari tumôri a,

23 an uwôli kôl iyôn ba: «Môñnen to ðe ta ma, era ju sa uwôl kôm sara bi hende gôl ben, an bi hende wôl sum sa terare a na.»

24 Jésu hena ô nañ ði menba, kwônê biñé ô tôri a an nôgeriñ yirji.

25 Kirij bay ka hen na, iyore to pôni kwôbe ô yere a li elê môj kibi wôô.

26 Hende li tu na gan kirija biñé gay gay woge geré ciré berarêre men, hende mène kôbre gan a men, niñba, hende berare ré. Yere hô lere ôriñ tumô tumô.

27 Iyore hende to hen toy kwôli Jésu nañ anja ôbi li hen menba, hende era perê kwônê biñé si cêgeri an hende hebe bargay kari.

28 Wôsa hende kôl bôre a iyôn ba: «Hena ené hebe bargay kari mera kôba, na berarê senje.»

29 Kirij bay ka hen na, kwôbe wo na ô yere a hen na, nañ an yere gware an hende berare.

30 Jésu bô mega kwa néeri ré dôri menba, ôbi bul hô perê kwônê biñé an kôl iyôn ba: «Na i a hebé bargay kañê ba?»

31 Menba, bay tôri kôli iyôn ba: «Ju gel kwônê biñé ka nôgerem hen né an jeré kôl: <Na i heben ba?> »

32 Menba, Jésu bô kwari ðiré gelé i a ré heberi hen ba.

33 Iyore hende to hen na, hare an wuré wôsa hende hôn anja sa sara hen. Menba, hende era sa cubu gubare tumô Jésu a an kôli anja ré li are hen.

34 Menba, ôbi kôle iyôn ba: «Yêren, ayê bôô woré gôliñ nañ mu, ô nañ bô jalê an bi ômpare toré hende to hen dôriñ saré yôd.»

35 Kirija Jésu iyêl ba ya tô menba, biñé ka bô iyé kelma

won ôbi sa iyéy dapare hen saji sa kôlîj kelma bi wo hen iyôn ba: «Môjnm na ma nij, menba, ju dôyrê *Rabi wô mi sôn ba?»

³⁶ Nijba, Jésu toy kwôlê bi wo bay kôl hen menba, ôbi kôlîj kelma won sa iyéy dapare hen iyôn ba: «Hare ré, bi bôm san a.»

³⁷ Jésu jô wo kwôni ré biri nijba, bîjé ka ô naj dî a na Piyêr men, *Jak naj yêni Ja men.

³⁸ Bay saji iyé kelma won ôbi sa iyéy dapare a. Kirîj bay ka hen Jésu gel wo bîjé herage men, ka pônî sôm men, karêji kula a men.

³⁹ Ôbi si bô ira aj kôlji iyôn ba: «Wô mi a kené herage gan men, sômnê a men iyôn ba? Mône to nà ná, ma ré, hende yi na kum.»

⁴⁰ Menba, bay ayrêri. Kirîj bay ka hen na, Jésu dageji kêm nô aj ay iba mône naj yore men, bîjé ka ré biri hen men, ôrij naj ci bô iyére to mône hende to hen yij ya hen.

⁴¹ Jésu bu kôbi mône aj kôl iyôn ba: «Talita kum.» (Iyayriri na: «Mône hena ta, en kôlê.»)

⁴² Kirîj bay ka hen na, hende hena aj ô ta. Mône hende to hen na elêre na môj kibi wôô. Bîjé ka dîubu ya hen na, tiniji ge kay damañ.

⁴³ Jésu kôlji iyôn ba, kwôlê wo hen na, bay ré kôlîj kwôni ré pa pa. Menba, ôbi kôlji bay ré bure anğan emê.

6

Bîjé ka Najarêt kaj bê bôrji sa Jésu a

(Mt 13: 53-58, Lk 4: 16-30)

¹ Jésu erêj kirîj bay ka hen aj hô sa iyére tori a aj bay tôri ôrji naj dî.

² Kirîja sa *sa merê ta nêmenba, Jésu ay tô gelîj bîjé are bô *iyéy dapare a. Kwônê bîjé ka mô ya hen na, toy kwôlo ôbi kôl hen menba, tiniji ge kay aj bay kôl iyôn ba: «Gelê anga na ba, hena na yôn sôn ba? Tu melênê wo na ba, i a biri ba? Iyên a ôbi ré li ginê wo yi iyôn ba?»

³ Jésu na ôbi albê gurô ré ba? Mari a na yori ré ba? *Jak men, Josês men, Jud men, Simô a men a na yêneri ré ba? Yêneri kaj yébé môrji perêrna nà ya ré ba?» Kirîj bay ka hen na, ermé woji liji kwôy aj bay kajni.

⁴ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «*Ôbi kibi Emen na, kirîj ka danji a ba bay a biri kwôlê haji, nijba, sa iyére tori men, perê balêri a men na, bay biri kwôlê ré.»

⁵ Kirîj bay ka hen na, Jésu li anğan ginê kani pôn né kwôy, nijba, ôbi berare bay ômpare ka pônî uwôlîj kôbri sarji a.

⁶ Bê wo bay bi bôrji sari a ré hen na, dê sari.

Jésu jé bay tôri ka môj kibi wôô hen

(Mt 10: 5-15, Lk 9: 1-6)

Jésu ô naj sa iyére dâ dâ hen wô gelîj bîjé are.

7 Na hen iyôn a, ôbi ré uwôge bay tôri ka môj kibi wôô aŋ jéji wôô wôô aŋ biji néé bi bay ré dagjɪn tunu to habjɪn.

8 Jésu kôlji iyôn bay ré ay ani kani pôn kôbriji a ré. Bay ré ay saade wôni ré men, magela wôni ré men, selé tôni ré men, nɪɪba bay ré ay na kwoore kôbriji a mera.

9 Bay ré dôbe garbê têrji a, nɪɪba, bay ré tôbe bargay wôô wôô ré.

10 Jésu hô kôlji iyôn ba: «Kirɪɪna ken si bô iyére tôni a na, ken mô ya kwôy jéɪn kirɪɪna ken ôriɪn ta.

11 Kirɪɪn ka yôn yôn ka ken ô ya aŋa bay ré beréŋge yirji a ré men, bay toy kwôlê kebrenge a ré a men na, ken gage beni têrŋge. Ôbi a na aŋaŋ gelé ka a ulê kwôlê sarji a.»

12 Bay tô Jésu ôrji aŋ uwôlji béré bijɪn bɪɪné aŋ bi bay ré bul cégeriji bijɪn têriɪn toji.

13 Bay dage tunu to habjɪn kwône men, bay bu sa bay ômpare kwône naŋ wen aŋ bay berare.

Temay Ja ôbi liɪn bɪɪné batêm

(Mt 14: 1-12, Lk 9: 7-9)

14 Kelma *Hérôd toy kwôlê wo bɪɪné kôl hen wôsa wulê bi wo hen na, hini Jésu ôm gôriɪn kirɪɪn. Aŋ bay kôl ôbi ré na Ja ôbi lê batêm a ré so hera perê bɪɪné ka ma a na wô bi wo hen a ôbi ré ôriɪn naŋ néé woɪ liɪn aŋaŋ genê kêm hen.

15 Men, ka pôni kôl iyôn ba: «Na *Eli», ka daŋgi kôl iyôn ba: «Na ôbi kibi Emen mega ka ca tumô hen.»

16 Kirɪɪna Hérôd toy kwôlɪ aŋa Jésu li hen menba, ôbi kôl iyôn ba: «Na Ja ôbi lê batêm wo na en bi bay naa, jô sari hen a hô hera sôn hen.»

17 Wôsa Hérôd naŋ yiri a na bé bay na bu Ja ôbi lê batêm aŋ bay harêri naŋ gaŋgi musure aŋ bay uwôli daŋgay a. Ôbi li hen iyôn wô kibi *Hérodɪyad toŋ tami yêni Pilip to ôbi ayre liɪn tamni hen.

18 Ja ôbi lê batêm na kôliɪn Hérôd iyôn ba: «Dé wo jeré ayê tam yênem liɪn tamnem ré.»

19 Hérodɪyad bôre tare gaŋ sa kwôlo Ja ôbi lê batêm kôl hen aŋ hende gey teré deréri, nɪɪba, hende nê.

20 Hérôd kemnaŋ Ja ôbi lê batêm gaŋ. Wôsa ôbi ré na kwôni wo ré li are naŋ gerérji men, ôbi ré na ôbi bô bôrê a men. Menba, Hérôd jô sari. Kirɪɪna Ja ôbi lê batêm kôliɪn Hérôd kwôlê hen iyôn na, Hérôd dôbe mari dô toyɪɪn men, kwôlê wori bi wo hen dôyrêri damaŋ a men, nɪɪba, ôbi toyri naŋ yi derê.

21 Sa to pôni a na Hérodɪyad uwoɪ geré. Sa hende to hen na, na sa lê yi derê gengjɪn geserê sa yê Hérôd. Hérôd li aŋaŋ emê uwôgeriɪn bɪɪné ka li jé naŋ dɪ hen men, dami ka asgarjɪné

men, bay upé ka damné damné ka bô emê wo Galilé a men.

²² Kirij bay ka hen na, môni Hérodiad soo bô ira nañ wôrê. Menba, wôrê wore bi wo hen dôrij Hérôd gañ men, dôrij kergê kari gañ a men. Menba, kelma Hérôd kôlij môni temale hende to hen iyôn ba: «Engeren anga mu gey mera añ na béré.»

²³ Hérôd dusu yiri buru kôl iyôn ba: «Anga yôn yôn ka mu gey na, na béré, hena ré na soré kwa emê iyére tijê bi meré emê kôba na béré.»

²⁴ Hende si kirij ka hende ré wôrij hen añ, añ ô engeré yore iyôn ba: «Na mi a ené engere ba?» Menba, yore uwôle sara iyôn ba: «Engere sa Ja ôbi lê batêm.»

²⁵ Hende hô bul hô lew bô iyére to kelma Hérôd môrij ya hen. Hende ô ligiri a añ kôli iyôn ba: «En gey bi jeré ben sa Ja ôbi lê batêm lew bô subra.»

²⁶ Menba, tiri mène damañ. Nijba, wô tôô to ôbi ré ay hen men, wô tu kwônê kergê kari a men na, ôbi gey jôrij mône hende to hen anga hende engere hen né.

²⁷ Kelma Hérôd bi asgar pôn era lew añ kôli ré ô jera sa Ja ôbi lê batêm dangay a erap. Asgar bi wo hen ô jeré sa Ja ôbi lê batêm dangay a,

²⁸ añ ula bô subra erap añ bij môni temale hende to hen añ hende ôrij bij yore.

²⁹ Kirija bay tô Ja toy hen iyôn na, bay era sa ay temayri ô emé.

Jésu gôse impê dubu
(Mt 14: 13-21, Lk 9: 10-17, Ja 6: 1-14)

³⁰ Bay jé danji ligi Jésus a añ bay kôli kwôli anga ciré la hen men, kwôli gelé wo ciré gelon bijé are hen a men.

³¹ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Erange nañ en na erênge wolé sêd añ derô gwôlê añ ken dô bul dê.» Ôbi kôlji hen iyôn wôsa bijé kwône era ligirji a men, hôrji añ bay uwoñ kirij kañ emé ani ré kwôy.

³² Jésus nañ bay tôri ðayji bô bato wô erê wolé derô gwôlê kelañ nañ iyére.

³³ Bijé kwône gelji wo bay ô hen menba, bijé kwône hônji añ bijé nañ sa iyére iyére gerji nañ têrji saji tumô kirij ka Jésus nañ bay tôri ca erê ya hen.

³⁴ Kirija Jésus herbo tôn bô bato a menba, ôbi gel kwônê bijé menba, tirji liri ja wôsa bay yi môñ gamgê ka ôbi abêrji nañ iyôn. Menba, ôbi ay tô halêji gengin sa are kwône.

³⁵ Kirija kirij kô gañ nij, menba, bay tô Jésus era ligiri a añ kôli iyôn ba: «Kirij ka nà ná, kelañ men, kirij kôba kô a men,

³⁶ dô wo ju kôlij bijé bi bay ô sa kam iyére ka ða ða na ô wogé ani kelé emé.»

³⁷ Menba, Jésus uwôlji sara iyôn ba: «Kenbay ken biji angañ emé.» Menba, bay

kôli iyôn ba: «Hen ba, nija erê kelé mapa na tu *déniyé arew wôô dema niné biji a bay ré emê ba?»

38 Menba, Jésus engeriji iyôn ba: «Ken nan mapa iyen ba? Erênge ken ô gelé.» Menba, bay ô gelé an kôli iyôn ba: «Mapa na bay nan kuyê wôô.»

39 Kirin bay ka hen Jésus kôlin bay tôri iyôn ba: «Binge biné ré mô tôñ nan gwogelérji gwogelérji sa kalmé ka gen a hen.»

40 Menba, biné mô nan gwogelérji, gwogelérji hen iyôn. Ka pôni na arew men ka pôni tôre bay men.

41 Jésus pô mapa wo bay hen nan kuyê ka wôô hen kôbri a an ôbi bô kirin si derômaran an lin Emen dosé an biilé mapa kôbri a an bin bay tôri ré cén biné. Ôbi hô ka kuyê ka wôô hen an biji bi bay ré cén biné kêm a sara.

42 Biné bay ka hen om uyirê.

43 An tô mapa wo ba nan tô kuyê ka ba hen na, bay pô wiinê gwanê môj kibi wôô.

44 Perê biné ka om mapa bi wo hen na, imnê na dubu bay.

Jésu ô sa kam a

(Mt 14: 22-33, Ja 6: 15-21)

45 Kirina biné om mapa kô hen iyôn nin na, Jésus bi bay tôri day bato a ré ôrji tera tumô si kwa wo Bêtsayda an dôbi diré ba cêgê wô kôlin biné ré irê in nin, dema diré erê tôrji a tô.

46 Kirina Jésus kôlin biné ré irê in nin, menba, liji dosé an din yiri ô sa keram a wô uwôlê Emen.

47 Kirina tare kurin na, bato wo bay tô Jésus dubu derô cér a bôb menba, Jésus dubu terare a pini.

48 Jésus bô wo bay tôri gelin gusin sa jibé bato bô cér a wôsa kal ge si tumôrji menba, kirina kwôré ka tumô yel nin hen menba, ôbi era sa kam a si ligirji menba, ô mega diré dêji jerê iyôn.

49 Kirina bay tôri gili wo ôbi era sa kam a hen iyôn menba, bay erem yan ba ré na, kampé menba, harê liji an bay bi gura.

50 Wôsa bay geli kêm an harê liji gan. Kirin bay ka hen, menba, Jésus iyêlji kwôlê kôl iyôn ba: «Harênge ré, na nôbi Jésus dênge bônge jal.»

51 Menba, ôbi day nan ci bô bato a menba, kal iyer men. Menba, tiniñ ge kay damañ.

52 Wôsa bay na hôn bô genê wo gengin sa mapa wo na tumô hen né wô kibi bô dengolé woji.

Jésu berare bay ômpare bô emê wo Génésarêt a
(Mt 14: 34-36)

53 Kirina bay di cér jô menba, bay saji bô emê wo Génésarêt menba, bay wuro bato sa ha kwongé cér a.

54 Kirina bay herbe tôñ bô bato a menba, biné bô Jésus hôn.

55 Menba, bay guroji nan sa iyére iyére peraji bay

ômpare nap jaare ôrijji kirij ka yôn yôn ka bay toy wo Jésu ré ô ya hen.

⁵⁶ Kirij ka yôn yôn ka Jésu ô ya na, ré na sa iyére to dê, ré na to dami a kôba bijné erap nap bay ômpare bô gégère a ap bay uwôli bi ré diji ciré hebé kibi bargay kari ka yi serem serem hen. Kirij bay hen na, bijné kêm ka hebiri menba, berare.

7

Angap tô môp ka balé ka cay

(Mt 15: 1-9)

¹ Si Parisijnê nap *bay derê tô tô to Emen ka pôni henaji Jérusalêm sa dapji ligi Jésu a.

² Bay gel wo bay tô Jésu ka pôni ômji emê nap kôbriji wo *kagemi wôsa bay pul ré.

³ Parisijnê nap tô Jubnê ka ba hen kêm a men na, bay ôm emê ba pelé kôbriji derê ré ré, wôsa bay bi kwôlé sa hara wo balêrji a.

⁴ Hena bay ré hena bô gégêr a hera ba, bay pul kôbriji dema bay ré ôm are. Bay bi kwôlé sa hara wo dangi a mega kwoj pelé karbé top yê are men, pelé téwre men, nap pelé karbé to bay iyege hen a men.

⁵ Menba, Parisijnê nap bay derê tô tô to Emen engeriji Jésu iyôn ba: «Wô mi a bay tôm ré liji hara wo môpêrna né men, biji kwôlé sa hara wo balêrji a ré

men ba? Bay ôm mapa nap kôbriji wo kagemi.»

⁶ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «*Ôbi kibi Emen *Esay na kôl ca tumô gengij sarnge kenbay kap bay kelé kwôlé kebrenge wôô wôô hen, kôl iyôn ba:

«Gawré bay ka hen na, bay ay keben na nap kibriji na mera dîba bôrji ba kela nap en men.

⁷ Bay teben hen na déj iyôn men,

anğa bay gelij bijné hen kôba na tôô to gawré a men.»

⁸ Ken dî tôô to Emen ap ken gem na hara wo gawré hen dî.»

⁹ Jésu hô kôl iyôn ba: «Ken li dô gap sa jibé tôô to Emen déj wô gemij hara wonge.

¹⁰ Wôsa *Moyis na kôl iyôn ba: «Bij ibam nap yom kwôlé men, kwôni wo kôlij ibari nap yori kwôlo habij ba bi bay diri.»

¹¹ Nijba, kenbay ken kôl iyôn ba: «Hena kwôni ré kôlij ibari nap yori iyôn ba: «Anğa ré ené benge hen na, na bay a ené bij Emen hen»,

¹² iyôn na, ôbi ôrijj doy bij ibari nap yori ani ré nij.»

¹³ Na hen iyôn a, kené mène kwôlo Emen wo kôl hen nap hara wo balêrjge wo na dî cêgeriji a benge hen. Ap ken li anğa dangi ka gelij hen iyôn a sôn.»

Anğa li ap gawra kagemij

(Mt 15: 10-20)

14 Jésu hô uwôga kwônê ãijé sôn aŋ kôlji iyôn ba: «Toyénge dô aŋ ken hôn kwôlé wo na kelénge hen.

15 Aŋga hena nô ô bô gawra na, na aŋga li bi bôri *kagemij hen né, nijba, aŋga soo bô gawra a lê a ôbi ré kagemij hen dî. [

16 Hena kwôni wo ré naŋ mari wô toyij kwôlé bi wo en kôl hen na, bi toyj]»

17 Kirijna Jésu ô bô ira menba, kirijna kwônê ãijé naŋji nij menba, bay tôri engeri gengij sa bô kwôlé wo ôbi ré kôl hen.

18 Jésu kôlji iyôn ba: «Ken-bay kôba ken hôn bô kwôlé bi wo hen né men ba? Ken hôn wo aŋga hena nô ô si kibi gawra na, na aŋga liri ôbi *kagem né.

19 Wôsa aŋgaŋ emê na, ô na sa têmrê gawra ré nijba, ô na bôri a. Menba, hô so aŋ.» Jésu kôl hen iyôn wô wo aŋgaŋ emê kêr ré dô emê.

20 Jésu kôl iyôn ba: «Aŋga soo bô gawra na, na aŋga liri ôbi kagem.

21 Wôsa na aŋga hena bô gawra a biri ermé kwôlé wo habij mega yijare toŋ iyôn tôŋ hen men, gemsare men, deré temare a men.

22 Na ôbi á, bay ré yi bay yij naŋ yébé ãijé men, bay ré yij bay geyére gursu men, bay bô hendé men, bay lamêre ãijé men, bay lê aŋga bôriji gey men, bay tu bôriyare men, bay kelé kwôlé wo habij gengij sa megêrji men, bay lêre geŋ

men, bay kelêre kwôlé iyôn a tôŋ ba henê tô geréri a men hen.

23 Aŋgaŋ lê bay ka hen na, hena na bô gawra aŋa gawra ré li aŋa ôbi ré kagemij hen.»

Iyore toŋ grêk bi bôre sa Jésu

(Mt 15: 21-28)

24 Jésu ô aŋ kirij bay ka hen aŋ ô kirij ka sa iyé Tir yij ya hen. Jésu si bô iyére to ôbi gey merê ya hen. Ôbi gey wo kwôni ré hôn né, nijba, ôbi a merê kirij kani a ba wo ãijé ré hôn né ré.

25 Kirij bay ka hen na, iyore to pôni to tunu to habij yi bô môŋne a toy kwôli Jésu menba, era sa cubu gubare tumôri a.

26 Iyore hende to hen na, na môni sa iyére hende to Jésu môrij ya hen, hende iyêl kibi grêk. Hende uwôlij Jésu ré dage tunu to habij hende to hen bô môŋne a aŋ.

27 Jésu kôle iyôn ba: «Di kamrê bi ôm are dem wôsa dé wo kwôni ré ay kwô wo kamrê uwôlij garê ré.»

28 Menba, iyore hende to hen uwôli sara iyôn ba: «Na tiri, Kelma, nijba, kam garê ôm habelê kwô wo herij tô kibi kamrê ré ba?»

29 Menba, Jésu kôle iyôn ba: «Sa kibi kwôlé woré wo me kôlen hen na, ô ij harê nij, wôsa tunu to habij hende to hen dôrij bô môŋnê nij.»

30 Kirijna hende ô ij, menba, hende uwôj môŋne yi sa kalaŋ a aŋ hende hôn

wo tunu to habij na ré dôrij
bô môngne a nij.

*Jésu berare gawra woj
mej*

³¹ Jésu hena sa iyé Tir a
aj so si Sidôn si kwa cér wo
Galilé aj sê sa iyére to tôre
môj hen kara.

³² Bay eraj naj gawra
woj mej men, iyêlê kwôlê
kôba gôli a men, aj bay
uwôlij Jésu ré uwôl kôbri a
sari a aj bi ôbi ré berare.

³³ Jésu biri ôrij wolé kela
naj kwônê bijé. Jésu tôbe
kôbri bô mari a men, tebe
kalê aj hebij kôli gawra bi
wo hen.

³⁴ Menba, Jésu ay tiri ta aj
bô kirij si derômaraj aj dô
bul wo dami aj kôl iyôj ba:
«Epata» iyayriri na: «Maa
bôlijge.»

³⁵ Kirij bay ka hen na,
bô maa gawra na bôlij men
kôli kôba beserij aj ôbi iyêl
kwôlê dô yarara.

³⁶ Jésu kôli bay ré kôlij
kwôni ré pa pa. Nijba,
kirija ôbi kôli bay ré kôlij
kwôni ré na, kirij bay ka
hen dema bay ré kôlij bijé
kwôli anja Jésu li hen tumô
tumô.

³⁷ Tini bijé ge kay sa anja
Jésu li hen aj bay kôl iyôj
ba: «Anja kêm ka ôbi li hen
na, ôbi li dô, ôbi li bi mejnê
toy kwôlê men, bijé ka iyêl
kwôlê dô ré, kôba iyêl men.»

8

*Jésu abe bijé dubu pôrbu
(Mt 15: 32-39)*

¹ Kirij bay ka hen na,
kirija kwônê bijé hô dajji a
sôj menba, kirij bay ka hen
na bay ôrij naj anjan emê
kani ré kwôy menba, Jésu
uwôge bay tôri aj kôli iyôj
ba:

² «Tu bijé ka na lèn ja
daman wôsa na sa subu nij
wo bay li naj en na, aj anja
bay ré ôm ba naj.

³ Hena ené kôli bay ré ô
ij naj kurôj bôri na, ka pôni
a herij tô geré wôsa ka pôni
henaji kela.»

⁴ Bay tô Jésu kôli iyôj ba:
«Na lê na iyej a nana bij
bijé emê uyê bôri kirija na
dibij derô gwôlê na ba?»

⁵ Jésu engeriji iyôj ba:
«Ken ôrij naj mapa iyej
ba?» Bay uwôli sara iyôj
ba: «Nini ôrij naj mapa
jurgem.»

⁶ Menba, ôbi kôlij kwônê
bijé ré mô tôj terare a.
Ôbi pô mapa wo jurgem hen
aj kirija ôbi lij Emen dosé
menba, ôbi biilê tôj aj bij
bay tôri bi bay ré cé. Menba,
bay cêj kwônê bijé bay ka
hen.

⁷ Bay tô Jésu ôri naj kam
kuyê dê. Jésu lij Emen dosé
wô kuyê bay ka hen aj bij
bay tôri bi bay ré cé a men.

⁸ Kwônê bijé bay ka hen
na, ôm mapa uyirê dô aj bay
pô tôri wo ba gwanê jurgem.

⁹ Kwônê bijé bay ka hen
na nêj bijé dubu pôrbu.
Menba, Jésu dji ôri haji nij.

¹⁰ Kirij bay ka hen menba,
Jésu day bô bato naj bay
tôri aj ôri emê wo Dal-
manufa a.

Parisipênê engerij Jésu ré li anğan giñê biji

(Mt 16: 1-4)

11 *Parisipênê soji an narijji kwôlê nan Jésu wô sélij bôri na, bay kôli ré li anğan gelé ka ré gel wo néé wori ré hena na derômaran a.

12 Jésu dô bul wo dami an kôl iyôn ba: «Wô mi a kenbay ñiné na kemnêñ hen kené engere anğan giñê ba? Na tu kwôlê a ené ena kelêñge hen, anğan gelé kani pôn iyôn kôba a lij béñge ka gelé haw hen né.»

13 Menba, ôbi erêñ kibi Parisipênê an hô ñay bô bato ô si cêgi cér iyôn.

Wubure to Parisipênê nan to Hérôd

(Mt 16: 5-12)

14 Bay tôri gerban pera mapa an mapa na pôn nêñ kôbriji a bô bato.

15 Jésu yêge marji kôl iyôn ba: «Berêñge dô wôsa wubere to Parisipênê nan to *Hérôd.»

16 Bay tô Jésu narij kwôlê perêrji a kôl iyôn ba: «Na wô wo nana ôrij nan mapa ré hen ana ôbi ré kôl hen iyôn ba?»

17 Jésu toy kwôlê wo bay kôl an ôbi engeriji iyôn ba: «Wô mi a kené erem sa mapa wo ken ôrij né hen ba? Kenbay kôba ken hôn né tô sôn ba? Bô dengele wonge ba ya ba?»

18 Ken nan turñge nijba, ken gel kirij né, ken nan marñge nijba, ken toy

kwôlê wôni ré ba? Bônge ôlij sa sa to

19 kirijna na en ñilê mapa wo na bay an bij ñiné ka dubu hen né ba? Tôri wo ba ba, na pôrij gway iyeñ ba?» Bay tôri kôli iyôn ba ré na gway môj kibi wô.

20 «Men, kirijna na en ñilê mapa wo jurgem bij ñiné ka dubu pôrbu hen né ba? Hen ba, na ken pô tôri wo ba na gway iyeñ ba?» Bay kôli sara iyôn ba ré gway jurgem.

21 Menba, Jésu hô kôlji iyôn ba: «Ken hôn né tô ba?»

Jésu berare ôbi tu tij wo Bêtsayda

22 Jésu nan bay tôri ôrji Bêtsayda. Bay eran nan gawra wo tiri tij bij Jésu. Bay uwôli bi ôbi ré uwôl kôbri a sari a.

23 Jésu bu kôbi ôbi tu tij bi wo hen an ôrij nan ñi kelan nan iyére. Menba, Jésu liri kalê tiri a an ôbi uwôl kôbri a sari a menba, ôbi engeri iyôn ba: «Ju gel ani ba?»

24 Ôbi tu tij bi wo hen bôl tiri an kôl iyôn ba: «En gel ñiné nijba, bay yi mega gurônê ka ô ta iyôn.»

25 Menba, Jésu hô ñi kôbri a tiri a menba, kirijna ôbi tu tij bi wo hen bô kirij ñéén menba, tiri bôlij ôbi gel are kêm dô.

26 Menba, Jésu kôli ré ô ij nijba, ré hô si bô iyére ré.

Piyêr kôl Jésu ré na Krist
(Mt 16: 13-20, Lk 9: 18-21)

27 Jésu ô nap bay tôri ôrji sa kam iyére to da nap bô emê wo Sésaré Pilip a menba, tô geré na, ôbi engeriji iyôn ba: «Bijé kôl ené na i ba?»

28 Menba, bay kôli iyôn ba: «Ka pônî kôl jeré na Ja ôbi lê batêm, ka pônî kôl jeré na *Eli, ka dangi kôl jeré na *ôbi kibi Emen wo pônî.»

29 Nijba, Jésu engeriji iyôn ba: «A kenbay ken kôl ené na i ba?» Menba, Piyêr kôli iyôn ba: «Ju na *Krist, kwo Emen dôri hen.»

30 Menba, Jésu kôlji nap tôri to mañ bi bay ré kôljin kwôni dîré na Krist, kwo Emen dôri hen, ré pa pa.

Jésu kôl kwôli anja ré sa sari a
(Mt 16: 21-28, Lk 9: 22-27)

31 Jésu ay tô gelji are kôl iyôn ba: «Dé wo nôbi *Kema Gawra ené geljin gusijn damañ añ, surjê men, damné kañ bay bê kwôbe nap *bay derê tô tôô to Emen, bay a kapen men, bay a deren a men, añ sa wôô, subu tori menba, na jê sé kampê.»

32 Jésu kôl kwôlê bi wo hen dad a ta. Menba, Piyêr bîri ôrijn wolé añ nayri.

33 Menba, Jésu hô bul bô bay tôri ka ba hen añ kôljin Piyêr iyôn ba: «Ô kelañ nap en, Sidan, wôsa ermé wom némijn nap kwo Emen ré. Ermé wom na kwo gawrê.»

34 Menba, Jésu uwôge kwônê bijé nap bay tôri añ kôlji iyôn ba: «Hena kwôni

ré gey yé ôbi tôn ba, bi uwôl yiri añ men, bi ay gurô tagelê wori wop temare sari a añ era tôn a.

35 Kwôni wo gey gemé yiri ba a mênêri, nijba, kwôni wo uwôl yiri añ wô san men, wô sa Kwôlo Dôri a men na, a gôljin nap dî.

36 Hena kwôni ré uwop anja sa terare a na kêm aña ré mène merê tu geñ wori ba, derêri yon ba?

37 Na mi a kwôni ré bé aña ré kerangijn merê tu geñ wori bi wo hen ba?

38 Na wô bi wo hen a hena kwôni ré dii tayre san a men, sa kwôlê wujê men, perê bijé sa terare a na ka yi mega bay wogé yébé megêrji hen men, bay têrijn a men hen na, nôbi Kema Gawra na déé tayre sari a kirijna na bulon hera nap *manê ka derômarañ a ka yi nap jengêrji hen nap hini emê wo Iban.»

9

1 Jésu hô kôlji sôn iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, perê bijé ka na na, ka pônî a gelé dampay *emê iyére to Emen nap tirji dema ré maji tô.»

Yi Jésu bilijn yi gay sa keram a

(Mt 17: 1-13, Lk 9: 28-36)

2 Wulê jii cêgê menba, Jésu tô si Piyêr nap *Jak nap Ja añ ôrijn nap ci sêd wolé nap bijé ta sa keram wo yêngi a. Kirijn bay ka hen na, tu Jésu bilijn yi gay tirji a men,

3 bargay kari bilij bôri terij an jeranê wo ôbi pelé bargay wôni wo a pelé selé hen iyôn na nap.

4 Si *Eli nap Moyis soji an iyêlji nap Jésus.

5 Menba, Piyêr kôlij Jésus iyôn ba: «*Rabi, dô wo na merênge na, nijna lê iyéy gergé subu pôn tom men, pôn to Eli men, pôn to *Moyis a men.»

6 Piyêr hôn kwôlê wo da kelê ré wôsa harê liji.

7 Kirij bay ka hen na, kirij ka geri so sa têlji ta, menba, tôô gawra ôm bô a kôl iyôn ba: «Kwo dèbe hen na, na Keman, en piri damañ, toyênge kwôlê kibri a.»

8 Menba, kirij bay ka hen na, bay tô Jésus bô kwarji nijba, gel kwôni ré, nijba, Jésus a debé pini nap ci.

9 Kirijna bay herbo tôn sa keram a menba, Jésus kôlji bay ré kôlij kwôni kwôli anja bay gel hen né kwôy wo dôbi *Kema Gawra dîrê jîj sîj kampê.

10 Si Piyêr nap Jak nap Ja gem kwôlê bi wo hen bôrji a menba, bay narîj kwôlê perêrji a kôl iyôn ba: «Kwôlê wo Jésus kôl wô jê sé perê bîné ka ma a hen na, bôri na iyeñ pôn ba?»

11 Menba, bay engeriri iyôn ba: «Wô mi a *bay derê tô tô to Emen ré kôl iyôn ba ré na Eli a ré hera tumô *Krist, kwo Emen dôri hen ba?»

12 Menba, Jésus uwôlji sara iyôn ba: «Na Eli a hera tumô

wô janê are kê m nap kiniji kiniji ba? A hen iyôn ba, wô mi a ré lij bô magtubu to Emen a wo nôbi Kema Gawra ené gelij gusij men, bay ré tôrpen a men ba?

13 Nijba, en kelênge, Eli na sa an bay na liri anja bôrji gey mega wo bay na li bô magtubu to Emen a gengij sari.»

Jésu berare kema wo tunu to habij yi bôri a

(Mt 17: 14-21, Lk 9: 37-43a)

14 Kirijna Jésus nap Piyêr nap Jak nap Ja heraji da ligi tô bay tôri ka ba hen menba, bay gel kwarji a kwônê bîné nap bay derê tô tô to Emen wo narîjji kwôlê.

15 Kirijna kwônê bîné gelji Jésus menba, tiniji ge kay an bay guro wô liri dosé.

16 Jésus engeriji iyôn ba: «Na kwôli mi a kené narîj na ba?»

17 Menba, gawra wo pôni perê kwônê bîné uwôli sara iyôn ba: «Rabi, en eraj nap keman bem wôsa tunu to habij jôri iyêlê kwôlê.

18 Men, kirij ka yôn yôn ka ôbi dibij ya na, tunu to habij hende to hen dôri ku men, wôbre si kibri a men, ôbi gederé kapni men, yiri kê m senjal a men. En uwôlij bay tô m ré dage tunu hende to hen, nijba, bay nê m né.»

19 Menba, Jésus uwôli sara iyôn ba: «Kenbay ka ayê bôô wonje nap hen na, na merê na wô lê nap ken yôd ba? Men, na têe iyeñ a ené

ulê bôn jalê sarŋge a ba? Eraŋge naŋ kema bi ben na.»

20 Bay eraŋ naŋ kema bi wo hen biri. Menba, kirija tunu to habiŋ hende to hen gel Jêsu menba, ay kema ku aŋ ôbi gerŋge men, wôbre si kibri a a men.

21 Jêsu engere iba kema iyôŋ ba: «Sa iyeŋ a are bay ka hen né liri iyôŋ ba?» Menba, iba kema kôli ré na ca naŋ kampêri yeŋ.

22 «Têê kwône tunu to habiŋ hende to hen dôri uwôl tare a, réba bô kam a biŋ teré diri. Niŋba, hena jeré nê m lê ani ba, ju li naŋ ni men, ju bô tu ja toni men.»

23 Jêsu kôli iyôŋ ba: «Wô mi a jeré kôl: «Hena jeré nê m ba?» Ani a gôliŋ kwôni wo bi bôri sa Emen a ré.»

24 Kirij bay ka hen menba, iba kema na kôl naŋ tôri to dami kôl iyôŋ ba: «En bi bôn sa Emen a, li naŋ en aŋ bi ayê bô wupê ré ô tumô men.»

25 Jêsu bô wo kwônê biŋé daŋ menba, ôbi ône tunu to habiŋ hende to hen aŋ kôle iyôŋ ba: «Tunu to jôriŋ biŋé iyêlê kwôlê men to biŋ biŋé yi meŋŋê a men hen, en ay tôô béré séŋ bô kema wo hen, aŋ mu hô hô ré niŋ.»

26 Menba, tunu hende to hen séŋ aŋ li kema kaarê kula men, yêsirê naŋ néeri a men. Aŋ ôbi yi mega ré ma iyôŋ, aŋ biŋé ka pôni kôba kôl ôbi ré ma.

27 Menba, Jêsu bu kôbi kema aŋ jôgeri hena ta aŋ ôbi dũbu ta.

28 Kirija Jêsu ô iŋ niŋ menba, bay tôri engeriri pini iyôŋ ba: «Wô mi a, na niné nê m dagê tunu to habiŋ hende to hen né ba?»

29 Menba, ôbi uwôlji sara iyôŋ ba: «Tunu to habiŋ to hen iyôŋ na, séere nô na naŋ uwôlê Emen.»

Jêsu hô kôl kwôli aŋga ré sa sari a
(Mt 17: 22-23, Lk 9: 43b-45)

30 Jêsu naŋ bay tôri ôrji aŋ kirij bay ka hen aŋ siji si bô emê wo Galilé a aŋ bay dibiŋi tôŋ né wôsa Jêsu gey bi kwôni ré hôn né.

31 Wôsa ôbi hal bay tôri kôl iyôŋ ba: «Bay a beren nôbi Kema Gawra biŋ biŋé aŋ bay a deren aŋ sa wôô, subu tori menba, na jê sé kampê.»

32 Niŋba, bay hôn bô kwôlo ôbi kôl hen né. Men né bay hare engeréri men.

I a na kwo dami ba?
(Mt 18: 1-5, Lk 9: 46-48)

33 Jêsu naŋ bay tôri saŋi biŋ Kapêrnayôm, menba, kirija bay sa biŋ iyére niŋ menba, Jêsu engereji iyôŋ ba: «Kéné naraŋ na kwôli mi kirija nana eraŋ tô geré hen ba?»

34 Menba, bay tôri wômji sidij wôsa tô geré bay nariŋ kwôlê sa i a ré na kwo dami perêrji a ba.

35 Menba, Jêsu mô tôŋ, aŋ uwôga bay tôri ka môj kibi wôô hen aŋ kôlji iyôŋ ba: «Hena kwôni ré gey yé kelma ba, bi yi ôbi cêgi

megêri kêm men, bi yi ôbi lê jé biji a men.»

³⁶ Menba, Jésus ay kema wo dê sa ðiri derôrji a aŋ ôbi ayri kabêri a aŋ kôlji iyôn ba:

³⁷ «I, i wo ðu kema wo dê mega kwo na yiri a naŋ henen na, ôbi ðeren na nôbi yiri a hen. Men, kwôni wo ðeren a yiri a na, ðeren na nôbi mera yiri a hen ré niŋba, na Iban wo joon hen a, ôbi ré ðiri a yiri a hen men.»

Kwôni wo jebéna sêd aŋ ré ba, na kwona
(Lk 9: 49-50)

³⁸ Ja kôli iyôn ba: «Rabi, nini gel gawra wo pôni dage tunu to habiŋ naŋ henem menba, nini jôri sara wôsa ôbi era tôrna ré.»

³⁹ Menba, Jésus kôl iyôn ba: «Jôreŋgiri ré, wôsa kwôni li are naŋ henen na, a kelê kwôlen habiŋê ré niŋ.

⁴⁰ Na ôbi á, kwôni wo na ôbi barena ré ba, na kwona.

⁴¹ Hena kwôni wo ré béŋge kam kaŋ yê bô môni gwore a wô wo kené ay hini *Krist, kwo Emen dôri hen na, na tu kwôlê a ené ena kelêŋge hen, ôbi a ba upé sa kôbri ré.»

Têriŋ na aŋga dami
(Mt 18: 6-9, Lk 17: 1-2)

⁴² «Hena kwôni ré li aŋa kwo iya tô ayê bôô wori a hen ré kuriŋ na, hena bay ré hari keram wo dami a tôri a aŋ bay ré uwôli a bô cér a kôba na aŋga dê gôliŋ gusiŋ to Emen a gili hen.

⁴³ Hena ré na kôm a lê aŋa jeré li têriŋ na, dô wo ju jôri aŋ. Dô wo ju mô tu geŋ naŋ kunum naŋ kôm pôn dô dê, erê bô géhên to na tare to enge bariŋ né hen naŋ kôm wôô. [

⁴⁴ Na kiriŋ ka wôŋne kôba ma ré men, tare kôba bariŋ né men.]

⁴⁵ Hena têm né lêm wo ju li têriŋ na, dô wo ju jôre aŋ. Dô wo ju meray aŋ môriŋ tu geŋ naŋ kunum dô dê wo ju ôriŋ naŋ têm wôô aŋ ju ôriŋ bô géhên a. [

⁴⁶ Na kiriŋ ka wôŋne kôba ma ré men, tare kôba bariŋ né men.]

⁴⁷ A hena ré na tum a lê aŋa jeré li têriŋ na, dôre aŋ, dô wo ju si bô *emê iyére to Emen a naŋ tum pôn dô dê wo jeré ô bô géhên a naŋ tum wôô.

⁴⁸ Na kiriŋ ka wôŋne kôba ma ré men tare kôba bariŋ né men.

⁴⁹ Wôsa kwôni wo yôŋ yôŋ kôba tare a biŋ sari a mega wo bay biŋ ðôre sa kilip a iyôn.»

⁵⁰ «Dôre na aŋga dôri, niŋba, hena hende ré geraŋ né ba, bay a lere iyeŋ a ré herê geraŋgê hôriŋ ba? Yéŋge mega dôre iyôn aŋ ken mô naŋ bô jalé perêŋge a.»

10

Kwôlo gengiŋ sa kariŋare to iyore naŋ iba
(Mt 19: 1-12, Lk 16: 18)

1 Jésu ay geré ô bô emê wo Judé a cêgi cér wo Jurdê a. Bijné kwône hô danji ligiri a. Ôbi gelji are gañ gañ, menba, tê pôn a sôn ôbi gelji are.

2 *Parisijnênê ka pôni ay tô iyêlê nañ Jésu wô sêlij bôri, bay engeriri iyôn ba: «Tôô tona kôl wo iba ré dagé tamni hari ba?»

3 Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Na kwôli mi a *Moyis na ré kelênge kené li ba?»

4 Bay kôli iyôn ba: «Moyis na kelêni iyôn ba: <Kwôni wo ré dage tamni ba, ré buru magtubu toñ bê tôre kôbre a.> »

5 Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Na wô bô dengelé wonge ana Moyis na ré ayin tôô hende to hen bénge hen.

6 Nijba, kirijna Emen na ay tô dé tô terare na, ôbi dî gawrê iba nañ iyore.

7 Na wô bi wo hen ana iba ré dé ibari nañ yori an, an dé yiri nañ tamni

8 an bay wôô hen a yiji na gawra wo pôn. Mega hen iyôn na, bay na bijné wôô ré nij, nijba, bay yi mega gawra pôn.

9 Na tôri bi wo hen ana kwôni ré nê mê bisiré anga Emen day lij kurôngi yi wo pôn hen né.»

10 Kirijna bay ré ban in tô na, bay tô Jésu hô engereri gengin sa kwôlê won dagé iyore wo ôbi ré kôl hen.

11 Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Kwôni wo dage tamni an engin to danji na, ôbi li têrij nañ tamni to tumô hen.

12 A hena iyore ré dage kurôre an engin iba wo danji na, hende li têrij.»

Jésu tô kibri sa kamrê
(Mt 19: 13-15, Lk 18: 15-17)

13 Bijné erap nañ kamrê ka dê bijné Jésu bi ôbi ré uwôl kôbri sarji a, nijba, bay tôri nayji.

14 Jésu gel wo bay tôri li hen iyôn menba, bôri tari, an ôbi kôlji iyôn ba: «Dênge kamrê bi era legen a dîba ken jôrengeji ré. Wôsa *emê iyére to Emen yi gengin sa bijné ka yi mega kamrê ka dê dê bay ka hen iyôn.

15 Na tu kwôlê a ené kelênge hen, kwôni wo gey bi Emen né yi kelma wori mega kema wo dê lij hen iyôn ré na, ôbi a ulê têri bô emê iyére tori a ré kwôy.»

16 Menba, Jésu bu kamrê a kabrêri a an tô kibri a sarji a an uwôl kôbri a sarji a a men.

Ôbi uné wo pôni
(Mt 19: 16-30, Lk 18: 18-30)

17 Kirijna Jésu ô tô geré na, gawra wo pôni guro an sa cubu gubari tumôri a an engereri iyôn ba: «*Rabi wo dôri, na mi a ené lê ana ené môrij tu geñ nañ kunun ba?»

18 Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Wô mi a jeré uwôgen kwo dôri ba? Kwôni wo dôri na, Emen pôn nêñ a na kwo dôri.

19 Ju hôn tôô to Emen na ay kôl iyôn ba: «Duu temare ré men, yij yijare toj têrij ré men, gômse ré men, kôl kwôlê woy benare di sa bijé ré men, lij kwôni anga habij né men, bij ibam naj yom kwôlê a men.» »

20 Ôbi hô kôlij Jésu iyôn ba: «Rabi, tôô hende to hen en li kêmen naj kamjên yeñ.»

21 Jésu piri an bôri an, kôli iyôn ba: «Anga pôni bam ya. Ô perê ari uné kam kêmen ju kelêñ an larirji na, ju cêñ bay nimré. An ari uné ka kwôni yi derômaran a gemem ligi Emen a ya. Menba, jôbi ju era tòn a.»

22 Nijba, kirija ôbi toy kwôlê bi wo hen iyôn na, tiri mène an ôbi kurij ô ta naj tu ja wôsa angan uné kari mê gan.

23 Jésu bô kwari an kôlij bay tôri iyôn ba: «Bi bijé kan bay uné ré si bô emê iyére to Emen a na, iyére gan.»

24 Kwôli kelê Jésu lij bay tôri harê. Ôbi hô kôlji iyôn ba: «Miljén, sé bô emê iyére to Emen a na, iyére gan.

25 Jambal a sé lew si tu iyom libra gôlij ôbi uné ré si bô emê iyére to Emen a.»

26 Bay tô Jésu hen dengôri tiji daman a an bay kôl

perêrji a iyôn ba: «Nijba, i a uné gelê ba?»

27 Jésu bôrji an kôl iyôn ba: «Uné gelê na, gawra nêmen né, nijba, Emen nêmen. Wôsa Emen nêmen lê are kêmen.»

28 Piyêr kôli iyôn ba: «Gel, nini déñ are kêmen an nini era tòm a.»

29 Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Na tiri, en kelênge, hena kwôni ré déñ iyére tori, yênêri, yori, ibari, kamni naj yagê wori wô san men, wô sa Kwôlo Dôri a men na,

30 ôbi a uné haw hen kirij bay ka hen têmen arew iyére men, yênê men, yori men, kamrê naj yagê a men, an are bay ka hen kêmen a era naj bô emê, an tôre to cêgi na, ôbi a merê tu geñ naj kwini.

31 Bijé kwône ka nà ná ka tumô hen na, haw hen na bay a yé bay cêgê men, bay cêgê ka haw hen a herê yé bay tumô men.»

Jésu hô kôl kwôli anga ré sa sari a a sôn

(Mt 20: 17-19, Lk 18: 31-34)

32 Jésu naj bay tôri ôrji gerê wô erê Jérusalêm, menba, Jésu ô tumôrji a. Bay tôri dengôrji tiji men, tô bijé ka ô tôrji a hen na, harê liji men. Têmen pôn a sôn Jésu uwôge bay tôri ka môj kibi wôhen ligiri a an ay tô kelêji kwôli anga ré sa sari a hen kôl iyôn ba:

33 «Ken toy, nana erênge na Jérusalêm a hen, an

bay a beren nôbi *Kema Gawra bijn damné kañ bay bê kwôbe men, bay derê tô tô to Emen a men, añ bay a dén kwôlê woñ temare san a men, bay a nôgen bijn bijné ka na Jubnê ré hen a men.

³⁴ Añ bay a ayren men, bay a teben kalê san a men, bay a sên men, añ bay a deren añ sa wôô, subu tori menba, na jê sé kamjê.»

Si Jak nañ Ja uwôljin Jésus are

(Mt 20: 20-28)

³⁵ Kam Jébédé ka wôô Jak nañ Ja eraji ligi Jésus añ kôli iyôn ba: «Rabi, nini gey bi jeré li aña nini engerem hen béni.»

³⁶ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Na mi a kené gey bi ené li bêngé ba?»

³⁷ Bay uwôli sara iyôn ba: «Béni bi niné sa ô merê kwo pôn sa kôm woñ gusurô a men, kwo pôn sa kôm woñ maa a men bô emê iyére tom a.»

³⁸ Menba, Jésus uwôlji sara iyôn ba: «Aña ken engere hen ba, ken hôn dô bi ba? Ka nê mê yê kam kañ bô emê ka na yê hen ba? Men batêm to bay a lèn hen na, ka nê mê lê ba?»

³⁹ Bay hô kôljin Jésus iyôn ba: «Nijn nê mê yê senge.» Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Ka yê kam kañ bô emê ka na yê hen men, batêm to bay ka lèn hen kôba ka lê a men hanje,

⁴⁰ nijba, kwoñ merê sa kôbi woñ gusurô a men, kwoñ maa a men na, na nôbi

a gengé ré, nijba, na Iban a gengé kirijn wô bijné kari ka ôbi na bu sa têrji nij hen.»

⁴¹ Menba, bay tô Jésus ka ba môj hen, kirijna toy hen iyôn na, bôrji tarji sa si Jak nañ Ja.

⁴² Jésus uwôgeji kêm añ kôlji iyôn ba: «Ken toy, kilmé ka sa terare a na ôm sa bijné kaji men, bijné ka damné kôba gôljin sarji a men.

⁴³ Nijnba, kenbay ba bi yi hen iyôn perêrnge a ré. Perêrnge a hen aña kwôni ré gey yé kwo dami ba, bi yi mana woñge men,

⁴⁴ kwo gey yé kwo tumô ba, bi yi lema woñge men.

⁴⁵ Na hen iyôn a, nôbi Kema Gawra ené era sa terare a na wo bijné ré yi manê kapê ré, nijba, na wô yé mana woji men, ayê yen bijn temare têbijn sa bijné kwône a men.»

Jésu berare Bartimé ôbi tu tij

(Mt 20: 29-34, Lk 18: 35-43)

⁴⁶ Jésus nañ bay tôri men nañ kwônê bijné a men saji sa iyé Jériko. Kirijna bay ca sé añ Jériko na, ôbi tu tij kwo pôni hini ôm Bartimé kema Timé mô bêngé geré wô uwôlê are.

⁴⁷ Ôbi toy wo ré na Jésus wo Najarêt menba, ôbi uwôgiri kañ a ta: «Jésu, *kuñga kelma Dabid, bô tu na tijê.»

⁴⁸ Menba, bijné kwône nayri bi ôbi ré wôm tôn, nijba, ôbi hô ôm nañ néeri a: «Kuñga kelma Dabid, bô tu na tijê.»

49 Menba, Jésu dɛbu tɔŋ aŋ kôli iyôŋ ba: «Uwôganɣiri na.» Bay uwôga ôbi tu tiŋ bi wo hen aŋ kôli iyôŋ ba: «Uwôl bôm pô, aŋ ju hena ta era upéri wôsa ôbi uwôgem.»

50 Ôbi tu tiŋ bi wo hen uwôl bargay kari kaŋ kelanê aŋ, aŋ hena kerêd sa têri a era ligi Jésu a.

51 Jésu ay kwôlê aŋ enɣeriri iyôŋ ba: «Na mi a jeré gey bi ené li bem ba?» Ôbi tu tiŋ bi wo hen kôli iyôŋ ba: «*Raboni, en gey gelé kirij.»

52 Menba, Jésu kôli iyôŋ ba: «Ô, ayê bôô wom gôliŋ naŋ ju.» Menba, kirij bay ka hen na, ôbi gel kirij hôriŋ aŋ ôbi ay geré ô tô Jésu a.

11

Jésu sa biŋ Jérusalêm

(Mt 21: 1-11, Lk 19: 28-40, Ja 12: 12-19)

1 Kirija bay eraji da naŋ Jérusalêm na, bay siji si kwa Bêtpajé men, Bétani men, kwa Keram wo Olibiyé a, menba, Jésu jé bay tôri wôô,

2 aŋ kôli iyôŋ ba: «Erêŋge iyére to tumôrŋge hen, kirija ka biŋ na, ka upé kema kura hariŋ tɔŋ wo kwôni dayri ré tô, bisirêŋgeri ken eraŋ.

3 Aŋ hena kwôni ré enɣerêŋge iyôŋ ba: «Wô mi a kené busereri ba?» ba, ken kôli: «Na Kelma a geyé.» Aŋ kirij bay ka hen ôbi a dɛŋge ka eraŋ.»

4 Bay ôrji menba, bay uwôŋ kema kura hariŋ nô bêŋgê geré da kibi ira. Aŋ bay dôri.

5 Biŋé ka pôni ka dibiŋi ya hen enɣereji: «Wô mi a kené buser kema kura wo hen ba?»

6 Menba, bay tô Jésu uwôli sara mega ôbi ré kôli iyôŋ, menba, bay diŋi ô.

7 Bay eraŋ naŋ kema kura na biŋ Jésu aŋ bay bi bargay kaji cêgi kura aŋ Jésu day mô sara.

8 Biŋé kwônê bi bargay kaji tô geré, ka pôni pôy germé nono sa biŋi tô geré a men.

9 Ka pôni ô tumôri a men, ka pôni ba cêgeri a men aŋ bay ka gura ôm:

«Hosana, terê kibi yi gengiŋ sa kwôni wo era naŋ hini Kelma.

10 Bi terê kibi yi gengiŋ sa emê iyére to era hen, na emê iyére to môyrena kelma Dabid.

Hosana yi derômaran a ta.»

11 Jésu sa Jérusalêm, aŋ ôbi ô bô *iyéy Emen a. Kirija ôbi kôbe kirij gel kêna, ôbi ô Bétani naŋ bay tôri ka môj kibi wôô hen wôsa tare pôô gaŋ niŋ.

Tôgôre to yêere naŋ

(Mt 21: 18-19)

12 Sa pôn cêgê kirija Jésu naŋ bay tôri henaji Bétani hen na, kurôŋ li Jésu.

13 Ôbi bô kirij kelaŋ dê menba, gel tôgôre to mare lebé ôbi ô gelé yaŋ ba diré upé yêere, niŋba, kirija

ôbi era da menba, uwôn na mare mera wôsa na geserêre ré tô.

¹⁴ Menba, Jésus kôlij tógôre hende to hen iyôn ba: «Kwôni a emê yêrê cêgê ré nij.» Bay tôri toy kwôlê wo ôbi kôl hen.

Jésu ô derô haba wo iyéy Emen a

(Mt 21: 12-17, Lk 19: 45-48, Ja 2: 13-22)

¹⁵ Bay sa bij Jérusalêm, menba, Jésus ô derô haba wo iyéy Emen a menba, ôbi dage bijné kêm ka erañ nañ añañ gara men, ka era wô kelé are a men hen. Men, ôbi nôgerê tabel to bay kerangé gursu nañ to bay dére der-are gara hen hee a men.

¹⁶ Ôbi dî kwôni ay ani kani pôn iyôn sijn si bô iyéy Emen ré.

¹⁷ Menba, Jésus halji kôl iyôn ba: «Lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: <Iyére tijê a yé na iyére to tô môj wo bijné a era wô uwôlê Emen ya ré ba?» Menba, kenbay ken ay lij kini meré bandi.»

¹⁸ Damné kañ bay bê kwôbe men, *bay derê tô tô to Emen men na, toy kwôlê bi wo hen iyôn menba, wogéji geré wô deré Jésus. Bay hareri wôsa gelé are kari dê sa kwônê bijné men, dôrji a men.

¹⁹ Kirija tare kurij menba, Jésus nañ bay tôri siji sa iyére hende to hen ôrji aj.

Jésu nañ tógôre to hay (Mt 21: 20-22)

²⁰ Tô kirij, kirija bay ré ôrji tô geré na, bay tô Jésus gelji tógôre hay kwôy dî hanêre a.

²¹ Piyêr erem sa kwôlê wo Jésus na kôlij tógôre tumô hen menba, ôbi kôlij Jésus iyôn ba: «*Rabi, gel tógôre to na ju tòmne hen hay.»

²² Jésus ay kwôlê kôlji iyôn ba: «Bênge bôrñge sa Emen a.

²³ Na tu kwôlê a ené kelênge hen, hena kwôni ré kôlij keram wo hen iyôn ba: <Dô yem wolé añ ju ô kurij a bô cér a> aña ôbi ré bi bôri sara na, are bay ka a lij ôbi a gelé nañ tiri, wôsa ôbi gaanê ré, nijba, bi bôri sa kwôlê wo ôbi kôl hen.

²⁴ Na bi wo hen aña ené kelênge, aña yôn yôn ka ken uwôlij Emen na, dô wo ken bi bôrñge sara mega wo kené uwon nij, menba, are bay ka hen a lij bênge.

²⁵ Men, sa pôn pôn kirija ken hena wô uwôlê Emen aña kené ôrij nañ kwôlê wôni nañ kwôni na, dénge bôrñge jal sara añ bi Ibareñge Emen wo mô derômarañ a kôba bi dî bôri jal sa têrij lêreñge a men. [

²⁶ Nijba, hena kené dî bôrñge jal ré na, Ibareñge Emen wo mô derômarañ a kôba a dé bôri jalé sa têrij lêreñge a ré men.]»

Tôô to Jésus hena na yôn ba?

(Mt 21: 23-27, Lk 20: 1-8)

²⁷ Jésu naɲ bay tôri hô her-aji Jérusalêm menba, kirija Jésu ô derô haba wo iyéy Emen a menba, damné kap bay bê kwôbe naɲ bay derê tô tô to Emen naɲ surjê eraji ligiri a.

²⁸ Aɲ bay engeriri iyôn ba: «Na naɲ tôô to yôn a jeré lij are bay ka kêm hen ba? I a bem tôô hende to hen a jeré lij are bay ka hen ba?»

²⁹ Menba, Jésu hô uwôlji sara iyôn ba: «En gey engerenge kwôlê pôn aɲ ken uwôlen sara. Aɲ na kelenge naɲ tôô to yôn a ené lij are bay ka kêm hen.

³⁰ Batêm to Ja na lij bijné hen na, hena na derômaraj a laba na ligi gawré ba? Uwôlence sara.»

³¹ Nijba, bay kôl perêrji a kôl iyôn ba: «Hena nana kôl ré na batêm to ré hena na derômaraj a na, ôbi a kelé wô mi a na nana bi bôrna sari a ré ba?

³² Hena nana kôl batêm to Ja lij bijné hen ré hena na ligi gawré na, bijné a lèn kwôlê.» (Bay hare wôsa kwôné bijné bô Ja mega *ôbi kibi Emen na tiri.)

³³ Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Nini hôn né.» Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Hen iyôn na, nôbi kôba na kelenge na naɲ tôô to yôn ené lij are bay ka hen né men.»

12

Gwosoy kwôlo gengin sa

bay yagê tɲad'or

(Mt 21: 33-46, Lk 20: 9-19)

¹ Jésu kôlji gwosoy kwôlo daɲgi kôl iyôn ba: «Gawra wo pôni yage tɲad'or. Ôbi ay haba woɲ gerem a sara. Ôbi pi iyom wô uwôrij yêre ya. Aɲ ôbi li iyére to dami toɲ gemé yagê bi wo hen sara. Menba, ôbi bijn bay yagê tɲad'or yagê wori bi wo hen aɲ bay têbri naɲ geserê geserê aɲ dɲj yiri ôrij ker-gare.

² Kirija geserê né tɲad'or sa nij na, ôbi jé mana wori ô uné bay gemé tɲad'or hende to hen bi ôbi ré ô engé kwa yêre wori eraɲ biri.

³ Bay gemé tɲad'or hende to hen na, berji mana bi wo sê aɲ dageri hô kôbri senge.

⁴ Ôbi iyé tɲad'or na hô jé mana wori kwo daɲgi menba, bay gemé tɲad'or bay ka hen hô sêri biri iyare sari a men, tiréri a men.

⁵ Ôbi iyé tɲad'or na hô jé mana wo daɲgi sôn menba, bay gemé tɲad'or na diri. Menba, ôbi hô jé ka daɲgi kwôné menba, bay liji na mega bi wo bay na lij ka tumô hen iyôn. Bay sê ka pôni men, bay duu ka pôni men.

⁶ Nijba, kemari wo ôbi piri hen a ba. Ôbi jéri ligirji a mega gerjé jé aɲ kôl iyôn ba: «Ôbi ba, bay a kemnaɲ tini tô.»

⁷ Nijba, bay gemé tɲad'or na kôlij yirji iyôn ba: «Na ôbi emê cibré ibari bi a na, eraɲge, na derengeɲeri aɲ

aŋga cibré ibari a kêm na na baŋge.»

⁸ Menba, bay biri diiri aŋ uwôl temayri kelan wolé naŋ yagê tɔnaɔɔr.»

⁹ «Ôbi iyéy tɔnaɔɔr a lê iyeŋ niŋ ba? Ôbi a sa deré bay gemé tɔnaɔɔr aŋ a biŋ ka daŋgi gemé.

¹⁰ Ken dêŋse kwôlê bi wo hen bô magtubu a ré ba?

«Keram bi wo bay dé iyére na kapni hen na, ôbi a hô yé keram woŋ dé tô iyére.

¹¹ Na Kelma a lê hen iyôŋ aŋ na aŋga dami gaŋ.» »

¹² Bay sa Jubnê woge geré ciré beré Jêsu niŋba, bay hariŋ kwônê biŋé, wôsa bay hôn dô wo gwsore to ôbi ré kôl hen na, ré gengiŋ na sarji. Menba, bay ôrji wolé aŋ ligiri a.

Têbê wôgê wo Sésar

(Mt 22: 15-22, Lk 20: 20-26)

¹³ Bay jé *Parisipêŋê ka pôni naŋ biŋé ka *Hérôd ligi Jêsu a wô beréri sa kwôli kelêri a.

¹⁴ Bay sa kôli iyôŋ ba: «*Rabi, nini hôn wo kwôli kelêrem kêm na, na kwôlê woŋ tiri men, kwôlê bi wo pôni hen a jeré kôliŋ biŋé kêm a men. Wôsa ju dô tu kwôni ré men, ju gelji naŋ geré wo Emen naŋ tu kwôlê a men. Hen iyôŋ na, têbê wôgê wo kelma wo dami *Sésar na, na aŋgaŋ lê laba, na aŋgaŋ lê ré ba? Niné

têbri laba, niné têbri ré dî ba?»

¹⁵ Jêsu hôn gwsore toji hende to hen dô aŋ kôli iyôŋ ba: «Wô mi a kené sél bôn iyôŋ ba? Ayêŋge selé pôni ben na na gelé.»

¹⁶ Bay aya selé hende to hen biri. Menba, Jêsu engereji iyôŋ ba: «Sa kwôni wo yi yé na naŋ aŋga bay dî yé na ba, gengiŋ na sa i ba?» Menba, bay uwôli sara ré na to kelma wo dami Sésar.

¹⁷ Menba, Jêsu kôli iyôŋ ba: «Aŋga na ka Sésar ba, ken biŋ Sésar, aŋga na ka Emen ba, ken biŋ Emen.»

Menba, tiniŋi ge kay sa kwôlê wo Jêsu kôl hen.

Kwôlo gengiŋ sa jê sé kampê wo biŋé ka ma

(Mt 22: 23-33, Lk 20: 27-40)

¹⁸ *Sadusiŋêŋê ka kôl iyôŋ ba biŋé ka ma ré jê sé kampê ré kwôy hen, eraji ligi Jêsu aŋ engeriri kwôlê kôl iyôŋ ba:

¹⁹ «Rabi, tô to *Moyis na kelêna iyôŋ ba: «Hena kwôni ré ma aŋa ré dî tamni mamare aŋa hende ré yê ré tô na, yêni kwôni wo ma hen na ré enge turgôri aŋ ré yêni kamrê biŋ yêni wo ma hen.»

²⁰ Niŋ na biŋé ka pôni na jurgem tô yêniŋare a. Kwo iyêri enge iyore menba, ma baa yê kema.

²¹ Ôbi cêgeri enge turgôri menba, ôbi ma baa yê kema. Are bay ka hen sa sa kwo subi a a men.

²² Are bay ka hen sa sa bijné bay ka jurgem hen kêm ba wo bay ré yê kamrê. Menba, cêgeriji a kêm na, iyore hende to hen ma a men.

²³ Kirijna bijné ka ma a jê sé kamjê hen na, na i peré yêné ka jurgem hen a na kurô iyore na ba? Wôsa bay kêm na na kwôrnjêre.»

²⁴ Menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Kwôli kelêrnge sanjij nâj ken nono, wôsa ken hôn kwôlo yi bô magtubu to Emen a hen ré men, ken hôn ibé iyêrê wo Emen né a men.

²⁵ Kirijna bijné ka ma a jê sé kamjê na, impê a enjé yébé ré nij men, yébé kôba a engeji impê ré a men. Nijba, bay a yé mega *manê ka derômaran a iyôn.

²⁶ Kwôlê wo gengij sa bijné ka ma na sé bay ré jê sé laba, ré jê sé ré ba ba, na ken dêjnse bô magtubu to *Moyis a kirijna Emen sijn sari a kwa kam gurôjê hen né ba? Emen na kôli iyôn ba: «Nôbi ena Emen wo *Abraham, kwo Isak nâj kwo Jakwôb.»

²⁷ Emen na Emen wo bijné ka mô tu gej dîba ôbi na Emen wo ka ma hen né. Ermé kwôlê wonje gerij nâj ken kay daman.»

Tôo to dami gôlij megêre
(Mt 22: 34-40, Lk 10: 25-28)

²⁸ Ôbi derê tô tôo to Emen wo pôni toyji wo bay narij menba, ôbi hôn wo Jêsu ré uwôlji sara dô. Ôbi uso

da an enjere Jêsu iyôn ba: «Tôo to yôn a na to dami dê megêre ba?»

²⁹ Jêsu uwôli sara iyôn ba: «Gel, tôo to tumô a na: «Toy *Israyêl, Kelma Emen wona na Kelma pôn nêj.

³⁰ An já peré Kelma wom Emen nâj bôo pôn men, nâj tunum kêm men, nâj ermé wom kêm men, nâj néém kêm a men.»

³¹ Gel kwo jôgij wôo wori a na: «Gey megam mega ju geyij yem hen iyôn. Tôo to danji to dami dê ka wôo hen ba nâj.» »

³² Ôbi derê tô tôo to Emen kôlij Jêsu iyôn ba: «Rabi wo dôri, ju kôl na tiri kirijna ju kôl Emen ré na pôn nêj hari an Emen wôni wo danji ré nâj.

³³ An bi jeré piri nâj ermé wom men, nâj néé wom men, jeré gey megam mega yem iyôn a men, na anja dô dê sarganê ka gay gay kêm hen.»

³⁴ Jêsu gel wo ôbi ré uwôli sara dô hen iyôn nâj tu melênê menba, ôbi kôli iyôn ba: «Ju kelan nâj *emê iyére to Emen né.» Menba, kwôni wo danji erem wôsa enjeriri kwôlê ré nij.

Krist, na kwo kelma Dabid
(Mt 22: 41-46, Lk 20: 41-44)

³⁵ Jêsu ay tô gelij bijné are bô *iyéy Emen a kôl iyôn ba: «Wô mi a bay derê tô tôo to Emen ré kôl *Krist,

kwo Emen dôri hen, ré na *kunga kelma Dabid ba?

³⁶ Kelma Dabid naŋ yiri kôba Tunu toŋ hendi bô bôre wôn bôri aŋ biri kôl iyôŋ ba:

«Kelma Emen na kôliŋ Kelma wupê iyôŋ ba: «Sa mô sa kôben woŋ gusurô,

kwôy wo na biŋ bay barem a yé aŋgaŋ sélé tèm.»

³⁷ Kelma Dabid naŋ yiri kôba uwôge gawra bi wo hen Kelma menba, iyeŋ a ôbi ré yé kungari sôŋ ba?»

Jésu gelin biyé are gengin sa bay derê tô tô to Emen (Mt 23: 1-36, Lk 20: 45-47)

Aŋ kwônê biyé toy kwôlê wori bi wo hen naŋ yi derê.

³⁸ Kirina Jésus gelji menba ôbi kôl iyôŋ ba: «Berêŋge dô wô bay derê tô tô to Emen ka gey palê naŋ bargay ka yêŋê wo ré gel wo ciré na ka damné hen men, gey bi bay ré liji dosé yôd yôd tu wolé men,

³⁹ ka gey kirin ka tumô bô *iyéy dapare a men, kini emê are a hen a men.

⁴⁰ Men, bay na bay mênêre are bô iyé yébé kaŋ mamê, aŋ wôsa lamij tu biyé na, bay uwôl Emen dé dé dé, na déŋ iyôŋ. Biyé bay ka hen na, kwôlê wo Emen a ulêji sarji a hen na, na kwôlê wo dami.»

Aŋgaŋ baliyare ka iyore toŋ mamne (Lk 21: 1-4)

⁴¹ Jésus mô bul kwini si kirin ka bay diŋ sunugu lari ya hen aŋ ôbi bô kwônê biyé iyeŋ a bay ré bi lari ba. Biyé ka ôriŋ mê na, bay bi mê.

⁴² Iyore to pôni toŋ hende tu ja kôba era men, aŋ bi kam sélé wô to nêŋ gursu pôn né hen.

⁴³ Menba, Jésus uwôge bay tôri aŋ kôliŋ iyôŋ ba: «Na tu kwôlê a ené ena kelêŋge hen, mamne toŋ hendi nimré hende to hen na, bi dé biyé kêm ka ré sa bi hen.

⁴⁴ Wôsa biyé bay ka hen kêm hen bi na gursu to bay ôriŋ doyre ré niŋ hen, niŋba, hende na, bi na lari kêm wo hende ôriŋ doyre wô kelij aŋgaŋ emêre hen.»

13

Jésu kôl kwôli mênê iyéy Emen

(Mt 24: 1-2, Lk 21: 5-6)

¹ Kirina Jésus so bô *iyéy Emen a na, ôbi tôri wo pôni kôli iyôŋ ba: «Ca! *Rabi, gel keram naŋ iyére ka hen.»

² Menba, Jésus kôl iyôŋ ba: «Ju gel iyére hende to damné hen ba? Keram wôni wo a ba ta sa megari a ba naŋ, bay kêm a mênij.»

Aŋgaŋ tu ja

(Mt 24: 3-14, Lk 21: 7-19)

³ Jésus mô sa Keram wo Oli-biyé aŋ bilij kwini si sa iyé iyéy Emen. Menba, Piyêr, *Jak, Ja naŋ André engeriri kwôlê kirina bay ré môriŋ piniji naŋ di hen.

4 Bay kôli iyôn ba: «Kelêni, kirija yôn a are bay ka kêm hen ré sa ba? Men na mi a gelé mega are bay ka hen ré ca kerê nij ba?»

5 Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Dénge tu melênê sa yerŋge a bi kwôni lamênge nap kwôlê woŋ benare ré.

6 Wôsa bijné kwône a ayêji henen aŋ a kelêji: <Na nôbi a na *Krist, kwo Emen dôri hen.> Aŋ bay a lamij bijné kwônê.

7 Kirija ka toyé kwôli kumbul ôm da réba kelan nap ken na, dénge bônge hare ré wôsa are bay ka hen a sa môj môj dem, nijba, na gerpné wulê bi wo hen né tô.

8 Tô yê pôn a lê kumbul nap tô yê wo danji men, emê iyére pôn a sêj nap to danji men, terare a yebagij nap sa iyére gay gay men, kurôn a lê kirij a men, nijba, are bay ka kêm hen na, yi mega yê wo ay tô lê iyore iyôn.»

9 «Dénge tu melênê sa yerŋge a wôsa bay a ôrij nap ken tumô bay jerê kwôlê men, bay a sênge nap tinêre bô *iyéy dapare a men, bay a ôrij nap ken tumô kilmé men, tumô bay emê iyére a men, wô san, aŋ bi kené uwôlij béré Kwôlo Dôri.

10 Na mi mi kôba béré Kwôlo Dôri wo Emen a uwôlij nap kirij kirij bi tô yê bijné kêm toy dema are bay ka hen ré sa tô.

11 Kirija bay ôrij nap ken tumô bay jerê kwôlê a na, ken sun tumô wô kwôlê wo

kené erê kelê hen né, nijba, ken kôl kwo Emen a bénge kirij bay ka hen. Wôsa na kenbay a iyêlê ré, nijba, na Tunu toŋ hendi bô bôre a bénge kwôlê kebrenge a.

12 Gawra a desé sa yêni aŋ bi bay ré diri men, iba kema a lij kemari hen iyôn hende to hen men, kamrê kôba a perê sa balêrji bi bay ré derji a men.

13 Bijné kêm a tôrŋenge wô kibi henen, nijba, kwôni wo fu bôri iyére kwôy derij kibi ba, ôbi a gelê.»

Angaŋ bô emê ka a lê bijné ka Jérusalêm

(Mt 24: 15-28, Lk 21: 20-24)

14 «Kirija ken gel anga habij ka mène kirij, dī yirji kirij ka bay ré merê ya ré hen, kwôni wo dénse na bi hôn dô. Kirij bay ka hen na, bi bijné ka Judé ba, ge sa keram a men,

15 kwôni wo mô tô tunu a nô ba, bi era ira wô erê ayê ani bô iyére tori a ré nij men,

16 kwôni wo debe bô yagé ba, bi hera uwo wô ayê bargay kari ré a men.

17 Wulê bi wo hen na, bô emê wo dami a lê yébé kaŋ bay kwoo men, ka kamniji yi kuba ba ya tô hen a men.

18 Uwôlênge Emen bi are bay ka kêm hen bi sa terbére a ré.

19 Wôsa wulê bi wo hen na, bô emê wo bijné a lê hen na, na bô emê wo dami wo kwôni gel sa pôn né ayij tôri wo Emen na dīj tô terare kwôy kemnêj hen men,

kwôni a herê gelé bô emê bi wo iyônggi hen ré nij a men.

²⁰ Añ hena Emen né jô kibi sa hende to hen ta ré na, kwôni pôn nêñ iyôn kôba a upé gelé ré. Nijba, ôbi fu kibi kirij dê wôsa ñijé kari ka ôbi tôrji hen.

²¹ Hena kwôni ré kelêñge iyôn ba: <*Krist, kwo Emen dôri hen ré ná nà> ley, <ré ná yañ> ley na, ken bi bôrñge sa kwôlê wori a ré.

²² Wôsa Kristjê kañ bay benare hen nañ bay kibi Emen kañ bay benare kwône a lê añañ gelé nañ kañ giñê wô lamij ñijé men, ñijé ka Emen kôba bay a masê wo ciré lamêji a men.

²³ Kenbay kôba ken berêñge dô wôsa en kelêñge kêm kô tumô nij.»

Sa hera wujê nôbi Kema Gawra

(Mt 24: 29-31, Lk 21: 25-28)

²⁴ «Menba, kirij bay ka hen na, cêgi bô emê bi wo a lê ñijé hen na, tare to tay a berarê ré nij men, geserê a ené ré nij men,

²⁵ têbêñne a herij ta men, añañ néé ka derômarañ a a yebañj mênij a men.

²⁶ Menba, bay a gelen nôbi *Kema Gawra hera perê kirij ka geri a nañ néé wo dami men, nañ dampare to dami a men.

²⁷ Kirij bay ka hen na, na jé manê kañé ka derômarañ a dayrê sa ñijé ka na en tôrji

hen sa terare a na kêm a men.»

Kwôlo gengij sa tôgôre to libé

(Mt 24: 32-35, Lk 21: 29-33)

²⁸ «Ayêñge tôgôre ken gengij kirij, kirijna tôgôre jubu añ libé hen na, ken kôl kami emen ré ba ñij.

²⁹ Kenbay kôba kirijna ken gel wo are bay ka hen sa nij na, ken hôn wo nôbi Kema Gawra ené ña kibi geré nij.

³⁰ Na tu kwôlê a ené ena kelêñge hen, gawrê ka haw hen na, ka pôni a ba geñ kirijna are bay ka hen a sañ.

³¹ Derômarañ nañ sa terare a nañé nijba, kwôlê wujê na, a nañé ré kwôy.»

Emen pôn nêñ a henê sa to sa terare a kôrij

(Mt 24: 36-44)

³² «Kwôlo gengij sa wulêri nañ tayriri na, kwôni pôn nêñ iyôn hôn né men, *manê ka derômarañ a hôn né men, Kema kôba hôn né a men, nijba, na Ibari pôn nêñ hari a henê mera.

³³ Berêñge dô, yêñge kum né wôsa ken hôn kirijna yôn a are bay ka hen ré sañ né.

³⁴ Yi mega gawra wo ña erê kergare iyôn. Ôbi déñ iyére tori añ bij manê kari jé a kôbriji a. I ba nañ lê jéri. Ôbi ay tôô bij ôbi gemé kibi iyére ré yi kum né.

³⁵ Merêñge tu geñ wôsa ken hôn kirijna yôn a kelma ôbi iyé iyére ré sañ né. Na

perare, na sa kirijn ka jali, na yelê kwôrê, na tô kirijn ba, kwôni hôn né.

³⁶ Merênge tu geɲ bi kirija ôbi sa dus ba, upénge tô kum a ré.

³⁷ Kwôlê wo en kelênge hen na, en kôlij na bijné kêm: merênge sa têrɲe a.»

14

Damnê kaɲ bay bê kwôbe naɲ bay derê tô tô to Emen gey deré Jésus

(Mt 26: 1-5, Lk 22: 1-2, Ja 11: 45-53)

¹ Ba sa wôô wo bay a lê geserê wo bay uwôgeri *Pak hen men, wô lij geserê wo mapa wo wubere naɲ bô a hen a men menba, damnê kaɲ bay bê kwôbe naɲ *bay derê tô tô to Emen woge geré gwsore wô berijn Jésus aɲ diiri.

² Nijba, bay kôl bi ciré biri bôb naɲ sa geserê ré, wô wo bijné ma ré lij kwôlê naɲ ci.

Iyore to pôni bijn Jésus wen sari a

(Mt 26: 6-13, Ja 12: 1-8)

³ Kirija Jésus mô Bétani a iyé Simô wo *terbare liri hen, menba, iyore to pôni eraɲ naɲ ider wo dɲê dô wo bay li naɲ kalmê ka bay uwôgeji nar wo garari mê hen, bô murda wo bay li naɲ *albatre hen kôbre a. Hende uson ligi Jésus a aɲ hende ti kibi murda bi wo hen aɲ wuseri sari a kirija bay mô tôɲ kibi emê a hen.

⁴ Bijné ka pôni bôrji tarji sara aɲ bay jamné kwôlê kôl iyôn ba: «Wô mi a hende

ré mène ider wo dɲê dô hen iyôn ba?

⁵ Hena bay ré kelén na kelénare kôba, bay ré upé *déniyé arew subu lay aɲ cén bay nimré ré ba?» Menba, bay nay iyore hende to hen damaɲ.

⁶ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Déngere dê iyôn. Wô mi a kené dôyrêre hen iyôn ba? Aɲga hende lèn hen na, na aɲga dôri.

⁷ Wôsa bay nimré a meré perêrɲge a naɲ wulê wulê aɲ ka lê derê naɲ ci kirija ken gey, nijba, nôbi ba na meré naɲ ken naɲ wulê wulê ré.

⁸ Hende li aɲga hende nê m lê. En ma ré tô, nijba, hende sa bèn ider san a gemijn temayren.»

⁹ Menba, ôbi hô kôlji iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelênge hen, naɲ kirijn kêm sa terare a na ka bay a ulê béré Kwôlo Dôri ya hen na, bay a derê kwôli aɲga iyore hende to hen li hen ermijn sara.»

Judas gey ayé sa Jésus bijn damnê kaɲ bay bê kwôbe

(Mt 26: 14-16, Lk 22: 3-6)

¹⁰ Judas Iskariyôt ôbi tô Jésus wo pôni perê ka môj kibi wôô hen ô upé damnê kaɲ bay bê kwôbe wô geléji geré beré Jésus.

¹¹ Yi damnê kaɲ bay bê kwôbe dôrji gaɲ kirija bay toy kwôlê wo ôbi kôlji hen aɲ bay genge ciré biri gursu. Menba, Judas woge geré wo dɲê ayijn sa Jésus bijn damnê kaɲ bay bê kwôbe.

Jésu ôm Pak naŋ bay tôri
(Mt 26: 17-25, Lk 22: 7-14,21-23, Ja 13: 21-30)

12 Wulê woŋ ayê tô lê geserê mapa wo wubere naŋ bô hen na, na sa to bay dirin gamgê wô lij geserê Pak, bay tô Jésus kôli iyôn ba: «Na yôn a jeré gey bi niré ô berem sa tê lê geserê Pak ya ba?»

13 Jésus jé bay tôri wôô aŋ kôlji iyôn ba: «Erênge bô iyére to dami a hen. Ka upé gawra wo pôni ay kam naŋ téwre sari a eraŋ si tumônge. Erênge tôri a.

14 Aŋ bô iyére to ôbi a sé bô hen na, ken kôlij ôbi iyéy iyére iyôn ba: «*Rabi kôl iyôn ba, bô iyére to yôn, a dîrê ômij emê woŋ Pak naŋ bay tôri ya ba?»

15 Menba, ôbi a gelênge bô iyére to dami ta to bay nan bôre kô nij. Na ya hende to hen a kené beré sa tê Pak ya.»

16 Bay tô Jésus ka wôô hen ôrji aŋ sa bijji derô ira menba, uwonji are bay kêm hen mega wo Jésus ré kôlji hen iyôn, menba, bay bu sa tê Pak ya.

17 Kirija tare kurij menba, Jésus naŋ bay tôri ka môj kibi wôô hen saji.

18 Kirija bay mô kibi aŋaŋ emê menba, Jésus kôl iyôn ba: «Na tiri, en kelênge, kwôni pôn perêrŋge a wo ôm naŋ en hen a sa ayê san.»

19 Tu bay tô Jésus ay tô lê na, aŋ i ba engerij Jésus iyôn ba: «Na nôbi ré rê?»

20 Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Kwôni pôn perêrŋge kenbay bay ka môj kibi wôô kwo dôbe kôbri naŋ en bô gwore a hen.

21 Nôbi *Kema Gawra na erê na mega wo na lij bô magtubu to Emen a gengij san hen iyôn. Nijba, bô emê a kurij sa kwôni wo ay san nôbi Kema Gawra hen. Bay henaŋ ré yêri ré kôba ré dô sôn.»

Jésu dî tô emê wo Kelma
(Mt 26: 26-30, Lk 22: 15-20, 1 Kworêntijê 11: 23-25)

22 Kirija bay mô ômji emê menba, Jésus ay mapa aŋ tô kibri sara menba, biilê aŋ bij bay tôri aŋ kôlji iyôn ba: «Engeŋge, ôbi yi mega kurônji yen iyôn.»

23 Menba, ôbi hô ay gwoy care toŋ yê tijador aŋ ôbi lij Emen dosé, menba, ôbi biji aŋ bay yi kêm.

24 Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Kwo nà ná, yi môj kwôbren woŋ bijare naŋ Emen wo bij tôŋ wô kibi bijé kwône.

25 Na tiri, en kelênge, na hô yê care toŋ yê tijador ré nij, kwôy wulê wo na sa yij to kôrbi naŋ ken bô *emê iyére to Emen a.»

26 Kirija bay kebe kurôn menba, Jésus naŋ bay tôri ôrji sa Keram wo Olibiyé.

Jésu kôlij Piyêr kwo ré tôrjêri

(Mt 26: 31-35, Lk 22: 31-34, Ja 13: 36-38)

27 Jésus kôlji iyôn ba: «Ka juben dên kêm wôsa lij bô

magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Na deré ôbi abê gamgê menba, bay a useriŋ kêm.»

²⁸ Nipba, cêgê menba, kirija na jê sé kampê na, na erê tumôrŋge a Galilé a.»

²⁹ Menba, Piyêr kôliŋ Jêsu iyôn ba: «Kirija megên a dém aŋ na, nôbi na dém aŋ né.»

³⁰ Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kôlem hen, kemnêŋ bô yoyre hende to hen kura a yelé têê wôô ré aŋ já kelê jeré hônen né têê subu.»

³¹ Nipba, Piyêr hô kôli iyêre kôl iyôn ba: «Hena ré na wo ené ma ré ju kôba, na kelê ené hônem né ré.» Menba, bay kêm kôl mega wo Piyêr kôliŋ hen iyôn.

Jêsu uwôl Emen Gêtsémané a
(Mt 26: 36-46, Lk 22: 39-46)

³² Menba, Jêsu naŋ bay tôri ôrji kirij ka bay uwôgeji *Gêtsémané, aŋ Jêsu kôliŋ bay tôri iyôn ba: «Merêŋge tôŋ na, aŋ nôbi na erê uwôlê Emen.»

³³ Jêsu ôriŋ naŋ Piyêr, *Jak naŋ Ja naŋ dî. Ôbi sun men, ôbi aŋge damaŋ a men.

³⁴ Ôbi kôlji iyôn ba: «Tun li ŋa môŋ teré dun iyôn, merêŋge na, aŋ ken yi kum né.»

³⁵ Menba, Jêsu usu dê tumô, aŋ cubu gubari diŋ kwini tôŋ aŋ uwôl Emen mega wo hena ré nêŋ wo aŋga ré sa sari a hen na, ré sa ré.

³⁶ Ôbi kôl iyôn ba: «Aba, Iban, ju nêŋ lê are kêm. Li bi en yi gwoy kam toŋ gusiŋ hende to hen né. Iyôn hari kôba, li aŋga bôm gey hen dîba ka bôn nôbi a geyé hen né.»

³⁷ Ôbi bulo hera ligi bay tôri a, menba, ôbi uwôŋji tô kum a. Menba, Jêsu kôliŋ Piyêr ba: «Simô, ju yi kum! Ju nêŋ merê tu geŋ sem né ba?»

³⁸ Merêŋge tu geŋ aŋ ken uwôl Emen bi kené heriŋ bô aŋgaŋ lamê ré. Ken gey merê tu geŋ haŋge niŋba, na néerŋge a nêŋê ré dî.»

³⁹ Jêsu hô dô tôri aŋ ligi bay tôri ka subu hen aŋ uwôl Emen mega wo tumô iyôn sôŋ.

⁴⁰ Jêsu hô bulo hera menba, uwôŋji tô kum a wôsa bay nêŋ merê geŋ né. Menba, bay hôŋ kwôlê woŋ kelêri ré.

⁴¹ Jêsu hô bulo hera jôgij têê subu wori menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Yêŋge kum aŋ ken dô bul haŋge niŋ. Kô niŋ. Gel, tayriri sa wo nôbi Kema Gawra na uwôliŋ kôbi bay têriŋ a.

⁴² Henange ta, na erêŋge, gel ôbi ayê san biŋ biŋé bi, sa niŋ.»

Bay bu Jêsu
(Mt 26: 47-56, Lk 22: 47-53, Ja 18: 3-12)

⁴³ Jêsu iyêl ba ya tô menba, Judas ôbi tô Jêsu perê ka môj kibi wôô hen so naŋ kwônê biŋé ka naŋ yebere

topɔ kaskar men, ka naɲ kwore a men. Damné kaɲ bay bê kwôbe men, *bay derê tô tô to Emen naɲ surɲê a joji.

44 Judas woɲ ôbi ayê sa Jêsu hen na, na kôliɲ kwônê bɛɲê bay ka hen iyônɲ ba: «Kwônɔ wo na ibé tô mari liri dosé hen na, na ôbi a kené bɛri, aɲ ken ôriɲ naɲ dɛi men, ken bôri dô a men.»

45 Kirɛɲa bay sa menba, Judas era ligi Jêsu a aɲ uwôgeri «Rabi» aɲ ibe tô mari.

46 Menba, kwônê bɛɲê bay ka hen salam Jêsu bu.

47 Kwônɔ wo pônɔ perê bɛɲê ka dɛbe ya hen na, dô yebere topɔ kaskar tori aɲ diɲ maa mana wo *dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe jô.

48 Menba, Jêsu ay kwôlê kôlɛi iyônɲ ba: «Ken eraɲ naɲ yebere topɔ kaskar men, kwore men kôberɲge a wô berenare mega wo kené kena beré na gemsɔ iyônɲ.

49 En mô perêɲge a sa pôn pôn gelɛɲ bɛɲê are bô *iyéy Emen a menba, ken era sa beren né wô mi ba? Nɛɲba, yi hen iyônɲ bi kwôlo na liɲ bô magtubu to Emen a hen na, ariri ré liɲ.»

50 Menba, bay tô Jêsu kêm gerɛi dɛri aɲ.

51 Kema mana wo pônɔ bi Jêsu. Kema mana bi wo hen dôbe bargay ka lebari a yiri a. Asgarɲê ka bu Jêsu hen na, sa herɛɲ sa mana bi wo hen aɲ bɛri.

52 Nɛɲba, ôbi ɲu bargay kari aɲ, aɲ ge yiri senɛe.

Jêsu dɛbu tumô bay jerê kwôlê a

(Mt 26: 57-68, Lk 22: 54-55,63-71, Ja 18: 13-14,19-24)

53 Bay ôriɲ naɲ Jêsu iyé dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe menba, damné kaɲ bay bê kwôbe ka dɛaɲɛi men, surɲê men, bay derê tô tô tô Emen a men, saɛi wô daɲare.

54 Piyêr ô tô Jêsu a dôriɲ tôri baɲ cêgê dê dê kwôy ôriɲ karaɲ derô haba wo dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe a. Ôbi mô iyêbe tare naɲ bay gemé kibi iyé dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe bi wo hen.

55 Damné kaɲ bay bê kwôbe naɲ *Sanédrên kêm woge geré wo ciré dɛri kwôlo dami sari a aɲ ciré deriɲni, nɛɲba, bay uwôɲ geréri ré.

56 Wôsa ka pônɔ kôl kwôlê woɲ benare gengɛɲ sari. Nɛɲba, kwôlê woɛi bi wo hen bɛɲ pôn né.

57 Ka pônɔ hena aɲ kôl kwôlê woɲ benare gengɛɲ sari kôl iyônɲ ba:

58 «Nini toy wo ôbi kôl iyônɲ ba: <Na té iyéy Emen to gawrê a dé naɲ kôbriɛi hen aɲ sa subu na herê dé to dɛaɲɛi hôriɲ aɲ na to gawrê a dé naɲ kôbriɛi ré.> »

59 Gengɛɲ sa kwôlê wo iyére bi wo hen kôba, kwôlê woɛi bɛɲ pôn né.

60 Menba, dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe hena ta perê kwônê bɛɲê aɲ engere Jêsu iyônɲ ba: «Ju uwôl kwôlê sa kwo gawrê bay ka hen kôl gengɛɲ sam hen né ba?»

⁶¹ Jésu wôm tòn. Ôbi uwôl kwôlê wôni sara ré. Menba, dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe hô engeri kôl iyôn ba: «Ju na *Krist, kwo Emen dôri hen, Kema Emen wo nêma ayê kibi hen ba?»

⁶² Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Ena ôbi bi a merê hen. Aɲ ka gelen nôbi Kema Gawra na merê sa kôbi gusurô wo Emen woy ôbi néé hen men, ka gelen na hera perê kiriy ka geri a derômaran a.»

⁶³ Menba, dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe yêgeré bargay ka yiri a hen aɲ aɲ kôl iyôn ba: «Nana hô gem na i dema ré kelêna kwôli sôn ba?»

⁶⁴ Ken toy tiiré wo ôbi tiiré Emen ôm hen niɲ na, kwôli mi a kené erem niɲ ba?»

Menba, bay kêm uwôli kwôlê sari a kôl iyôn ba: «Ôbi na kwoɲ deré.»

⁶⁵ Menba, bijné ka pônî ay tô tibéri kalê a sari a men, bay ha tiri ta aɲ bay esuge kôbriji cibijni aɲ bay kôli iyôn ba: «Li yem môɲ jeré na *ôbi kibi Emen iyôn aɲ ju kelêni i a dêm hen ba?»

Menba, bay gemé kibi iyé dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe hen kôba, sêri tô mari a a men.

Piyêr tôriɲ Jésu

(Mt 26: 69-75, Lk 22: 56-62, Ja 18: 15-18,25-27)

⁶⁶ Kirijna Piyêr ré môriɲ tôriɲ a tòn derô haba hen na, hende lê jé iyé dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe to pônî a sa.

⁶⁷ Hende gel Piyêr wo iyêbe tare môriɲ hen menba, hende bôri dééɲ aɲ kôli iyôn ba: «Jôbi kôba na ju ô naɲ Jésu wo Najarêt men ré ba?»

⁶⁸ Menba, Piyêr uwôser kôl iyôn ba: «En hôn né. En hôn bô kwôlê wo me kôl hen né.» Menba, ôbi si ô si kibi geré nô.

⁶⁹ Hende gili menba, hô kôliɲ bijné ka debe ya hen iyôn ba: «Ôbi na kwo gawré bay ka hen men.»

⁷⁰ Piyêr hô uwôser têê pôn a sôn. Sem cêgê menba, bijné ka debe ya hen na, kôliɲ Piyêr iyôn ba: «Na tiri wo jôbi kôba ju na kwo bijné bay ka hen wôsa ju na kwo Galilé men.»

⁷¹ Menba, Piyêr dusu yiri kôl iyôn ba: «Hena ené kôl ya ré ba, bi Emen deren. Gawra wo ken kôl kwôli hen na, en hônî ré.»

⁷² Kiriy bay ka hen têê wô wori menba, kura yel. Menba, bô Piyêr jibri sa kwôlo Jésu na kôli kôl iyôn ba: «Já uwôserê jeré hônên né têê subu dema kura ré yilé têê wô.» Menba, ôbi si nô aɲ sôm.

15

Jésu debu tumô Pilat a

(Mt 27: 1-2,11-14, Lk 23: 1-5, Ja 18: 28-38)

¹ Tô kiriy cud menba, damné kaɲ bay bê kwôbe danji naɲ surjê men, *bay deré tô tô to Emen naɲ *Sanédren kêm ka ba hen a men. Kirijna bay harê Jésu

menba, bay ôrijn nañ dī ô bijn Pilat.

² Pilat engereri iyôñ ba: «Ju na kelma ôbi emê sa iyé Jubnê bi ba?» Menba, Jêsu uwôli sara iyôñ ba: «Jôbi a kelê hen.»

³ Damné kañ bay bê kwôbe karê kwôlê wo kwôni dīñ Jêsu a sari a.

⁴ Menba, Pilat hô engereri iyôñ ba: «Ju uwôli kwôlê wôni sa kwôlê wo bay kôl kêm hen né ba? Toy kwôlê wo bay pôy dêm kem a hen.»

⁵ Menba, Jêsu uwôli kwôlê wôni sara ré añ li wo tini Pilat ge kay.

Bay uwôl kwôli temare sa Jêsu a

(Mt 27: 15-26, Lk 23: 13-25, Ja 18: 39 - 19: 16)

⁶ Elê elê nañ sa geserê *Pak ba, Pilat uwôl kwôni pôn ta bô dangay a. Na kwôni wo bijné gey bi bay ré uwôli ta.

⁷ Gawra wo pôni bay uwôgeri Barabas yi dangay a nañ bandijnê wôsa bay na gey bi kelma ré ômji ré, menba, bay na duu gawra pôn.

⁸ Kwônê bijné eraji si iyé Pilat añ bay kôlijn Pilat ré li aña kwo ré lérê gañ gañ hen biji.

⁹ Menba, Pilat uwôlji sara iyôñ ba: «Ken gey bi ené ulêñge kelma wo Jubnê ta ba?»

¹⁰ Wôsa ôbi hôn wo ré na terbére a ré lijī ana damné kañ bay bê kwôbe ré berijn Jêsu bi hen.

¹¹ Menba, damné kañ bay bê kwôbe gwôsiji bijné ré

kôlijn Pilat ré uwôl Barabas ta dī.

¹² Pilat hô engereri iyôñ ba: «Na mi a ené lê nañ kwo bay uwôgeri kelma wo Jubnê hen ba?»

¹³ Menba, bay kêm kôli kibriji pôn iyôñ ba: «Diri añ ju bééri sa gurô tagelê.»

¹⁴ Pilat engereri iyôñ ba: «Na mi ka habijn a ôbi ré li ba?» Menba, bay hô kôli kêm iyôñ ba: «Bééri sa gurô tagelê.»

¹⁵ Pilat gey lê aña bôrji gey hen añ ôbi uwôl Barabas ta men, ôbi bi bay yêmnê Jêsu nañ tinêre añ nôgiri bijn asgarjê bi ré ô bééri haji nij.

Asgarjê ayrê Jêsu

(Mt 27: 27-31, Ja 19: 2-3)

¹⁶ Asgarjê ôrijn nañ Jêsu kini merê Pilat a menba, bay uwôge tô kwônê bijné kaji ka ba hen.

¹⁷ Bay dôbijn Jêsu bargay ka hendi silim silim men, bay gaa jabga woñ kenare nañ gesem dôbri sari a a men.

¹⁸ Menba, bay liri dosé kôl iyôñ ba: «Dosé tom, kelma wo Jubnê.»

¹⁹ Menba, bay sêri sari a nañ gusera men, bay tibiri kalê a sari a men, bay cubu gubarji tumôri a mega wo ciré biri kwôlê iyôñ a men.

²⁰ Kirina bay sili hen iyôñ nij na, bay dô bargay ka hendi silim silim ka bay ré dôbri yiri a hen men, bay hô tôbri bargay kari hôrijn añ bay sijn nañ dī nô wô erê bééri sa gurô tagelê.

Bay bér Jésu sa gurô tagelê

(Mt 27: 32-44, Lk 23: 26-43, Ja 19: 17-27)

21 Simô wo na gawra wo Sirên uwo tô nonore a ô erê wori. Ôbi na iba si Alêksander na Rupus. Menba, asgarjê biri erej biri ay gurô tagelê wo Jésu.

22 Menba, asgarjê ôrij na Jésu kirij ka bay uwôgeji Gwôlgwota. Gwôlgwota na, iyayiri na ibé sa gawra.

23 Bay gey ciré bij Jésu care toj kam tijador na kalmê ka bay uwôgeji *miir hen bô bi ôbi ré yi, nijba, Jésu ka.

24 Asgarjê bér Jésu sa gurô tagelê a pârji bargay kari cêjji na geré wo jalaw terê.

25 Kirija bay bééri sa gurô tagelê hen iyôn na, tare na dengêse toj tô kirij.

26 Sa gurô wo bay bééri ya hen na, bay li magtubu di ya uwôlij kwôlé sari a kôl iyôn ba: «Kelma wo Jubnê.»

27 Bay bér bay gemsare ka pôni wô na Jésu, kwo pôni sa kôbri maa men, kwo pôni sa kôbri gusurô men. [

28 Na hen iyôn a kwôlo na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Bay dayri pôn na bay gemsare» hen ré ô na geréri têrê têrê.]

29 Bijé ka ô tô geré hen kôba, tiiré Jésu a lij sarji ômij ya ya a bay kôl iyôn ba: «Jôbi ju kôl jeré té *iyéy

Emen a jeré hô dé hôrij sa subu dêj hen na,

30 gôlij na yem a ju herbo tôj sa gurô tagelê nija gelé.»

31 Damné ka bay bê kwôbe na bay deré tô tô to Emen ayré Jésu kôlijji perêrji a iyôn ba: «Ôbi gôlij na bijné menba, ôbi nê gôlij na yiri ré.

32 Ôbi wo na *Krist, kwo Emen dôri hen, Kelma wo *Israyêl bi herbo sa gurô tagelê tôj bi nija gelé a nija bê bôrni sari a.»

Bijné ka bay béérji kwari a hen kôba, tiréri a men.

Temay Jésu

(Mt 27: 45-56, Lk 23: 44-49, Ja 19: 28-30)

33 Kirija tare dubu dîjne na, kirij hendu sa terare a nà kêm kwôy tare tô yébé ayij sa tôjne ta hen.

34 Kirija tare to yébé ayij sa tôjne ta hen nê menba, Jésu jô gura wo dami kôl iyôn ba: «Elwa, Elwa lema sabaktani?» (Bôri na: «Emen wujê, Emen wujê wô mi a jeré dén a hen iyôn ba?»))

35 Bijé ka pôni ka debe ya hen na, kirija bay toy tôri hen iyôn, menba, bay kôl iyôn ba: «Toyênge, ôbi uwôge *Eli.»

36 Menba, kwo pôni ge ô dôbê kibi bargay bô kam tijador ka bay uwôgeji binêger hen a dôbe kibi gurô bij Jésu bi ôbi ré yi, a kôl iyôn ba: «Di jan, naa

gelé sé Eli a so sa herberi sa gurô tagelê ba?»

37 Menba, Jésus jô gura naŋ tîri to dami menba, kibri wôm men.

38 Bargay ka bay ha jôriŋ bô iyéy Emen a hen na, yêgijŋ derôre a wôô ayijŋ tîri ta kwôy uwôl tîŋ.

39 Dami wo asgar wo ðebe si tumô gel temayri hen na, kôl iyôŋ ba: «Gawra bi wo hen na, na Kema Emen bi tiri a men.»

40 Kirijŋ bay ka hen na, yébé ka pônî ðebe ya sêd wolé gel. Perêrji a na Mari to Magdala men, Mari toŋ yo si *Jak wo ðe naŋ Josês men, Salomé men.

41 Yébé bay ka hen na ôrji tô Jésus a men, na li anŋaŋ emê biri a men, kirijna ôbi na baŋ Galilé. Men, yébé ka ðaŋgi kwône ka na ôrji naŋ Jésus Jérusalêm a hen ya men.

Emé Jésus

(Mt 27: 57-61, Lk 23: 50-56, Ja 19: 38-42)

42 Kirijna tare kurijŋ nijŋ na, mega wo na sa béré sa tê sa *sa merê ta menba,

43 Josêp wo Arimaté sa, ôbi na Sanédren wo dami wo bay biri kwôlê perê megêri a men, ôbi mô gem *emê iyére to Emen ta a era hen. Ôbi ay harê uwôl aŋ ô iyé *Pilata a ô engêreri temay Jésus.

44 Tini Pilat ge kay wo Jésus ré ma nijŋ. Menba, ôbi jé uwôga dami wo asgarjê aŋ engeri séé Jésus ré ma na ca yeŋ ba?

45 Kirijna dami wo asgarjê kôli mega wo Jésus ré ma na tiri na, Pilat ay tôô bi bay ré ði Josêp ré ayê temayri.

46 Josêp kelo kibi bargay ka bôri aŋ, dô temay Jésus tîŋ sa gurô tagelê aŋ lêgeriri naŋ bargay ka bôri aŋ ô eméri bô iyom wo bay kerge bô keram a, menba, gerŋge kulmaŋ keram legijŋ kibi kampê ta.

47 Mari to Magdala naŋ Mari toŋ yo Jak gelji kirijŋ ka bay emijŋ Jésus ya hen.

16

Jésu ji si kampê

(Mt 28: 1-8, Lk 24: 1-12, Ja 20: 1-10)

1 Kirijna sa *sa merê ta di jô nijŋ menba, Mari to Magdala men, Mari yo *Jak men, Salomé men, kelji ider wo ðijé dô bi ciré erê wusé sa temay Jésus a.

2 Sa pôn cêgi sa sa merê ta a naŋ sa demas menba, yébé bay ka hen ôrji tô kirijŋ pulôl sa kampê kirijna tare aya gubeŋ hen.

3 Bay kôlijŋ yirji iyôŋ ba: «I a gerŋgé kulmaŋ keram wo yi kibi kampê hen béna ba?»

4 Bay ay tirji menba, gelji kulmaŋ keram wo dami bi wo hen kwôni gerŋgeri wolé.

5 Bay si bô kampê aŋ gelji kema mana pôn mô si sa kôbi gusurô sa kampê. Kema mana bi wo hen dôbe bargay ka bôri aŋ yeŋge. Menba, yébé bay ka hen harê liji.

6 Menba, ôbi kôlji iyôŋ ba: «Harêŋge né. Ken woge

na Jésu wo Najarêt wo bay na bééri hen né ba? Ôbi ji si kampê. Ôbi naŋ na. Gelênge kirij ka bay emijni ya hen a nà.

⁷ Herênge ken ô kôlij bay tôri men, Piyêr a men, mega wo Jésu ré ô tumôrŋge a Galilé. Na yaŋ a kené erê geléri mega wo ôbi na kelênge hen iyôŋ.»

⁸ Yébé bay ka hen soji bô kampê gerji men, bay wuré men, harê liji a men. Bay kôlij kwôni kwôlê wôni ré wôsa harê liji gaŋ.

Jésu si sa Mari toŋ Magdala

(Mt 28: 9-10, Ja 20: 11-18)

⁹ Jésu ji si kampê tô kirij cud sa pôn cêgi sa sa merê ta menba, ôbi si sa Mari to Magdala to ôbi na dage tunu to habij jurgem a yere a.

¹⁰ Mari to Magdala ô kôlij megêre ka na naŋ dī hen ka uwôbe aŋ sôm hen mega wo teré ɣna Jésu.

¹¹ Kirijna bay toy wo Jésu ré ji si kampê men, hende gelori a men na, bay nare sara.

Jésu si sa bay tôri ka wôô hen

(Lk 24: 13-35)

¹² Cêgeri wori menba, Jésu gel yiri gay bij bay tôri ka wôô perêrji a ka ôrji nono hen.

¹³ Menba, bay heraji a Jérusalêm a sa kôlij tô megêrji ka ba hen, ciré ɣna Jésu menba, megêrji bay ka hen na naŋ ci.

Jésu si sa bay tôri ka môj kibi pôn hen

(Mt 28: 16-20, Lk 24: 36-49, Ja 20: 19-23, Jé lê bay jé 1: 6-8)

¹⁴ Cêgê menba, Jésu si sa bay tôri ka môj kibi pôn hen kirijna bay mô ôm emê menba, Jésu nayji wôsa bô dengelé woji men, wô wo bay bi bôrji sa kwôlê wo bijné ka uwonni tô jê sé kampê hen na ré a men.

¹⁵ Menba, ôbi kôlji iyôŋ ba: «Erênge naŋ sa iyére iyére sa terare a nà aŋ ken uwôl béré Kwôlo Dôri bij gawrê kêm.

¹⁶ Kwôni wo bi bôri sa Kwôlo Dôri bi wo hen a men, li batêm a men ná, a ɣné gelê. Nijba, kwôni bi bôri sara ré na kwôlê a beré sari.

¹⁷ Gelênge angaŋ gijné ka a ɣné bijné ka bi bôrji sa Kwôlo Dôri a a nà: naŋ henen ná, bay a dagê tunu to habij men, bay iyêlê kibi kwôlê wo daŋné a men.

¹⁸ Hena bay ré bu kalaw naŋ kôbriji ley, yiji hana wo maŋ a men kôba, ani kani a liji ré. Hena bay ré uwôl kôbriji sa bay ômpare a ná, bay a berarê.»

Jésu hô derômaran a

(Lk 24: 50-53, Jé lê bay jé 1: 9-11)

¹⁹ Kelma Jésu kirijna ôbi kôlij bay tôri hen iyôŋ menba, Emen ayri ôrij ta derômaran a aŋ ôbi ô merê sa kôbri wop gusurô.

²⁰ Menba, bay tôri ôrji ulê béré naŋ kirij kêm. Kelma li naŋ ci aŋ ôbi bi bay li

aṅgaṅ giṅê biṅ tô kwôlê wo
bay kôl hen mega wo ré na
tu kwôlê.]

DERÉ KIBI KWÔLÊ

[Menba, Mari to Magdala
men, Mari toṅ yo Jak men,
naṅ Salomé a men, ôrji lew
ô kôliṅ Piyêr naṅ megêri
kwôlê wo kema mana wo
ré kelaji hen. Cêgeri wori
menba, Jêsu naṅ yiri jéji si tô
emen men, si kini kuripare
tare a men, ulê béré kwôlo
yi naṅ jeṅgêri hen men, kwo
a ménij né hen men, kwo
kwôni a uwôṅij gelé wo naṅ
kwini hen a men hen.]

Kwôlo Dôri wo Emen wo Luk kôl kwôli bô magtubu tori a Kwôlo kôl kwôli magtubu to Luk li hen

Mega wo Matiyé lij Kwôlo Dôri wori hen iyôn na, Kwôlo Dôri wo Luk li bô magtubu tori a hen na, ôbi li môj Mark na lij kwori hen iyôn. Kwôlo ôbi li bô magtubu tori hende to hen a na:

1. Ôbi kôl na kwôli Ja ôbi lê batêm mega wo ré na ôbi kelê kwôli sa wo Jésus (3: 1-20) men, batêm to Jésus li men, lamê wo ôbi bare lamni a men (3: 21 - 4: 13).
2. Ôbi kôl kwôli derê kwôlé wo Jésus dô Galilé men, berarê wo ôbi berare bijné a men (4: 14 - 9: 50).
3. Ôbi kôl na kwôli kergare to Jésus hena Galilé ô Jérusalêm a hen (9: 51 - 19: 28). Nijnba, Luk hô kôl kwôlo dangi gap sa kwo Mark na kôl nin hen. Kwôlo ôbi kôl ôbi a na: Gawra wo Samari won ôbi bô derê men, ôbi uné won ôbi galé hen men, kema gawra wo ge kay an bay hô uwonni hen men, erê wo Jésus ô iyé si Mart nap Mari a a men.
4. Ôbi kôl na kwôlé yê wo

bay yê Jésus Jérusalêm a (19: 29 - 21: 38).

5. Na kwôli gerjé gusij to Jésus nap kwôli temayri (Sapitre 22-23).
6. Ôbi duu kibi magtubu tori hende to hen nap kwôli wulê won Pak (Sapitre 24) kirija Jésus sij sa bay tôri ka wôô ka ô wô erê Emayus hen pa dema ré sa kôl kwôli ayê wo Emen ay Jésus hôrij derômaran a tó.

Sapitre 1: 1-4 na, Luk kôl kwôli kwôni wo ôbi li magtubu hende to hen biri hen men, kwôli soderé wo ôbi soderé magtubu tôri hende to hen a men. Bô magtubu Kwôlo Dôri hende to ôbi li hen na, ôbi kôl kwôli tô môj wo Jésus nap kwo Ja ôbi lê batêm (Sapitre 1-2). Na ya hen a ôbi ré kôl kwôli sé wo *mana wo derômaran a si sa Mari a men, kwôli yê Ja ôbi lê batêm men, yê Jésus nap ayê wo bay abê gamgê ay kibri hen nap kurôn wo Mari kebe hen men, kwôli Jakari men, kwôli Siméjôn a men. Men, Luk kôl wo Jésus ré na Emen men, ré na tô môj wo *Israyêl men, kwôli anga saari li bijn bijné ka sa terare a na a men. Luk kôl kwôli geyé wo Emen gey bijné ka bay bôrji môj ani ré hen men, ka bay tôrjéji hen men, yébé men, bay nimré men, bijné ka na Jubné ré hen a men. Men kwôli jé wo dami wo Tini Emen li men, yi derê men, heramê men, uwôlé Emen a men wo Kwôlo Dôri bi wo hen bijn

bijné hen.

Perê bay lê magtubu ka pôrbu ka gengijn sa Kwôlo Dôri hen na, na Luk a dé yiri yi bijné ka na Jubnê ré hen a damañ. Mega wo bay hôn hara wo Jubnê ré hen iyôn na, ôbi mase wô derê tô ança bay hôn né hen sélé biji. Kwona nabay ka kemnêñ na, na Kwôlo Dôri wo hônijn dô. Men, hena nana dêñse dô ba, naa sé sa ôbi gôlijn nañ gawrê kêm hen a men.

Luk kôl kwôli ança ré liri ana díré da lij magtubu hende to hen

¹ Dami wupê Téwpil, mega wo bijné kwône na li magtubu kôlijn kwôli ança li sa iyére toni a hen men,

² bay kôl kwôli are bay ka hen têj têj mega wo kamañ ka tumô ka na gel nañ tirji añ bay yi bay ulê béré kwôlê bi wo hen iyôn men hen.

³ Na ôbi á, nôbi kôba, kirija en kôbe tô are bay ka bay na kôl kwôliji hen ayijn tôri tô hanêrji a yeñ hen na, dami wupê Téwpil,

⁴ en gey bi ené lê magtubu dôrem kwôliji bi jeré hôn mega wo kwôli are bay ka kêm ka na ju toy hen na, ré na kwôlê woñ tiri, díba benayri ré nañ.

Béré kwôli yê Ja ôbi lij bijné batêm

⁵ Kirija *Hérôd a nà ná kelma wo Judé hen na, ôbi bê kwôbe wo bay uwôgeri Jakari hen mô ya, ôbi na

gwogelê jé wo ca ba nà ná Abiya a nà ná ôbi sari hen. Tamni Elijabêt na tô môp wo Arôn wo na *dami wo damné kañ bay bê kwôbe hen.

⁶ Bay wôo bem na bijné kañ derôre tumô Emen a men, bay li tôo to Kelma kêm men, bay bi kwôlê sara a men nañ tô geréri.

⁷ Nijba, bay ôriñ nañ kamrê ré wôsa Elijabêt yê wore nañ. Añ haw hen bay kôba haal nij men.

⁸ Sa to pôni a ná, Jakari ô wô lê jé wo bay bê kwôbe tumô Emen a wôsa na wulê woji.

⁹ Mega wo bay lêrê gañ gañ hen iyôn na, bay dô Jakari nañ jalatirê bi ré ô uwoyé gindiriw bô ira kirijn ka yi nañ jengêrji ka gengijn sa Kelma hen.

¹⁰ Kwônê bijné uwôl Emen nô tay uwoyé gindiriw bi wo hen a.

¹¹ Kirijn bay ka hen na, mana wo Kelma si sa Jakari kini uwoyé gindiriw bi wo hen a añ dëbu si sa kôbi gusurô.

¹² Kirija Jakari gel mana wo Kelma hen iyôn menba, tini ge kay men, harê kôba liri damañ a men.

¹³ Nijba, *mana wo Kelma bi wo hen kôli iyôn ba: «Hare ré, Jakari, wôsa Emen toy uwôlê wom. Tamnem Elijabêt a yêm kema iba añ já uwôgeri Ja.

¹⁴ Já upé yi derê damañ men, bijné kwône a lê yi derê wô sa yêri a men.

15 Wôsa ôbi a yé gawra wo dami tumô Kelma men, ôbi a yê care to bay li nap yê tipador hen né men, anğa maan ka đangi kani ré a men, an Tunu toj hendi bô bôre a wunê bôri ayij tôri kirija ôbi ban bô yori a tô.

16 Ôbi a heran nap kam *Israyêl kwône bij Kelma Emen woji.

17 Men, ôbi a yé ôbi ulê béré wo Kelma nap Tini Emen to *Eli na ôrij hen men, nap néé wo ôbi na ôrij hen a men, wô lê bi balê kamrê kan imjê ré gey kamniji men, derê tumô bay narê kwôlê bi bay ré erem kwôlê woj derôre an ré yij gawrê ka ôbi bu sa têrji wô sa wo Kelma hen men.»

18 Jakari kôlij *mana wo derômaran a iyôn ba: «Na ba na henê na iyen pôn mega wo kwôlê bi wo hen ré na tiri ba? Wôsa ena kwo iyêri nij men, tamnen kôba haal nij a men.»

19 Mana wo derômaran a uwôli sara iyôn ba: «Ena Gabriyêl wo đebu tumô Emen. Ôbi a joon bi ené iyêlem men, ené kôlem kwôli Kwôlo Dôri bi wo hen.

20 Mega wo ju bi bôm sa kwôlê wo en kôlem a hen né bi wo wulêri nêmba ariri a lij hen na, já iyêlê kwôlê ré kwôy jêj wulê are bay ka hen a lij.»

21 Kirija Jakari ba bô ira tô menba, bijné gemni nô an bay sun wo ôbi ré yo gan kirij ka yi nap jengêrji a.

22 Kirija ôbi so nô na, ôbi nêmba iyêlêji kwôlê wôni ré menba, bay hôn mega wo pelal ré jerari kirij ka yi nap jengêrji a hen, ôbi lij kôbri mera an mô menen.

23 Kirija wulê jê bê kwôbe wori kô nij na, ôbi hô ij hari nij.

24 Cêgeri wori menba, Elijabêl yi kwoo, menba, hende uwôbe kwôy li geserê bay, an kôl iyôn ba:

25 «Gelenge, anğa Kelma li ben wulê wo ôbi uwôlij tiri san a an anğa na yén tayre tu bijné hen na, ôbi dôren kibi a nij.»

Béré kwôli yê Jêsu

26 Geserê jii cêgi kwôli kwooy Ja ôbi lê batêm a menba, Emen jê mana wori wo bay uwôgeri Gabriyêl hen Najarêl a bô emê wo Galilé.

27 Ligi môni temale to bay mójne bij Josêp wo na kunj kelma Dabid hen. Môni temale hende to hen hene na Mari.

28 Mana wo derômaran a ô iyê Mari a an kôle iyôn ba: «En lêre dosé, mini to Emen li dô nap mu hen, Kelma baa nap mu.»

29 Kirija Mari toy hen iyôn menba, tuunu ge kay an hende erem iyôn ba dosé to na ba bôre ré na iyen ba?

30 Menba, *mana wo derômaran a kôle iyôn ba: «Hare ré Mari, Emen genge lê derê nap mu.

31 Mu toy, ma yê kwoo an ma yê kema iba an ma uwôgiri Jêsu.

32 Ôbi a yé kwôni wo dami men, bay a uwôgiri Kema Emen woɲ ôbi gôliɲ sa are kêmen hen men, Kelma Emen a biri merê sa gagay kenare to môyri Dabid a men.

33 Ôbi a merê sa tô môm wo Jakwôb a yôd aɲ emê iyére tori a kerê ré kwôy.»

34 Mari kôliɲ mana wo derômaraɲ a iyôm ba: «En yij naɲ iba wôni ré menba, na yé kwoo na iyeɲ ba?»

35 Menba, mana wo derômaraɲ a uwôle sara iyôm ba: «Tunu toɲ hendi bô bôre a herbé sarê aɲ néé wo Emen woɲ ôbi gôliɲ sa are kêmen hen a têlé sarê naɲ tunuru. Na ôbi á, kema wo ré yêɲ hen ré yij naɲ jengêri hen men, bay a uwôgiri Kema Emen a men.

36 Elijabêt toɲ gôbrerê hen kôba yi kwori kema iba naɲ halêre hen li geserê jii nij, hende to bay na kôl yê wore ré naɲ bi.

37 Wôsa ani gôliɲ Emen né.»

38 Menba, Mari kôl iyôm ba: «Ena hende jé to Kelma. Bi are bay ka hen yi mega wo ju kôliɲ hen iyôm.»

Menba, mana wo derômaraɲ a ðure aɲ ô.

Mari ô gelé Elijabêt

39 Sem cêgê menba, Mari hena kerêd ô lew môni iyére to bô emê wo Juda to keram yi ya gaɲ hen.

40 Hende si bô iyé Jakari a aɲ liɲ Elijabêt dosé.

41 Kirija Elijabêt toy dosé to Mari lere hen menba, kema wo bôre a hen li yiri

menba, Tunu toɲ hendi bô bôre wôn bôre ta.

42 Hende jô gura wo dami aɲ kôl iyôm ba: «Terê kibi wo Emen yi sarê gôliɲ kwo yébé kêmen men, terê kibi wo Emen yi sa kema wo yi bôre a hen a men.

43 Yo Kelma wupê, eni to na a merê era kwôy sa gelen hen ba?

44 Wôsa kirija en toy dosé menba, kema wo yi bôn a hen li yiri liɲ yi derê.

45 Yi derê yi wô sa to bi bôre sa kwôlo hende na toy a kibi mana wo Kelma aɲ hôn mega wo ariri a liɲ hen.»

Kurôm wo Mari kebe

46 Menba, Mari kôl iyôm ba:

«En kebe kurôm naɲ yi derê ayij kibi dampare to Kelma.

47 En sê perê sa kibi Emen woɲ ôbi gôliɲ naɲ en.

48 Bi wo ena hendi jé tori to ena ani ré hen kôba ôbi dí tiri san a.

Na tiri, tô yê ðijé kêmen a kelê kwôy kwôy wo yi derê ré yi wô san.

49 Wôsa kwo néeri gôliɲ sa are kêmen hen li anga dami wô san.

Hini yi naɲ jengêri.

50 Bô derê wori yi wô sa ka hareri a hen naɲ tô môm môm.

51 Ôbi eraɲ naɲ néé wori aɲ userij ðijé ka ôrij naɲ ermé woɲ uwôyrê yi hen.

52 Ôbi dage bay néé ka tôɲ na sa gagay kenare toji a aɲ henaɲ naɲ

ka bay bôrji môj ani ré hen
taa.

53 Ôbi bij ka kurôn liji hen
ari uné kwôy nêmj
men,

bay uné ba ôbi tô ari uné kaji
bay ka hen a
a dageji kôbriji senje men.

54 Ôbi era sa li nap bijné
ka Israyêl ka na manê
kari hen

wôsa ôbi gôrbijn sa bô derê
wo ôbi na li nap
*Abraham hen né
men,

55 kwôy kemnêj kôba, ôbi li
nap kwôngêri
mega wo ôbi na ayijn tôri bijn
môjnêrna hen iyôn.»

56 Mari mô iyé Elijabêt a
kwôy geserê subu dema ré
hô ij tô.

*Yê Ja ôbi lê batêm nap
walê keŋ wori*

57 Wulê wo Elijabêt a yêj
nêmj menba, hende yê kema
iba.

58 Bay kware nap balêre
toy wo Kelma ré li dô nap tu
hen iyôn na, bay kôba li yi
derê nap tu men.

59 Wulê jurgem cêgi yê Ja
ôbi lê batêm a menba, bay
ôrij nap dî ciré erê walêri
keŋ men, bay gey uwôgiri
Jakari mega hini ibari iyôn
men.

60 Nijba, yori kôl iyôn ba:
«Ej en, bay ré uwôgeri Ja
dî.»

61 Menba, bay kôle iyôn ba
kwôni woj gôbrerê wo hini
ôm iyôn ba nap.

62 Bay lij Jakari kôbriji na
ba ôbi ré gey uwôgiri iyeŋ
ba?

63 Ôbi engere are diré dij
are aŋ dî iyôn ba: «Hini na
Ja.» Menba, bay kêm tiniji ge
kay.

64 Kirij bay ka hen menba,
kibri nap kôli beserij aŋ ôbi
iyêl kwôlê uwôlij hini emê
sa Emen a.

65 Kirij bay ka hen na,
harê li bijné kêm ka mô kwa
kwa hen men, ka merê sa
kam iyêre to sa iyé Judé to
keram yi ya gap hen a men
na, kôl kwôli are bay ka hen.

66 Bijné kêm ka toy kwôli
are bay ka hen na, bu bôrji
a aŋ bay namnij iyôn ba:
«Kema bi wo hen a yé iyeŋ?»

Na tiri kôbi Kelma na sari
a.

*Kurôn wo Jakari kebe
gengij sa aŋga ré era hen*

67 Tunu na wôn bô Jakari
iba kema bi wo hen aŋ na
kôlij bijné kwôlo Emen na
kôl hen kôl iyôn ba:

68 «Heramê yi gengij sa
Kelma wo na Emen
wo Israyêl,

wôsa ôbi era sa li nap bijné
kari a men,

ôbi dôrji kôbi bay bareji a a
men,

69 ôbi soj nap ôbi néé woj
ôbi gôlij nap na peré
kwôngê mana wori
kelma Dabid a.

70 Na hen iyôn a ôbi na ré kôl
ca tumô nap bay kibri
ka na yi jeŋgêrji hen.

71 Mega wo ôbi diré derêna
kôbi bay barena men,
kôbi bijné kêm ka tôrnêna
hen a men.

72 Ôbi gel bô derê wori wo sa
môjnêrna men,

hô erem sa tôô toj bijnare to
yi naj jengêre to ôbi
na ay hen men,

73 sa tôri to ôbi na ay bijn
*Abraham ibarna,

74 ðiré derêna kôbi bay
barena aj nana tibri
naj harê ré nij

75 men, bi nana yij naj
jengêrna men,

nana yij kaj derôre a men
kwôy wo nana baj sa
terare a na tô hen.

76 Aj jôbi kema na,
bay a uwôgem *ôbi kibi
Emen woj ôbi gôlij sa
are kêm hen

wôsa já erê tumô Kelma a
wô janê geré wori

77 men, bi bijné kari ré hôn
ðiré sa gôlij naj ci
aj ðiré ðij bôri jal sa têrij
toji a.

78 Emen wona na ôbi berê tu
ja wo dami men,
na ôbi bô derê wo dami a
men.

Na hen iyônj aya, ôbi réé
bé kirij ka peranj
ka hena derômaraj a
gelij

mega tare to aya hen iyônj
peranje kirij sarna.

79 Aj kirij ka peranj bay ka
hen na,

peranje si sa bijné ka mô
dilemne a hen men,
ka mô tini temare a hen a
men hen

wô derê tumôrji ôrij naj ci
tô geré bô jalê a.»

Manare to Ja ôbi lê batêm

80 Kema bi wo hen kwori
ba, ôbi a ðebé men, suriyare
uwôgeri a men. Aj kirijna
tiri melên nij menba, ôbi a
erê merê derô gwôlé kwôy

wulê wo ôbi a gelij yiri
tumô *Israyêl a.

2

Yê Jêsu

(Mt 1: 18-25)

1 Wulê bi wo hen na,
kelma wo dami *Sésar Ogust
ay tôô bay ré dêjse bijné ka
sa terare a na kêm ka bô emê
wori a hen.

2 Tôô to tumô toj densê
bijné hende to hen na, na
bô elê wo Kirinus kelma wo
Sésar Ogust na ðiri ôm sa iyé
Siri hen.

3 Bijné kêm ô ðé hiniji i ba
tô môj wori a, wori a.

4 Na hen iyônj a Josêp kôba
ré hena Najarê bô emê wo
Galilé aj hera Bêteléhêm sa
iyé kelma Dabid a bô emê wo
Judê wôsa balêri naj tô môj
wori na kwo kelma Dabid.

5 Ôbi ô wô ðé hini naj
tamni Mari. Hende yi kwo
a men.

6 Sa hende to bay môrij
Bêteléhêm a wô ðij hiniji
hen na, sa yê wo Mari nêm
a men.

7 Menba, hende yê kema
woj kalmare bi wo hen aj
lêgeriri naj bargay uwôli sa
kirij ka bay bijn lari emê ya
hen wôsa kirij ka bay ré yij
naj bô iyéy kergê.

*Mana wo derômaraj si sa
bay gemé gamgé a*

8 Bô nono sa iyére hende
to hen a na, bay abê gamgé
môrji nono gem gamgé kaji
bô yoyre a.

9 Menba, mana wo Kelma
si sarji a aj kirij ka peranj
ka Kelma peranje kirij sarji

a menba, kirij bay ka hen na, harê liji damañ.

10 Menba, *mana wo Kelma bi wo hen kôlji iyôn ba: «Harênge né wôsa en era na wô kelênge Kwôlo Dôri wo a yé yi yé wo dami wo ñijé kêm hen.

11 Kemnêñ bay yênge sa iyé kelma Dabid a ôbi gôlij nañ ken ôbi a na *Krist wo Emen na dôri men, na Kelma a men hen.

12 Anja a gelênge ré na kema bi wo hen a ré na à na: ka upé kema wo bay yêri haw añ lêgerij nañ bargay uwôlij kirij ka bay bij lari emê ya hen.»

13 Kirij bay ka hen na, kwônê *manê ka derômarañ a soji ðebiji kwa kwo tumô hen añ kibji kurôn ayij kibi Emen kôl iyôn ba:

14 «Hini emê yi derômarañ a ta merég wô sa Emen men,

bô jalé yi sa terare a na, wô sa kibi ñijé ka ôbi li dô nañ ci hen men.»

Bay gemé gamgê ôrji Bêteléhêm a

15 Kirijna manê ka derômarañ a bay ka hen ðiji añ añ belji hô ta nij menba, bay gemé gamgê kôl iyôn ba: «Na erênge kwôy Bêteléhêm a ô gelênge are bay ka li are ka Kelma kelêna kwôlij hen.»

16 Bay iyêlbeji ô menba, uwônji Mari nañ Josêp men kema wo dé bi wo hen, yi a

sa kirij ka bay bij lari emê ya hen.

17 Kirij ka bay gili hen iyôn nij menba, bay dô kwôlo ciré toya gengij sa kema bi wo hen hen.

18 Menba, ñijé kêm ka toy kwôlo bay gemé gamgê dô hen na, tiniñ ge kay kêm.

19 Kwo Mari ba hende gem kwôlê bi wo kêm hen bôre a añ woge wô henê bôri.

20 Menba, bay abê gamgê belji hô ij nañ kebé kurôn ayé kibi nañ heramê Emen wô kwôli anja ciré toy men, ciré gel a men hen wô wo ré bij nañ kwôlo *mana wo derômarañ a na ré kôlji hen.

Bay ði hini Jêsu

21 Wulê jurgem cêgi yêri a menba, kirijna sa walij kema bi wo hen keñ nêmenba, bay uwôgeri Jêsu mega wo mana wo derômarañ a na uwôgijni pa dema bay na ré yij kwoyri tô hen iyôn.

Bay ôrij nañ Jêsu iyéy Emen a

22 Kirijna wulê wo si Josêp nañ Mari ré lônij yirji nêmenba mega wo tô to *Moyis na kôlij hen iyôn menba, bay ôrij nañ Jêsu Jérusalêm a ciré erê gelij Kelma*.

23 Mega wo lij hô magtubu tô to Kelma kôl iyôn ba: «Kema iba wo yôn yôn wo na yê kalmare na, a yé gay bij Kelma»

24 men, wô bij kwôbe mega wo tô to Kelma kôlij iyôn ba ré na «bijjalo wô

* 2:22 2: 22 Na lônê yi wô sêlij tumô Emen a.

réba kam derare ré na wôô men hen.»

Kwôlo Siméjôn kôl gengij sa Jésus

²⁵ Kirij bay ka hen na, gawra wo pôni mô Jérusalêm a ya hini na Siméjôn. Na kwôni woj derôre men, li tôô Emen dô a men. Ôbi mô gem bi ðiré gelé kwo ré gôlij nap *Israyêl hen aj Tunu top hendi bô bôre ba nap ði.

²⁶ Tunu top hendi bô bôre kôli ôbi ré ma ré kwôy wo ôbi ré gelij Krist wo Kelma Emen dôri aj jori hen.

²⁷ Tunu top hendi bô bôre jubu tô bôri menba, ôbi era bô *iyéy Emen a menba, kirija balê Jésus erap nap ði ciré lij gengij sari anga tôô kôl ré lij hen menba,

²⁸ ôbi ayri kabrêri a aj ay kibi Emen kôl iyôn ba:

²⁹ «Haw hen Kelma ði mana wom ô nap bô jalê hari nij

wôsa ju li tôm to na ju ay hen nij,

³⁰ wôsa en gel gelê wom bi nap tun nij.

³¹ Gelê bi wo na ju bu sa têeri tu bijné a kêm hen.

³² Ôbi na kirij ka perangi ka a lê aj

bijné ka sa terare a na kêm ka na Jubnê ré hen a hônem men,

ôbi a yé hini emê wo Israyêl bijné kari a men.»

³³ Kirij bay ka hen na, balê kema na tiniji ge kay sa kwôlo Siméjôn kôl gengij sari hen.

³⁴ Siméjôn tô kibri sarji a aj kôlij Mari yo kema na iyôn ba: «Sa kibi kema bi wo Emen dôri hen na, bijné kwône Israyêl a a herij men, ka a hena ta. Ôbi a yé angap gelé ka Emen ka bijné a kapê.

³⁵ Na ôbi a lê bi ermé wo uwôbe bô bijné hen réé hônij. Kworé mini Mari ba, ma gelij gusij môj yebere a réé wayê kabrêre iyôn.»

Kwôlo gengij sa hendi kibi Emen to bay uwôgere Aan hen

³⁶ Kirij bay ka hen na, hendi kibi Emen to pôni hene na Aan mô ya, hende na môni Panuwêl wo tô yé wo Asêr. Hende na iyore to haal gap nij. Hende na gô iyére elê jurgem nap kurôre woj ôbi biyêre.

³⁷ Menba, hende mô marena aj elêre na, tôre marge kibi pôrbu. Hende ba erê bô iyéy Emen a sa pôn né kwôy yoyre nap tu tare men, hende tebe Emen men, jôrij bôre kurôn men, uwôli a men.

³⁸ Hende sa ya têj kirija balê Jésus erap nap ði wô gelij Emen hen menba, hende lij Emen dosé aj dô kwôli kema bi wo hen bijné bijné kêm ka mô gem wo Emen né dô Jérusalêm kôbi Rômêné a hen.

Jésu nap balêri belji hô Najarêt a

³⁹ Kirija Jésus nap balêri liji tôô to Kelma hende to hen kô nij menba, bay belji

hô sa iyérji a Najarêt a bô emê wo Galilé.

⁴⁰ Jêsu ðebu men, ibéri gese men, tu melênê wôn bôri men, bô derê wo Emen baa nañ ði a men.

Jêsu ô bô iyéy Emen a kirija elêri na môj kibi wôô

⁴¹ Nañ elê elê ba balê Jêsu ô Jérusalêm a kwôy kwôy wô lê geserê *Pak.

⁴² Jêsu elêri na môj kibi wôô niñ menba, bay ôriñ nañ ði mega wo hara woji kôl hen iyôn.

⁴³ Kirija bay li geserê bi wo hen kô niñ menba, balê Jêsu bul hô Najarêt a menba, ôbi baa tôñ Jérusalêm a menba, bay hôn né.

⁴⁴ Bay kôl yañ ba ôbi ré ô anê perê ðiné ka bay uwo bem hen ya ya, añ bay ô kwôy li wulê pôn geré. Menba, bay ay tô wogéri perê milñérji a men, perê balêrji a a men.

⁴⁵ Niñba, bay uwônñi ré. Menba, bay wogeri kwôy hôriñ Jérusalêm a.

⁴⁶ Bay wogeri hen iyôn kwôy sa subu dema bay ré ô upéri mô tôñ bô iyéy Emen a perê bay gelinare ðiné tôô to Emen a. Ôbi toy kwôlo bay kôl hen men, ôbi engeriji kwôlê sara men.

⁴⁷ Bigné kêm ka toy kwôlo ôbi kôl hen men, tu melênê wori men, kwôlo ôbi uwônñi sara hen a men na, tiniñ ge kay.

⁴⁸ Kirija balêri gili kirij bay ka hen a ná, tiniñ ge kay añ yori kôli iyôn ba:

«Keman, wô mi a jeré lêni anğa hen iyôn ba? Nibay nañ ibam nini sun kwôlem gañ añ nini wogem kebij kirij.»

⁴⁹ Menba, Jêsu uwônñi sara iyôn ba: «Wô mi a kené wogen ba? Ken hôn mega wo enéé cibé tun tô anğa Iban a iyôn né ba?»

⁵⁰ Niñba, bay hôn bô kwôlo ôbi kôlji hen né kwôy.

⁵¹ Ôbi bul hô nañ ci Najarêt a. Men, ôbi biji kwôlê sa are kêm a a men. Yori gem are bay ka kêm hen bôre a dô.

⁵² Jêsu ðebu men, tu melênê wori kôba erê tumô tumô men, ôbi dé tu Emen men, tu gawrê a men.

3

Ja ôbi liñ ðiné batêm, ôbi derê kwôli Emen

¹ Bô elê môj kibi bay wo emê iyére to Tibêr *Sésar kelma wo dami wo Rômêné hen na, Pos *Pilát wo Sésar na ðiri ôm iyére to Judé men, *Hérôd na na kelma sa terare to Galilé men, yêni Pilip na na kelma sa terare to Ituré men, to Trakwonitid a men, Lisaniya na na kelma sa terare to Abilên a a men.

² Si Aan nañ Kayib ná damné ka damné kañ bay bê kwôbe. Bô elê bi wo hen a ná, Emen bij Ja kema Jakari kwôli a kibri a derô gwôlê.

³ Menba, Ja hena ô gôr sa iyére kêm to yi têm têm kibi cér wo Jurð hen. Añ kôl iyôn ba: «Belênge cêgernge bij têriñ añ ken li batêm añ

bi Emen né dĩn bôri jalê sa têriŋ tonge a.»

4 Ôbi a, kwôlo *ôbi kibi Emen *Esay na kôl bô mag-tubu tori a hen ré ô ya têt têt hen. Ôbi na kôl iyôn ba:

«Bay toy tôô kwôni wo uwôl gura derô gwôlê kôl iyôn ba:

«Nanênge geré wo Kelma men,

nanênge kam geré kari bi ô derôre a men.

5 Tu dogé kêm a ligin men, keram naŋ sa gôserew a hera némijn naŋ sa terare men,

geré wo kwôngi a yé derôre men,

geré wo yi jerew ba janijn némijn a men.

6 Aŋ bijné kêm a gelé gelê wo Emen bijn bijné hen.» »

7 Ja kôlin kwônê bijné ka era bi ôbi ré liji batêm hen iyôn ba: «Kenbay ka ken yi môŋ jênêre iyôn hen, na i a gelênge bi kené gerijn uwoŋge wo Emen wo a era hen ba?

8 Bi jé lêreŋge gel wo kené bul cêgerŋge bijn têriŋ tonge, aŋ ken dĩ kelê «*Abraham na ibarni, Abraham na ibarni» hen baa nin, wôsa en kelênge, jerew wo yi hen na, Emen a nê mê belé lij kamrê bijn Abraham.

9 Haw hen na, tigre yi tô gurô pôn pôn nin aŋ gurô wo yôn yôn wo yêri dô ré ba, a dĩn jôriŋ aŋ uwôlin tare a.»

10 Kwônê bijné engere Ja iyôn ba: «Na mi a niné lê ba?»

11 Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Hena kwôni ré naŋ bargay wôô ba, bi bijn kwo ôriŋ né hen pôn men, kwo ôriŋ aŋgaŋ emê ba, bi bijn kwo naŋni hen men.»

12 *Bay engé wôgê kôba era sa li batêm men, aŋ engeriŋji Ja iyôn ba: «Rabi, na mi a niné lê ba?»

13 Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Wôgê bi wo bay genge hen a kené engé, diba ken enge ani kani a sara ré.»

14 Asgarjê kôba era sa engeriŋi iyôn ba: «A nibay ba, niné li iyeŋ ba?» Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Engênge gursu kôbi kwôni a naŋ kabrê iyêrê ré men, piyênge kwôlê dĩn kwôni sari a wô uwôriŋ gursu toni ré a men. Nipba, ken cebe turŋge a sa sa kôbreŋge wo bay têtênge hen mera.»

15 Bijné mô gem aŋ i ba erem bôri a kôl iyôn ba: «Ôbi a na *Krist, kwo Emen dôri hen ba?»

16 Menba, Ja uwôlji sara kêm kôl iyôn ba: «Nôbi ba, en lênge batêm na naŋ kam, ninba, ôbi wo era hen na, na kwo néeri dê kupê aŋ en nê mê beseré gaŋgi garbê kaŋ têri ré. Ôbi a lênge batêm naŋ Tunu toŋ hendi bô bôre men, naŋ tare a men.

17 Ôbi bu gwore toŋ péé kaw kôbri a wô labijn kirijn kaŋ péé kaw kari ya, aŋ a pera kaw kari eraŋ bê a bô

Jé lê wo gel hal wo kôrbi

béer a. Kurmérji ba, ôbi a uwoyé aṅ bô tare to enḡe bariṅ né yôd hen.»

¹⁸ Na hen iyôṅ men, naṅ gelé kwôlo daṅgi a men, a Ja ré uwôliṅ béré Kwôlo Dôri biṅ biṅé.

¹⁹ Men, ôbi na nay kelma Hérôd wô *Hérodíyad toṅ tami yêni to ôbi na enḡe hen men, wô aṅga habiṅ kêm ka ôbi li hen a men.

²⁰ Wôsa nôm a sa têriṅ tori hende to kêm hen na, Hérôd bi bay bu Ja uwôli daṅgay a a sôḡ.

Batêm to bay liṅ Jêsu

²¹ Kiriṅa Ja na liṅ biṅé kwône batêm hen na, Jêsu kôba li batêm men. Ôbi uwôl Emen menba, kiriṅ bay ka hen, derômaraṅ bôliṅ,

²² aṅ Tunu toṅ hendi bô bôrê herbo mega derare iyôṅ sari a aṅ tô kwôni hena derômaraṅ a kôl iyôṅ ba: «Ju na Keman, en purem damaṅ men, en li yi derê wô sam damaṅ a men.»

Tô môṅ wo Jêsu

²³ Kiriṅa Jêsu ayiṅ tô lê jé wori hen na, elêri na tôre subu ley. Biṅé kêm erem wo ôbi ré na kema Josêp wo tô môṅ wori a nà hen: Josêp woṅ kema Éli,

²⁴ kema Matat, kema Lébi, kema Mêlki, kema Iyanay, kema Josêp,

²⁵ kema Matatíyas, kema Amôs, kema Nayum, kema Êsli, kema Nagay,

²⁶ kema Maat, kema Matatíyas, kema Séméyin, kema Iyôsêk, kema Iyôda,

²⁷ kema Iyôwanan, kema Résa, kema Jorobabêl, kema Salatiyêl, kema Néri,

²⁸ kema Mêlki, kema Adi, kema Kwosam, kema Êlmadam, kema Er,

²⁹ kema Jêsu, kema Eliyêsêr, kema Iyôrim, kema Matat, kema Lébi,

³⁰ kema Siméjôn, kema Juda, kema Josêp, kema Iyônam, kema Eliyakim,

³¹ kema Méléya, kema Ména, kema Matata, kema Natan, kema Dabid,

³² kema Jesé, kema Obêd, kema Bohoj, kema Sala, kema Nasôn,

³³ kema Aminadab, kema Admin, kema Arni, kema Esrôm, kema Parês, kema Juda,

³⁴ kema Jakwôb, kema Isak, kema Abraham, kema Tara, kema Nakôr,

³⁵ kema Sérúk, kema Rago, kema Palêk, kema Ebêr, kema Sala,

³⁶ kema Kaynam, kema Arpasad, kema Sêm, kema Nowé, kema Lamêk,

³⁷ kema Matusala, kema Ênôk, kema Iyarêd, Maléléyêl, kema Kaynam,

³⁸ kema Enôs, kema Sêd, kema Adam, kema Emen.

4

Jêsu gôliṅ sa aṅgaṅ sélé

¹ Tunu wôn bô Jêsu menba, ôbi hena kibi cér wo Jurdê a bulo hera. Hende ôriṅ naṅ di derô gwôlê.

² Sidan séli wulê tôre pôrbu, wulê bi wo hen na, ôbi ôm ani ré kwôy aṅ kiriṅa

wulê bi wo tôre pôrbu hen kô niŋ, menba, kurôŋ liri.

³ Kirij bay ka hen na, Sidan kôlij Jêsu iyôŋ ba: «Hena jeré na Kema Emen ba, ju kôlij jerew wo yi hen ré belij kwô.»

⁴ Menba, Jêsu uwôli sara iyôŋ ba: «Lij bô magtubu to Emen a kôl iyôŋ ba: <Na kwô mera a gawra ré emê gôlij né.> »

⁵ Menba, Sidan ôrij naŋ dî sa keram a ta aŋ turna to nana kôlij na menba, ôbi gili emê iyére to sa terare a nà kêm.

⁶ Aŋ kôli iyôŋ ba: «Na bem néé woŋ emê iyére hende to hen naŋ hini emê wo yi ya hen wôsa bay na ben na nôbi aŋ na bij kwôni wo bôn gey.

⁷ Iyôŋ ba, hena jeré jubu gubam tumôn a ba, na bem kêm.»

⁸ Menba, Jêsu uwôli sara iyôŋ ba: «Lij bô magtubu to Emen a kôl iyôŋ ba: <Kelma woŋ Emen wom pôn nêŋ hari a jeré jebé gubam tumôri a men, na ôbi a jeré tibéri a men.> »

⁹ Menba, Sidan hô ôrij dî Jérusalêm a aŋ ayri dîri ta yeŋ sa *iyéy Emen a aŋ kôli iyôŋ ba: «Hena jeré na Kema Emen ba ju derap kurij tôŋ na gelé,

¹⁰ wôsa na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôŋ ba: <Ôbi a ayê tôô bij *manê ka derômaran a gengij sam bi bay ré sa gemem>

¹¹ men, <Bay a ayam kôbriji a bi têm ré di keram wôni ré.> »

¹² Menba, Jêsu uwôli sara iyôŋ ba: «Na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôŋ ba: <Kelma Emen wom na, já séléri ré.> »

¹³ Kirijna gwosore to dîré sélij Jêsu naŋ niŋ menba, Sidan dô yiri yi Jêsu a kwôy gemij wulê wo danŋi.

Jêsu ay tô jé wori sa terare to Galilé a

¹⁴ Jêsu bulo hera Galilé naŋ néé wo Tunu aŋ hini emê wori ôm gôrij kirij kêm sa ira.

¹⁵ Ôbi gelij ðijé are bô *iyéy dapare a naŋ sa iyére iyére aŋ bay kêm ay kibri.

Bijé ka Najarêt kaŋ Jêsu

¹⁶ Jêsu hera Najarêt kirij ka ôbi na iyêrij ya hen, menba, mega wo ôbi lêré gaŋ gaŋ hen iyôŋ na, ôbi ô bô iyéy dapare a naŋ sa *sa merê ta aŋ hena ta wô dêŋse magtubu tôô to Emen.

¹⁷ Bay biri magtubu to lêgerij to *Esay *ôbi kibi Emen, kirijna ôbi bôl menba, uwon kirij ka bay na li kôl iyôŋ ba:

¹⁸ «Tini Kelma yi san a wôsa ôbi a dôren bi ené uwôlij béré Kwôlo Dôri bij bay nimré men, wô kôlij danŋayné kwôli bêreji ta men, kôlij bay tu tij ré geléji kirij hôrij men, ka bay gelij tirji gusij hen kôba kwôli derêji bô gusij men,

19 ulê béré kwôli elê wop
bô derê wo Kelma bij gawré
hen a men.»

20 Jêsu lêgere magtubu
hende to hen ta an bij ôbi jé
wo pôni an mô tôñ bijé kêm
ka bô iyéy dapare a hen na,
tirji yi sari a.

21 Menba, ôbi kôlji iyôn ba:
«Kemnên na, kwôlê bi wo
en dêñse an ken toy hen na,
ariri lij béñge nij.»

22 Bijé kêm ka mô ya hen
na, kôl kwôli dô men, tiniji
ge kay sa kwôli bô derê wo
ôbi kôlji hen an bay kôl iyôn
ba: «Ôbi na kema Josêp ré
ba?»

23 Menba, ôbi kôlji iyôn ba:
«En hôn kena kôlen gwosoy
kwôlo kôl iyôn ba: <Dôktôr
berare yem pa dem.> Ka kelê
iyôn ba: <Bay kelêni kwôli
anğa ju li Kapêrnayôm a. A
iyôn ba, ju li sa iyére tom a
hen iyôn men.> »

24 Menba, ôbi uwôlji sara
iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené
kelênge hen, kwôni wo na
ôbi kibi Emen na, sa iyére
tori a na, bay a geyé kwôlê
wori ré.

25 Na tu kwôlê a ené
ena kelênge hen, yébé kaj
mamê na kwône sa iyé *Is-
rayêl bô wulê *Eli a. Bô
elê bi wo hen a na, emen
uwônge ré li elê subu nan
geserê jii an kurôn wo dami
li bijé sa ira kêm.

26 Hen iyôn hari kôba
Emen jé Eli upé yébé bay ka
hen né kwôy, nijba, ôbi jéri
ligi mamne to pôni to mô

Sérêpta, emê iyére to Sidôn
a hen dî.

27 Menba, bijé kaj bay
*terbare na kwône sa Israyêl
bô wulê wo ôbi kibi Emen
Elijé a, nijba, kwôni pôni
perêrji a hen kôba berare ré,
nijba, na Nama wo Siri hen
a Elijé ré berari dî.»

28 Kirijna bay toy kwôlê bi
wo hen iyôn na, bay kêm bô
iyéy dapare bôrji tarji.

29 Menba, bay hena nan bô
tarê bu Jêsu sij nan dî nô
wolé sa ira an. Bay ôrij nan
dî kwôy ta sa keram wo bay
na dîñ tô sa iyére toji ya hen
bi ciré nôgêri kuré an tôñ.

30 Nijba, ôbi wup perêrji
an ô erê wori.

*Jêsu dage tunu to habij
bô gawra wo pôni a
Kapêrnayôm a*

31 Jêsu ô Kapêrnayôm a to
na iyére to dangi sa terare
to Galilé. Ôbi gelij bijé are
nan sa sa merê ta.

32 Bijé ka mô ya toy kwôlê
kibri a hen na, tiniji ge kay
sa derê kwôlê wori bi wo
hen, wôsa ôbi iyêl mega
kwôni wo ôrij nan tôñ iyôn
men, nan néé iyôn a men.

33 Bô iyéy dapare hende to
hen na, gawra wo pôni wo
tunu to habij yi bôri a hen
mô ya. Ôbi kôl nan tôri to
dami kaj a ta kôl iyôn ba:

34 «Wuge! ju gey na mi
yirni a ba, Jêsu wo Najarêt?
Ju era na wô mênêni ba? En
hôn ju na i ba, ju na kwôni

wo yi naŋ jengêri gay wo Emen a jori.»

³⁵ Jêsu ône kôl iyôn ba: «Wôm tôn aŋ mu sêŋ bô gawra bi wo hen a.» Tunu to habiŋ hende to hen dô gawra na ku tôn perêrji a aŋ sêŋ bôri a niŋba, liri ani ka habiŋ né.

³⁶ Tini biŋé kêm ge kay aŋ bay kôliŋ perêrji a kôl iyôn ba: «Kwôlo na ba, na kwo yôn sôn ba? Ôbi ône tunu to habiŋ naŋ néé menba, hende sêŋ a men.»

³⁷ Menba, hini emê wori ôm naŋ kiriŋ kiriŋ kêm gôriŋ sa iyére to méér Kapêrnayôm ta hen.

Jêsu berare bay ômpare

³⁸ Jêsu hena bô iyéy dapare a era iyé Simô a. Yi mari Simô uwoy damaŋ aŋ hende yi tôn menba, bay uwôli ré bô tu na tore men.

³⁹ Ôbi denge sara aŋ ône yi uwoyé bi wo hen, menba, hende berare aŋ hena kerêd li anŋaŋ emê biji.

⁴⁰ Kiriŋa tare kuriŋ niŋ menba, biŋé kêm ka ôriŋ naŋ bay ômpare to gay gay iyére toji a hen na, bay eraŋ naŋ ci biri. Ôbi uwôl kôbri sarji a aŋ berareji.

⁴¹ Tunu to habiŋ sêŋ bô biŋé kwône aŋ kiriŋa bay sêŋ bô biŋé hen iyôn menba, bay kôl kaŋ a ta iyôn ba: «Ju na Kema Emen.» Niŋba, Jêsu ôneji bi bay ré wôm tôn, wôsa bay hôn wo ôbi ré na *Krist kwo Emen dôri hen.

⁴² Kiriŋa kiriŋ wôl menba, Jêsu si ô wolé derô gwôlê. Kwônê biŋé wogeri aŋ kiriŋa bay uwôŋni niŋ menba, bay gey bi ôbi ré debu naŋ ci wô wo ôbi ma ré erê aŋê sôn.

⁴³ Niŋba, ôbi kôlji iyôn ba: «Yi gengiŋ san bi ené ô ulê béré Kwôlo Dôri wo *emê iyére to Emen sa iyére to daŋgi a wôsa na wô bi wo hen a, Emen né joon hen.»

⁴⁴ Aŋ ôbi ô ulê béré bô iyéy dapare a sa terare to Judé.

5

Jêsu tô bay tôri ka tumô cog cog

(Mt 4: 18-22, Mk 1: 16-20, Ja 21: 1-11)

¹ Wulê wo pôni kiriŋa Jêsu dibibiŋ kibi cér wo dami wo Génésarêt a menba, biŋé nôgeriŋ yirji si ligiri wô toyiŋ kwôlo Emen.

² Menba, ôbi gel bato wôô yi kibi cér wo dami bi wo hen na. Bay uré ka li jé bô a hen herbe tôn wô janê bura toji.

³ Bato bi wo wôô hen na, kwo pôni na kwo Simô. Jêsu day mô bô aŋ kôli ôbi ré ôriŋ naŋ dî dê iyôn si bô cér. Menba, ôbi mô tôn bô bato bi wo hen a aŋ geliŋ kwônê biŋé Kwôlo Dôri.

⁴ Kiriŋa ôbi dôriŋ kwônê biŋé kwôlo Emen kô niŋ na, ôbi kôliŋ Simô iyôn ba: «Ôriŋ naŋ bato dê iyôn a bô dogé cér a aŋ ken bi bura tonŋe bô kam a uriŋ.»

⁵ Simô uwôli sara iyôn ba: «*Rabi, nini ur kwôy kiriŋ

wôl sarni a aṅ nini bu ani ré niṅba, na jôbi a kelê hen na, na hô bê bura kam a gelé sôṅ.»

6 Kirija bay bi bura kam a menba, bay pô kuyê wôn berêj aṅ yêgerê bura toji hende to hen.

7 Bay lij megêrji ka bô bato wo pôni a hen kôbriji ré era sa li naṅ ci men. Bay pô kuyê wôn bato bi wo wôô hen berêj berêj aṅ li wo bato da dermij.

8 Kirija Simô Piyêr gel hen iyôn na, ôbi kuriṅ tôn cubu gubari tumô Jésus a aṅ kôl iyôn ba: «Kelma, dô tôm aṅ yen a wôsa ena ôbi têriṅ.»

9 Ôbi kôl hen iyôn wôsa bay naṅ megêri tiniji ge kay aṅ harê liji sa uré woṅ geṅê ka bay ur a hen.

10 Si *Jak naṅ Ja kam Jêbédé kaṅ megêri bay uré hen kôba, tiniji ge kay aṅ harê liji men. Menba, Jésus kôlij Simô iyôn ba: «Hare ré wôsa ayiṅ tôri kemnêṅ na, na gawré a jeré uré niṅ.»

11 Bay heraj naṅ bato sa haarê tón kibi cér men, bay dī aṅgaji kêm aṅ a men aṅ ôrji tô Jésus.

Jésu berare ôbi terbare wo pôni

(Mt 8: 1-14, Mk 1: 40-45)

12 Wulê wo pôni kirija Jésus ô sa iyére to daṅgi menba, gawra wo pôni wo *terbare elemné yiri kêm so. Kirija ôbi gel Jésus menba, bôy meremne tumôri a aṅ uwôli kôl iyôn ba: «Kelma,

hena jeré gey ba, já beraren.»

13 Jésus jê kôbri hebijni aṅ kôl iyôn ba: «Ew, en gey bi terbare tom hende to hen ré dôriṅ sam a.» Kirij bay ka hen na, terbare naṅ yiri a.

14 Jésus kôli iyôn ba: «Kôlij kwôni ré pa pa. Niṅba, ô ju ô gelé yem tumô ôbi bê kwôbe a aṅ ju li sarga naṅ tôô to *Moyis na ay hen aṅ bi bay ré gel wo jeré na kwo séli tumô Emen a.»

15 Bay kôl kwôli Jésus naṅ kirij kirij men, biṅé kwône era wô toyé kwôlé wori men, ka era bi ôbi ré berareji men.

16 Niṅba, ôbi ba, dô yiri wolé kwôy kwôy derô gwôlé aṅ uwôl Emen.

Jésu berare gawra wo meray

(Mt 1: 1-8, Mk 2: 1-12)

17 Wulê wo pôni Jésus mô wô geliṅ biṅé are menba, *Parisipênê naṅ *bay deré tô tôô to Emen kôba mô ya men. Bay hena sa iyé Galilé a kêm men, sa iyé Judé a kêm naṅ sa iyé Jérusalêm a kêm a men. Aṅ néé wo Kelma baa naṅ dī aṅ ôbi berare biṅé.

18 Biṅé ka pôni aya gawra sa jaare a soṅ, na gawra woṅ ôbi merayê, bay woge ciré siṅ naṅ dī kirij ka Jésus môriṅ ya hen aṅ uwôli tumôri a.

19 Niṅba, bay uwon geré ré sa kibi kwônê biṅé. Bay dayiṅ naṅ dī ta sa ira aṅ kergeji sa iyére hende to hen aṅ herbijni naṅ jaare tori

hende hen dɛɲ tumô Jésu a kirij ka ôbi môrij ya hen.

²⁰ Kirija Jésu gel wo bay bi bôrji sari a hen iyôn menba, ôbi kôl iyôn ba: «Melapnen, têrij tom dôrij sam a.»

²¹ Bay derê tô tôô to Emen nap Parisijêpê erem bôrji a kôl iyôn ba: «Na i bi a tiiré Emen hen iyôn ba? Hena ré na Emen mera ré ba, i wo ðangi a na ôbi derê têrij sa gawra ba?»

²² Jésu hôn ermé woji menba, uwôlji sara iyôn ba: «Wô mi a kené erem kwôlo hen iyôn bôrjge a ba?»

²³ Kelê iyôn ba: «Têrij tom dôrij sam a» a derê kelê lew, laba kelê «Hena ta ju ô» a derê kelê lew ði ba?»

²⁴ Haw hen ka henê wo nôbi *Kema Gawra ené ôrij nap néé sa terare a nà wô dôrij têrij sa bijné.» Menba, ôbi kôlij ôbi merayê na iyôn ba: «En kôlem, hena ta ay jaare tom ôrij ij.»

²⁵ Kirij bay ka hen na, ôbi hena tu bijné kêm an ay jaare tori ôrij ij an ayij kibi Emen.

²⁶ Bijné kêm tiniji ge kay. Menba, bay heram Emen nap harê an bay pamnij kôl iyôn ba: «Naa gel anjan genê kemnêj.»

Jésu uwôge Lébi bi ré yi ôbi tôri

(Mt 9: 9-13, Mk 2: 13-17)

²⁷ Cêgeri wori menba, Jésu si ô menba, gel gawra wo pôni wo bay uwôgeri Lébi ôbi engé wôgê hen mô kini engé wôgê wori a. Menba,

Jésu kôli iyôn ba: «Era tòn a.»

²⁸ Menba, ôbi dɛɲ anjari kêm an hena ô tôri a.

²⁹ Ôbi li emê wo mêy uwôgij Jésu iyére tori a men, *bay engé wôgê kêm men, bijné ka ðangi kôba sa ômji are nap ci a men.

³⁰ Menba, Parisijêpê nap bay derê tô tôô to Emen kaji pamnij an kôlij bay tô Jésu iyôn ba: «Wô mi a kené ôm men, yi men nap bay engé wôgê men, bay têrij men ba?»

³¹ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Na bijné ka berari a geyé dôktôr ré, nijba, na bay ômpare ði.

³² En era na wô uwôgê bijné ka bô yirji môj bay lê anjan derô hen né, nijba, en era na wô bay têrij an bi bay ré ði tô lê têrij ba.»

Engéré kwôlo gengij sa jerê bôô kurôn

(Mt 9: 14-15, Mk 2: 18-20)

³³ Parisijêpê nap bay derê tô tôô to Emen kôlij Jésu iyôn ba: «Bay tô Ja nap kaman kani jôrij bôrji kurôn men, uwôlji Emen a men ta ta nijba, bay tòm jôbi ba ômji men yiji men.»

³⁴ Jésu kôlji iyôn ba: «Bijné ka era kini kurô hen ba ka ðé bi bay ré jôrij bôrji kurôn kirija ôbi iyéy kurô ba ya nap ci tô hen ba?»

³⁵ Wulê wo bay a derê ôbi kurô perêrji a an hen na, na wulê bi wo hen a bay ré jôrij bôrji kurôn.»

Kwôlo gengij sa anja ôli naj ka kôrbi

(Mt 9: 16-17, Mk 2: 21-22)

³⁶ Jésu kôlji gwosoy kwôlo pônî kôl iyôn ba: «Sa pôn kwônî yêge kibi bargay ka kôrbi wô uwôlij tu ka ôli ba? Hena ré na iyôn na, bargay ka kôrbi hen yêgij men, kibrijî wo kôrbi bi wo yêgij hen kôba a bij naj ka ôli hen né a men.

³⁷ Men, sa pôn kwônî bêêrê care to kôrbi bô gwolé woj arij wo ôli a ba? Hena ré na iyôn ba, care to kôrbi hende to hen a anê gwolé wo ôli bi wo hen aj care a uwôsij men, gwolé bi kôba a mênij a men.

³⁸ Iyôn ba, bi care to kôrbi bij bô gwolé wo kôrbi a men.

³⁹ Kwônî wo yi care to ôli hende to hen na, gey to kôrbi hen né nij, wôsa ôbi erem mega wo care to ôli hen a ré na to dôri dî.»

6

Jésu na Kelma sa sa merê ta a

(Mt 12: 1-8, Mk 2: 23-28)

¹ Sa to pônî a na, na sa *sa merê ta menba, Jésu ay geré si bô kaw menba, bay tôri pôi sa kaw na aj wuray ôm.

² Menba, *Parisijênê ka pônî kôl iyôn ba: «Wô mi a kené li anja tôô to *Moyis jô lê naj sa merê ta hen ba?»

³ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Ken dêjse kwôli anja kelma Dabid na li

kirija kurôn na liji naj bijé kari hen né ba?

⁴ Ôbi na si bô *iyéy Emen a aj pô mapa wo bay tibij Emen hen, ôm men, bij bijé kari ôm men. Mapa bi wo hen na, kwônî wo dangi wo a emê ba naj, na bay bê kwôbe a na bay emêri mera.»

⁵ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Nôbi *Kema Gawra a na Kelma sa sa merê ta.»

Jésu berare gawra wo kôbri ma naj sa sa merê ta

(Mt 12: 9-14, Mk 3: 1-6)

⁶ Sa sa merê ta wo dangi Jésu ô bô *iyéy dapare a aj gelij bijé are, kirij bay ka hen na, gawra wo kôbri woj gusurô ma mô ya men.

⁷ *Bay derê tô tôô to Emen naj Parisijênê bô ciré gelé na ba Jésu ré berarêri naj sa merê ta ba ciré berij tô kôbri aj uwôlij kwôlê sari a.

⁸ Nijba, Jésu hôn ermé woji menba, ôbi kôlij ôbi kôbi ma bi wo hen iyôn ba: «Hena ta ju era sa debe derôre a na.» Menba, ôbi hena debe ta.

⁹ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Na engerenge kwôlê pôn: Tôô tona gey bi kwônî ré li derê laba li habré naj sa merê ta a ba? Men, ré gôlij naj gawra réba ré mêni naj sa sa merê ta a dî ba?»

¹⁰ Ôbi bôrji mérîj menba, kôlij ôbi kôbi hayê bi wo hen iyôn ba: «Jé kôm.» Ôbi li mega bi wo Jésu kôli hen

iyôn menba, kôbri hô dô hôrij.

¹¹ Menba, tu Parisijnê nâ bay derê tô tô to Emen sêêrê sari a a nâ bay namnij kwôli anga ciré lij Jêsu.

Jêsu tô bay jé kari ka môj kibi wô

(Mt 10: 1-4, Mk 3: 13-19)

¹² Sa hende to hen na, Jêsu ô wulê sa keram a wô uwôlê Emen kwôy kirij wôl sari a.

¹³ Kirija kirij wôl menba, ôbi uwôge bay tôri a nâ tô môj kibi wô perêrji a a nâ uwôgeji bay jé.

¹⁴ Simô ba ôbi uwôgeri Piyêr, nâ yêni André, Jak, Ja, Pilip, Bartélémi,

¹⁵ Matiyé, Tomas, *Jak kema Alpé, Simô wôj kema iyére hen men,

¹⁶ Jud kema Jak men nâ Judas Iskariyôt wo a sa ayê sa Jêsu hen a men.

Jêsu gelij kwônê bijné are men, berare bay ômpare men
(Mt 4: 23-25, Mk 3: 7-11)

¹⁷ Jêsu herbo nâ bay tôri ka môj kibi wô hen sa keram a tôj a nâ debij nâ ci tôj kirij ka beray a nâ kwônê bay tôri ka ba hen men, kwônê bijné ka Judé men, ka Jérusalêm a men, ka hena kibi cér wo Tir nâ kwo Sidôn a a men.

¹⁸ Bay era wô toyé kwôlê wori men, bi ôbi ré berareji men, bijné ka tunu to habij bôrji a kôba, ôbi berareji men.

¹⁹ Bijné kêm woge bi ciré heberi wôsa néé wo ôbi ôrij yiri a hen si a nâ berareji kêm.

Kwôlo gengij sa merê derê nâ merê bô bô emê

(Mt 5: 1-12)

²⁰ Jêsu ay tiri bôrij bay tôri a nâ kôl iyôn ba: «Kenbay kap bay nimré, yi derê yi wô sarŋge, wôsa *emê iyére to Emen yi wô sarŋge

²¹ kenbay ka kurôn lêngge haw hen, yi derê yi wô sarŋge, wôsa kena uyirê, kenbay ka ken sôm haw hen, yi derê yi wô sarŋge, wôsa ka merê bô yi derê a.»

²² «Yi derê yi wô sarŋge, kirija bijné derêŋge men, kapêŋge men, tirêŋge men, uwôgerê heneŋge wo habij a men, wô san nôbi Kema Gawra.

²³ Lêngge yi derê wulê bi wo hen men, ken nenréré nâ yi derê a men, wôsa sa kôbi wo dami yi derômaran a ya, wôsa na hen iyôn a môjêrji na ré lij bay kibi Emen.

²⁴ Nijba, kenbay kap bay upé na, bô emê yi wô sarŋge, wôsa haw hen ken uwôn bô jalê wongge nij.

²⁵ Kenbay ka ken uyê haw hen na, bô emê yi wô sarŋge, wôsa kurôn a lêngge tôre to cêgê, kenbay ka ken ayrê haw hen, bô emê yi wô sarŋge, wôsa ka merê bô tu ja a men, ka sômnê men.»

²⁶ «Kenbay ka bijné kêm dô kwôlêŋge wo dôri hen na, tu ja yi wô sarŋge, wôsa na hen iyôn a môjêrji na ré li nâ bijné ka na li yirji môj ciré bay kibi Emen men hen.»

Kwôlo gengij sa peré bay bare

(Mt 5: 38-48, 7: 12)

²⁷ «Kenbay ka ken mô toy kwôlê keben a hen na, en kelênge perênge bay barenge men, lêngge derê nap ka derênge hen a men.

²⁸ Terênge kebrenge sa ka tômênge hen men, uwôlêngge Emen wô sa ka lêngge habij hen a men.

²⁹ Kwo di tô mam ba, ju hô bul kwo si hen biri a men, kwo ay bargay kam kap kabrêm ba, ju jôri kap kelanê né men,

³⁰ kwo uwôlem are ba, ju biri men, kwo pô angam ereŋ ba, ju hô engereri ré nij.

³¹ Anğa ken gey bi megêrnge ré li bénge hen na, kenbay kôba, ken li hen iyôn nap ci men.»

³² «Hena kené pur na ka perênge ba, bijné a kelê kené li derê na iyeŋ ba? Wôsa bay lê têriŋ kôba, pur na ka pirji men.

³³ Hena kené li derê nap ka li dô nap ken ba, bijné a kelê kené li derê na iyeŋ ba? Wôsa bay lê têriŋ kôba, li na hen iyôn men.

³⁴ Hena kené gwôyiŋ na ka ken hôn wo bay ré herê têbênge hôriŋ ta ba, bijné a kelê kené li derê na iyeŋ ba? Wôsa bay lê têriŋ kôba, gwôyiŋ na bay lê têriŋ ka a herê têbêji hôriŋ hen iyôn men.

³⁵ Nijba, kenbay ba, ken pur bay barenge men, lêngge derê nap ci men, gwôyiŋge aŋ bi bôrŋge wo kené upé

hôriŋ né. Hen iyôn na, anğap têbê sa kôbrenge a mê men, ka yiŋ kam Emen wo ta men. Wôsa ôbi li derê nap bay bô hendé men, nap bay bô habirê a men.

³⁶ Berênge tu na to bijné mega Ibarenge Emen bôriŋ hen iyôn men.»

Jerênge kwôlê sa megêrnge a ré

(Mt 7: 1-5, 15: 14, 10: 24-25)

³⁷ «Jerênge kwôlê sa megêrnge a ré menba, Emen kôba, a jerê kwôlê sarŋge a ré men, ken dô kwôlê sa kwôni a ba, Emen a derê kwôlê sarŋge a men, ken dî bôrŋge jal sa megêrnge a ba, Emen kôba, a dé bôri jalê sarŋge a men.

³⁸ Ken bij bijné are ba, bay a hô bénge men. Bay a tôngê men, tôbê dema a hô bénge wôsa gway wo ken ay gengij are bi hen a, Emen né gengij bénge hôriŋ.»

³⁹ Jésu hô kôlji nap gwosore kôl iyôn ba: «Ôbi tu tij a beré jemna bij megari ôbi tu tij ba? Hena ré na iyôn ba, bay wôô kêm a herijji bô iyom a ré ba?

⁴⁰ Ôbi tô kwôni na, a gôlij dami wori ré nijba, hena ôbi ré dî tiri dô tô anğa ôbi geli hen na, ôbi a yé môŋ ôbi sari iyôn men.»

⁴¹ «Wô mi a jeré ô wô beré kalmê ka dê ka yi tu yênem a hen ba? A yibré wo dami ka yi tum jôbi a hen ba, ju gel ré ba?

42 Wô mi a jeré kôlij yênem: «Yênen, dî jan na derê kalmê ka dê ka yi tum a hen aŋ», aŋ jôbi ba, ju gel yibré wo dami wo yi tum a hen né ba? Jôbi woŋ ôbi kelê kwôlê kem wôô wôô hen, dô yibré wo dami wo yi tum hen aŋ dema jeré gelé kirij sélé wô dôrij ka yi tu yênem a hen tô.»

Ôbi tô Jêsu woŋ tiri
(Mt 7: 16-20, 12: 33-37)

43 «Gurô wo dôri na, yêri wo habij ba naŋ men, kwo habij wo yêri dô ba naŋ men.

44 Gurô wo yôŋ yôŋ ba, naŋ yêri yêri dîba kwôni a karê tógôre sa cébrij a ré men, kwôni a karê yê tijador sa gariyaŋ a ré men.

45 Gawra woŋ ôbi lê derê na, lê derê wori bi wo hen hena na bôri a men, ôbi habré kôba, habré wori bi wo hen hena na bôri a men. Wôsa na aŋga wôn bô gawra dema ré si kibri a tô.»

46 «Wô mi a kené uwôgen <Kelma, Kelma> menba, ken li aŋga en kelênge kené li hen né ba?

47 Kwôni wo era legen a aŋ toy kwôlê wupê men, lij ariri a men na, na gelênge séé ôbi gelij na naŋ i ba?

48 Ôbi yi mega gawra woŋ ôbi dé iyére iyôŋ: Ôbi pi iyom doge aŋ dî tôre sa keram a kam kaŋ biyé ka ge naŋ néerji hen kôba, lere ani ré wôsa tôre dîj dô.

49 Nijba, kwo toy aŋ lij ariri ré na, gelij naŋ gawra wo dî iyére tori dô ré aŋ dî

na sa hal a iyôŋ. Kam kaŋ biyé ge naŋ néerji menba, tere aŋ, aŋ ani kare kani pôn iyôŋ kôba, ba ta ré.»

7

Jêsu berare mana wo dami wo asgarjê woŋ Rômê
(Mt 8: 5-13, Ja 4: 46-54)

1 Kirija Jêsu dôrij bijnê kwôlê kô nij menba, ôbi ô Kapêrnayôm a.

2 Ya hende to hen na, dami wo asgar kaŋ Rômêjê ka arew hen, mana wori ômij tu temare a men, na lema wo ôbi geyri gaŋ a men.

3 Ôbi toy kwôli Jêsu menba, jê surjê kaŋ Jubjê yiri a ré ô uwôli bi ré era sa berare mana wori bi wo hen biri men.

4 Kirija bay sa ligi Jêsu a menba, bay maseri aŋ kôli iyôŋ ba: «Ôbi dé wo jeré li aŋga ôbi gey hen biri.

5 Wôsa ôbi geyéna nabay kaŋ Jubjê men, ôbi a dé *iyéy dapare hen a men.»

6 Jêsu hena ô naŋ ci. Kirija bay ba da naŋ iyére menba, dami wo asgarjê bi wo hen jê miljêri ô kôlij Jêsu iyôŋ ba: «Kelma, merên yem iyôŋ né, wôsa en nêmen wo jeré uwôl têmen kibi iyére tijê ré.

7 Na ôbi á, ené nêmen erê naŋ yen ô upem né hen. Ay tom menba, mana wupê a berarê mera.

8 Nôbi bay san ya men, ena ôbi sa asgarjê ka ba hen men. Aŋ hena ené kôlij kwo pônij iyôŋ ba: «Ô» ba, ôbi ô

men, hena ené kôli <Era> ba, ôbi era men, en kôlijn mana wupê <Li anğa na> ba, ôbi li men, <Li ka hen> ba, ôbi li a men.»

⁹ Kirijna Jésu toy kwôlo ôbi kôl hen menba, yiri dôri sari a an ôbi bul uné kwônê ðijé ka ô tôri a hen an kôl iyôn ba: «En kelênge sa iyé *Is-rayêl kôba, en uwôn kwôni wo ayê bôô wori yi môñ kwo gawra wo na ba, nap.»

¹⁰ Kirijna bay jé heraji uwo menba, bay uwôn mana wori na berare nij.

Jésu béér kema mana wo ma a Nên a

¹¹ Menba, Jésu hena Kapêrnayôm ô sa iyére to bay uwôgere Nên hen. Bay tôri nap kwônê ðijé ôrji nap dî.

¹² Kirijna bay ba ða nap iyére menba, bay uwôn ðijé ka ay temare ôrijn ciré erê emé. Kema mana bi wo ma hen na, na pôn nêñ hari kôbi yori a. Hende na mamne. Bijé kwône bure ôrijn sa kampê.

¹³ Kirijna Kelma bôre menba, ture liri ja menba, ôbi kôle iyôn ba: «Sôm né.»

¹⁴ Ôbi uso ða an hebe jaare to bay ayijn temare hen, ðijé bay ka ay temare hen ðebe tôñ menba, ôbi kôl iyôn ba: «Kema mana, en kôlem hena ta.»

¹⁵ Menba, ôbi temare bi wo hen hena mô ta an iyêl kwôlê. Menba, Jésu ðiri bijn yori.

¹⁶ Bijé kêm tiniji ge kay men, harê liji a men an bay ay kibi Emen kôl iyôn ba: «*Ôbi kibi Emen wo dami hena perêrna men, Emen uwôl tiri sa gawrê kari a men.»

¹⁷ Kwôlo bay kôl gengijn sa Jésu hen na, ôm nap kirijn kirijn sa iyé Judé men, sa iyére to kwa kwa hen a men.

Bay jé ka Ja ôbi lê batêm (Mt 11: 2-19)

¹⁸ Bay tô Ja ô dôrijn ôbi iyére toji kwôli are bay ka kêm hen menba, ôbi uwôge bay tôri wôô.

¹⁹ An jéji ligi Kelma engeriri iyôn ba: «Jôbi a na kwo a era hen bi, laba kwo nini mô gemni hen ba ya tô dî ba?»

²⁰ Bay jé bay ka hen sa bijn ligi Jésu an kôli iyôn ba: «Ja ôbi lê batêm a joni yem a bi niné engerem iyôn ba, jeré na kwo ré era hen bi, laba kwo niné mô gemni hen ré ba ya tô dî ba?»

²¹ Kirijn bay ka hen na, Jésu berare bay ômpare kwône men, ðijé ka ômpare to gay gay liji hen men, ka tunu to habijn bôrji a hen men, bay tu tijn kwône gel kirijn dô a men.

²² Menba, ôbi uwôlijn bay jé bay ka hen sara iyôn ba: «Herênge ken ô kôlijn Ja kwôli anğa ken toy men, ka ken gel men hen, bay tu tijn gel kirijn men, bay moré ô ta dô men, bay *terbare berare men, meñjê toy kwôlê men,

bijné ka ma béér men, béré Kwôlo Dôri uwôlijn bij bay nimré a men.

²³ Yi derê yi wô sa kwôni wo dî ayê bôô wori an né wô san.»

²⁴ Kirijna bay jé ka Ja hôrji nij menba, Jésu kôlijn bijné kwôli iyôn ba: «Na ken ô gelé na mi derô gwôlê hen ba? Gusura wo kal yebageri hen laba,

²⁵ ken ô gelé na mi ba? Gawra wo tôbe bargay ka dôri laba? Bijné ka tôbe bargay ka dôri an mô bô derê na, bay mô na iyé kilmé a dî.

²⁶ Nijba, na mi a kené ô gelé na mi dî ba? Ken ô gelé na ôbi kibi Emen wôni ba? Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, na ôbi kibi Emen bi, an ôbi gôlijn ôbi kibi Emen an sôn.

²⁷ Na wô sari ôbi a, na ré lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Toy, en jé mana wupé tumôm a bi ré jané geré wom.»

²⁸ En kelênge perê gawré ka yébé a yêji hen na, en gel kwôni wo a dampé môjn Ja iyôn ba nan, nijba, kwo bay bôri môjn ani ré iyôn bô *emê iyére to Emen a hen na, na kwo dami dêri.»

²⁹ Kirijna bijné kêm nan *bay engé wôgê toy kwôlo Jésu kôl hen menba, bay hôn wo Emen ré na kwôni wojn derôre an bay bij Ja liji batêm.

³⁰ Nijba, *Parisijnê nan *bay derê tô tô to Emen

kanji anga Emen genge wô sarji hen an kanjn bi Ja ré liji batêm.

³¹ Jésu hô kôlji iyôn ba: «Bijné bay ka haw hen, na ayêji gengijn na nan i ba, en hôn né. Bay gelijn nan i ba, en hôn né.

³² Bay yi mega kamrê ka li wôrê tô geré an kôlijn yirji iyôn ba: «Nini ibéngge tégê menba, ken wôô sara ré men, nini kebe kurôn temare menba, ken sôm sara ré a men.»

³³ Wôsa kirijna Ja ôbi lê batêm san na, ôbi ôm mapa ré men, yi care ré a men, menba, ken kôl iyôn ba: «Tunu to habijn yi bôri a.»

³⁴ Nôbi *Kema Gawra en sa an ôm men, yi men, menba, ken kôl iyôn ba: «Gelênge ôbi lamé nan ôbi kwoyé wo na, ôbi na melan bay engé wôgê nan bay têrijn a men.»

³⁵ Nijba, bijné ka bi bôrji sa tu melênê wo Emen hen na, bay hôn wo tu melênê bi wo hen ré na kwojn derôre.»

Jésu ô iyé Simô wojn Parisijnê hen

³⁶ *Parisijnê wo pôni uwôge Jésu ré ô emê are nan dî menba, Jésu gey an ô merê kibi emê a nan dî.

³⁷ Kirijn bay ka hen na, iyore to pôni to sa iyére hende to hen to bay hône gan wô jé lère wo habijn hen so. Hende toy wo Jésu ré mô ôm are iyé Parisijnê hen ya. Hende aya

ider bô murda wo bay li nap *albatre hen.

³⁸ Hende dëbu si cêgi Jêsu si têri*. Hende sôm an jôm têri nap cémne an mô an nap gusiri sare men, ibe an wusu ider bi wo hen a.

³⁹ Kirija Parisipê bi wo uwôga Jêsu hen gel hen iyôn menba, ôbi kôl bôri a iyôn ba: «Hena gawra wo hen henañ ré na ôbi kibi Emen ba, ôbi réé henê wo ré na iyore to yôn a ré hebiri hen ba men, ôbi réé henê wo hende ré na hendi têrij men.»

⁴⁰ Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Simô, na kôlem kwôlê pôn.» Menba, Simô kôli iyôn ba: «Kelma kôlen.»

⁴¹ Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Gawra wo pôni ôrij nap telare tori sa bijné wôô, kwo pôni nap dubu arew men, kwo pôni nap dubu môj men.

⁴² Ôbi gel wo bay ôrij nap ani kañ têbêri ré menba, ôbi diji telare hende to hen mera. Perê bijné bay ka wôô hen na, kwo yôn a geyé gawra bi wo hen ba?»

⁴³ Simô uwôli sara iyôn ba: «Na kwo telare tori mê gañ hen a geyéri damañ.» Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Ju kôl na tiri.»

⁴⁴ Ôbi bul si ligi iyore hende to hen an kôlij Simô iyôn ba: «Ju gel, iyore hende to hen ba? En era iyére tom a menba, ju bën kam sa tèn a ré, nijba, hende pulen tèn nap cémne men, mô nap gusiri sare a men.

⁴⁵ Ju ibe tô man ré hen na, gel wo jeré beren yem a ré, nijba, kirija hende sañ yen a ré ibe tèn bañ hen.

⁴⁶ Ju bën wen san a ré, nijba, hende bën ider sa tèn a.

⁴⁷ En kôlem, têrij tore to kwôni hende to hen dôrij sara nij, na ôbi a, hende ré puren damañ hen. Kwôni wo bay dî bôrji jal sa têrij tori to dê hen na, ôbi pur dê iyôn men.»

⁴⁸ Jêsu kôlij iyore hende to hen iyôn ba: «Têrij toré dôrij sarê.»

⁴⁹ Bijné ka mô ôm are nap ci hen jamnij kôl iyôn ba: «Gawra wo yôn a erê kwôy dé bôri jalê sa têrij to bijné hen ba?»

⁵⁰ Jêsu kôlij iyore hende to hen iyôn ba: «Ayê bôô woré gôlij nap mu, ô nap bô jalê.»

8

Yébé kañ bay bê Jêsu

¹ Sem cêgê menba, Jêsu ô nap sa iyére to dami men, to dê men, wô ulê béré Kwôlo Dôri wo gengij sa *emê iyére to Emen, an bay tôri ka môj kibi wôô hen ô nap dî.

² Yébé ka ôbi dage tunu to habij bôrji a hen men, ka ômpare to gay gay na liji an ôbi na berareji hen kôba ôrij tôri a men. Perê yébé bay ka hen na, Mari to Magdala to ôbi na dage tunu to habij jurgem bôre a hen kôba, ya men,

³ Jan tami Suja ôbi berê sa anğa kelma *Hêrôd men, Sujan naŋ yêbé ka đanđi kwône li naŋ Jêsu naŋ bay tôri sa anğa naŋji a hen.

Gwosoy kwôlo gengiŋ sa kay cé

(Mt 13: 1-23, Mk 4: 1-20)

⁴ Bijné kwônê hena naŋ sa iyére iyére era sa đanđi ligi Jêsu a menba, ôbi kôl kwôlê naŋ gwosore kôl iyôn ba:

⁵ «Sa to pônî gawra wo pônî ô wusé kay cé. Kirîna ôbi wuse hen iyôn na, ka pônî heriŋ bêŋgê geré menba, tê bijné đîirê men, ciré gôl ôm men.

⁶ Ka pônî heriŋ perê jerew a, bay si menba, ma lew wôsa bay uwôn kirîŋ ka jôbi ré.

⁷ Ka pônî heriŋ perê gesem a, bay đebu naŋ gesem na bem haji niŋba, gesem na yêrji duu.

⁸ Niŋba, ka pônî heriŋ terare to dôri aŋ sarji si dô. Sa ka pônî gusiŋniŋi ô arew.» Menba, Jêsu kôl iyôn ba: «Kwônî wo mari ya wô toyiŋ kwôlê bi wo hen ba, bi toy.»

⁹ Menba, bay tôri engeriri iyôn ba gwosore hende to hen bôre na iyeŋ ba?

¹⁰ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Kwonge kenbay ba Emen bêŋge ken hôn anğa gengiŋ sa emê iyére tori ka yi kini uwôbêrji a hen, niŋba, ka đanđi ba, a kôlinji na naŋ gwosore. Na hen iyôn a, bay ré bô kirîŋ niŋba, bay gel ani ré men, bay ré toy kwôlê

niŋba, ré hôn bôri ré a men hen.

¹¹ Bô gwosoy kwôlê bi wo hen a na: kaw ba, na kwôlo Emen.

¹² Kaw bay ka hen na, ka heriŋ tô geré hen na, na bijné ka toy kwôlê bi wo hen menba, Sidan era sa mêne kwôlê bi wo hen aŋ bôrji a wôsa bay ma ré bê bôrji sara aŋ ma ré gôliŋ.

¹³ Ka heriŋ perê jerew a hen na, na bijné ka toy kwôlê bi wo hen menba, bi bôrji sara naŋ yi derê niŋba, hanêrji naŋ, bay bi bôrji sara sem iyôn niŋba, kirîna anğaŋ lamê uwonji menba, bay đêŋ mera.

¹⁴ Ka heriŋ perê gesem a hen na, na bijné ka toy kwôlê bi wo hen niŋba, ermé kwôlê men, kwôli ari uné men, yi derê wo tôŋ sa terare a nà liji aŋ bay gese tô ayê bôwô woji a ré.

¹⁵ Niŋba, ka heriŋ kirîŋ ka dôri hen na, na bijné ka toy kwôlê bi wo hen naŋ bôwô wo dôri aŋ berîŋ bôrji iyére liŋ anğa dôri.»

Gwosoy kwôlê wo gengiŋ sa lampa

(Mk 4: 21-25)

¹⁶ Jêsu hô engeriji iyôn ba: «Kwônî đî tare bô lampa aŋ emné baŋa sara réba déré tô kalan a sa pôn ken gel ba? Hena ôbi ré đî tare a bô lampa ba, na wô teré ta gurô pal a aŋ bi bijné ka era ira ba, ré gel peranğêre ré ba?

¹⁷ Wôsa ani ka yi naŋ kini uwôbêrji a ka a ba gelé yirji nô ba, naŋ men, kwôlo ken

kôl tô gwôsijnare a hen na, a hônijn men, a yé tu wolé d'êp a mên.

¹⁸ Dénge tu melênê sa yerŋe a sa kwôlê wo ken toy a hen. Kwôni wo hôn are ba, Emen a herê biri bi ré hôn ka đanđi a sara a nijba, kwo hôn né hen na, ka dê bay ka ôbi hôn aŋ bô mega ré na aŋga điré hôn hen na, Emen a lê aŋ ôbi a henê bay ka ôbi hôn hen ré nij.»

Yo Jésu naŋ yêneri

(Mt 12: 46-50, Mk 3: 31-35)

¹⁹ Yoo Jésu naŋ yêneri er-aji ciré erê ligiri a nijba, bay nê m erê đa yiri a ré wôsa kwône bijné.

²⁰ Bay ô kôli iyôn ba: «Yom naŋ yêneri đibiji nô hen ya, bay gey gelem.»

²¹ Nijba, ôbi kôlin bijné iyôn ba: «Bijné ka toy kwôlo Emen aŋ lij ariri na, bay a na yon men, yêneri men.»

Jésu jôrij kal geré

(Mt 8: 18,23-27, Mk 4: 35-41)

²² Wulê wo pôni Jésu đay bô bato a naŋ bay tôri menba, ôbi kôli iyôn ba: «Na đayêŋge tera cér wo dami hen.» Menba, bay đay ô.

²³ Kirijna bay tôri ô wô jibé bato hen iyôn menba, Jésu ba yi kum men. Kirij bay ka hen na, kal wo dami ay tô geré aŋ di kam bê a bô bato a. Aŋ bay mô kibi temare a wôsa bato toji hende to hen ta dermij.

²⁴ Bay era sa eŋni aŋ kôli iyôn ba: «*Rabi, Rabi,

naa mênij.» Ôbi eŋij tô kum a, menba, ône kal naŋ mêw, menba, kirij iyer iyêê mera.

²⁵ Menba, ôbi kôli iyôn ba: «Ayê bô wŋge na yôn nij ba?» Kirij bay ka hen na, harê liji men, tini ge kay a men aŋ bay kôl perêrji a kôl iyôn ba: «Ôbi na i aŋa kal naŋ mêw kôba, ré biri kwôlê hen ba?»

Jésu berare gawra wo tunu to habij bôri a

(Mt 8: 28-34, Mk 5: 1-20)

²⁶ Bay era sa bijn kibi cér wo bô emê wo Géraséinjê si tera naŋ sa terare to Galilé.

²⁷ Kirijna ôbi herbe tŋ bô bato a menba, gawra wo pôni wo iyére hende to bay herbijn ya era ligiri a, na gawra wo tunu to habij bôri a. Aŋ ca yeŋ na, ôbi tŋbe bargay ré men, yi bô ira ré a men. Kini yéri na sa kampê đí.

²⁸ Kirijna ôbi gel Jésu menba, era sa kurij sa têri a kôl kaŋ a ta kôl iyôn ba: «Ju gey mi yen a ba, Jésu Kema Emen wo ta, en uwôlem gelen gusij né.»

²⁹ Ôbi kôl hen iyôn wôsa Jésu ône tunu hende to hen ré si aŋ bô gawra bi wo hen a. Wôsa têe kwône wo tunu hende to hen gelij tiri gusij. Bay harêri naŋ ganđi musure men, bay uwôli musure têri a men, wô geméri nijba, ôbi ka musure hende to hen aŋ, aŋ tunu to habij hende to hen tôri ôrij derô gwôlê.

30 Jésu engeri iyôn ba: «Henem na i ba?» Menba, ôbi kôli iyôn ba: «Henen na kwônê bîné.» Wôsa tunu to habîj kwône mô bôri a.

31 Menba, tunu to habîj hende to hen uwôlij Jésu ré dageji bê a bô iyom wo dogi a ré.

32 Kirîj bay ka hen na, gwôsîjô kwône ômji are dibîj sa keram a menba, tunu to habîj hende to hen uwôlij Jésu ré ðiji ciré sééré bô gwôsîjô bay ka hen menba, ôbi gey nañ ci sara.

33 Tunu hende to hen si bô gawra bi wo hen a añ añ ôrji bô gwôsîjô bay ka hen, añ li wo bay yêseraji ta sa keram a herîjji bô cér a añ yiiji kam maji kêm.

34 Kirîja bay gemé gwôsîjô gel hen iyôn na, bay ge ô kôlij bîné derô ira men, kôlij bîné nono men, kwôli are bay ka hen.

35 Bîné guro wô gelé are bay ka hen. Bay sa ligi Jésu a menba, bay gel gawra wo tunu to habîj na bôri a hen mô tôj tê Jésu a. Ôbi tôbe bargay men, tiri iyer dô a men, menba, harê liji.

36 Bîné ka ré ðebu ya gel wo tunu hende to hen sêj bôri a hen na, dôrji kwôli gawra bi wo hen bîj ka era cêgê hen.

37 Kirîj bay ka hen na, bîné ka bô emê wo Gêrgésénîjê uwôlij Jésu ré ô añ sa iyére toji a wôsa harê liji damañ menba, ôbi ðay bô bato a bul hô Galilé.

38 Gawra wo Jésu ré dage tunu to habîj bôri a hen si ô engeré Jésu ðiré erê nañ ði, niñba, Jésu dageri añ kôli iyôn ba:

39 «Hô îj añ ju ô kôlij bîné kwôli anja Emen li nañ ju.» Menba, ôbi ô añ kôlij bîné kêm kwôli anja Jésu ré li nañ ði.

Jésu béér môni Jayrus men, berare iyore to kwôbe ô yere a

(Mt 9: 18-26, Mk 5: 21-43)

40 Kirîja Jésu hera Galilé menba, bîné kêm jô kwini wôsa bay mô gemni.

41 Kirîj bay ka hen na, Jayrus kelma sa *iyéy dapare sa. Ôbi cubu gubari tumôri a añ uwôli ré era iyére tori a,

42 wôsa môñni to pôn nêj to elêre môj kibi wô hen ômîj ta ma.

Kirîja Jésu ô nañ ði menba, bîné kwône nôgerîj yirji ligiri.

43 Kirîj bay ka hen na, iyore to pôni mô ya, kwôbe ô yere a li elê môj kibi wô. Hende mêne ari upére kêm iyé bay kerbê a, niñba, kwo pôn wo berare ba nañ.

44 Hende era si cêgê añ hebe kibi bargay kari, menba, kirîj bay ka hen na, kwôbe wo na ô yere a hen na, nañ añ hende berare.

45 Jésu engere iyôn ba: «Na i a heben na ba?» Bay kêm uwôser menba, Piyêr kôli iyôn ba: «Kelma, na bîné ka nôgerîj hen.»

46 Menba, Jésu kôl iyôn ba: «Kwôni heben wôsa néé wo en ôrijn hen kwari dôrijn.»

47 Iyore hende to hen bô wo Jésu ré hôn hen iyôn na, harê lere aŋ wuré aŋ era sa cubu gubare tumô Jésu a aŋ kôli tu ðijné wô mi a teré heberi ba, men, kwôli berarê wo teré berare peraŋ hen a men.

48 Menba, Jésu kôle iyôn ba: «Yêren, ayê bôô woré gôlijn naŋ mu, ô naŋ bô jalê.»

49 Kirijna Jésu iyêl ba ya tô menba, gawra wo iyé kelma sa iyéy dapare hen era sa kôli iyôn ba: «Môjnem ma nij dîba ju dôyrê Rabi ré.»

50 Kirijna Jésu toy hen iyôn menba, ôbi kôlijn kelma ôbi sa iyéy dapare hende to hen iyôn ba: «Hare ré, bi bôm san a mera aŋ môjnén a béré.»

51 Kirijna ôbi sa bijn iyé kelma ôbi sa iyéy dapare hende to hen na, ôbi jôrijn ðijné erê ira naŋ dî nijba dî si Piyêr Ja naŋ Jak men, yo mône naŋ ibare a men a erê naŋ dî.

52 Bijné kêm sôm men, bar men sare a. Menba, Jésu kôl iyôn ba: «Sômênge ré hende ma ré, nijba, yi na kum.»

53 Bay ayrêri wôsa bay hôn wo hende ré ma.

54 Nijba Jésu ðu kôbre aŋ uwôgere «Môjnén enŋijn ta.»

55 Kirijn bay ka hen na, tune uwo yere a aŋ hende hena ta. Aŋ Jésu kôlji bay ré buru aŋgaŋ emê.

56 Balê mône tiniji ge kay, menba, Jésu kôlji bay ré kôlijn kwôni ré pa pa.

9

Jésu jé bay tôri ka môj kibi wôô hen ô ulê béré Kwôlo Dôri

(Mt 10: 1-9, 11-14, Mk 6: 6-13)

¹ Jésu day bay tôri ka môj kibi wôô hen aŋ biji néé naŋ dampare bi bay ré dagijn tunu to habijn kêm men, ôbi biji bi bay ré berare bay ômpare a men.

² Ôbi jéji ulê béré *emê iyére to Emen men, bi bay ré berare ðijné a men.

³ Aŋ ôbi kôlji iyôn ba: «Ayênge ani kani kôbrenge a ré: kwoore ré men, magela ré men, kwô ré men, gursu ré a men. Perênge bargay wôô wôô ré men.

⁴ Iyére to yôn yôn to ken ô ya aŋa bay ré berênge yirji a na, ken mô kirijn bay ka hen kwôy ken ôrijn ta.

⁵ Kirijn ka yôn yôn ka ken ô ya aŋa ðijné ré berênge yirji a ré na, kirijna ken ô ta ba, ken gage beni têrnge aŋ. Ôbi a na aŋgaŋ gelé ka a ulê kwôlê sarji a.»

⁶ Menba, bay tô Jésu ô naŋ sa iyére iyére uwôlijn béré Kwôlo Dôri men, berarijn ðijné naŋ kirijn kirijn a men.

Yi Hérôd dôri ré wô hini emê wo Jésu

(Mt 14: 1-2, Mk 6: 14-16)

⁷ *Hérôd ôbi emê iyére to Galilé toy kwôli are bay ka li are hen kêm nijba, ôbi hôn

anğan lê ré. Wôsa ka pônî kôl ré na Ja ré a so perê bîjé ka ma bulo hera hen.

⁸ Ka pônî kôl ré na *Eli a ré hera hen men, ka pônî kôl ré na *ôbi kibi Emen wo cay a ré jê sé hen men.

⁹ Hérôd kôl iyôn̄ ba: «Ja na, nôbi a na bé bi bay na jô sari na, menba, kwônî wo en toy kwôli jé lêri na ba, na i ba?» Menba, ôbi woge dîrê geléri.

Jésu bîj imjê dubu bay emê

(Mt 14: 13-21, Mk 6: 30-44, Ja 6: 1-14)

¹⁰ Kirîna bay jé ka Jésus bulo hera menba, bay dôriñ Jésus kwôli anğa ciré la hen. Ôbi ôriñ nañ ci wolé piniji si kwa iyére to bay uwôgere Bêtsayda.

¹¹ Kirîna kwônê bîjé hôn wo bay ré ô si Bêtsayda menba, bay ô tôrji a. Jésus berji a yiri a añ dôrji kwôli emê iyére to Emen men, ôbi berare ka ômiñ a men.

¹² Kirîñ kô niñ menba, bay tô Jésus ka môj kibi wôô hen eraji ligiri a sa kôli iyôn̄ ba: «Kôliñ bîjé bi bay ré erê sa kam iyére to dé dé hen ô wogé kirîñ kañ yé men, wogeré anğan emê a men, wôsa kirîñ ka nà ná, na derô gwôlê.»

¹³ Niñba Jésus kôlji iyôn̄ ba: «Kenbay ken bîji anğan emê.» Menba, bay kôli iyôn̄ ba: «Nini ôriñ nañ mapa bay men, kuyê wôô a men mera. Hena ré na hen iyôn̄ ba, niña

erê kelé a dema ré nê mê kwônê bîjé bay ka hen dê?»

¹⁴ Bîjé bay ka hen na, na imjê dubu bay. Jésus kôliñ bay tôri iyôn̄ ba: «Bîngeji bi bay mô tôñ nañ gwogelérji gwogelérji tôre bay bay.»

¹⁵ Bay li mega bi wo ôbi kôlji hen iyôn̄ añ bîji mô tôñ kêm.

¹⁶ Jésus pô mapa wo bay nañ kuyê ka wôô hen añ bô kirîñ si derômaran, liñ Emen dosé wô sa mapa nañ kuyê bay ka hen añ biilê mapa bi wo hen añ bîj bay tôri ré cêñ bîjé.

¹⁷ Bîjé bay ka hen ôm uyirê añ tôri wo baa na, bay tô Jésus pô gwajê môj kibi wôô.

Piyêr hôn wo Jésus ré na Krist, kwo Emen dôri hen

(Mt 16: 13-21, Mk 8: 27-31)

¹⁸ Wulê pônî Jésus ô uwôlê Emen wolé añ bay tôri ô nañ dî menba, ôbi engeriji iyôn̄ ba: «Bîjé kôl ené na i ba?»

¹⁹ Bay uwôli sara iyôn̄ ba: «Ka pônî kôl jeré Ja ôbi lê batêm men, ka pônî jeré na *Eli men, ka pônî jeré ôbi kibi Emen wo cay a jê sé hen men.»

²⁰ Ôbi kôlji iyôn̄ ba a kenbay ba, ken kôl ené na i ba? Menba, Piyêr kôli iyôn̄ ba: «Ju na *Krist, kwo Emen dôri hen.»

²¹ Ôbi ay tôô bîji bay ré kôliñ kwônî ré pa pa,

²² añ kôlji iyôn̄ ba: «Dé wo nôbi *Kema Gawra ené gelîñ gusîñ damañ men, surjê men, damné kañ bay bê

kwôbe naɲ *bay derê tô tô to Emen a kaɲen men, bay a deren a men, aɲ sa wôô, subu tori menba, na jê sé kampê.»

Kwôni a erê tô Jêsu a na iyeɲ ba?

(Mt 16: 24-28, Mk 8: 34 - 9: 1)

23 Menba, Jêsu uwôge bay tôri kêm aɲ kôlji iyôn ba: «Hena kwôni ré gey yé ôbi tôn ba, bi tôrnê yiri men, bi ay gurô tagelê wori woɲ temare sari a naɲ wulê wulê aɲ era tôn a.

24 Kwôni wo gey gemé yiri ba, a mênêri, niɲba, kwôni wo uwôl yiri aɲ wô san na, a gôliɲ naɲ dî.

25 Hena kwôni ré uwop aɲga sa terare a na kêm, aɲa ré mêne merê tu geɲ wori ba, derêri yôn ba?

26 Wôsa hena kwôni ré dii tayre san a men, sa kwôlê wupê a men na, nôbi Kema Gawra na déé tayre sari kirija na bulop hera naɲ hini emê wupê men, kwo Iban men, naɲ kwo *manê ka derômaran a ka yi naɲ jengêrji hen.

27 Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen perê bîné ka nà ná, ka pôni a gelé emê iyére to Emen naɲ tirji dema ré maji tô.»

Damɲare to Kema Emen
(Mt 17: 1-8, Mk 9: 2-8)

28 Wulê marge cêgê menba, Jêsu uwôge Piyêr, *Jak naɲ Ja aɲ ôriɲ sa keram wô uwôlê Emen.

29 Kirija ôbi uwôl Emen hen iyôn menba, tiri bilij yi gay men, bargay kari kôba, belij bôrê terij men, jerapnê a men.

30 Menba, gawré wôô so sa debu iyêl naɲ dî. Na si *Moyis naɲ Eli,

31 a soji bô perangê wo derômaran a aɲ iyêlji naɲ dî kwôli jê wori wo ôbi ré deré kibri naɲ temare Jérusalêm a hen.

32 Piyêr naɲ megêri hen na, kum layrêji aɲ kirija bay engeɲji tô kum a menba, bay gel perangê wo Jêsu naɲ imnê ka wôô ka debu naɲ dî hen.

33 Kirija bîné bay ka hen ô ta niɲ menba, Piyêr kôliɲ Jêsu iyôn ba: «*Rabi dô wo na merênge na, na lênge iyéy gergé subu pôn tom men, pôn to Moyis men, pôn to Eli a men.» Wôsa ôbi hôn kwôlo ôbi kôl hen né.

34 Kirija Piyêr iyêl ba ya tô menba, kirij ka geri so sa têlji ta aɲ kirija bay gel wo kirij ka geri bay ka hen têlji ta hen iyôn menba, harê liji.

35 Menba, tô kwôni ôm bô kirij ka geri bay ka hen kôl iyôn ba: «Kwo nà ná, ná Keman. En dôôri, toyênge kwôlê kibri a.»

36 Kirija tô kwôni bi wo hen wôm niɲ menba, bay gel na Jêsu a débé pini. Menba, bay wôm cêgêgê aɲ bô wulê bi wo hen na, bay kôliɲ kwôni kwôli aɲga bay gelo hen né.

Jêsu berare kema wo tunu

to habij bôri a

(Mt 17: 14-18, Mk 9: 14-27)

³⁷ Kirij wôl pôn cêgê menba, bay herboji tôj sa keram a menba, kwônê bîjé era ligi Jêsu a.

³⁸ Menba, gawra wo pôni perê kwônê bîjé bay ka hen kôl iyôn ba: «Rabi, en uwôlem gel keman wo na ná ôbi a pôn nêj hen hari.

³⁹ Kirij ka pôni a na, tunu to habij henaj nap dî aj liri ôbi tô gura men, seŋgalêeri men, wôbre era kibri a men, hende séj yiri a lew ré a men. Aj kirijna hende séj menba, ôbi merên tulôg tulôg.

⁴⁰ En uwôlij bay tôm ré dage tunu to habij hende to hen, nijba, bay nêmené.»

⁴¹ Jêsu kôlji iyôn ba: «Ken-bay ka ayê bôw wonge nap aj ken mô wô lé habré hen na, na merê na wô lé nap ken yôd ba? Men, na têe iyej a ené ulê bôn jalê sarŋge a ba? Erap nap kemam bi ben na.»

⁴² Kirijna bay erap nap kema bi wo hen biri menba, tunu to habij hende to hen ayri ku terare a aj seŋgaliri. Nijba Jêsu ône tunu hende to hen aj berare kema bi wo hen aj ayri bîj ibari.

⁴³ Menba, bîjé kêm tiniji ge kay sa dampare to Emen a.

Jêsu hô uwôl béré temayri
(Mt 17: 22-23, Mk 9: 30-32)

Mega wo bîjé kêm tiniji ge kay sa are kêm ka Jêsu li

a hen menba, ôbi kôlij bay tôri iyôn ba:

⁴⁴ «Dôbêŋge marŋge dô ken toyij kwôlo na kelêŋge hen: «Bay a beren nôbi Kema Gawra bîj bîjé.» »

⁴⁵ Nijba bay hôn bô kwôlo ôbi kôl hen né, wôsa ôbi bi kwôlé bi wo hen yi kini uwôbêri a hen iyôn bi bay ré hôn bôri ré. Men, né bay hare engeréri men.

I a na kwo dami ba?

(Mt 18: 1-5, Mk 9: 33-37)

⁴⁶ Bay tô Jêsu narij na ba, i a ré kwo dami perêrji a ba?

⁴⁷ Jêsu hôn ermé woji menba, bu kema wo dê sa dî kwari a

⁴⁸ aj kôlji iyôn ba: «Kwôni wo bu kema wo dê mega kwo na yiri a nap henen na, ôbi beren na nôbi yiri a hen men, kwo beren yiri a ba, bu na kwo joon hen yiri a hen men. Nijba henêŋge mega wo kwôni wo na kwo dê perêrŋge a kêm hen na, ôbi a na kwo dami.»

Kwôni wo na ôbi bareŋge ré ba na kwonge

(Mk 9: 38-41)

⁴⁹ Menba, Ja kôli iyôn ba: «Rabi, nini gel gawra wo pôni dage tunu to habij nap henem menba, nini jôri sara, wôsa ôbi na ôbi tôm mega nibay iyôn né.»

⁵⁰ Menba, Jêsu kôl iyôn ba: «Jôreŋgiri ré, wôsa kwôni wo na ôbi bareŋge ré ba, na kwonge.»

Bîjé ka Samari bu Jêsu yirji a ré

51 Kirija wulê wo ôbi a déj sa terare ba da menba, Jésu ay geré ré na mi mi kôba diré erê Jérusalêm a.

52 Ôbi jé bijné tumôri a. Bay ô menba, bijn môni iyére to Samari a wô beré sa tê saari.

53 Nijba bijné ka Samari biri yirji a ré, wôsa ôbi ô na wô erê Jérusalêm a.

54 Kirija si *Jak nañ Ja bay tô Jésu gel hen iyôn menba, bay kôl iyôn ba: «Kelma, ju gey bi niné kôlij tare ré hena derômarañ a sa uwoyréji añ ba?»

55 Menba, Jésu bul unéji añ nayji damañ. [Añ kôl iyôn ba: «Ken hôn tunu to yi bônge a añ lénge ken kôl kwôlé bi wo hen né. Wôsa nôbi Kema Gawra en era sa terare a nà, ná wô mêné gawré ré nijba, ná wô gôlij nañ ci di.»]

56 Kirij bay ka hen na, bay ô sa iyére to ðañgi a.

Ayé yi bé wô yij ôbi tô Jésu

(Mt 8: 19-22)

57 Kirija bay bañ geré tô menba, gawra wo pôni era sa kôlij Jésu iyôn ba: «Kirij ka yôn yôn ka já erê ya hen na, na erê tôm a.»

58 Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Henñé nañ iyomniji men, ciré nañ gwonérji a men, nijba, nôbi Kema Gawra ba kirij ka na dôbij san ya ba, nañ.»

59 Men, Jésu hô kôlij kwo ðañgi «Era tôn a.» Menba, gawra bi wo hen kôli iyôn

ba: «Kelma, ði jan, ðén na erê emé iban dem.»

60 Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Di bijné ka yi môñ temare iyôn hen bi em megare temare añ jôbi ju ô ulê béré *emé iyére to Emen.»

61 Gawra wo ðañgi kôlij Jésu iyôn ba: «Nôbi en gey erê tôm a Kelma nijba, ðén na erê lij kamañ ka iyére tijê dosé dem.»

62 Jésu kôli iyôn ba: «Kwôni wo bu tô mire to kelbê yagij aña ré bare cêgeri ba, na kwôni wo dô wô jé wo emé iyére to Emen né.»

10

Jésu jé bay tôri tôre jurgem kibi wôô

(Mt 9: 37-38, 10: 7-16, Mk 6: 8-11, Lk 9: 3-5)

1 Cêgeri wori menba, Kelma tô bay tôri ka ðañgi tôre jurgem kibi wôô añ jéji wôô wôô tumôri a sa iyére to kêmen, kirij kêmen ka ôbi ða sé si ya hen.

2 Añ ôbi kôlji iyôn ba: «Kaw kañ walê mê gañ nijba, bay walérji dê. Uwôlinge ôbi iyéy kaw na bi jép nañ bijné bô kaw kari a.»

3 Erênge, en jénge môñ kam gamgê iyôn perê henñé.

4 Ayénge magela gursu tôni ré men, sañne topi bê bargay ré men, garbê ka ðañgi a ré men, debénge tôn geré wô lij bijné dosé ré a men.

5 Bô iyére to yôn yôn to ken ô ya ba, ken kôlij bijné

ka mô bô iyére hende to hen iyôn ba: «Bô jalê baa nap ken.»

6 Hena kwôni wop ôbi geyé bô jalê wôni ré bô iyére hende to hen a ya na, terê kibi wonge bi wo hen a baa nap dî, a hena ôbi bô jalê wôni ré nap ba terê kibi wonge bi wo hen a hera sarnge a.

7 Bô iyére to yôn yôn to ken ô ya ba, merênge ya hende to hen. Emênge men, ken yi men angan kergare ka bay lénge hen wôsa kwôni wo li jé ba, nê m upé sa kôbri. Diba ken ô nap kibi iyére iyére ré.

8 Sa iyére to yôn yôn to ken ô ya ana bay ré berênge yirji a na, emênge anga bay bénge hen.

9 Berarênge bay ômpare kirij bay ka ya hen men, ken kôlji iyôn ba: «*Emê iyére to Emen era kwôy upénge.»

10 Nijba sa iyére to yôn yôn to ken ô ya ana bay ré berênge yirji a ré na, sé nge tu wolé tô geré wo dami a an ken iyôn ba:

11 «Bunu to sa iyére tonge a to bu têni hen kôba, nijba gagêre hôrij bénge. Nijba, ken hôn wo emê iyére to Emen ré da nij.»

12 Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen Wulê wop jeré kwôlê a na, bijné ka *Sodôm a bay a jeré kwôlê sarji a lôg gôlij bijné ka sa iyére hende to hen sôn.»

Sa iyére to kan bê bôrji sa

Jésu a

(Mt 11: 20,24)

13 «Ayi! bijné ka Kworajin, bô emê yi wô sarê. Ayi! bijné ka Bêtsayda bô emê yi wô sarê. Hena angan gijné ka lij sa iyére tonge a hen na, hena né lij na Tir a ley Sidôn a ley na, na ca yen a bay hena né haarê bargay ka yêgerij men, loberé bunu yirji a a men, bi ciré gelé wo ciré bul cêgerji bijn têrij toji nij.

14 Na ôbi á, wulê wo bay a jôrij kwôlê sa bijné a hen na, si Tir nap Sidôn kwôlê a jôrij sarji a lôg gôlij kwonge.

15 A mini Kapêrnayôm, mu kôl bay ré ayêré kwôy ôrij ta derômaran a ba? Ma herbé kwôy dogé iyom temare a ka na kirij ka habij hen.»

16 Jésus kôlij bay tôri iyôn ba: «Kwo toy kwôlê wonge ba, toy na kupê nôbi hen men, kwo kapênge ba, kapen na nôbi hen men, kan na kwo joon hen a men.»

Bay tô Jésus ka tôre jurgem kibi wô hen buloji hera tô ulê béré woji a

17 Bay tô Jésus ka tôre jurgem kibi wô hen heraji nap yi derê an kôl iyôn ba: «Kelma, tunu to habij kôba, kirija nini ay tô buru nap henem na, hende bêni kwôlê.»

18 Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «En gel Sidan hena derômaran a kurij môj wulanê emen iyôn.

¹⁹ Na en béngge néé bi kené dôdirij kalaw men, dôdirij tiigre men, dôdirij néé wo ôbi bare kêm men, ani ka a lêngge ba, naŋ a men.

²⁰ Lêngge yi derê wô wo tunu to habij kôba, ré dôbe sare béngge hen mera ré, nijba, ken li yi derê wô wo heneŋge dŋ derômaran a ya.»

Jésu gelij bijé ka bay bôrji mega ani ré hen Ibari
(Mt 11: 25-27, Mt 13: 16-17)

²¹ Kirij bay ka hen na, Tunu toŋ hendi bô bôre ay Jésus naŋ yi derê aŋ ôbi kôl iyôn ba: «En ay kem Iban Kelma wo derômaran a naŋ kwo sa terare a nà, wôsa ju uwôbij bay tu melênê naŋ bay tu jôrijare are bay ka hen aŋ ju yêge sarji gelij bijé ka bay bôrji mega ani ré hen dî. Na iyôn a, Iban na jeré genge naŋ bô derê wom.»

²² «Iban bèn are kêm kôben a, kwôni wo hôn Kema ba, naŋ, na Ibari pôn dô men, kwôni wo hôn Iban ba, naŋ nijba, na nôbi Kemari pôn nêŋ hapê men, ka en yêge sari nô biji hen a men mera.»

²³ Menba ôbi bul si ligi bay tôri kôlji piniji iyôn ba: «Yi derê yi wô sarŋge kenbay ka ken gel are bay ka hen naŋ turŋge hen.

²⁴ Wôsa en kelêngge bay kibi Emen kwône naŋ kilmé kwône na gey bi ciré gelé aŋga ken gel hen men, nijba, bay gel ré men, bay gey ciré toyé kwôlo ken toy

hen nijba, bay toy ré a men.»

Gwosoy kwôlo gengij sa gawra wo Samari woj ôbi bô baliyare

(Mt 22: 34-40, Mk 12: 28-31)

²⁵ Ôbi derê tô tô to Emen wo pôni hena ta aŋ kôlij Jésus wô sélij bôri kôl iyôn ba: «*Rabi, na mi a ené lê apa ené uwônij gelê wo naŋ kwini ba?»

²⁶ Menba, Jésus uwôli sara iyôn ba: «Lij bô magtubu tôô tona kôl iyeŋ ba? Ju dêŋse ba, kôl iyeŋ ba?»

²⁷ Ôbi uwôli sara iyôn ba: «Já peré Kelma wom Emen naŋ bôô pôn men, naŋ tunum kêm men, naŋ néém kêm men, naŋ ermé wom kêm men, gey megam mega wo ju geyij yem hen iyôn men.»

²⁸ Menba, Jésus kôli iyôn ba: «Ju kôl na tiri. Li are bay ka hen kêm menba, já upé gelê.»

²⁹ Nijba, ôbi gey gelé mega wo engeré kwôlé wori bi wo hen ré na ya menba, ôbi hô kôlij Jésus iyôn ba: «I a na Megan ba?»

³⁰ Menba, Jésus uwôli sara iyôn ba: «Sa to pôni gawra wo pôni hena Jérusalém wô erê Jériko, kirija ôbi si sa bay bô habre na, bay biri tôrij anŋari kêm men, sêri tu temare aŋ dŋ yirji ô.

³¹ Ôbi bê kwôbe ay geré bi wo hen men, kirija ôbi gel gawra bi wo hen iyôn menba, sanŋe ta ô erê wori.

32 *Lébit wo pôni kôba sa bijn kirij bay ka hen men, ôbi gel gawra bi wo hen a men, menba, sanje ta ô erê wori.

33 Nijba gawra wo Samari wo pôni wo ô kergare tori menba, sa bijn da kwa gawra bi wo hen a, ôbi gili menba, tiri liri ja.

34 Ôbi uso da ligiri a an liri wenj tu iyare a men, biri care tojn kam tinador a a men, an ha ta nan kibi bargay an ayri dé sa kura tori tojn yiri a an ôrijn nan di iyéy kergare a an kôrbiri.

35 Kirij wôl menba, ôbi tô selé wôô bijn ôbi iyéy iyére hende to hen an kôli iyôn ba: <Gemni dô ben an hena jeré mène gursu tôni a ba kirijna en hera ba na sa têbem.> »

36 Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Perê biné bay ka subu hen na, i a na mega gawra bi wo bay bô habré ré sari hen ba?»

37 Menba, ôbi derê tô tôô to Emen bi wo hen kôli iyôn ba: «Na kwo li dô nan di hen a na megari.» Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Ô an jôbi kôba ju li hen iyôn men.»

Jêsu ô iyé si Mart nan Mari a

38 Kirijna bay bu geré ô menba, Jêsu sanje sa iyére to dê to pôni a menba, iyore to pôni bay uwôgere Mart berji kergare iyére tore a.

39 Hende ôrijn nan yêere to dê to bay uwôgere Mari mô kwa Jêsu a tön terare a wô toyé kwôlê wori.

40 Mart giiré si na si na wô lê anjan emê. Hende era ligi Jêsu a an kôli iyôn ba: «Kelma, yêren to dê dén en li jé punen hen ba ju gel ré ba? Kôle ré sa jôgen lê men.»

41 Menba, Kelma uwôle sara iyôn ba: «Mart, Mart, mu sun men, mu geré si na si na wô sa are kwône.

42 Nijba, are pôn nêj a na ka dôri. Na bay a Mari ré ay hen, kwôni a derê an kôbre a ré.»

11

Jêsu gelij bay tôri uwôlê Emen

(Mt 6: 9-13)

1 Wulê wo pôni Jêsu uwôl Emen kirij ka pôni a. Kirijna ôbi uwôl Emen kô menba, ôbi tôri pôn kôli iyôn ba: «Kelma, geléni uwôlê Emen môjn kwo Ja ôbi lij biné batêm na gelij bay tôri hen iyôn men.»

2 Menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Kirijna ken uwôl Emen ba, ken kôl iyôn ba:

<Ibarni, bi biné kêm hön wo jeré yi nan jengêrem men,

bi bi emê iyére tom era men.

3 Béni anjan emê ka nini ôrijn doyriji kemnêj hen.

4 Di bôm jal sa têrij lêreni a men

wôsa nibay kôba nini di bôrni jal sa ka lêni habré a men.

Geméni an ju bi bi niné herij bô anja seléni hen né a men.> »

⁵ Menba, ôbi hô kôlji iyôn ba: «Hena kwôni pôn perêrŋge a hen ré nap melapni apa melapni bi wo hen ré ô upéri yoyre aŋ kôli iyôn ba: <Melapnen gwôyen mapa subu

⁶ wôsa melapnen wo pôni sa aŋ ani ka ené biri ré ôm nap.>

⁷ Aŋ hena melapni wo bô ira hen ré kôli iyôn ba: <Dén dê! Kermiŋ ligiŋ niŋ men, nibay nap kamnen nini yi tôŋ niŋ a men, dîba na hena ta wô bem mapa ré.>

⁸ En kelêŋge hena ôbi ré hena biri mapa bi wo hen kôba, na wô wo ôbi ré na melapni ré niŋba, na wô wo ôbi dôyrêri aŋ ôbi a hena biri mapa bi wo ôbi gey hen.

⁹ Niŋba, nôbi en kelêŋge: Enŋerêŋge menba, bay a béŋge, wogêŋge menba, ka upé, dêŋge kibi iyére menba, bay a belê béŋge.

¹⁰ Wôsa kwôni wo enŋere ba, bay a biri, men, kwo woge ba, a upé men, kwo di kibi kermiŋ ba, bay a belê biri men.

¹¹ I a na iba kema perêrŋge a hen apa hena kirija kemari ré enŋereri kuyê ba, ôbi a biri kalaw ré na kuyê ba?

¹² Réba hena ôbi ré enŋereri cera ba, ôbi a biri tiigre ba?

¹³ Hena kenbay kap bay bô habré hen kôba, ken hôn biŋ kamneŋge aŋga dôri apa Ibareŋge wo derômaran a dema hena kené enŋereri Tunu toŋ hendi bô bôré a ôbi

ré biŋ ka uwôli hen né ba?»

Jésu dage tunu to habiŋ to jôriŋ gawra iyêlê

(Mt 9: 32-34, 12: 22-30, Mk 3: 22-27)

¹⁴ Sa to pôni Jésus dage tunu to habiŋ to jôriŋ gawra wo pôni iyêlê hen. Kirija tunu hende to hen séŋ niŋ na, gawra bi wo tunu hende to hen ré jôôri iyêlê hen na, iyêl dô hari niŋ, menba, kwônê biŋé ka dëbu ya hen na, tiniŋi ge kay kê.ŋ.

¹⁵ Niŋba, ka pôni perêrji a hen kôl iyôn ba: «Na nap néé wo *Béyêljébul kelma wo tunu to habiŋ apa ôbi ré dagiŋ tunu to habiŋ hen.»

¹⁶ Ka pôni ka gey sélé bô Jésus menba, kôli ré li aŋgan gelé ka hena derômaran a ciré gelé.

¹⁷ Niŋba, ôbi hôn ermé woŋi menba, kôlji iyôn ba: «Hena kumbul ré kuriŋ peré biŋé ka sa terare to pôn nà ba, sa terare hende to hen a mênŋiŋ, iyére a tiiriŋ kerôm kerôm a men.

¹⁸ Ken kôl ré na nap néé wo Béyêljébul apa ené dagiŋ tunu to habiŋ hen. Iyôn ba, hena Sidan ré li kumbul nap Sidan ba emê iyére tori a eré deré sôn ba?

¹⁹ A hena ré na nap néé wo Béyêljébul a ené dagiŋ tunu to habiŋ ba, bay tôrŋge kenbay ba, dage na nap néé wo i men ba? Iyôn ba, bay a yé bay jerê kwôlê sarŋge a.

²⁰ A hena ré na nap néé wo Emen a ené dagiŋ tunu to habiŋ hende to hen na, iyôn

ba, emê iyére to Emen era upéngge nɪn.»

21 «Kirɪna gawra wojɔn ôbi néé gem kini merêri napɔn angapɔn mapê kari na, ari upéri kêm yi napɔn kiniji.

22 Nɪnba, hena kwo néri ré gôlɪn kwori sa bɪri tôriɪn angapɔn mapê kari bay ka ôbi na bi bôri sara hen menba, kwo gôlɪn sari bi wo hen pô angari kêm cé apɔn.»

23 «Kwôni wo napɔn en ré ba, na ôbi baren men, kwo day bɪné napɔn en ré ba, usuréji na usuré dɪ men.»

Tunu to habɪn hera

(Mt 12: 43-45)

24 Jésu hô kôl iyôɔn ba: «Kirɪna tunu to habɪn sɛpɔn bô kwôni a na, hende kayré derô gwôlê woge kirɪn kapɔn derê bul, hena hende ré uwôɔn ré na, hende erem kôl iyôɔn ba: «Na herê kirɪn ka na en soɔn ya hen gelé sôɔn.»

25 Kirɪna tunu hende to hen hera apa ré uwôɔn kirɪn na sél dô men, are kêm yi napɔn kiniji a men na,

26 hende hô ô pera tunu to habɪn to dangi jurgem to habɪn dɛ apɔn sa jôgɪn napɔn tu. Bay siji bô kirɪn bay ka hen apɔn môrji ya apɔn gawra bi wo hen na, yiri habɪn dɛ kwo tumô apɔn tô.»

Yi deré wojɔn tiri

27 Kirɪna ôbi iyêl hen iyôɔn menba, iyore to pôni peré kwôné bɪné kôli iyôɔn ba: «Yi deré baa napɔn iyore to yêm apɔn yi yi kubare hen.»

28 Nɪnba, ôbi kôl iyôɔn ba: «Yi deré baa napɔn kwôni wo toy kwôlo Emen apɔn li ariri hen dɪ.»

*Angapɔn gelé kapê nôbi
Kema Gawra*

(Mt 12: 38-42)

29 Kirɪna kwôné bɪné dayriɪn ligi Jésu a hen iyôɔn menba, Jésu kôl iyôɔn ba: «Bɪné ka haw hen na, na bɪné ka habɪn, bay gey na angapɔn gelé mera nɪnba, bay a bay na napɔn angapɔn gelé ka Jonas bi wo hen mera, dɪba bay a gelé ka dangi kani ré kwôy.

30 Mega wo Jonas na yi angapɔn gelé bɪn bɪné ka Ninibé a hen iyôɔn na, nôbi *Kema Gawra na yé angapɔn gelé bɪn bɪné ka haw hen men.

31 Wulê wojɔn jerê kwôlê a na, tôlômne to Séba a hena apɔn a ulê kwôlê sa impê ka haw hen, wôsa hende hena na kelanɔn apɔn era na wô toyé gwosoy kwôlê wojɔn tu melênê wo Salomôn. Nɪnba nà ná, kwôni wo gôlɪn Salomôn apɔn hen kôba nà ya.

32 Wulê wojɔn jerê kwôlê a na, bɪné ka Ninibé a henaji tumô bɪné ka haw hen apɔn ulê kwôlê sarji a, wôsa deré kwôlo wo Jonas li apɔn bay bul hal woji. Nɪnba nà ná, kwôni wo gôlɪn Jonas apɔn hen kôba nà ya.»

*Kirɪn ka perangi ka yi
gawra*

(Mt 5: 15, Mk 4: 21, Lk 8: 16)

33 «Kwôni dī tare bô lampa ba na wô uwôbê ré men, na wô emé gwore sara ré a men, nijba, hena ôbi ré dī tare a bô lampa ba, na wô dé ta gurô pal a aṅ bi bīné ka ré era ira hen ré gel perañgêre.

34 Tum na lampa to yem. Hena tum né dô ba, tô yem wo baa kêm hen mô na bô kirij ka perañgi a men, nijba, kirijna tum ômij ley na, tô yem wo baa kêm hen kôba, mô na bô dilemne a men.

35 Bô dô ré ba, kirij ka perañgi ka yi yem a hen ma yé kirij ka dilemne.

36 Hena yem kêm ré na kirij ka perañgi a, dība kwari wo pôni baa bô dilemne a ré na, ôbi a merê bô kirij ka perañgi a mega lampa perañgem naṅ beraré wore hen iyônṅ.»

Jésu uwôl kwôlê sa Parisijêṅê naṅ bay derê tô tôo to Emen

(Mt 23: 4-36, Mk 12: 38-40)

37 Jêsu iyêl ba ya tô menba, *Parisijê wo pôni uwôgeri ré ô emê are iyére tori a. Menba, ôbi ô emê are bay ka hen naṅ dī.

38 Parisijê bi wo hen tini ge kay dīnaṅ wôsa Jêsu ôm are ba pelé kôbri mega wo tôo toji kôl hen iyônṅ.

39 Jêsu bô ti Parisijê bi wo hen iyônṅ menba, kôli iyônṅ ba: «Kenbay Parisijêṅê na, na cêgi karbé toṅ yê are men, cêgi dasa men, a kené pul nijba, bôṅṅge wo bôo

na, na ermé kwôlê woṅ gem-sare men, habré men.

40 Bay galê, ken hôn wo kwôni wo li cêgi are hen a lê bôṅji a men né ba?

41 Beréṅṅge baliyare naṅ bay nimré naṅ aṅga yi bô karbé toṅṅge a hen men, naṅ ka yi bô dasa woṅṅge a hen a men aṅ ka yé ka séli yôd.»

42 «Gusij yi wô sarṅṅge, kenbay Parisijêṅê, ken ay kibi aṅgaṅ na kilij kanṅge ka môj kêm ka na tamla men, uu men, têrêre a men hen bīj Emen nijba lê aṅgaṅ derôre naṅ peré Emen ka ken dī aṅ hen na, bay a na aṅgaṅ dami ka kené lê sa ka ken li hen a.»

43 «Gusij yi wô sarṅṅge kenbay Parisijêṅê, wôsa ken gey kini merê ka tumô bô *iyéy dapare a men, ken gey bi bīné ré lêṅṅge dosé tu wolé naṅ bê kwôlê a men hen.

44 Gusij yi wô sarṅṅge, wôsa ken yi môṅ kampé ka kwôni li ani sara ré ka kwôni ô sara ba henê iyônṅ hen.»

45 Menba, ôbi derê tô tôo to Emen wo pôni kôlij Jêsu iyônṅ ba: «Kelma, mega wo ju kôlij hen na, na nibay a jeré tiréni hen men.»

46 Menba, Jêsu uwôli sara iyônṅ ba: «Kenbay kaṅ bay derê tô tôo to Emen kôba, gusij yi wô sarṅṅge, wôsa ken pô aṅga néy néy dééré sa bīné menba, kenbay ba, kema kôbṅṅge iyônṅ kôba, hebe ani ré.

47 Gusij yi wô sarṅṅge, kenbay ka ken naṅ kampé

bay kibi Emen dô hen menba, nà ná balêrnge a na diréji.

⁴⁸ Ôbi a, kené gel mega wo kené dege sa jé lê balêrnge a, wôsa bay na duu bay kibi Emen men, kenbay ken jan sa kampêrji dô men.

⁴⁹ Na ôbi á, Emen naj tu melênê wori hen na ré kôl iyôn ba: «Na jén naj bay kibi Emen men, bay jé a men, nijba, bay a deré ka pôni men, bay a gelij tu ka pôni gusij men.»

⁵⁰ Ôbi a, gawrê ka haw hen, kwôlê réé beré sarji wô kibi bay kibi Emen ka bay na derji ca kirija tô terare na dîj yen.

⁵¹ Ayij tô sa kwôbri Abêl a kwôy saj sa kwo Jakari a wo bay diri derô to kini bê kwôbe a naj *iyéy Emen hen. Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, kwôlê a beré sa gawrê ka hawi hen, wô sa temayriji.»

⁵² «Gusij yi wô sarngé, kenbay bay derê tô tôô to Emen ka ken ay lakêlê henê are kôbrengé a*. Aj kenbay ken kaj henê Emen men, ken jôrij ka dangi ka gey henêri hen ré hōni ré a men.»

⁵³ Kirija Jêsu da sé erê ta menba, Parisinêjê naj bay derê tô tôô to Emen engereri kwôlê si na si na naj bô tarê

⁵⁴ sébij kibri ciré gelé aj hena kwôlê wôni ré si kibri

habij ba, ciré uwôlij kwôlê sari a.

12

Jêsu yêge maa bay tôri gengij sa biné kaj bay kelê kwôlê kibriji wôô wôô hen

(Mt 10: 26-33, Mt 10: 19-20)

¹ Kirij bay ka hen na, biné dayrij naj kwônêrji aj li wo bay dôrij sa têrji. Menba, Jêsu kôlij bay tôri iyôn ba: «Dêngé tu melênê sa yerngé a dîba ken yi bay kelê kwôlê kibriji wôô wôô môj kwo *Parisinêjê iyôn né. Wôsa lamê tu kirij kaji bay ka hen na, yi môj wubere iyôn.

² Ani ka uwôbe ka baa gelij ba, naj men, ka bô kwôni a ka a baa hōnij ba, naj a men.

³ Wôsa kwôlo kê m wo ken kôl bô dilemne a hen na, a toyij tu tare dên dên men, kwo ken gwôsij marngé a bô ira hen kôba bay a dayê ta sa ira dema ré kelê kaj a ta a men.»

⁴ «En kelênge miljên, haringé ka a deré kurôngi yerngé aj cêgeri wori ba, a lê ani ré nij hen né.

⁵ Na gelêngé kwôni wo ken hareri. Haringé kwo a deré kurôngi yi aj nê m ulêngé bô tare toj *gêhên a hen a men. Na tiri, ôbi a kené hareri dî.»

⁶ «Bay dap diya bay dema ré na tu selé wôô tô hen ba, ken gel ré ba? Nijba, Emen ba, hōnji pôn pôn kê m.

7 Gusuri sarnge kôba Emen dênjse. Nijba, ken hare ré, wôsa ken dami tu Emen gôlij diya bi wo kwône hen né ba?»

8 «En kelênge kwôni wo kôl tu bijé kêm diré na kujé na, nôbi *Kema Gawra na kelê tumô manê ka Emen a ôbi ré na kujé men.

9 Nijba, kwôni wo uwôser diré hōnen né tu bijé na, nôbi Kema Gawra na kelê ené hōni ré tumô manê ka Emen a men.»

10 «Men, kwôni wo kôl kwôlo habij gengij san nôbi Kema Gawra na, Emen a dé bôri jalê sari a, nijba, kwo tiiré Tunu toj hendi bô bôre na, Emen a dé bôri jalê sari a ré kwôy yôd.»

11 «Kirija bay ôrij nap ken bô *iyéy dapare a ley, tumô bay sa kirij a ley, tumô kilmé ley na, ken sun wô kwôlo kené erê kelê wô jôrij sarnge ré.

12 Wôsa Tunu toj hendi bô bôre a gelênge kirij bay ka hen, kwôlo kené kôl.»

Gwosoy kwôlo gengij sa gawra woj ôbi upé woj ôbi galê

13 Menba, kwôni pôn peré bijé kôlij Jêsu iyôn ba: «Kelma, kôlij yēnen bi niné cēj ari cibré kani.»

14 Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «I a dēn bi ené yi ôbi jerê sarnge a men, ôbi cé are kanje men ba?»

15 Menba, Jêsu hô kôli iyôn ba: «Dēnge tu melêné sa yerenge a, dība ken yi limé ka angap upé ré. Na wô wo

kwôni uwôn are gap apa ré môrij tu gej né.»

16 Menba, Jêsu hô kôli gwosoy kwôlo dangi kôl iyôn ba: «Gawra wo pōni na ôbi upé wo uwōj are gap bô yagê wori a.

17 Menba, gawra bi wo hen kôl iyôn ba: «Na lê iyen a, kirij ka ené bij kaw kapé ré nap nij na ba?»

18 Menba, ôbi hô kôl iyôn ba: «Anja na lê a na: Na téé béér wo cay hen aj, aj na hô dé kwo damné damné aj na dayê kaw nap ari upé kapé kêm bô.

19 Aj na kelé iyôn ba: «Bô ari upé kaam kêm ka yi hen, na ka a lê elé kwôné, dô bul aj ju ôm men, yi men, lij yi derê.» >

20 Nijba, Emen kôli iyôn ba: «Ôbi galê, bô yoyre hende to hen, na derê bul wom aj aj anja ju dayré kêm hen ba i a baj nij ba?»

21 Menba, Jêsu kôl iyôn ba: «Na anja sa sa bijé ka dayré ari upé kaji dība bij kwôni men ré hen aj kajji wogé ari upé ka ligi Emen a.»

*Môrij Emen a tōj
(Mt 6: 25-33)*

22 Jêsu kôlij bay tôri iyôn ba: «Gelênge, na ôbi a, ené kelênge kené sun wô anja kené emé gôlij ré men, wô anja kené tôbê yerenge a ré men hen.

23 Wôsa merê tu gej na, gôlij angap emé men, yi gôlij bargay a men ré ba?

24 Berênge hanja ken gel, bay ci ani ré men, wal ani

ré men, kini bê anğaji nañ men, béér woji nañ a men, niñba, Emen abeji hen ba, kenbay ba, ken gôliñ ciré ré ba?

²⁵ Perêrñge a hen i a nê mê ulê wulê pôn a sa megari a wô wo ñiré sun gañ ba?

²⁶ Hena nêrñge ré nañ wô liñ anğa dê, dê bay ka hen iyôn ba, wô mi a kené sun wô sa tô ka baa hen ba?

²⁷ Berêñge béé gesela ken gel, bay li jé ré men, bay li bargay kani ré a men, niñba en kelêñge kelma Salomôn nañ hini emê wori hen kôba, tôbe bargay ñê kwo pônî wônî perêrji a hen né.

²⁸ Hena kalmê ka nono ka kemnêñ yi hen añ kiya bay a uwoyé añ hen, Emen tôbiji bargay añ kenbay dema ôbi ré lê are béñge ré ba? Ayi! gawrê ka ayê bôo woji nañ hen.

²⁹ Sunêñge wô ari emêrñge ré men, wô anğan yêrñge a ré a men.

³⁰ Are bay ka kêm hen na, bay henê Emen né a wogéji yôd yôd merênê liji tô ré hen, ñiba kenbay ba, Ibareñge hôn anğa ken ôriñ doyriji hen.

³¹ Wogêñge emê iyére tori tumô ñi añ are bay ka kêm hen ôbi a béñge a sara a.»

*Ari uné ka a nañé ré
(Mt 6: 19-21)*

³² «Kenbay ka ken yi môñ gamgê kañé iyôn ka lôg tumôn a hen, harêñge ré wôsa Ibareñge genge wo ñiré béñge emê iyére tori.

³³ Kelêñge añ ari uné kañge kêm añ ken ñiriñ baliyare nañ larirji. Nanêñge magela gemé lari woñge wo a mênîñ né hen men, anğan uné ka derômaran a ka a nañé ré hen men, wôsa kirîñ bay ka hen na, ôbi gemsare a erê biñ ya ré men, a beré kar ré a men.

³⁴ Wôsa kirîñ ka cirarem yiñ ya na, ermé wom kôba, na kirîñ bay ka hen men.»

Gwosoy kwôlo gengîñ sa merê sa têtê a

³⁵ «Tôbêñge bargay kañ jé men, ken ñi lampa tonje enge yôod a men.

³⁶ Yêñge mega manê ka mô gem hera wo ôbi iyére toji kirîña ôbi a uwo tô kurô aña ré ñi kibi geré menba, bay bôl lew biri iyôn.

³⁷ Yi derê yi wô sa manê bay ka ôbi iyére toji sa añ uwonji geñ. Na tu kwôlé a ené ena kelêñge hen ôbi a tôbê bargay kañ jé añ biñ bay merê tôñ añ ôbi biñ anğan emê pôn pôn kêm.

³⁸ Hena ôbi ré sa na sa kirîñ ka jali, kibi kirîñ ka wôli a aña ré uwonji tu geñ sa têrji a na, yi derê yi wô sarji.

³⁹ Keñ hôn wo hena ôbi iyéy iyére henañ né hôn wulê wo gemsare ré era wô gemsêri na, ôbi henañ ré ñeri sé bô ira ré.

⁴⁰ Kenbay kôba, ken mô sa têrñge a wôsa ken hôn, nôbi Kema Gawra na sa nañ wulê wo ken bi bôrñge sara hen né».

*Mana woŋ ôbi bôô pôn
naŋ kwo bôri wôô wôô
(Mt 24: 45-51)*

⁴¹ Menba, Piyêr kôl iyôŋ ba: «Kelma, ju kôl gwosoy kwôlê bi wo hen iyôŋ na wô sarni laba, na wô sa bîjé kêm dî ba?»

⁴² Menba, Kelma kôli iyôŋ ba: «I a na ôbi gemé are woŋ ôbi bê kwôlê men, ôbi tu melênê a men wo ôbi iyéyri a dîri ré bô sa ari upéri men, sa bay jé kari men, ré biji emê wo sa pôn pôn kêm naŋ wulêri men, tayriri men ba?»

⁴³ Yi derê yi wô sa mana bi wo hen wo ôbi iyéyri sa aŋ uwonni li jé wori bi wo hen iyôŋ.

⁴⁴ Na tu kwôlê a ené ena kelêŋge hen, ôbi a dîri berê sa ari upéri kêm.

⁴⁵ Nîjba, hena mana bi wo hen ré kôl iyôŋ ba: «Gel, ôbi iyéyren baa aŋê tô» aŋ sê manê naŋ kalmê kaŋ bay jé men, ôm men, yi men aŋ kwoyiŋ a men na,

⁴⁶ ôbi iyéyri a sa naŋ wulê wo ôbi bu sa têri ré hen aŋ ôbi a liri bisijne men, ôbi a gili gusiŋ a men, mega bay gilij bay lê are naŋ bôô pôn né gusiŋ hen iyôŋ.»

⁴⁷ «Mana wo hôn bô geyé wo ôbi iyéyri aŋa ré bu sa têri ré men, li are bîj naŋ bô geyé wo ôbi iyéyri bi wo hen né men na, a upé sêê damaŋ.

⁴⁸ Nîjba, kwo hôn né aŋa ré li aŋga nêmen sêê na, bay a sêri lôg. Kwôni wo bay biri are gaŋ ba bay a hô engereri damaŋ a men, kwo bay biri

are gemé damaŋ ba, bay a hô engeré damaŋ a men.»

*Wô mi a Jêsu ré era sa
terare a na ba?*

⁴⁹ Menba, Jêsu kôl iyôŋ ba: «En era sa terare a na, na naŋ tare. Aŋ en denŋa damaŋ bi hende ré enge nîj.

⁵⁰ Na batêm to bay a lên, batêm hende to hen na gusiŋ to lên. Aŋ en aŋge kwôy wo bay a lên batêm hende to hen.

⁵¹ Ken erem yaŋ ba, ré na bô jalê a ené eraŋ sa terare a nà? En en, na bô jalê a ené eraŋ sa terare a nà ré, nîjba na kariŋare.

⁵² Wôsa ayij tôri haw hen, hena bîjé ré bay bô ira ba, bay a kariŋ ka subu hen a bîj tôrji men, ka wôô hen kôba a bîj tôrji.

⁵³ Iba kema a kariŋ naŋ kemari men, kema a kariŋ naŋ ibari men, yo mône a kariŋ naŋ môjne men, môni iyore a kariŋ naŋ yore men, kariŋare a yé perê iyore a naŋ maare a a men, perê maare a naŋ tu a men.»

⁵⁴ Jêsu hô kôlij kwônê bîjé iyôŋ ba: «Kirijna ken gel emen yé si kini kuriŋare tare ba, ken kôl iyôŋ ba: «Emen a uwôŋgê» menba, yi hen tiri a men.

⁵⁵ Men, kirijna ken gel kal guro si tô emen menba, ken kôl iyôŋ ba: «Kirij né uwoyé» menba, kirij bay ka hen uwoy tiri a men.

⁵⁶ Kenbay bay kelê kwôlê kibrijji wôô wôô hen, ken hôn gengé aŋga sa terare a nà naŋ ka derômaran a hen

iyôn menba, wô mi a kené hôn wulê wo ken mô ya hen né ba?»

⁵⁷ «Men, wô mi a kené hôn derê tu anğap derôre ré ba?

⁵⁸ Hena jeré ôrij nap ôbi barem kibi bay jeré kwôlê a na, li bi kwôlê woņge bij pa dema kené bij ligi bay jeré kwôlê a tô. Réba ôbi a ôrij nap ju kibi ôbi jeré kwôlê wo dami a men, ôbi jeré kwôlê wo dami bi wo hen a ôrij nap ju bij asğarjê aņ bay a uwôlem daņgay a.

⁵⁹ En kôlem, hena ré na selé a baa kôba, já têbê kerê iyôn iyôn dema bay réé uwôlam ta tô.»

13

Dô wo ken dî jé lêrenge wo habij hen baa ré ba, ka ma

¹ Wulê bi wo hen na, bijé ka pônî era sa kôlij Jêsu kwôli bijé ka Galilé ka pônî ka *Pilata na bi bay na dirji sa wulê wo bay lij sarga woji hen.

² Menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Ken erem mega wo bijé ka Galilé bay ka hen ré li têrij dê ka baa kêmen hen, aņ bay ré liji hen iyôn ba?

³ Eņ eņ, na iyôn né, nijba, en kelênge hena kené bul hal woņge ré ba, ka mênê hen iyôn men.

⁴ Men, bijé ka môj kibi marge ka iyére to dami to Silowé tij aņ dirji kêmen hen ba, bay li têrij dê tô bijé ka Jérusalêm a kêmen ka baa hen ba?

⁵ Eņ eņ, na iyôn né, en kelênge hena kené bul hal woņge ré ba kenbay kôba, ka mênê kêmen gelij hen iyôn men.»

Gwosoy kwôlo gengij sa tógôre to yêere nap

⁶ Menba, Jêsu kôlji gwosoy kwôlo pônî kôl iyôn ba: «Gawra wo pônî ôrij nap gurô tógôre bô yagê tijador tori a, ôbi era diré sa karê yêere menba, ôbi uwôn né.

⁷ Menba, ôbi kôlij ôbi gemé yagê tijador na iyôn ba: «Elê subu nij wo en era wô karê yê tógôre hende to hen nijba, en uwôn né. Dere jô aņ. Wô mi a hende ré mênê néé terare aņ ba?»

⁸ Nijba, ôbi gemé yagê tijador na kôli iyôn ba: «Kelma, dere hen iyôn elê wo na a, aņ na beré tôre men, na bê kap lari a a men.

⁹ Dô ré ba, elê wo era hen hende a yê tô. A hena hende ré yê ré nij ba, ju dere jô ham nij.» »

Jêsu berare iyore toj hende merayê nap sa merê ta

¹⁰ Wulê wo pônî a na, na sa merê ta a, menba, Jêsu gelij bijé are bô *iyéy daņare to pônî a.

¹¹ Kirij bay ka hen na, iyore to pônî to tunu to habij lere meray li elê môj kibi marge denge tøj kwôy dîba nêmen derê sare ta ré.

¹² Kirijna Jêsu gele menba, uwôgere aņ kôle iyôn ba: «Iyore merayê woré dôrij sarê.»

13 Ôbi uwôl kôbri sara menba, kirij̄n bay ka hen na, hende dô sare ta aṅ heram Emen.

14 Kelma ôbi sa iyéy dapare hende to hen, bôri tari sa aṅga Jésu li a naṅ sa merê ta a hen, menba, ôbi kôlij̄n kwônê ðij̄né iyôṅ ba: «Wulê woj̄n lij̄n jé na, na jii, na bô wulê bi wo hen a kené era bi bay ré berarêṅge ðiba na naṅ sa merê ta a ré.»

15 Menba, Kelma uwôli sara iyôṅ ba: «Kenbay kaṅ bay kelê kwônê kebrenṅe wôô wôô hen, kwônî pôn perêrṅge a hen, naṅ sa merê ta a dô kelba wori réba kura wori tô gwogel a ôrij̄n biri kam né ba?»

16 Iyore hende to hen kôba, na kuṅga *Abraham to Sidan gele gusij̄n kwôy elê môj̄ kibi marge hen ba, ken gey bi ené dôre bô lemnare to Sidan a ré wôsa ré na merê ta a ba?»

17 Kwônê bi wo Jésu kôl hen na, bay bayriri kêm tayre diji menba, tô kwônê ðij̄né ka baa hen, li yi derê wô sa aṅga dô ðê kirij̄n ka ôbi li kêm hen.

Gwosoy kwôlo gengij̄n sa gusij̄n siwre

(Mt 13: 31-33, Mk 4: 30-32)

18 Jésu kôl iyôṅ ba: «*Emê iyére to Emen ba, na gengére naṅ mi pôn ba? Na ba, na ayê na mi gelij̄n ba?»

19 Emê sa iyére to Emen na yi mega gusij̄n iluw iyôṅ. Kirij̄na kwônî ci bô yagê wori a na, ôbi si men, ðubu aṅ yi

gurô aṅ ciré ka derômaraj̄ a kêm sa li gwoné woji ya.»

Gwosoy kwôlo gengij̄n sa wubere

20 Jésu kôl iyôṅ ba: «Emê iyére to Emen ba, na gengére naṅ mi pôn ba?»

21 Emê iyére to Emen hende to hen yi môj̄n wubere to dê to iyore ay polij̄n naṅ kurmanṅ kuré kwônê subu menba, lij̄i sôr iyôṅ.»

I a sé bô emê iyére to Emen ba?

22 Jésu ô naṅ sa iyére men, sa kam iyére men, gelij̄n ðij̄né are aṅ ðu geré na wô erê Jérusalêm a.

23 Kwônî wo pônî kôli iyôṅ ba: «Kelma, hen ba, ðij̄né côm iyôṅ a upé gelê ðê?» Menba, ôbi kôlj̄i iyôṅ ba:

24 «Masêṅge ken si ira si kibi geré wo yêeri, wôsa en kelêṅge ðij̄né kwônê a wogé ciré sé ira nij̄ba, bay a nêmé ré.»

25 «Kirij̄na ôbi iyéy iyére a hena legé kermij̄n na, hena kené baa nô ba, ken hôn wo ka dê kermij̄n dô dô aṅ ka uwôlêri kelê iyôṅ ba: «Kelma, Kelma bôl béni men.» Menba, ôbi ulêṅge sara iyôṅ ba: «En hôn kirij̄n ka ken henaj̄n ya hen né.»

26 Menba, ka kelê iyôṅ ba: «Na nini ôm men, yii a men naṅ ju ré ba? Na ju gelij̄n ðij̄né are perê iyére toni a ré ba?»

27 Menba, ôbi a ulêṅge sara iyôṅ ba: «En kelêṅge ené hôn kirij̄n ka kené henaj̄n

ya hen né. Erênge yeŋ ken-bay bay lê habrê.»

²⁸ Ka sômê men, emnê kapnenge mêêrê, mêêrê a men, kirija ka gelé Abraham, Isak, naŋ Jakwôb naŋ bay kibi Emen kêm bô emê iyére to Emen a menba, ken-bay bay a bêngge aŋ nô.

²⁹ Aŋ gawré a hena si tô emen men, kini kurinaŋ tare a men, sa kôbi maa naŋ sa kôbi gusurô aŋ a daŋji kibi gwoy emê a bô emê iyére to Emen a.

³⁰ Men, ken hôn wo biŋé ka pôni ka debe tumô haw hen na, a yé ka cêgi men, ka debe cêgê haw hen a yé ka tumô men.»

Jésu bar wô Jérusalêm
(Mt 23: 37-39)

³¹ Kirin bay ka hen na, *Parisinêŋê ka pôni era ligi Jésu a kôli iyôn ba: «Erêŋ kirin ka na, wôsa *Hérôd gey diré derem.»

³² Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Ô ken ô kôlin mungôre bi wo hen iyôn ba: «Kemnêŋ en dage tunu to habin bô biŋé men, en berare bay ômpare men, kiya na lê hen iyôn a menba, daŋ to hen, na deré kibi jé wupê.»

³³ Ninba, kemnêŋ en bu na geré wupê men, kiya men, daŋ to hen a men, wôsa bi *ôbi kibi Emen na, dé wo bay ré diri wolé ré ninba, Jérusalêm a di.»

³⁴ «Biŋé ka Jérusalêm, biŋé ka Jérusalêm, ken-bay ka ken duu bay kibi Emen men, ken gôbe ka

bay jéji legernge a hen duu naŋ jerew a men, têê kwône en woge ené dayênge môŋ tôôre daŋ sa kamne tô mesérere a iyôn ninba, ken gey ré.

³⁵ Dô, haw hen na, Emen a deré kôbri aŋ dênge sa iyére tonge kôbrenge a. Na tu kwôlé a ené ena kelênge hen, ka gelen ré nin kwôy wo wulêri a nêmé aŋ ka kelê: «Terê kibi yi sa kwo era naŋ hini Kelma.» »

14

Jésu berare ôbi ômpare naŋ sa meré ta a

¹ Wulê wo pôni a na *sa meré ta a menba, bay uwôge Jésu ré ô emê are iyé ôbi sa Parisinêŋê wo pôni a. Ka mô kibi gwore a naŋ di hen na, bôri jê jê.

² Kirin bay ka hen na, gawra wo pôni mô ya, na kwôni wo yiri uwôyrê.

³ Menba, Jésu engere *bay deré tô tô to Emen naŋ *Parisinêŋê iyôn ba: «Tôô kôl kwôni ré berare kwôni sa meré ta a, laba iyeŋ ba?»

⁴ Menba, bay uwôli kwôlé wôni sara ré. Menba, Jésu ay ôbi ômpare bi wo hen berareri aŋ kôli ré ô in.

⁵ Menba, ôbi bul si ligi biŋé aŋ engereji iyôn ba: «I a naŋ kemari réba kelba wori kurin a kelma apa ré erê ayêri lew ré, wôsa ré na sa meré ta ba?»

⁶ Menba, bay nêŋ ulêri kwôlé wôni sara ré.

*Gwosoy kwôlo gengij sa
kini merê tumô kini gerê a*

7 Jêsu kôlij megêri kergê bay ka hen gwosoy kwôlo pônî, wôsa ôbi gel wo kwônî wo era ba, say na kirij ka tumô a dema ré môrij menba, ôbi kôlji iyôn ba:

8 «Kirijna kwônî uwôgem kini gerê na, say kini merê ka tumô dema jerê môrij a ré, wôsa bay ma uwôgê kwônî wo dami wo dêm tô.

9 An ôbi wo uwôgêngê hen a kôlem iyôn ba: <Diri kirij.> Menba, já hena naj tayre hen erê merê gerjé.

10 Nijba, hena kwônî ré uwôgem kini gerê ley na, ô ju ô merê gerjé kelôg an bi kwo uwôgem hen era sa kôlem iyôn ba: <Melapnen, hena ju era tumô a na dî.> Hen iyôn na, a yé yi yéé wom tu bijé kêm ka ôbi uwôgaraji hen.

11 Wôsa kwônî wo dô sari ta ba, bay deréri tôj nijba, kwo dôbe sari ba, bay a biri derê sari ta men.»

12 Menba, Jêsu kôlij gawra wo uwôgaji hen iyôn ba: «Kirijna ju uwôge bijé wo emê na, uwôge milnjêm ré men, yênjêm ré men, balêm ré men, bay unjê kap bay kwam hen né a men, wôsa bay kôba, a herê uwôgem gônij tu uwôgê wo ju uwôgeji hen, an hô têbem merênê wom ta.

13 Nijba, kirijna ju uwôge bijé wô emê naj sa geserê na, uwôge bay nimré men, bay merayê men, bay moré men, bay tu tij a men.

14 An já unjê yi derê wôsa bay nêw uwôgemare gônij tu ré, an Emen a sa têbem sa kôm wulê wo bijé ka li are derôre a jij kirij sé kamjê hen.»

*Gwosoy kwôlo bay nimré
ka gase hôlmê bijé ka bay
uwôgeji hen*

(Mt 22: 1-10)

15 Kirijna Jêsu kôl hen menba, gawra wo pônî perê bijé ka ôbi uwôgeji hen kôli iyôn ba: «Yi derê yi wô sa kwônî wo ôm emê bi wo hen bô *emê iyére to Emen a.»

16 Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Gawra wo pônî dâ lê anjan emê menba, ôbi ré uwôgerê bijé kwône.

17 Kirijna tay emê nêw menba, ôbi jé mana wori ré ô kôlij bijé ka ôbi uwôgeji hen iyôn ba: <Eranje hanje nij, wôsa emê na kô nij.>

18 Menba, bijé bay ka hen, kajji pôn pôn kêm. Kwo tumô kôli iyôn ba: <En kel yagê wo kerbay an na erê ô gelé dîba na bij né, dî bôm jal.>

19 Kwo danji kôl iyôn ba: <En kelo kelbê môj an na erê séléji gelé dîba, na bij né, dî bôm jal.>

20 Kwo danji kôl iyôn ba: <En gô iyére haw dîba, na erê ré.>

21 Mana bi wo hen bulo hera sa kôlij ôbi iyéyri kwôlo bay kelari hen. Menba, bôri tari menba, ôbi kôlij mana wori iyôn ba: <Ô haw hen gêgêr a men, tô gerê a a men ju ô uwôgera bay nimré men, bay merayê

men, bay tu tij men, bay moré a men.>

²² Mana bi wo hen ô aṅ hera sa kôli iyôn ba: <Kelma, nini uwôgeraji mega wo ju kelêni hen iyôn, nijba, kirij hō baa ya sôn.>

²³ Ôbi kôli iyôn ba: <Hô hō geré wo ô si nono hen men, ô si bô yagê hen uwôla bijné bi ré era aṅ bi bô iyére tijé ré wôn dô.>

²⁴ Wôsa en kelênge kwôni pôn peré ka na en uwôgeji tumô hen, a hebé emê wupé bi wo hen kibri a ré.> »

Déj ari upé kêm aṅ wô eré tô Jésu a

²⁵ Kwônê bijné bu geré naṅ Jésu menba, ôbi bul kôlji iyôn ba:

²⁶ «Hena kwôni ré gey era legen a aṅa ré gey ibari dên men, gey yori dên men, gey tamni dên men, gey kamni dên men, gey yêneri dên men, gey yiri gaṅ dên a men na, a nê mê yé ôbi tôn bijné.

²⁷ Kwôni wo ay gurô tagelé wori aṅ ôrij tôn a ré na, a nê mê yé ôbi tôn bijné.

²⁸ Na i a perênge a hen, hena ré gey dé iyére to dami ba, a meré tōṅ gengé ari lêêre kêm gelé hena ré nê mê lê keré dema ré ay tōre tō ré ba?

²⁹ Hen iyôn né ba, tōre a dīj mera menba, dére a gelé taa aṅ bijné gel hen iyôn menba, bay a ayrêri.

³⁰ Aṅ bay a kelé iyôn ba: <Gel, gawra ay tō dé iyére menba, nê mê dé keré ré yi hen!>

³¹ Réba kelma wo yōṅ a kirija da lê kumbul naṅ kwo daṅgi ba, a gelé na ba, naṅ gawrê dubu môj ba, ré nê mê lê kumbul naṅ gawrê dubu tōre wô ba, ré ba?

³² A hena ôbi ré bô mega dīré nê mê ré na, kirija kwōṅ ôbi bayri hen ba, kelaṅ tō ba, ôbi jé gawrê kari ô engeré bi ciré bijn tōṅ né ba?

³³ Iyôn na, hena kwôni perênge a hen, né déj ari upéri kêm né ba, a nê mê yé ôbi tôn né.»

Dôre to geraṅ né

³⁴ «Dôre na aṅga dôri, nijba, hena hende to hen ré geraṅ ré ba, bay a lere iyeṅ a ré heré geraṅgê hôrij ba?

³⁵ Kwôni a lij ani ré nij, dô wô terare ré men, wô bê a sa kaṅ lari a ré a men, bay a bēj na bējare dô mera. Kwo mari ya, aṅa ré gey toyé kwôlê bi wo hen ba, bi toy.»

15

Jésu naṅ bay têrij

¹*Bay engé wôge naṅ bijné kaṅ bay lê têrij eraji ligi Jésu a kêm wô toyé kwôlê wori.

² Menba *Parisijnê naṅ bay deré tō tō to Emen jamnij kôl iyôn ba: «Gawra wo hen, bu bay têrij yiri a men, ôm are naṅ ci a men!»

Gwosoy kwôlo gengij gemga wo ge kay aṅ bay hō uwopni

(Mt 18: 12-14)

³ Menba Jésu kôlji gwosoy kwôlê kôl iyôn ba:

4 «I a perêrnge a hen aña ré nañ gamgê arew aña kwo pônî ré ge kay aña ôbi ré dé ka tôre denngêse kibi denngêse hen nono añ erê wogé kwo pôn bi wo ge kay hen kwôy wo ôbi a uwônijnî ré ba?

5 Kirijna ôbi uwonjî na, ôbi ayari da a tôri a nañ yi derê.

6 Añ kirijna ôbi erañ uwonjî ba, dayrê milnéri men, bay kwari a men, añ kôlji iyôn ba: «Lênge yi derê nañ en, wôsa en uwôn gemga wupê wo na ge kay hen nij.» »

7 Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «En kelênge, na hen iyôn a yi derê ré yé derômarañ a wô kibi ôbi têriñ pôn nêñ wo bul cêgeri bij têriñ tori, dé ka tôre denngêse kibi denngêse kañ bay lê anğan derôre ka ôriñ doy belé cêgereji bij têriñ toji ré hen.»

Gwosoy kwôlo gengijn sa selé to kurijn kay añ hô uwônijn

8 «Iyore to yôn a nañ selé môj aña ré to pônî ré kurijn kay aña hende ré dé tare bô lampa a men, labê bô iyére men, kibê kirijn kwôy wo hende uwônijn selé tore hende to hen né ba?

9 Kirijna hende uwônjî menba, dayrê milnére nañ bay kware añ kôlji iyôn ba: «Lênge yi derê nañ en wôsa en uwônjî selé tinê to na kurijn kay hen nij.» »

10 Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «En kelênge, na hen

iyôn a manê ka Emen ré lê yi derê wô kibi ôbi têriñ pôn nêñ wo bul cêgeri bij têriñ tori.»

Gwosoy kwôlo gengijn sa kema mana wo ge kay añ bay hô uwonjî

11 Jésu hô kôl gwosoy kwôlo danji kôl iyôn ba: «Gawra wo pônî nañ kamni kañ imjê wôô.

12 Kwo dê kôlin ibari iyôn ba: «Iban, ben anğan cibré ka ju genge lê jeré ben kirijna tum né nañ hen.» Menba, ibarji céji are bay ka hen.

13 Sem cêgi are bay ka ôbi uwônjî hen menba, ôbi keléñ anğari bay ka hen añ henañ nañ larirji ôriñ kelan sa iyére to danji a ô mêné are bay ka hen kañ añ sa anğan iyônjî tôn a.

14 Kirijna ôbi mêné are bay ka hen kañ kô nij na, kurônjî wo dami kurijn sa ter-are hende to ôbi ô ya hen, menba, nimiré kurijn upéri hare nij.

15 Ôbi ô enğéré jé, iyé gawra wo pônî wo sa ter-are hende to hen a menba, gawra bi wo hen jéri ô gemé gwôsijnô nono.

16 Bôri gey emê anğa gwôsijnô ôm hen nijba, kwônî biri ré.

17 Ôbi erem dé dé añ kôl iyôn ba: «Bay lê jé na yere iyeñ iyé iban a ôm emê gôlji tôn aña nôbi kurônjî ré deren na men ba?

18 Na erê ligi iban a, añ na kôli iyôn ba: «Iban, en li

têrij nap Emen men, nap ju a men.

¹⁹ En nê m wo jeré uwôgen kemam ré nij. Nijba, ju bôren mega ôbi lê jé wom iyôn di.» >

²⁰ Ôbi hena ô ligi ibari a.»

«Kirija ôbi baa kelan tô menba, ibari gili menba, bô tu na tori an ge jô kwini an biri pêb a kabrêri a.

²¹ Menba, kemari kôli iyôn ba: «Iban, en li têrij nap Emen men, nap ju a men. En nê m wo jeré uwôgen kemam ré nij.»

²² Nijba, ibari kôlij manê kari iyôn ba: «Erange nap bargay ka dôri lew ken tôbri men, dôbêngerî gaman kôbri a men, garbê têri a a men.

²³ Buronje kema kelba wo uwor dô hen, ken duu na emênge lij yi derê,

²⁴ wôsa keman wo nà ná, yi mega na ré ma iyôn ana ré hô gôl hen men, ôbi na ge kay nijba, en uwonni.» Menba, bay ay tô lê yi derê.»

²⁵ «Kemari wo iyêri ré baa nono. Kirija ôbi uwo ða nap iyére menba, toy né deré men, wôrê men.

²⁶ Ôbi uwôge mana wo pôni engereri mi a ré lê are ba?

²⁷ Menba, mana bi wo hen kôli iyôn ba: «Na yênem a uwo ana ibam né duu kema kelba wo uwori hen, wôsa ôbi ré uwo nap derêri.»

²⁸ Menba, bôri tari an ôbi gey erê ira ré. Nijba, ibari so sa uwôlêri.

²⁹ Menba, ôbi kôlij ibari iyôn ba: «En li jé nap ju elê

kwône, nijba, sa pôni iyôn kôba, en na kwôlê kem a ré. Men, kema kwa wôni iyôn kôba, ju ben en duu lij yi derê nap miljên né a men.

³⁰ Nijba, kirija kemam wo hen wo na pô angam ô mênê an sa yébé hera menba, ju duu kema kelba wo uwori hen biri.»

³¹ Menba, ibari kôli iyôn ba: «Keman, jôbi ju mô nap en kwôy kwôy men, anjanê kêm na kam a men.

³² Nijba, dô bi na emênge men, na lêngge yi derê wôsa yênem wo nà ná, na ma ana ré hô gôl hen men, ôbi na ge kay an en hô uwonni.» »

16

Gwosoy kwôlo gengij sa ôbi gemé are woj ôbi gwosore

¹ Menba, Jêsu kôlij bay tôri iyôn ba: «Gawra woj ôbi upé wo pôni ôrij nap ôbi gemé upé wori bi wo hen. Bay ô kôli ôbi gemé upé wori bi wo hen ré mênê anjari.

² Menba, ôbi jé uwôgari an kôli iyôn ba: «En toy kwôlê gan gengij sam. Gelen tô anjanê na gelé wôsa já yé ôbi gemé anjanê ré nij.»

³ Menba, ôbi gemé anjari bi wo hen, kôl bôri a iyôn ba: «Na lê iyej a ôbi iyéren ré dagen kini jé na ba? Yagê ré néén nê m né. Erê dôsê ré dii tayre.

⁴ En hôn anja na lê, an kirija ôbi dagen bô jé ba, bi bijé ka pôni beren a yirji a.»

5 Ôbi jé uwôgerê bijné ka telare sarji a hen pôn pôn aṅ ὀbi enḡerij̄n kwo tumô hen iyôn̄ ba: <Telare to gawra wupê na iyeṅ sam a ba?>

6 Ôbi uwôli sara iyôn̄ ba: <Na todelenḡ wen̄ olibiyé arew.> Ôbi gemé are bay ka hen kôli iyôn̄ ba: <Gel, magtubu tom a nâ, mô tōṅ lew aṅ ju mēne kwo cay hen aṅ ju dī ré na tōre bay.>

7 Ôbi hô enḡere kwo đanḡi iyôn̄ ba: <A jôbi tom na iyeṅ ba?> Ôbi uwôli sara iyôn̄ ba: <Na sewal kaw arew.> Ôbi gemé are bay ka hen kôli iyôn̄ ba: <Gel, magtubu tom a nâ, mô tōṅ lew ju mēne kwo cay hen aṅ ju dī ré na tōre marge.>

8 Menba, ôbi iyéy are na, den ôbi gemé are wop̄n̄ ôbi benare bi wo hen, wôsa ôbi li are naṅ gwosore. Ôbi a, bijné ka sa terare a nâ ré melên naṅ megêrji đê ka mô kirij̄n ka peranḡi a hen.>

9 «Hena kené ôrij̄n naṅ ari upé ka sa terare a nâ ná, ken đerij̄n baliyare naṅ bijné aṅ kirij̄na ari upé bay ka hen naṅ nij̄n ná, bay a đerēṅge yirji a kirij̄n ka yi naṅ kwiniji hen.

10 Kwôni wo cube tiri sa anḡa đê ka yi kôbri a hen na, ka mêêy kôba, ôbi a cibé tiri tōre a hen iyôn̄ men. Nij̄ba, kwo cube tiri tô ka đê đê a naṅ geréri ré na, ka mêêy kôba, ôbi a lê naṅ tô geréri ré iyôn̄ a.

11 Hena anḡaṅ upé ka sa terare a na kôba, ken li naṅ

gerérji ré hen ba, i a bēṅge gemé anḡaṅ upé kaṅ tiri hen ba?

12 Hena kené gem anḡa kwôni wo đanḡi dô ré hen ba, i a bēṅge kaṅge kaṅ yernḡe ba?»

13 «Mana pôn nēṅ a lê jé bijn̄ bay iyéyri wôô ré: dô ré ba, ôbi a tōrj̄nê kwo pôn aṅ perij̄n kwo pôni, réba a đé yiri yi kwo pôni a aṅ kaṅê kwo pôni. Ka nēmê lê jé bijn̄ Emen men, gursu a men né.»

Kwôlo gay gay wo Jésu kôli
(Mt 11: 12-13, 5: 31-32,
Mk 10: 11-12)

14 *Parisij̄nêṅ ka gey gursu gaṅ hen toy kwôlê bi wo kēm hen iyôn̄ menba, ayrêji Jésu.

15 Menba, Jésu kôlji iyôn̄ ba: «Kenbay ken li yernḡe môṅ bijné kaṅ derôre iyôn̄ tu gawrê nij̄ba, Emen hôn bôrnḡe, anḡa gawra bô mega anḡa dami hen na, tu Emen a ba, na anḡaṅ ipamê.»

16 Menba, Jésu hô kôlji iyôn̄ ba: «Tôô to *Moyis naṅ kwôlo bay kibi Emen na, na anḡa bijné na lij̄n jé mera kwôy saṅ sa Ja ôbi lê batēm a. Aṅ ayij̄n tōri kirij̄n bay ka hen na, béré kwôli *emê iyére to Emen uwôlij̄n aṅ gawra wo yôn̄ yôn̄ ba, woge sé bôô naṅ néri.

17 Derômaranḡ naṅ sa terare a đêji jerê lew, nij̄ba ani ka tôô ka đê iyôn̄ ley, kam anḡa cibij̄n đê sara hen ley, ka a dôrij̄n aṅ ba naṅ kwôy.»

18 «Kwôni wo dage tamni aɲ enɲiɲ to ɗaɲɲi na, ôbi yiɲ na yiɲare toɲ têriɲ hen men, kwôni wo enɲe iyore to kurôre dagere hen kôba, ôbi yiɲ na yiɲare toɲ têriɲ hen a men.»

Gwosoy kwôlo gengiɲ sa ôbi upé naɲ Lajar

19 «Sa pôn gawra wo pôni na ôbi upé. Ôbi tôbe bargay ka gararji mê mê men, sônɲriɲ dô a men. Sa pôn pôn bô iyére tori a na, na emê naɲ yi derê.

20 Lajar na ôbi nimré wo yiri kêm yi iyare men, kini merêri na kibi iyé ôbi upé bi wo hen a.

21 Ôbi gey emê habelê kwô wo heriɲ tô kibi ôbi upé hen, niɲba, ôbi uwôn né. Garé kôba era sa lê tu iyare tori hende to hen men.

22 Ôbi nimré bi wo hen ma aɲ bay emni menba, manê ka derômaran sa ay tini ôriɲ ligi *Abraham a. Ôbi upé kôba ma men aɲ bay emni.

23 Kini merê bay temare a, kirija ôbi mô bô gusiɲ a menba, ay tiri menba, gel Abraham naɲ Lajar kwari a.

24 Menba, ôbi jô gura kôl iyôn ba: «Iban Abraham, bô tu ɲa tiɲê aɲ jé Lajar ô dôbê kema kôbri bô kam a aɲ era sa jalij tôn wôsa en gelij gusiɲ bô tare a na.»

25 Menba, Abraham kôl iyôn ba: «Keman, erem mega wo na jeré mô bô ari upé a, kirija na ju baɲ sa terare a nà, menba, Lajar ba, na môriɲ bô nimrére a

aɲ haw hen, bay jal bôri nà, menba, jôbi ju mô bô gusiɲ a men.

26 Men, perêrɲge kenbay a naɲ nibay na, iyom wo dami yi ya aɲ kwôni wo gey hena si ligirni wô erê unéɲge ba, a nê mê ré men, kwo hena si legerɲge wô era si ligirni kôba, a nê mê ré a men.»

27 Ôbi upé na, kôl iyôn ba: «En uwôlem iban, jé Lajar iyé iban a

28 wôsa yê nê n baa bay ya, bi ré ô kôlji bi bay ré era kirij kaɲ gusiɲ ka en môriɲ ya nà ré.»

29 Menba, Abraham kôl iyôn ba: «Magtubu to Moyis naɲ to bay kibi Emen yan ya, bi bay bi kwôlê sara.»

30 Ôbi hô kôl iyôn ba: «En en, nê nê né tô iban Abraham, hena kwôni wo ma ré hô ligirji a ba, bay a uwôlê bô jalê sa têriɲ lêreji a.»

31 Menba, Abraham kôl iyôn ba: «Hena bay ré toy kwôlê kibi Moyis a naɲ kibi bay kibi Emen ré ná, hena kwôni wo may ré ji si kampé kôba, bay a toyé kwôlê kibri a ré.» »

17

Jésu yêge ma bay tôri gengiɲ sa are kwône

(Mt 18: 6-9,21-22, Mk 9: 42, Mk 11: 22-26)

1 Jésus kôlij bay tôri iyôn ba: «Are kwône ka a lê aɲ gawra a lij têriɲ môj môj. Niɲba, gusiɲ yi wô kwôni wo li aɲa megari ré kuriɲ hen.

2 Hena bay ré hari keram wo dami a tôri a, aɲ bay ré

uwôli a bô cér a, kôba, na anğa dê gôliŋ gusiŋ to Emen a sa gili hena ôbi ré li kwo iya wôni ré kuriŋ.

3 Debênge sa têrŋge a.»

«Hena yênem ré li têriŋ naŋ ju ba, ju kôli, hena ôbi ré uwôlem bô jalé ba, ju dī bôm jal sari a.

4 Men, hena tu tare pôn a ôbi ré li têriŋ naŋ ju têê jurgem aŋa têê jurgem iyôn a ôbi ré uwôlem bô jalé na, ju dī bôm jal sari a.»

5 Bay jé kôliŋ Kelma iyôn ba: «Bi bi ayê bôô woni ô tumô.»

6 Kelma kôl iyôn ba: «Hena henaŋ ayê bôô wonge ré dê mega gusiŋ siwre iyôn aŋa henaŋ kené kôliŋ gurô wo hen iyôn ba: <Dôriŋ naŋ hanêm ju ô débé bô cér a> na, ôbi a bê kwôlê sara.»

Jé wo mana a lê

7 «I a perêrŋge hen a, ré ôriŋ naŋ mana wo uwo tô yagê ley, tô gemé lari a ley ba, a kôli iyôn ba: <Era lew ju sa ôm are ba?»

8 Ôbi a kôli na iyôn ba: <Ô ju ô lê emê ben, tôbe bargay kaŋ cé emê aŋ kirija na emê men, yê men, niŋ na, jôbi ju ô emê men, yê men, ham niŋ ré ba?»

9 Hen ba, bay diini wô jé bi wo bay kôli ré li hen ba?

10 Kenbay kôba, kirija ken li anğa kêk ka Emen kelênge kené li hen na, kelênge iyôn ba: <Nina bay jé dēŋ iyôn nini li anğa Emen kelêni niné li mera.> »

Jésu berare bay terbare môj

11 Jésus ay si jengê Samari naŋ Galilé wô erê Jérusalêm.

12 Kirija ôbi biŋ sa iyére to pôni a menba, bay *terbare môj jôrji kwini. Bay dēbu sêd wolé.

13 Bay kôli kaŋ a ta kôl iyôn ba: «Rabi, Jésus, bô tu ja toni men.»

14 Menba, Jésus gelji menba, kôlji iyôn ba: «Ô ken ô geliŋ bay bê kwôbe yerŋge bi ôbi hôn wo kené berare.» Kirija bay ô menba, bay berare.

15 Kirija kwo pôni gel wo dīré berare hen iyôn menba, bulo hera heram Emen naŋ tôri to dami.

16 Ôbi jubu gubari diŋ kwini tôŋ tumô Jésus a liri dosé, gawra bi wo hen na, na kwo Samari.

17 Menba, Jésus engereri iyôn ba: «Ken berare môj kêk né ba? Menba, ka dengêse hen yôn ba?»

18 Kwôni pôn iyôn perê ka dengêse a hen erem wô heramê Emen né: aŋ na kerga wo nà, a hera mera!»

19 Menba Jésus kôli iyôn ba: «Hena ta ju ô. Ayê bôô wom berarem.»

Sa wo emê iyére to Emen (Mt 24: 3-42)

20 Menba, *Parisipênê engereriŋ Jésus iyôn ba: «Wulê wo yôn a emê iyére to Emen hende to hen ré saŋ ba?» Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Emê iyére to Emen a sa mega anğa ken gel naŋ turnge hen né.

²¹ Kwôni a kelê: «Gel, ôbi a nà», «ôbi a yan» hen iyôn né. Henênge wo emê iyére to Emen ré perênge a nà nij.»

²² Menba, Jêsu kôlij bay tôri iyôn ba: «Wulê wo era hen na, ka ôrij doyi gelen nôbi *Kema Gawra sa pôn nêj iyôn hanje kôba, ka gelen ré.

²³ Menba, bay a kelênge iyôn ba: «Ôbi ná nà», «ôbi ná yan.» Erênge ré men, ken jaar ré a men.

²⁴ Wôsa kirija emen wulañ ba, berare derômarañ kêm añ ãijé kêm gel hen iyôn na, wulê wupê nôbi Kema Gawra kôba, a gelij na hen iyôn men.

²⁵ Nijba, pa dema wulê bi wo hen ré sa tô ná, na gelij gusij damañ men, ãijé ka haw hen a kapen a men.

²⁶ Wulê wo nôbi Kema Gawra na herañ hen na, are a yé mega na yij bô wulê wo Nowé a iyôn.

²⁷ ãijé na ôm men, yi men, engij yirji men, dî kamniji kañ yébé enge impê a men, kwôy wulê wo Nowé sij bô bato tori a menba, kam bélem sa ay kirij añ ãijé kêm ma.

²⁸ Men, mega wulê wo Lôti iyôn na, ãijé na ôm men, na yi men, ka na kel men, ka na dî gara men, ka na ban men, ka na dî iyére men.

²⁹ Nijba, wulê wo Lôti sij añ *Sodôm a menba, Emen bi tare nañ pudur

mega to bunu a iyôn hena derômarañ a uwônge añ derji kêm añ.

³⁰ A yé gelij hen iyôn wulê wo nôbi Kema Gawra na gelé yen nô.»

³¹ «Wulê bi wo hen na, kwôni wo mô tô tunu a nô ba, bi era ira wô erê ayê ani bô iyére tori a ré nij men, kwôni wo ðebe bô yagê ba bi hera uwo ré nij.

³² Ermênge sa anja na sa sa tami Lôti a hen.

³³ Kwôni wo gey gemé yiri ba, a mênêri men, kwo mênêri ba, a gôlij nañ dî men.

³⁴ En kelênge bô yoyre hende to hen na, ãijé wôô yi sa kalañ a ãem ba, kwo pôn a ayij menba, kwo pôni a baa tôñ men.

³⁵ Yébé wôô a ðebe uwoyé kuré ãem menba, to pôn a ayij menba, to pôni a baa tôñ. [

³⁶ Impê wôô a ðebe yagê ãem menba, kwo pôn a ayij menba, kwo pôni a baa tôñ.]»

³⁷ Menba, bay tôri engereri iyôn ba: «Na yôn a are bay ka hen ré yé ya ba?» Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Na kirij ka temay are yi ya a, dunu ré dañ ya men.»

18

Gwosoy kwôlo gengij sa iyore toñ mamne nañ ôbi jeré kwôlê

(Mk 7: 24-30, Lk 11: 5-10, Esay 62: 6-7)

1 Menba, Jésu hô kôlji gwosoy kwôlo ðanji wô geléji bi bay ré uwôl Emen ta ta ðiba, bi bay ré ði bôrji mène ré.

2 Ôbi kôlji iyôn ba: «Sa iyére to pôni a na, ôbi jerê kwôlê wo pôni mô ya, ôbi harij Emen né men, erem sa kwôni a ré a men.

3 Mamne to pôni mô sa iyére hende to hen men, hende era sa pôn pôn sa kôli iyôn ba: «Jerêni kwôlê woni nibay nan ôbi baren wo na.»

4 Têê kwône ôbi kap menba, ôbi kôl iyôn ba: «Hena ené harij Emen né men, erem sa kwôni a ré a men, kôba,

5 wô dôyrê wo mamne hende to hen dôyren hen na, naa jerê kwôlê bi wo hen biji aji bi hende hera sa dôyren ré nij.» »

6 Kelma hô kôlji iyôn ba: «Toyéngge dô kwôlo ôbi jerê kwôlê bi wo habij hen kôl hen.

7 Hen ba, Emen dem a ré jerê kwôlê bij ðiné ka ôbi tôrji ka sôm uwôgeri yoyre nan tu tare hen bi ôbi ré lê nan ci hen ré ba?

8 En kelêngge, ôbi a hena lew jerê kwôlê bi wo bij. Nijba, kirijna nôbi *Kema Gawra na bulo hera ba, na upé ayê bôwôni sa terare a na pa pa ba?»

Gwosoy kwôlo gengij sa Parisijnêê nan bay engé wôgê

9 Jésu hô kôl gwosore to ðanji wô sa ðiné ka bô yirji môj ciré na kap derôre tu

Emen a aji bô megêrji môj ani ré hen.

10 Ôbi kôl iyôn ba: «Bijé wôwô ôrji bô *iyéy Emen a wô uwôlê Emen, kwo pôni na *Parisijnê men, kwo pôni na *ôbi engé wôgê men.

11 Kwon Parisijnê hen, ðebu ta aji uwôl Emen kôl iyôn ba: «Emen, en lêm dosé wôsa en yi mega tô gawré ka baa hen ka na bay gemsare men, bay bô habré men, bay wônij wônijare ton iyôn a tôj hen né men, en yi môj ôbi engé wôgê wo hen né a men.

12 En jôrij bôn kurôn têê wôwô bô demas a men, en bi kibi anja môj kapê kêm ka en uwôn hen a men.»

13 Menba, ôbi engé wôgê dô tôri sêd aji, aji berê kirij si derômaran kôba, ôbi gey ré, nijba, sê denjôri bera bera kôl iyôn ba: «Emen, bô tu ja tijê wôsa ena ôbi têrij.»

14 En kelêngge, ôbi hô ij sari senge wôsa têrij tori dôrij sari a, nijba, kwon Parisijnê hen na, tori dôrij sari a ré, wôsa kwôni wo dô sari ta ba, bay a ðeréri tôj men, kwo dôbe sari ba, bay a biri derê sari ta men.»

Jésu tô kibri sa kamrê
(Mt 19: 13-15, Mk 10: 13-16)

15 Bijé eraj nan kamrê ka dê dê bi Jésu ré uwôl kôbri sarji a. Kirijna bay tôri gel hen iyôn menba, bay nay bijé bay ka hen.

16 Nijba, Jésu biji bay eraj nan ci aji kôl iyôn

ba: «Dénge kamrê era yen a, dîba, ken jôrengeji ré, wôsa *emê iyére to Emen yi gengij sa bîné ka yi mega kamrê bay ka hen iyônj.

17 Na tu kwôlê a ené kelênge hen, kwôni wo gey bi Emen né yi kelma wori mega kema wo dê lij hen iyônj ré na, ôbi a ulê têri bô emê iyére tori a ré kwôy.»

Kema mana woj ôbi upé
(Mt 19: 16-30, Mk 10: 17-31)

18 Menba, kelma wo Jubnê wo pôni engerij Jêsu iyônj ba: «*Rabi wo dôri, na mi a ené lê apa ené môrij tu gej nap kunun ba?»

19 Menba, Jêsu kôli iyônj ba: «Wô mi a jeré uwôgen kwo dôri ba? Kwôni wo dôri nap Emen pôn nêj a na kwo dôri.

20 Ju hôn tôô to Emen na ay kôl iyônj ba: «Yij yijare toj têrij ré men, duu temare ré men, gômse ré men, kôl kwôlê woj benare dî sa bîné ré men, bîj ibam nap yom kwôlê a men.»

21 Menba, ôbi uwôli sara iyônj ba: «En li tôô hende to kêh hen nap kampên yen.»

22 Kirija Jêsu toy hen iyônj menba, kôli iyônj ba: «Anja pôni bam ya, kel are upé kam aj, aj larirji ba, ju cêj bay nimré aj já upé ari upé derômaraj a menba, jôbi ju era tôn a.»

23 Kirija ôbi toy hen iyônj menba, tiri mêne damaj, wôsa ari upé kari mê gap.

24 Jêsu bôri aj kôl iyônj ba: «Sé bô emê iyére to Emen a na, iyére nap bay upé.

25 Jambal a sé lew si tu iyom libra, gôlij ôbi upé bi ré si bô emê iyére to Emen a.»

26 Bîné ka mô ya toy hen, kôl iyônj ba: «Iyônj nij ba, i a upé gelê ba?»

27 Jêsu kôl iyônj ba: «Anja gawra nêh lê ré ba, Emen nêh lê.»

28 Piyêr kôl iyônj ba: «A nibay ka nini déj ari upérni kêh aj eraj tôh a hen ba, kwoni ba, a yé iyen ba?»

29 Jêsu uwôli sara iyônj ba: «Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, hena kwôni ré déj iyére tori, tamni, yênêri, balêri, nap kamni wô sa emê iyére to Emen na,

30 a upé dê ka hen haw hen kirij bay ka hen, aj wulê wo dangi a ba, ôbi a merê tu gej nap kwini a men.»

Jêsu hô kôl têe subu wori kwôli temayri nap kwôli jê sé wori kampê

(Mt 20: 17-19, Mk 10: 32-34)

31 Jêsu ôrij nap bay tôri ka môj kibi wôô hen wolé aj kôlji iyônj ba: «Nana erênge na Jérusalêm a hen aj kwôlo bay kibi Emen na li bô magtubu a gengij san nôbi Kema Gawra hen na, ariri a lij.

32 Wôsa bay a nôgen bîj bîné ka na Jubnê ré hen aj bay a ayren men, teren men, teben kalê tun a a men.

³³ Kirijna bay a sên menba, bay a deren aṅ sa wôô, subu tori menba, na jê sé kampê.»

³⁴ Menba, bay tôri hôn bô kwôlo ôbi kôlji hen né, wôsa bô kwôlê hen iyêre naṅ ci aṅ bay hôn kwôlo Jêsu ḍa kelê hen né.

Jêsu berare ôbi tu tij wo pôni Jérïko

(Mt 20: 29-34, Mk 10: 46-52)

³⁵ Jêsu era ba ḍa naṅ Jérïko menba, ôbi tu tij pôni mô bêngê geré wô uwôlê are.

³⁶ Ôbi toy né kwônê bijné ka ô hen menba, ôbi engere ré na mi ba?

³⁷ Menba, bay kôli iyôṅ ba: «Na Jêsu wo Najarêt a erê hen.»

³⁸ Menba, ôbi uwôgiri kaṅ a ta kôl iyôṅ ba: «Jêsu, kuṅga *kelma Dabid, bô tu na tijê.»

³⁹ Bijné ka ô tumô hen ôni bi ôbi ré wôm tôṅ, nijba, ôbi hô ôm naṅ néri a, kôl iyôṅ ba: «Kuṅga kelma Dabid, bô tu na tijê».

⁴⁰ Jêsu ḍebu tôṅ aṅ kôl bay ré eraṅ naṅ ḍi. Kirijna ôbi era ḍa menba, Jêsu enggereri iyôṅ ba:

⁴¹ «Na mi a jeré gey bi ené li bem ba?» Menba, ôbi kôli iyôṅ ba: «Kelma, en gey gelé kirij.»

⁴² Menba, Jêsu kôli iyôṅ ba: «Gel kirij. Ayê bôô wom gôlij naṅ ju.»

⁴³ Menba, kirij bay ka hen na, ôbi gel kirij aṅ ô tô Jêsu a heramij Emen. Bijné kêm

ka gel hen iyôṅ menba, bay heram Emen men.

19

Jêsu ô iyé Jasé

¹ Jêsu sa bijn Jérïko menba, way perê iyêre ôrij hen iyôṅ menba,

² kirij bay ka hen na, gawra wo pôni bay uwôgeri Jasé ôbi na ôbi sa *bay engé wôgê men, na ôbi upé a men.

³ Ôbi woge ḍiré gelé i a ré na Jêsu ba, nijba, ôbi nêm né, wô kwônê bijné wôsa ôbi na menay.

⁴ Ôbi ge tumô ô ḍayê bô bôlij a wô gelé Jêsu, wôsa ôbi a ayê na si kirij bay ka hen.

⁵ Kirijna Jêsu sa kirij bay ka hen menba, ay tiri gili menba, kôli iyôṅ ba: «Jasé, herbo tôṅ lew, na erê wulê iyêre tom a kemnêṅ.»

⁶ Jasé herbo tôṅ lew aṅ ḍu Jêsu yiri a naṅ yi derê.

⁷ Kirijna bijné gel hen iyôṅ, menba, bay pamnij kôl iyôṅ ba: «Na iyé ôbi têrij a, ôbi ré ô yé ya.»

⁸ Menba, Jasé hena ḍebu ta kôlij Kelma iyôṅ ba: «Na bijn bay nimré kwa ari upéren men, hena na ené ôm aṅga kwôni wugem ba, na hô têbri hôrij têê pôrbu.»

⁹ Menba, Jêsu kôlji iyôṅ ba: «Kemnêṅ bijné ka bô iyêre to na uwôṅ gelé wo Emen, wôsa ôbi kôba, na kuṅga *Abraham men.

¹⁰ Na iyôṅ a, nôbi *Kema Gawra ené era na wô wogé

ka ge kay hen wô gôlij nap ci.»

Gwosoy kwôlo gengij sa lôr

(Mt 25: 14-30)

¹¹ Mega wo ßiné toy kwôlê bi wo hen iyôn na, Jêsu kôlji gwosoy kwôlo ðangi. Ôbi baa ða nap Jérusalêm menba, bay kôl yañ ba *emê iyére to Emen ré gelé yere tirji a haw hen a men.

¹² Ôbi kôl iyôn ba: «Gawra wo pônî balêri na kilmé ô sa iyére to kelangi bay ré ô dôbri kenare sari a dema ðirê hera tô.

¹³ Pa dema ôbi ré ô tô na, ôbi uwôga manê kari môj añ céji lari woñ lôr pôn pôn añ kôlji iyôn ba: «Lijge jengga kwôy wo na uwon.» Menba, ôbi ô hari nij.

¹⁴ Nijba, kelma bi wo hen na, ßiné geyri ré, menba, bay jé ßiné tôri a kôl iyôn ba: «Nini gey bi ôbi ré emêni ré nij.» »

¹⁵ «Menba, kirijna ôbi bulo hera tô engé kenare tori hende to hen na, ôbi jé uwôga manê ka ôbi na bijji lari hen, ðiré gelé mi a bay ré lij nap gursu hende to hen ba.

¹⁶ Kwo tumô era añ kôli iyôn ba: «Kelma, lôr wom bi wo pôn hen na, en hô uwon megari môj a sara.»

¹⁷ Menba, ôbi kôli iyôn ba: «Dô ju na mana wo dôri. Mega wo ju cubu tum dô sa anga dê a dô hen iyôn na, na bem iyére môj ju ôm.»

¹⁸ Kwo jôgij wô era añ kôli iyôn ba: «Kelma lôr wom bi

wo na ju ben hen na, en hô uwôn kamni bay a sara.»

¹⁹ Menba, ôbi kôli mega wo ré kôlij kwo tumô hen kôl iyôn ba: «Jôbi ju ôm iyére bay.»

²⁰ Kwo ðangi era añ kôli iyôn ba: «Kelma gel lôr wom bi a na, en uwôbere wolé bô kibi bargay a.

²¹ Wôsa en hare wôsa ju na kwôni wo mapî: lôr wo ju bi gem né kôba, ju uwôn men, ju ci ré kôba, ju wal a men.»

²² Menba, ôbi kôli iyôn ba: «Na kwôlo si kem a, a ené jôrij kwôlê sam a, jôbi wo habij bi wo hen. Ju hôn wo ené na gawra wo mapî men, lôr wo ené bi gemé ré kôba, ené uwôn men, ené ci ré kôba, ené wal a men.

²³ Hen iyôn ba, wô mi a jeré ô bê lari wupê iyéy geméri a ré ba? Añ heraren na ba, ené engé nap kamne a sara a ré ba?»

²⁴ Menba, ôbi kôlij ßiné ka ðube kirij bay ka hen iyôn ba: «Engéngge lôr bi wo hen kôbri a añ, ken bij kwo ôrij môj hen a.»

²⁵ Bay kôli iyôn ba: «Kelma, ôbi ôrij môj nij.»

²⁶ Kelma na kôlji iyôn ba: «En keléngge kwôni wo nap upé bay a hô biri a sara. Nijba, kwo ari upé kari lôg hen na, bay a deré bay ka lôg hen kôbri a añ sôn.»

²⁷ Kwo bay baren ka na gey bi ené ômjî ré hen na, erange nap ci na, ken derji tun a nâ.» »

Anḡa bijné li wô sa wo Jésu Jérusalêm a

(Mt 21: 1-11,15-17, Mk 11: 1-10, Ja 12: 12-16)

28 Kirija Jésu kôl kwôlê bi hen iyônḡ nij menba, ôbi dô tumô bijné na wô erê Jérusalêm a.

29 Kirija ôbi ba ḡa naḡ Bêtpajé naḡ Bétani a men ka yi si kwa Keram wo Olibiyé a hen menba, Jésu jé bay tôri wô,

30 aḡ kôlji iyônḡ ba: «Erêḡge iyére to tumôḡḡge hen, kirija ken bijn na, ka upé kema kura harijḡ tōḡ wo kwôni dayri sa pôn né tō, bisirêḡgeri ken eraḡ.

31 Aḡ hena kwôni ré kelêḡge iyônḡ ba: «Wô mi a kené busereri ba?» Ba ken kôl iyônḡ ba: «Na Kelma a geyé.» »

32 Bay jé bay ka hen ôrji menba, uwonji are kêm mega bi wo Jésu ré kôlijḡ hen iyônḡ.

33 Kirija bay ca buseré kema kura bi wo hen menba, bay iyéri engeriji iyônḡ ba: «Wô mi a kené buser kema kura wo hen ba?»

34 Menba, bay uwôlji sara iyônḡ ba: «Na Kelma a geyé.»

35 Menba, bay eraḡ naḡ kema kura bi wo hen bijn Jésu aḡ bay bi bargay kaji cêgeri a aḡ Jésu ḡay sara.

36 Aḡ geré wo ôbi ay hen na, bijné bi bargay kaji tōḡ tō geré tumôri a.

37 Ôbi ba ḡa naḡ Jérusalêm kirija ôbi herbo sa Keram wo Olibiyé a

menba, bay tôri kêm naḡ kwônêrji ayji kibi Emen kaḡ a ta naḡ yi derê wô aḡḡaḡ gijê kêm ka bay gel hen.

38 Menba, bay kôl iyônḡ ba: «Bi terê kibi yi wô sa Kelma wo era naḡ hini Kelma Emen hen.

Bi bô jalê yi derômaranḡ a men,

bi ayê kibi yi wô sa Emen men.»

39 *Parisijnêḡ ka pôni perê kwônê bijné hen kôlijḡ Jésu iyônḡ ba: «Kelma nay bay tōm bi bay ré wôm karê gura tōḡ.»

40 Ôbi uwôlji sara iyônḡ ba: «En kelêḡge, hena bay ré wôm tōḡ ba, na jerew a karê gura.»

Jésu sôm wô sa Jérusalêm

41 Kirija ôbi ba ḡa naḡ Jérusalêm aḡ kirija ôbi ay tiri gele menba, ôbi sôm wô sare.

42 Aḡ ôbi kôl iyônḡ ba: «Mini kôba, henaḡ meré hôn wo wulê bi wo hen aḡḡa ré béré bô jalê hen, nijba Emen bi teré tijḡ sara haw hen.

43 Kworé mini ba, wulê wo era hen na, bay bare karê a méré sarê men, bay a gasererê si na si na a men.

44 Bay a mênêḡge yôḡ aḡ mini naḡ bijné ka bôrê a men, bay a ḡé keram wôni baa ta sa megari a sa iyére toré ré, wôsa me hôn wulê wo Emen eraḡ wô sarê hen né.»

Jésu dage bay dé gara bô iyéy Emen a

(Mt 21: 10-16, Mk 11: 15-19, Ja 2: 13-22)

⁴⁵ Menba, Jésus ô derô haba wo *iyéy Emen a aṅ dage bɨné ka dɨ gara hen.

⁴⁶ Ôbi kôlji iyôn ba: «Lɨɨ bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Iyére tɨjê a yé iyéy uwôlê Emen» menba, kenbay ken ay lɨɨ kini merê bandi.»

⁴⁷ Ôbi gelɨɨ bɨné are sa pôn pôn iyéy Emen a. Damné kaṅ bay bê kwôbe naṅ *bay derê tô tô to Emen wogeji geré bi ciré diiri, men kilmé kaṅ bay sa bɨné kôba, na hen iyôn men,

⁴⁸ nɨɨba, bay uwôn kwôlê wôni woṅ dɨri sari a ré, wôsa bɨné kêm dôbe marji toyɨɨ kwôlê wori.

20

I a bɨɨ Jésus tôô ba?

(Mt 21: 23-27, Mk 11: 27-33)

¹ Wulê wo pônɨ a na, Jésus gelɨɨ bɨné are derô haba wo *iyéy Emen a aṅ uwôlɨɨ béré Kwôlo Dôri menba, damné kaṅ bay bê kwôbe men, *bay derê tô tô to Emen naṅ bay sa bɨné saji.

² Aṅ bay kôli iyôn ba: «Kelêni na naṅ tôô to yôn a jeré lɨɨ are bay ka hen men, i a bem tôô hende to hen a men, ba?»

³ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Nôbi kôba na engerénge kwôlê pôn men. Kôlenge:

⁴ batêm to Ja na lɨɨ bɨné hen na, hena na derômaran

a laba hena na lɨɨ gawrê dɨ ba?»

⁵ Bay kôlɨɨ perêrji a iyôn ba: «Hena nana kôl: «Hena na derômaran a» ba, ôbi a kelê: «Wô mi a na kené bi bônge sari a ré ba?»

⁶ A hena nana kôl na to gawrê ba, bɨné a gôbêna deré wôsa bay hôn wo Ja ré na *ôbi kibi Emen.»

⁷ Menba, bay kôli ciré hôn kirɨɨ ka tôô tori hende to hen ré henan ya hen né.

⁸ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Nôbi kôba, na kelénge na naṅ tôô to yôn a ené lɨɨ are bay ka hen né men.»

Gwosoy kwôlo gengɨɨ sa bay yagê tɨɨador kaṅ bay bô habré

(Mt 21: 33-46, Mk 12: 1-12)

⁹ Menba, Jésus kôlɨɨ bɨné gwosoy kwôlo pônɨ kôl iyôn ba: «Gawra wo pônɨ yage tɨɨador, ôbi bɨɨ bay yagê tɨɨador yagê wori bi wo hen aṅ bay têbri naṅ geserê geserê aṅ dɨɨ yiri ôriɨ kergare to kelanɨi aṅ wula gaṅ.

¹⁰ Kirɨɨna wulê néere nêmen nɨɨ menba, ôbi jé mana wori ô uné bay yagê tɨɨador hende to hen bi bay ré biri kwa yêre tori men. Nɨɨba bay sê mana bi wo hen aṅ dageri hô kôbri senge.

¹¹ Ôbi hô jé mana wo danɨi menba, ôbi kôba, bay sêri men, tiréri a men aṅ bay dageri hô kôbri senge.

¹² Ôbi hô jé mana wo danɨi wo jôgɨɨ têe subu sôn menba, ôbi kôba, bay sêri iyare aṅ dageri.

13 Ôbi iyéy tɔnadɔr na kôl iyônɔ ba: «Na ba, na lê iyen ba? Na jé kema wo en geyri hen. Dô ré ba, ôbi ba, bay a kemnaɔ tini tô.»

14 Nɔnba, kirɔna bay gili hen iyônɔ menba, bay kôl iyônɔ ba: «Na ôbi emê cibré ibari ôbi a na. Na deréngerɔ aɔ na baɔge naɔ aɔnaɔ cibré bay ka hen.»

15 Bay birɔ bô yagê ôriɔ wolé aɔ bay diiri.»

«Hen ba, ôbi iyéy tɔnadɔr hende to hen a liji iyen nɔn ba?»

16 Ôbi a era naɔ yiri sa deré bay yagê bay ka hen aɔ bɔn ka daɔgi yagê bi wo hen.»

Kirɔna kwônê bɔné toy hen iyônɔ menba, bay kôl iyônɔ ba: «Eɔ eɔ, a yé hen iyônɔ né kwôy.»

17 Jésu bôri tirji a aɔ kôlji iyônɔ ba: «Kwôlo kôl iyônɔ ba: «Keram bi wo bay dé iyére na kaɔni hen na, ôbi a hô yé keram woɔ dé tô iyére» hen ba, bôri na iyen ba?»

18 Kwôni wo yôn yôn wo kurɔn sa keram bi wo hen a na, gerɔnéri a tɔn men, kwo keram bi wo hen kurɔn sari a ba, a hederéri men.»

Bay sél Jésu wô sa têbê wôgê wo kelma wo dami Sésar

(Mt 22: 15-22, Mk 12: 13-17)

19 Bay deré tô tô to Emen naɔ damné kaɔ bay bê kwôbe woge bi ciré beré

Jésu kirɔn bay ka hen, nɔnba, bay hariɔ bɔné. Bay hôn dô wo gwosore to ôbi ré kôl hen na, ré gengɔn na sarji.

20 Ayɔn tôri wulê bi wo hen na, bay bôri jô jô menba, bay jé bɔné ka li yirji môn ciré na kaɔ bay lê are naɔ gerérji hen ligi Jésu a wô beréri sa kwôli keléri a ô bɔn bay emê sa iyére.

21 Bay engereri kwôlê kôl iyônɔ ba: «*Rabi, nini hôn wo kwôli kelêrem men, gelé aɔnaɔ men na, na kwôlê woɔ tiri men, ju dô tu kwôni ré men, ju gelɔn bɔné are naɔ geré kwôlo Emen woɔ tiri a men.»

22 A têbê wôgê wo kelma wo dami *Sésar ba, tôô kôl niné têbe laba, niné têbe ré dɔba?»

23 Jésu hôn gwosore toji hende to hen menba, ôbi kôlji iyônɔ ba:

24 «Benge selé pôn nà na gelé. Sa kwôni wo yi hen men, aɔga bay di yéé hen a men ba, na ka i ba?» Menba, bay uwôli sara iyônɔ ba: «Na to kelma wo dami Sésar.»

25 Menba, Jésu kôlji iyônɔ ba: «Dô, aɔga na ka Sésar ba, ken bɔn Sésar, aɔga na ka Emen ba, ken bɔn Emen.»

26 Bay nêmen beréri tu bɔné sa kwôlo ôbi kôl a hen né men, tiniji ge kay aɔ bay wôm tôɔn mera.

Sadusiɔnêɔ engere kwôlê gengɔn sa jé sé wo bɔné ka ma
(Mt 22: 23-33, Mk 12: 18-27)

27 Bijé ka pôni bay uwôgeji *Sadusijnêpê. Bay na bijé ka bi bôrji sa jê sé wo bijé ka ma a ré. Menba, ka pôni eraji ligi Jésu a engeriri kwôlê kôl iyôn ba:

28 «Rabi, *Moyis na kelêna iyôn ba: <Hena kwôni wo yêni ré ma aña ré dî tamni mamare aña hende ré yê ré tô na, ôbi enje yêp kamrê bij yêni wo ma hen.>

29 Nij na, bijé ka pôni na jurgem tô yêniare a. Kwo iyêri enje iyore yê ré tô menba, ma.

30 Kwo têê wôô men,

31 kwo subi enji turgôrji hende to hen iyôn kwôy jurgem toji hende to hen nijba bay yêp ré tô menba, maji kêm.

32 Cêgerji kelôg menba, iyore hende to hen ma a men.

33 Iyore hende to hen na, kirija bijé ka ma a jê sé ba hende yé tami i pôn ba? Wôsa bay jurgem toji hende to hen na na kwôrjêre.»

34 Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Gawrê ka sa terare a na, enjij yirji.

35 Nijba, ka Emen bôrji mega bijé ka dîré biji gelê wo a era hen na, kirija bijé ka ma a jê sé kampê hen na, bay a enjij yirji ré.

36 Bay a ma ré nij a men, wôsa bay yi mega *manê ka derômaran a iyôn. Bay na kam Emen wôsa Emen biji ji si kampê nij.

37 Wô jê sé wo bijé ka ma na, Moyis kôba, na gel wo

bay ré sa jê sé. Kwôlo ôbi na li bô magtubu a gengij sa kwôli germé ka yi môp tare iyôn hen, añ ôbi uwôge Kelma Emen na kwo *Abraham, kwo Isak nañ kwo Jakwôb.

38 Hena Emen ré na Emen wo kwôni na, gel wo kwôni bi wo hen ré mô tu gej, dîba, ôbi na Emen wo ka ma hen né. Wôsa tiri a na bijé kêm mô tu gej.»

39 Bay derê tô tôô to Emen ka pôni kôli iyôn ba: «Kelma ju kôl dô.»

40 Añ bay hare enjeréri kwôlê sa ani kani a nij.

Krist na Kelma wo Dabid men, kungari a men

(Mt 22: 41-46, Mk 12: 35-37)

41 Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Bijé li iyen aña kené kôl Krist, kwo Emen dôri hen ré na kunga *kelma Dabid ba?

42 Wôsa Dabid nañ yiri kôba kôl bô magtubu toj kurôn to cay a kôl iyôn ba:

<Kelma Emen na kôlij Kelma wupê iyôn ba:

«Sa mô sa kôben woj gusurô a,

43 kwôy wo na bij bay barem a yé angan sêlê têm.» >

44 A hena Dabid ré uwôgeri Kelma, ba a lê iyen a ôbi ré yé kungari sôn ba?»

Jésu yêge maa bay tôri wôsa bay derê tô tôô to Emen

(Mt 23: 1-36, Mk 12: 37-40)

⁴⁵ Jésu kôlij bay tôri tu bijné ka mô toy kwôlê hen iyôn ba:

⁴⁶ «Berênge dô wô *bay derê tô tôô to Emen ka gey palê naŋ bargay ka yêjnê ka ré gel wo ciré na ka damné hen men, gey bi bijné ré liji dosé yôd yôd tu wolé men, kirij ka tumô bô *iyéy dapare a men, kini emê are a a men hen.

⁴⁷ Men, bay gey emê yébé kap mamê men, uwôlji Emen jô kibi ré hen a men na, Emen a ulê kwôlo dami sarji a.»

21

Ari bé ka mamne top hendi nimré bi
(Mk 12: 41-44)

¹ Jésu bô kirij kwari a menba, ay tiri gelij bijné ka eraŋ naŋ anŋaŋ baliyare kaji sa bi kirij ka bay bijn lari a hen. Bijné bay ka hen na, na bay uné kêm.

² Ôbi gel iyore to pônî to na mamne top hende nimré kôba, era sa bi kam selé tore wôô to nêni ani ré hen men.

³ Menba, Jésu kôl iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, mamne top hende nimré hende to hen na, bi dê bijné bay ka hen kêm.

⁴ Wôsa bijné bay ka hen kêm hen, bi na gursu to bay ôrij doyre ré nij hen, nijba, hende ba, bi na lari kêm wo hende ôrij doyri wô kelij anŋaŋ emêre hen.»

Jésu uwôl béré kwôli ménê iyéy Emen

(Mt 24: 1-2, Mk 13: 1-2)

⁵ Kirijna bijné ka pônî kôl kwôli *iyéy Emen naŋ keram wo dôri wo bay dîj hen men, are kêm ka bay bi wô janij bôre hen a men ré dô menba, Jésu kôlji iyôn ba:

⁶ «Are bay ka ken gel hen na, wulê wo era hen na, keram wônî wo a ba, ta sa megari a ba, naŋ, bay kêm a ménij.»

Ari bô emê naŋ gelijare gusij

(Mt 24: 3-14, Mk 13: 3-8)

⁷ Bay engereri iyôn ba: «Kelma, kelêni kirij ka yôn a are bay ka kêm hen ré sa ba? Men, na mi a gelé mega wo are bay ka hen ré ca sa nij ba men.»

⁸ Menba, Jésu kôl iyôn ba: «Berênge dô, bi kwônî lamênge ken ge kay ré, wôsa bijné kwône a ayê henen aŋ a kelê: «Na nôbi a na *Krist, kwo Emen dôri hen» men, «Wulêri sa nij» a men na, ken ô tôrji a ré.

⁹ Kirijna ken toy kwôli kumbul naŋ kwôli bijné ka kap Kelma woji ôni na, dênge bônge hare ré, wôsa are bay ka hen a sa môj môj dem nijba, na gerjé wulê bi wo hen né tô.»

¹⁰ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Tô yê pôn a lê kumbul naŋ kwo danŋi men, emê iyére to pôn a sêj naŋ to danŋi meŋ,

¹¹ yebagijare terare to dami dami a yé men, kurôn naŋ ômpare a yé naŋ sa

iyére iyére men, anɔa li harê harê naɔ anɔaɔ giɔnê ka li harê harê a yé derômaran a men.»

Anɔa a sa sa bay tô Jêsu a
(Mt 10: 17-22, Mk 13: 9-13)

¹² «Ninba, pa dema are bay ka hen ré sa tô na, bay a perênge men, bay a gelênge gusiɔn men, bay a ôriɔn naɔ ken tumô bay jerê kwôlê ka bô *iyéy dapare a men, bay a ôriɔn naɔ ken dangay a men, tumô kilmé ka damné a men, tumô bay emê sa iyére a men, wô kibi henen.

¹³ Are bay ka kêmen hen a bêngge na geré ulê béré Kwôlo Dôri.

¹⁴ Kirina bay ôriɔn naɔ ken tumô bay jerê kwôlê na, ken erem wô kwôlo kené erê kelê wô jôriɔn sarɔge ré.

¹⁵ Wôsa nôbi, na bêngge kwôlê wop kelê naɔ tu melênê wo kwôni perêrji a hen a nêmenê narê naɔ ken né.

¹⁶ Balêrɔge kaɔ bay yêrɔge naɔ yênêrɔge men, balê ka kwôni naɔ milnêrɔge a ayê sarɔge men, bay a lê aɔ ka pônî kwône perêrɔge a hen bay a derji.

¹⁷ Biɔné kêmen a tôrɔnênge wô kibi henen,

¹⁸ ninba, gusiri sarɔge pôn iyôn kôba, a kayê ré.

¹⁹ Na wô lêɔnê wo ken lêɔnê hen aɔa kené ôriɔn biɔn kini gelê wop tiri hen.»

Jêsu kôl kwôli mênê Jérusalêm

(Mt 24: 15-21, Mk 13: 14-19)

²⁰ «Kirina ken gel wo asgarɔnê mér Jérusalêm ta ninba, ken hôn wo tay mênêna ré sa ninba.

²¹ Iyôn ba, bi biɔné ka Judé ba, ge sa keram a men, ka mô Jérusalêm a ba, bi siji nômen, ka bô nono ba, bi heraji uwo ré ninba men.

²² Na hen iyôn hende to hen a, Emen réé geliɔn biɔné gusiɔn wô kibi têriɔn mega wo na kôliɔn bô magtubu tori a hen iyôn.

²³ Wulê bi wo hen na, bô emê wo dami a lê yébé kaɔ bay kwoo men, ka kamniɔi yi kuba baa ya tô hen a men, wôsa gusiɔn to dami a lê biɔné men, bô Emen a tari sarji a a men.

²⁴ Biɔné ka na Jubnê ré hen, a derêji naɔ yebere men, bay a pôrji ôriɔn perê tô yê biɔné ka sa terare a nà kêmen men, bay a herédé Jérusalêm têriɔn a kwôy wo wulê wo Emen na biɔi hen a kôriɔn.»

Hera wupê nôbi Kema Gawra

(Mt 24: 29-31, Mk 13: 24-27)

²⁵ «Anɔaɔ giɔnê a yé sa tare a men, sa geserê a men, sa têbêɔne a a men, aɔ sa terare a nà ná, harê a deré biɔné wô néé mêw wo dami wo cér men,

²⁶ harê a deré biɔné wô anɔaɔ gusiɔn ka a era sa terare a nà hen, wôsa anɔaɔ néé ka derômaran a a yebagiɔn tiɔn.

²⁷ Menba, bay a gelen nôbi Kema Gawra hera perê kirin ka geri a, naɔ néé wo dami

men, dampare to dami a men.

²⁸ Kirija ken gel are bay ka hen sa nij na, janênge yernge aŋ ken dô sarŋge ta haŋge nij, wôsa merê sa seŋge woŋge ba da nij.»

Anŋa gel wo emê iyére to Emen ré ba da

(Mt 24: 32-35, Mk 13: 28-31)

²⁹ Menba, Jêsu ay aŋaŋ gelé gelji kôl iyôn ba: «Gelênge tôgôre naŋ gurô wo daŋgi kê m.

³⁰ Kirija bay ay tô jebé menba, ken hôn wo kami emen ré baa da nij.

³¹ Kenbay kôba, kirija ken gel wo are bay ka hen sa nij na, ken hôn wo emê iyére to Emen ré da nij.

³² Na tu kwôlê a ené ena kelênge hen, gawré ka haw hen na, ka pônî a ba geŋ kirija are bay ka hen a saŋ hen.

³³ Derômaran naŋ sa terare a nanê, nijba, kwôlê wujê na, a nanê ré kwôy.»

Dé tu melênê sa yi a

³⁴ «Dênge tu melênê sa yernge a bi emê naŋ aŋaŋ yê naŋ suné aŋa sa terare a na, ma lê aŋ bônŋge a gôrbij sa wulê wo nôbi Kema Gawra na heran hen, réba na sé sarŋge a dus.

³⁵ Wôsa wulê bi wo hen, a sa mega bera iyôn sa bijné ka sa terare a na kê m.

³⁶ Merênge geŋ sa uwôlê Emen a yôd yôd bi Emen bênge néé bi ken gôlij sa aŋa kê m ka a sa sarŋge a

hen aŋ bi ken dîbij ta tumôn nôbi Kema Gawra.»

³⁷ Tu tare ba, Jêsu gelij bijné are derô haba wo iyéy Emen a, aŋ perare ba, ôbi si ô wulê sa Kera m wo Olibiyé a kwôy kwôy.

³⁸ Menba, bijné kê m era ligiri a naŋ tô kirij cud wô toyé kwôlê wori bô iyéy Emen a.

22

Kilmé woge wô deré Jêsu

(Mt 26: 1-5, 14-16, Mk 14: 1-2, 10-11, Ja 11: 45-53)

¹ Geserê wo bay li naŋ mapa wo wubere naŋ bô wo na *Pak hen ba da.

² Menba, damné kaŋ bay bê kwôbe naŋ *bay derê tô tô to Emen woge geré wô deré Jêsu, nijba, bay harij bijné.

³ Menba, Sidan ô bô Judas wo bay uwôgeri Iskariyôt wo na ôbi tô Jêsu wo pônî perê ka môj kibi wôd hen.

⁴ Ôbi ô iyêlê naŋ damné kaŋ bay bê kwôbe men, bay gemé *iyéy Emen men, wô wogé geré woŋ beré Jêsu.

⁵ Bay li yi derê damaŋ aŋ bay genge ciré biri gursu.

⁶ Ôbi gey naŋ ci aŋ woge geré wo dîré beré Jêsu biji wolé dîba tu bijné a ré.

Jêsu bi bay bu sa tê Pak

(Mt 26: 17-25, Mk 14: 12-16, Ja 13: 21-30)

⁷ Naŋ sa geserê wo bay li naŋ mapa wo wubere naŋ bô hen baa ya tô menba, sa nê m kemnêŋ wo bay ré duu

kam gamgê wô lijn geserê Pak bi wo hen.

⁸ Jêsu jê Piyêr nap Ja an kôlji iyôn ba: «Erênge ken ô beré sa tê Pak wo naa emênge hen.»

⁹ Bay kôli iyôn ba: «Na yôn a jeré gey bi niné ô beré sa tê Pak na ya ba?»

¹⁰ Ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Kirîna ka erê bijn perê ira na, ka upé gawra wo pônî ay téwre sari a erap si tumônge. Erênge tôri a kwôy derô haba wo ôbi a sijn ya.

¹¹ An ken kôljin ôbi iyéy iyére bi wo hen iyôn ba: «*Rabi kôl iyôn ba, bô iyére to yôn, a diré ômijn emê wojn Pak nap bay tôri ya ba?»

¹² Menba, ôbi a gelênge bô iyére to dami ta to bay jan bôre kô nij. Na ya hende to hen a kené beré sa tê Pak ya.»

¹³ Bay ô menba, uwonji are kê m mega wo Jêsu ré kelaji hen iyôn menba, bay bu sa tê Pak ya.

Jêsu ô m geserê Pak nap bay tôri

(Mt 26: 26-30, Mk 14: 22-25, 1 Kworêntijê 11: 23-26)

¹⁴ Kirîna tayreri nê m menba, Jêsu mô ô m emê nap bay tôri.

¹⁵ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «En ôrijn doy bi ené emê Pak bi wo hen môj môj nap ken dema ené gelijn gusijn tô.

¹⁶ Wôsa en kelênge, na emê kwo d'angji ré nij kwôy wo merê sa senge wo geserê wojn Pak bi wo hen kôl kwôli

hen na, kibri a derijn bô *emê iyére to Emen a.»

¹⁷ Menba, ôbi ay gwoy care tojn yê tijador an lijn Emen dosé sara menba, kôl iyôn ba: «Engênge ken cêjn.

¹⁸ Wôsa en kelênge na hô yê care tojn yê tijador hende to hen ré nij kwôy wo emê iyére to Emen a sap.»

¹⁹ Men, ôbi hô ay mapa an kirîna lijn Emen dosé sara menba, biilê bijn bay tôri an kôl iyôn ba: «Kwo nà ná, yi mega kurôngi yen wo na ayê bé wô sarngê, lênge hen iyôn iyôn ken ermijn san a.»

²⁰ Men, ôbi biji care tojn yê tijador mega wo ôbi ré biji mapa hen iyôn cêgi emê a an ôbi kôl iyôn ba: «Gwoy care tojn yê tijador to nà ná, na gwore to gel bijnare to kôrbi to Emen nap bijné nap geré wo kwôbren wo a bijn tôn wô sarngê hen.»

Jêsu kôl kwôli kwôni wo ré ayê sari

(Mt 26: 20-25, Mk 14: 17-21)

²¹ «Gel, kwo a ayê san hen ô m emê nap en.

²² Nôbi *Kema Gawra, na erê nap geré wo Emen na genge. Nijnba, bô emê a kurijn sa kwôni wo ay san nôbi Kema Gawra hen.»

²³ Menba, bay pamnij kôl iyôn ba: «I a lê hen iyôn perêrna nà ba?»

Bay tô Jêsu woge bi ciré henê perêrji a hen i a ré yé kwo dami ba?

(Mt 18: 1-4, 20: 25-28, Mk 9: 34, 10: 42-45, Ja 13: 2-17)

24 Bay tô Jésu nariŋ naŋ néerji wô sa i a ré yé kwo dami perêrji a hen ba?

25 Menba, Jésu kôlji iyônŋ ba: «Kilmé ka sa terare a ná ná, ôm sa ñiné kaji men, ka naŋ kenare tôni ba, li bay uwôgeji bay lê derê men.

26 Dô wo kenbay ken li hen iyônŋ né. Niŋba, bi kwo dami perêrŋge a ba, bi yi kwo dê men, kwo ôm sa kirijŋ ba, bi yi mega mana iyônŋ men.

27 Turnge kenbay a ba, i a na kwo dami ba? Kwo mô tôŋ wô emê hen laba, kwo li jé hen dī ba? Na kwo mô tôŋ wô emê hen né ba? Niŋba, nôbi en mô perêrŋge a môŋ mana iyônŋ.

28 Kenbay kena ñiné ka lêŋnê naŋ en perê gusijŋ a.

29 Ôbi a, mega wo Iban né ben emê iyére tori hen iyônŋ na, nôbi kôba, en béŋge hen iyônŋ men.

30 Ka emê men, yê men, naŋ en bô emê iyére tijé a men, ka merê sa gagay kenare a wô emê tô môŋ wo *Israyêl wo môj kibi wôô hen a men.»

Jésu kôlijŋ Piyêr kwo ré kelê kwo ré hôni ré

(Mt 26: 31-35, Mk 14: 27-31, Ja 13: 36-38)

31 Kelma kôl iyônŋ ba: «Simô, Simô, bô dô réba Sidan engere ñiré yéŋge mega wo bay yéŋ kaw ciré dôrijŋ kalmê ka habijŋ aŋ hen iyônŋ.

32 Niŋba, nôbi en uwôl Emen wô sam, bi ayê bôô wom ré mênijŋ né. Aŋ wulê

wo já buloŋ herajŋ yen a hen na, já yé ôbi dôbijŋ yênm ibiyare bôrji a.»

33 Piyêr kôli iyônŋ ba: «Kelma, nôbi naŋ jôbi na, ré na daŋgay, ré na temare kôba, na ba cêgê ré.»

34 Jésu kôli iyônŋ ba: «En kôlem, Piyêr, kura a yilé ré tô menba, já kelê têê subu jeré hônen né.»

Gusijŋ to a lê bay tô Jésu hen ba dā

35 Menba, ôbi kôlji iyônŋ ba: «Kirijŋ na en jéŋge aŋ na ken ay gursu ré men, magela woŋ bê bargay wôni ré men, garbê ré a men, hen ba, mi a naŋêŋge ba?» Bay uwôli sara iyônŋ ba: «Ani na naŋêni ré.»

36 Ôbi kôlji iyônŋ ba: «Haw hen na, kwôni wo naŋ gursu ba, bi ay men, kwo naŋ magela woŋ bê bargay ya ba, bi ay men, kwo yebere tori toŋ kaskar naŋ ba, bi ay bargay kari keléŋ aŋ kelijŋ yebere toŋ kaskar men.

37 Wôsa en kelêŋge, na lijŋ bô magtubu to Emen a kôl iyônŋ ba: «Bay dôŋseri naŋ bay ñagê sa tôô.» Aŋ kwo gengijŋ san ba, ariri a lijŋ.»

38 Bay kôl iyônŋ ba: «Kelma, gel yebere toŋ kaskar wôô yi na.» Ôbi uwôlji sara iyônŋ ba: «Nêni iyônŋ.»

Jésu uwôl Emen sa Keram wo Olibiyé

(Mt 26: 36-46, Mk 14: 32-42, Ja 18: 1-2)

39 Menba, Jésu si aɲ ô sa Keram wo Olibiyé mega wo ôbi lêrê gaɲ gaɲ hen iyôn menba, bay tôri ô naɲ dī.

40 Kirijna bay ô bijn menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Uwôlênge Emen bi ken kurijn bô aɲgaɲ lamê ré.»

41 Menba, Jésu dô tori wolé kelaɲ dê naɲ ci aɲ cubu gubari tòn aɲ uwôl Emen kôl iyôn ba:

42 «Iban, hena jeré gey ba, ju nôgê gwoy kam toɲ gusiɲ hende to hen wolé. Iyôn hari kôba, bi bô geyé wupê nôbi a liɲ ré, niɲba, kwom jôbi dī.»

[
43 Menba, *mana wo derômaraɲ a si sari a aɲ dôbri ibiyare bôri a.

44 Aɲgê liri menba, ôbi uwôl Emen yôd yôd naɲ néri aɲ enjeléri bilij yi môɲ kumi kwôbe iyôn herij tòn terare a.]

45 Kirijna ôbi uwôl Emen hen niɲ, menba, ôbi hena hera ligi bay tôri a menba, uwonji tô kum a wôsa tu ja dê sarji.

46 Ôbi kôlji iyôn ba: «Kamaɲ! wô mi a kené yi kum ba? Henange ta ken uwôl Emen bi ken herij bô aɲgaɲ lamê ré.»

Bay bu Jésu

(Mt 26: 47-56, 69-75, Mk 14: 43-54, 66-72, Ja 18: 3-12, 25-27)

47 Jésu iyêl baa ya tô menba, kwônê bijné soji. Judas ôbi tô Jésu perê ka môj kibi wôô hen dera tumôrji,

menba, ôbi era ligi Jésu a wô ibé tô mari wô liri dosé.

48 Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Judas, na naɲ ibé tô maa liɲ dosé aɲa jeré ayij san nôbi Kema Gawra hen ba?»

49 Kirijna bay tôri ka mééri hen gel hen iyôn menba, kôlji iyôn ba: «Kelma niné sêji naɲ yebere toɲ kaskar ba?»

50 Menba, kwo pôni di maa mana wo *dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe won gusurô jô.

51 Menba, Jésu jôrji aɲ kôl iyôn ba: «Dêngeji bay li.»

Menba, ôbi hebe maa mana bi wo aɲ ji.

52 Jésu kôlij damné kaɲ bay bê kwôbe naɲ bay sa bay gemé *iyéy Emen naɲ bay sa bijné ka era wô beréri hen iyôn ba: «Ken ayen liɲ gemsalaba, wô mi a kené eraɲ naɲ yebere toɲ kaskar men, kwore men, ba?»

53 Kirijna na en mô naɲ ken sa pôn pôn bô iyéy Emen hen ba, na ken buren né wô mi ba? Niɲba, haw hen na tare toɲge men, kirij ka hendi a gelé néé woji nô men hen.»

Piyêr uwôsur diré hôn Jésu ré

(Mt 26: 57-58, Mk 14: 53-54, Ja 18: 12-18, 25-27)

54 Bay biri ôrij siɲ iyé *dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe a. Piyêr ô tôri dôrij tôri cêgê.

55 Bay lam tare dami derô haba a aɲ môrji iyêbe aɲ Piyêr kôba mô perêrji a men.

56 Hende jé to pôni gel Piyêr mô iyêbe tare menba, hende bôri dééj aŋ kôl iyôn ba: «Gawra wo nà kôba, na ô nap dî men ré ba?»

57 Menba, ôbi uwôsur kôl iyôn ba: «Iyore, en hôni ré.»

58 Sem cêgê menba, kwo daŋgi gili aŋ kôli iyôn ba: «Jôbi kôba, ju na kwoji men ré ba?» Menba, ôbi uwôsur kôl iyôn ba: «Ena kwoji ré.»

59 Tare pôn cêgê menba, kwo daŋgi kôl iyôn ba: «Na tiri yôd, gawra bi wo hen, na ô nap dî men, wôsa ôbi na kwo Galilé.»

60 Menba, Piyêr uwôli sara iyôn ba: «En hôn bô kwôlo ju kôl hen né.» Kirija ôbi iyêl baa ya tô menba, kura yel men.

61 Kirij bay ka hen na, Kelma bul bô Piyêr déj menba, Piyêr erem sa kwôlo Kelma na kôli hen: «Pa dema kura ré yel tô ba, já uwôserê têê subu jeré hônen né.»

62 Ôbi si nô aŋ sôm bugerôg bugerôg.

Bay tiiré Jésu men, bay sêri men

(Mt 26: 67-68, Mk 14: 65)

63 Gawrê ka gem Jésu hen ayrêri men, sêri men.

64 Bay ha tiri ta aŋ engereri iyôn ba: «Li yem môj *ôbi kibi Emen iyôn, aŋ ju kelêni i a dêm hen ba?»

65 Menba, bay tiréri damaŋ.

Bay ôrij nap Jésu Jésu tumô bay jerê kwôlê sa Jubnê
(Mt 26: 59-65, Mk 14: 55-64, Ja 18: 19-24)

66 Kirija kirij wôl menba, dapare to surjê men, damné kap bay bê kwôbe men, *bay derê tô tôô to Emen a men daŋji. Aŋ bay ôrij nap Jésu tumô bay jerê kwôlê sa Jubnê.

67 Aŋ bay kôli iyôn ba: «Hena jeré na *Krist, kwo Emen dôri hen ba, ju kelêni.» Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Hena ené kelênge kôba, ka bê bôrŋge sara ré,

68 men, hena ené engerênge kwôlê kôba, ka uwôlen sara ré a men.

69 Nijba, ayij tôri haw hen na, nôbi Kema Gawra na merê sa kôbi gusurô wo Emen wop ôbi néé a.»

70 Bay kêm kôli iyôn ba: «Iyôn ba, ju na Kema Emen ta!» Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Ôbi a kené kôl hen, ena Kema Emen.»

71 Menba, bay kôl iyôn ba: «Nana gey bi kwôni wo daŋgi ré derêna kwôli sôn ba? Nana toy nap marna kibri a nij.»

23

Bay ôrij nap Jésu tumô Pilat a

(Mt 27: 1-2,11-14, Mk 15: 1-5, Ja 18: 28-38, Jé lê bay jé 4: 25-28)

1 Menba, bay jerê kwôlê sa Jubnê hena kêm ôrij nap dî tumô ôbi emê iyére *Pilat a.

2 Bay d̄iri kwôlê sari a kôl iyôn̄ ba: «Gawra wo nà ná, nini uwôn̄ni sa mênê b̄ijé kani a men, jôrji bi bay ré têbe wôgê wo kelma wo dami *Sésar men, kôl d̄iré na *Krist, kwo Emen d̄ôri hen wo na kelma ôbi emê sa iyére hen.»

3 Menba, Pilat engeriri iyôn̄ ba: «Ju na kelma ôbi emê sa iyé Jubnê bi ba?» Menba, Jésu uwôli sara iyôn̄ ba: «Jôbi a kelé hen.»

4 Menba, Pilat kôl̄ij̄i damné kaŋ bay bê kwôbe naŋ kwônê b̄ijé iyôn̄ ba: «En uwôn̄ kwôlê wôni woj̄ beréri ré.»

5 Nij̄ba, bay kôl môj̄ kôl iyôn̄ ba: «Ôbi sôge tô b̄ijé men, gelji are ayij̄ tôri Galilé, sa iyé Judé kêm aŋ kwôy saŋ tôn̄ na.»

Bay ôriŋ naŋ Jésu tumô ôbi emê iyére Hérôd a

6 Kirija bay kôl hen iyôn̄ menba, Pilat engere na ba, ôbi ré na kwo Galilé ba?

7 Menba, kirija ôbi hôn wo Jésu ré na bô emê wo *Hérôd a menba, ôbi jéŋ naŋ d̄i b̄ij̄ Hérôd wôsa wulê bi wo hen na, ôbi na Jérusalêm a ya men.

8 Kirija Hérôd gel Jésu menba, yiri d̄ôri gaŋ wôsa ôbi ôriŋ doy geléri na ca yeŋ wô kwôlo ôbi toy gengij̄ sari hen men, ôbi gey gelé angaŋ gij̄ê ka ôbi li hen a men.

9 Ôbi engereri kwôlê kwône nij̄ba, Jésu uwôli kwôlê wôni sara ré.

10 Damné kaŋ bay bê kwôbe naŋ *bay derê tô tôd

to Emen d̄ibiji kirij̄ bay ka hen ya men, aŋ d̄iri kwôlo dami dami sari a naŋ bô tarê.

11 Hérôd naŋ asgarj̄ê kari bôri mega ani ré iyôn̄ men, ayrêri men, bay dôbri bargay ka enj̄é aŋ dageri hôriŋ b̄ij̄ Pilat.

12 Sa hende to hen na, si Hérôd naŋ Pilat b̄irji milj̄are hôriŋ wôsa bay na na janê tumô.

Bay d̄i kwôli temare sa Jésu a

(Mt 27: 15-30, Mk 15: 6-19, Ja 18: 39 - 19: 16)

13 Pilat jé uwôga damné kaŋ bay bê kwôbe men, kilmé men, kwônê b̄ijé a men.

14 Aŋ kôlji iyôn̄ ba: «Ken eraŋ naŋ gawra wo na ben aŋ ken kôl iyôn̄ ba, ôbi ré mênê b̄ijé, nij̄ba, kirija en engeriri turnge a nà ná, en uwôn̄ perê kwôlo kêm wo ken d̄iri sari hen kwo nêm beréri ba, naŋ.

15 Hérôd kôba, na iyôn̄ hende to hen, na ôbi a, ôbi ré joŋ naŋ d̄i heraj̄ ben hen. Iyôn̄ ba, ani ka ôbi li ka nêm deréri ba, naŋ.

16 Na béé bi bay sêri naŋ tinêre aŋ na uwôli ta mera.»

[17 Elê elê naŋ sa geserê *Pak na, Pilat ulêrê dangay pôn ta ta.]

18 Menba, bay kôl kibriji pôn kag kôl iyôn̄ ba: «Diri aŋ ju uwôl Barabas ta béni d̄i.»

19 Bay na ŋu Barabas wôsa bay na sôge tô b̄ijé derô ira bi bay ré kaŋ kelma woji

men, ôbi na duu temare a men.

²⁰ Pilat hô engereji wôsa ôbi gey ulê Jêsu ta.

²¹ Nijba, bay kap an kôl nan nêrji kôl iyôn ba: «Béeri sa gurô tagelê, béeri sa gurô tagelê.»

²² Têê subu wori Pilat engereji iyôn ba: «Gawra bi wo hen, li na mi ka habij ba? En gel ani yiri a ka nê m deréri ré. Na béé bay a sêri nan tinêre an na ulêri ta mera.»

²³ Nijba, bay uwôli bay ré béeri ta môj môj an bay kôl ba, kelê, kôl ba, kelê.

²⁴ Menba, are bay ka bay engere hen na, Pilat gey nan ci sara.

²⁵ Ôbi uwôl kwo yi danggay a wôsa ôbi na sôge tô bijné bi bay ré kap kelma woji hen men, wô sa deré temare men hen ta. Ôbi wo bay engeneri bi, menba, ôbi nôge Jêsu biji bi bay ré lij anga bôrji ré gey.

Bay ôrij nan Jêsu wô deréri

(Mt 27: 32, Mk 15: 21, Ja 19: 17-27)

²⁶ Kirijna bay bu Jêsu ôrij menba, gawra wo pônî bay uwôgeri Simô, ôbi na kwônî wo Sirên uwo nono menba, asgarnê biri biri ay gurô tagelê wo Jêsu ôrij tôri a.

²⁷ Kwônê bijné ô tôri a, an perê bijné bay ka hen na, yébé ka pônî bar sêp dengôrji.

²⁸ Jêsu bul upéji an kôlji iyôn ba: «Kenbay yébé ka Jérusalêm, sômênge san

a ré, nijba, ken sôm wô sarnge kenbay men, wô sa kamnenge a men dî.

²⁹ Wôsa wulê wo era hen na, bay a kelê iyôn ba: «Yi derê yi wô sa yébé ka yê woji nan hen men, ka na ba yê tô hen men, ka sa pôn iyôn bij kamrê kuba ré hen a men.»

³⁰ An bijné a kôlij keram iyôn ba: «Herijge sarni a» men, bay a kôlij gôserew «Uwôbêni» men.

³¹ Wôsa hena bay ré lèn nôbi wo en yi môj gurô wo gen iyôn hen, hen iyôn ba, kwonge kenbay ka ken yi môj gurô wo hay hen ba, a sa yé iyen ba?»

³² Bay ôrij nan bijné ka danggi wô ka na bay bô habré wô deréji nan Jêsu men.

Bay bér Jêsu sa gurô tagelê

(Mt 27: 33-44, Mk 15: 22-32)

³³ Kirijna bay sa kirij ka bay uwôgeji ibé sa gawra hen menba, bay bér Jêsu sa gurô tagelê nan bay bô habré ka wô kwo pônî bay béeri sa gurô tagelê wori a sa kôbi Jêsu won gusurô men, kwo pônî bay béeri sa gurô tagelê wori a sa kôbi Jêsu ma men.

³⁴ Jêsu kôl iyôn ba: «Iban, dî bôm jal sarji a, wôsa anga bay li hen na, bay hôn né.»

An bay pô bargay kari cênji nan geré wo jalaw terê.

³⁵ Kwônê bijné dubu ya gel. Bay sa Jubné ba, ayrêri an kôl iyôn ba: «Ôbi gôlij nan bijné menba, bi gôlij nan yiri

hari nij ta, ôbi wo kôl dîre na Krist, kwo Emen dôri hen, hen!»

³⁶ Asgarjê kôba ayrêri an erañji nan kam ka tayi ciré biri an bay kôl iyôn ba:

³⁷ «Hena jeré na kelma wo Jubnê ba, ju gôlij nan yem.»

³⁸ Bay li are di yi gurô a ta sari a ta kôl iyôn ba: «Gawra bi wo hen, na kelma wo Jubnê.»

³⁹ Ôbi bô habré wo pôni wo bay bééri nan dî hen tiréri kôl iyôn ba: «Ju na Krist, kwo Emen dôri hen ré ba? Iyôn ba, ju gôlij nan yem men, ju gôlij nan ni men.»

⁴⁰ Kwo pôni hen, kôlij megari na iyôn ba: «Ju hariñ Emen né kwôy ba? Jôbi kôba, ju gelij gusij hende to hen men.

⁴¹ Kwona nabay ba, na jé lêrena wo habij a nana gelij gusij hen, nijba ôbi ba, li ani kani ka habij né.»

⁴² Menba, ôbi kôl iyôn ba: «Jésu erem san a kirija já hera wô emê kenare.»

⁴³ Menba, Jésus uwôli sara iyôn ba: «En kôlem na tiri, kemnêñ hende to hen já merê nan en *Paradis a ka na kirij ka dôri hen.»

Temay Jésus

(Mt 27: 45-56, Mk 15: 33-41, Ja 19: 25-30)

⁴⁴ Kirija tare dubu dîñne menba, kirij hendu sa terare a nà kêm kwôy wo yébé ayij sa tôñne ta.

⁴⁵ An tu tare têlij ta. Menba, bargay ka bay ha

jôrij bô *iyéy Emen a hen yêgij derôre a.

⁴⁶ Menba, Jésus jô gura wo dami kôl iyôn ba: «Iban, en bem tunun a kôm a.»

Kirija ôbi kôl hen iyôn menba, kibri wôm hari nij.

⁴⁷ Kirija dami wo asgarjê dëbu gel hen iyôn menba, ôbi heram Emen kôl iyôn ba: «Gawra bi wo hen na, na gawra woj derôre tiri a men.»

⁴⁸ Kirij bay ka hen, bijnê kêm ka dëbu ya, gelji are bay ka hen na, bay sêêrê dengôrji hôrij ij.

⁴⁹ Milnéri kêm dëbu sêd wolé nan yébé ka era tôri a ca yeñ Galilé hen, kôba, dëbu ya, gel men.

Bay em Jésus

(Mt 27: 57-61, Mk 15: 42-47, Ja 19: 38-42)

⁵⁰ Gawra wo pôni hini na Josêp, ôbi na perê bay jerê kwôlê sa Jubnê hen. Ôbi na kwôni wo dôri men, kwon derôre a men.

⁵¹ Ôbi na bij nan megêri sa ermé woji a ré men, sa jé lêreji a ré a men, wo bay na li nan Jésus hen. Ôbi na gawra wo sa iyé Arimaté bô emê wo Judé. Ôbi na mô gem *emê iyére to Emen.

⁵² Ôbi ô uné Pilat an engereri temay Jésus.

⁵³ Ôbi dô temay Jésus tôñ sa gurô tagelê an lêgeriri nan kibi bargay an ô emê kampê ka bay kerge bô keram a ka kwôni emij ya tumô ré tô hen.

54 Na wulê wo bay berij sa têrji, wôsa *sa merê ta ba ða.

55 Yébé ka ré era tôri ca Galilé yeŋ hen na, ôrji tô Josêp a, bay gel sa kampê men, ulê wo bay uwôlij temay Jêsu hen a men.

56 Menba, bay belji hô ô nanê sa tê weŋ wo ðipé hen men, ider a men hen wô bê sa temay Jêsu a.

Menba, dôrji bul naŋ sa merê ta mega tôô kôl hen iyôn.

24

Jêsu ji si kampê

(Mt 28: 1-10, Mk 16: 1-9, Ja 20: 1-10)

1 Aŋ naŋ sa demas tô kirij cud menba, yébé ka henaŋ dôrji bul naŋ *sa merê ta hen heraji sa kampê naŋ weŋ men, ider wo ðipé dô hen men wo bay henaŋ fu sa têri hen.

2 Bay gel kulman keram wo luge kibi kampê hen gerŋgij yi wolé.

3 Menba, bay si hô kampê, menba, bay gel temay Kelma Jêsu ré.

4 Kirija bay pamnij na ba, mi a ré yé hen iyôn ba tô menba, gawrê wôô ka bargay kaji bôderê terij terij siji ðibiji tumôrji a.

5 Menba, harê li yébé bay ka hen aŋ bay di kuniji tôŋ, gawrê bay ka hen kôlji iyôn ba: «Wô mi a kené woge kwôni wo mô geŋ perê ka ma a ba?

6 Ôbi ji si ðiba ôbi naŋ na. Erménge sa kwôlo ôbi

na kelénge kirija ôbi na bay Galilé tô hen.

7 Ôbi na kôl iyôn ba: «Nôbi *Kema Gawra na uwôlij kôbi bay lê têriŋ a, bay a béren sa gurô tagelê aŋ sa wôô, subu tori menba, na jê sé kampê.» »

8 Kirij bay ka hen menba, bay hô erem sa kwôlo Jêsu bi wo hen a.

9 Bay heraji sa dôriŋ bay tô Jêsu ka môj kibi pôn hen kwôlê bi wo hen men, bay kôlij ka ðaŋgi kêm a men.

10 Yébé bay ka hen na, na Mari to Magdala men, Jan men, Mari toŋ yoo *Jak naŋ megêrji ka na ô naŋ ci hen kôba, kôlijji bay tô Jêsu men.

11 Nijba, bay hô kwôlê bi wo hen yi mega dilemne iyôn tirji a, ðiba, bay bi bôrji sa kwôlo yébé bi wo hen a ré.

12 Nijba, Piyêr ge ô sa kampê, ôbi donge nijba, gel na bargay ka bay na lêgerij Jêsu hen mera, menba, ôbi bul hô aŋ tini ge kay sa are bay ka li are hen.

Jêsu si sa bay tôri ka wôô ka ô ca erê iyére to bay uwôgere Emayus hen

13 Wulê bi wo hen na, bay tôri wôô perêrji a hen ôrji ca erê Emayus a. Emayus na, na kilométer môj kibi wôô naŋ Jérusalêm.

14 Bay dô kwôli are bay ka kêm ka ré li are hen.

15 Kirija bay iyêl hen iyôn menba, Jêsu si sarji a aŋ ô naŋ ci.

16 Nijba, ani jôrji bi bay ré hône.

17 Ôbi kôlji iyôn ba: «Na kwôli mi a, kené iyêl ôrij hen ba?»

Menba, bay ðebu tôn, menba, tirji mène.

18 Kwo pôni perêrji a hen bay uwôgeri Kléyopas uwôli sara iyôn ba: «Jôbi pôn nêj ham Jérusalêm a hen a henê anja li are bô wulê bi wo hen a ré!»

19 Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Na mi a lê are ba?»

Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Kwôlo gengij sa Jésus wo Najarêt wo na *ôbi kibi Emen woñ ôbi néé men, ôbi kôl kwôlê men, li are a men, nañ néé tumô Emen a men, tumô gawrê a men.

20 Damnê kañ bay bê kwôbe kana nañ kilmé ðiri ðiri kwôli temare sari a añ bay ðééri sa gurô tagelê.

21 Nibay ba, nini kôl yañ ba ôbi a ré derê *Israyêl bó lemnare a. Nijba, sa are bay ka kêm hen na, li sa subu nij wo are bay ka kêm li are.

22 Nijba, yébé kani ka pôni li tinini ge kay wôsa bay ô sa kamjê nañ tô kirij cud menba,

23 bay uwôn temayri ré menba, bay hera sa kôl iyôn ba *manê ka derômaran a ré jôrji añ ré kôlji ôbi ré mô geñ.

24 Megêrni ka pôni ô sa kamjê menba, uwonji are bay ka hen mega yébé ré kôlij iyôn nijba, ôbi ba, bay gili ré.»

25 Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Ayi! gawrê ka henê anjaji nañ hen, ken jal sa bê bônge sa kwôlo bay kibi Emen na kôl, kôl iyôn ba:

26 *Krist, kwo Emen dôri hen ré gelij gusij dema ré merê bô derê a tô ré ba?»

27 Ôbi dôrji bô magtubu to Emen to kôl gengij sari. Añ ayij tôri sa magtubu to *Moyis a kwôy sañ sa magtubu to bay kibi Emen a.

28 Kirijna bay ba ða nañ iyére to bay ca erê ya hen menba, ôbi li môj ðiré erê kelanjê iyôn.

29 Menba, bay jôri môj môj kôl iyôn ba: «Mô nañ ni wôsa tare kurij nij men, kirij kô nij a men.» Menba, ôbi ô ira nañ ci.

30 Kirijna ôbi mô emê nañ ci menba, ôbi ay mapa añ lij Emen dosé menba, bôl añ biji.

31 Kirij bay ka hen menba, tirji yêgij añ bay hône menba, bay gili ré nij.

32 Menba, bay kôl iyôn ba: «Ani ré uwoy bôrna môj tare iyôn kirijna ôbi ré derêna bô magtubu tô geré hen né ba?»

33 Kirij bay ka hen na, bay bul hô Jérusalêm a, bay uwôn bay tôri ka môj kibi pôn hen nañ ka ðangi ðanji.

34 Añ ka ðanji hen, kôlij ka uwo Emayus a hen iyôn ba: «Kelma ji si kamjê na tiri, añ ôbi si sa Simô a.»

35 Menba, bay dô kwôli anja ré li are tô geré hen men, jôrijnare to tirji ré jôrij

sari a kirija ôbi ré fôl mapa biji hen men.

Jésu si sa bay tôri ka môj kibi pôn a hen

(Mt 28: 16-20, Ja 20: 19-29, Mk 16: 14-18, *Jé lê bay jé 1: 1-8*)

³⁶ Bay iyêl hen iyôn baa ya tô menba, Jésus si debu derôri a aji kôlji iyôn ba: «Bi bô jalê wo Emen ba, naj ken.»

³⁷ Harê duu bay tô Jésus aji bay kôl yañ ba ciré gel na kampê kani.

³⁸ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Ken hare wô mi ba? Wô mi a kené meremné ba?

³⁹ Gelênge kôben naj têtên, na nôbi naj yen. Hebenge ken gel, tunu ôriñ naj kurôngi ré men, ibé ré men, mega wo ken gel yen a hen iyôn.»

⁴⁰ Ôbi kôl hen iyôn menba, gelji kôbri naj têtêri.

⁴¹ Yirji dôri derê wo bay nêmbê bôri sara ré men, tiniji ge kay baa ya a men, aji ôbi kôlji iyôn ba: «Ken ôriñ naj ani kaj emê ré ba?»

⁴² Menba, bay biri kuyê kaj payê.

⁴³ Ôbi enge aji ôm tirji a.

⁴⁴ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Na kwôlo na en kelênge kirija na en baj naj ken ôbi a hen: kwôlo na kôliñ gengiñ san bô magtubu tô to Moyis a men, bay kibi Emen naj kurôn kibé a men, hen a ariri ré liñ hen.»

⁴⁵ Kirij bay ka hen menba, ôbi bi tirji jôriñ bi bay ré hôn bô magtubu to Emen.

⁴⁶ Aji kôlji iyôn ba: «Na mega wo na liñ kôl iyôn ba: Krist, kwô Emen dôri hen, a gelij gusiñ aji sa wôl, subu tori menba, ôbi a jê sé kampê.

⁴⁷ Men, bay a ulê béré bij tô yê biñé ré di tô têriñ lêreji baa aji bi Emen ré diñ bôri jal sarji a kêm, ayiñ tôri Jérusalêm a tumô.

⁴⁸ Na ken gel are bay ka hen naj turnge aji kenbay a yé bay dôriñ biñé kwôliji.

⁴⁹ Nôbi na jôñ naj aña Iban na ayiñ tôô ben hen. Kenbay ba, ken mô na hende to hen kwôy wo ka uwôriñ néé wo hena derômaraj a.»

Jésu day ô derômaraj a
(Mk 16: 19-20, *Jé lê bay jé 1: 9-11*)

⁵⁰ Menba, ôbi ôriñ naj ci si Bétani iyôn aji pô kôbri ta tôriñ kibri a sarji a.

⁵¹ Kirija ôbi tô kibri sarji a baa ya tô menba, Emen ayri ôriñ ta derômaraj a.

⁵² Kwoji bay ba, kirija bay di kwiniñ tôñ aji heramiri menba, bay bul hô Jérusalêm a naj yi derê wo dami.

⁵³ Aji sa pôn pôn bay mô derô haba wo *iyéy Emen a ayiñ kibi Emen.

Kwôlo Dôri wo Emen wo Ja kôl kwôli bô magtubu tori a Kwôlo kôl kwôli magtubu to Ja li hen

Kwôlo Dôri wo Ja na, na magtubu to ôbi li bijn bay ayê bôô ka Siri. Magtubu hende to hen, bay soderére tôn na kini kwôlo bay kôl kôl men, gwsore to bay lij hen, kôba, yi gay dê na gwsore to bay lij magtubu to Matiyé men, Mark men, Luk a a men hen. Ja dëbu ga na sa iyay kwôlo Jésu wo yi kini uwôbêri a hen men, ari lêri a a men.

Ayij tôri sa sapitre 1-12 a na, kôl na kwôli ari lê Jésu ka jurgem ka dê kirij hen. Bay a na giné wo gel wo Jésu ré na Kema Emen. Sapitre bi wo hen kôba, kôl kwôli upé wo si Jésu uwônij na ôbi sa Jubné wo pôni (Sapitre 3) hen men, na iyore to Samari (Sapitre 4) hen men, na bay ômjare hen a men (Sapitre 5 na 9). Perê kwôlé bi wo ôbi gelij bijné hen na, Jésu gel wo diré yi môj kwô wo kwôni ré ôm ba, ré gôlij iyôn men, diré yi môj ôbi abê gamgê wo dô tumô gawré ôrij ligi Ibari Emen a iyôn men, diré yi môj tare toj hendi perangê kirij sa terare a na a men. Na hen

iyôn a, Jésu ré yêge sa yiri gelij bijné hen.

Sapitre 13-21 a na, kôl na kwôli dé wo Jésu a dé sa terare na a belé herê ligi Ibari a hen. Ôbi dôrij bay tôri kwôlé men, banji wô wulê wo diré napê perêrji a (13-16) hen men, uwôl Ibari wô sarji (Sapitre 17) men, kwôli anga yi sa temay Jésu a (Sapitre 18-19).

Kwôli are bay ka yi gengij sa temay Jésu hen na, gelij na kwo si Matiyé na Mark na Luk kôl hen iyôn têt têt. Sapitre 20-21 a na, na sa Pak, Jésu gel yiri ge na iyôn gelij bay tôri. Ôbi lê magtubu to Ja hende to hen kôl iyôn ba: «Ôbi li magtubu hende to hen iyôn bi bijné ka na gel Jésu ré hen na, bi bay kôba, ré bijn bôrji sari a men.» (Sapitre 20: 29-31.)

Kwôlo Dôri wo Ja bi wo hen na, kôl kwôli Jubné kwôy kwôy mega bijné ka yi gay iyôn. Hena Jésu ré kôl kwôli Jubné ba, na Jubné kêm né. Nijba, na ka ka kwôlé wori hen dî. Perê bay ka kapêri bay ka hen na, kwônêrji ba, na bay sa Jubné. Jésu yiri na Jub men, bay tôri ka ôbi tôrji tumô hen kôba, na Jubné a men. Kirija Ja kôl kwôlé a ôm Jub, Jub ba, na wô sa bijné ka Jub hen kêm mera ré nijba, na wô sa bijné kêm ka ka Jésu Krist hen.

Kwôlo Dôri wo Ja li bô magtubu tori a hen na, kôl kwôli yê Jésu ré men, kwôli

ayê tô jé wori ré a men. Nijba, ayê tô gelé wo Jésus ré na kwôlo Emen men, ôbi na ré mô na Emen ca tumô yeŋ kwôy kemneŋ. (Sapitre 1: 1-18.)

Jésu wo na kwôlo Emen hen na, era sa terare a na sa mô na gawré. Ôbi a, bay ré nême yij kam Emen hen. Wulê wo Jésus na na sa terare a na tô hen na, ôbi na bij na Ibari dô men, ôbi na ôbi jé wori a men.

Bijé kêm ka woge Emen na bô pôn hen na, bay a henêri na geré wo Kemari.

Jésu Krist na Kwôlo men, kirij ka perangi men, merê tu geŋ a men

(1 Ja 1: 1-3,5-10)

¹ Pa dema, Emen ré ayij tô dé are tô na, Gawra wo bay uwôgeri Kwôlê hen, na ya nij, ôbi na mô na Emen ca yeŋ men, Kwôlê bi wo hen na na Emen a men.

² Kwôlê bi wo hen, na mô na Emen pa dema, ôbi na ré ayij tô dé are.

³ Aŋ are kêm ka na diŋ hen na, na na na geré wo Kwôlê bi wo hen men, are bay ka kêm hen, ka ôbi ré baa lêreji ba, na.

⁴ Na Kwôlê bi a, merê tu geŋ ré yi bôri a men, merê tu geŋ bi wo hen, a na kirij ka perangi ka bijé ka sa terare a na a men.

⁵ Kirij ka perangi bay ka hen, perange bô dilemne a, nijba, dilemne ka kirij ka perangi bay ka hen.

⁶ Menba, Emen jé gawra wo bay uwôgeri Ja.

⁷ Ôbi era na wô derê kwôli Kirij ka Perangi bay ka hen, aŋ bi bijé ré bi bôri sari a, sa kibi kwôlê wo diŋ dô hen a men.

⁸ Ôbi na Kirij ka Perangi bay ka hen né, nijba, ôbi era na wô kelê kwôliji di.

⁹ Kirij ka Perangi bay ka hen na, na ka tiri, ka era sa terare a na, aŋ perange kirij aŋ bijé kêm gel kirij.

¹⁰ Gawra bi wo na Kwôlê hen na, sa mô sa terare a na ya, aŋ ná sa kibri a Emen na ré diŋ terare na are kêm ka yi sara hen, menba, gawré bay ka sa terare a na, tirji jôri sari a ré.

¹¹ Ôbi era sa iyere tori a nijba, kari ka diŋ diŋ bay ka hen kaŋi.

¹² Nijba, ka pôn perê ka geyri aŋ bi bôri sari a hen na, ôbi bije geré bi bay ré bilij yi kam Emen.

¹³ Bijé bay ka hen yi kam Emen na, mega wo gawra yeŋ kamni hen iyôŋ né men, na na bô geyé wo gawra wôni ré a men, nijba, na Emen a beléji a, bay ré yij kamni hen.

¹⁴ Men, Kwôlê bi wo hen bilij yi gawra aŋ sa mô perêrna na, aŋ bô derê na tu kwôlê yi yiri damaŋ men, nana gel dampare tori a men, dampare tori hende to hen, na to Iba Kema a bije Kemari wo pôn nêŋ nêŋ hen.

¹⁵ Ja na kôl kwôli ka a ta kôl iyôŋ ba: «Na wô sari ôbi aŋa na ené kelêŋge iyôŋ ba:

«Ôbi ré era cêgen a hen ya men, dampare tori ré gôlij tipjê a men hen», wôsa ôbi na mô ca tumôn yej.»

¹⁶ Sa kibi bô derê wori apa nana uwôj terê kibi wo gay hen.

¹⁷ Ca ba, Emen na bi *Moyis a na geléna tôte, nijba, bô derê naj tu kwôle na, na Jésus Krist a saɲ béna.

¹⁸ Wôsa kwôni wo gel Emen ba, naj tô, nijba, na Kemari wo pôn nêj nêj wo na Emen wo mô naj Ibari hen, a gelénari apa nana hôni hen.

Kwôlo Ja ôbi lê batêm dô
(Mt 3: 1-12, Mk 1: 1-8, Lk 3: 15-18, Ja 5: 33-36)

¹⁹ Bay sa Jubnê ka Jérusalêm jéji bay bê kwôbe naj kam *Lébi ligi Ja a engeri iyôj ba: «Jôbi ju na i ba?»

²⁰ Menba, ôbi uwôsirji ré, aj kôlji waj ta kôl iyôj ba: «Na nôbi a na *Krist, kwo Emen dôri hen, bi ré tô.»

²¹ Menba, bay engeriri iyôj ba: «Nijba, ju na i dî ba? Ju na *Eli *ôbi kibi Emen laba?» Menba, Ja uwôlji sara iyôj ba: «Ena ôbi ré.» Menba, bay hô engeriri iyôj ba: «Nijba, ju na ôbi kibi Emen wo bay na kôl kwôli hen dê?» Menba, Ja kôlji iyôj ba: «Ena ôbi ré tô a men.»

²² Menba, bay hô engeriri iyôj ba: «A nà nijba, ju na i dî a jeré kelêni kwôlo gengij sam ba, nija herê ô kôlij ka joni hen ré ba?»

²³ Menba, Ja uwôlji sara iyôj ba: «Ena tôte kwo ôm derô gwôle aj kôl iyôj ba: «Nanênge geré wo Kelma bi ô derôre.» Na mega wo ôbi kibi Emen *Esay na kôl hen iyôj.»

²⁴ Perê bijné ka bay jéji yi Ja a hen na, Parisijnêné kôba ya men.

²⁵ Aj bay engeriri iyôj ba: «Ju na Krist, kwo Emen dôri hen ré men, *Eli ré men, ôbi kibi Emen ré a men menba, wô mi a jeré lij bijné batêm dî ba?»

²⁶ Menba, Ja hô uwôlji sara iyôj ba: «Nôbi ba, en lênge batêm na naj kam, nijba, gawra wo pôni mô perênge a hen ya, wo ken hôni ré.

²⁷ Ôbi era cêgena hen ya aj ena ani wo na beseré gangi garbê kari ré.»

²⁸ Are bay ka kêm hen lij na sa iyé Bétani a, cêgi cér wo Jurdê kirij ka Ja lij bijné batêm ya hen.

Jésu Kema Kwormo wo Emen

²⁹ Wulê pôn cêgê menba, Ja gel Jésus era ligiri a, menba, ôbi kôl iyôj ba: «Gelênge na Kema Kwormo wo Emen wo dô têrij sa bijné ka sa terare a nà bi a na.

³⁰ Na ôbi á, na ené kôl kwôli kôl iyôj ba: «Gawra wo pôni era cêgena hen na, dampare tori gôlij tipjê wôsa ôbi na mô ya ca tumôn yej a men.»

³¹ Na en hôni mega ôbi a ré na Kema Kwormo wo Emen né. Aj en lij bijné batêm

nap kam an bi kam *Israyêl ré hônijni.»

³² Ja dô kwôli kôl iyôn ba: «En gel Tini Emen herbo ta derômarañ a mega derare iyôn sari a.

³³ Na en hôn wo ôbi ré na i ba, ré nijba, na Emen wo na joon bi ené lij ðijé batêm nap kam hen na, na ôbi a kôlen iyôn ba: «Kwôni wo já gelé Tunu herbe an ðebe sari a hen na, na ôbi a lij ðijé batêm nap Tunu toñ hendi bô bôré.»

³⁴ Ôbi a, kirija ené gel hen iyôn menba, en kôl ôbi ré na Kema Emen bi hen.»

*Bay tô Jésus ka tumô
(Mt 4: 18-22)*

³⁵ Wulê pôn cêgê menba, Ja nap bay tôri ka wôô hen hô heraji kirij bay ka hen.

³⁶ An kirija ôbi gel Jésus wo ô hen menba, ôbi kôl iyôn ba: «Gelênge na Kema Kwormo wo Emen bi a nà.»

³⁷ Kirija bay tô Ja bay ka wôô hen, toy kwôlo ôbi kôl hen menba, bay ô tô Jésus a.

³⁸ Kirija Jésus bare cêgeri gelji wo bay era tôri a menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Ken woge na mi ba?» Menba, bay engereri iyôn ba: «*Rabi, (hini bi wo hen bôri ôbi gelij ðijé are) iyére tom na yôn ba?»

³⁹ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Eranje ka sa gelé» menba, bay ô, ô gelé kirij ka ôbi môrij ya hen, menba, bay mô nap ði sem. Kirija tare pôô nij menba, bay ô ta.

⁴⁰ André woj yêni Simô Piyêr na kwo pôni perê bay

tô Ja bay ka wôô ka na toy kwôlo Ja an na ô tô Jésus a hen.

⁴¹ Na André bi a erê uné yêni Simô tumô an kôli iyôn ba: «Nini uná *Mési» (hini bi wo hen bôri na Krist, kwo Emen dôri hen).

⁴² Menba, ôbi ôrij nap Simô ligi Jésus a, Jésus bô Simô an kôli iyôn ba: «Ju na Simô kema Jonas, nijba, haw hen bay uwôgem Képas.» (Bôri na «keram.»)

*Jésu uwôge Pilip men,
Nataniyêl men*

⁴³ Wulê pôn cêgê menba, Jésus genge ðiré erê Galilé. Ôbi uwôn Pilip an kôli iyôn ba: «Era tón a.»

⁴⁴ Pilip na kwôni wo Bêtsayda mega si André nap yêni Piyêr hen iyôn men.

⁴⁵ Pilip uwôn Nataniyêl an kôli iyôn ba: «Nini uwôn kwo Moyis na kôl kwôli bô magtubu tôô a hen men, bay kibi Emen kôba, na kôl kwôli bô magtubu toji a hen men. Na Jésus wo Najarêt woj kema Josêp.»

⁴⁶ Menba, Nataniyêl kôli iyôn ba: «Sa iyé Najarêt a ba, ani ka dôri a hena ya pa pa ba?» Menba, Pilip kôli iyôn ba: «Era já sa erê gelé hen tô.»

⁴⁷ Kirija Jésus gel Nataniyêl era ligiri a menba, ôbi kôl iyôn ba: «Gel, na Israyêl woj ðéj wo ermé wôni wo habij nap bôri a.»

⁴⁸ Menba, Nataniyêl engereri iyôn ba: «Ju hônen na yôn ba?» Menba, Jésus

uwôli sara iyôn ba: «Pa dema, Pilip ré uwôgem tô na, en gelem kirija ju môrij tô tógôre a hen.»

⁴⁹ Menba, Nataniyêl uwôli sara iyôn ba: «Rabi, ju na Kema Emen, ju na Kelma wo Israyêl.»

⁵⁰ Jêsu kôli iyôn ba: «Wô wo en kôlem ené gelem tô tógôre a bi a, jeré bi bôm sara hen ba? Já gelé anga dami ka dè ka hen an tô.»

⁵¹ Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelênge hen, haw hen ka gelé derômaran a bôlij an manê ka Emen a herbé men, dayê heré men, san nôbi *Kema Gawra a.»

2

Gijnê wo tumô cog cog wo Jêsu li

¹ Wulê wôwê cêgê menba, gerê iyére yi Kana emê wo Galilé a. Menba, yoo Jêsu ô ya men.

² Jêsu kôba, bay uwôgeri kini gerê iyére hende to hen a nan bay tôri.

³ Care toj kam tijador yê bijné menba, yoo Jêsu kôli iyôn ba: «Care toj kam tijador to bijné ré yi nan nij.»

⁴ Menba, Jêsu kôle iyôn ba: «Yoon, mini a kôlen kwôli anga ené li ré. Tare tijê nê ré tô.»

⁵ Menba, yori kôlij bay cé emê hen iyôn ba: «Anga ôbi a kelênge kené li ba, ken li mera.»

⁶ Kirij bay ka ya hen, téwjpê ka bay li nan keram

jii yi ya, na téwjpê ka Jubpê lôpnij yirji wô sélij tumô Emen a. Téwjpê bay ka hen na, pôn ba, ay tawa subu subu.

⁷ Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Kebênge kam ken bi wiinê téwjpê bay ka hen ta.»

Menba, bay kebe kam bi wiinê téwjpê bay ka hen telêj telêj ta.

⁸ Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Kebênge ken bij ôbi sa bay cé emê na hanje nij.»

Menba, bay kebe ôrij biri.

⁹ Kirija ôbi sa bay cé emê bi wo hen yi gel menba, kam bay ka ré belij care toj kam tijador hen, nijba, ôbi hôn kirij ka care toj kam tijador hende to hen henan ya ré, nijba, bay jé ka ré kebe kam hen na, bay hôn dô menba, ôbi uwôge ôbi kurô bi wo hen

¹⁰ an kôli iyôn ba: «Dôd ba, bijné cêré na care toj kam tijador to dôri tumô an kirija bijné ka bay uwôgerêji hen kwoyré nij dema bay ré cé to melangi cêgê tô menba, jôbi ba, ju gem care toj kam tijador tom to dôri na yôn ana jeré soj nan tu nâ tô ba?»

¹¹ Na sa iyé Kana bô emê wo Galilé a Jêsu ré li gijnê wori wo tumô cog cog, an gelij dampare tori an bay tôri bij bôrji sari a.

¹² Cêgi gerê iyére hende to hen menba, bay ôrji Kapêrnayôm nan yori men, yênêri men, bay tôri a men, nijba, bay wôl ya gan né.

Jésu dage bay lê jenğa bô iyéy Emen a

13 Sa lê geserê *Pak wo Jubnê baa da menba, Jésus ô Jérusalêm a.

14 Ôbi uwôn derô haba wo *iyéy Emen a, kelbê ka bay erañ gara men, gamgê men, derare nañ bay kerangê lari ka môrji tôn hen.

15 Menba, Jésus gwôje gañne lij sera añ ôbi dageji kêm bô iyéy Emen a nañ gamgê men, kelbê kaji men, ôbi nôgerê tabel to bay kerangê lari wo gay gay hen hee añ useré lari woji bi wo hen a men,

16 añ ôbi kôlij bay erañ nañ derare gara na iyôn ba: «Ôriñge nañ derare tonje hen ken sijn nô, ka ayê iyé Iban lij kini lê gara wonje né.»

17 Menba, bay tôri erem sa kwôlo na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «En gey iyére tom gañ. Geyé bi wo en gey iyére hende to hen, hen na, payren môñ tare to uwoy gawra iyôn.»

18 Menba, Jubnê kôli iyôn ba: «Na mi kañ ginê a jeré lê geléni añ bi niné hônij wo jeré nêlê mega wo ju lij hen iyôn ba?»

19 Menba, Jésus uwôlji sara iyôn ba: «Ténge iyéy Emen hende to hen añ, añ na hô dé hôrij sa subu dêj.»

20 Jubnê kôl iyôn ba: «Iyéy Emen to yi hen na, li elê tôre pôrbu kibi jii dema niné li kô

tô menba, jôbi ju kôl sa subu dêj menba, jeré dé kerê ba?»

21 Nijba, Jésus kôl na kwôli iyéy Emen to na kurôngi yiri hen.

22 Na ôbi á, kirijna Jésus ré ji si kampê menba, bay tôri erem sa kwôlê bi wo ôbi na kôl hen, añ bay bi bôrji sa kwôlo Emen a men, sa kwôlo Jésus na kôl a hen a men.

23 Kirijna Jésus bañ Jérusalêm a tô lê geserê Pak a na, bijné kwône bi bôrji sari a wô ginê wo gay gay wo ôbi li.

24 Nijba, ôbi bi bôri sarji a ré wôsa ôbi hônji pôn pôn kêm.

25 Ôbi ôrij doy bi bay ré dôri kwôli kwôni ré a men, wôsa ôbi hôn bô gawré kêm.

3

Nikwodêm ô iyêlê nañ Jésus

1 Perê *Parisijnê a na, gawra wo pôni bay uwôgeri Nikwodêm. Ôbi na kelma perê kilmé ka Jubnê.

2 Ôbi era ligi Jésus a yoyre añ kôli iyôn ba: «*Rabi, nini hôn wo jeré na dami woñ ôbi gilijare bijné tôô to Emen wo hena ligi Emen a. Wôsa hena Emen né baa nañ kwôni ré ba, ôbi a nêlê lê angañ ginê mega wo ju lij hen iyôn né.»

3 Menba, Jésus uwôli sara iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kôlem hen, hena gawra ré hô yêñ dañ ré ba, ôbi a gelé *emê iyére to Emen né.»

⁴ Nikwodêm uwôli sara iyôn ba: «Hena gawra ré na kwo iyêri nij ba, a hô yêñ đañ na iyeñ ba? Ôbi a hô herê hô yori a dema bay ré yêri hôrij ba?»

⁵ Menba, Jêsu uwôli sara iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kôlem hen, hena gawra ré yêñ nañ geré wo kam men, kwo Tunu a men ré na, ôbi a gelé emê iyére to Emen né.

⁶ Anğa kurôngi yi a yê ba, na kurôngi yi men, ka Tunu a yê ba, na Tunu men.

⁷ Bi denğôm tém wô kelé wo en kôlem jeré hô yêñ đañ hen né.

⁸ Kal ge na kirij ka bôri gey a men, ju toy na nêri mera, điba, ju hôn na ba, ôbi hena na yôn ba, ré men, ôbi ô na yôn ba, ré a men. Gawra wo Tunu a yêri kôba, a yé na mega bi wo hen iyôn men. Wôsa já gelé Tunu ré, nijba, na jé wo hende li yi gawra a jeré gelé.»

⁹ Menba, Nikwodêm kôli iyôn ba: «Hen ba, a lip na iyeñ iyeñ pôn ba?»

¹⁰ Menba, Jêsu uwôli sara iyôn ba: «Ju na dami ôbi gelipare kam *Israyêl are menba, ju hôn are bay ka hen, ré wô mi ba?»

¹¹ Na tu kwôlê a ené kôlem hen, nini kôl kwôli anğa nini hôn men, nini dô kwôli anğa nini gel nañ tirni a men, menba, ken kañ bê bônğe sa kwôli are bay ka nini derênge hen.

¹² Hen ana kené bi bônğe sa kwôli anğa sa terare a

nà, ka en derênge hen ré ba, ka lê iyeñ a kené bê bônğe sa ka derômarañ a ka na derênge kwôliji hen ba?

¹³ An kwôni wo đay ô derômarañ a ba, nañ, nijba, na kwo na hena derômarañ a bi pôn hari. Ôbi a na nôbi *Kema Gawra.

¹⁴ Mega wo *Moyis na iyege lari lip kalaw an dôbe kibi gurô a ta hen iyôn na, gel wo nôbi Kema Gawra kôba, bay a ayen dé ta hen iyôn men.

¹⁵ An bi i i wo ré bi bôri san a ba, ré mô tu geñ nañ kwini.

¹⁶ Wôsa Emen gey bijné ka sa terare a nà, damañ ana ré jon nañ Kemari wo pôn nêñ nêñ hari hen sa terare a nà, bi i i wo ré bi bôri sari a ba, ré mêne ré, nijba, ré mô nañ kwini.

¹⁷ Wôsa Emen jon nañ Kemari sa terare a nà na wô jerê kwôlê sa bijné ré, nijba, bi bay ré uwônij gelé sa kibri đí.

¹⁸ Na ôbi á, kwôni wo ré bi bôri sari ba, bay a jerê kwôlê sari a ré nij. Nijba, kwo kañ bê bôri sari a ba, bay jô kwôlê sari a nij, wôsa ôbi bi bôri sa hini Kema Emen wo pôn nêñ nêñ hari hen né.

¹⁹ Jerê kwôlê bi wo hen na, na wo kirij ka perangi era sa terare a nà, nijba, gawré kañji an wô kirij ka hendi đí, wôsa jé lêreji na kwo habij.

²⁰ Ôbi a, i i wo ré li habrê ba, kañ na kirij ka

peranji aɲ, ôbi era tu kirij ka peranji bay ka hen a ré, wô wo jé lêri wo habij hen ma ré yé tu wolé.

²¹ Nijba, ôbi lêre angan tiri na, ôbi era kirij ka peranji a, aɲ ari lêri ka dôri hen na, bijné gel wôsa bay bij nɲ tô to Emen.»

Ja ôbi lê batêm dô kwôli Jésus

²² Cêgeri wori menba, Jésus nɲ bay tôri ôrji bô emê wo Judé aɲ môrji ya. Aɲ lij bijné batêm.

²³ Ja kôba lij bijné batêm kirij ka kam ya, ka bay uwôgeji Enôn ka ða nɲ Salim hen. Wôsa kirij bay ka hen na, kam yi ya daman aɲ bijné era bi ôbi ré liji batêm.

²⁴ Wôsa wulê bi wo hen na, bay uwôl Ja dangay a ré tô.

²⁵ Kirij bay ka hen na, bay tô Ja narij kwôlê nɲ Jub wo pôni gengij sa lôné yi wô séljij tumô Emen a wo na hara wo Jubnê hen.

²⁶ Bay era sa uwôn Ja aɲ kôli iyôn ba: «Rabi, gawra wo na ðebe nɲ ju cêgi Jurdê, aɲ na ju dô kwôli hen na, gel ôbi lij bijné batêm aɲ bijné kêm ô ligiri a.»

²⁷ Menba, Ja uwôlji sara iyôn ba: «Hena Emen ré bij kwôni are ré ba, ôbi a nêmé upé ani sa kibri ré.

²⁸ Kenbay, na ken toy kwôlo na en kôl kôl iyôn ba: «Ena *Krist, kwo Emen dôri hen ré, nijba, bay joon tumôri a ði.»

²⁹ Yi mega kwôni wo enge iyore na, hende na tori nijba, ôbi tô kibri ba, ðebu na ða kwari a. Ôbi toy tôri to ôbi dôrij kwôlê hen menba, yiri dôri. Ôbi a, yen ré dôren daman hen.

³⁰ Bi dampare tori ô tumô tumô aɲ bi tijê nôbi hera cêgê men.»

³¹ Kwôni wo hena derômaran a era ba, ôbi gôlij sa are kêm, nijba, kwo na kwo sa terare a nà ba, na kwo sa terare a men. Ôbi kôl na kwôli anja sa terare a nà a men, nijba, kwo hena derômaran a ba, gôlij sa are kêm.

³² Kwo hena derômaran a bi wo hen, dô na kwôli anja ôbi na gel men, na toy a men, nijba, kwôni bi bôri sa kwôli bi wo ôbi dô hen né.

³³ Kwôni wo bi bôri sa kwôli bi wo ôbi dô hen na, ôbi gel na wo Emen ré kôl na tu kwôlê.

³⁴ Wôsa kwo Emen jori hen na, kôl na kwôli anja Emen kôl wôsa Emen biri Tini daman.

³⁵ Baba Emen gey Kemari aɲ ôbi biri are kêm kôbri a.

³⁶ Ôbi a, kwôni wo bi bôri sa Kema ba, a merê nɲ kwini, nijba, kwo kap bê bôri sari a kwôy ba, a merê nɲ kwini ré, nijba, bô tarê wo Emen baa sari a.

4

Jésu iyêl nɲ iyore toɲ Samari

¹ *Parisijnêné toy wo bijné kwône ré bi bôrji sa Jésus a

damaŋ men, ôbi ré liji batêm a men dê ka Ja.

² Tiri wori ba, Jêsu naŋ yiri lij kwôni batêm ré, nijba, na bay tôri a lij ãijé batêm ãi.

³ Kirija Jêsu toy kwôlo bay kôl hen iyôn, menba, ôbi hena bô emê wo Judé bulo hera kwo Galilé a.

⁴ Mega wo ôbi a sé si Samari môj môj hen iyôn, menba,

⁵ ôbi sa bij môni iyére to Samari to bay uwôgere Sikar ãa naŋ yagé wo Jakwôb na bij kemari Josêp ca yeŋ hen.

⁶ Kirij bay ka hen, ôbi uwôn kelmá wo Jakwôb. Tare ãebe ãiŋne nij, menba, ôbi merên tô kergare tori hende to hen, aŋ mô dô bul kibi kelmá bi wo hen a.

⁷ Menba, iyore to Samari era wô gebé kam menba, Jêsu kôle iyôn ba: «Ben kam na yê men.»

⁸ Wôsa bay tôri naŋ naŋ ãi, wôsa bay ô derô ira wô kelé aŋaŋ emê.

⁹ Menba, iyore to Samari hende to hen kôli iyôn ba: «Wô mi a jôbi woj Jub jeré eŋgeren eni toŋ Samari kam kaŋ yê ba?» Wôsa Jubjê bijji naŋ Samari ré.

¹⁰ Menba, Jêsu uwôle sara iyôn ba: «Hena ré meré hôn aŋaŋ bé seŋge ka Emen men, ré meré hôn kwo eŋgeréré kam kaŋ yê hen a men na, ré na mini a ré eŋgereri kam kaŋ yê ãi, aŋ ôbi a ré béré kam ka kwôni yi ba, a gôlij hen.»

¹¹ Menba, hende kôli iyôn ba: «Kelma, kelmá ãoge men, ju ôrij naŋ gaŋgi je-laŋgê ré a men, menba, já lê iyen a jeré upé kam kaŋ gelé bay ka hen ba?»

¹² Jôbi ju gôlij môyrini Jakwôb wo na béni kelmá bi wo hen wo ôbi na yi kamni men, kamni naŋ ari abê kari kôba, na yi a men hen ba?»

¹³ Menba, Jêsu kôle iyôn ba: «I i wo yi kami kelmá bi wo hen na, kam a hô diri hôrij.

¹⁴ Nijba, kwôni wo yi kam ka na biri hen na, kam a diri cêgê ré nij, aŋ kam bay ka na biri hen na, a yé tu kam ka sederij ka a yé yiri a kwôy, aŋ ôbi a merê naŋ kwini.»

¹⁵ Iyore hende to hen kôli iyôn ba: «Kelma, ben kam bay ka hen na yê aŋ bi kam dén cêgê ré nij men, bi en hera sa gebe kam na ré nij a men.»

¹⁶ Jêsu kôle iyôn ba: «Ô mu ô uwôga kurôre ken hera na.»

¹⁷ Menba, iyore hende to hen kôli iyôn ba: «Eni na, kurôn naŋ.» Menba, Jêsu kôle iyôn ba: «Kwôlo mu kôl kurôre ré naŋ hen na, na tiri.

¹⁸ Wôsa kwôrijêre ka tumô na bay, aŋ kwo mu mô tumôri a haw hen na, na kurôre ré. Kwo hen ba, mu kôl na tiri.»

¹⁹ Iyore hende to hen kôli iyôn ba: «Kelma, ju na *ôbi kibi Emen bi tiri.

²⁰ Môjêrni na tebe Emen sa keram wo na. Menba, kenbay kaŋ Jubjê ken

kôl kini tibé Emen ré na Jérusalêm a mera.»

²¹ Jésus kôlij iyore hende to hen iyôn ba: «Bi bôré sa kwôlo na kelê hen. Era baa tumô a hen na, kirij ka ðijé a tibij Emen Iba ðijé hen na, na sa keram a na ré men, na Jérusalêm a ré a men.

²² Kenbay kap Samaritên ken tebe Emen nijba, ken hôni ré, nijba, nibay kap Jub na, nini tibri men, nini hôni a men. Wôsa tô gelê hena na yi Jubnê.

²³ Wulêri nê m nij wo ðijé ka tebe Emen Iba ðijé hen na, bay a tibéri na tibé wo tiri hen men, naj tunu a men. Wôsa na bay tibé Emen bay ka hen iyôngi hen a Emen né wogeji.

²⁴ Emen na Tunu aj ka tibri hen na, bi tibri naj tunu men, naj bô pôn a men.»

²⁵ Iyore hende to hen kôli iyôn ba: «En hôn wo *Mési (wo na *Krist, kwo Emen dôri hen) ré sa sa, aj kirijna ôbi ré sa na, ôbi ré sa derêni tô are kê m.»

²⁶ Menba, Jésus kôle iyôn ba: «Na nôbi Krist, kwo Emen dôri hen bi a iyêlé naj mu hen.»

²⁷ Kirij bay ka hen, menba, bay tôri heraji men, aj tiniji ge kay wô iyêlé wo ôbi iyêl naj iyore hen. Nijba, kwôni pôn iyôn perêrji a hen engereri na ba, ju engere ani ba, ré men, na kwôli mi a, jeré iyêl naj tu ba, ré a men.

²⁸ Aj iyore hende to hen ði téwre tore aj kibi kelmá aj

ge hô derô ira ô kôlij ðijé iyôn ba:

²⁹ «Eranje ken sa gel gawra wo kôlen kwôli are kê m ka na en lérê hen. Ôbi a yé na Krist, kwo Emen dôri hen bi ré ba?»

³⁰ Menba, ðijé sooro derô ira aj eraji uwônji.

³¹ Menba, bay tôri kôli ré ô m are aj bay kôl iyôn ba: «*Rabi, ô m are dem.»

³² Nijba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Anjan emêren ya a men nijba, na kenbay a henê ré hen.»

³³ Bay tôri kôl perêrji a kôl iyôn ba: «Na ba, kwôni eraj naj anjan emê sa biri ba?»

³⁴ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Lê anja kwo joon hen men, deré kibi jé wori a men na, ôbi a na emê wupê.

³⁵ Kwônje kenbay ba, ken kôl ré baa geserê pôrbu a dema kaw ré yé walê tô. Nijba, nôbi en kelênge, ayênge turênge ta ken gelij kaw ka né yi walê nij hen.

³⁶ Kwôni wo wal kaw ba, uwôn sa kôbri nij aj dayré na kaw ka dôri wô merê tu gej wo naj kwini. Iyôn ba, ôbi cé men, ôbi walê kaw a men na, bi ré liji yi deré bem.

³⁷ Gwosoy kwôlo bay na kôl kôl iyôn ba: «Kwo pônî ré ci men, kwo pônî ré wal men» hen na, na tu kwôlé.

³⁸ En jênge ken ô walê kaw ka, ka ðangi a na lê jériji, aj ken ô na dilmirji.»

³⁹ Menba, kamanj ka Samari ka sa iyére hende to hen kwône bi bôrji sa Jésus,

sa kibi kwôlo iyore hende to hen. Hende kôl iyôn ba: «Ôbi dôren tô anɔa kêm ka na en lêrê hen.»

⁴⁰ Menba, kirija kamaɔ ka Samari sa uwopni menba, bay uwôli bi ôbi ré wôl naɔ ci sem, menba, ôbi wôl naɔ ci wulê wôô.

⁴¹ Bijé kwône damaɔ bi bôrji sari a, sa kibi kwôlo ôbi kôl hen.

⁴² Menba, bay kôliɔ iyore hende to hen iyôn ba: «Nini bi bôrni sari a na wô kibi kwôlo mu kelêni hen mera ré, niɔba, na wôsa nini toy kwôlo ôbi kôl hen naɔ marni, aɔa niné hôn wo ôbi ré na ôbi gôliɔ naɔ bijé ka sa terare a na, tiri a men.»

Jésu berare kema gawra wo dami wo kelma

⁴³ Kirija wulê wo wôô bi wo hen kô niɔ, menba, Jésus ô bô emê wo Galilé a.

⁴⁴ Wôsa ôbi na kôl tumô kôl iyôn ba: «*Ôbi kibi Emen na, balêri a biri kwôlê ré.»

⁴⁵ Kirija ôbi sa biɔ Galilé na, bijé ka Galilé biri yirji a wôsa ka pôni ka na ô lê geserê Jérusalêm a hen na, bay na gelo are kêm ka ôbi na la hen.

⁴⁶ Jésus hô bul hô Kana bô emê wo Galilé a, kirij ka ôbi na li kam bilij care toɔ kam tiɔaɔor hen. Sa iyé Kapêrnayôm a na, gawra wo dami wo kelma kemari ômiɔ.

⁴⁷ Aɔ kirija ôbi toy wo Jésus ré hena Judé sa biɔ Galilé na, ôbi ô ligiri a ô uwôli bi ré era iyére tori a sa

berare kemari wo ômiɔ ɔa ma hen biri men.

⁴⁸ Menba, Jésus kôli iyôn ba: «Hena kené gel aɔaɔa gijê ré men, aɔaɔa gelé ré a men na, ka bê bôrɔge san a ré.»

⁴⁹ Menba, dami wo kelma bi wo hen, kôli iyôn ba: «Kelma era lew wô wo kemaɔ maa ma.»

⁵⁰ Jésus kôli iyôn ba: «Ô ham niɔ, wôsa kemam berare niɔ.» Ôbi bi bôri sa kwôlo Jésus kôli hen, aɔ kirij ô hari niɔ.

⁵¹ Kirija ôbi baa tô geré tô menba, manê kari jô kwini aɔ kôli iyôn ba: «Kemam berare niɔ.»

⁵² Menba, ôbi engeriji iyôn ba, ré na naɔ tare iyen a ôbi ré berare ba? Menba, bay kôli iyôn ba: «Henaɔ naɔ tare to sugi aɔa yiri ré jal.»

⁵³ Menba, ôbi hôn wo henaɔ ré na naɔ tare hende to hen, aɔa Jésus henaɔ né kôli iyôn ba: «Kemam berare niɔ» hen, menba, ôbi naɔ bijé ka bô iyére tori a kêm biji bôrji sa Jésus a.

⁵⁴ Jésus li gijê wo têê wôôy bi wo hen, na kirija ôbi henaɔ bô emê wo Judé heraj kwo Galilé a hen.

5

Jésu berare gawra wo kwa yiri ma

¹ Cêgê gijê bi wo hen, menba, wulê lê geserê wo Jubnê wo pôni nêmenba, Jésus ô Jérusalêm a.

² Jérusalêm a na, da nañ kibi geré wo bay uwôgeri ré na kibi geré wo gamgê hen na, iyom wo dami wo bay pi bij kam bô lij tagare top pelé to bay uwôgere Bêtjata nañ kibi hébre hen. Kibi tagare hende to hen na, bay li pal bay ya.

³ Tô pal bi wo pôn pôn hen na, bay ômpare men, bay tu tij men, bay merayê ka gay gay hen môrji ya. [Bay gem bi kam né pelasij.

⁴ Wôsa *mana wo derômarañ a wo pôni herbo bô tagare hende to hen a ta ta añ pelase kam. Añ kwôni wo herbe bô a tumô kirijna kam pelasij hen na, ômpare tori hende to hen, na top mi mi kôba, dôrijn yiri a.]

⁵ Kirij bay ka hen na, gawra wo pôni wo ômpare liri li elê tôre subu kibi marge yi ya men.

⁶ Jésus gili wo ôbi yi tôñ hen iyôn men, ôbi hôn wo gawra bi wo hen ré ômij elê kwône a men na, Jésus kôli iyôn ba: «Ju gey berarê ba?»

⁷ Ôbi ômpare bi wo hen uwôli sara iyôn ba: «Kelma, kirijna kam pelasij na, kwôni wo ré ayen uwôl bô tagare a nañ, añ kirijna en masa bi ené kurij bô a, menba, ôbi ômpare wo ðañgi kurij bô a tumôn nij.»

⁸ Menba, Jésus kôli iyôn ba: «Hena ta ay jaare tom ôrijn.»

⁹ Kirij bay ka hen na, ôbi berare añ ay jaare tori ôrijn. Na nañ sa *sa merê ta,

¹⁰ menba, bay sa Jubnê kôli iyôn ba: «Na sa sa merê ta, ðiba ré jeré ayê kwoy wom né.»

¹¹ Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Kwo beraren hen kôlen iyôn ba: «Ay kwoy wom ju ôrijn.» »

¹² Menba, bay engereri iyôn ba: «Na i bi a kôlem: «Ay kwoy wom ju ôrijn hen ba?» »

¹³ Nijba, ôbi hôn kwôni wo kôli kwôlê bi wo hen né, wôsa Jésus kay perê bijé ka kwôni ka ðebe ya hen.

¹⁴ Cêgê menba, Jésus uwôjni derô haba wo *iyéy Emen a, menba, kôli iyôn ba: «Ju berare nij nijba, ju hô li têrij ré nij wô wo anga ðê ka hen, maa hô lêm sôn.»

¹⁵ Menba, gawra bi wo hen, ô kôlij bay sa Jubnê iyôn ba, ré na Jésus a na ré berarêri hen.

¹⁶ Na ôbi á, Jubnê ré woge Jésus wôsa ôbi ré berare gawra nañ sa merê ta.

¹⁷ Nijba, Jésus kôlji iyôn ba: «Iban na li jé añ ôbi li na hen iyôn yôôd. Añ nôbi kôba, en li hen iyôn men.»

¹⁸ Na wô ôbi wo hen, aña bay sa Jubnê ré woge damañ a ciré deréri wô wo ôbi ré ðage sa tôô to gengij sa sa merê ta hen mera ré nijba, wô wo ôbi ré uwôge Emen Ibari men, ôbi ré li yiri ðiré na Emen iyôn a men.

Emen bij Kemari Jésus tôô sa are kêm a

¹⁹ Jésus hô kôlji iyôn ba: «Na kelênge na tu kwôlê: Kema na nê mê lê ani kani

sa kibri ré, nijba, ôbi li na anɔa ôbi gel yi Ibari a men, na anɔa Ibari li kêm hen, na bay a, ôbi ré li hen men.

²⁰ Wôsa Baba Emen gey Kemari aɔa ré gili anɔa ôbi li hen kêm men, ôbi a hô gili ka dami dê ka ken gel hen a men, aɔ bi tununɔe ré ge kay daman a.

²¹ Mega Baba Emen béér bijné ka ma aɔ biji bay mô tu geɔ hen na, Kemari kôba, a bijn i i wo bôri gey na, ôbi a biri merê tu geɔ men.

²² Ôbi a, Baba Emen ba, ré jô kwôlê sa kwôni a ré, nijba, ôbi day tôô toɔ jerê kwôlê kêm bijn Kemari kôbri a.

²³ Aɔ bi bijné ré ay kibi Kema môɔ kwo bay ayijn kibi Ibari hen iyôn men. Wôsa kwôni wo ay kibi Kema ré ba, Ibari wo jori hen kôba ôbi ay kibri ré a men.»

²⁴ «Na tu kwôlê a ené kelênge hen: kwôni wo toy kwôlê wupê, aɔ bi bôri sa kwo joon a hen na, ôbi a merê naɔ kwini men, ôbi a erê kini jerê kwôlê a ré nij a men, nijba, ôbi yi mega kwôni wo na ma iyôn, aɔ haw hen ôbi mô tu geɔ.

²⁵ Na tu kwôlê a ené kelênge hen: wulê nêmen nij wo bijné ka ma a toyé tôô Kema Emen aɔ ka toy tôri hen na, bay a merê tu geɔ.

²⁶ Mega wo Iba Kema na hanê merê tu geɔ hen iyôn na, Kemari kôba, ôbi biri yi hanê merê tu geɔ men.

²⁷ Men, ôbi biri tôô bi ré jôrin kwôlê sa bijné a men,

wôsa ôbi na *Kema Gawra.

²⁸ Bi kwôlê wo en kelênge hen li tununɔe ge kay ré, wôsa kirijna wulêri nêmen na, bijné ka ma ma hen a toyé tôri.

²⁹ Menba, bay a jê sé kamɔê. Aɔ kaɔ bay lê derê hen na, bay a jê sé kamɔê wô merê tu geɔ men, kaɔ bay lê habrê ba, bay a jê sé kamɔê bi bay ré jô kwôlê sarji a men.»

Bijné ka dô kwôli Jésu

³⁰ «Ani ka en nêmen lê sa keben ba, naɔ. En jô kwôlê sa bijné a na naɔ kwôlo Emen kôlen hen. Aɔ jerê kwôlê wupê bi wo hen, na naɔ geréri wôsa en woge na bô geyé wupê ré, nijba, bô geyé wo kwo joon hen dî.

³¹ Hena ré na nôbi a derê kwôlen naɔ keben wupê ba, ka bê bônɔge san a ré.

³² Nijba, kwôni wo danɔi wo dô kwôlen hen ya, aɔ en hôn wo kwôlen wo ôbi ré dô hen na, ré na tiri.

³³ Ken jé yi Ja a aɔ kwôlo ôbi dô gengijn san hen na, na kwôlê woɔ tiri.

³⁴ Kupê nôbi ba, na gawra a derê kwôlen ré, nijba, en kôl kwôli Ja hen iyôn bi kené uwônijn gelê.

³⁵ Ja na yi môɔ tare toɔ tô deɔere to berare kirijn, aɔ na ken li yi derê sem wô kirijn ka peranɔi bay ka hen.

³⁶ Nijba, nôbi ba, ôbi derê kwôlen ya, aɔ kwôlen bi wo ôbi dô hen na, daman gôlin kwo Ja aɔ, wôsa anɔa en li hen na, na Iban a ben a ené li hen, aɔ na bay a derê

kwôlen men, gel wo Iban a ré joon hen a men.

³⁷ Men, Iban bi wo joon hen na, ôbi nañ yiri dô kwôlen, niñba, ken toy tôri ré men, ken gili ré a men.

³⁸ Kwôlê wori yi bônge a ré, wôsa ken bi bônge sa kwo ôbi jori hen né.

³⁹ Men, ken dêñse men, kôbe tô magtubu to Emen a men, wôsa ken erem mega ré na sa kebre aña kené môriñ nañ kununje hen. Añ na magtubu hende to hen, a na hende derê kwôlen.

⁴⁰ Bi wo hen, kôba, ken kañ era yen a bi kené mô nañ kununje.»

⁴¹ «Hini emê wuñê na, hena na ligi gawrê a ré.

⁴² Niñba, en henênge men, en hôn wo geyé Emen na, ré nañ bônge a a men.

⁴³ En era nañ hini Iban menba, ken kañen, niñba, kwo era sa kibri wori menba, na ôbi a kené geyri ñi men.

⁴⁴ Kenbay ka ken gey ayiñ kibi yerñge ñiba, ken woge ayê kibi wo hena ligi Emen a mera ré hen, menba, ka lê iyeñ a kené bê bônge san a ba?

⁴⁵ Ma ka ermé yañ ba, ené ulênge kwôlê sarñge a tumô Iban a. Niñba, ôbi ulênge kwôlê sarñge a ba, na *Moyis wo ken ñi bônge sari a hen ñi.

⁴⁶ Wôsa hena, na kené bi bônge sa Moyis a ba, ré kené bê bônge san a men, wôsa ôbi na li magtubu to

kôl kwôlen.

⁴⁷ Niñba, hena kené bi bônge sa magtubu to Moyis a ré ba, ka lê iyeñ a kené bê bônge sa kwôlê wuñê a ba?»

6

Jésu biñ biñé ka kwôni emê

(Mt 14: 13-21, Mk 6: 30-44, Lk 9: 10-17)

¹ Cêgi kwôlo Jésu kôl hen menba, ôbi ô si cêgi cér wo Galilé wo bay uwôgere Tibériyad hen.

² Biñé kwône kôbe tôri wôsa bay gel giñê wo ôbi li sa biñé kañ bay ômpare a hen.

³ Menba, Jésu nañ bay tôri dayji ô merê sa keram a.

⁴ Wulê bi wo hen na, sa lê geserê *Pak wo Jubñê hen kôba, baa ña men.

⁵ Menba, kirina Jésu ay tiri ta menba, gel kwônê biñé ka era ligiri a hen, menba, ôbi engeriñ Pilip iyôn ba: «Naa erê kelé mapa na yôn a nana biñ biñé bay ka hen ré ôm ba?»

⁶ Ôbi kôl hen iyôn, bi ñiré hônin kwôlo bó Pilip a. Wôsa Jésu hôn aña ña lê niñ.

⁷ Menba, Pilip uwôli sara iyôn ba: «Bi i i ba ré uwôn dê dê ôm na, hena nana kel mapa na tu *déniyé arew wôô kôba, a yêji ba ya.»

⁸ Menba, ôbi tô Jésu wo pônî wo bay uwôgeri André woñ yêni Simô Piyêr hen kôli iyôn ba:

* 6:9 6: 9 Ôrj ná, na kaw ka yi mega gêmê iyôn.

9 «Kema wo pôni ôrijn nan mapa bay wo bay li nan ôrj* men kuyê wôô nà ya a men, nijba, kwônê ãjné ka hen ba, mapa wo bay nan kuyê ka wôô hen, a liji mi ba?»

10 Menba, Jésu kôl iyôn ba: «Bijgeji bi bay mô tôn.» Kalmê yi gan kirijn bay ka hen.

Bay mô tôn an bay kêm na imjê dubu bay.

11 Menba, Jésu pô mapa bi wo hen, an kirijna lij Emen dosé menba, cêj ãjné bay ka hen men, ôbi pô kuyê lij mega ôbi wo hen iyôn an céji a sara mega wo bôrji gey.

12 Kirijna ãjné bay ka hen uyirêji nij, menba, Jésu kôlij bay tôri iyôn ba: «Perênge tô mapa wo baa hen dîba, ken dî mène an né.»

13 Menba, bay tôri dayrê tô mapa wo bay hen gwajê môj kibi wôô.

14 Kirijna ãjné gel gijnê wo Jésu li hen iyôn menba, bay kôl iyôn ba: «Gawra wo hen na, *ôbi kibi Emen wo Emen kôl ré sa sa terare a nà, bi na tiri.»

15 Jésu hôn wo bay ré sa dôri erej wô biri kenare hen iyôn menba, ôbi dô yiri pini hô sa keram a.

Jésu ô sa kam a

(Mt 14: 22-33, Mk 6: 45-52)

16 Kirijna kirijn yi burgem menba, bay tôri ôrji kibi cér a.

17 Bay day bô bato a ciré erê tera Kapêrnayôm a.

Kirijn yoy nij menba, Jésu sa uwonji ré tô tô.

18 Menba, kal wo dami ge an mêw tôrijn damañ.

19 Kirijna bay tô Jésu jubu bato nêm kilomêter jii ley menba, bay gel Jésu era sa kam a an sa dâ kwarji a menba, harê liji damañ.

20 Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Harênge ré, na nôbi.»

21 Bay gey ciré ayêri bô bato a nijba, bay bij kirijn ka bay ca erê ya hen, jigê mera.

Jésu na kwô won merê tu gey

22 Wulê pôn cêgê menba, kirijna kwônê ãjné ka baa cêgi cér a hen, gel wo bato ré baa pôn an bay tô Jésu ré ay ôrijn na piniji an Jésu ré day nan ci ré.

23 Bay gel kwônê bato to dangi wo hena si Tibériyad sa dubu dâ nan kirijn ka Jésu henañ pôrijn mapa an lij Emen dosé pa dema ré biji ôm tô hen.

24 Kirijna bay gel wo Jésu nan bay tôri nanji menba, bay dayji bô kwônê bato bi wo hen a an ôrji Kapêrnayôm ciré ô wogé Jésu.

25 Kirijna bay uwonni cêgi cér a menba, bay kôli iyôn ba: «*Rabi, ju sa nà ná kirijn ka yôn ba?»

26 Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Na kelênge na tu kwôlé, ken wogen na wô gijnê wo ken gel en li hen né nijba, na wô mapa wo na ken ôm uyirê hen dî.

27 Lênge jé na wô anğan emê ka kiya a uyê hen né nijba, ken li jé wô ka a yé yôd an a lê an ka merê nan kununĝe a men hen dī. Anğan emê bay ka hen na, na nôbi *Kema Gawra a béngge. Wôsa na Ibarna Emen a ben tôô hende to hen bi ené lij hen iyônĝ.»

28 Menba, bijné bay ka hen enĝerij Jésu iyônĝ ba: «Na ba, nijna lê iyen a niné lê anĝa Emen gey niné li hen ba?»

29 Menba, Jésu uwôlji sara iyônĝ ba: «Jé wo Emen gey bi wo hen na, na wo kené bi bônĝe sa kwo ôbi jori a hen.»

30 Menba, bay kôli iyônĝ ba: «Anğan ĝinê kan gelé ka yôn a jeré lê béni bi niné gel an bi niné bijn bôrni sam a ba?»

31 Môpêrni na ôm anğan emê ka bay uwôgeri *man ka na hena derômaranĝ a derô gwôlé hen, mega wo na lij bô magtubu to Emen a kôl iyônĝ ba: «Ôbi na biji emê wo hena derômaranĝ a bay na ôm.» »

32 Menba, Jésu kôlji iyônĝ ba: «Na tu kwôlé a ené kelênĝe hen: *Moyis a na béngge emê bi wo na hena derômaranĝ a hen né, nijba, nà ná Iban a na béngge emê wou tiri bi wo hena derômaranĝ a hen dī.»

33 Wôsa emê wo Emen na, na kwo hena derômaranĝ a an ôbi a lê a bijné ré mô tu ĝen hen.

34 Menba, bijné bay ka hen uwôli sara iyônĝ ba: «Kelma, béni emê bi wo hen kwôy kwôy.»

35 Menba, Jésu kôlji iyônĝ ba: «Na nôbi, a na emê wou merê tu ĝen bi wo hen, an kwôni wo era yen a ba, kurônĝ a liri ré nij men, kwo bi bôri san a ba, kam a diri ré nij a men.

36 Nijba, ré ené kelênĝe ken gelen nan turĝe hen nij, kôba, ken kan bê bônĝe san a a men.

37 Bijné kêm ka Iban ben hen na, a era legen a men, kwôni wo era legen a ba, na dagêri nô ré a men.

38 Wôsa en hena derômaranĝ a era sa terare a, na wô lê bô geyé wunê ré, nijba, bô geyé wo kwo joon hen dī.

39 Bô geyé wo kwo joon bi wo hen na, na bi ené gem ka ôbi ben hen dô, dība, ené dī pôn iyônĝ kôba, ré kay ré men, bi ené biji ré ji si kamĝê Wulê wou jerê kwôlé a a men.

40 Bô geyé wo Iban na, na wo i i wo ré gel Kemari an bi bôri sari a na, ré mô nan kwini men, bi ené sa biri ré ji si kamĝê Wulê wou jerê kwôlé a a men.»

41 Sa kwôlo Jésu na kôl hen Jubnê kôl perêrji a kôl iyônĝ ba: «Ena emê wo hena derômaranĝ a hen.»

42 Menba, bay kôl iyônĝ ba: «Ôbi a na Jésu wou kema Josêp na ré ba? Men, nana hôn ibari nan yori a men ré

ba? Menba, ôbi uwôn na yôn a ré kôl iyôn ba: «Ena emê wop merê tu geɲ wo hena derômaran a hen ba?» »

⁴³ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «Namniɲge perêrɲge a ré.

⁴⁴ Hena Iban wo joon hen, ré wuro kwôni ben ré na, ôbi nê m wo a era upen sa kibri ré, an nôbi, na sa biri jê sé kampê Wulê wop jerê kwôlê a.

⁴⁵ Bay kibi Emen na li bô magtubu a kôl iyôn ba: «Bijé kêm na, Emen a sa geléji kwôlê.» An kwo sa toy kwôlo Iban an bi bôri sara hen na, a era upen.

⁴⁶ Kwôni wo sa terare a nà wo gel Emen nan tiri ba, nan tô, niɲba, na kwo hena ligi Emen a hen a gelé Ibarna Emen di.

⁴⁷ Na kelêɲge na tu kwôlê: kwôni wo bi bôri san a na, a merê nan kwini.

⁴⁸ Nôbi a na emê wop merê tu geɲ.

⁴⁹ Môpêrɲge na ô m man derô gwôlê kôba, bay na ma.

⁵⁰ Niɲba, emê wo hena derômaran a hen bi a nà, an i i wo ô m ba, a ma ré.

⁵¹ Ena emê wop merê tu geɲ wo hena derômaran a, an hena kwôni ré ô m emê bi wo hen na, ôbi a merê nan kwini. Emê wo na bé hen na, na kurôɲgi yen wo na bé wô merê tu geɲ wo bijé sa terare a nà.»

⁵² Kwôlo Jêsu kôl hen na, bay sa Jubnê kôl perêrji a kôl iyôn ba: «Ôbi a lê iyeɲ a ré

béna kurôɲgi yiri nana emê ba?»

⁵³ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «Na kelêɲge na tu kwôlê: hena kené ô m kurôɲgi yen nôbi Kema Gawra ré men, ken yi kwôbreren ré a men na, ka merê tu geɲ wop tiri hen né.

⁵⁴ Kwôni wo ô m kurôɲgi yen men, yi kwôbreren a men na, ôbi a merê nan kwini, an na sa biri jê sé kampê Wulê wop jerê kwôlê a.

⁵⁵ Wôsa kurôɲgi yen a na emê wop tiri wop emê men, kwôbreren na anɲan yê kan tiri kan yê a men.

⁵⁶ Kwôni wo ô m kurôɲgi yen men, yi kwôbreren a men na, ôbi bij nan en men, nôbi kôba, na bij nan di men.

⁵⁷ Mega Iban wop ôbi jonare mô geɲ hen iyôn na, nôbi kôba, na sa kibri ana ené môriɲ geɲ men hen. Ôbi a, kwôni wo ré ô m kurôɲgi yen ba, a merê tu geɲ wô keben men hen.

⁵⁸ Na emê wo hena derômaran a bi a nà, ôbi na mega kwo môpêrɲge na ô m kôba, na man hen né. Niɲba, kwôni wo ô m emê bi wo hen na, ôbi a merê nan kwini.»

⁵⁹ Jêsu gelij bijé kwôlê bi wo hen na *iyéy dapare a Kapêrnayôm a.

Bay tô Jêsu ka pôni diri an

⁶⁰ Bay tôri toy kwôlê bi wo hen menba, ka pôni kwône kôl iyôn ba: «Kwôlo ô m hen

na, iyêre gaŋ hen ba, i a geyé ba?»

⁶¹ Jésu hôn wo bay tôri ré kôl kwôlê sa kwôlê bi wo hen a menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Kwôlê bi wo hen mêne bôrŋge ba?»

⁶² A hen ba, hena kené sa gelen nôbi Kema Gawra hena hô kirij ka en na henaj ya hen ba, ka sa kelé iyeŋ nij ba?

⁶³ Na Tunu toŋ hendi bô bôrê a na hendi bé merê tu geŋ dîba, kurôŋgi yi nêmen ani ré. Kwôlo ené kôl hen na, na kwôlê woŋ Tunu men, hende a bé merê tu geŋ a men.

⁶⁴ Nijba, bîjé ka pôniperêrŋge a hen na, bi bôrji san a ré.» Jésu na kôl hen iyôn wôsa ôbi na hôn ka ré bê bôrji sari a ré hen men, kwo ré sa ayê sari hen a men nij.

⁶⁵ Menba, Jésu hô kôlji iyôn ba: «Na ôbi á, na ené kelêŋge iyôn ba: Hena Emen né bîj kwôni geré ré ba, ôbi naŋ yiri a era bê bôrisan a ré.»

⁶⁶ Kirij bay ka hen na, bay tôri ka pônî dô yirji yiri a aŋ.

⁶⁷ Menba, Jésu kôlji bay tôri ka môj kibi wôô hen iyôn ba: «A kenbay, kôba ka derê yerŋge yen a aŋ men ba?»

⁶⁸ Menba, Simô Piyêr uwôli sara iyôn ba: «Kelma, nijna erê upé na i men ba? Wôsa na jôbi pôn nêŋ a naŋ kwôlo a bîj bîjé merê wo naŋ kwini.

⁶⁹ Nini bi bôrni sam a men, nini hôn wo jeré na Kwo yi

naŋ jengêri wo Emen jori hen men.»

⁷⁰ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Na nôbi a terêŋge kenbay ka môj kibi wôô hen ré ba? Nijba, kwo pôniperêrŋge a hen na Sidan.»

⁷¹ Ôbi kôl hen iyôn na wô Judas Iskariyôt kema Simô, wôsa ôbi a na kwo perê bay tô Jésu ka môj kibi wôô hen wo a sa ayê sari.

7

Yênê Jésu kaŋ bê bôrji sari

a ¹ Kirijna Jésu iyêliŋ bay tôri kwôlê kô nij hen iyôn menba, ôbi ô gôr emê wo Galilé wôsa ôbi gey erê emê wo Judé a ré, wôsa bay sa Jubnê woge wo ciré deréri.

² Wulê bi wo hen na, sa lê geserê wo Jubnê wo bay uwôgeri kwon iyéy gergé hen baa da.

³ Menba, yêneri kôli iyôn ba: «Hena ta, ju ô Judé aŋ bi bay tôm ô gelé are kêmen ka ju li hen men.

⁴ Hena kwôni ré gey bi bîjé ré hônî ba, a lê ani naŋ jalê ré, mega wo ju li anga geliŋ hen iyôn na, liji aŋ bi tu bîjé gel.»

⁵ Yêneri kaŋ déŋ déŋ bay kôba, kaŋ bê bôrji sari a men.

⁶ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Wulê wupê nôbi nêmen ré tô, nijba, kenbay ba, wulê kêmen na kwo dôri.

⁷ Kenbay ba, bîjé a derêŋge ré, nijba, nôbi ba, bay a dôren, wôsa en dô kwôli jé lêreji wo habij hen ta.

⁸ Kenbay ken ô lê geserê bi wo hen hanje, nijba, nôbi ba, na erê ré, wôsa wulê wujê nê m ré tô.»

⁹ Kirija Jêsu kôlji hen iyôn menba, ôbi ba, tôn Galilé.

Jêsu ô kini lê geserê wo bay uwôgeri kwoj iyéy gergé hen

¹⁰ Kirija yênêri ôrji lê geserê bi wo hen nij, menba, Jêsu ô men, nijba, ôbi ô nap jalê dîba, kwôni hôn né.

¹¹ Bay sa Jubnê wogeri kini lê geserê bi wo hen a, an engereji iyôn ba: «Ôbi yôn ba?»

¹² Bijné kôl kwôlê daman gengij sari an ka pônî kôl iyôn ba: «Ôbi na gawra wo dôri» men, ka pônî kôl iyôn ba: «Ôbi na gawra wo habij wôsa ôbi bi bijné kay daman.»

¹³ Nijba, kwôni wo ré kôl kwôli Jêsu kan ta ba, nap wôsa bay harij bay sa Jubnê.

¹⁴ Kirija bay li geserê kwôy sa bôb derôre a nij menba, Jêsu ô derô haba wo *iyéy Emen a ô gelij bijné are.

¹⁵ Derê kwôlê wori bi wo dê kirij menba, bay sa Jubnê kôl iyôn ba: «Ôbi dôyrê magtubu to Emen né menba, li iyej a ôbi ré hôn tô to Emen hen iyôn ba?»

¹⁶ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «Anja en gelij bijné hen na, na kanê ré, nijba, na ka kwo joon hen dî.

¹⁷ Hena kwôni wo ré gey lê bô geyé wo Emen dema ré henê na ba, gelé anjanê bay ka hen, ré na ka Emen laba, ené iyêl na sa keben dî ba tô.

¹⁸ Kwôni wo kôl kwôlê sa kibri na, ôbi woge na hini emê wo gengij sari nijba, kwo woge hini emê wo kwo jori hen na, na ôbi a kelê kwôlê woj tiri. Kwôni bi wo iyôngi hen na, na ôbi lê anjan lamê tu kirij né.

¹⁹ *Moyis na benge tôo nijba, kwôni na bi kwôlê sa tôo hende to hen a ré, menba, wô mi a kené gey kené deren ba?»

²⁰ Menba, kwônê bijné uwôli sara iyôn ba: «Ba, ju yé? I a geyé dîré derem ba?»

²¹ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «En li gijê na pôn tô nap *sa merê ta menba, tunuŋge ge kay mera ba?»

²² Moyis na benge tôo top walê keŋ. Ôbi a, hena ré na nap sa merê ta, a wulê woj walij gawra keŋ ré nê m ba, ken wali keŋ hen. (Tiri wori ba, tôo hende to hen, hena na yi Moyis a ré, nijba, hena na yi môjêrŋge a dî.)

²³ Hena kené walij kema wo dê keŋ nap sa merê ta bi tôo to Moyis ré dagij ré ba, wô mi a kené dî bônŋge tarêŋge san a, kirija en be-rare yi gawra yôd sa merê ta a ba?

²⁴ Jerêŋge kwôlê nap kini dîba, ken jô kwôlê woj bôd a tôn hen né.»

Jêsu na Krist, kwo Emen dôri hen bi ba?

25 Bijé ka pôni ka Jérusalêm kôl iyôn ba: «Na gawra wo bay wogeri ciré deréri bi a na ré ba?»

26 Ôbi iyêl ðibij tu wolé hen iyôn menba, bay kôl kwôlê wôni ré, wô mi ba? Na ba, kilmérna hôn wo ôbi ré na *Krist, kwo Emen dôri hen nij ba?»

27 Wôsa gawra wo hen na, nana hôn kirij ka ôbi henaj ya hen, nijba, kirijna Krist, kwo Emen dôri hen a sa na, kwôni a henê kirij ka ôbi henaj ya hen né.»

28 Menba, Jésus gelij bijé kwôlê derô haba wo iyéy Emen a aj iyêl kañ ta kôl iyôn ba: «Ken hôn kirij ka en henaj ya hen dô men, ken hônen a men, en era na sa keben né, nijba, kwo joon hen na, na gawra woj ôbi bô pôn nijba, ken hôn ré.

29 Nijba, nôbi ba, en hôn wôsa en hena na ligiri a, aj na ôbi a joon hen.»

30 Bay woge ciré beréri nijba, bay nêmen beréri ré, wôsa wulê woj beréri nêmen ré tô.

31 Bijé kwône bi bôrji sari a aj bay kôl iyôn ba: «Kirijna Krist, kwo Emen dôri hen a sa sa ba, ôbi a lê gijê ðê kwo gawra hen ba?»

32 Kirijna *Parisijênê toy kwôlo bijé kôl gengij sa Jésus hen, menba, damné kañ bay bê kwôbe nañ Parisijênê jé bay gemé iyéy merê ré ô berori erap.

33 Jésus kôl iyôn ba: «Na merê nañ ken sem a, dema

ené herê ligi kwo joon a hen tô.

34 Aj ka sa wogen nijba, ka upen né, wôsa ka nêmen bij kirij ka na môrij ya hen né.»

35 Sa kwôlo ôbi kôl hen menba, Jubné kôl kôl iyôn ba: «Kirij ka yôn a ôbi ré erê ya a nana uwonni ré ba? Ôbi a erê upé na Jubné ka userij sa iyé Grêknê hen aj a erê gelij Grêknê are ðê.

36 Bô kwôlo ôbi kôl iyôn ba: «Ka sa wogen nijba, ka upen né, wôsa ka nêmen bij kirij ka na môrij ya hen né hen ba, na iyeñ ba?» »

Hanê kam ka bij bijé gelé

37 Gerne wulê lê geserê wo na wulê wo dami hen na, Jésus hena ðebu ta aj iyêl kañ a ta kôl iyôn ba: «Hena kwôni wo kam ré diri ba, bi era upen aj sa yi kam ka na biri hen.

38 Kwôni wo bi bôri san a ba, hanê kam kañ gelé a gerê bôri a, mega wo magtubu to Emen kôlij hen iyôn.»

39 Jésus kôl hen iyôn gengij na sa Tunu to ka bi bôrji sari a hen ré sa upé, wôsa Tunu hende to hen na bij ré tô, wôsa Jésus uwôn dampare tori ré tô.

Karijare yi perê bijé wô sa Jésus

40 Bijé toy kwôlo ôbi kôl hen menba, bay kôl iyôn ba: «Gawra wo hen, na *ôbi kibi Emen wo nana mô gemni bi tiri.»

41 Men, ka pôni kôl iyôn ba: «Na Krist, kwo Emen dôri hen» men, ka pôni kôl

iyôn ba: «Krist, kwo Emen dôri hen bi a hena na Galilé men ba? Eñ eñ.

⁴² Magtubu to Emen kôl ôbi rée hena na tô môñ wo kelma Dabid a men, sa iyé kelma Dabid to bay uwôgere Bêteléhêm hen a men ré ba?»

⁴³ Menba, ðijné kariñ sa kibi Jésu.

⁴⁴ Ka pônî perê gey ciré beréri niñba, kwônî ðiri ré tô.

Bô denyelé wo damné ka Jubné

⁴⁵ Kirijna bay gemé iyéy Emen hen bulo hera menba, damné kañ bay bê kwôbe nañ Parisinêñê engeriji iyôn ba: «Wô mi a kené ðurori ré ba?»

⁴⁶ Menba, bay uwôlji sara iyôn ba: «Nini gel gawra wo iyêl môñ kwo hen sa pôn né.»

⁴⁷ Parisinêñê kôlji iyôn ba: «Kenbay kôba, ken ðo bay lamange men ba?»

⁴⁸ Ken gelo dami wona wônî ley, *Parisinêñê ley ba bôrji sari a men ba?»

⁴⁹ Kwônê ðijné bay ka hen na, bay hôn tôô to Moyis dô ré, añ tômê bu sarji.»

⁵⁰ Parisinêñê wo pônî wo bay uwôgeri Nikwodêm wo na era sa uwôn Jésu yoyre hen kôljin megêri iyôn ba:

⁵¹ «Tôô tona jôô wo nana bu gawra nañ kwôlê pa dema ôbi ré dô kwôli anga ôbi li hen tô.»

⁵² Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Jôbi ju na kwo

Galilé men ba? Kôbe bô magtubu to Emen a añ já gelé wo ôbi kibi Emen wônî ré hena Galilé ré kwôy.» [

⁵³ Menba, i i kôba hô iñ iñ.

8

Iyore to bay bure sa wôninpare toñ têriñ a

¹ Kirijna i i kôba, ô iñ niñ menba, Jésu ô sa Keram wo Olibiyé.

² Tô kirij cud menba, ôbi bul hô derô haba wo *iyéy Emen a menba, ðijné kêm uso ða ligiri a. Ôbi mô tôñ añ dôrji kwôlê.

³ Menba, *bay derê tô tôô to Emen nañ *Parisinêñê erañ nañ iyore to bay jerare sa wôninpare toñ têriñ hen. Añ bay ðere ðebe tumô ðijné kêm.

⁴ Menba, bay kôljin Jésu iyôn ba: «*Rabi, iyore to ná, nini jerare sa wôninpare toñ têriñ a.

⁵ Tôô to *Moyis na kelêni mega wo yébé bay ka iyônggi hen na, bi niné gôbiji deréñ nañ jerew. Niñba, kwom jôbi ba, ju kôl iyen ba?»

⁶ Bay engereri hen iyôn bi ciré sélijni bi ciré ðiñ kwôlê sari a. Niñba, Jésu he sari tôñ añ ði ani terare nañ kema kôbri.

⁷ Mega wo bay engereri têê kwône hen iyôn menba, Jésu dô sari ta, añ kôlji iyôn ba: «Bi kwônî wo perêñge a hen wo li têriñ ré ba, ay jerew uwôljin iyore hende to hen tumô na gelé.»

⁸ Menba, ôbi hô he sari tòn aṅ dī ani terare a.

⁹ Kirija bay toy hen iyôn menba, bôrji dôyrêji aṅ bay nal pôn pôn ô, ayij tôri sa surjê a kwôy sa sa kaṅ kamrê. Menba, Jêsu naṅ iyore hende to ré đebu derôrji a hen a baji mera.

¹⁰ Kirija Jêsu dô sari ta aṅ gel na iyore hende to hen a đebé baa hen mera menba, ôbi kôle iyôn ba: «Bay ô yôn ba? Kwôni jô kwôlê wôni sarê ré ba?»

¹¹ Menba, hende uwôli sara iyôn ba: «Kelma, kwôni jô kwôlê wôni san a ré.» Menba, Jêsu kôle iyôn ba: «Nôbi kôba, en điré naṅ kwôlê ré men, ô harê nij, nijba, mu hô li têrij ré nij.»]

Jêsu na kirij ka perangi ka sa terare a nà

¹² Jêsu hô kôlji iyôn ba: «Ena kirij ka perangi ka sa terare a nà. Kwôni wo era tòn a ba, a erê kirij ka hendi a ré nij, nijba, ôbi a upé kirij ka perangi ka a biri ôbi a merê tu geṅ hen.»

¹³ Sa kwôlo ôbi kôl hen menba, Parisijêjê kôli iyôn ba: «Ju dô kwôlem naṅ kem hen na, kwôlê wom bi wo hen na tiri ré.»

¹⁴ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «Hena ené dô kwôlê wupê naṅ keben kôba, na tu kwôlê wôsa en hôn kirij ka en henay ya men, ka na ôrij ya hen a men, nijba, kenbay ken hôn kirij ka en henay ya hen né

men, ka na ôrij ya hen né a men.

¹⁵ Kenbay ba, jerê kwôlê wonje na mega gawrê jôrij hen iyôn nijba, nôbi en jô kwôlê sa kwôni a ré.

¹⁶ A hena ené jô kwôlê sa kwôni a ba, jerê kwôlê wupê bi wo hen na, bij naṅ tu kwôlê wôsa ena penen ré, nijba, Iban wo joon hen na naṅ en.

¹⁷ Men lip bô magtubu tôô tonje a kôl iyôn ba: «Hena đijé wôô ré dô kwôli kwôni na, na tu kwôlê a bay ré kôl hen.»

¹⁸ En dô kwôlen naṅ keben men, Iban wo joon hen kôba, dô kwôlen a men.»

¹⁹ Menba, bay kôli iyôn ba: «A Iban bi yôn ba?» Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «Ken hônén ré men, ken hôn Iban ré a men. Hena kenê hônén ba, ka henê Iban men.»

²⁰ Jêsu kôlji kwôlê bi wo hen, na kirija ôbi gelij đijé are bô iyéy Emen a kwa kirij ka kini bê gursu yij ya hen nijba, kwôni pôn iyôn kôba, điri ré wôsa wulê wori nêmen ré tô.

Ka nêmé erê kirij ka na erê ya hen né

²¹ Jêsu hô kôlji iyôn ba: «Na erê aṅ ka wogen aṅ ka maṅ tô têrij tonje a. Ka nêmé erê kirij ka na erê ya hen né.»

²² Sa kwôlê bi wo hen a na, damné ka Jubjê kôl iyôn ba: «Ôbi a deré yiri naṅ kôbri a ré kôl iyôn ba: ka nêmé

erê kirij ka na erê ya ré hen ba?»

²³ Menba, Jésu kôlji iyôn ba: «Kena ka tôn nà, nijba, nôbi ena kwo ta. Ken ô tô anɔa sa terare a nà, nijba, nôbi ba, en ô tô anɔa sa terare nà ré.

²⁴ Na ôbi á, ré ené kelênge kené ma tô têrij tonɔe a hen, wôsa hena kené bi bôrɔe sa kwo en kôl ené na ôbi hen ré ba, ka ma tô têrij tonɔe a.»

²⁵ Bay engereri iyôn ba: «Ju na i ba?» Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Ôbi a ré ené kelênge tumô nij.

²⁶ Kwôlo ré ené kelê men, jerê men gengij sarɔe na, yi damaɔ nijba, kwo joon hen na, kôl na tu kwôlê aɔ na kwôlo en toya kibri a a ené kôlij bijné ka sa terare a nà hen.»

²⁷ Nijba, bay hôn wo ré gengij na sa Ibari a ôbi ré kôlji hen né.

²⁸ Jésu hô kôlji iyôn ba: «Wulê wo ka sa dén nôbi *Kema Gawra ta sa gurô tagelê hen dema kené henê kwo en kôl ené na ôbi hen, ené li ani kani sa keben ré nijba, ré na anɔa Iban na ré gelen hen a ené kôl kwôliji hen dî.

²⁹ Ôbi wo na joon hen, na naɔ en dîba, ôbi dén aɔ né, wôsa en li na anɔa bôri ôbi gey hen.»

³⁰ Jésu iyêl hen iyôn menba, bijné kwône bi bôrji sari a.

Kwôngê Abraham kaɔ tiri

³¹ Menba, ôbi kôlij Jubnê ka bi bôrji sari a hen iyôn

ba: «Hena kené gem kwôlê wujê bôrɔe a na, kena bay tôn tiri.

³² Men, ka henê tu kwôlê men, tu kwôlê bi wo hen a derênge bô lemnare a a men.»

³³ Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Nibay nina kwôngê *Abraham men, kwôni na lêni lemnare ré a men, menba, wô mi a jeré kôl iyôn ba: «Ka merê sarɔe senɔe ba?» »

³⁴ Menba, Jésu hô uwôlji sara iyôn ba: «Na kelênge na tu kwôlê, hena kwôni ré ay yiri bijn têrij na, ôbi na lema wore.

³⁵ Lema a merê bô ira kwôy ré, nijba, kema iyére a merê ya kwôy dî.

³⁶ Hena nôbi Kema Gawra ené derênge bô lemnare to têrij a ba, ka merê sarɔe senɔe tiri a men.

³⁷ En hôn wo kené na kwôngê Abraham a men, nijba, ken gey bi kené deren wôsa ken gey kwôlê wujê ré.

³⁸ Nôbi en kôl na kwôli anɔa en gel yi Iban a, nijba, kenbay ken li na anɔa na toy kwôliji kibi ibareɔe a.»

³⁹ Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Nibay ibarni na Abraham.» Nijba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Hena henaɔ kené na kam Abraham ba, henaɔ kené lê anɔa Abraham na li hen dî.

⁴⁰ Haw hen ken gey kené deren nôbi woɔ ôbi kelênge tu kwôlê wo en toy kibi Emen a hen, nijba, Abraham wo na ibareɔe bi hen na, na li hen iyôn né.

41 Kenbay ken li na anɔa ibarenɔe na li.» Menba, bay kôli iyônɔ ba: «Nibay niɔa lamnaɔê ré, wôsa Emen pôn nêɔ hari a na Ibarni.»

42 Menba, Jêsu kôlɔi iyônɔ ba: «Hena Emen henaɔ a ré na Ibarenɔe na, henaɔ kené geyen, wôsa en hena na ligi Emen a a ené sa hen men, en era na sa keben ré, niɔba, na ôbi a joon hen a men.

43 Menba, wô mi a kené hôn bô kwôlê wupê ré ba? Wôsa ken nêɔ toyé kwôlê wupê ré.

44 Ibarenɔe na Sidan aɔ ken gey lê na anɔa bô ibarenɔe gey hen. Ôbi na na ôbi deré temare ca tumô yey men, na ôbi benare a men dîba kwôlê woɔ tiri naɔ yiri a. Kirina ôbi gey lê benare na, ôbi kôl kwôlê naɔ sa yiri, wôsa ôbi na ôbi lê benare men, ôbi na iba benare a men.

45 Niɔba, na wô wo en kôl tu kwôlê hen aɔa kené kaɔ bê bôrnɔe sara hen.

46 I a perêrnɔe a hen a gelé wo ené li têriɔ ba? A hena ené kôl na tu kwôlê ba, wô mi a kené kaɔ bê bôrnɔe san a ba?

47 Kwôni wo na kwo Emen na, toy kwôlo Emen kôl hen, niɔba, kenbay ken toy ré, wôsa kena ka Emen né.»

48 Menba, Jubnê uwôli sara iyônɔ ba: «Kwôlo na nini kôl jeré na gawra wo Samari men, tunu to habiɔ ré yi bôm a a men hen na, na na benare ré.»

49 Menba, Jêsu uwôlɔi sara iyônɔ ba: «Tunu to habiɔ yi

bôn a ré, niɔba, en ay na kibi Iban menba, ken ay keben né.

50 En woge na hini emê wupê ré, niɔba, ôbi a wogé hini emê wo gengiɔ san men, ôbi jerê kwôlê a men na, hen ya.

51 Na tu kwôlê a ené kelêrnɔe hen: kwôni wo gem kwôlê wupê bôri a na, temare a deréri ré niɔ.»

52 Menba, Jubnê kôli iyônɔ ba: «Haw hen nini hôn wo tunu to habiɔ ré yi bôm a niɔ. Wôsa *Abraham ma men, bay kibi Emen kôba maji a men, menba, jôbi ju kôl iyônɔ ba: «Hena kwôni ré gem kwôlê wupê ba, temare a deréri ré niɔ.»

53 Jôbi ju na kwo dami dê Abraham wo na ma hen ba? Bay kibi Emen kôba, maji menba, jôbi ju li yem môɔ i iyônɔ ba?»

54 Menba, Jêsu uwôlɔi sara iyônɔ ba: «Hena ené ay kibi yen ba, ayê kibi yi wupê bi wo hen na ani ré. Na Iban wo ken kôl ré na Emen wonɔe hen a ayê keben.

55 Ken hône ré, niɔba, nôbi ba, en hône. Hena ené kôl ené hône ré na, réé ené yé ôbi benare môɔ kenbay iyônɔ men, niɔba, en hône men, en gem kwôlê wori a men.

56 Ibarenɔe Abraham na sê peré wo diré gelé wulê wupê bi wo hen. Ôbi na gel aɔ na li yi derê.»

57 Menba, Jubnê kôli iyônɔ ba: «Elêrem nêɔ tôre bay ré tô menba, na ju gel Abraham niɔ ba?»

⁵⁸ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelênge hen: pa dema Abraham na ré yêñ tô na, na en ya nij.»

⁵⁹ Kirijna bay toy hen iyôn menba, bay pô jerew ciré gôbijni menba, Jésu uwôbe aṅ séṅ derô haba wo *iyéy Emen a aṅ ô.

9

Jésu berare gawra wo tiri na toṅ bô yori a

¹ Wulê wo pôni Jésu ô tô geré menba, ôbi gel gawra wo pôni wo tiri na toṅ bô yori a.

² Menba, bay tôri engereri iyôn ba: «*Rabi, gawra wo nà ba, na wô kibi têriṅ tori laba to balêri a lê aṅa tiri ré tiṅ bô yori a hen ba?»

³ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Na wô sa têriṅ tori ré men, to balêri ré a men, nijba, tiri tiṅ bi néé wo Emen ré gel yiri nô sari a.

⁴ Mega wo kirij ka perañgi baa nà tô hen na, bi na lêngge jé wo kwo joon hen. Wôsa yoyre baa ḍa nij aṅ kwôni a nê mê lê jé ré nij.

⁵ Mega wo en baa sa terare a nà tô hen na, ena kirij ka perañgi ka ḍijé ka sa terare a nà.»

⁶ Kirijna ôbi kôl kwôlê bi wo hen iyôn kô nij menba, ôbi tebe kalê tōṅ aṅ bulôñij terare. Ôbi ay terare hende to ôbi bulôñ hen aṅ li tu ôbi tu tiṅ bi wo hen a.

⁷ Aṅ Jésu kôli iyôn ba: «Ô ju ô pelé tum bô kam tagare

ka bay uwôgeji Silowé hen.» (Silowé bôri na ôbi jé.) Ôbi ô pelé tiri bô kam tagare hende to hen menba, ôbi gel kirij dô aṅ bulo hera.

⁸ Bay kwari men, ḍijé ka na hôni tumô tumô môñ ôbi uwôlê are hen na, bay kôl iyôn ba: «Kamaṅ, na gawra wo na miirê uwôl are na hen né ba?»

⁹ Menba, ka pôni kôl ré na ôbi men, ka pôni kôl ré na kwôni wo gelij naṅ ḍi ḍi men. Menba, ôbi naṅ kibri kôlji iyôn ba: «Na nôbi.»

¹⁰ Menba, bay kôli iyôn ba: «Ju li iyeṅ a jeré gel kirij hen iyôn ba?»

¹¹ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Gawra wo bay uwôgeri Jésu hen a bulôñé terare aṅ lèn tun a, aṅ kôlen iyôn ba: <Ô ju ô pelé tum bô kam tagare to Silowé.> Menba, en ô pelé tun menba, en gel kirij mera.»

¹² Menba, bay hô engereri iyôn ba: «Gawra bi wo hen na yôñ ba?» Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «En hôñ né.»

Parisijêñé engerij ôbi tu tiṅ bi wo hen kwôlê

¹³ Menba, bay ôrij naṅ gawra bi wo tiri na tiṅ ligi *Parisijêñé.

¹⁴ Na na naṅ *sa merê ta a aṅa Jésu na ré bulôñ terare li a tu gawra bi wo hen aṅ biri gel kirij hen.

¹⁵ Menba, Parisijêñé kôba hô engereri men, ôbi ré li na iyeṅ a ré gel kirij hen ba? Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Ôbi bulôñ terare lèn tun a

ap en ô pelé menba, en gel kirij mera.»

16 Sa kwôlê bi wo hen a na, Parisijnê ka pôni kôl iyôn ba: «Gawra wo hen na, hena na ligi Emen a ré, wôsa ôbi bi kwôlê sa sa merê ta a ré.» Men, ka pôni kôl iyôn ba: «Gawra wo ôbi têrij ba, a lê iyeŋ a ré lêré giŋê wo hen iyôn ba?» Menba, kariŋare yi perêrji a.

17 Menba, bay hô engere ôbi tu tij na iyôn ba: «Kirija ôbi li ap ju gel kirij hen iyôn na, jôbi ba, na kwôli mi a jeré kôl gengij sari ba?» Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Ôbi na *ôbi kibi Emen.»

18 Bay sa Jubnê na wo ôbi na ré na ôbi tu tij apa ré gel kirij hen iyôn né kwôy wo bay ô eraŋ na balêri.

19 Menba, bay engereji iyôn ba: «Na kemarŋge wo ken kôl tiri ré tij bô yori a bi a na ba? Menba, li iyeŋ a ôbi ré gel kirij haw hen ba?»

20 Menba, bay uwôlji sara iyôn ba: «Nini hôn wo ré na kemarni men, nini hôn wo tiri na ré tij na bô yori a a men.

21 Nijba, ôbi li iyeŋ a ré gel kirij ba, ba nini hôn né. Men, i a lê a ôbi ré gel kirij hen ba, ba a men ba, nini hôn ré nij. Engerengeri, tiri sur nij hen na, ôbi a kelê kwôlo gengij sari.»

22 Na ôbi á, balêri ré kôl hen iyôn wôsa bay harij bay sa Jubnê wôsa bay na genge mega wo hena kwôni wo ré hôn Jésus ré na *Krist, kwo

Emen dôri hen na, bay réé dagêri bô *iyéy daŋare a.

23 Na ôbi á, balêri ré kôl iyôn ba: «Tiri sur nij hen na, engerengeri ôbi hen.»

24 Parisijnê hô uwôgeji gawra bi wo tiri na tij hen ap kôli iyôn ba: «Kôl kwôlê woŋ tiri tumô Emen a wôsa nini hôn wo gawra bi wo ju kôl ré berarem hen na, na ôbi têrij.»

25 Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Hena ôbi ré na ôbi têrij ba, en hôn né, nijba, aŋga pôn ka en hôn na, tumô ba, tun na tij nijba, haw hen en gel kirij.»

26 Menba, Parisijnê hô engereji iyôn ba: «Ôbi lêm na mi ba? Ôbi li na iyeŋ a ré bôl tum hen ba?»

27 Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Ré ené kelêŋge nij menba, kené toy ré wô mi ba? Wô mi a kené hô gey toyé a sôn ba? Kenbay kôba, ken gey yé bay tôri men ba?»

28 Bay tiréri ap kôl iyôn ba: «Jôbi a na ôbi tôri dî terô, nibay nijba bay tô *Moyis.

29 Nini hôn mega wo Emen na ré iyêl naŋ Moyis. Nijba, gawra wo na ná, nini hôn kirij ka ôbi henap ya hen ré.»

30 Menba, ôbi uwôlji sara iyôn ba: «Kwôlo hen na, en hôn né, ôbi li ap en gel kirij hen na, ré kené henê kirij ka gawra bi wo hen henap ya hen. Menba, ken hôn kirij ka ôbi henap ya hen né.

31 Nana hôn wo Emen ré toy uwôlê wo bay têrij ré

hari nijba, hena kwôni ré biri kwôlê men, li anɔa ôbi gey hen a men na, na kwôni bi wo hen a ôbi ré toy uwôlê wori.

³² Wôsa nini toy tumô mega wo kwôni na ré bôl tu kwôni wo tɔn bô yori a iyôn sa pôn né.

³³ Hena gawra bi wo hen ré hena na ligi Emen a ré na, ôbi ré nê mê lê ani ré kwôy.»

³⁴ Menba, Parisijnê nê kôli iyôn ba: «Ju yêp bô têriɔn a menba, ju gey geléni are ba?» Menba, bay dageri bô iyéy dapare a.

Bijné ka hôn ciré na bay tu tɔn né

³⁵ Kirijna Jêsu toy wo bay ré dage gawra bi wo hen menba, ôbi ô upéri aɔn kôli iyôn ba: «Ju bi bôm sa *Kema Gawra ba?»

³⁶ Menba, gawra bi wo hen uwôli sara iyôn ba: «Kelma, ôbi na i a ené bê bôn sari a ba?»

³⁷ Jêsu kôli iyôn ba: «Ju gili. Kwôni wo iyêl nap ju hen na, na ôbi.»

³⁸ Menba, ôbi kôlij Jêsu iyôn ba: «Kelma, en bi bôn sam a.» Aɔn ôbi cubu gubari tumôri a.

³⁹ Menba, Jêsu kôl iyôn ba: «En era sa terare a nà ná wô jeré kwôlê aɔn bi bay tu tɔn ré gel kirij men, ka gel kirij hen ré hô gase yi bay tu tɔn men.»

⁴⁰ Parisijnê nê ka pôni ka ðebu nap ði hen toy kwôlê bi wo hen, aɔn kôli iyôn ba: «Nibay kôba, nijna bay tu tɔn men ba?»

⁴¹ Menba, Jêsu uwôlji sara iyôn ba: «Hena henaɔn turnge ré tɔn na, henaɔn kwôlê têriɔn henaɔn né beré sarngge ré. Nijba, haw hen wo ken kôl iyôn ba nini gel kirij, na ôbi a, kwôli têriɔn tonge ré fu sarngge a baa ya hen.»

10

Gwosoy kwôlo gengin sa ôbi abê gamgê nap gamgê kari

¹ «Na tu kwôlê a ené kelêngge hen: kwôni wo si si kibi geré wo iyéy gamgê ré, nijba, si si tu telare aɔna ré ô bô a na, na ôbi gemsare men, na bandi a men.

² Nijba, kwôni wo si si kibi geré ba, ôbi a na ôbi abê gamgê hen ði.

³ Ôbi gemé kibi iyé gamgê hen bôl kibi iyére biri aɔn gamgê toy tôri hôn men, ôbi uwôge ka na kari hen, nap heniji heniji aɔn ôbi sɔn nap ci nô.

⁴ Kirijna ôbi sɔn nap gamgê kari bay ka hen kê m nô nij na, ôbi a derê tumôri men, bay a erê tôri a a men, wôsa bay hôn tôri.

⁵ Gamgê bay ka hen ô tô kwôni wo ðanggi a ré, nijba, bay a geréri ði wôsa bay hôn tôri ré.»

⁶ Jêsu kôlji gwosoy kwôlê bi wo hen nijba, bay hôn kwôlo ôbi kôlji hen ré kwôy.

Jêsu na ôbi abê gamgê wo dôri

⁷ Menba, Jêsu hô kôlji iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené

kelênge hen: en yi mega kibi geré wo iyéy gamgê iyôn.

⁸ Bijé kêm ka na era tumôn hen na, na bay gemsare men, na bandi a men aḡ gamgê na toy tôrji ré.

⁹ Ena kibi geré. Hena kwôni ré si legen na, ôbi a upé gelê men, ôbi a era ira men, a sé men, ôbi a upé kalmê kaḡ emê ka lebé dô a men.

¹⁰ Ôbi gemsare ba era na wô gemsare men, deré temare men, mênê kirijḡ a men. Nijba, nôbi en era bi bijé ré mô tu geḡ men, ré uwôn terê kibi wo gay gay wo hô a hen a men.»

¹¹ «Ena ôbi abê gamgê wo dôri. Ôbi abê gamgê wo dôri na, ay yiri uléḡ wô gamgê kari.

¹² Nijba, kwôni wo abe gamgê wô uwônijḡ gursu mera dîba na ôbi abêrji ré men, gamgê kôba na kari ré a men hen na, kirijḡa ôbi gel heḡ era menba, ôbi ge dîji aḡ, aḡ heḡnê waserêji.

¹³ Ôbi li hen iyôn wôsa ôbi li jé na wô uwônijḡ gursu mera, dîba, erem sa gamgê a ré.

¹⁴⁻¹⁵ Ena ôbi abê gamgê wo dôri. Mega wo Iban hōnen men, nôbi kôba, en hōni men hen iyôn na, en hōn gamgê kaḡné men, bay kôba hōnen men. En ay yen uléḡ wô sa gamgê kaḡné.

¹⁶ En ôrijḡ naḡ gamgê ka pōni ka naḡ bô ira nà tô. Gamgê bay ka hen na, na erê eraḡ naḡ ci, aḡ bay a toyé tōn aḡ bay kêm a sa daḡ

kiniji pōn men, ôbi gemérji kôba, a pōn a men.»

¹⁷ «Iban geyen na wôsa en ay yen uléḡ dema ené sa upé hôrijḡ tô hen.

¹⁸ Aḡ yen bi wo en ay uléḡ hen na, na kwôni a beren eren né, nijba, na nôbi a ayé bé naḡ bô geyé wupê. En nêḡ dé yen bijḡ temare men, en nêḡ derê yen kebre a a men. Na tô Iban to kelan a ené li hen.»

¹⁹ Sa kwôlê bi wo ôbi kôl hen na, karijḡare hô yi perê Jubnê.

²⁰ Ka pōni perê kwône kôl iyôn ba: «Tunu to habijḡ bôri a men, na kubra a men, menba, wô mi a kené toy kwôlê kibri a ba?»

²¹ Men né, ka pōni kôl iyôn ba: «Kwôni wo tunu to habijḡ bôri ba, a kelê kwôlê hen iyôn né men, tunu to habijḡ ba, a belê tu ôbi tu tijḡ ba men».

Jubnê kaḡ Jésu

²² Bay li geserê woḡ belê kibi *iyéy Emen Jérusalêm a kibi kelanê a.

²³ Menba, Jésu ô palê derô haba wo iyéy Emen a si tô pal wo uwôgeri ré na kwo Salomôn hen.

²⁴ Menba, Jubnê sa mééri ta aḡ kôli iyôn ba: «Kirijḡa yōḡ a jeré bé bōrni kurijḡ tōḡ ba? Hena jeré na Krist, kwo Emen dôri hen ba, ju kelêni waḡ ta nijḡa toyé.»

²⁵ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Na en kelênge nijba, na ken kaḡ bê bōrḡge sara. Wôsa aḡga en li naḡ

hini Iban hen na, na bay a derê kwôlen.

²⁶ Nijba, ken bi bôrŋge sara ré, wôsa kena gamgê kajê ré.

²⁷ Gamgê kajê na, toy tòn men, en hônji men, bay era tòn a a men.

²⁸ Men, nôbi en biji bay mô tu geŋ naŋ kwiniŋi men, bay a mênê ré yôd men, kwôni a dôrji kôben a ré a men.

²⁹ Iban bi wo na ben ßijé bay ka hen na, gôliŋ sa are kêm aŋ kwôni nêm derêji kôbri a ré a men.

³⁰ Nibay naŋ Iban nija gawrê ka pôn.»

³¹ Menba, Jubnê hô pô jerew ciré gôbiŋ Jêsu deré.

³² Menba, ôbi kôlji iyôŋ ba: «En li aŋga dôri ka hena yi Iban a kwône geléŋge nijba, na wô ka yôŋ pôn aŋa kené kena gôben deré kwôliŋi hen ba?»

³³ Menba, Jubnê uwôli sara iyôŋ ba: «Na wô lê aŋga dôri a niné gôbem deré hen mera ré, nijba, wô tiiré wo ju tiiré Emen men, wô wo jôbi ju na gawra menba, ju li yem môŋ Emen iyôŋ a men hen.»

³⁴ Menba, Jêsu uwôliŋi sara iyôŋ ba: «Liŋ bô magtubu tôo tonŋe a kôl Emen na ré kôl iyôŋ ba: «Kena emen men.»

³⁵ Nini hôn kwôlo magtubu to Emen ré kôl hen na, kwôni a mênê ré wôsa na ßijé bay ka bay na uwôl béré kwôlê wori biji hen a, Emen ré uwôgeji emen men hen.

³⁶ Wôsa kujê nôbi ba, na Iban a dôren aŋ joon sa terare a menba, ken kôl ené tiiré na Emen wô kelê wo en kôl ené na Kema Emen hen.

³⁷ Hena ené li aŋga Iban li hen men né, ken bi bôrŋge san a ré men.

³⁸ Nijba, hena ené li aŋga Iban li hen aŋa kené gey bê bôrŋge san a ré na, ken bi bôrŋge sa aŋga Iban li bay ka en li hen. Hen iyôŋ hari kôba, ken bi bôrŋge sa are bay ka hen a bi ken hôn dô mega wo Iban ré biŋ naŋ en men, nôbi kôba, ené biŋ naŋ dî men.»

³⁹ Sa kwôlê bi wo hen a na, Jubnê hô woge ciré beréri, nijba, ôbi si selay ô.

⁴⁰ Menba, Jêsu hô ô cêgi cér wo Jurdê kirij ka Ja ôbi lê batêm na liŋ ßijé batêm ya hen, aŋ ô meré ya.

⁴¹ Biŋé kwône era ligiri a aŋ kôl iyôŋ ba: «Ja ôbi lê batêm na li giŋé wôni pôn nêŋ iyôŋ né, nijba, kwôlo ôbi na kôl kêm gengij sa gawra bi wo hen na, na kwôlê woj tiri.»

⁴² Menba, kirij bay ka hen na, ßijé kwône bi bôrji sari a.

11

Jêsu bi Lajar ji si kampê

¹ Gawra wo pôni bay uwôgeri Lajar mô Bétani a, ôbi ômiŋ. Sa iyére hende to hen na, si Mari naŋ yêre Mart môrji ya.

² (Mari hende to hen na na, na to na wusiŋ Kelma ider sa

têri a men, na mô nap guseri sare men hen. Añ Lajar bi wo ômiñ hen na yêene.)

³ Si Mari nap Mart jé kôliñ Jésu iyôn ba: «Kelma, gel kwo ju geyri gap hen ômiñ.»

⁴ Kirijna Jésu toy hen iyôn menba, ôbi kôl iyôn ba: «Ômpare to hen na, na to a diri ré, nijba, na to a gelé hini emê wo Emen men, na to bay ayiñ kibi Kema Emen a men.»

⁵ Jésu gey Mari nap yêre Mart men, yêneji Lajar a men damañ.

⁶ Wulê bi wo ôbi toy wo Lajar ré ômiñ hen na, ôbi hô wól sa wôô cêgê a, kirij ka ôbi môriñ ya hen.

⁷ Menba, ôbi kôliñ bay tôri iyôn ba: «Na herênge Judé.»

⁸ Menba, bay tôri kôli iyôn ba: «*Rabi, Jubnê na gey ciré gôbem deré nap keram haw hen menba, já hô herê Judé sôn ba?»

⁹ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Wulê pôn ba, na tare môj kibi wôô ré ba? Hena kwôni ré ô kirij tu tare ba, a hebirij né, wôsa ôbi gel kirij ka perañgi ka sa terare a nà.

¹⁰ Nijba, hena kwôni ré ô kirij yoyre na, ôbi a hebirij wôsa kirij ka perañgi ka ôbi ré geliñ kirij nap.»

¹¹ Cêgi kwôlê bi wo hen na, ôbi kôlji iyôn ba: «Melapnena Lajar yi kum, añ na erê enjêri.»

¹² Menba, bay tôri kôli iyôn ba: «Kelma, hena ôbi ré yi na kum ba, ôbi a berarê senje.»

¹³ Jésu kôlji na kwôli temay Lajar nijba, bay kôl yan ba ôbi ré kôlji na kwôli kum.

¹⁴ Menba, Jésu kôlji wan a ta iyôn ba: «Lajar ma.

¹⁵ Yen dôren gap wô sarñge wô napê wo en nap kirij bay ka hen, wôsa ôbi wo hen a lê dema kené bê bônñge san a. Na erênge upêri.»

¹⁶ Sa kwôlê bi wo hen a na, Tomas wo bay uwôgeri Kerma hen kôliñ megêri bay tô Jésu ka baa hen iyôn ba: «Nabay kôba, na erênge men. Hena ré temare hende kôba, na manje nap dî.»

¹⁷ Kirijna Jésu sa menba, toy wo Lajar ré emiñ li wulê pôrbu kampê nij.

¹⁸ Bétani nap Jérusalêm na, perêrji da senje, na kilométer subu mera.

¹⁹ Na hen iyôn a, Jubnê kwône ré eraji temare ligi si Mari nap Mart a wô jalé bôrji wô yêniji wo ma hen.

²⁰ Kirijna Mart toy wo Jésu era hen ya, menba, hende hena jô kwini añ Mari ba, mô baa ira.

²¹ Mart kôliñ Jésu iyôn ba: «Kelma, hena henañ jeré ná nà ba, yênini henañ ré ma ré tô.

²² Nijba, haw hen kôba, en hôn wo anga yôn yôn ka jeré enjerij Emen ba, ôbi ré bem.»

²³ Menba, Jésu kôle iyôn ba: «Yênê a jê sé kampê.»

²⁴ Mart uwôli sara iyôn ba: «En hôn wo ôbi ré jê sé kampê kirijna bijné ka ma ré

jê sé Wulê wopj jerê kwôlê a hen.»

²⁵ Menba, Jésus kôle iyôn ba: «Nôbi, ena ôbi bijn bijné jê sé kampê men, ena ôbi biji merê tu geɲ a men. Hena kwôni ré bi bôri san a ba, ré ma na ma kôba, a merê tu geɲ.

²⁶ Men, i i wo mô tu geɲ aɲ bi bôri san a ba, a ma ré kwôy. Mu bi bôre sara ba?»

²⁷ Mart kôli iyôn ba: «En bi bôn sam a Kelma, wo jeré na *Krist kwo Emen dôri hen, Kema Emen wo ré era sa terare a nà bi.»

²⁸ Kirija hende kôl hen iyôn menba, kurij ô ta. Aɲ uwôge yêre Mari jigêd aɲ kôle iyôn ba: «Rabi ðebu hen ya uwôgerê.»

²⁹ Kirija Mari toy hen iyôn menba, hende hena kerê jô kwini.

³⁰ Wôsa Jésus sa bijn sa iyêre hende to hen ré tô nijba, ôbi baa na kirij ka Mart ré uwopni ya hen.

³¹ Menba, Jubnê ka ré mô bô ira naɲ Mari wô jalê bôre hen, kirija bay gel wo hende hena kerêd si nô hen iyôn na, bay hena ô tôre a aɲ kôlji iyôn ba: «Yaɲ ba, hende ô na sa kampê ta erê sômê.»

³² Kirija Mari sa bijn kirij ka Jésus ðebij ya hen na, kirija hende gili menba, hende kurij tôɲ têri a aɲ kôli iyôn ba: «Kelma, hena henaɲ jeré ná nà ba, yênen henaɲ ré ma ré.»

³³ Jésus gel wo hende sôm men, Jubnê ka ré bare hen kôba, sôm a men na, bôri

erem kwôlê gaɲ aɲ cémnî uwôsij.

³⁴ Menba, Jésus engere Mari iyôn ba: «Ken emni yôn ba?» Menba, hende kôli iyôn ba: «Kelma, era ju sa gel.»

³⁵ Menba, Jésus sôm.

³⁶ Kirija Jubnê gel wo Jésus sôm hen iyôn menba, bay kôl iyôn ba: «Gelênge geyê wo ôbi geyri kêm hen.»

³⁷ Aɲ ka pôni perêrji a kôl iyôn ba: «Ôbi wo na bôl tu ôbi tu tij hen, henaɲ ré nê mê lê aɲ bi Lajar ré ma ré ré ba?»

³⁸ Menba, bôri erem kwôlê damaɲ a sôn aɲ ôbi ô sa kampê. Kampê bay ka hen, na uwormo keram a aɲ kulmaɲ keram ðij kibé.

³⁹ Menba, Jésus kôl iyôn ba: «Nôgênge kulmaɲ keram hen aɲ.» Menba, Mart yêri ôbi temare bi wo hen, kôli iyôn ba: «Kelma, ôbi emij li wulê pôrbu aɲ ðijné nij.»

⁴⁰ Menba, Jésus kôle iyôn ba: «Na en kôlê hena meré bi bôre san a ba, meré gelé néé wo Emen ré ba?»

⁴¹ Menba, bay nôge kulmaɲ keram wo yi kibi kampê a hen aɲ, aɲ Jésus ay tiri bôrij kirij si ta aɲ kôl iyôn ba: «Iban, en lêm dosé wô kwôlo ju toy keben a nij hen.

⁴² Kupê nôbi ba, en hôn wo jeré toy kwôlê keben a kwôy kwôy hapê, nijba, en kôl na wô kwônê bijné ka ðebu méren ta hen ði, bi bay ré bi bôrji san a mega wo ré na jôbi a ré joon hen.»

43 Kirijna ôbi kôl hen iyôn menba, kôl nap tōri to dami kôl iyôn ba: «Lajar, so nô.»

44 Menba, ôbi temare bi wo hen nuŋgero so. Têri nap kôbri lêgerij ta nap kibi bargay men, tiri harij nap kibi bargay a men, menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Beserêŋgeri aj ken điri ô.»

Jubnê way kwôli deré Jêsu

45 Jubnê ka kwôni ka era temare uné Mari hen gel anja Jêsu li hen, menba, bay bi bôrji sari a.

46 Nijba, ka pōni perêrji a ôrji uné *Parisijênê aj kôlji kwôli anja Jêsu ré la hen.

47 Menba, damné kap bay bê kwôbe nap Parisijênê uwôgeji dapare to *Sanédrên aj kôl iyôn ba: «Na lêŋge na iyeŋ ba? Wōsa gawra wo hen na, li gijê kwône.

48 Hena nana dēŋgeri li hen iyôn na, bijé kêm a bê bôrji sari a, menba, Rômênê a eraji sa mênê *iyéy Emen tona men, tô yê wona a men.»

49 Menba, kwo pōni perêrji a bay uwôgeri Kayib na *dami wo damné kap bay bê kwôbe elê bi wo hen a, ôbi kôlji iyôn ba: «Ken hōn ani ré kwôy.

50 Bi gawra pōn nêŋ ré ma wô sa bijé kêm a derê laba, bi sa iyére ré mênij derê đī ba?»

51 Ôbi kôl hen iyôn na sa kibri ré, wōsa elê bi wo hen na, ôbi na dami wo damné kap bay bê kwôbe aj ôbi

kôlji ta mega wo Jêsu ré sa ma wô sa iyére.

52 Na wô sa iyére pōn mera ré, nijba, na wô hô dayê bijé ka Emen ka userij hen lij kurōŋgi yi wo pōn.

53 Ayij tōri wulê bi wo hen na, bay way kwôli ciré deréri.

54 Na ôbi aja Jêsu ré gel yiri waŋ waŋ tu Jubnê ré hen, aj ô sa iyére to kwa derô gwôlê to bay uwôgere Eperêm hen ô merê ya nap bay tōri.

55 Mega wo geserê lê *Pak wo Jubnê baa đā menba, bijé ka nap sa iyére iyére kwône ôrji Jérusalêm a tumô Pak a dē ciré erê lôjê yirji wô selij tumô Emen.

56 Bay woge Jêsu aj bay engerij perêrji a derô haba wo iyéy Emen a iyôn ba: «Ken erem mega wo ôbi ré era kini geserê na ré ba?»

57 Wulê bi wo hen na, damné kap bay bê kwôbe nap Parisijênê na kôlij bijé iyôn ba: «Hena kwôni wo ré hōn kirij ka Jêsu môrij ya ba, ré kôl ta aj bi ciré erê beréri.»

12

Mari bi ider sa tê Jêsu a

1 Baa wulê jii dema geserê *Pak ré lij tô menba, Jêsu hera Bétani sa iyé Lajar wo ôbi na biri ji si kampê a hen.

2 Kirij bay ka hen na, Mart li anjan emê bij Jêsu menba, perê kwônê bijé bay ka mô ôm are hen na, Lajar kôba, ya men.

3 Menba, Mari ay kwa gaasa woṅ ider wo dīné dô wo garari mē wo bay li naṅ kalmē ka bay uwôgeji nar hen, eraṅ sa wuse sa tē Jésu a aṅ mô naṅ gusiri sare aṅ bô iyére kēm dīné ider.

4 Judas Iskariyôt ôbi tô Jésu wo pōni wo a ayé sa Jésu hen, kôl iyôṅ ba:

5 «Wô mi a nana kaṅ ayé ider bi wo hen eṅgij̄n *déniyé arew subu aṅ céṅ bay nimré ré ba?»

6 Ôbi kôl hen iyôṅ na wô geyé wo ôbi gey bay nimré ré, niṅba, wôsa ôbi na ôbi gemsare men, ôbi a na ôbi gemé lari a men, aṅ lari wo bay biri gemé hen na, ôbi gômse kwari dē dē.

7 Niṅba, Jésu kôl iyôṅ ba: «Dénggere dē iyôṅ, wôsa hende li hen iyôṅ tumô ermij̄n sa emé wo bay a sa emen a hen.

8 Bay nimré a merê naṅ ken naṅ wulê wulê tô, niṅba, nôbi ba, na merê naṅ ken naṅ wulê wulê ré.»

9 Menba, Jubnê kwône toy wo Jésu ré na Bétani a na, bay era na wô geléri ôbi mera ré, niṅba, na wô gelé Lajar wo ôbi na biri j̄i si kamṅê hen a men.

10 Menba, damné kaṅ bay bê kwôbe genge wo Lajar kôba, ciré diréri men.

11 Wô sé wo Lajar j̄i si kamṅê hen na, Jubnê kwône kaṅji damné kaṅ bay bê kwôbe aṅ bi bôrji na sa Jésu a dī.

Anṅa bijné li wô sa wo Jésu Jérusalêm a

12 Wulê pôn cêgê menba, bijné kwône ka era wô lé geserê hen toy wo Jésu ré dā era Jérusalêm a hen ya men, menba,

13 pôrji demaṅ gare kôbriji a aṅ gerji jôriṅ kwini naṅ gura kôl iyôṅ ba: «Hosana, heramê yi wô sa Emen. Bi terê kibi yi wô sa kwo era naṅ hini Kelma Emen hen. Kwo era hen bi a na kelma wo *Israyêl hen a men.»

14 Jésu uwôṅ kema kura dāy mega wo na liṅ bô magtubu to Emen a kôl iyôṅ ba:

15 «Kenbay bijné ka Sijnô,* harêṅge ré,

geléṅge Kelma woṅge dāya mera sa kema kura a era hen ya.»

16 Kirij̄n bay ka hen na, bay tô Jésu hōn ani bô are bay ka hen a ré. Niṅba, kirij̄na Emen gel dampare to Jésu niṅ, dema bay ré erem mega wo na ré liṅ bô magtubu to Emen a wô sari aṅa bijné ré li ariri hen.

17 Bijné kēm ka na dēbe naṅ Jésu kirij̄na ôbi na uwôgij̄n Lajar aṅ na biri j̄i si kamṅê hen na, bay dô kwôli are bay ka ôbi na li hen.

18 Na ôbi á, bijné ré jô kwini Jésu naṅ gere wôsa bay na toy kwôli gij̄né bi wo ôbi na li hen.

19 Menba, *Parisijnêné kôl perêrji a kôl iyôṅ ba: «Geléṅge, ka nēmê ré niṅ, wôsa bijné kēm ô tôri a.»

Bijné ka pôni ka na Jubné ré hen, gey erê gelé Jésu men

²⁰ Grêknê ka pôni perê ka ô wô tibé Emen sa geserê bi wo hen a na,

²¹ bay kôlij Pilip wo Bêtsayda bô emê wo Galilé a hen iyôn ba: «Kaman, nini gey gelé Jésu.»

²² Menba, Pilip ô kôlij André menba, bay wôô bem ô kôlij Jésu.

²³ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Wulê wo Emen a gelij bijné dampare tijê nôbi *Kema Gawra hen nêmen nijn.

²⁴ Na kelênge na tu kwôlê: hena gusij kaw ka bay ci hen, ré ma ré na, bay yi na kiniji a hen mera, nijba, hena bay ré ma dema ré sé a na yé gusij mê.

²⁵ Ôbi a, kwôni wo ré ôm dô sa terare a nà, a na erem san a ré ba, kay na yiri, nijba, kwo geyen gôlij emê wo sa terare a nà ba, gem na yiri wô merê tu gej wo na kwini men.

²⁶ Men, hena kwôni wo ré gey yé mana wujê ba, a era tòn a a na kirij ka na sa merê ya hen na, ôbi kôba, a sa merê ya men. Hena kwôni ré na mana wujê ba, Iban a ayê kibri.»

Jésu kôl kwôli temayri

²⁷ «Haw hen na, bôn erem kwôlê gap. Ré ené kelé iyôn ba: Iban, dôren kibi a nga ca sa san a hen, nijba, na wô bi wo iyôngi hen a na ené eraj

kwôy sa terare a nà, bi ené sa gelij gusij hen.

²⁸ Iban, ay kibi henem.»

Menba, tôte gawra ôm derômaran a kôl iyôn ba: «En heramiri nij, a na hô heramiri a sôn.»

²⁹ Menba, kwônê bijné ka debe ya a na toy hen na, bay kôl yan ré na emen a ré ené hen men, ka pôni kôl iyôn ba ré na *mana wo derômaran a ré iyêlê kwôlê na na di hen men.

³⁰ Menba, Jésu kôl iyôn ba: «Na wô san nôbi a kené toy tôte hende to hen né, nijba, na wô sarnge kenbay di.

³¹ Haw hen, na wulê wo Emen a jôrij sa kwôlê sa bijné ka sa terare a nà men, na wulê wo bay a dagij Sidan kelma wo sa terare a nà a men.

³² Nijba, nôbi na, kirija bay a sa dén sa gurô tagelê na, na wuro gawrê kêm yen a.»

³³ Jésu kôl hen iyôn gelij geré wo diré sa man hen.

³⁴ Menba, kwônê bijné uwôli sara iyôn ba: «Na lij bô magtubu tôte tona kôl iyôn ba: <*Krist, kwo Emen dôri hen ré merê na kwini yôd> menba, wô mi a jeré kôl iyôn ba: <Bay ré sa dé Kema Gawra sa gurô tagelê ba?> Men, i na Kema Gawra bi men ba?»

³⁵ Menba, Jésu uwôlji sara iyôn ba: «Mega wo kirij ka perangi baa perênge a sem tô hen na, erênge kirij ka perangi a wô wo

dilemne maa gwôsênge. Wôsa kwôni wo ô dilemne a na, hôn kirij ka ôbi ôrij ya hen né.

³⁶ Mega wo kirij ka perañgi bay ka hen baa perênge a tô hen na, ken bi bônge sarji a aŋ bi ken bilij yi kami kirij ka perañgi.»

Kirija Jêsu kôl kwôli are bay ka hen nij, menba, ôbi dji aŋ ô uwôbê kelaŋ naŋ ci.

³⁷ Bi wo Jêsu li angaŋ gijê kwône tirji a bay gel hen a men, hen kôba, bay bi bôrji sari a ré.

³⁸ Ôbi a, kwôlo *ôbi kibi Emen *Esay na kôl hen a ariri ré lij hen. Ôbi na kôl iyôn ba:

«Kelma, i a bê bôri sa kwôlo nini dô hen ba?
Men, na i a Emen né yêge sa néé wori biri ba?»

³⁹ Bay nêmbê bôrji sara ré, wôsa Esay na hô kôl a kôl iyôn ba:

⁴⁰ «Emen bi tirji gel kirij né men,

bi bôrji dengel aŋ bi tirji ré gel kirij né,
aŋ bi bay ré hôn ani ré.

Emen kôl iyôn ba:

En li hen iyôn bi bay ré bulo hera unen né,

wô wo hena bay ré hera unen ba,

ma ené berarêji.»

⁴¹ Esay kôl kwôli are bay ka hen iyôn wôsa ôbi gel dampare to Jêsu aŋa ôbi ré kôlij kwôli hen.

⁴² Bi wo hen kôba, perê damné ka Jubnê hen na, ka pôni kwône bi bôrji sari a,

nijba, bay gel yirji nô ré wô Parisijnê, wôsa bay hare wô wo bay maa ré dagêji bô *iyéy dapare a.

⁴³ Wôsa bay gey dené wo gawré gôlij kwo Emen.

Kwôlê a jôrij naŋ kwôlo Jêsu

⁴⁴ Menba, Jêsu iyêl kaŋ a ta kôl iyôn ba: «Kwôni wo bi bôri san a ba, bi na san nôbi a mera ré nijba, bi na sa kwo joon a hen men.

⁴⁵ Men, kwôni wo gelen nôbi ba, gel na kwo joon hen men.

⁴⁶ Wôsa en era sa terare a nà ná mônj kirij ka perañgi iyôn, aŋ bi i i wo ré bi bôri san a ba, ré mô kirij ka hendi a ré nij.

⁴⁷ Hena kwôni wo ré toy kwôlê wunê aŋa ré gem ré na, na nôbi a jerê kwôlê sari a ré, wôsa en era sa terare a nà, ná wô jerê kwôlê sa bijné a ré, nijba, na wô gôlij naŋ ci dî.

⁴⁸ Kwôni wo kapen men, gey kwôlê wunê a ré a men na, ôbi jerê kwôlê sari a ya, wôsa na kwôlê bi wo en uwôl béreri hen a sa jerê kwôlê sari a, Wulê wôj jerê kwôlê a.

⁴⁹ Nôbi na, en iyêl na kwôlê wôni sa keben ré, nijba, Iban wo joon hen ôbi kôlen naŋ kibri wori kwôlo ené sa kôl men, ené uwôlij béreri a men.

⁵⁰ Aŋ en hôn, tôô tori na, na merê wo naŋ kwini. Na ôbi á, kwôlo kêm wo ené kôl

hen na, en kôl na mega bi wo Iban na kelan hen iyônḡ.»

13

Jésu pul tê bay tôri

¹ Wulê pôn tumô sa lê geserê *Pak a na, Jésus hôn wo wulê wo điré henap sa terare a nà herê ligi Ibari a ré baa đā nij. Ôbi na pur b̄ijé kari ka sa terare a nà. Ôbi pirji hen kwôy wo ôbi derij kibi wulê wori sa terare a nà.

² Kirija Jésus nap bay tôri môrji kibi emê a perare menba, Sidan na dôbe ermé wo habij bô Judas Iskariyôt woj kema Simô a bi ré sa dese Jésus.

³ Jésus hôn wo Emen ré biri néé sa are kêm men, ôbi hôn wo điré hena na ligiri a men, điré hô na ligiri a a men.

⁴ Menba, ôbi hena kibi emê bi wo hen a dô bargay ka sa megêrji a hen yiri a ap, menba, ay kibi ka ôbi ré harij tô bôri hen.

⁵ Menba, ôbi bi kam bô dasa a pilij tê bay tôri ap mô nap kibi bargay bay ka ôbi ré harij tô bôri hen.

⁶ Kirija Jésus sa sa Simô Piyêr a menba, Piyêr kôli iyônḡ ba: «Kelma, jôbi a hô pelen nôbi tên đī ba?»

⁷ Menba, Jésus uwôli sara iyônḡ ba: «Anḡa en li hen na, ju hôn bôrji haw hen né, nijba, era tumô hen na, já sa henê bôrji tô.»

⁸ Menba, Piyêr hô kôli iyônḡ ba: «Já pelé tên nôbi ré kwôy.» Menba, Jésus uwôli

sara iyônḡ ba: «Hena ené pelem tên né ba, já yé ôbi tên ré kwôy.»

⁹ Menba, Simô Piyêr hô kôli iyônḡ ba: «Kelma, hena ré na hen iyônḡ ba, pul tên mera ré, nijba, ju pul kôben nap san kêm a men.»

¹⁰ Menba, Jésus kôli iyônḡ ba: «Kwôni wo pul yiri ba, sél nij ap na têri a ré pelé mera. Kenbay kena b̄ijé ka séli, nijba, ken sél kêm né.»

¹¹ Wôsa Jésus hôn kwo a ayê sari hen, aḡa ré kôl iyônḡ ba: «Ken sél, nijba, ken sél kêm né hen.»

¹² Kirija ôbi pilji têrji kô nij men, tôbe bargay kari hôrij a men nij na, ôbi hô mô kibi emê ap kôlji iyônḡ ba: «Anḡa en li hen ba, ken hôn bôrji ba?»

¹³ Ken uwôgen *Rabi men, Kelma men. Ken uwôgen na ya wôsa ena ôbi sarḡe men, Kelma wonḡe a men, na tiri.

¹⁴ A hena nôbi woj Rabi wonḡe men, Kelma wonḡe a men hen, a peléḡe têrḡe hen na, kenbay kôba, ken pilij têrḡe hen iyônḡ men.

¹⁵ Wôsa en li hen iyônḡ geléḡe na gelé ap bi kené lij perêrḡe a hen iyônḡ men, mega wo nôbi en lij hen iyônḡ men.

¹⁶ Na tu kwôlê a ené keléḡe hen: mana a gôlij sa dami wori ré men, ôbi jé a gôlij sa kwo jori hen né men.

¹⁷ Haw hen wo ken hôn are bay ka kêm hen nij

na, hena kené li arirji ba, yernge a sa derênge.»

18 «En kôl hen iyôn, na wô sarngge kenbay kêm né, wôsa en hôn bijné ka en tôrji hen. Nijnba, kwôlo na lij bô magtubu to Emen a hen na, arirji a lij. Kwôlê bi wo hen na, kôl iyôn ba: «Kwo ôm kwô na en hen na, ôbi a hô yé ôbi bareren.»

19 En kelênge haw hen pa dema are bay ka hen ré sa tô, aŋ kirijna bay sa nij ba, kené hôn mega wo «Ena kwo en kôl ené na ôbi hen.»

20 Na tu kwôlê a ené kelênge hen: kwôni wo bu kwo en jéri hen yiri a na, na nôbi a, ôbi ré beren yiri a hen men, kwo beren nôbi yiri a ba, bu na kwo joon hen yiri a hen men.»

Jésu kôl kwôli gawra wo ré sa deséri

21 Jésus kôl hen iyôn menba, ermé kwôlê liri damaŋ aŋ ôbi kôl iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené kelênge hen: kwôni pôn perênge a hen a sa ayê san.»

22 Menba, bay tôri bôrijn tirji aŋ bay hôn na ba, ôbi ré kôl na kwôli i ba ré.

23 Ôbi tôri wo pôni kwo ôbi geyri gaŋ hen, mô kwari a aŋ yi ley kabrêri a.

24 Simô Piyêr liri kôbri ré engerij Jésus na ba, ré na i a ôbi ré kôlij kwôli hen ba?

25 Ôbi tôri wo ôbi geyri gaŋ bi wo hen yi kabrêri a aŋ kôli iyôn ba: «Kelma, na i bi ba?»

26 Menba, Jésus uwôli sara iyôn ba: «Na kwo na beré mapa jibij kilij biri hen.» Ôbi bu mapa jibij kilij aŋ bijn Judas woŋ kema Simô Iskariyôt.

27 Kirijna Judas enge mapa bi wo hen kôbi Jésus a menba, Sidan ô bôri a menba, Jésus kôli iyôn ba: «Aŋga ju gey lê hen na, ju li lew ham nij.»

28 Nijnba, tô bay tôri ka môrji kibi emé naŋ ci hen hôn na ba, wô mi a Jésus ré kôl hen ba, ré kwôy.

29 Aŋ ka pôni kôl yaŋ ba, mega wo Judas ré na ôbi gemé lari hen na, Jésus ré gey kelêri na iyôn ba: «Ô kelé aŋga na lij geseré Pak réba ré kôli ré li naŋ bay nimré men.»

30 Judas enge mapa bi wo hen menba, hena si nô men. Kirij hendu nij a men.

Periŋge yernge, na tôo to kôrbi

31 Kirijna Judas si nô nij menba, Jésus kôl iyôn ba: «Haw hen bay a gelé dampare tijê nôbi *Kema Gawra men, bay a gelé dampare to Emen sa keben a men.»

32 Hena bay ré gel dampare to Emen wô sa kibi keben na, ba da wo Emen naŋ yiri kôba, a gelé dampare to Kemari men.

33 Yênen kapê, na meré naŋ ken gaŋ ré nij. Ka wogen nijba, mega wo na en kôlij Jubjê hen iyôn na,

ka nê mê erê kirij ka na erê ya hen né.

³⁴ Na dênge tôte to kôrbi tôte: Perijge yerjge. Mega wo en perênge hen iyôn na, kenbay kôba, ken perij yerjge hen iyôn men.

³⁵ Kirija ken perij yerjge hen iyôn dema bijné kêm ré henê wo kené na bay tôte.

Jésu kôl kwôli uwôserê wo Piyêr ré sa uwôserê dirê hôni ré hen

³⁶ Menba, Simô Piyêr kôli iyôn ba: «Kelma, já erê na yôn ba?» Menba, Jésus uwôli sara iyôn ba: «Kirij ka na erê ya hen na, já nê mê erê ya haw hen né, nijba, dê iyôn a dema, jeré sa erê tôte a tôte.»

³⁷ Menba, Piyêr kôli iyôn ba: «Kelma, wô mi a ené erê tôte a haw hen né ba? Na temare hende kôba, na ma wô sam.»

³⁸ Menba, Jésus uwôli sara iyôn ba: «Na tiri wo já geyé ma wô san ba? Na tu kwôlê a ené kôlem hen: kura a yelé ré tôte menba, já uwôserê tôte subu jeré hônen né.»

14

Jésu na gerê woj erê ligi Ibari a

¹ Menba, Jésus kôlji iyôn ba: «Ermênge kwôlê wôni ré, nijba, ken bi bôrjge sa Emen a men, ken bi bôrjge san a a men.

² Wôsa kini merê yi gap bô iyé Iban a. Hena hena ré na hen iyôn réba, hena ené kelênge wan a ta. En ô wô janê kirij ka gengij sarjge.

³ Aj kirija na erê aj kirija en janange kirij kera nij na, na bulo hera sa perênge naj en, aj bi kirij ka en sa ô merê ya ba, kenbay kôba ka merê ya men.

⁴ Kirij ka na erê ya hen na, ken hônen geré wo ô kirij bay ka hen a men.»

⁵ Menba, Tomas kôli iyôn ba: «Kelma, nini hônen kirij ka já ôrij ya hen né, menba, nijba lê iyen a niné henê geré wo ô ya hen ba?»

⁶ Menba, Jésus kôli iyôn ba: «Nôbi ena geré men, tu kwôlê men, merê tu gap a men. Kwôni a erê ligi Iban a ba, sé si legen né.

⁷ Hena kené hônen ba, ken hônen na Iban men. Aj haw hen ba, ken hônen men, na ken gili a men nij.»

⁸ Menba, Pilip kôli iyôn ba: «Kelma, geléni Iban aj yerni a derêni mera.»

⁹ Menba, Jésus kôli iyôn ba: «Pilip, en mô naj ken nâ ca yen aja jeré kôl jeré hônen ré tôte ba? Kwôni wo gelen nôbi ba, gel na Iban men, menba, li iyen a jeré kôl iyôn ba: «Geléni Iban sôn ba?»

¹⁰ Ju bi bôm sara mega wo ené na yi Iban a men, Iban ré na yen a men ré ba? Kwôlo en kelênge hen na, en kelênge na sa keben né aj Iban wo yi yen a hen na, ôbi a lê angari.

¹¹ Iyôn ba, ken bi bôrjge sa kwôlê wo en kôl iyôn ba: En bijn naj Iban a men, Iban kôba, bijn naj en men hen. Men, hena ré na iyôn né

kôba, ken bi bônge san a, wô kibi anga en li hen.

¹² Na tu kwôlê ené kelênge hen: kwôni wo bi bôri san a na, ôbi a lê anga en li hen men, a hô lê ka dê ka en li hen an sôn, wôsa en ô na ligi Iban a tô.

¹³ An are kêm ka ka engeré nan henen hen na, na lê bêngge an bay ré gelij dampare to Iba Kema sa kibi Kemari.

¹⁴ Hena kené engere ani nan henen na, na lê bêngge.»

Jésu ay tôri diré jén nan Tunu top hendi bô bôré bij bay tôri

¹⁵ «Hena kené geyen ba, ka bê kwôlê sa tôte tijê a men.

¹⁶ An nôbi na uwôlê Iban an ôbi a bêngge hende lê nan ken to dangi bi ré sa mô nan ken yôd nan kuune.

¹⁷ Hende a na Tunu top tu kwôlê to bijné ka sa terare a nà. Bay a geyére ré, wôsa bay gele ré men, bay hône ré a men. Nijba, kenbay ba, ken hône, wôsa hende mô nan ken men, mô bônge a a men.»

¹⁸ «Na dénge kam tijanê ré, nijba, na hera unénge hen ya.

¹⁹ Dê iyôn a menba, bijné ka sa terare a nà, a gelen ré nij, nijba, kenbay ba, ka gelen. Mega wo en mô tu gej hen iyôn na, kenbay kôba ka merê tu gej a men.

²⁰ Wulê bi wo hen na, ka henê wo nibay nan Iban niné yi mega gawra wo pôn iyôn men, kenbay nan en

kôba, nana yi mega gawra wo pôn iyôn men.»

²¹ «Kwôni wo hôn tôte tijê an bi kwôlê sara dô ba, ôbi a puren men, Iban a peréri men, nôbi kôba, na peréri men, na lê an ôbi a henê wo ené na i ba, a men.»

²² Menba, Judas wo na kwoj Iskariyôt ré hen kôli iyôn ba: «Kelma, na iyen a jeré gelé yem béni nibay dîba bij bijné ka sa terare a nà, ré hen ba?»

²³ Menba, Jésus uwôli sara iyôn ba: «Hena kwôni ré geyen ba, a bê kwôlê sa kwôlê wupê men, Iban a geyéri men, nibay nan Iban nijna era unéri an sa bij nan dî a men.

²⁴ Nijba, kwôni wo geyen ré, ba, a bê kwôlê sa kwôlê wupê ré men. An kwôlo ken toy keben a hen na, na kwôlê wupê ré, nijba, na kwo Iban wo joon hen dî.»

²⁵ «Na en kelênge kwôli are bay ka hen kirija na en ban nan ken hen.

²⁶ Hende lê nan ken to na Tunu top hendi bô bôré to Iban a jop nan henen bêngge hen na, hende a gelênge are kêm men, a jebé tôte bônge sa kwôlo kêm wo na en kelênge a hen a men.»

²⁷ «En dénge nan bô jalé wupê, en bêngge bô jalé wupê, en bêngge na môp kwo bijné ka sa terare a nà, bij hen iyôn né. Iyôn ba, ken dî bônge bôn kam ré men, ken sun ré a men.

²⁸ Na ken toy, na en kelênge iyôn ba: «Na erê an

na bulo hera upénge. > Hena kené geyen ba, ka sa lê yi derê wô wo en hô ligi Iban a wôsa ôbi dami dên.

²⁹ Na en kelênge kwôli are bay ka hen ca tumô nij dema bay ré sa tô, aɲ bi kirija are bay ka hen ré sa ba, kené bij bônge sara.

³⁰ Na iyêlê naɲ ken gaɲ cêgê ré nij, wôsa kelma wo sa terare a nà wo na Sidan hen era hen ya.

³¹ Ôbi ôrij naɲ néé san a ré. Nijba, na bé bijé ka sa terare a nà, ré hôn wo ené gey Iban aɲ ené li na aɲga ôbi ré gey ené li hen. Henange ta, na erênge aɲ kirij ka nà.»

15

Jésu a na tô gurô tijaɲɔr

¹ «Ena yi tijaɲɔr toɲ tiri hen men, Iban a na ôbi gemére men.

² Kam kôbi tijaɲɔr to yê ré ba, ôbi dere jô aɲ, nijba, to yê ba, ôbi pane bi ré hô yê damaɲ a.

³ Haw hen kena bijé ka sédelé sa kibi kwôlo na en ulênge béréri hen.

⁴ Hena kené bij naɲ en ba, nôbi ba, kôba na bij naɲ ken men. Hena kôbi tijaɲɔr ré baa yi gurôre a ré ba, a nê mê yê sa kibri bij né, hen iyôn na, kenbay kôba, hena kené bij naɲ en ré ba, ka nê mê lê ani kani ka dôri sa kebrenge ré kwôy hen iyôn men.»

⁵ «Nôbi ena yi tijaɲɔr aɲ kenbay kena kami kôbre. A hena kwôni ré bij naɲ en aɲa nôbi ené bij naɲ dī

a men na, ôbi a lê aɲga dôri damaɲ bij Emen, wôsa hena nôbi ené naɲ ken ré ba, ka lê ani kani sa kebrenge ré.

⁶ Hena kwôni ré bij naɲ en ré ba, bay a uwôli aɲ, môɲ kam kôbi tijaɲɔr to bay na soor aɲ hay menba, bay pô bi bô tare a aɲ uwoyên hen iyôn.

⁷ Hena kené bij naɲ en men, hena kwôlê wupé yi bônge a a men na, engerênge aɲga yôn yôn ka ken gey aɲ ka upé.

⁸ Hena kené li aɲga damaɲ bij Emen na, bay a ayê kibi Iban men, ôbi a, kené yij bay tôn a men tô.

⁹ Mega wo Iban geyen hen iyôn na, nôbi kôba, en geyênge hen iyôn men. Bijge naɲ en, aɲ bi na perênge.

¹⁰ Hena kené bi kwôlê sa tôô tijê ba, na perênge mega wo nôbi en bij kwôlê sa tôô to Iban a, aɲ ôbi puren hen iyôn men.»

¹¹ «En kelênge kwôli are bay ka hen, aɲ bi yi derê wo yi yena hen na, ré yi yerɲge a iyôn men, aɲ bi yi derê wonge bi wo hen ré dô dô cerêd.

¹² Na tôô tijê nôbi a na: <Periɲge yerɲge mega nôbi kôba, en perênge hen iyôn men.>

¹³ Ayê yem bij temare wô sa miljê m na, peré wo dē kwo hen ba, naɲ.

¹⁴ Hena kené li aɲga en ay tôô béngge hen na, kena miljê m.

15 Na uwôgênge manê cêgê ré nij yôd, wôsa kwôni wo na mana na, hôn anğa ôbi iyéyri li hen né. Nôbi en uwôgênge milnên wôsa en gelênge anğa Iban na gelon hen kêm.

16 Na kenbay a dôren né, nijba, na nôbi a terênge an jênge an bi jé lêrengge ré yi kwo dôri kwôy kwôy men, ré yi nan kiniji a men. An bi kirija kené engerij Iban anğa yôn yôn nan henen ba, ôbi ré bênge a men.

17 Tôo to en ay bênge a na: <Perij yernge.> »

Bijé ka sa terare a na kap Jésu nan bijé kari

18 «Hena bijé ka sa terare a na ré derênge yôd na, ken hôn wo bay na ré kapen yôd na hen iyôn men.

19 Hena hena kené na ka sa terare a na ná, sa terare hena ré geyé angare. Nijba, kena ka sa terare a na ré men, en terênge na perê bijé ka sa terare a na na wô bi wo hen ana bay ré derênge yôd hen.

20 Ermênge sa kwôlo na kelênge hen: <Mana a gôlij sa dami wori ré.> Hena bay na ré gelen gusij ba, kenbay kôba, bay a gelênge gusij hen iyôn men, hena bay na ré bi kwôlê sa kwôlê wupê a ba, bay a bê sa kwonje a hen iyôn men.

21 Nijba, bay a lêngge are bay ka kêm hen wô kibi henen, wôsa bay hôn kwo joon hen né.

22 Hena na ené sa ré men, na en kôli kwôlê wo Emen ré a men na, têrij hena ré nanê yirji a. Nijba, haw hen, bay a derê kibriji wô sa têrij toji bij né.

23 Kwôni wo kapen ba, kap na Iban hen men.

24 Hena na ené li perêrji a anğa kwôni na li tumô sa pôn ré hen na, têrij hena né nanê yirji a, nijba, haw hen wo bay gel are bay ka en li hen kôba, bay kapêni nibay nan Iban.

25 Nijba, yi hen iyôn bi kwôlo na lij bô magtubu tôo toji a kôl iyôn ba: <Bay kapen yôd na déj iyôn> hen na, bi ariri ré lij.»

26 Menba, Jésu hô kôli iyôn ba: «Kirija hende lê nan ken to na Tunu toj hendi yêgê sa kwôlê wop tiri bij bijé hen to hena ligi Iban a a sa na, hende a sa derênge kwôlen.»

27 Men, kenbay kôba, ka sa derê kwôlen, wôsa na kena nan en kirija na en ayij tô jé wupê kwôy kemnên kemnên.»

16

1 «Na en kelênge kwôli are bay ka hen, an bi kené dî tô ayê bôo wonje an né.

2 Bay a dagênge bô *iyéy dapare a men, era baa tumô hen na, kwôni a derênge menba, a ermé môj dîré tebe na Emen hen.

3 Bay a lê hen iyôn, wôsa bay hôn Iban ré men, bay hônen nôbi ré a men.

⁴ En kelênge kwôli are bay ka hen, aŋ kirija bay ré sa ba, kené erem mega wo na ené kelênge kwôliji tumô nij. Na en kelênge ca tumô ré, na wô wo na en baa nap ken tô.»

Jé wo Tunu toj hendi bô bôré a lê

⁵ «Haw hen, na herê ligi kwo na joon a hen. Menba, kwôni pôn nêŋ iyôn perêrŋge a hen engeren iyôn ba: <Ju ô na yôn ba>, ré kwôy.

⁶ Na wô wo en kelênge kwôli are bay ka hen, aŋa turnge ré ŋa hen ba?

⁷ Nij na, na kelênge na tu kwôlê: hena ené ô ba, a derê wô sarŋge, wôsa hena ené ô ré ba, hende lê nap ken a era upêŋge ré. Nijba, hena ené ô na, na jop nap tu béŋge.

⁸ Aŋ kirija hende a sa na, hende a gelij bijné ka sa terare a nà, mega wo ermé woji wo gengij sa têrij men, sa lê aŋgaŋ derôre a men, sa jerê kwôlê a a men hen na, ré habij.

⁹ Wôsa kwo gengij sa têrij ba, na wô wo bay bi bôrji san a ré.

¹⁰ Men, kwoŋ lê aŋgaŋ derôre ba, na wô wo na erê ligi Iban a, aŋ ka gelen cêgê ré nij yôd hen.

¹¹ Men, kwo gengij sa jerê kwôlê a ba, na wô wo kelma wo sa terare a nà, bay jô kwôlê sari a nij a men.»

¹² «Kwôlê baa gap wo ré ené kelênge tô, nijba, haw hen en hôn wo ré dê sarŋge.

¹³ Kirija Tunu toj hende yêgê sa kwôlê woŋ tiri bijn bijné hen, a sa na, hende a gelênge tu kwôlê kêŋ, wôsa hende a kelê kwôlê wôni sa kebre ré, nijba, na kwôlo hende toya men, hende a kelênge kwôli aŋga a era hen a men.

¹⁴ Hende a gelij bijné dampare tijê wôsa na kwôlo hende toyo keben a ré kelênge hen.

¹⁵ Are kêŋ ka Iban ôrij hen na, na kapê nôbi men. Na ôbi á, ené kôl hende ré sa kelênge na kwôlo hende toyo keben a hen.»

Bô emê a sa bilij yé yi derê

¹⁶ «Dê a menba, ka gelen ré nij men, sem cêgê menba, ka hô gelen.»

¹⁷ Sa kwôlê bi wo hen a na, bay tôri ka pôni engerij yirji kôl iyôn ba: «<Dê a menba, ka gelen ré nij men, sem cêgê menba, ka hô gelen wôsa en ô na ligi Iban a>, hen ba, bôri na iyeŋ ba?»

¹⁸ Menba, bay hô kôl iyôn ba: «Ba kwôlo ôbi kôl iyôn ba: <Dê a> hen ba, bôri na iyeŋ ba? Wôsa nana hôn bô kwôlê wori bi wo hen né.»

¹⁹ Jêsu hôn wo bay ré gey engereri kwôlê menba, ôbi kôl iyôn ba: «Ken engeren na kwôlê na sa kwo ené kôl iyôn ba: <Dê a menba, ka gelen ré nij men, sem cêgê menba, ka hô gelen hen ba?»

²⁰ Na tu kwôlê ené kelênge hen: ka sômnê men, ka barê men, menba, bijné ka sa terare a nà ba, a merê nap yi

derê. Kenbay ka gelij gusij nijba, gusij tonje hende to hen a sa belij yi derê.

²¹ Kirijna iyore ta yê na, hende gelij gusij wôsa wulê wore nê, nijba, kirijna hende yê kema uwôl tøj nij na, yi derê wo gawra ré yê sa terare a nà hen lere a hende gôrbij sa gusij to na lere hen.

²² Kenbay kôba, haw hen ken gelij gusij nijba, na hô gelênge ka lê yi derê a kwôni wo a derê yi derê wonje bi wo hen ba, naj nij.»

²³ «Wulê bi wo hen a na, ka engeren kwôlê wôni ré kwôy. Na tu kwôlê ené kelênge hen, anja yôj yôj ka ken engerij Iban naj henen na, ôbi a bénge.

²⁴ Kwôy kemnêj kemnêj kôba, ken engere ani naj henen ré tô. Engerênge a ka upé a bi yerêge ré derênge cerêd.»

Jésu gôlij sa nêe wo sa terare a nà

²⁵ «En kelênge kwôli are bay ka kêm hen naj gwsore nij. Nijba, wulêri a nême na, na kelênge na naj gwsore ré nij. Nijba, na kelênge kwôli Iban waj ta.

²⁶ Wulê bi wo hen na, ka engeré are naj henen dîba, na uwôlij Iban are wô sarêge ré nij.

²⁷ Wôsa Iban bi naj yiri geyênge, wôsa ken geyen men, ken bi bôrêge san a mega wo ené hena na ligiri a a men.

²⁸ En hena na ligi Iban a a ené era sa terare a nà. Haw hen, na hena sa terare a nà, herê ligi Iban a.»

²⁹ Bay tôri kôli iyôj ba: «Gel, haw hen ju kôl kwôli Ibam waj a ta men, ju kôl gwsore tôni ré men.

³⁰ Haw hen, nini hôn wo jeré hôn are kêm a kwôlê wo kwôni da engerem tô kôba, ju hôn nij. Na ôbi á, niné bi bôrni sam a wo jeré hena na ligi Ibam a hen.»

³¹ Menba, Jésus uwôlji sara iyôj ba: «Ken hôn nij ba?

³² Wulêri nê, nij wo ka userij a i ba a wayê kwini erê erê a ka dén penen. Nijba, ena penen ré, wôsa Iban na naj en.

³³ Na en kelênge kwôli are bay ka hen, bi kené uwôj bô jalê legen a. Ka gelij gusij sa terare a nà, nijba, ken bu bôrêge iyêre wôsa en gôlij sa nêe wo sa terare a nà nij.»

17

Jésu uwôl Ibari wô sa bay tôri

¹ Kirijna Jésus kôl hen iyôj kô nij menba, ay tiri bôrêj kirij si derômaraj a kôl iyôj ba: «Iban, wulêri nê, nij. Ay kibi Kemam a bi Kemam kôba, ay kem men.

² Wôsa ju biri tôo sa bijné ka sa terare a nà kêm bi ré bijné ka ju biri hen merê wo naj kwini.

³ A naj merê wo naj kwini bi wo hen na, na bi bay ré hônem jôbi Emen waj tiri pôn nêj ham hen men, bay

ré hôn Jésus *Krist wo ju jori hen a men.

⁴ En gel dampare tom sa terare a nà men, en li jé wo na ju bèn kôben a hen kô nij a men.

⁵ Iyôn ba, Iban, haw hen wo ju môrij hen na, ju hô ben dampare tijê to na en baj legem a tumô pa dema tô terare na ré dij tô hen.»

⁶ «Bijé ka sa terare a nà, ka na ju teraji ben hen na, en li kwôy aj bay hôn dampare tom. Bay na kam apa jeré ben hen, ôbi a, bay ré bi kwôlê sa kwôlê wom a hen.

⁷ Aj haw hen, bay hôn mega wo are kêm ka jeré ben hen na, ré hena na legem a.

⁸ Wôsa na kwôlo na ju kelan a ené kôlji men, bay enge bij bôrji sara aj bay hôn dô wo ené hena na legem a tiri men, bay bi bôrji sam a mega wo jôbi a na ré joon a men.»

⁹ «Na wô sarji bay a ené uwôlem hen. En uwôlem na wô sa bijé ka sa terare a nà ré, nijba, wô sa ka ju ben hen, wôsa bay na kam.

¹⁰ Wôsa anga na kapê ba, na kam men, ka na kam ba, na kapê men. Aj bay ré gelij dampare tijê yirji a.

¹¹ Nôbi ena kwo sa terare a nà ré nij, nijba, bay ba, baji sa terare a nà tô, wôsa na herê legem a. Iban wo yi naj jengêri, bijé ka na ju ben hen na, ju gemji naj henem, aj bi bay yi mega gawra wo pôn, mega wo nabay kôba, nana pôn hen iyôn men.

¹² Kirija na en baj naj ci sa terare a nà tô na, na en gemji naj henem. Na en gem ka na ju ben hen dîba, kwôni pôn nêj iyôn kôba, na kay ré. Nijba, na kema woj ôbi mênê pôn hari a kayê, aj bi kwôlo na yi bô magtubu to Emen a hen ré ô naj geréri.

¹³ Aj haw hen wo na herê legem a hen na, en kôl kwôli are bay ka hen wo en baa sa terare a nà tô, bi bay ré uwôrij yi derê wupê mega wo yen nôbi kôba, dôren hen iyôn men.

¹⁴ En kôlji kwôlê wom menba, bijé ka sa terare a nà kajji yôd, wôsa bay li anga bijé ka sa terare a nà li hen né, mega wo nôbi kôba, ena kwo sa terare a nà ré hen iyôn men.

¹⁵ En uwôlen na wo jeré pôrji sa terare a nà ôrij legem a ré tô, nijba, jeré gemji wô wo Sidan woge wô bêji kayê hen dî.

¹⁶ Bay na ka sa terare a nà ré, mega wo nôbi kôba, ena kwo sa terare a nà ré hen iyôn men.

¹⁷ Bi tu kwôlê wom liji bi bay yi bijé ka yi naj jengêrji, wôsa kwôlê wom na, na tu kwôlê.

¹⁸ Mega wo na ju joon perê bijé ka sa terare a nà hen iyôn na, nôbi kôba, en jéji perê bijé ka sa terare a nà hen iyôn men.

¹⁹ En ay yen lij jé bem wô sarji aj bi bay kôba, ré ayij yirji lij jé bem tiri hen iyôn men.»

20 «Na wô sarji bay piniji a ené uwôlem hen né, niŋba, wô sa ka a bê bôrji san a wô kwôlo bay ka ju ben hen a dôrji hen a men.

21 En uwôlem na wo bay kê m ré yi mega gawra wo pôn. Iban, bi bay biŋ pôn naŋ na, mega wo nabay kôba, nana yi môŋ gawra wo pôn hen iyôŋ men, bi bay yi mega gawra wo pôn iyôŋ men. Aŋ bi biŋé ka sa terare a nà ré bi bôrji san a wo jôbi a ré joon hen.

22 Hini emê wo na ju ben hen na, nôbi kôba, en biji men, aŋ bi bay ré biŋ pôn mega wo nabay nana biŋ pôn hen iyôŋ men.

23 Aŋ nôbi naŋ ci niŋa gawra wo pôn mega wo jôbi naŋ en nana gawra wo pôn hen iyôŋ men, aŋ bi bay ré biŋ pôn dô. Ôbi a, biŋé ka sa terare a nà ré henê wo jôbi a na ré joon men, jeré geyji môŋ kwo jeré geyen hen iyôŋ men hen.»

24 «Iban, en gey bi kirij ka ené merê ya hen na, biŋé ka na ju ben hen ré mô ya men, aŋ bi bay ré gel damŋare to na ju ben hen, wôsa ju geyen ca tumô dema tô terare na ré dŋj tô.

25 Iban woŋ ôbi lê aŋaŋ derôre, biŋé ka sa terare a nà na hônem ré, niŋba, nôbi en hônem, aŋ ka na ju ben hen hôn wo jôbi a na ré joon.

26 En li aŋ bay hônem men, na hô lê aŋ bi bay hônem damaŋ a. Aŋ bi geyé wo ju geyen hen na, bi bay kôba, geyiŋ megêrji hen iyôŋ men,

bi nôbi ené biŋ pôn naŋ ci a men.»

18

Kwôli beré wo bay bu Jésus (Mt 26: 47-56, Mk 14: 43-50, Lk 22: 47-50)

1 Kirija Jésus uwôl Emen hen iyôŋ kô niŋ menba, ôbi naŋ bay tôri dŋyji si cêgi tu kam ka bay uwôgeri Sédrôn aŋ bay ô bô yagê wo pôni wo bay baniŋ gurô ya wo yi kirij bay ka hen a.

2 Menba, Judas wo a sa ayê sari hen hôn kirij bay ka hen dô, wôsa Jésus naŋ bay tôri ôrji ya gaŋ gaŋ.

3 Menba, Judas dera as-garŋê naŋ bay gemé *iyéy Emen ka damné kaŋ bay bê kwôbe naŋ *Parisijêŋê a joji hen eraŋ kirij bay ka hen naŋ tare toŋ tô deŋere men, lampa men, aŋaŋ maŋê a men.

4 Jésus hôn aŋga ré sa liri hen, menba, ôbi jera kwiniŋi aŋ kôlji iyôŋ ba: «Ken woge na i ba?»

5 Menba, bay uwôli sara iyôŋ ba: «Nini woge na Jésus wo Najarêt.» Menba, ôbi uwôlji sara iyôŋ ba: «Na nôbi bi a na.»

Judas woŋ ôbi ayê sari hen kôba, naŋ ci ya men.

6 Kirija Jésus kôlji iyôŋ ba: «Na nôbi bi a na», menba, bay hô naŋ cêgeriji aŋ herijji.

7 Jésus hô engeriji iyôŋ ba: «Ken woge na i ba?» Menba, bay kôl iyôŋ ba: «Nini woge na Jésus wo Najarêt.»

⁸ Menba, Jésu hô uwôlji sara iyôn ba: «Ré ené kelênge tumô ré na nôbi bi a ré na ré ba? A hena ré na nôbi a kené wogen ba, kamaŋ ka hen ba, ken dji ô anğaji.»

⁹ Ôbi kôl hen iyôn bi kwôlo na ré lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Ka na ju ben hen na, kwôni pôn nêŋ iyôn kôba, kay ré hen na, ariri ré lij.»

¹⁰ Simô Piyêr wo ôriŋ naŋ yebere toŋ kaskar to kôbri a hen, dô diŋ maa mana wo pôni wo *dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe woŋ gusurô jô. Mana bi wo bay di mari jô hen na, hini na Malkus.

¹¹ Menba, Jésu kôliŋ Piyêr iyôn ba: «Dôbe yebere tom hôriŋ bô sabare a. Ju gey bi ené geliŋ gusiŋ to Iban na dji gengiŋ san hen né ba?»

Bay ôriŋ naŋ Jésu biŋ Aan dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe

(Mt 26: 57-58, Mk 14: 53-54, Lk 22: 54)

¹² Menba, asgarŋê naŋ dami woŋi men, bay gemé iyéy Emen a men beroji Jésu aŋ harêri naŋ gaŋne.

¹³ Menba, tumô ba, bay ôriŋ naŋ dji iyé Aan a wo na môy Kayib woŋ dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe bô elê bi wo hen a hen.

¹⁴ Men, na Kayib bi a na kôliŋ damné ka Jubnê iyôn ba: «Hena gawra pôn ré ma wô sa biŋé ka sa ira ba, dô hen.»

Piyêr uwôser dîré hôn Jésu ré

(Mt 26: 69-70, Mk 14: 66-68, Lk 22: 53-57)

¹⁵ Simô Piyêr naŋ ôbi tô Jésu wo pôni kôbiji tô Jésu. Ôbi tô Jésu wo pôni bi wo hen na, dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe hônî dô. Na ôbi á, bay ré dîri ô naŋ Jésu ira derô haba wo dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe bi wo hen a hen.

¹⁶ Niŋba, Piyêr ba, d̄ebo baa nô kibi geré. Menba, ôbi tô Jésu bi wo hen so sa iyêl naŋ iyore to gem kibi geré hen menba, hende dji Piyêr ô ira men.

¹⁷ Hende gemé kibi geré hende to hen engeriŋ Piyêr iyôn ba: «Jôbi ju na ôbi tô gawra bi wo hen men, ré ba?» Menba, ôbi kôle iyôn ba: «Eŋ eŋ, ena ôbi tôri ré.»

¹⁸ Kelanê dii menba, bay jé naŋ bay gemé iyéy Emen hen lamji tare iyêbe. Menba, Piyêr kôba, era sa iyêbe naŋ ci men.

Kwôlo dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe engeriŋ Jésu

(Mt 26: 59-66, Mk 14: 55-64, Lk 22: 66-71)

¹⁹ Dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe engeriŋ Jésu kwôlê gengiŋ sa bay tôri men, sa ari gelé kari a men.

²⁰ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «En kôl kwôlê wupê tu wolé men, en geliŋ biŋé are bô *iyéy dapare a men, bô iyéy Emen a men, kirij ka Jubnê kêm dap ya

hen a men díba, en li ani kani naŋ uwôbê ré.

²¹ Wô mi a jeré engeren ba? Engeriŋ biŋé ka na toy kwôlo na en dô hen. Wôsa bay hôn kwôlê bi wo na en dôrji hen.»

²² Kirija Jésu kôl hen iyôn menba, ôbi gemé iyéy Emen wo pôni kwo ré debe kwa hen di Jésu tô mari a aŋ kôli iyôn ba: «Na hen iyôn a jeré uwôliŋ dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe kwôlê sara hen ba?»

²³ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Hena ené iyêl habiŋ ba, ju gelen kwôlê bi wo en iyêl habiŋ hen. A hena kwôlo ené iyêl hen na tiri ba, wô mi a jeré dên ba?»

²⁴ Menba, Aan jéŋ naŋ Jésu naŋ kôbri wo ré hariŋ biŋ dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe Kayib.

Piyêr hô kôl díré hôn Jésu ré

(Mt 26: 71-75, Mk 14: 69-72, Lk 22: 58-62)

²⁵ Kirij bay ka hen na, Piyêr debe iyêbe tare tori hende to hen baa ya menba, kwôni wo pôni engereri iyôn ba: «Jôbi kôba ju na peré bay tô gawra bi wo hen men ré ba?» Menba, Piyêr uwôser kôl iyôn ba: «En eŋ, ena ôbi tôri ré.»

²⁶ Mana wo dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe wo pôni na gôbri kwo Piyêr na di mari jô hen kôli iyôn ba: «Kamaŋ, na gelem bô yagê a naŋ dí ré ba?»

²⁷ Nijba, Piyêr hô uwôser a menba, kirij bay ka hen na, kura yel.

*Bay ôriŋ naŋ Jésu biŋ kelma *Pilát*

(Mt 27: 1-2, 11-14, Mk 15: 1-5, Lk 23: 1-5)

²⁸ Tô kirij cud menba, bay henaŋ naŋ Jésu iyé Kayib a ôriŋ iyé ôbi emé sa iyére woŋ Rômê wo bay uwôgeri Pilát hen. Nijba, damné ka Jubnê ôrji ira ré wôsa Pilát na Jub ré, wôsa erê iyé kwôni na Jub ré na, a lê aŋ bay a kagemê. Bay gey bi yirji ré *kagem né, bi ciré ômiŋ geserê *Pak.

²⁹ Na ôbi á, ôbi emé sa iyére Pilát ré so nô dema ré sa uwonji hen. Kirija ôbi sa menba, engeriji iyôn ba: «Na kwôli mi a kené uwôl sa gawra bi wo hen a ba?»

³⁰ Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Hena gawra bi wo hen henaŋ ré li habré wôni ré ba, henaŋ niné eraŋ naŋ dí tumôm a ba?»

³¹ Menba, Pilát uwôlji sara iyôn ba: «Berengeri ken ôriŋ aŋ kenbay ken ô jeré kwôlê sari a naŋ tôo tonge.» Menba, bay hô uwôli sara iyôn ba: «Kenbay kaŋ Rômê ken kelêni niné uwôliŋ kwôni kwôlê woŋ temare sari a ré.»

³² Na hen iyôn aŋa kwôlo Jésu na kôl gengiŋ sa geré temayri to díré ma hen, ariri ré liŋ hen.

³³ Menba, Pilát bul hô ira ô uwôgê Jésu aŋ engereri iyôn ba: «Ju na kelma wo Jubnê bi ba?»

³⁴ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Kwôlo ju engeren hen, na kwo jôbi a ermé hen iyôn laba, na kwôni a kôlen hen iyôn gengij san dī ba?»

³⁵ Menba, Pilat uwôli sara iyôn ba: «Nôbi ena Jub ba? Na yênem kam naɗi damné kaɗi bay bê kwôbe a eraɗi naɗi ju ben. Nijba, ju la na mi ba?»

³⁶ Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Emê iyére tijê na to sa terare a nà ré. Hen apa emê iyére tijê henaɗi ré na to sa terare a nà ná, henaɗi manê kaɗi henaɗi ré karé maɗi wô san aɗi bi bay ré buren biji damné ka Jubné ré. Nijba, na hen iyôn né, wôsa emê iyére tijê na to sa terare a nà ré.»

³⁷ Menba, Pilat hô engereri iyôn ba: «Iyôn ba, ju na kelma dê?» Menba, Jésu uwôli sara iyôn ba: «Na ôbi, a jeré kôl hen, ena Kelma. Nôbi en yêɗi aɗi en era sa terare a nà wô deré kwôli tu kwôlê aɗi bijé kêm ka na ka tu kwôlê hen na, bay toy kwôlê wupê bi wo hen.»

³⁸ Menba, Pilat hô engerij Jésu iyôn ba: «Tu kwôlê ba, na mi ba?»

Bay uwôl kwôli temare sa Jésu a

(Mt 27: 15-31, Mk 15: 6-20, Lk 23: 13-25)

Cêgi kwôlê bi wo hen menba, ôbi hena hô si nô ô upé Jubné aɗi kôlji iyôn ba: «Ken toy, nôbi en uwôn kwôlê wôni wo na berij gawra bi wo hen né.

³⁹ Nijba, naɗi hara wonje na, en uwôl dangay pôn pôn ta béɗge kwôy kwôy naɗi geserê Pak hen ba, ken gey bi ené uwôl kelma wo Jubné ta béɗge ba?»

⁴⁰ Menba, bay ka gura naɗi kwônêrji iyôn ba: «Nini gey ré, ulêni Barabas ta dī.» Men né, Barabas bi wo hen na, na bandi men.

19

¹ Menba, *Pilat ay tôô bi bay ré yêmnê Jésu naɗi tinêre.

² Asgarjê gaa jabga wonj kenare naɗi gesem aɗi dôbri sari a men, bay dôbri bargay kaɗi kenare ka sêyi yiri a a men.

³ Menba, bay uso dfa ligiri a aɗi kôli iyôn ba: «Dosé tom kelma wo Jubné» men, bay sêri tô mari a men.

⁴ Menba, Pilat hô so nô aɗi kôlji Jubné iyôn ba: «Gelêɗge, en saɗi naɗi dī nô béɗge bi kené hôn mega wo ené uwôn kwôlê wôni wo habij yiri a ré.»

⁵ Jésu so naɗi jabga wonj kenare wonj gesem naɗi bargay ka sêyi kaɗi kenare ka bay ré tôbri yiri a hen. Menba, Pilat kôl iyôn ba: «Gelêɗge, gawra bi a hen.»

⁶ Kirija damné kaɗi bay bê kwôbe naɗi bay gemêrji gili hen iyôn menba, bay bi gura kôl iyôn ba: «Béringeri sa gurô tagelê, béringeri sa gurô tagelê.» Menba, Pilat kôlji iyôn ba: «Kenbay ken biri aɗi ken ô bééri sa gurô tagelê dība, nôbi en uwôn

ani kani ka ôbi li ka habijp né.»

7 Menba, Jubnê uwôli sara iyôn ba: «Nibay nini ôrijp nap tôte toni ya ap nap tôte toni hende to hen na, nija deréri, wôsa ôbi kôl dîré na Kema Emen.»

8 Kirijna Pilat toy kwôlê bi wo hen iyôn menba, harê hô liri damañ a.

9 Ôbi hô kini merêri a ap engerijp Jêsu iyôn ba: «Jôbi ju na gawra wo yôn ba?»

Nijba, Jêsu uwôli kwôlê wôni sara ré.

10 Menba, Pilat kôli iyôn ba: «Na nôbi a jeré wômen tôñ hen ba? Ju hôn mega wo ené ôrijp nap néé wop béremare sa gurô tagelê men, kwop uwôlemare ta a men iyôn né ba?»

11 Menba, Jêsu uwôli sara iyôn ba: «Hen apa Emen henañ ré bem néé bi wo hen ré ba, henañ jeré ôrijp nap néé wôni san a ré kwôy. Na ôbi á, kirijna kwo ré beren bem hen na, ôbi li na têrijp to dami dêm.»

12 Kirijp bay ka hen na, Pilat woge geré dîré ulêri ta. Nijba, Jubnê ka gura kôl iyôn ba: «Hena jeré uwôli ta ba, ju na melap kelma wo dami *Sésar ré kwôy. Kwôni wo li yiri môñ kelma iyôn na, ôbi na ôbi bayi Sésar.»

13 Kirijna Pilat toy kwôlê bi wo hen iyôn menba, ôbi sop nap Jêsu nô ap ô merê kirijp jeré kwôlê ka bay uwôl dañne ya ka bay uwôgeji nap hébre «Gabata» hen.

14 Na wulê wop beré sa têê geserê *Pak. Tare dèbu dîñne nijp menba, Pilat kôlijp Jubnê iyôn ba: «Gelénge, kelma wonge bi.»

15 Nijba, Jubnê bi gura kôl kibrijp pôn hóm iyôn ba: «Diri, diri, bééri sa gurô tagelê.» Menba, Pilat kôlijp iyôn ba:

«Kelma wonge bi a kené gey bi nôbi ené bééri sa gurô tagelê hen ba?» Menba, damné kap bay bê kwôbe kôl iyôn ba: «Kelma woni na Sésar pôn nêñ hari.»

16 Menba, ôbi nôge Jêsu biji bi bay ré ô bééri sa gurô tagelê.

Bay bér Jêsu sa gurô tagelê

(Mt 27: 32-44, Mk 15: 21-32, Lk 23: 26-43)

Menba, bay biri ôrijp.

17 Jêsu ay gurô tagelê wori ap sap kirijp ka bay uwôgeji ibé sa gawra ka nap kibi hébre ba bay uwôgeji Gwôlgwota hen.

18 Na kirijp bay ka hen a apa bay ré bééri sa gurô tagelê ya nap bîné ka pôni wôô. Kwo pôni sa kôbri gusurô men, kwo pôni sa kôbri maa men ap Jêsu derôrji a.

19 Pilat dî are yi gurô ap di ta sa gurô tagelê wo Jêsu a ap kôl iyôn ba: «Jêsu wo Najarêt, kelma wo Jubnê.»

20 Jubnê kwône dênse kwôlê bi wo hen wôsa kirijp ka bay bérrijp Jêsu ya hen na, da nap iyére. Ap are bay ka bay li di ta hen na, na nap

kibi hébre men, kibi latên men, kibi grêk a men.

²¹ Damné ka bay bê kwôbe ka Jubnê kôlij Pilat iyôn ba: «Di ‹Na kelma wo Jubnê› ré nijba, ju dî ‹Ôbi ré kôl iyôn ba: ‹Ena kelma wo Jubnê.› › »

²² Menba, Pilat uwôlji sara iyôn ba: «Anğa en dî tôn da nij na, yi na yériji.»

²³ Kirija asgarjê bér Jésu kô nij menba, bay pô bargay kari soderé kirij pôrbu aņ cénji. Bay ay bargay kari kaņ kabrêri ka yêngi ka tu seņrêrji naņ aņ na kibi bargay pôn nêj hena ta kwôy era tôn.

²⁴ Menba, bay kôl iyôn ba: «Na yêgerênge ré nijba, na jibij jala terê gelé na i a beré ba?» Aņ bi kwôlo na lij bô magtubu to Emen a hen, ariri ré lij. Magtubu hende to hen kôl iyôn ba: «Bay cén bargay kaņê men, kaņ kabrên bay jibij jala terê a men.» Na hen iyôn a asgarjê ré li hen.

²⁵ Da kwa gurô tagelê wo Jésu a na, yori naņ yêre debiji ya, Mari toņ tam Klopas men, Mari to Magdala a men.

²⁶ Kirija Jésu gel yori men, gel ôbi tôri wo ôbi geyri gaņ hen debi kware a men na, ôbi kôle iyôn ba: «Yon, gel, kemarê a hen nij.»

²⁷ Men, ôbi kôlij ôbi tôri bi wo hen iyôn ba: «Gel, na yom a hen.» Ayij tôri wulê

bi wo hen na, ôbi ôrij naņ tu iyére tori.

Temay Jésu

(Mt 27: 45-56, Mk 15: 33-41, Lk 23: 43-49)

²⁸ Cêgeri wori menba, Jésu hôn wo are kêm ré kô nij menba, kôl iyôn ba: «Kam dêên.» Aņ bi kwôlo lij bô magtubu to Emen hen na, ré bij.

²⁹ Kirij bay ka hen na, baņa gerêngê wo pôni yi naņ kam tijador ka bay uwôgeji binêger hen bô. Asgarjê dôbe jaa bô a aņ dôbe kibi gurô wo bay uwôgeri *hisôp hen aņ uson sa dôbri kibri a.

³⁰ Kirija Jésu yi kam ka gerangi bay ka hen menba, ôbi kôl iyôn ba: «Kibi are kêm derij nij.»

Menba, ôbi di sari tôn menba, kibri wôm hari nij.

³¹ Kirij bay ka hen na, na wulê woņ janê sa tê kwô woņ emê *sa merê ta a menba, Jubnê hare wô wo temay Jésu naņ gawrê ka wôo hen maa ré yé kwôy sé sa sa merê ta, wôsa sa merê ta na, na sa to dami. Menba, bay ô engeré Pilat ré pôy têrji aņ bi bay ré ma lew aņ ré tô temayriji bi tôn.

³² Bijé ka bay bérji naņ Jésu hen na, asgarjê sa pôy têrji wôo kêm.

³³ Kirija bay sa sa Jésu a menba, bay gel wo ôbi ré ma nij menba, bay dî piyê têri ba, mera.

³⁴ Asgar wo pôni jebu kabrê Jésu naņ yêre menba,

kirij bay ka hen na, kwôbe naj kam so.

³⁵ Kwo gel are bay ka hen na, dô kwôliji aj kwôlê wori bi wo hen na tiri men, ôbi hôn wo diré kôl na tu kwôlê men, diré kôl hen iyôn bi kenbay kôba, kené bij bônge sara men.

³⁶ Are bay ka hen yi hen iyôn bi magtubu to Emen ré ô naj gerére magtubu hende to hen na kôl iyôn ba: «Ibéri wôni pôn nêj iyôn kôba, a bôn né.»

³⁷ Men, magtubu hende to hen hô kôl iyôn ba: «Bay a sa gelé kwo bay na cibri hen a men.»

Si Josêp naj Nikwodêm em Jésus

(Mt 27: 57-61, Mk 15: 42-47, Lk 23: 50-56)

³⁸ Cêgê menba, Josêp wo Arimaté woñ ôbi ayê bôb hen era sa engere Pilat diré erê ayê temay Jésus, wôsa ôbi na ôbi tô Jésus nijba, na naj jalê, wôsa ôbi harij Jubnê. Pilat dege naj dî sara dema ôbi ré ô ayê temay Jésus ôrij tô.

³⁹ Nikwodêm wo na ô naj yoyre ô uné Jésus hen era naj ider wo dîné dô wo bay li naj *miir men, alowês a men hen comlé tôre subu.

⁴⁰ Si Josêp naj Nikwodêm ayji temay Jésus lêgere naj kibi bargay ka bay yêgeré men wuse ider sari a men mega wo Jubnê liirij hen iyôn.

⁴¹ Kirijna bay na bérin Jésus ya hen na, na da kwa kini banê gurô aj kirij bay ka hen na, kampê ka kôrbi ka bay kerge bô keram a ka bay emij kwôni ya sa pôn né hen yi ya.

⁴² Na bô kampê bay ka hen a bay ré emij Jésus ya, wôsa na kampê ka yi da naj kirij ka bay na bééri ya hen. Wôsa Jubnê bu sa têe anga gengij sa sa merê ta.

20

Jésu ji si kampê

(Mt 28: 1-8, Mk 16: 1-8, Lk 24: 1-12)

¹ Naj sa demas tô kirij cud wo kirij baa hendu durum durum tô menba, Mari to Magdala ô sa kampê. Menba, hende gel kulmaj keram wo bay na ligij kibi kampê hen gerngij yi wolé.

² Hende ge ô uné Simô Piyêr naj ôbi tô Jésus wo pôni wo Jésus geyri gap hen aj kôlji iyôn ba: «Bay dô Kelma kampê ôrij ajê aj nini hôn kirij ka bay uwôli ya hen né.»

³ Piyêr naj ôbi tô Jésus wo pôni bi wo hen siji gerji ô sa kampê.

⁴ Menba, bay gerji wô bem nijba, ôbi tôri wo pôni bi wo hen ge gôlij Piyêr aj bij sa kampê tumô.

⁵ Ôbi denge tôn kôbe bô kampê menba, gel na kibi bargay ka bay na lêgerij

Jésu hen, a yé tòn mera. Nijba, ôbi si bô kampê ré.

⁶ Simô Piyêr wo guro cêgeri a tòn tòn hen sa menba, si bô kampê menba, gel na kibi bargay a yé tòn mera.

⁷ Men, bargay ka bay na lêgerij sa Jésus hen, lêgerij yi wolé piniji dîba, yi naŋ ka bay na lêgerij yiri hen né.

⁸ Menba, ôbi tô Jésus wo ré guro sa tumô hen si bô kampê aŋ gel menba, ôbi bi bôri sara.

⁹ Wôsa kwôlo na lip bô magtubu to Emen a wo Jésus ré jê sé kampê hen na, kwôy saŋ wulê bi wo hen na, bay tôri na hôn ré tô tô.

¹⁰ Menba, bay tô Jésus bay ka wôo hen bilji hô ij.

Jésu si sa Mari to Magdala

(Mt 28: 9-10, Mk 16: 9-11)

¹¹ Nijba, Mari ðebe nô kibi kampê sôm. Kirijna hende sôm dîbij iyôn menba, deŋge tòn jél bô kampê.

¹² Menba, hende gel *manê ka derômaraj a wôo ka tôbe bargay ka bôri môrji kirij ka bay na uwôlij Jésus ya hen, kwo pôn si sari men, kwo pôn si cêbêri men.

¹³ Menba, bay kôle iyôn ba: «Iyore, wô mi a meré sôm ba?» Menba, hende uwôlji sara iyôn ba: «Wôsa bay dô temay Kelma wupê aŋ en hôn kirij ka bay uwôli ya hen né.»

¹⁴ Kirijna hende kôl hen iyôn menba, bare cêgere menba, gel Jésus ðebe hen

nijba, hende hôn wo ré na Jésus ré.

¹⁵ Menba, Jésus kôle iyôn ba: «Iyore wô mi a meré sôm ba? Mu woge na i ba?» Menba, hende kôl yaŋ ba, ré na ôbi gemé kini banê gurô bi wo hen menba, hende kôli iyôn ba: «Gawra, hena ré na jôbi a ré ayêri ôrij wolé ba, ju kôlen na erê ô ayêri.»

¹⁶ Menba, Jésus uwôgere: «Mari», menba, hende bul aŋ uwôgeri: «*Raboni», naŋ kibi hébre bôri na ôbi gelij bijé are.

¹⁷ Menba, Jésus kôle iyôn ba: «Heben né wôsa en ô ta ligi Iban a ré tô. Nijba, ô mu ô upé yênen aŋ mu kôlji iyôn ba, ené erê ta ligi Iban a wo na Ibareŋge kenbay men, ligi Emen wupê a wo na Emen wonge kenbay men hen.»

¹⁸ Menba, Mari to Magdala ô kôlij bay tô Jésus wo teré gelo Kelma aŋ hende kôlji kwôlo ôbi ré kelare hen.

Jésu si sa bay tôri a
(Mt 28: 16-20, Mk 16: 14-18, Lk 24: 36-49)

¹⁹ Perare to demas hende to hen na, bay tôri daŋji mô bô ira aŋ legeji kermij dô sarji a, wôsa bay harij Jubê. Menba, Jésus so ðebe derôrji a aŋ kôlji iyôn ba: «Bi bô jalê wo Emen baa naŋ ken.»

²⁰ Kirijna ôbi kôl hen iyôn menba, ôbi gelji hôlmê iyare to kôbri men, kwa bôri a men. Kirijna bay tôri gili hen iyôn menba, yirji dôrji damaŋ.

21 Menba, Jésu hô kôlji iyôn ba: «Bi bô jalê baa ré ken. Mega wo Iban na joon hen na, nôbi kôba, en jéngge men.»

22 Kirijna ôbi kôl hen iyôn kô nij menba, ôbi dô bul wo dami sarji a an kôlji iyôn ba: «Engéngge Tunu toj hendi bô bôre.»

23 Bijé ka ka dé bônge jalê sa têrij toji a hen na, Emen kôba, a dé bôri jalê sa têrij toji a men, ka ken di bônge jal têrij toji a ré hen na, Emen kôba, a dé bôri jalê sa têrij toji a ré men.»

Kwôlo Jésu kôlij Tomas

24 Tomas ôbi tôri wo pôni perê ka môj kibi wôo wo bay uwôgeri Kerma hen ré nan kirijna Jésu ré sijn sa megêri a hen.

25 Tô megêri ka baa hen kôli iyôn ba: «Nini gel Kelma.» Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Hena ené gel kôbri wo bay na di nan pôndé hen né men, hena ené dôbe kôben hôlmê iyare to kôbri a hen ré men, hena ené dôbe kôben kwa kabrêri ka bay na cubu nan dargaw hen né a men na, na bê bôn sara ré kwôy.»

26 Wulê marge cêgê menba, bay tô Jésu hô danji bô ira menba, Tomas nan ci nij. Kermijn ligirijn ta menba, Jésu so debe derôri a an kôl iyôn ba: «Bi bô jalê baa ré ken.»

27 Menba, ôbi kôlij Tomas iyôn ba: «Eran nan kôbem na an ju hamijn hôlmê iyare to kôben a men, uson nan

kôm na an ju hamijn hôlmê iyare to kwa kabrên a hen a men, an ju di narê kwôlé wom baa an ju bi bôm sara.»

28 Menba, Tomas uwôli sara iyôn ba: «Kelma wupê, Emen wupê.»

29 Menba, Jésu kôli iyôn ba: «Na wô gelé wo ju gelen hen ana jeré bi bôm sara hen. Nijba, bijé ka gelen né an bi bôri san a hen na, yirji a dôri.»

30 Jésu hô li angan giné ka gay gay kwône a tu bay tôri a nijba, kwôlij kôlij bô magtubu a na ré.

31 Nijba, are bay ka hen lij bô magtubu a hen iyôn, bi kené bi bônge sara mega wo Jésu ré na *Krist Kema Emen an hena kené bi bônge sari a ba, kené môrij tu gejn sa kibri.

21

Jésu si sa bay tôri ka jurgem a hen kibi cér wo bay uwôgeri Tibériyad hen

1 Cêgê menba, Jésu hô si sa bay tôri a kibi cér wo Tibériyad a. Geré sé wo ôbi sijn sarji a bi a na.

2 Wulê wo pôni na, Simô Piyêr men, Tomas wouj Kerma hen men, Nataniyéll wo Kana bô emê wo Galilé a nan kam Jébédé men, bay tô Jésu ka pôni wôo a men bay kêm danji kirijn pôn.

3 Simô Piyêr kôlji iyôn ba: «Na erê uré.»

Menba, bay kôli iyôn ba: «Nibay kôba, nijna erê nan ju men.»

Menba, bay si ô aɲ ɗayji bô bato a ôrji uré. Yoyre hende to hen na, bay fu kuyê kani pôn nêɲ iyôn né kwôy.

⁴ Tô kirijɲ pulôl menba, Jêsu ɗebu kibi cér a nijba, bay tôri hôn wo ré na ôbi ré.

⁵ Menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Kam manê, ken fu kuyê kani ré ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Nini fu ani ré kwôy.»

⁶ Menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Bêɲge bera si sa kôbi gusurô hen iyôn aɲ ka upé kuyê.»

Bay uwôl bera menba, bay nêɲ wurére ta bijɲ ré nij, wô kuyê ka mêy ka bay pera hen.

⁷ Menba, ôbi tô Jêsu wo Jêsu geyri gaɲ hen kôlijɲ Piyêr iyôn ba: «Na Kelma.» Menba, kirijɲa Simô Piyêr toy wo ré na Kelma hen iyôn menba, ôbi hô dôbe bargay ka ôbi ré harijɲ tô bôri urijɲ hen aɲ, neɲgere kurijɲ kam a.

⁸ Tô bay tô Jêsu ka baa hen jubo bato wuroɲ kuyê ka wôn bera hen eraɲ guba cér a, wôsa bay ré na mêter arew naɲ guba cér.

⁹ Kirijɲa bay sa bijɲ guba menba, bay gel deseri tare to kuyê jéɛɲ sara naɲ mapa yé kwa a menba, Jêsu kôlji iyôn ba:

¹⁰ «Eranɲe naɲ kuyê ka ken pera hen dê iyôn.»

¹¹ Simô Piyêr ɗay bô bato a aɲ wuro bera to kuyê ka damné arew naɲ tôre bay kibi subu wôn bô ta hen tôn,

bi wo kuyê wôn bera kêm hen kôba, hende yêgerijɲ ré kwôy.

¹² Menba, Jêsu kôlji iyôn ba: «Eranɲe ken sa ôm.» Nijba, ôbi tôri wôni pôn iyôn kôba, nêɲ enɲeréri iyôn ba: «Ju na i ba ré.» Wôsa bay hôn wo ré na Kelma nijɲ.

¹³ Menba, Jêsu uso ɗa aɲ ay mapa aɲ biji men, hô pô kuyê biji a men.

¹⁴ Hen a ba, na têê subu tori wo Jêsu sijn sa bay tôri a kirijɲa ôbi jijn sijn kamɲê hen.

Jêsu iyêl naɲ Piyêr

¹⁵ Kirijɲa bay ôm are kô nij menba, Jêsu enɲerijɲ Simô Piyêr iyôn ba: «Simô kema Ja, ju geyen gôlijɲ kamaɲ ka baa hen ba?» Menba, Simô Piyêr uwôli sara iyôn ba: «Ew Kelma, ju hôn wo ené geyem.» Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Iyôn ba, ju abe kam gamgê kaɲê ben.»

¹⁶ Jêsu hô enɲereri wo têê wôô wori iyôn ba: «Simô kema Ja, ju geyen ba?» Menba, Piyêr uwôli sara iyôn ba: «Ew Kelma, ju hôn wo ené geyem.» Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Iyôn ba, ju gem gamgê kaɲê ben.»

¹⁷ Jêsu hô enɲereri wo têê subi iyôn ba: «Simô kema Ja, ju geyen ba?» Menba, tu Piyêr li na wô enɲeré wo Jêsu ré enɲereri têê subu iyôn ba: «Ju geyen ba?» hen. Menba, ôbi uwôli sara iyôn ba: «Kelma, ju hôn are kêm men, ju hôn wo ené geyem a men.» Menba, Jêsu kôli iyôn

ba: «Iyôn ba, ju abe gamgê kañê ben.

¹⁸ Na tu kwôlê a ené kôlem hen: Kirijna na ju bañ mana tô na, jôbi a na harê tô bôm wom nañ kôm men, ju ô kirij ka bôm jôbi a na geyé a men. Nijba, kirijna já halê na, já perê kôm ta aña na kwôni wo ðangi a harem tô bôm aña a ayem ôrij kirij ka bôm gey ré a hen.»

¹⁹ Ôbi kôl hen iyôn ðiré gelij temare to Piyêr ré sa ma hen aña ré na temare to ré sa ulê hini emê sa Emen. Kirijna Jêsu kôl hen iyôn kô nij menba, ôbi kôlij Piyêr iyôn ba: «Era tôn a.»

²⁰ Kirijna Piyêr bare cêgeri menba, ôbi gel ôbi tô Jêsu wo Jêsu geyri gañ hen era tôrji a. Na ôbi a na yé kabrê Jêsu a kibi emê aña na engereri iyôn ba: «Kelma, na i bi a ayê sam hen ba?»

²¹ Kirijna Piyêr gili menba, ôbi kôlij Jêsu iyôn ba: «Kelma, a kwo na ba, na mi a sa sari a men ba?»

²² Menba, Jêsu kôli iyôn ba: «Hena ené gey bi ôbi ré mô geñ kwôy wo ené buloñ herañ ba, dôlem jôbi iyeñ ba? Jôbi ju era tôn a.»

²³ Sa kwôlê bi wo hen a na, bay ayê bôô kôl iyôn ba, ôbi tô Jêsu bi wo hen ré ma ré. Nijba, Jêsu na kôlij Piyêr mega wo ôbi tôri bi wo hen ré ma ré ré, nijba, Jêsu na kôli na iyôn ba: «Hena ené gey bi ôbi ré ma ré kwôy wo na buloñ herañ ba, dôlem jôbi iyeñ ba?»

²⁴ Na ôbi tô Jêsu wo Jêsu geyri gañ bi a derê kwôli are bay ka hen men, na ôbi a lê bô magtubu hende to na hen a men. Aña nini hôn wo kwôlê bi wo ôbi ré dô hen na, ré na tiri.

²⁵ Jêsu hô li aña ðangi kwône a. Aña hena bay ré gey ciré derê kwôliji pôn pôn kêm bô magtubu a ba, kirij ka bay ré bij magtubu hende to hen ba, ré nañê sa terare nâ.

Magtubu to Jé lê bay jé to Luk li Kwôlo kôl kwôli magtubu to Luk li hen

Magtubu to Jé lê bay jé na, na magtubu to jôgijî wôô to Luk li. Bô to tumô a to na Kwôlo Dôri hen na, ôbi na kôl na kwôli anɔa Jésu na li kirijîa ôbi na baɔ sa terare a nà mera. Ayijî tôri sa ayê wo Emen ayri hôrijî derômaran a (Sapitre 1: 11) men, merê wo ôbi mô perê bay tôri a hen ba, yi gay nij. Wôsa bay gili naɔ tirji na iyônɔ ré nij.

Na hen iyônɔ a, magtubu Jé lê bay jé ré kôl wô dé tô dapare to bay ayê bôô hen. Jésu mô perêrji a naɔ tini to li jé bô bay ayê bôô a hen. Ôbi kôl kwôli dapare to bay ayê bôô ka na Jubnê hen (naɔ *ôbi jé Piyêr) Jérusalêm a men, bijné ka na Jubnê ré ka Antiyôk a men, Kworênt a men, Pilip a a men. Kwôli kergare toɔj ulê béré to *ôbi jé Pol men, gusijî to dapare hende to kôrbi hende to hen men, kwôli janê wo bay ayê bôô bay ka hen jan kwôlé woji bi wo hen naɔ néé wo Tini Kelma men hen.

Luk dêɔse magtubu kwône dema, ré lijî magtubu to Jé lê bay jé hen tô. Perê magtubu hende to ôbi dêɔse hen na, tori toɔj yiri to ôbi li sa pôn pôn hen. Kirijîa

ôbi kôl kwôli kergare toji to bay hena Trowas wô erê Pilip a hen na, ôbi ôm nini nini gel wo ôbi ré ya men (Sapitre 16:10-40), kergare toji hende to hen ôrijî naɔ ci kwôy bijn Jérusalêm, aɔ na ya hende to hen a, bay ré bu Pol (Sapitre 20: 5 - 21: 18) men, hena wo bay hena Sésaré wô erê Rôm aɔ Pol li elê wôô ya hen, dema bay ré jô kwôlé sari a tô (Sapitre 27-28).

Anɔa tumô ba, Luk kôl kwôli soderé wo diré soderé magtubu tori hende to hen tôɔj (Sapitre 1:8) men, kwôli dé tô dapare to bay ayê bôô Jérusalêm a cêgi ayê wo Emen ay Jésu hôrijî derômaran a hen (Sapitre 1:1 - 8: 3) men, kwôli béré Kwôlo Dôri wo ôm gôrijî sa iyére (Sapitre 8: 4 - 12: 25) men, ôm perê bijné ka kibi cér Méditérané men, ôm kwôy bijn Rôm iyére to dami to bô emê wo sa terare a nà (Sapitre 13 - 28: 31).

Béré Kwôlo Dôri bi wo hen, ôm naɔ kirijî kirijî sa terare a nà ná sa kibi derê kwôlé wo bay jé men, kwôli kelêrji tumô bijné a a men. Kwôli Jésu wo bay dô bijn bijné kê m hen na, (Jubnê men, bijné ka na Jubnê ré hen men) na, Jésu bi wo na mô sa iyé Palistin a hen. Tunu toɔj hendi bô bôré yêge sa Jésu bijn tôri kwôy kwôy men, sa kwôli kelêri men, sa jé lêri a men.

Kwôli anɔa kôlijî bô magtubu to Jé lê bay jé a nà ná, na kwôli anɔa églis to

naŋ elê bi wo kêm hen ré lê:
Ulê béré Kwôlo Dôri wo Jésu
Krist biŋ gawrê sa terare a
na kêm.

*Jésu kôl kwôli Tunu toŋ
hendi bô bôrê to Ibari ré joŋ
(Lk 1: 1-4)*

¹ Dami wujê Téwpil, bô
magtubu tiŋê to tumô to na
en li hen na, na en kôl kwôli
aŋga Jésu na li men, kwôlo
ôbi na gelij biŋé a men.
Kwôli are bay ka en kôlem
kwôliji hen na, na kirija ôbi
na ayij tô jé wori hen.

²⁻³ Kwôy wulê wo Emen
ayri hôriŋ derômaran a. Pa
dema Emen ré ayri hôriŋ
derômaran a tô na, cêgi
temayri a na, na bay jé bay
ka ôbi na tôrji hen a, ôbi
ré si sarji a tumô têê kwône
naŋ yiri na iyôn kwôy wulê
tôre pôrbu aŋ gelji wo ré na
dôbi a ré jê sé kamŋê hen
men, kôlji kwôli *emê iyére
to Emen a men. Ôbi na gelij
bay jé ka ôbi na tôrji hen, tôô
tori hende to hen naŋ néé
wo Tunu toŋ hendi bô bôrê.

*Jésu kôlji kwôli Tunu toŋ
hendi bô bôrê to Emen ré joŋ
biji*

⁴ Wulê wo pôni ôbi mô
ôm emê naŋ ci, menba, ôbi
kôlji iyôn ba: «Merênge
Jéruusalêm a nà kwôy ken
gem aŋga Iban na genge
diré béŋge aŋ na en kelênge
kwôliji hen, dîba, ken ô aŋé
ré tô.

⁵ Wôsa Ja ba, na lij biŋé
batêm na naŋ kam niŋba,
era baa tumô a hen na, na

naŋ Tunu toŋ hendi bô bôrê
a Emen ré lêngge kenbay
batêm niŋ.»

Jésu day ô derômaran a

⁶ Kirija bay tô Jésu môrji
naŋ dî baa ya tô menba, bay
enŋereri iyôn ba: «Kelma,
na wulê bi wo hen a jeré hô
biŋ kam *Israyêl kenare toji
hôriŋ hen ba?»

⁷ Menba, ôbi uwôlji sara
kôl iyôn ba: «Kwôlo gengij
sa wulê naŋ tayi kwôlo ken
enŋeren hen na, dôlênge
kenbay ré, niŋba, na Iban a
gengé naŋ bô geyé wori.

⁸ Niŋba, kenbay ba, ka
sa uné néé kirija Tunu
toŋ hendi bô bôrê a herbo
sarŋge a dema kené yé bay
deré kwôlen Jéruusalêm a
men, Judé a men, Samari
men, gôriŋ kirij kêm sa ter-
are a nà a men tô.»

⁹ Kirija ôbi kôlji hen iyôn
kô niŋ menba, Emen biri day
tirji a hen bô kirij ka geri a
ô derômaran a.

¹⁰ Kirija bay dëbu bô
derômaran dëŋ kirij ka
Jésu ôriŋ ya hen baa ya tô,
menba, gawrê wôô ka tôbe
bargay ka bôri soji dîbiji
kwarji a.

¹¹ Aŋ kôlji iyôn ba: «Ken
gawrê ka Galilé, wô mi a
kené dëbe bô derômaran
hen iyôn ba? Jésu bi wo
Emen biri day ô derômaran
a aŋ ken dëbu bô hen na,
herari kôba, a yé môŋ ôbi
wo ken gili ôriŋ derômaran
a hen iyôn têt têt.»

*Bay dô gawra pôn gasij
hômê Judas*

12 Bay tô Jésu hena sa Keram wo Olibiyé heraji Jérusalêm a, hena ya erê Jérusalêm a na, na kilométer pôn.

13 Kirija bay hena sa keram heraji uwo menba, bay day bô iyére to tayi to bay dayrij ya gan gan hen. Kamañ ka day ô bô iyére hende to hen a na: Piyêr, Ja, *Jak, André, Pilip, Tomas, Bartélémi, Matiyé, Jak kema Alpé, Simô woñ kema iyére hen nañ Jud woñ kema Jak hen.

14 Bay kôlij kapniji an danji ta ta wô uwôlê Emen nañ bôô pôn an yébé ka pôni men, si Mari toñ yoo Jésu men, yêneri a men nañ ci ya men.

15 Wulê sem cêgê menba, bay ayê bôô arew nañ tôre wôô danji menba, Piyêr hena ðebu ta perêrji a wô kelê kwôlê.

16 Ôbi kôl iyôñ ba: «Yênên, kwôlo magtubu to Emen na kôl an Tini na yêge sari ca tumô yeñ bij Dabid an ôbi na kôl kwôli Judas wo ré sa derê tumô bay beré Jésu hen na, ariri ré lij nij.

17 Judas Iskariyôt bi wo hen na, na na kwoni an na uwoñ jé môñ kwo nini li hen iyôñ men.»

18 (Na nañ lari kwôbe bi wo ôbi na uwôñ hen a ôbi na ré kelij yagê menba, na sa kurij an bôri wañ an kworneri begij kêm an.

19 Bijé ka Jérusalêm kêm

toy kwôli anja sa sa Juda a hen. Na ôbi á, bay ré uwôge yagê bi wo Hakeldama hen, bôri na «yagê woñ kwôbe.»)

20 «Ôbi a, bay ré li bô magtubu toñ kurôñ kôl iyôñ ba:

<Bi bô iyére tori yi senje men, bi kwôni mô bô ré men.>

Men, hô lij kôl iyôñ ba:

<Bi kwôni wo ðangi ré gasei kini jé wori a a men.>

21-22 Bi kwôni wo ðangi era sa jôgij nañ na sa derê kwôli jê sé wo Kelma Jésu. Bi na kwôni wo na ô nañ na wulê kêm wo Kelma Jésu na ô nañ na nañ kirij kirij hen, ayij tôri sa batêm to Ja na liri a kwôy wulê wo Emen ayri perêrna ôrij derômaran a hen.»

23 Menba, bay tô bijé wôô ði tumôrji a bay a na si Josêp wo bijé uwôgeri Barsabas men, Justus men hen men, Matiyas a men.

24 Menba, bay ayê bôô kêm uwôl Emen kôl iyôñ ba: «Kelma, jôbi wo ju hôn bô gawrê pôn pôn kêm hen na, geléni kwôni wo ju dôri peré kamañ bay ka wôô hen,

25 bi ré yi *ôbi jé hôlmê Judas wo na ay jé wori ðéñ an ôrij kirij kap mênê ka na yi gengij sari hen.»

26 Menba, bay pool hiniji ta an bay ay pôn perê menba, na Matiyas a bay ré ayri jôgij nañ bay jé ka môj kibi pôn hen.

2

*Emen joŋ naŋ Tunu toŋ
hendi bô bôré biŋ biŋé kari*

¹ Kirija sa lê geseré
*Pantékwôt nêmen menba,
bay tô Jêsu danji kirij pôn.

² Kirij bay ka hen na, néé
ani ema si ta môŋ kal wo
dami iyôŋ, aŋ so wôn bô
iyére to bay môriŋ ya hen
berêj ta.

³ Menba, ani geliŋ môŋ
kôli tare iyôŋ aŋ userij mô
sarji a pôn pôn kêm.

⁴ Menba, kirij bay ka hen
na, Tunu toŋ hendi bô bôré
wôn bôri aŋ li aŋ i i kôba
iyêl kibi kwôlé wo daŋgi wo
Tunu hende to hen a biri a
ré iyêl.

⁵ Wulê bi wo hen na, Jubnê
kaŋ bay lê tôô Emen ka hena
sa iyére to gay gay to sa
terare a nà môriŋ Jérusalêm
a ya men.

⁶ Kirija bay toy tôô bay tô
Jêsu ka iyêl hen iyôŋ menba,
biŋé dayriŋ naŋ kwônêriŋ aŋ
tiniji ge kay, wôsa i i kôba
toy kwôlé wo bay ayê bôô
kôl hen naŋ kibi kwôlé wori,
kwôlé wori.

⁷ Kirija bay toy hen iyôŋ
menba, tiniji ge kay yôd aŋ
bay kôl iyôŋ ba: «Biŋé bay
ka kêm ka iyêl hen, na ka
Galilé ré ba?»

⁸ Menba, na iyeŋ a i i ba,
ré toy kibi kwôlé wori kwôlé
wori kibriji a hen iyôŋ dî ba?

⁹ Wôsa nabay kêm ka nana
debe nà ná, nana ka tôrna
gay gay, ka hena Partiya a
men, Médiya a men, Elam
men, Mésopotami a men,

Judé a men, Kapadôs a men,
Pônt a men, Asi a men,

¹⁰ Priji a men, Pampili a
men, Ejipt a men, bô emê
wo Libi to da naŋ Sirên hen
men, ka na Rômêjê ka mô
nà a men.

¹¹ Kamaŋ ka Krêt a naŋ
Arabnê kôba, ya naŋ naa
men, perêrna hen kôba,
Jubnê kaŋ déŋ déŋ ya men,
ka ay bôriŋ kôba, ya men,
menba, na iyeŋ a nana toy
kwôlo bay kôl gengiŋ sa
aŋga dôri ka Emen li hen
naŋ kibi kwôlé wona, kwôlé
wona dî ba?»

¹² Bay kêm tiniji ge kay aŋ
bay hôn kwôlé woŋ kelê ré,
menba, bay namniŋ perêriŋ
a kôl iyôŋ ba: «Na mi a geliŋ
hen iyôŋ ba?»

¹³ Menba, ka pônî ayrêji
kôl iyôŋ ba: «Na care a
kwoyréji hen.»

Derê kwôlé wo Piyêr

¹⁴ Piyêr ôbi tô Jêsu perê
ka môj kibi pôn ka baa hen,
hena debe ta aŋ uwôli sara
naŋ tôri to dami kaŋ a ta kôl
iyôŋ ba: «Kenbay yênerni
Jubnê naŋ kenbay kêm ka
ken mô Jérusalêm a hen, are
bay ka yi hen na, dôbênge
marŋge dô ken toyiŋ kwôlo
na kelê hen aŋ bi ken hôn
tôri dô.

¹⁵ Mega wo biŋé ka pônî
perêrŋge a kôl iyôŋ ba:
«Biŋé bay ka hen ré kwoy na
kwoyé hen na», bay kwoy na
kwoyé ré, wôsa tare baa jal
tô.

¹⁶ Niŋba, tiri wori ba, na
kwôlo *ôbi kibi Emen Jowêl
na kôl hen a ariri ré yi

kemnêḡ hen. Ôbi na kôl iyôn
ba:

17 <Nôbi Emen, en kelêḡge
kirija sa terare baa
da wo ta kerê nija na,
gelêḡge anḡa na lê a na:
Na bé Tunun erê sa gawrê
kêm.

Aḡ kamneḡge kaḡ imḡê naḡ
kaḡ yébé a yé bay
keben men,

kam manê kaḡge a henêji
tu kwôlê wo Emen bô
pelal wo a jôrji a hen
men,

Surḡê kaḡge kôba, a henêji
tu kwôlê wo Emen bô
wônê woji a men.

18 Na tiri wulê bi wo hen na,
na bê Tunun sa manê
kaḡê

kaḡ imḡê naḡ kaḡ yébé a, aḡ
bay a yé bay keen.

19 Men, na lê anḡaḡ giḡê
derômaranḡ a men,
anḡa dê kirija sa
terare a na,

kwôbe naḡ tare naḡ gusô
tare a men a so yé ya.

20 Tare a bilija hendé culum
men, geserê kôba, a
bilija kwôbe a men,

cêgi are bay ka hen dema
Wulê woḡ hini emê
naḡ kwo dami wo
Kelma wona ré sa tô.

21 Wulê bi wo hen na, i i wo
bi bôri sa Kelma Emen
a ba, a upê gelê.> »

22 Menba, Piyêr kôl iyôn
ba: «Kenbay biḡé ka *Is-
rayêl, dôbêḡge marḡge dô
ken toyija kwôlo na kelêḡge
hen. Jêsu wo Najarêḡ na
gawra wo Emen gelêḡge néé
wori naḡ anḡaḡ giḡê naḡ

kaḡ gelê ka dê sa kirija ka ôbi
li perêḡge a mega bi wo ken
gelija hen iyôn.

23 Gawra bi wo hen naḡ
bô geyé men, naḡ gengé wo
Emen na ḡenge a men na,
bay biri bêḡge aḡ ken diri
naḡ geré wo bay henê Emen
né, aḡ bay bééri sa gurô
tagelê.

24 Nija, Emen biri ji si
kamḡê aḡ dôri kibi gusija
to temare a, wôsa néé wo
temare nêḡ beréri tôḡ né.

25 Ôbi a, kelma Dabid na ré
kôlija kwôli kôl iyôn ba:

<En gel Kelma tumôn a kwôy
kwôy,

wôsa ôbi dêbe sa kôben woḡ
gusurô bi enê kurija né

26 men, yen dôren men,
en kebe kurôn naḡ yi
derê wôsa

kurônḡi yen a sa merê ta
gengija sa anḡa Emen
a sa lê ben.

27 Wôsa já dén aḡ perê
temay biḡé a ré,

men, já dé mana wom wo yi
naḡ jengêri hen, uyê
ré men,

28 na ju gelen geré gelê men,
já ben yi derê kirija
na debija tumôm a a
men.> »

29 Menba, Piyêr kôl iyôn
ba: «Yênên, déḡge na
kelêḡge kwôlo gengija sa
môyrena Dabid, ôbi ma, aḡ
bay emni na aḡ sa kamḡêri
yi kemnêḡ iyére tona na.

30 Nija, ôbi na ná ôbi kibi
Emen men, ôbi na hôn anḡa
Emen na ḡenge diré biri hen
a men. Emen na ay tôri biri

mega wo kungari woɲ bôri a ré sa merê sa gagay kenare a.

³¹ Ôbi na gel tumô anɟa Emen ré sa lê hen, na ôbi a, ôbi na ré kôl kwôli jê sé wo *Krist, kwo Emen dôri hen perê bîné ka may a aɲ ôbi na kôl iyôn ba: «Emen na dîri aɲ perê temay bîné ré men, kurôngi yiri na uyê kamɲé ré a men.»

³² Jêsu bi wo hen na, Emen biri ji si kamɲê, nibay kêmen nini gel naɲ tirni men, nini dô kwôli a men.

³³ Men, Emen hôriɲ naɲ dî derômaran a aɲ mô sa kôbri woɲ gusurô a. Haw hen mega wo Emen na ayiɲ tôri hen iyôn na, ôbi biri Tunu toɲ hendi bô bôrê aɲ ôbi wusérére sarni a mega wo ken toy men, gel men, hen iyôn.

³⁴ Kelma Dabid wo na day derômaran a ré hen, kôba, na kôl iyôn ba:

«Kelma Emen na kôliɲ Kel-
maren iyôn ba: mô sa
kôben woɲ gusurô a,

³⁵ kwôy wo na bîɲ bay
barem a yé anɟan sêlé
têm.»

³⁶ Aɲ bi bîné ka sa iyé Israyêl a kêmen hôndô mega wo Jêsu bi wo ken bééri hen na, ré na ôbi a Emen ré biri yi Kelma men, Krist, kwo Emen dôri hen men hen.»

*Bîné dubu subu bi bôrji sa
Jêsu a*

³⁷ Kirina bîné toy kwôlé bi wo Piyêr kôl hen iyôn

menba, bay hôndô anɟa ca lê ré niɲ, menba, bay engeriɲ si Piyêr naɲ bay jé ka danɟi iyôn ba: «Niɲa lê iyeɲ niɲ ba, yêhêni?»

³⁸ Piyêr uwôlji sara iyôn ba: «Denge jé lêrenge wo cay hen baa aɲ ken li batêm naɲ hini Jêsu Krist aɲ bi Emen dîɲ bôri jal sa têriɲ tonɟe a men ôbi a benge Tunu toɲ hendi bô bôrê a men.»

³⁹ Wôsa Tunu toɲ hendi bô bôrê to Emen na genge hen na, gengiɲ na sarɲge kenbay naɲ kamnenge men, gengiɲ sa ka sa terare to kelanɟi a ka kwôni ka Kelma wona Emen a uwôgaji hen a men.»

⁴⁰ Piyêr hô dôri kwôlo danɟi gay gay wô bôyiɲji men, dôbiɲji ibiyare bôrji a aɲ kôlji iyôn ba: «Benge bôrɲge sa gelê wo Jêsu a dîba, ken uwôn anɟa bay têriɲ ka haw hen a upé hen né.»

⁴¹ Bîné ka bi bôrji sa kwôlo Piyêr kôl hen na, bay liji batêm, aɲ wulê bi wo hen na, bay uwôn bîné dubu subu bi sarji a a.

*Bîɲare to bay ayê bôô ka
tumô*

⁴² Bay ayê bôô ay yirji bîɲ bay jé ré gelji are men, bay bîɲ perêriɲ a men, ômji emê pôn men, uwôlji Emen pôn a men.

⁴³ Bîné kêmen tiniɲi ge kay men, harê liji a men wôsa anɟan giɲê ka gay gay ka Emen bîɲ bay jé li hen.

44 Bijné kêm ka bi bôrji sa Jésu a hen na, bijnji perêrji a men, anğaji kôba bay day kiniji pôn a men.

45 Ta ta bay kelêjn ari upêrji an dî larirji cêjnji nap doy anğa kwôni ôrijn ôrijn.

46 Bay dap sa pôn pôn derô haba wo *iyéy Emen a nap bôbô pôn men, ômji emê iyé kwo hen a, kwo hen a men, ômji nap yi derê men, bay uwôyrê yirji ré a men.

47 Bay heram Emen men, bijné kêm kôba, geyji a men. An sa pôn pôn Kelma bi bijné ka ôbi gôlijn nap ci hen sarji a sarji a.

3

Bay berare ôbi merayê derô haba wo iyéy Emen a

1 Sa to pônî a si Piyêr nap Ja ôrji *iyéy Emen a nap tare to yébé ayijn sa tôlepne hen, wô uwôlê Emen.

2 Kibi geré wo bay uwôgeri «kibi geré wo li kalmare» hen na, gawra wo pônî wo meray bô yori a yeñ bay ayari ca sa dé kibi geré bi wo hen a. Sa pôn pôn bay ayri sa dî kibi geré bi wo hen a wô uwôlijn bijné ka ô men, hera men, derô haba wo iyéy Emen a hen gursu.

3 Kirijna ôbi gel si Piyêr nap Ja wo ca sé bô iyéy Emen a menba, ôbi masiji bi bay ré biri ani.

4 Menba, si Piyêr nap Ja bôri déjn an Piyêr kôli iyôn ba: «Berêni ju gel!»

5 Ôbi bôrji an kôl yan ba, bay ré ca biri na ani.

6 Nijnba, Piyêr kôli iyôn ba: «En ôrijn nap gursu ré, nijba, anğa en ôrijn kôben a hen na, na ben: nap néé wo Jésu Krist wo Najarêt, hena ju ô ta!»

7 Menba, ôbi bu kôbri wonj gusurô an biri hena ta. Kirijn bay ka hen na, têri nap tô gwornéri iyêderê hôrijn.

8 Ôbi nenğere debu ta nap têri an ô ta. An ô nap ci derô haba wo iyéy Emen nenğéré men, heramijn Emen men.

9 An bijné kêm gili wo ô ta men, heram Emen men.

10 Bay gili hôn menba, bay kôl iyôn ba: «Ôbi a na miirê kibi geré wo bay uwôgeri <kibi geré wo li kalmare> hen uwôdelê are na ré ba?» An tiniji ge kay wôsa anğa ré sa sari a hen.

Kwôlo Piyêr kôlijn bijné derô haba wo iyéy Emen a

11 Mega wo gawra bi wo hen dî tô si Piyêr nap Ja bul ré hen iyôn na, tini bijné kêm ge kay an bay era sôm sôm si ligirji a tô pal wo bay uwôgeri kwo Salomôn hen.

12 Kirijna Piyêr gel hen iyôn menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Kam *Israyêl, wô mi a tununğe ré ge kay sa anğa li are hen ba? Wô mi a kené berêni mega ré na néé woni ley, derê woni tu Emen ley, a niné berarijn gawra bi wo hen ba?»

13 Emen wo *Abraham wo Isak nap kwo Jakwôb, Emen wo balêrna a ulê hini emê sa mana wori Jésu wo na ken ayri bi bay na diri an kirijna *Pilata na gey ulêri ta menba,

14 na ken kaɲ kwo yi naɲ jengêri men, kwoɲ dôri men hen, aɲ na ôbi deré temare a na kené gey bi bay ré uwôli ta dî hen.

15 Aɲ Kelma ôbi tô gelê, a na kené bi bay diri dî. Nijba, Emen biri ji si kampê perê bîjé ka ma a aɲ nini gel naɲ tirni.

16 Aɲ na wô wo nini bi bôrni sa Jésu a aɲa néé wo hini bi wo hen ré bîj gawra bi wo ken gili aɲ hôni hen néé a ré débîj ta hen. Na tiri na sa kibi bê bô sa Jésu a woɲ tiri hen, aɲa gawra bi wo hen ré berariɲ yôd turnge a hen.»

17 «Iyôɲ ba, yênen, en hôni wo ré na henêri ré, aɲa kenbay naɲ kilmérnge na kené liɲ are bay ka hen hen.

18 Emen ba, na kôl ca tumô naɲ tô bay kibri kêm wo *Mési wo ôbi na genge dîré joɲ hen, ré geliɲ gusiɲ, aɲ na ôbi a yé hen.

19 Beléngge hal woɲge aɲ ken hera upé Emen, aɲ bi ôbi mô têriɲ tonge aɲ.

20 Menba, Kelma a béngge wulê woɲ derê bul kirija ôbi a joɲ naɲ *Krist Jésu wo ôbi na dôri ca tumô gengiɲ sarngge hen.

21 Pa dema wulê bi wo hen ré sa tô na, Jésu Krist a merê derômaran a kwôy wo derômaran naɲ sa terare a hô panin naɲ gerérji mega wo Emen na kôl kwôli ca tumô, naɲ tô bay kibri ka yi naɲ jengêrji hen.

22 Ôbi a *Moyis na ré kôl iyôɲ ba: «Kelma woɲge Emen a derê gawra pôn perêrngge a hen, liɲ ôbi kibri wo a yé môɲ nôbi iyôɲ. Ka toyé kwôlo kêm wo ôbi a keléngge hen.

23 Kwôni wo kaɲ toyé kwôlê kibri a ba, bay a dagêri perê bîjé ka Emen aɲ, bay a diri.»

24 Bay kibi Emen kêm ayiɲ tôri sa Samiyêl a kwôy saɲ sa bay jebé tôri a na, kôlji kwôli wulê bi wo nana mô bô a haw hen.

25 Anɲa Emen na genge naɲ tô bay kibri hen na, na wô sarngge kenbay. Iyôɲ ba, bîjare to Emen na bîj naɲ môpêrngge hen na, na yi wô sarngge men, ôbi na kôliɲ Abraham iyôɲ ba: «Na terê keben sa tô môɲ wo bîjé kêm ka sa terare a nà wô sa kibi kwôɲgêm.»

26 Na wô sarngge kenbay tumô, aɲa Emen né dô mana wori jéri wô terê kibri sarngge a men, wô lê bi kené bul hal woɲge a men hen.»

4

Si Piyêr naɲ Ja tumô dapare to surjé a

1 Kirija si Piyêr naɲ Ja dôriɲ bîjé kwôlê baa ya tô menba, bay bê kwôbe naɲ dami wo bay gemé *iyéy Emen naɲ *Sadusiɲêpê soji.

2 Bay li hen iyôɲ wôsa bôrji tarji wô gelé wo Piyêr naɲ Ja geliɲ bîjé are men, kwôli jê sé wo Jésu ji si

kamjê perê bijné ka ma a hen a men. Añ gel wo bijné kôba, ré jê sé kamjê hen iyôn men.

³ Mega, kirijn kô nij hen iyôn na, bay pôrji biji danğay a gemijn kirijn ka wôli.

⁴ Perê bijné bay ka toy kwôlo si Piyêr nañ Ja hen na, kwône ay bôrji añ bay ayê bôô kê mêm impê dubu bay iyôn.

⁵ Kirijna kirijn wôl menba, bay sa Jubnê nañ surjê nañ *bay derê tô tôo to Emen danji Jérusalêm a.

⁶ Kirijn bay ka hen na, Aan *dami wo damné kañ bay bê kwôbe men, Kayib men, Ja men, Alêksander nañ balê dami wo damné kañ bay bê kwôbe kê mêm kôba, môrji ya.

⁷ Bay bi bay erañ nañ si Piyêr nañ Ja sa dibiji ta tumôrji a, añ bay enğeriji kwôlê iyôn ba: «Añga ken li hen na, ken li na iyeñ iyeñ pôn ba? Men, na nañ néé wo i men, hini i men, aña kené lij are bay ka hen ba?»

⁸ Tunu toñ hendi bô bôre wôn bô Piyêr añ ôbi kôlji iyôn ba:

⁹ «Bay sa bijné nañ surjê, kemnêñ ken enğeréni wô derê wo nini li nañ ôbi merayê hen men, niné li iyeñ a ôbi ré berare hen ba men.

¹⁰ Kenbay men, bijné ka *Israyêl kê mêm toyênge dô, na nañ hini Jêsu Krist wo Najarêt wo ken bééri añ Emen biri ji si kamjê perê bijné ka

ma a hen, na wô sari aña gawra wo ðebu tumôrñge a hen ré berariñ hen.

¹¹ Na ôbi, a magtubu to Emen ré kôl gengijn sari kôl iyôn ba:

«Keram wo kenbay bay dé iyére ken kañ hen, ôbi a hô yé kwoñ dé tô iyére hende to hen hen.»

¹² Na ligiri ôbi a pôn nêñ a kené upé kini gelê ðiba, kini gelê wo danği nañ, wôsa sa terare a nà kê mêm na, Emen na bi hini kwôni wo danği wo ré gôlij nañ bijné ba, nañ.»

¹³ Kirijna bay gel wo si Piyêr nañ Ja iyêl nañ ibiyare hen iyôn menba, tiniji ge kay wô wo bay ré na bijné ka beray mera ka ré dôyrê are gañ né a men menba, bay hôn wo bay ré na bay erê nañ Jêsu.

¹⁴ Nijba, kirijna bay gel gawra bi wo berare hen ðebu kwarji a menba, bay hôn kwôlê woñ kelê ré nij.

¹⁵ Menba, bay biji bay sêñ kini dapare to *Sanêdrên a añ bay iyêlijni perêrji a.

¹⁶ Bay kôl iyôn ba: «Na lij bijné bay ka hen na mi ba? Wôsa bay li gijnê wo dami tu bijné ka Jérusalêm a gel kê mêm ðiba, na nê mêm narê bij né.

¹⁷ Nijba, bi kwôli gijnê bi wo hen ré ô m erê tumô tumô ré na, na karêngeji gwom bi bay ré dôrij kwôni kwôlê wôni nañ hini Jêsu ré nij pa pa.»

¹⁸ Bay hô uwôgaji herañ añ kôlji iyôn ba: «Nini jô bi kené iyêl men, kené gelijn

kwôni ani a men nap hini Jésu.»

¹⁹ Menba, si Piyêr nap Ja uwôlji sara iyôn ba: «Ken-bay ken erem ken gel, na ba, toyé kwôlê kebrenge a na lê anğan derôre laba, bij Emen kwôlê a na lê anğan derôre dî ba?»

²⁰ Kwoni nibay ba, anga nini gel nap tirni men, nini toy nap marni a men hen na, nija wômê kwôliji tôj né.»

²¹ Bay hô karêji gwom daman a, an biji ta wôsa bay uwôn kwôlê wôni wo nê m perêji ré. Wôsa bijé kêm ay kibi Emen wô anga li are hen.

²² Gawra bi wo berare nap ginê hen na, elêri dê tôre pôrbu.

Uwôlê Emen wo bay ayê bôô

²³ Kirija bay biji ta menba, si Piyêr nap Ja hôrji upé megêrji bay ayê bôô an dôrji kwôlo kêm wo damné kan bay bê kwôbe nap surjê kelaji hen.

²⁴ Kirija bay toy kwôlo si Piyêr nap Ja dôrji hen iyôn menba, bay bi kibriji pôn an uwôl Emen kôl iyôn ba:

«Kelma, na jôbi a dé derômarañ nap sa terare men, cér nap anga kêm ka yi ya hen,

²⁵ na jôbi a bé nap geré wo Tunu top hendi bô bôre apa ré bi kwôlê bi wo hen kibi mana wom Dabid wo na môyrini hen, an ôbi na kôl iyôn ba:

«Wô mi a bijé ka sa terare a na ré karê mapê hen iyôn ba?

Men, wô mi a bijé ré lêrê anğan déj iyôn bay ka hen ba?

²⁶ Kilmé ka sa terare a na jan yirji

men, bijé kêm ka ôriñ nap néé bij tôrji wô lij kumbul

nap Kelma Emen men, nap kwo ôbi dôri hen a men.»

²⁷ Wôsa na hen iyôn a, si *Hêrôd nap Pos *Pilat ré danji sa iyére hende to na nap bijé ka sa terare a na a men, bijé ka Israyêl a a men wô lê kumbul nap Jésu mana wom wo ju dôri dîri yi gay hen.

²⁸ Na hen iyôn a, bay ré lij are kêm ka na ju genge ca tumô nap néé wom hen men, nap bô geyé wom a men hen.»

²⁹ «Haw hen na, Kelma dôbe mam ju toyin gwom to bay karêni hen, an ju bij manê kam ré kôl kwôlê wom nap ibiyare.

³⁰ Jé kôm an bi berarê bijé men, ginê nap anğan gelé ka gay gay lij nap hini mana wom Jésu wo yi nap jengêri hen.»

³¹ Kirija bay uwôl Emen hen iyôn kô nij menba, terare yebagin kirin bay ka bay môriñ ya hen, an Tunu top hendi bô bôre wiinê bôrji an bay dô kwôlo Emen nap ibiyare.

Bijare to bay ayê bôô

³² Bijné kêm ka ay bôrji hen na, bôrji nañ ermé woji na pôn men, kwôni wo kôl ari upéri a ré nà iyôn ba, nañ men, bay kêm day ari upérji na pôn.

³³ Bay jé dô kwôli jê sé wo Kelma Jésus kampê nañ néé wo dami añ terê kibi wo Emen baa nañ ci kêm.

³⁴ Kwôni pôn iyôn perêrji a wo na ôbi nimré ba, nañ, wôsa ka ôriñ nañ kirij men, iyére men ley na, bay keléñ añ erañ nañ lari are bay ka bay keléñ hen.

³⁵ Añ sa bijn bay jé. Añ i i ba, bay biri gengij sa doy aña ôbi ôriñ.

³⁶ Menba, Josêp wo bay jé uwôgeri Barnabas (hini Barnabas bi wo hen na, bôri na «ôbi dôbê ibiyare bô kirij a») ôriñ nañ yagê wori ya. Ôbi na tô môñ wo *Lébit wo yêñ Sipre a.

³⁷ Ôbi keléñ yagê wori bi wo hen, añ erañ nañ lariri sa bijn bay jé.

5

Kwôlo gengij sa si Ananiyas nañ Sapira

¹ Nijba, gawra wo pôni bay uwôgeri Ananiyas bay nañ tamni Sapira. Bay keléñ yagê woji.

² Menba, ôbi dera kwa lari na dê dô tôñ añ tamni hôn men añ erañ nañ tôri wo baa hen sa bijn bay jé.

³ Menba, Piyêr kôli iyôn ba: «Ananiyas, wô mi a Sidan ré ô bôm a añ ju kôlij Tunu toñ hendi bô

bôre kwôlê woñ benare hen iyôn ba? Wôsa ju dera kwa lari yagê bi wo hen dê dô tôñ.

⁴ Yagê bi na kwom ré ba? Hena na jeré gey kôba, na já dé keléri añ baa ré ba? A hena na jeré keléñ kôba, lariri na na kwom ré ba? Wô mi a ermé kwôlo hen iyôn ré yi bôm a ba? Na gawré a jeré liji benare hen né, nijba, na Emen.»

⁵ Kirija Ananiyas toy kwôlê bi wo hen iyôn menba, ôbi kurij añ ma. Bijné kêm ka toy kwôlê bi wo hen na, tiniji ge kay.

⁶ Kam manê sa ay temayri ô haarê añ ôriñ ô emé.

⁷ Tare subu cêgê menba, tamni Sapira ô ira tô si Piyêr a. Aña sa sa kurôre a hen na, hende hôn né kwôy tô.

⁸ Menba, Piyêr engerere iyôn ba: «Na lari yagê kêm wo ken keléñ bi ré ba?» Menba, hende uwôli sara iyôn ba: «Ew, na lariri bi kêm.»

⁹ Piyêr hô kôle iyôn ba: «Ken li iyeñ a kené bijn kebrenge wô sébé Tini Kelma hen iyôn ba? Toy tê ka uwo emo kurôre hen ema kibi geré hen ya, bay a ôriñ nañ nu men.»

¹⁰ Kirij bay ka hen menba, hende kurij añ ma tumô Piyêr a. Kirija manê bay ka hen soji ira menba, bay uwôn temayre añ ay ôriñ emé kwa kurôre a.

¹¹ Kirij bay ka hen na, bay ayê bô kêm nañ bijné kêm ka toy kwôlê bi wo hen na, harê wo dami liji.

Anğan ginê ka gay gay ka bay jé li

12 Bay jé li anğan gelé nañ kañ ginê kwône tu ñiné a. Bay ayê bôô kêm kôlin kañniji añ danji tô pal wo Salomôn a.

13 Kwôni wo danji wo gey dan nañ ci ba, nañ. Men né, ñiné kêm dô kwôliji wo dôri ta men.

14 Añ ñiné nañ kwônêrji imnê men, yébé men bi bôrji sa Kelma añ danji nañ ci.

15 Ñiné soorin nañ bay ômpare tô geré, ka pôni sa kwoy a men, ka pôni sa jaare a men, añ bi kirina Piyêr ré sa ba, tini ré ô si sa kwo pôni gañ.

16 Kwônê ñiné henaji sa kam iyére to kwa Jérusalêm a hen erañ bay ômpare men, ka tunu to habin dôyrêji men, añ bay kêm berare.

Bay pô bay jé pa dema bay ré biji ta

17 Kirina *dami wo damné kañ bay bê kwôbe nañ bay tôri kañ *Sadusinêñê gel hen iyôn menba, terbére liji menba, bay genge wo ciré lê ani.

18 Bay pô bay jé ô biji dangay tô kwônê ñiné a.

19 Nijba, derô yoyre menba, mana wo Kelma sa bôl kibi iyéy dangay añ biji si nô añ kôlji iyôn ba:

20 «Erênge ken ô ñebé *iyéy Emen a añ ken uwôlin ñiné béré kwôlê kêm wou gelê bi wo hen.»

21 Bay toy kwôlê kibri a añ kirina kirin perañ soñ soñ menba, bay ô derô

haba wo iyéy Emen a añ gelin ñiné are. Dami wo damné kañ bay bê kwôbe nañ bay tôri uwôgeji dapare to surjê ka kam *Israyêl kêm menba, bay jé wogé bay jé bô dangay a.

22 Nijba, kirina asgarñê saji bin iyéy dangay menba, bay uwonji ré menba, bay buloji hera sa dôrin bay jérji hen kôl iyôn ba:

23 «Nini uwôn kibi geré ligin men, bay geméri hen kôba môrji ya a men, nijba, kirina nini bôl kermijn menba, nini uwôn kwôni ira ré.»

24 Kirina dami wo bay gemé iyéy Emen nañ damné kañ bay bê kwôbe hen toy hen iyôn menba, bay hôn kwôlê wou kelê sa anga sa sa bay jé a hen né añ bay engere mi a ré lê are hen iyôn ba.

25 Menba, kirin bay ka hen na, kwôni era sa kôlji iyôn ba: «Gel, ñiné ka ken biji dangay a hen ñebiji derô haba wo iyéy Emen a gelin ñiné are yañ.»

26 Menba, dami wo bay gemé iyéy Emen ô nañ ñiné kari ôrji perê bay jé herañ. Bay liji ani ré wôsa bay hare wô wo ñiné ma ré gôbiji nañ jerew.

27 Bay erañ nañ ci sa gelin dapare to surjê menba, dami wo damné kañ bay bê kwôbe engeriiji kwôlê.

28 Ôbi kôlji iyôn ba: «Nini jerênge yôd bi kené gelin ñiné are nañ hini gawra

bi wo hen, menba, ken li aɲ bɨné ka Jérusalêm kêm toy kwôlê wonɣe bi wo hen men, ken gey lê bi kwôbri gawra bi wo hen ré hera sarni a men.»

²⁹ Menba, Piyêr naɲ bay jé uwôlji sara iyôn ba: «Bij Emen kwôlê dô dê bij gawré kwôlê.

³⁰ Jésu bi wo na ken bi bay na bééri a sa gurô aɲ ma hen na, Emen wo môpêrna na biri ji si kampê.

³¹ Na ôbi aɲa Emen né ayri d̄iri mô sa kôbri won gusurô a mega Kelma men, ôbi gôlɨɲ naɲ bɨné men, aɲ bi kam Israyêl ré uwônɨɲ geré bilɨɲ hal woji aɲ Emen né d̄ɨɲ bôri jal sa têriɲ toji a.

³² Nibay nini dô kwôli are bay ka hen, nibay naɲ Tunu toɲ hendi bô bôré to Emen bij bɨné ka biri kwôlê hen.»

³³ Kirɨɲa bay dapare toy kwôlê bi wo hen iyôn menba, bôrji tarji aɲ bay gey ciré deré bay jé.

³⁴ Nɨɲba, gawra wo pôni bay uwôgeri Gamaliyéɲ, ôbi na *Parisɨné men, na ôbi gelé tôô wo dami wo bɨné kêm biri kwôlê. Ôbi hena perêrji aɲ kôl bay ré bij bay jé ré siji nô sem.

³⁵ Menba, ôbi kôlɨɲ surjê ka dap hen iyôn ba: «Ken-bay kam Israyêl, erménge dô sa aɲga ken gey lê naɲ bɨné ka hen.

³⁶ Wulê wo na di jô hen na, nana gel Tédas wo kôl d̄iré na kwôni wo dami aɲ li bɨné arew pôrbu ô tôri a. Bay diri, menba, bay tôri bay

ka hen kôba, usuriɲji a men, aɲ ani ka baa ba, naɲ.

³⁷ Cêgeri wori ba, nana gel Judas wo Galilé bô wulê won saɲima hen, ôbi kôba, day bɨné tôri a aɲ bay diri menba, bay tôri bay ka hen kêm usuriɲji.

³⁸ Iyôn ba, en kelénge, déɲge turnge tô bɨné ka hen a ré nɨɲ, déɲgiji ô. Hena ermé woji naɲ jé lêreji bi wo hen ré na kwo gawré na, ôbi a naɲê sa kibri mera.

³⁹ A hena ré na kwo Emen na, kena nê mê mênê ré kwôy. Berénge dô ré ba, ka lê kumbul naɲ Emen!»

Menba, bay gey kwôlê wori bi wo hen,

⁴⁰ menba, bay hô uwôga bay jé herap aɲ bay bi bay sêji aɲ bay karji gwom bi bay ré uwôge hini Jésu cêgê ré nɨɲ aɲ bay biji ta.

⁴¹ Bay jé soji kini dapare to surjê a naɲ yi derê wôsa Emen ré bôrji môɲ gawré ka nê m, aɲa ré bi ciré gelɨɲ gusɨɲ wô hini Jésu hen.

⁴² Naɲ wulê wulê derô haba wo iyéy Emen a men, bô iyé bɨné a men a na, bay gelɨɲ bɨné are men, bay uwôl béré Kwôlo Dôri mega wo Jésu ré na *Krist, kwo Emen dôri hen.

6

Bay tô bɨné jurgem bi ré li naɲ bay jé

¹ Wulê bi wo hen na, bay tô Jésu kwône erê tumô tumô menba, kwôlê yi peré Jubnê ka iyêl kibi grêk hen naɲ ka yêɲ sa terare toji

a, wôsa ka iyêl kibi grêk hen kôl sa cé are ka naŋ wulê wulê hen na, bay ré lij mamê kaji dô ré.

² Bay jé ka môj kibi wôw hen uwôge dapare to dami to bay ayê bôw kêm aŋ kôlji iyôn ba: «Dé wo nibay niné dī ulê béré kwôlo Emen baa aŋ ô wô cé emé ré.

³ Iyôn ba, yêênêrni, wogéŋge gawrê jurgem perêrŋge a hen ka bay kôl kwôliji dô men, ka Tunu toŋ hendi bô bôrê bôrji a men, kaŋ bay tu melênê a men, aŋ niŋa biji jé bi wo hen kôbri a.

⁴ Aŋ nibay ba, niŋa erê wô uwôlê Emen men, gelij bijné are men.»

⁵ Bijné kêm gey kwôlê woji bi wo hen: bay dô Etiyên, na kwôni wo ayê bôw wori dô men, Tunu toŋ hendi bô bôrê kôba wôn bôri a men, Pilip men, Prokôr men, Nikanôr men, Timôn men, Parménas naŋ Nikwolas wo na kwôni wo Antiyôk wo na Jub ré niŋba, na bi bôri sa tôô toji a hen a men.

⁶ Bay eraŋ naŋ ci sa gelij bay jé, aŋ bay uwôl Emen wô sarji men, bay uwôl kôbriji sarji a a men.

⁷ Kwôlo Emen ô tumô tumô men, bijné ka bi bôrji sara hen kôba kwône damar a Jérusalêm a men, bay bê kwôbe kwône bi bôrji sa Jésu a men.

Bay bu Etiyên

⁸ Terê kibi naŋ néé wo Emen baa naŋ Etiyên aŋ ôbi li aŋgaŋ giŋê men, kaŋ gelé

damné damné a men tu bijné bay gel.

⁹ Kirija bay gel hen iyôn menba, bijné ka pôni bô *iyéy dapare to bay uwôgere iyéy dapare to limé ka mô sarji seŋge to na Jubnê ka Sirên naŋ ka Alêksandri daŋ ya hen, naŋ ka Silisi a naŋ ka Asi a men aŋ bay kêm narij kwôlê naŋ dī.

¹⁰ Niŋba, bay nêmen debé geraŋ tumôri a ré, wôsa ôbi iyêl naŋ tu melênê wo Tunu a biri hen.

¹¹ Menba, bay têbe bijné aŋ ré kôl iyôn ba: «Nini toy wo ôbi kôl kwôlo habij gengij sa *Moyis men, sa Emen a men.»

¹² Bay sôge tô bijné men, surjê naŋ *bay derê tô tôô to Emen. Bay era sa bu Etiyên eraŋ ôrij naŋ dī tumô sanédren a.

¹³ Kirij bay ka hen na, bay eraŋ naŋ gawrê ka pôni sa pôy kwôlê woŋ benare dīri sari a kôl iyôn ba: «Gawra bi wo hen, dī kelé kwôlo habij gengij sa *iyéy Emen tona to yi naŋ jeŋgêre hen baa ré men, gengij sa tôô to Moyis hen baa ré a men.

¹⁴ Men, nini toy ôbi kôl iyôn ba: «Jésu wo Najarêt bi wo hen ré mênê iyéy Emen men, ré hô janê hara wo Moyis na ay béna hen a men.» »

¹⁵ Bijné kêm ka mô kini dapare to surjê hende to hen, hen na, tirji na sari a aŋ bay gel tiri yi môj to *mana wo derômarar a iyôn.

7

Derê kwôlê wo Etiyên

1 *Dami wo damné kap bay bê kwôbe engereri iyôn ba: «Kwôlo bay kôl kêm hen na, na tiri ba?»

2 Menba, Etiyên uwôli sara iyôn ba: «Balên nap yênên, toyéngge, Emen ôbi hini emê si sa môyrena *Abraham a kirîna ôbi na môriş Mésopotami a pa dema ré ô môriş Haran a tô.

3 Aş Emen na kôli iyôn ba: «Déş sa iyére tom men, balêm men, aş ju ô sa iyére to na gelem hen.»

4 Menba, Abraham déş sa iyé Kaldé, aş ôriş môriş Haran a. Kirîş bay ka hen cêgi temare to ibari a menba, Emen biri era sa mô sa iyére to ken môriş ya haw hen.

5 Nişba, sa iyére hende to hen na, kirîş kani dê iyôn kôba, ôbi jô biri ré, kap đîş têri ya kôba, nap nişba, Emen ay tôri đîré biri ôbi men, kwôngêri men, kirîş bay ka hen, bi wo Abraham kemari na nap hen kôba.

6 Aş Emen kôli iyôn ba: «Kwôngêm a merê sa iyére to đanşî a men, bay a lişî lemnare men, bay a gelîş tirşî gusîş kwôy elê arew pôrbu.

7 Nişba, đîné ka sa iyére hende to gelşî gusîş hen na, nôbi Emen na jerê kwôlê sarşî a, aş cêgeri wori menba, na biş đîné kapê a sêş sa iyére hende to hen a,

aş bay a teben sa iyé Kanan hende to nà.»

8 Menba, Emen kôliş Abraham iyôn ba: «Aşga gel bişare hende to hen na, ôbi a na walê keş. Na ôbi á, kirîna Abraham ré yê Isak li sa marge menba, wali keş. Isak liş Jakwôb hen iyôn men, Jakwôb kôba, liş kamni ka môş kibi wôô kap môşêrna hen iyôn men.»

9 «Kam Jakwôb li terbére nap yênişî Josêp aş bay biri kelêş bi bay ré ôriş nap đî lê lemnare Eşipt a. Nişba, Emen ba, nap đî.

10 Men, Emen dôri kibi gusîş to kêm a aş biri tu melênê men, biri dé tu Parawôn kelma wo Eşipt a. Kelma wo Eşipt bi wo hen biri ôm Eşipt men, biri bô sa bô iyére tori a men.

11 Kirîş bay ka hen na, kurônş wo dami kurîş sa iyé Eşipt a kêm men, sa iyé Kanan a men, gusîş to dami li đîné aş môşêrna uwôn ani kap emê ré kwôy.

12 Kirîna bay toy wo kaw ré yi Eşipt a ya na, Jakwôb jé kamni ka na môşêrna hen ôrşî têê pôn.

13 Têê wôô wori wo bay hera menba, Josêp li aş yêneri gili hôn aş na wulê bi wo hen dema Parawôn ré hôn balê Josêp tô.

14 Josêp jé wogé ibari Jakwôb nap balêri kêm aş bay kêm na đîné tôre jurgem kibi bay.

15 Jakwôb era sa mô Eşipt a, ôbi ma kirîş bay ka hen,

mônêrna kôba, môrji na ya men, maji na ya a men.

16 Bay pôrji ôriñ Sisêm a ô emé bô kampê ka Abraham na kel kôbi kam Hemôr Sisêm a hen.»

17 «Kirija wulê wo anğa Emen na ayiñ tôri biñ Abraham hen baa ða wo a liñ menba, ðiñé yêñ yirji Ejipt añ bay kwône tumô tumô.

18 Kwôy wulê wo kelma wo ðangi wo hôn Josêp ré hen ayiñ kenare sa Ejipt a.

19 Kelma bi wo hen lam balêrna men, liji habrê, añ ôbi biji bay ðéñ kamniji ka bay yê haw hen bi ré ma añ.

20 Na wulê bi wo hen aña *Moyis ré yêñ ya. Ôbi na kema wo li manare men, ðe tu Emen a men. Bay aberi geserê subu bô iyé ibari a.

21 Menba, kirija bay ðiri añ menba, môni Parawôn ayri ô gemé mega kemare woñ bôre iyôñ.

22 Bay geliñ Moyis tu melênê wo Ejipt kêma añ ôbi na kwôni wo ðami sa kwôli kelêri a men, sa jé lêri a a men.»

23 «Kirija ôbi li elê tôre pôrbu menba, ôbi erem erê upé yêñeri Israyêlñê.

24 Ôbi gel yêni wo Ejiptiñê wo pôni geli gusiñ menba, ôbi ô jerê sari añ ôbi di Ejiptiñê bi wo hen duu.

25 Ôbi kôl yañ ba, yêñeri ré henê mega wo ré na Emen a ré ða gôliñ nañ ci nañ geré wori hen, niñba, bay hôn né.

26 Wulê wo ðangi ôbi hô gel yêñeri wôô sêñji menba, ôbi waji añ gey bi bay ré hô

biñ hôriñ añ ôbi kôlji iyôñ ba: «Milnén, kena yêñê a menba, wô mi a kené liñ yerñge habiñ hen iyôñ ba?»

27 Menba, kwo geliñ tu yêni gusiñ hen nôgeri wolé añ kôli iyôñ ba: «I a ðém jeré na kelma woni men, ôbi jeré kwôlê sarni a a men ba?»

28 Ju gey deren mega wo henañ ju ðiriñ Ejiptiñê wo pôni hen iyôñ men ba?»

29 Kirija Moyis toy hen iyôñ menba, ge ô uwôbê sa iyé Madina a, ôbi yê kam imñê wôô kirij bay ka hen.»

30 «Kirija elê tôre pôrbu nêma menba, *mana wo derômarañ a si sari a derô gwôlê ða nañ keram wo Sinay a perê germé kañ tare a.

31 Kirija Moyis gel hen iyôñ menba, tini ge kay añ ôbi uso ða ðiré gelé, menba, ôbi toy tô Kelma ôm kôl iyôñ ba:

32 «Ena Emen wo môñêm Abraham, Isak nañ Jakwôb.» Moyis wuré añ gey ayê tiri geliñ ré niñ.

33 Menba, Kelma kôli iyôñ ba: «Tô garbê têm a añ wôsa kirij ka ju ðibiñ ya hen na, na terare to yi nañ jengêre.

34 Na tiri, en gel gusiñ to bay geliñ ðiñé kañê Ejipt a hen men, en toy nôrê woji a men, añ en herbo wô dôrji bô lemnare a. Era, haw hen, na jém Ejipt a.» »

35 «Moyis bi wo bay na kañni kôl iyôñ ba: «I a ðém kelma ôbi jeré kwôlê sarni a ba hen» na ôbi a, Emen né ðiri mega kelma men, ôbi

derêji bô lemnare a naɲ néé wo mana wo derômaran a wo na siɲ sari a bô germé kaɲ tare a hen.

³⁶ Na ôbi a siɲ naɲ ci Ejipt a liɲ anɲaɲ giɲê naɲ kaɲ gelé sa iyé Ejipt a men, bô cér wo sêyi a men, derô gwôlê a men kwôy elê tôre pôrbu.

³⁷ Na Moyis bi a na kôliɲ Israyêlnê iyônɲ ba: «Emen a derê ôbi kibri pôn perê yênrêɲge a hen, liɲ ôbi kibri mega nôbi iyônɲ.»

³⁸ Kirina kam *Israyêl na daɲ derô gwôlê hen na, na na ôbi a na derê tô kwôlê perê môpêrna naɲ mana wo derômaran a wo iyêli sa keram wo Sinay a. Na ôbi a enɲé kwôlê woɲ gelé bi wo hen heran béna hen.»

³⁹ «Ninba, môpêrna na gey biri kwôlê ré men, bay kaɲni aɲ ermé woji hô yi na si Ejipt a dî.

⁴⁰ Bay kôliɲ Arôn iyônɲ ba: «Lêni kamrê ka ô tumôrni a nina gelé dîba Moyis bi wo derani soɲ Ejipt a hen na, ôbi belin na mi kôba nini hôn né.»

⁴¹ Wulê bi wo hen na, bay iyege kema kelba mega kamrê kaji iyônɲ aɲ bay li sarga biji men, bay ay kibi ari lê kaji bay ka hen naɲ yi derê a men.

⁴² Emen ay tiri aɲ sarji men, dîji bay ay kibi têtêɲne to derômaran a. Bay kibi Emen kôl kwôliɲi kôl iyônɲ ba:

«Kam Israyêl, kirina na ken

duu lari liɲ sarga bô elê wo tôre pôrbu wo na ken li derô gwôlê a hen ba,

na ná nôbi a na kené li ben hen ba?

⁴³ Na nôbi a na kené li ben hen né, ninba, ken ay iyéy gergé to emen woɲ Môlôk

naɲ anɲa ken gengin emen woɲge woɲ têtêɲne wo ken uwôgeri Répan hen,

kamrê bay ka ken li aɲ ken ay kibriji.

Na ôbi á, ené perêɲge ôrin kelaɲ naɲ Babilôn a sôn.» »

⁴⁴ «Derô gwôlê a na, môpêrna na ôrin naɲ iyéy gergé to magtubu toɲ biɲare yi bô. Iyéy gergé hende to hen, na dîɲ na mega to Emen na geliɲ Moyis ré dîɲ hen iyônɲ. Wôsa ôbi kôliɲ Moyis ré li giliɲ naɲ to kwo ré gel hen iyônɲ têt têt.

⁴⁵ Iyéy gergé hende to hen na, bay biɲ môpêrna kaɲ bay jibérji aɲ bay ay ôrin kôbriji a kirina Josuwé na dôrin tumôrji aɲ bay na bôyiɲ kumbul sa iyére to biɲé ka dɲangi a ka Emen na dageji tumôrji a hen. Bay gem iyéy gergé hende to hen kwôy saɲ sa emê kenare to kelma Dabid a.

⁴⁶ Na kelma Dabid bi a dé tu Emen aɲ ôbi enɲgereri tôô bi dîré d'é iyére biɲ Emen wo Jakwôb.

47 Nijba, na kemari Salomôn a lê *iyéy Emen hende to hen biri.»

48 «Nijba, Emen wo derômaran a mô na bô iyére to kôbi gawra a lê ré. Mega *ôbi kibi Emen kôl iyôn ba:

49 «Kelma kôl iyôn ba: Derômaran na gagay kenare tijê men, sa terare na kini bê tèn ya men.

Na iyére to iyengi a kené lê ben ba?

Men kirij ka yôn a ené erê merê ya wô dôrij bul ba?

50 Men, are bay ka kêm hen na nôbi a lê ré ba?»

51 «Ay! Kenbay gawrê kan bay sa iyêrê hen, bônge denjel môn bô bijné ka bi bôrji sa Emen a ré iyôn men, ken lugu marnge ta sa kwôlo Emen kôl hen men, ken debij Tunu toj hendi bô bôrê iyére kwôy kwôy men, ken gelij nan mônêrnge a men.

52 Ôbi kibi Emen wo yôn a mônêrnge na ré gili gusij ré ba? Tumô bay na duu ka na uwôl béré sa wo ôbi lê anğan derôre wo pôn nêj hen, na ôbi a kené ay sari aj diri.

53 Kenbay ka Emen na bênge tôô nan geré wo *manê ka derômaran a nijba, na ken bi kwôlê sa tôô hende to hen a ré.»

Bay gôbe Etiyên duu

54 Kirijna surjê ka mô kini dapare hen toy kwôlê bi wo Etiyên kôl hen menba, tirji sêrê sari a men, bay gederé

kanijji kan bô tarê sari a a men.

55 Nijba, Tunu toj hendi bô bôrê wôn bôri aj ôbi bô kirij si derômaran menba, gel dampare to Emen men, ôbi gel Jêsu debu sa kôbi Emen wo j gusurô a men.

56 Ôbi kôl iyôn ba: «Toyénge, en gel derômaran bôlij aj en gel *Kema Gawra debe sa kôbi Emen wo j gusurô a.»

57 Menba, bay karê gura wo dami ligij marji ta aj bay bi kibrij pôn carij sari a,

58 biri ôrij wolé kelan nan iyére aj bay gôbri duu. Bijné ka debu ya gel hen na, ôrij nan bargay kaji ô bê a tumô kema mana wo bay uwôgeri Sôl hen bi ré gem.

59 Kirijna bay gôbri ca deré hen iyôn menba, Etiyên uwôl Emen kôl iyôn ba: «Kelma Jêsu, enge tunun.»

60 Menba, ôbi jubu gubari tôj aj jô gura wo dami kôl iyôn ba: «Kelma, dî bôm jal sa têrij toji a.»

Kirijna ôbi kôl hen iyôn menba, kibri wôm men.

8

¹ Aj Sôl dege nan bijné ka duu Etiyên hen.

Sôl gelij tu bay ayê bôô gusij aj bay userij

Wulê bi wo hen na, bay ay tô gelij bay ayê bôô gusij to habij hen Jérusalêm a. Wulê bi wo hen na, bay ayê bôô kêm userijji ge si sa kam iyére men, si Judé men,

Samari a men, aṅ na bay jé a baji Jérusalêm a mera.

² Bijné kaṅ bay tibé Emen kaṅ bay bôô pôn sôm Etiyên dô aṅ emni.

³ Sôl ba, mase wô mênê bay ayê bôô. Ôbi ô naṅ bô iyére iyére pô imṅê naṅ yébé biji dangay a.

⁴ Bay ayê bôô ka useriṅ hen na, ôrji naṅ kiriṅ kiriṅ wô uwôlê béré Kwôlo Dôri wo Emen.

Pilip uwôl béré Kwôlo Dôri wo Emen Samari a

⁵ Ôbi a, Pilip ré ô sa iyére to dami a bô emê wo Samari a ô ulê béré Kwôlo Dôri wo *Krist, kwo Emen dôri hen bijn bijné.

⁶ Bijné kêm dôbe marji toyiṅ kwôlo Pilip kôl hen. Bay toy kwôli bi wo hen men, bay gel aṅgaṅ giṅê ka ôbi li hen a men.

⁷ Tunu to habiṅ kwône séṅ bô bijné aṅ karê gura wo dami men, bay merayê kwône kôba, berare a men.

⁸ Bijné kêm sa ira li yi derê wo dami.

⁹ Sa iyére hende to hen na, gawra wo bay uwôgeri Simô mô ya, ôbi na beli, ôbi li aṅga tini bijné ka Samari ge kay kwôy kwôy. Ôbi li yiri môṅ kwôni wo dami iyôṅ.

¹⁰ Aṅ bijné kêm kamrê ré, ka iyêrnê ré dôbe marji toyiṅ kwôlê wori. Aṅ bay kôl iyôṅ ba: «Gawra wo hen na, na néé wo Emen wo bay kôl ré na néé wo dami hen.»

¹¹ Menba, bay biri kwôlê damaṅ wôsa ca yeṅ ôbi li

tiniji ge kay naṅ aṅgaṅ beli kari bay ka hen.

¹² Nijba, kiriṅa bay bi bôrji sa Kwôlo Dôri wo Pilip uwôlji gengiṅ sa *emê iyére to Emen men, gengiṅ sa hini Jêsu Krist a men na, bay li batêm imṅê ré naṅ yébé ré.

¹³ Simô bi wo hen kôba, ay bôri aṅ li batêm aṅ dî tô Pilip bul ré kwôy. Kiriṅa ôbi gel aṅgaṅ giṅê men, kaṅ gelé ka liṅ hen menba, tini ge kay.

¹⁴ Kiriṅa bay jé ka baa Jérusalêm a hen toy wo bijné ka Samari ré bi bôrji sa kwôlo Emen a hen iyôṅ menba, bay jé si Piyêr naṅ Ja ô unéji.

¹⁵ Kiriṅa bay ô bijn Samari menba, bay uwôl Emen wô bay ayê bôô bi ôbi ré biji Tunu toṅ hendi bô bôrê.

¹⁶ Wôsa kwôni iyôṅ perêrji a hen wo Tunu toṅ hendi bô bôrê herbe sari a baa naṅ tô, bay li na batêm naṅ hini Kelma Jêsu mera.

¹⁷ Si Piyêr naṅ Ja uwôlji kôbriji a sa bay ayê bôô ka Samari a aṅ bay uwôṅ Tunu toṅ hendi bô bôrê.

¹⁸ Menba, kiriṅa Simô gel wo bay jé ré uwôl kôbriji sa bay ayê bôô a dema ôbi ré uwôṅ Tunu toṅ hendi bô bôrê tô hen iyôṅ menba, ôbi kôl dîré bijn si Piyêr naṅ Ja gursu.

¹⁹ Aṅ ôbi kôlji iyôṅ ba: «Benge néé bi wo hen men, aṅ bijné ka en uwôl kôben sarji a ba, bi uwôṅ Tunu toṅ hendi bô bôrê men.»

²⁰ Menba, Piyêr uwôli sara iyôṅ ba: «Kenbay naṅ gursu

tom hende to hen ken mène kêm, wôsa ju erem mega jeré kelé naḡ gursu aḡga Emen bi seḡge hen.

21 Aḡgam kani naḡ naḡ ni bô jé woni a, wôsa bôm yi na pôn tumô Emen a ré.

22 Di tô bô habré wom bi wo hen baa aḡ ju enḡerij Kelma hena ré iyeḡ ba, ré dī bôri jal sam a wô ermé wo habij bi wo sa sam a hen.

23 Wôsa en bôrem hen na, terbére wôn bôm aḡ ju na lema wo têrij tom hende to hen.»

24 Menba, Simô kôlij si Piyêr naḡ Ja iyôḡ ba: «Ken-bay ken uwôl Kelma wô san aḡ bi are bay ka ken kôlij kwôlij hen na, ré sa san a ré.»

25 Kirijna si Piyêr naḡ Ja dô kwôli hen iyôḡ men, bay uwôl béré kwôlo wo Kelma a men, menba, bay bilji hô Jérusalêm a. Tô geré a na, bay uwôl béré Kwôlo Dôri naḡ kirij kirij sa kam iyére to bô emê wo Samari a.

Si Pilip naḡ dami wo Etiyopi danji

26 Mana wo Kelma kôlij Pilip iyôḡ ba: «Já erê si kini kurijpare tare iyôḡ tô geré wo hena Jérusalêm ô Gaja hen. Geré bi wo hen na, na derô gwôlê a.»

27 Menba, Pilip hena lew ô. Kirij bay ka hen dami wo Etiyopi wo li jé gemé lari bô emê wo Kandasé tôleḡne to Etiyopi. Ôbi uwo tô tibé Emen Jérusalêm a.

28 Ôbi bul hô ijn menba, mô bô pus a aḡ dôḡse magtubu to ôbi kibi Emen *Esay.

29 Tunu kôlij Pilip iyôḡ ba: «Uso dā, ju dēbu kwa pus bi wo hen a.»

30 Menba, ôbi ge ô menba, toy dami wo Etiyopi bi wo hen wo dēḡse magtubu to *ôbi kibi Emen Esay, menba, ôbi kôli iyôḡ ba: «Ju hôn bô magtubu to ju dēḡse hen ham ba?»

31 Menba, ôbi uwôli sara iyôḡ ba: «Hena kwôni ré dô tôre ben ré ba, na lê iyeḡ a ené henê ba?» Menba, ôbi kôlij Pilip ré dāy mô kwari a.

32 Kwôlo Emen wo ôbi dēḡse bi a na:

«Ôbi bôl kibri ré mega demaḡne to bay fu ôrij ca erê deré iyôḡ. Mega kema gemga wo wôm kôbi ôbi karê gusuriri a hen iyôḡ.

33 Bay uwôli tayre sari a nijba, kwôni wo ré jô sari ba, naḡ men, na i a derê kwôli kwôḡḡgêri ba?

Wôsa bay mène gelê wori sa terare a nā.»

34 Menba, dami wo Etiyopi bi wo hen enḡerij Pilip iyôḡ ba: «En uwôlem, kôlen na kwôli i a, ôbi kibi Emen ôbi bi wo hen ré kôl kwôli hen iyôḡ ba? Na kwôli ôbi gaḡ laba, na kwôli kwôni wo danḡi dība?»

35 Naḡ kwôlê bi wo magtubu to Emen kôl hen na, Pilip berij tô kôbri aḡ

uwôlij béré Kwôlo Dôri wo Jésu.

³⁶ Bay era era menba, bay saji kibi kam ka pôni a menba, dami wo Etiyopi bi wo hen kôlij Pilip iyôn ba: «Gel, kam a yé na, na mi a jeré bi ené li batêm ba?»

[
³⁷ Menba, Pilip kôli iyôn ba: «Hena jeré bi bôm pôn sara ba, já lê batêm.» Menba, dami bi wo hen uwôli sara iyôn ba: «En bi bôn sara mega wo Jésu Krist ré na Kema Emen.»]

³⁸ Ôbi bi bay debij nap pus tôn, an bay nap Pilip herbiji ôrji bô kam a menba, Pilip liri batêm.

³⁹ Kirija bay so bô kam a menba, Tini Kelma ay Pilip ôrij an dami wo Etiyopi bi wo hen gili ré nij yôd, menba, ôbi bu geré wori nap yi derê ô.

⁴⁰ Tunu ôrij nap Pilip ô uwôli Ajôt a an ôbi uwôl béré Kwôlo Dôri nap sa iyére iyére to ôbi ôrij ya hen kwôy wo ôbi sa bij Sésaré.

9

Sôl ay bôri

(*Jé lê bay jé 22: 6-16, 26: 12-18*)

¹ Kirij bay ka hen na, ermé wo Sôl ba, yi na sa mênê bay tô Kelma men, sa derérji a a men, ôbi ô uné *dami wo damné kap bay bê kwôbe,

² an engereri bi ôbi ré biri magtubu to ré dô tumôri an diré ôrij wô *iyéy dapare to

Damas a. Hena diré uwôn bijé ka ay geré wo Kelma, injê ley yébé ley ba, diré peraji haré herap Jérusalêm a.

³ Ôbi bu geré ô menba, kirija ôbi baa da nap Damas menba, kirij bay ka hen na, kirij ka perangi hena derômaran a sa teli nap perangêrji.

⁴ Kirija ôbi kurij tôn menba, ôbi toy tôô kwôni kôli iyôn ba: «Sôl, Sôl, wô mi a jeré gelen gusij iyôn ba?»

⁵ Ôbi engere iyôn ba: «Ju na i ba, Kelma.»

Menba, tô hende to hen uwôli sara iyôn ba: «Ena Jésu, na nôbi a jeré gelen gusij hen.

⁶ Nijba, hena ta, ju ô derô ira an bay a gelem anja já lê.»

⁷ Bijé ka ô nap di hen debiji tôn, nijba, bay bôl kibriji kôlij kwôlê wôni ré men, bay toy tôô gawra, nijba, bay gel kwôni ré men.

⁸ Sôl hena terare a, bôl tiri hari, nijba, ôbi gel kirij né, an bay bu na kôbri dema ré ôrij nap derô ira Damas a.

⁹ An sa subu ôbi nêmed gelé kirij né men, ôbi om ani ré men, yi ani ré a men.

¹⁰ Ôbi tô Jésu wo pôni bay uwôgeri Ananias mô Damas a ya. Kelma si sari a bô pelal a an uwôgeri «Ananias!» menba, ôbi yuge om iyôn ba: «En na Kelma!»

¹¹ Menba, Kelma kôli iyôn ba: «Hena ta, ju ô tô geré

wo bay uwôgeri kwo dëbu <derôre> a hen aṅ ju engere gawra wo bay uwôgeri Sôl wo Tars iyé Judas a, ôbi mô uwôl Emen kirij bay ka hen ya.

¹² Sôl gel bô pelal a gawra wo bay uwôgeri Ananiyas wo so ira aṅ uwôl kôbri a sari a bi ôbi ré hô gel kirij hôrij.

¹³ Ananiyas uwôli sara iyôn ba: «Kelma, en toy bijné kwône kôl kwôli gawra bi wo hen men, habré kêm wo ôbi lij bijné kam ka Jérusalêm a hen a men.

¹⁴ Men, damné kaṅ bay bê kwôbe biri tôô bi ré eraṅ nà, sa pôrij bijné kêm ka ré uwôge henem hen aṅ ré harêji a men.»

¹⁵ Menba, Kelma kôli iyôn ba: «Ô, wôsa gawra bi wo hen en dôri mega aṅgaṅ ulê béré henen aṅ kirij kirij bijn bijné ka iyére to danṅi a men, bijn kilmé kaji men, bijn kam *Israyêl a men.

¹⁶ Nôbi aṅ yen na gili gusiṅ to ôbi a geliṅ wô henen.»

¹⁷ Menba, Ananiyas hena ô. Ôbi bijn bô iyére hende to hen aṅ uwôl kôbri a sa Sôl a, aṅ kôl iyôn ba: «Yênen Sôl, na Kelma Jésu bi wo so sam a tô geré bi wo jeré eraṅ hen, na ôbi a joon bi jeré hô gel kirij hôrij men, bi Tunu toṅ hendi bô bôre ré wôn bôm a men.»

¹⁸ Kirij bay ka hen menba, ani kani geliṅ môṅ palmé kuyê iyôn herij tiri a aṅ ôbi

gel kirij men, hena ta, aṅ bay liri batêm a men.

¹⁹ Kirija bay biri aṅgaṅ emê ôm menba, ôbi uwôn néri hôrij.

Sôl dô kwôlo Emen Damas

^a Sôl wôl sem aṅ bay tô Jésu ka Damas a.

²⁰ Menba, kirij bay ka hen ôbi ô ulê béré bô iyéy dapare mega wo Jésu ré na Kema Emen.

²¹ Bijné kêm ka toy kwôlo ôbi kôl hen na, tiniṅi ge kay sari a aṅ bay engere iyôn ba: «Na gawra bi wo hen, a na lij bijné ka uwôge hini Jésu bi wo hen habré Jérusalêm a na ré ba? Men, na ôbi na era dôd nà wô perêji harê ôrij bijn damné kaṅ bay bê kwôbe hen ré ba?»

²² Nijba, ôbi uwôn néri tumô tumô sa derê kwôlé wori aṅ Jubnê ka Damas uwôn kwôlé woṅ kelê ré, kirija ôbi gelji wo Jésu ré na *Krist, kwo Emen dôri hen.

²³ Wôl gaṅ cêgê menba, Jubnê bay ka hen bijnji bi ciré deréri.

²⁴ Nijba, Sôl toy kwôli deréri bi wo hen. Bay mô gem kibi iyére hende to hen yoyre aṅ tu tare bi ciré deréri.

²⁵ Nijba, bô yoyre a menba, bay tôri ayri bô gway a herbe nô si sa gweṅ.

Sôl ô Jérusalêm a

²⁶ Kirija ôbi sa bijn Jérusalêm a menba, ôbi ô uné megêri bay tô Jésu nijba, bay kêm hare wôsa

bay kôl iyôn̄ ba: «Ôbi ré na ôbi tô Jésu bi pa pa hari ba.»

²⁷ Barnabas ôrij̄ n̄ap̄ d̄i ligi bay jé ān̄ dôrji kwôli gelé wo Sôl ré gelo Kelma tô geré men, kwôlo Kelma kôli a men. Ôbi dôrji kwôli deré kwôlo ôbi dô n̄ap̄ ibiyare n̄ap̄ hini Jésu a Damas a hen men.

²⁸ Wulê bi wo hen na, ôbi mô n̄ap̄ ci men, ô men hera n̄ap̄ ci a men bô Jérusalêm a men, dô kwôlê n̄ap̄ ibiyare a men n̄ap̄ hini Kelma.

²⁹ Ôbi iyêl n̄ap̄ Jubnê ka iyêl kibi grêk hen men, narij̄ kwôlê n̄ap̄ ci a men, nij̄ba, bay woge geré wô deréri.

³⁰ Kirij̄na yênêri toy hen iyôn̄ menba, bay ôrij̄ n̄ap̄ d̄i Sésarê a ān̄ biri ô Tars a.

³¹ Bay ayê bôô ka sa iyê Judé men, ka Galilé n̄ap̄ ka Samari a kêm môrji n̄ap̄ bô jalê men, halij̄ yirji men, harij̄ji Tini Kelma a men, bay kwône erê tumô tumô n̄ap̄ néé wo Tunu toj̄ hendi bô bôrê.

Ené ôbi merayê

³² Piyêr ô gôr kirij̄ sa ira menba, ôbi sa bij̄ uné bay ayê bôô ka Lida a.

³³ Kirij̄ bay ka hen na, ôbi uwôn̄ gawra wo bay uwôgeri Ené wo yi sa kalān̄ a. Ôbi meray li elê marge.

³⁴ Piyêr kôli iyôn̄ ba: «Ené, Jésu Krist berarem. Hena ta, ju nan kalān̄ kam n̄ap̄ kôm!» Kirij̄ bay ka hen na, ôbi hena ta.

³⁵ Kirij̄na bij̄né ka Lida n̄ap̄ ka tu wolé wo Sarôn a gili

hen iyôn̄ menba, bay kêm bi bôrji sa Kelma.

Tabita béér

³⁶ Sa iyê Jopé a na, hende ayê bôô to pôni bay uwôgere Tabita mô ya. Hene bi wo hen n̄ap̄ kibi grêk ba na Dôrkas ān̄ bôri na: Cénire. Hende na hendi lê ānga dôri kwôy kwôy men, hendi fu baliyare n̄ap̄ bay nimré a men.

³⁷ Wulê bi wo hen na, hende ômij̄ ān̄ ma. Bay pule ān̄ ô ulêre bô iyére to ta a.

³⁸ Bay tô Jésu ka Jopé toy wo Piyêr ré na Lida a ya. Lida na d̄a n̄ap̄ Jopé menba, bay jé bij̄né wôô ô kôli iyôn̄ ba: «Era lew unéni d̄iba, ju mera sem né.»

³⁹ Piyêr hena kerêd ô n̄ap̄ ci. Kirij̄na ôbi sa bij̄ menba, bay ôrij̄ n̄ap̄ d̄i bô iyére to ta hende to hen, kirij̄ bay ka hen na, yébé kān̄ mamê usoji ligiri a n̄ap̄ sômê men, bay gili bargay ka hende na sôgre kirij̄na hende na baj̄ n̄ap̄ ci tô hen a men.

⁴⁰ Piyêr bi bay si nô kêm ān̄ jubu gubari tôn̄ ān̄ uwôl Emen menba, bul si ligi temare ān̄ kôl iyôn̄ ba: «Tabita, hena ta.» Hende bôl ture ān̄ kirij̄na hende gel Piyêr menba, hena mô ta.

⁴¹ Ôbi fu kôbre buru hena ta, ān̄ uwôga bay ayê bôô n̄ap̄ mamê ān̄ gelji hendi temare hende to hen.

⁴² Bij̄né ka Jopé kêm toy kwôli are bay ka hen, ān̄ bay kwône ay bôrji bij̄ Kelma.

43 Piyêr wôl gaŋ Jopé a iyé gawra wo bay uwôgeri Simô wopn ôbi uwônşê ariŋ hen.

10

Pelal jô Kwôrney a Sésaré

1 Sa iyé Sésaré a na, gawra wo bay uwôgeri Kwôrney mô ya, ôbi na dami wo asgarñê ka Rômêñê ka bay uwôgeji ré na Itali hen.

2 Gawra bi wo hen, na ôbi lê tôô Emen aŋ, bay naŋ ðiñé ka bô iyére tori ayji kibi Emen kwôy kwôy men, ôbi li naŋ Jubñê kaŋ bay nimré damaŋ men, ôbi uwôl Emen ta ta a men.

3 Wulê wo pônî naŋ tare to yébé ayiŋ sa tôpne hen menba, ôbi gel aŋ hôn mana wo Emen na iyônŋ naŋ yiri bô pelal a wo so iyére tori a aŋ kôli iyônŋ ba: «Kwôrney.»

4 Ôbi bô mana wo Emen bi wo hen ðêŋ naŋ harê aŋ ôbi kôli iyônŋ ba: «Kelma, na mi ba?» Menba, mana wo Emen bi wo hen uwôli sara iyônŋ ba: «Uwôlê Emen wom naŋ lê wo ju li naŋ bay nimré hen na, dôriŋ Emen aŋ ôbi gôrbijŋ sam né.

5 Jé ðiñé kam haw hen, ô Jopé ô kelaŋ gawra wo bay uwôgeri Simô wo jelêri na Piyêr hen ré era.

6 Ôbi yi iyé megari Simô wopn ôbi uwônşê ariŋ wo iyére tori ða naŋ kibi cér a hen.»

7 Kirijna mana wo Emen bi wo ré iyéli hen ô niŋ menba, Kwôrney uwôga manê kari wôd naŋ asgar wo pônî wopn

ôbi jé wori wopn ôbi lê tôô Emen hen.

8 Ôbi dôrji kwôli aŋga ré li are hen kêm menba, jéji Jopé.

Pelal jô Piyêr a Jopé

9 Kirijna kirijŋ wôl aŋ bay ay geré ô aŋ baji ða naŋ Jopé menba, Piyêr ðay sa iyére toŋ dur dur a wô uwôlê Emen naŋ tay ðiŋne.

10 Kurônŋ liri aŋ ôbi gey aŋgaŋ emê. Kirijna bay la emê ciré biri menba, pelal jôri.

11 Ôbi gel derômaraŋ bôliŋ aŋ ani kani ka geliŋ naŋ kibi bargay ka dami ka bay fu jeŋlare wo pôrbu hen iyônŋ sa herbe kwôy sa terare a.

12 Bô bargay ka dami bay ka hen a na, tanare to tère pôrbu kêm bô naŋ tu ka gay gay ka erge hen men, naŋ tu ciré ka gay gay kêm a men.

13 Menba, tôô kwônî kôli iyônŋ ba: «Piyêr, hena ta, ju duu tanare hende to kêm aŋ ju ôm.»

14 Piyêr uwôli sara iyônŋ ba: «En gey ré Kelma, en ôm ani kani ka jôriŋ naŋ ka *kagemi sa pôn né.»

15 Tôô kwônî bi wo hen hô kôli iyônŋ ba: «Aŋga Emen liŋ ka séli ba, jôbi já kelé ré na ka *kagemi ba?»

16 Are bay ka hen sa hen iyônŋ têê subu aŋ, cêgê menba, bargay ka dami bay ka hen hô ayiŋ hôriŋ derômaraŋ a.

17 Piyêr erem na ba, pelal wo ré jôri na ba, bôri ré na iyeŋ pôn ba? Menba, kirijŋ

bay ka hen na, bay jé ka Kwôrney ka ré wogéji iyé Simô hen, saji kibi geré men.

18 Bay uwôge bay iyére aṅ engeriji iyôn ba: «Na iyére to nà a Simô woṅ Piyêr ré yi ya hen ba?»

19 Piyêr erem sa pelal wo ré jôri a hen baa ya tô, menba, Tunu kôli iyôn ba: «Gel, impê subu wogem.

20 Hena ta, ju ô naṅ ci dîba, ju erem sem né, wôsa na nôbi a joji hen.»

21 Piyêr herbo uwôn bîné bay ka hen aṅ kôlji iyôn ba: «Na nôbi wo ken woge bi a nà. Ken era gelen wô mi ba?»

22 Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Na Kwôrney dami wo asgarjê a jéni. Ôbi na kwôni woṅ derôre men, ôbi ay kibi Emen men, Jubjê kêm kôba, geyri a men. *Mana wo derômaraṅ a kôli ôbi ré uwôgam jeré era iyére tori a bi ôbi ré toy kwôlo jeré kelêri.»

23 Piyêr biji bay era ira aṅ wôl naṅ dî. Kirîna kirîṅ wôl menba, ôbi ô naṅ ci, yêneri bay ayê bôo ka pôni ka Jopé biri ôriṅ.

24 Daṅ tô hen menba, bay bîṅ Sésaré. Kwôrney mô gemji naṅ balêri men, milnêri kaṅ dèṅ ka ôbi jé uwôgaji hen a men.

25 Kirîna Piyêr da sé ira menba, Kwôrney jô kwini aṅ dî kwini tòn tumôri a kwôy terare a naṅ bê kwôlê wo dami.

26 Nîṅba, Piyêr biri ta, aṅ kôli iyôn ba: «Hena ta! Wôsa nôbi kôba, ena gawra môṅ jôbi hen iyôn men.»

27 Ôbi iyêl naṅ dî aṅ ô ira, kirîṅ ka bîné ka kwôni daṅ ya hen,

28 menba, ôbi kôlji iyôn ba: «Ken hôn mega wo kwôni woṅ Jub naṅ hara wori na, ré eré naṅ kwôni wo sa iyére to daṅgi a ré men, eré iyére tori a ré a men. Nîṅba, Emen gelen mega wo ené bô kwôni môṅ aṅga kagemi ré men, wo ré nêṅ bi kwôni ré ô naṅ dî ré iyôn né a men.

29 Na iyôn a, kirîna kené jé uwôgan menba, en kirîṅ era mera dîba, en meremnê ré hen. Iyôn ba, en gey henê tô uwôgê wo ken jé uwôgan hen.»

30 Menba, Kwôrney uwôli sara iyôn ba: «Kemnêṅ li sa subu nîṅ naṅ tare to yébé ayîṅ sa tònne mega megare na iyôn hen na, en uwôl Emen iyére tîjê. Menba, kirîṅ bay ka hen na, gawra wo pôni naṅ bargay ka eṅṅ so dèbu tumôn a.

31 Aṅ kôlen iyôn ba: «Kwôrney, Emen toy uwôlê wom men, bôri gôrbîṅ sa lê wo ju li naṅ bay nîmré hen né a men.

32 Jé bîné ô Jopé ô uwôga Simô wo jelêri na Piyêr wo yi iyé Simô ôbi uwônse ariṅ wo mô kibi cér a hen ré era.»

33 Kirîṅ bay ka hen menba, en jé bîné wogem aṅ naṅ bô derê wom a jeré eraṅ upéni hen. Haw hen nibay kêm nini mô na tumô Emen a wô

toyé kwôlê kêm wo Kelma kelam jeré sa kelêni hen.»

Piyêr ô iyé Kwôrney a

³⁴ Menba, Piyêr ay kwôlê kôl iyôn ba: «Haw hen en hôn dô bêt bêt nîj wo Emen na, ré dô tu kwôni ré,

³⁵ aṅ gawra wo yôn yôn wo sa iyére to yôn yôn wo biri kwôlê men, li aṅaṅ derôre a men hen na, ré dé tiri.

³⁶ Ken hôn béré kwôlo ôbi na jén bîj kam *Israyêl hen. Béré bi wo hen gengîj sa Kwôlo Dôri woṅ bô jalê naṅ geré wo Jésus Krist wo na Kelma wo bîjé kêm hen.

³⁷ Cêgi derê kwôlê wo Ja naṅ batêm to ôbi na lîj bîjé a men hen na, ken hôn kwôli are bay ka li are ayîj tôrji Galilé a kwôy sa iyé Judé a hen.

³⁸ Ken hôn iyeṅ a Emen ré dô Jésus wo Najarêt bi wo hen men, bé wo ôbi biri néé naṅ geré wo Tunu toṅ hendi bô bôre men. Men, ken hôn iyeṅ a ôbi ré ô gôr sa iyére lîj bîjé derê men, berariṅ bîjé kêm ka mô bô lemnare to Sidan a a men hen, wôsa Emen baa naṅ dî.

³⁹ Aṅ nibay ka pônî nini gel ari lêri bay ka kêm hen naṅ tirni sa iyé Jubnê men, Jérusalêm a men. Ôbi bi wo bay na bééri sa gurô tagelé aṅ diri hen.

⁴⁰ Li sa wôô, sùbu tori menba, Emen biri jî sî kampê men, biri gel yiri,

⁴¹ bîj bîjé kêm né nîjba, ka ôbi na tôrji tumô mega bay derê kwôli are bay ka

hen iyôn. Na nibay ka na nini ôm men, yi men, naṅ dî cêgi jê sé wo Emen biri jî si perê bîjé ka ma a hen.

⁴² Aṅ ôbi kelêni niné uwôl béré aṅ gelîj bîjé mega wo ré na Emen a ré dîri mega ôbi jeré kwôlê iyôn sa bîjé ka mô geṅ men, ka ma a a men,

⁴³ Na ôbi á, bay kibi Emen kêm na ré kôl kwôli kôl iyôn ba: «Emen dî bôri jal naṅ néé wo hini sa têriṅ to kwôni wo yôn yôn wo bi bôri sari a.» »

Bîjé ka na Jubnê ré hen uwôn Tunu toṅ hendi bô bôre men

⁴⁴ Piyêr kôl kwôli are bay ka hen baa ya tô menba, Tunu toṅ hendi bô bôre herbe sa bîjé kêm ka mô toy kwôli bi wo hen.

⁴⁵ Jubnê ka baa Piyêr erap hen kirîna bay gel wo Tunu toṅ hendi bô bôre to Emen a bé herîj sa bîjé ka sa iyére to đangi a men hen iyôn menba, tiniji ge kay.

⁴⁶ Bay toy bîjé bay ka hen iyêl kibi yê wo đangi men, heramiji dampare to Emen men. Menba, Piyêr kôl iyôn ba:

⁴⁷ «Naa jerê bi bîjé bay ka hen ré li batêm naṅ kam haw hen wo bay uwôn Tunu toṅ hendi bô bôre môṅ nabay iyôn men hen ba?»

⁴⁸ Menba, ôbi ay tôô bi bay ré liji batêm naṅ hini Jésus Krist menba, bay kôli ré wôl sem naṅ ci.

11

Piyêr dô kwôli anğa ré li are iyé Kwôrney a hen bijn bay ayê bôô ka Jérusalêm a

1 Bay jé naɓ bay ayê bôô ka Judé toy wo bijné ka na Jubnê ré hen ka pônî kôba, ré toy kwôlo Emen men.

2 Kirijna Piyêr hera Jérusalêm a menba, yêneri Jub kaɓ bay ayê bôô nayri kôl iyônɓ ba:

3 «Ju ô iyé bijné ka na Jubnê ré hen men, ju ôm are naɓ ci a men!»

4 Menba, ôbi dôrji tô kwôlê bi wo hen pôn pôn naɓ geréri geréri kôl iyônɓ ba:

5 «En mô Jopé a uwôl Emen menba, en gel bô pelal a ani kani gelin naɓ kibi bargay ka dami iyônɓ herbo derômaranɓ a tôn naɓ kibrijji pôrbu kwôy da kwan a.

6 En kôbe bôrji menba, en gel tanare to tère pôrbu men, to noni men, ka erge men, ciré men.

7 Menba, en toy tôô kwônî kôlen iyônɓ ba: «Piyêr, hena ta, ju duu tanare hende to kêm hen ju ôm.»

8 En uwôli sara iyônɓ ba: «En gey ré kwôy Kelma. Wôsa kirijn ka en yêɓ na, ani kani ka jôrijɓ naɓ ka *kagemi si keben a ré.»

9 Tôô kwônî hô ôm derômaranɓ a kôl iyônɓ ba: «Anğa Emen kôl ré na ka séli ba, jôbi já kelê ré na ka kagemi ré.» »

10 «Are bay ka hen, sa hen iyônɓ têê subu menba, are

bay ka kêm hen hô pôrijɓ hôrijɓ ta derômaranɓ a.

11 Kirijn bay ka hen menba, gawrê subu saji kibi iyére to en môrijɓ ya hen, bay joji na Sésaré.

12 Tunu kôlen ené hena ô naɓ ci dîba, ené gaanê ré. Yênerna bay ayê bôô ka jii ka en eraɓ naɓ ci nà a bèn ôrijɓ Sésaré a. Menba, nini ô ira kêm iyé Kwôrney a.

13 Ôbi derêni kwôli *mana wo derômaranɓ a wo diré gili bô iyére tori a aɓ ré kôli iyônɓ ba: «Jé gawrê ô Jopé ô uwôga Simô wojɓ Piyêr.

14 Aɓ kwôli anğa ôbi a dôrem hen na, a bem gelê naɓ bijné kêm ka bô iyére tom a.»

15 Kirijna ena belê keben tô menba, Tunu toɓ hendi bô bôrê herijn sarji a mega wo na herijn sarna tumô hen iyônɓ men.

16 Menba, en erem sa kwôlo Kelma na kôl kôl iyônɓ ba: «Ja na lin bijné batêm naɓ kam nijba, kenbay ba, Emen a lêngge batêm naɓ Tunu toɓ hendi bô bôrê.»

17 Hena Emen né fu baliyare naɓ ci mega wo ôbi na fu naɓ na wôsa bê bôô wona sa Kelma Jésu Krist a hen iyônɓ ba, ena i a ené jôrijɓ Emen lê anğari ba?»

18 Kirijna bay toy hen iyônɓ menba, bay hô dî bôrji jal aɓ ayji kibi Emen kôl iyônɓ ba: «Emen bijn bijné ka na Jubnê ré hen kôba, geré bi ré bul hal woji aɓ ré uwôrijɓ gelê wojɓ tiri hen men.»

19 Bay tô Jésus ka na useriŋ wô sa gusiŋ to bay geliŋ cêgi temare to Etiyên a hen na, ôrji kwôy biŋ Pinisi, Sipre naŋ Antiyôk, bay uwôl béré biŋ na Jubnê mera.

20 Niŋba, ka perêrji a ka na ka Sipre a men, Sirên a men, hen kirija sa biŋ Antiyôk menba, bay uwôl béré Kwôlo Dôri wo Kelma Jésus biŋ biŋé ka na Jubnê ré hen men.

21 Néé wo Kelma baa naŋ ci aŋ biŋé ka ay bôrji biŋ Kelma kwône erê tumô tumô.

22 Kwôlê bi wo hen era sa kuriŋ maa bay ayê bôô ka Jérusalêm a aŋ bay jé Barnabas Antiyôk a.

23 Kirija ôbi sa aŋ gel terê kibi wo Emen tô sa biŋé hen iyôŋ na, yiri dôri damaŋ aŋ ôbi kôlji bay ré dî bôrji pôn lêŋniŋ tô Kelma.

24 Barnabas bi wo hen, na kwôni wo li aŋgaŋ derôre men, Tunu toŋ hendi bô bôré wôn bôri men, ayê bôô wori dô a men. Aŋ biŋé kwône bi bôrji sa Kelma.

25 Menba, Barnabas ô Tars a wô wogé Sôl.

26 Kirija ôbi uwopni menba, heraj naŋ dî Antiyôk a. Bay mô fem elê pôn naŋ bay ayê bôô ka Antiyôk a. Bay geliŋ kwônê biŋé are. Na Antiyôk a a bay ré ay tô dé hini woŋ Krétijê hen sa bay tô Jésus a.

27 Wulê bi wo hen na, bay kibi Emen hena Jérusalêm a era Antiyôk.

28 Kwo pôni perêrji a bay uwôgeri Agabus Tunu gili mega kurôŋ wo dami ré lê sa terare a nà. (Aŋ kurôŋ bi wo hen li sa terare a nà tiri a men wulê wo Kulod na ômiŋ kenare hen.)

29 Bay tô Jésus gengiji ciré lê naŋ yênerji ka Judé naŋ ari upé ka Emen né biji.

30 Bay wôge are bay ka hen aŋ jéŋ si Barnabas naŋ Sôl ôriŋ biŋ surjê ka bay ayê bôô ka Judé.

12

Bay duu Jak men, bay bu Piyêr a men

1 Wulê bi wo hen na, kelma *Hérôd ay tô geliŋ tu bay ayê bôô ka Jérusalêm a gusiŋ.

2 Ôbi bi bay duu *Jak woŋ yêni Ja hen naŋ yebere.

3 Aŋ kirija ôbi bô wo yi Jubnê ré dôrji hen iyôŋ menba, ôbi bi bay bu Piyêr. Wulê bi wo hen na, na sa lê geserê mapa wo wubere naŋ bô a hen.

4 Hérôd bi bay bu Piyêr ô uwôli danŋay a aŋ biŋ asgarjê pôrbu, pôrbu gwogelêrji pôrbu dëbu gemni. Aŋ cêgi *Pak a dema ciré jerê kwôlê sari a tumô biŋé tô.

5 Piyêr yi danŋay a menba, bay ayê bôô uwôl Emen yôôd naŋ bôô pôn wô sari.

6 Bô yoyre hende to kiya Hérôd dâ jôriŋ kwôlê sari a hen na, bay harêri naŋ masure aŋ ôbi yi kum derô

asgarjê wôô men, bay gemé kibi geré ðebu gem men.

⁷ Nijba, kirij bay ka hen na, mana wo Kelma so menba, iyéy ðangay perañge. Mana wo Kelma bi wo hen di kwa bô Piyêr añ eñni añ kôli iyôn ba: «Hena ta, lew.» Kirij bay ka hen na, masure beserij kôbri a.

⁸ Añ mana bi wo hen kôli iyôn ba: «Ha tô bôm men, ha ganji garbê kam a men.» Ôbi li hen iyôn hende to hen menba, mana bi wo hen hô kôli iyôn ba: «Dôbe bargay kam kañ kelanê añ ju era tôn a na.»

⁹ Piyêr so tôri a nijba, ôbi bô môp ré na pelal a ré jôri hen ðiba, ré na anğan tiri ré.

¹⁰ Bay saa asgarjê ka gem kibi geré hen kini wôô kara, menba, saji kibi geré woñ masure a wo si kini derô iyére hen, menba, kibi geré bi wo hen bôlij sa kibri tumôrji a mera. Kirijna bay si nô nij menba, bay ô sem tô geré menba, mana wo Kelma bi wo hen ðej Piyêr.

¹¹ Tini uwo yiri a añ ôbi kôl iyôn ba: «Haw hen, en hôn nij, na tiri, na Kelma a jo mana wori sa dôren kibi néé wo Hérôd a men, kibi habré kêm wo Jubjê genge ré sa san a hen a men.»

¹² Kirijna ôbi hôn anğa ré li are hen iyôn nij menba, ôbi ô iyé Mari toñ yoo Ja wo bay uwôgeri Mark hen, ðijé kwône mô uwôl Emen ya.

¹³ Kirijna ôbi di kibi geré menba, hende jé to pônî bay

uwôgere Rodé so era wô belê kermij.

¹⁴ Hende toy tôô Piyêr hôn añ wo ré bôl kibi kermij biri na, yi deré lere añ hende ge ô kelê Piyêr ré ðebu kibi geré yañ ya.

¹⁵ Bay kôle iyôn ba: «Mugal.» Nijba, hende kôlji wo ré na tiri. Añ bay kôl iyôn ba: «Na *mana wo derômarañ a woñ ôbi geméri.»

¹⁶ Piyêr hô di kibi kermij menba, bay sa bôl menba, na ôbi menba, tiniji ge kay.

¹⁷ Ôbi liji kôbri bay ré wôm tôn menba, ôbi dôrji kwôli deré wo Kelma ré dôri bô ðangay a añ ôbi kôlji iyôn ba: «Erêñge ken ô kôlij Jak* nañ bay ayê bôô kêm.» Menba, ôbi si bu geré ô kirij ka ðanji a.

¹⁸ Kirijna kirij wôl menba, harê li asgarjê damañ añ bay engere anğa ré sa sa Piyêr a hen.

¹⁹ Hérôd bi bay wogeri nijba, bay uwonni ré. Menba, ôbi bi bay engerij asgarjê ka na gem kibi geré hen kwôlê añ ôbi kôl bay ré derji. Menba, Hérôd hena Judé era Sésaré añ uwôl ya nêw kwôlê.

Temay kelma Hérôd

²⁰ Hérôd ôrij nañ kwôlê nañ ðijé ka Tir a men, ka Sidôn a a men. Bay way ciré jé ðijé yiri a, wôsa bay hôn wo tô kibri wo bay uwôgeri Blastus hen ré gey bi ðiré lê nañ ci bi bay ré nan kwôlê

* 12:17 12: 17 Na Jak woñ yêni Kelma.

woji bi wo hen nap bô jalê. Wôsa are kêm ka bay ôrij doyriji hen na, hena na sa iyére tori a.

²¹ Menba, wulê wo bay genge hen na, Hérôd tôte bargay kari kap kenare a mô sa gagay kenare a a dôriji kwôlê tu wolé.

²² Menba, bijné kôl iyôn ba: «Na emen a kelê kwôlê hen dîba, na gawra ré.»

²³ Kirij bay ka hen na, mana wo Kelma di Hérôd wôsa ôbi ay dampare to Emen lij tori, menba, wôgne ômni a a ôbi ma.

²⁴ Nijba, kwôlo Emen ba, ôm ôrij nap kwini tumô tumô.

²⁵ Kirija si Barnabas nap Sôl liji jé wo bay joji Jérusalêm a hen kô nij na, bay bul hô Antiyôk a, bay herap nap Ja woj Mark hen kôbriji a.

13

Bay tô si Barnabas nap Sôl a jéji ô ulê béré kwôlo Emen

¹ Perê bay ayê bôô ka Antiyôk a na, bay kibi Emen ya men, bay gelé are kôba ya a men, hiniji a na: Barnabas, Siménon wo ba uwôgeri gawra wo hendi hen men, Lusiyus wo Sirên men, Manayen wo na melap *Hérôd woj kelma kirija ôbi na baj kema hen men, Sôl men.

² Wulê wo pôni kirija bay tebe Kelma jôrij bôriji kurôn menba, Tunu toj hendi bô bôre kôl iyôn ba: «Terênge si Barnabas nap Sôl ken dji

gay ben wô jé wo en uwôgeji kwôli hen.»

³ Kirija bay jôrij bôriji kurôn men, uwôl Emen a men kô nij menba, bay uwôl kôbriji sarji a a dji ô.

Si Barnabas nap Sôl ôriji sa iyé Sipre a

⁴ Kirija si Barnabas nap Sôl bô wo Tunu toj hendi bô bôre a ré jéji ulê béré hen iyôn na, bay henaji Antiyôk eraji Sélesi a wô ayêji bato ôrij iyére to derô cér to bay uwôgere Sipre hen.

⁵ Kirija bay sa bijn Salmin Sipre a menba, bay uwôl béré kwôlo Emen bô *iyéj dapare to Jubê. Bay ôrij nap Ja Mark kôbriji a bi ré li nap ci.

⁶ Kirija bay ô nap kirij kirij sa iyére to derô cér a hen kwôy sap Papôs a menba, bay uwôn ôbi beli wo li yiri môj *ôbi kibi Emen iyôn, ôbi na Jub, hini ôm Bar-Jésu, a nap kibi grêk ba na Elimas.

⁷ Ôbi na melap Sêrgiyus Pawlus ôbi emê sa iyére to derô cér a hen, Sêrgiyus bi wo hen na, na ôbi tu melênê, ôbi jé uwôga si Barnabas nap Sôl wôsa ôbi ôrij doy toyé béré kwôlo Emen.

⁸ Nijba, Elimas woj beli hen jibji sêd a woge wô jôrij kelma ré bi bôri sa Jésus a.

⁹ Menba, Tunu toj hendi bô bôre wôn bô Sôl wo na Pol hen a ôbi bôri

¹⁰ a kôli iyôn ba: «Jôbi na, gwosore nap habré wôn bôm, kema Sidan, ôbi bayi

anğa dôri, dî mênê geré
anğa Kelma genge hen baa.

¹¹ Ju toy, haw hen Kelma a
dêm an tum a dôbê hendé an
já gelé berarê tare ré sem.»

Kirijn bay ka hen na, tiri
dôbe hendu an ôbi mô bô
dilemne a an ôbi bul si na
si na woge kwôni bi ré fu
kôbri.

¹² Kirijna kelma gel are bay
ka hen iyôn menba, ôbi ay
bôri wôsa ari gelé ka gengijn
sa Kelma dô tini.

*Si Pol naŋ Barnabas gey
erê Antiyôk bô emê wo Pisidi
a*

¹³ Pol naŋ megêri ðayji
bato Papôs a wô erê Pêrgé
bô emê wo Pampili a.
Menba, Ja Mark ðiji ya hen
an bul hô Jérusalêm a.

¹⁴ Bay hena Pêrgé ayji geré
kwôy saŋ bijn Antiyôk bô
emê wo Pisidi a. Naŋ *sa
merê ta a menba, bay ô bô
iyéy dapare a an môrji tôŋ.

¹⁵ Kirijna bay dêŋse mag-
tubu tôŋ naŋ to bay kibi
Emen menba, bay sa iyéy
dapare hende to hen, jé
kôlji iyôn ba: «Yênêrni,
hena kwôlé woŋ dôbê ibi-
yare wôni ya a kené gey
kôljin bijné ba, ken kôl.»

¹⁶ Menba, Pol hena li kôbri
bi bay ré wôm tôŋ an kôl
iyôn ba: «Kam *Israyêl naŋ
kenbay ka ba hen ka ken
tebe Emen hen, toyéŋge.

¹⁷ Emen wo bijné ka Israyêl
na tô môpêrna. Men, ôbi biji
bay yêŋ kwône sa iyé Ejipt a,

an naŋ néé wori na, ôbi dôrji
sijn an a men.

¹⁸ Ôbi uwôl bôri sarji a
derô gwôlé li elê tôre pôrbu.

¹⁹ Ôbi bi bay mênê tô
yê bijné jurgem bô emê wo
Kanan a na, ôbi bijn bijné kari
sa iyére toji bay lijn toji.

²⁰ Are bay ka kêm hen li
elê arew pôrbu naŋ tôre bay.
Cêgeri wori menba, ôbi biji
bay jerê kwôlé kwôy saŋ sa
Samiyêl ôbi kibi Emen a.

²¹ Menba, bay gey ôbi ré
biji kelma menba, Emen biji
Sawul kema Kis môp wo
Bênjamin ôbi ôm kenare li
elê tôre pôrbu.

²² Kirijna Emen kaŋ Sawul
na, ôbi biji Dabid mega
Kelma woji. Na wô sari ôbi a
na ré kôl kwôli kôl iyôn ba:

«Dabid kema Jésé na
na kwôni wo en diini,
ôbi a lê are kêm ka bôn gey
hen.»

²³ Kuŋga Dabid wo pôni na
Jésu wo Emen ðiri mega ôbi
gôlijn naŋ kam Israyêl wo ôbi
na ay tôri ðiré biji hen.

²⁴ Pa dema Jésu ré saŋ tô
na, Ja na uwôl béré bijn kam
Israyêl kêm ré ði tô têrijn toji
an ré lijn batêm.

²⁵ Kirijna ôbi duu kibi jé
wori nijn menba, kôl iyôn ba:
«Ken kôl ené na i ba? Ena
kwo ken mô gemni hen ré
tô. Nijnba, gel ôbi era cêgena
hen ya, en nêm beséré ganŋi
garbê kaŋ têri ré.» »

²⁶ «Yênên, kenbay kaŋ
kwôŋŋgé *Abraham naŋ bijné
kêm ka sa iyére to ðanŋi a

ka mô tebe Emen hen kôba, kwôli gelê bi wo hen na, Emen gengijn na sarna nabay tumô.

²⁷ Bijné ka Jérusalêm nap kilmérji hôn Jésus ré na i ba ré, aña bay ré dî kwôli temare fu sari hen. Bay dêñse magtubu to bay kibi Emen nap sa merê ta a kwôy kwôy nijba, bay hôn bôre ré. Añ ulê wo bay uwôl kwôlê sa Jésus hen na, bay li na aña magtubu to bay kibi Emen na kôl hen.

²⁸ Bay uwôn kwôlê wôni wo nê m temayri ré, nijba, bay kôlij *Pilat ré bi bay ré diri.

²⁹ Añ kirija bay li are kê m ka magtubu to Emen na kôl gengijn sari hen nij na, bay tôri derari sa gurô tagelê ô emé.

³⁰ Nijba, Emen biri ji si kampê.

³¹ Añ wulê kwône ôbi si sa ka na bari henap Galilé erap Jérusalêm a hen, bay a na bay kelê kwôli haw hen bijn kam Israyêl.

³² Nibay kôba, nini ulênge béré Kwôlo Dôri bi wo hen na kap tô to Emen na ay bijn môñêrna hen.

³³ Ôbi li ariri béna nabay kwônçêri, kirija ôbi bijn Jésus ji si mega wo na lij bô kurôn wo jôgijn wô bô magtubu kurôn a kôl iyôn ba:

<Jôbi a na Keman

ap kemnêñ nôbi ena Ibam.>

³⁴ Emen na kôl dîré bijn Jésus ré jê sé kampê dîba, ré hô ma a ré nij. Na ôbi á, ôbi na ré kôl iyôn ba:

<Na bênge aña yi nap jengêrji nap kap tiri ka nôbi

na en genge ené bijn Dabid hen.>

³⁵ Na ôbi á, ôbi ré kôl bô magtubu to dançi a kôl iyôn ba:

<Já dé mana wom wo yi nap jengêri hen uyê kampê ré.>

³⁶ Ken hôn, bô wulê bi wo hen na, Dabid na li bô geyé wo Emen. Añ kirija, ôbi ma añ bay ayri ô emé kwa môñêri a añ ôbi uyê.

³⁷ Nijba, kwo Emen biri ji si kampê hen na, uyê ré.

³⁸⁻³⁹ Yênen, henênge mega wo ré na sa kibi Jésus aña béré dé bô jalê sa têrij a ré uwôlij hen. Men, na na sa kibri aña i i wo ré bi bôri sari a ba, têrij tori kê m to tô to *Moyis na nê m derê sarñge a ré hen réé dôrij.

⁴⁰ Berênge dô wô kwôlo bay kibi Emen na kôl hen na, bi arirji sa sarñge a ré. Bay na kôl kwôlij kôl iyôn ba:

⁴¹ <Toyênge kenbay kap bay uwôyrê yi kap bay kelê kwôlo habijn gengijn sa kwôlo Emen kôl hen.

Na lê are ka gelé, are bay ka na lê hen na,

hena kwôni ré derênge kwôlij kôba, ka bê bônñge sara ré.

Kirija ken ba geɲ tô hen na, are bay ka hen a lê aɲ tunuŋge geré kayê aɲ ka erê aɲ.> »

42 Kirija si Pol naɲ Barnabas soji nô bô *iyéy dapare a menba, bay uwôlji bi bay ré hô dôrji kwôlê bi wo hen hôriɲ sa merê to cêgê.

43 Cêgi dapare a menba, Jubnê kwône naɲ bijné ka bi bôrji sa tôô to Jubnê hen ôrji tô si Pol naɲ Barnabas aɲ si Pol naɲ Barnabas iyêl naɲ ci men, bay dôbji ibiyare bôrji a men bi bay ré lêɲnê tô bô derê wo Emen a men.

Jubnê ka Antiyôk kaɲji béré Kwôlo Dôri wo Si Pol naɲ Barnabas uwôlji hen

44 Naɲ sa merê ta to dɔŋgi a menba, bijné ka derô ira kêm era wô toyé Kwôlo Kelma.

45 Kirija Jubnê gel wo bijné era kwône hen iyôn menba, terbére liji aɲ bay gage kwôlo si Pol aɲ bay tiréri.

46 Si Pol naɲ Barnabas kôlji naɲ ibiyare kôl iyôn ba: «Béré kwôlo Emen bi wo hen, ré uwôlɲ béŋge na kenbay tumô. Niɲba, mega wo ken kaɲ kwôlê bi wo hen aɲ ken bô yerŋge mega wo kené nê m upé gelê wo naɲ kwini ré hen iyôn niɲ na, niɲa erê upé bijné ka iyére to dɔŋgi a.

47 Wôsa Kelma ay tôô béni kôl iyôn ba:

«En dé m mɔɲ kirij ka perɔŋgi iyôn bijn tô yê bijné ka sa terare a nà,

wô ulê béré kwôlê woɲ gelê bijn bijné kêm gôriɲ kirij sa terare a nà.> »

48 Kirija bijné ka iyére to dɔŋgi hende to hen toy hen iyôn menba, bay li yi derê men, ay kibi kwôlo Kelma men, aɲ ka gelê wo naɲ kwini na yi wô sarji hen na, ayji bôrji kêm.

49 Béré kwôlo Kelma ô m naɲ kirij kirij sa ira kêm.

50 Menba, Jubnê gwôse yébé ka tebe Emen ka balêrji na ka damné hen naɲ damné bi bay kôl bay ré liɲ si Pol naɲ Barnabas habré men, bay ré dageji sa iyére toji a a men.

51 Si Pol naɲ Barnabas yebageji beni têrji sarji a aɲ dɲi yirji ô Ikôniyôm a.

52 Bay tô Jésu ka Antiyôk a yirji dôrji men, Tunu toɲ hendi bô bôre wôn bôrji a men.

14

Si Pol naɲ Barnabas ôrji Ikwoniyôm a

1 Ikôniyôm a kôba, si Pol naɲ Barnabas ôrji *iyéy dapare to Jubnê aɲ dôrji kwôlê aɲ li wo, Jubnê naɲ bijné ka na Jubnê ré hen a kwône ay bôrji.

2 Niɲba, Jubnê ka kaɲ kwôlê woji bi wo hen na, gwôseji bijné ka na Jubnê ré hen, ré liɲ bay ayê bôô habré.

3 Si Pol naɲ Barnabas wôl gaɲ Ikôniyôm a men, bay uwôl béré kwôlo Emen naɲ ibiyare men, wôsa bay bi

bôrji sa Kelma menba, ôbi biji néé bay lij anğan giñé nañ kañ gelé. Añ gel wo béré kwôlê woñ bô derê bi wo bay ré uwôl hen na, ré na tiri.

4 Añ li wo biñé ka Ikôniyôm a bay ka hen kariñ kirij wôô: ka pôni ô tô Jubnê men, ka pôni ô tô bay jé men.

5 Jubnê nañ ka na Jub ré hen nañ kilmérji genge ciré gelij si Pol nañ Barnabas gusij men, ciré gôbêji deré a men.

6 Kirijna si Pol nañ Barnabas toy hen iyôn menba, bay ge si sa iyé Listre a men, Dêrb a men ka bô emê wo Likaniya nañ sa iyére to mérji hen.

7 Añ bay uwôl béré Kwôlo Dôri wo Emen ya.

Si Pol nañ Barnabas ôrji Listre a men, Dêrb a a men

8 Listre a na, gawra wo pôni na ôbi merayê mô ya, wôsa têri meray wôô bem nañ kamñeri yen, añ nêmbê ta ré.

9 Wulê wo pôni ôbi toy Pol dô kwôlê. Menba, Pol bôri déj tiri a, añ bô wo ôbi bi bôri sa Emen a mega wo ré berarêri.

10 Menba, Pol kôli nañ tôri to dami kôl iyôn ba: «Hena, ju deba ta nañ têt!» Ôbi hena nen gere añ ô ta.

11 Kirijna kwônê biñé gel anğa Pol li hen iyôn menba, bay kôl nañ kibi kwôlê woji Likawnijê kôl iyôn ba:

«Kamrê bul yirji gawrê añ herbiji sarna.»

12 Menba, bay uwôge Barnabas «Jês»* men, Pol «Hêrmês»† men, wôsa Pol a na ôbi kibriji.

13 Ôbi tibé kamrê Jês ka iyéyrerji dîñ cêd kibi kalmê hen, bi bay ôrij nañ kelbê ka bay elageji nañ béé gurô bi ré li manare hen, nô wolé nañ iyére, wôsa ôbi gey bi biñé ré li sarga bij si Pol nañ Barnabas.

14 Kirijna bay jé Barnabas nañ Pol toy hen iyôn menba, bay yêgerê bargay kaji añ gerji ô ligi biñé kariñ gura kôl iyôn ba:

15 «Miljêrni, wô mi a kené li hen iyôn ba? Nibay kôba niné gawrê mega kenbay hen iyôn men. Béré Kwôlo Dôri wo nini uwôl bêngge hen na, na wo kené dî tô kamrê kañ déj iyôn bay ka hen añ, añ kené bul upé Emen woñ ôbi merê tu gen men, ôbi dé derômarañ nañ sa terare men, cér nañ anğa kêm ka yi ya hen a men.

16 Wulê wo na tumô hen na, Emen na dî biñé i i ba, na ay geré wori geré wori,

17 nijba, ôbi na gelji yiri nañ bô derê wori kwôy kwôy wôsa ôbi bi emen uwônge men, kaw nañ geserêri geserêri a men. Na tiri ôbi a bêngge emê nañ kwônêri men, bi yi derê wôn bônge a men.»

18 Kwôlê bi wo Pol dôrji hen kôba, bay nañ Barnabas

* 14:12 14: 12 Na hini emen wo dami wo Grêkñê. † 14:12 14: 12 Na hini emen wo Grêkñê woñ ôbi jé wo emen wo kwôni wo Grêkñê tebe hen.

li kôbriji a kôbriji a dema bay ré jôriñ ðipé bi ré li sarga biji tô.

¹⁹ Cêgi are bay ka hen na, Jubné ka hena Antiyôk bô emê wo Pisidi a nañ Ikôniyôm eraji sa gwôse ðipé añ bay gôbe Pol nañ keram kuu añ wuréri ô ulê wolé nañ iyére añ bay kôl yañ ba ôbi ré ma niñ.

²⁰ Niñba, kirija bay ayê bôo ðañ sari a menba, ôbi hena ta, añ hô derô ira. Kirij wôl menba, bay ôrji nañ Barnabas Dêrb a.

Si Pol nañ Barnabas buloji hera Antiyôk a bô emê wo Siri a

²¹ Kirija si Pol nañ Barnabas uwôl béré Kwôlo Dôri Dêrb a añ ðipé kwône bi bôrji sa Jêsu hen iyôn menba, bay bulo hera si Listre, Ikôniyôm a nañ Antiyôk bô emê Pisidi a.

²² Añ kirij kêm ka bay ô ya hen na, bay dôbji ibiyare bô bay ayê bôo a bi bay ré lêñné tô ayê bôo woji a men, bay kôlji iyôn ba: «Naa gelij gusij gañ dem aña nana sé bô *emê iyére to Emen a tô.»

²³ Bô églis a pôn pôn na, bay tô surpné biji men, uwôlji Emen men, jôriñ bôrji kurôn a men, añ bay biji kôbi Kelma wo bay bi bôrji sari a hen.

²⁴ Kirij bay ka hen na, bay so si bô emê wo Pisidi a añ saji bij Pampili.

²⁵ Bay uwôl béré kwôlo Emen Pêrgé a añ ôrji Ataliya a.

²⁶ Kirij bay ka hen na, bay ðay bô bato wô herê Antiyôk bô emê wo Siri a kirij ka bay na hen añ ya hen men, na kirij bay ka hen a a bay na ré ðiji nañ bô derê wo Emen wô jé wo bay la hen men hen.

²⁷ Kirija bay bij menba, bay ðay bay ayê bôo añ dôrji kwôli are kêm ka Emen ré li nañ geré woji hen men, wô belê wo ôbi ré bôl kibi geré bij ðipé ka na Jubné ré hen bi bay kôba ré bi bôrji sari a men hen.

²⁸ Menba, bay wôl gañ nañ bay ayê bôo.

15

Kwôlê yi Antiyôk a gengij sa walê keñ

¹ Bijé ka pôni hena Judé era Antiyôk a. Bay gelij bay ayê bôo are añ kôlji iyôn ba: «Hena kené wal keñ môñ wo tôo to *Moyis kôl hen iyôn ré ba, ka uné gelê ré.»

² Si Pol nañ Barnabas nariñ nañ ci sa kwôlê woji bi wo hen a. Bay nariñ kwôlê damañ sara. Bay genge bi Pol, Barnabas nañ bay ayê bôo ka pôni ka Antiyôk ré ôrji Jérusalêm a ô uné bay jé nañ surpné wô sa kwôlê bi wo hen.

Dañare to dami to Jérusalêm

³ Bay ayê bôo ka Antiyôk a ðiji geré. Si Pol nañ megêri siji si Pinisi nañ Samari añ dôrji kwôli bilé wo ðipé ka sa iyére to ðañgi a bul uwôn

Emen hen menba, yi bay ayê bôô bay ka hen dôrji damañ.

⁴ Kirijna bay bij Jêrusalêm a menba, bay ayê bôô nañ bay jé nañ surjnë ßerji a yirji a menba, si Pol nañ megêri dôrji kwôli ança Emen né li nañ geré woji hen.

⁵ Parisjnëpê ka pôni ka ay bôrji hen na, kôlji iyôn ba: «Kôlinge ßiné ka na Jubnê ré hen ré wal ken men, ré bi kwôlê sa tôô to Moyis a a men.»

⁶ Bay jé nañ surjnë dapji wô kebê kwôlê bi wo hen gelé.

⁷ Kirijna bay narijn kwôlê uwoy gañ hen iyôn menba, Piyêr hena añ kôl iyôn ba:

«Yênên, ken hôn, Emen na dôren perêrñge a na ca yeñ bi ené uwôl béré Kwôlo Dôri bij ßiné ka na Jubnê ré hen bi bay ré toy añ ré bij bôrji sara.

⁸ Emen bi wo hôn bô gawrê hen na, ôbi gel wo ðiré geyji añ biji Tunu toñ hendi bô bôrê mega wo na béna nabay hen iyôn men.

⁹ Diba ôbi dô tirji dê iyôn gay nañ na ré, na nañ ayê bôô woji a ôbi ré biji yij ßiné ka séli hen.

¹⁰ Iyôn nij ba, wô mi a kené cubu tu Emen ayij ança néy bay ka môpêrna na nêem ayê ré men, nabay kôba nana nêem ayê ré men hen dé sa bay ayê bôô ba?

¹¹ Nana bi bôrna mega wo nana upé gelé nañ bô deré wo Kelma Jêsu môñ wo bay kôba, uwônijn gelé hen iyôn men.»

¹² Kirijna Piyêr dô kwôlê bi wo hen iyôn menba, bay wôm sidin, menba, bay toy si Pol nañ Barnabas dôrji kwôli ginê nañ ança gelé ka Emen né biji ciré li peré ßiné ka na Jubnê ré hen.

¹³ Kirijna bay iyêl kô nij menba, *Jak kôl kwôlê kôl iyôn ba: «Yênên, toyênge kwôlo na kelê hen.

¹⁴ Simô kelêna haw, na wô terê wo Emen na ré tô ßiné kari tumô peré ßiné ka na Jubnê ré hen.

¹⁵ Kwôli are bay ka hen na, bij nañ kwôlo bay kibi Emen na kôl kôl iyôn ba:

¹⁶ «Cêgi are bay ka hen menba, na hô hera dé iyé Dabid to tij hen ta.

Hôlmêre wo baa hen na, na herê dére hôrij men, na hô janêre ta deré a men.

¹⁷ Kirij bay ka hen na, tô ßiné ka sa terare a ka baa hen a wogéji Kelma.

Na tiri, tô yê ßiné kêm ka na en uwôgeji ré yi kapê hen.

¹⁸ Gel, na kwôlo Kelma kôl bi a na,

ôbi na bi are bay ka hen hônijn ca yeñ.»

¹⁹ Na ôbi á, ené gey bi nana dayrê ança néy ði sa ßiné ka na Jubnê ré ka bul upé Emen hen né.

²⁰ Na lênge magtubu biji mera kôlji bi bay ré ôm tanare to bay tibij kamrê hen ré men, bay ré yij yijare toñ têrij ré men, tanare to kwôbe bij tôn né

hen né men, kwôbe ré a men.

²¹ Ca wo balê yeŋ na, biŋé dênŋsêrê tôô to Moyis *sa merê ta a kwôy kwôy bô *iyéy danare a, naŋ sa iyére iyére.» Jak kôl kwôlê bi wo hen iyôn wôsa tôô to Moyis to jô are bay ka hen na, biŋé hôn ca yeŋ.

Magtubu to bay bay jép biŋ bay ayê bôô ka na Jubnê ré hen

²² Menba, bay jé naŋ surŋé naŋ bay ayê bôô kêm biŋji bi cirê tô gawré perêrji a hen, jéji Antiyôk a naŋ si Pol naŋ Barnabas. Bay tô si Jud woŋ Barsabas naŋ Silas bay na biŋé ka bay ayê bôô kêm biji kwôlê men, geyji men.

²³ Bay biji magtubu hende to hen kôl iyôn ba:

«Bay jé naŋ surŋé naŋ bay ayê bôô kêm liŋ bay ayê bôô ka na Jubnê ré ka Antiyôk men, ka Siri a naŋ ka Silisi a dosé.

²⁴ Nini toy mega wo yêênêrni ka pônî ré ô dôyrênge men, ré mène ermé woŋge a men, naŋ kwôli kelêrji, niŋba, na nibay a jéji ré.

²⁵ Na ôbi á, niné kôliŋ kaŋnini wô terê biŋé aŋ jéji yerŋge a naŋ yêênêrni si Pol naŋ Barnabas,

²⁶ ka ay yirji uwôl aŋ wô sa hini Kelma Jêsu Krist hen.

²⁷ Nini jé si Jud naŋ Silas bi ré ô kelênge naŋ kibriji a, kwôlo nini li bô magtubu a hen.

²⁸ Wôsa Tunu toŋ hendi bô bôré men, nibay men, nini

genge bi niné dênge ani kani ka néy sa ka ré liŋ hen a ré niŋ.

²⁹ Anŋa nini kôl kwôliji bô magtubu hende to hen a na: Emê tanare to bay tibij kamrê ré men, emê kwôbe ré men, lari ka bay gwôse tôrji hen né men, yiŋ yinare toŋ têriŋ hen né a men. Hena kené pô yerŋge aŋ yi are bay ka hen a na, ken li dô. Dosé toŋ yêniŋare.»

³⁰ Bay dî bay jé kaji bay ka hen geré ôrji, aŋ bay sa biŋ Antiyôk a aŋ bay day bay ayê bôô kêm aŋ biji magtubu hende to hen.

³¹ Kirijna bay dênse na, yirji dôrji daman wô ibiyare to magtubu hende to hen dôbji bôrji a hen.

³² Mega wo si Jud naŋ Silas kôba, na bay kibi Emen men hen iyôn na, bay dôrji kwôlê daman dôbiŋ ibiyare bôrji a men, gerijji a men.

³³ Bay wôl naŋ ci sem menba, bay dîji geré hô upé ka na joji hen naŋ derêri. [

³⁴ Niŋba, Silas genge dîré baa tôŋ aŋ na Jud pini a heré Jérusalêm a.]

³⁵ Menba, si Pol naŋ Barnabas môrji Antiyôk a. Bay naŋ ka danŋi kwône geliŋ biŋé are men, uwôliŋ béré Kwôlo Dôri wo Kelma a men.

Si Pol naŋ Barnabas kariŋji

³⁶ Sem cêgê menba, Pol kôliŋ Barnabas iyôn ba: «Na hô ô gelé yêênêrna ka sa iyére to pôn pôn to na nana uwôliŋ béré kwôlo Kelma ya

hen. An na ô gelé na ba, bay yi iyen pôn ba?»

³⁷ Barnabas gey bi Ja woj Mark hen ré ô nan ci.

³⁸ Nijba, Pol gey bi ôbi ré ô nan ci ré, wôsa ôbi na doji an Pampili a tumô men, na ô nan ci kini jé woji a cêgê ré nij a men.

³⁹ Kwôli Ja bi wo hen li, an naripare to dami yi perêrji a an bay karij an i ba ô nan kwa wori kwa wori. Barnabas ay Mark nan dî ôrij Sipre a men,

⁴⁰ Pol ay Silas nan dî, an kirija bay ayê bôo uwôl Emen bi ré tô kibri sari a menba, bay ô haji nij.

⁴¹ Bay ô bô emê wo Siri a men, Silisi a a men an dôbij ibiyare bô bay ayê bôo a tô ayê bôo woji a.

16

Pol gey bi Timoté ré biji bay nan Silas

¹ Pol sa bij Dêrb a men, Listre a a men. Kirij bay ka hen na, ôbi ayê bôo wo pôni bay uwôgeri Timoté, yori na Jub to ay bôre men, ibari na Grêk men.

² Kwôli ôm dô perê bay ayê bôo ka Listre a men, ka Ikônnyôm a a men.

³ Pol gey ayêri bi ré ô nan dî. Ôbi wali keñ wô Jubnê ka mô sa iyére hende to hen a, wôsa bay hôn kêm wo ibari ré na Grêk.

⁴ Sa iyére to si Pol nan Silas ô ya ya hen na, bay dôrij bijé tôo to bay jé nan surjê na ay Jérusalêm a, an

bay kôlji bay ré bi kwôlê sara.

⁵ Bay ayê bôo uwôj nêrji tô bê bôo woji a men, kwônêrji erê tumô nan wulê wulê a men.

Emen uwôge Pol Maséduwan a

⁶ Tunu toj hendi bô bôre jô bi si Pol nan Silas ré uwôl béré Kwôlo Dôri Asi a menba, bay soji si kirij ka yi perê Priji a nan Galati a hen.

⁷ Kirija bay baa da nan Misi a menba, bay woge ciré erê Bitini a, nijba, Tini Jêsu jôrji.

⁸ Bay so si Misi a wô erê Trowas a.

⁹ Pelal jô Pol yoyre to pôni a menba, ôbi gel gawra wo Maséduwan wo pôni debu ta tumôri a an uwôli kôl iyôn ba: «Era Maséduwan, ju sa li nan ni men.»

¹⁰ Perañ cêgi pelal bi wo hen menba, nini woge gerê wô erê Maséduwan a, wôsa nini hôn wo ré na Emen a ré uwôgêni bi niné ulê béré Kwôlo Dôri bij bijé ka Maséduwan a hen.

Iyore to pôni bay uwôgere Lidi ay bôre Pilip a

¹¹ Nini hena Trowas a ay bato ôrij sa iyére to derô cér a to bay uwôgere Samo-tras hen. Kirija kirij wôl cêgê menba, nini sa bij Néyapolis.

¹² Menba, nini ô Pilip a to na iyére to Rômênê ôm men, na kibi iyére to tumô bô emê wo Maséduwan a men, an nini wôl gan ya.

13 Naɲ *sa merê ta a menba, nini séɲ wolé ô kibi cér a kirij ka nini kôl yaɲ ba niné upé kirij ka Jubnê ré uwôlij Emen ya, nini mô tôɲ iyêl naɲ yébé ka daɲ kirij bay ka hen.

14 Iyore to pôni perêrji a hen bay uwôgere Lidi, hende na iyore to Tiyatir men, na hendi dé gara bargay ka gararji mê mê hen men, na hendi tibé Emen a men. Kelma bôl bôre aɲ hende dôbe mare toyij kwôlo Pol dô.

15 Bay lere batêm naɲ bijné ka bô iyére tore a kêm menba, hende uwôgêni iyôɲ ba: «Hena kené bôren mega wo ené bi bôn tiri sa Kelma na, eraɲge iyére tijê a.» Hende masêni aɲ nini gey naɲ tu sara.

Bay bu Pol uwôl daɲgay a Pilip a

16 Wulê wo pôni nini ô kini uwôlê Emen a menba, môni temale toɲ hendi jé to pôni era yerni a, tunu to habij yi bôre a aɲ lere hende kôrbe aɲ uwôɲ are damaɲ bijn bay iyéyrere naɲ kerbê kare bay ka hen.

17 Hende era tôrni a ni-bay naɲ Pol pê pê karê gura kôl iyôɲ ba: «Bijné ka hen, na manê ka Emen wo derômaraɲ a, bay ulêɲge na béré geré wo a ôrij naɲ ken kini gelê.»

18 Hende ôm hen iyôɲ wulê kwône. Deré kibri menba, bô Pol tari menba, ôbi bare cêgeri aɲ kôlij tunu hende to bôre a hen iyôɲ ba: «En kôlê naɲ hini

Jésu Krist séɲ bô iyore hende to hen a.»

Menba, tunu hende to hen séɲ bôre a kirij bay ka hen a men.

19 Kirija bay iyérere bô wo tunu to saɲ naɲ lari biji hen ré si erêɲ hen iyôɲ na, bay pô si Pol naɲ Silas wuréji ôrij tu wolé tumô bay emé iyére a.

20 Bay ôrij naɲ ci bijn bay jerê kwôlê kaɲ Rômêpê aɲ kôl iyôɲ ba: «Bijné ka hen gusiré bijné derô iyére tona a men, bay na Jubnê a men.

21 Men, bay gelij bijné hal wo jôrij, wo nabay kaɲ Rômêpê nana bi bôrna sara ré hen men, nana ay lij jé ré hen a men.»

22 Bô bijné ka daɲ hen tarji sarji a men, menba, bay jerê kwôlê bi bay tô bargay yi si Pol naɲ Silas a aɲ bi bay yêmnêji naɲ sera.

23 Aɲ cêgi sê wo bay sêji a hen menba, bay biji daɲgay a aɲ kôlij gumɲa woɲ ôbi gemé iyéy daɲgay hen ré bôrji dô.

24 Na kwôlo bay kôli wô sarji bi wo hen menba, ôbi ôrij naɲ ci ô bê a bô iyére to gerpé aɲ harê têrji bô kwogelê gurô a.

25 Da naɲ sa kirij ka jali menba, si Pol naɲ Silas uwôlji Emen men, kibji kurôɲ heramiri a men, aɲ megêrji bay daɲgay toy tôrji.

26 Menba, kirij bay ka hen na, terare yebagij naɲ nére aɲ tô iyéy daɲgay a yebagij kêm. Kibi iyére kêm pôlij, men, masure to bay hariɲ tê

daŋgaynê hen kôba, beserij kêm a men.

²⁷ Gumɲa woɲ ôbi gemé kibi iyére hen enɲij tô kum a menba, gel kibi geré kêm pôlij hen iyôn menba, ôbi dô yebere tori ðiré derij yiri. Wôsa ôbi kôl yaɲ ba, daŋgaynê kêm ré si ge nij.

²⁸ Nijba, Pol jô gura kaɲ a ta kôl iyôn ba: «Duu yem né nini baa na ya kêm.»

²⁹ Ôbi enɲere tare ôrij lew bô ira, ôbi wuré naɲ harê aɲ ô kurij tê si Pol naɲ Silas a.

³⁰ Ôbi biji bay so nô aɲ ôbi kôlji iyôn ba: «Gawrê, na lê iyeɲ a ené uwônij gelé ba?»

³¹ Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Bi bôm sa Kelma Jésu a, aɲ já uné gelé jôbi naɲ ðiné ka bô iyére tom a.»

³² Aɲ bay uwôli béré kwôlo Kelma naɲ ðiné ka bô iyére tori a kêm.

³³ Derô yoyre hende to hen, ôbi ôrij naɲ ci ô pelé tu iyare to yirji a hen aɲ, menba, kirij bay ka hen, bay liri batêm naɲ ðiné ka bô iyére tori a kêm.

³⁴ Men, ôbi ôrij naɲ si Pol naɲ Silas ij tori ô biji emê aɲ li yi derê naɲ ðiné ka iyére tori a wô bê wo ðiré bi bôri sa Emen a hen.

³⁵ Kirija kirij wôl menba, bay jerê kwôlê Rômêjê jé bay tôrji ô kôlij gumɲa na iyôn ba: «Bi gawrê bay ka hen ta.»

³⁶ Menba, gumɲa na ô kôlij Pol kôl iyôn ba: «Bay jerê kwôlê jé kôlen ené bɛɲge ta. Hen iyôn na, ken si ô naɲ bô jalê haɲge nij.»

³⁷ Nijba, Pol kôlij bay jé na iyôn ba: «Kwôlê wôni fu sarni ré tô menba, bay bi bay sêni tu wolé nibay kaɲ Rômêjê, bay bêni daŋgay a aɲ haw hen bay gey ciré bêni ta jegêd iyôn mera. Na iyôn né. Bi bay era naɲ yirji sa bêni ta.»

³⁸ Bay jé ka bay jerê kwôlê bay ka hen hô ô kôlji kwôlo Pol kelaji hen menba, harê li bay jerê kwôlê bay ka hen wôsa bay toy wo si Pol naɲ Silas ré na Rômêjê men.

³⁹ Menba, bay era sa uwôlji bô jalé aɲ biji ta aɲ kôlji bay ré erêɲ sa ira.

⁴⁰ Kirija si Pol naɲ Silas siji daŋgay a menba, bay ô uné Lidi. Aɲ kirija bay gel bay ayê bôô men, dôbji ibiyare bôrji a a men, menba, ôrji ta.

17

Si Pol naɲ Silas ôrji Tésalonik a

¹ Si Pol naɲ Silas soji si Ampipolis naɲ Apoloni aɲ sa bij Tésalonik, Jubnê ôrij naɲ *iyéy daɲare kirij bay ka hen.

² Mega wo Pol lêrê gaɲ gaɲ hen iyôn na, ôbi ô naɲ *sa merê ta a subu bô iyéy daɲare a ô iyêlê naɲ ðiné ka mô ya hen gengij sa kwôlo Emen.

³ Ôbi gelji mega wo kwôlo Emen ré kôl hen, mega kwo Emen né dôri hen ré ma aɲ Emen ré biri hô gôl hôrij. Ôbi hô kôlji iyôn ba: «Jésu bi wo en kelɛɲge kwôli hen na,

na ôbi a na *Mési kwo Emen dôri hen.»

⁴ Si Pol naɲ Silas bôy Jubnê ka pôni naɲ kwôlê bi wo hen, aɲ bay ôrji tôrji a men, bijné ka na Jubnê ré kaɲ bay tibé Emen hen kôba, kwône ô tôrji a men, yébé ka damné damné hen kôba, ô tôrji a a men.

⁵ Nijba, Jubnê ka pôni terbére liji aɲ bay pera bay galé ka bay uwonji tô geré hen, aɲ li bay gusuré bijné derô ira. Bay ôrji iyé gawra wo bay uwôgeri Jasôn hen ciré erê wogé si Pol naɲ Silas ôriɲ naɲ ci tumô dapare to kwône bijné a wô jerê kwôlê sarji a.

⁶ Kirija bay unaji ré nij menba, bay pera si Jasôn naɲ bay ayê bôô ka pôni eraɲ naɲ ci tumô bay emê sa iyére a, bay kôl iyôn ba: «Bijné bay ka hen gusuré bijné ka sa terare aɲ, haw hen bay ná nà nij

⁷ aɲ bay yi iyé Jasôn a. Bijné bay ka kêm hen li na anɲa bijn naɲ tôô to kelma *Sésar hen né, wôsa bay kôl iyôn ba: «Ciré naɲ kelma wo ðaɲgi ya, bay ré uwôgeri Jêsu.» »

⁸ Kwôlê woji bi wo hen gusuré kwônê bijné naɲ bay emê sa iyére.

⁹ Aɲ bay li Jasôn naɲ bay ayê bôô têtiji pa dema bay ré biji ta tô.

Si Pol naɲ Silas ôrji Béré a

¹⁰ Bô yoyre hende to hen bay ayê bôô bijn si Pol naɲ Silas ô Béré. Kirija bay

sa bijn menba, bay ô iyéy dapare to Jubnê.

¹¹ Jubnê ka Béré a na, li dô ðiba, bay yi mega ka Tésalonik ré, bay gey Kwôlo Dôri wo si Pol bi wo hen naɲ bô pôn, aɲ naɲ wulê wulê bay ðeɲse magtubu to Emen ciré gelé na ba, kwôlê wo Pol ré dô hen na, ré na tiri hari bi ba.

¹² Aɲ ka pôni kwône perêrji a ay bôrji. Men, perê bijné ka sa iyére to ðaɲgi a bay ka hen na, yébé ka damné damné hen naɲ impné kwône a men ayji bôrji men.

¹³ Kirija Jubnê ka Tésalonik toy wo si Pol ré uwôl béré kwôlo Emen a Béré a men na, bay saji wô gwôsê kwônê bijné aɲ sôge tôrji.

¹⁴ Kirij bay ka hen na, bay ayê bôô bijn Pol ô si kibi cér iyôn aɲ na si Silas naɲ Timoté a baji tôɲ.

¹⁵ Bijné ka bi Pol hen na, ôriɲ naɲ ði kwôy Atên a dema ré heraji Béré a tô, aɲ Pol kôlji ré heraji sa kôliɲ si Silas naɲ Timoté ré eraji unéri lew Atên a.

Pol na Atên a

¹⁶ Kirija Pol mô gem si Silas naɲ Timoté Atên a menba, bôri tari wô kamrê ka ôbi gel naɲ kirij kirij perê ira hen.

¹⁷ Ôbi iyêl naɲ Jubnê men, bijné ka sa iyére to ðaɲgi a ka mô tebe Emen hen men, bô iyéy dapare a men, sa pôn pôn ôbi iyêl tu wolé naɲ bijné ka ôbi uwonji tô geré hen a men.

18 Bay henê are ka bay uwôgeji épikurinjê nap étoysinjê* hen kôba, era sa iyêl nap dî. Ka pôni engere iyôn ba: «Ôbi heragê bi wo hen kôl na kwôli mi hen ba?» Kirijna ka pôni toy wo Pol dô kwôlo Jêsu men, kwôli jê sé wo bijné ka ma a men na, bay kôl iyôn ba: «Ôbi dô na kwôli kamrê ka sa iyére to dɔngi a.»

19 Menba, bay biri ô nap ci kini dapare to bay emê sa iyére a to bay uwôgeji *Ayéropaj hen aɲ kôli iyôn ba: «Derêni tô aɲgaɲ gelé ka kôrbi ka ju kôl kwôliji hen nijna henê.

20 Wôsa ju derêni na kwôlo kôrbi kôrbi aɲ nini gey henê tô kwôlê bi wo hen.»

21 Bijné ka Atên a kê, kergê ré bay iyére ré nap wulê wulê môrji na wô toyé men, kelê men, kwôli aɲga si haw.

22 Menba, Pol hena debu ta tumôrji a, aɲ kôl iyôn ba:

«Bijné ka Atên, tun a ba, ermé woɲge yi sa Emen a kê.

23 Wôsa kirijna en ô derô ira na, en gel iyéy kamrê kaɲge men, en gel kirij uwoyé aɲgaɲ sarga bijn Emen kwône nijba, kwo pôni ka bay dî are sara kôl iyôn ba: «Kini uwoyé gindiriw wo emen wo nini hôni ré.» Iyôn ba, na Emen wo ken tibri aɲ ken wôni

ré bi a ené era wô ulê béré kwôlê wori hen.»

24 «Emen woɲ ôbi dé sa terare nap are kê, ka yi ya hen, ôbi woɲ Kelma wo derômaran nap kwo sa terare a nà, ôbi mô na bô iyére to kôbi gawra a lê ré men,

25 ôbi ôrij doy gawra ré li ani biri ré, wôsa na ôbi a bijn gawrê kê gelê nap bul nap are kê a men.

26 Na nap gawra pôn nê a ôbi ré lij tô bijné kê hen, aɲ dîji sa terare a nà kê men, ôbi genge wulê wo are kê a lij men, jeɲgê kini merêrji biji a men.

27 Ôbi li hen iyôn bi gawrê ré wogeri aɲ kirijna bay ré hamnêri wô upéri, aɲ iyeɲ ba, bay ré uwopni. Tiri wori ba, Emen debu kelaɲ nap kwôni iyôn perêrna na ré.

28 «Wôsa na yiri a a nana uwôɲij gelê hen men, nana nê, ôrij si na si na hen men,

nana yij gawrê hen a men.» Mega wo bay piyé kurôn kaɲge ka pôni na kôl hen: «Wôsa nana kwôɲgêri.»

29 Mega wo nana kwôɲgêri hen iyôn na, na ermêɲge mega wo ôbi ré gelij môp kamrê ka bay li nap lôr men, nap lari men, réba jerew wo jerapnê men, wo na ermé nap kôbi gawra lê hen né nij.

30 Emen erem sa wulê wo gawrê kê na na, bay tu tij hen ré nij, nijba, haw hen ôbi uwôge gawrê kê nap

* 17:18 17: 18 Hini bi wo wô hen na, na bijné ka ô tô ermé wo Grêkpnê ka bay uwôgeji Epikurus nap jéno hen.

kirij kêm bi bay ré dī tō tērij lēreji aṅ.

³¹ Ôbi genge wulê wo ôbi a jôrij kwôlê sa bîjé a kêm naṅ geréri naṅ kwo ôbi dôri hen. Ôbi biri ji si kamjê perê bîjé ka ma wô gelij bîjé kêm mega wo ré na ôbi a dîré dôri ré yi ôbi jerê kwôlê hen.»

³² Kirija bay toy wo Pol kôl wô jê sé kamjê wo bîjé ka ma menba, ka pôni ayrêri men, ka pôni kôl iyôn ba: «Cêgê já hô kelê nija toyé a.»

³³ Kirij bay hen menba, Pol dîji aṅ ô ta.

³⁴ Menba, ka pôni dī yirji yiri a menba, ay bôrji, perêrji a na, gawra wo bay uwôgeri Dénis wo na dami perê dapare to bay berê sa iyére hende to hen men, iyore to bay uwôgere Damaris, naṅ bîjé ka dangi a men.

18

Dé tō églis to Kworênt

¹ Cêgê menba, Pol hena Atên a ô Kworênt a.

² Ya hende to hen na, ôbi uwôn Jub wo pôni bay uwôgeri Akilas na kwôni wo bay yêri sa iyé Pônt. Ôbi hena Itali a sa haw naṅ tamni Prisil, wôsa kelma wo dami Kulod na ay tôri bi Jubjê kêm ré ôrji aṅ sa iyé Rôm a. Menba, Pol fu miljare naṅ ci.

³ Mega wo Pol kôba, na ôbi lê tanda môj bay iyôn men hen na, ôbi mô iyére toji a aṅ li jé naṅ ci.

⁴ Naṅ *sa merê ta a merê ta a kwôy kwôy na, ôbi dô kwôlê bô *iyéy dapare a aṅ woge bi Jubjê naṅ Grêkê ré bi bôrji sa kwôlê wori bi wo hen a.

⁵ Nijba, kirija si Silas naṅ Timoté henaji Maséduwan a saji menba, ôbi dī jé lê tanda ba, aṅ li na jé derê kwôlê yôd kôlij Jubjê mega wo Jésus ré na *Mési kwo Emen dôri hen.

⁶ Bay kaṅ kwôli men, bay tiréri a men menba, Pol gage bunu bargay kari aṅ kôlji iyôn ba: «Kwôbrenge a baa sarjge a, kwôlê wôni naṅ san a, aṅ haw hen, na erê iyé bîjé ka na Jubjê ré hen.»

⁷ Ôbi hena kirij bay ka hen ô iyé Titus Justus a wo na ôbi tibé Emen wo iyére tori jénij naṅ iyéy dapare hen.

⁸ Krispus ôbi sa iyéy dapare hende to hen bi bôri sa Kelma naṅ bîjé ka bô iyére tori a kêm men, bîjé kwône ka Kworênt a ka toy kwôlo Pol hen na, ay bôrji aṅ bay liji batêm.

⁹ Bô yoyre to pôni a, Kelma kôlij Pol bô pelal a iyôn ba: «Hare ré dô kwôlê yôd yôd dîba ju wôm tōj né.

¹⁰ Ena naṅ ju, kwôni wo a dé kôbri sam a wô gelem gusij ba, naṅ, wôsa bîjé kapê kwône baa derô iyére hende to hen ya tō.»

¹¹ Pol mô Kworênt a li elê pôn naṅ geserê jii dôrij bîjé kwôlo Emen.

Bay ôrij naṅ Pol tumô Galipô a

12 Wulê wo Galinjô na na ôbi emê kirij ka Akay a hen na, Jubnê bij tôrji aŋ birji Pol ôrij kini jerê kwôlê a.

13 Aŋ bay kôl iyôn ba: «Gawra bi wo hen woge bi ðiré biyé ðiné bi bay ré tebe Emen naŋ geré wo bij naŋ tôô ré hen.»

14 Pol ða kelê kwôlê tô menba, Galinjô kôlij Jubnê iyôn ba: «Hena henaŋ ré na ðagê sa tôô lay, ré na aŋga habij kani ka dami lay na, ré ené toyé kwôlê wonje bi wo hen tiri a men.

15 Nijba, mega wo na napare tonje to gengij sa kwôlê won kelê men, sa hini a men, sa tôô tonje a men hen na, na kwôlê wonje ðiba, nôbi na janê kwôlo hen iyôngi hen né.»

16 Menba, ôbi dageji kini jerê kwôlê a.

17 Bay kêm fu Sôstên ôbi sa iyéy dapare sêri kini jerê kwôlê a nijba, dôlij Galinjô ré kwôy.

Pol bulo hera Antiyôk a

18 Pol wôl gaŋ Kworênt a menba, ôbi ðéj yêneri bay ayê bôo aŋ ðay tera naŋ bato wô erê Siri naŋ si Prisil naŋ Akilas. Nijba, pa dema ôbi ré ða erê tô na, ôbi bi bay dili sari a Sênkré a, wôsa ôbi na ay tôri tumô Emen a.

19 Bay sa bij Epês a menba, Pol ði si Prisil naŋ Akilas aŋ, aŋ ô iyéy dapare a ô dôrij Jubnê kwôlê.

20 Bay kôli ôbi ré wôl sem naŋ ci, nijba, ôbi kaŋ.

21 Pa dema ôbi ré ô ta, tô ná, ôbi kôlji iyôn ba:

«Hena Emen né gey na, na hô hera.»

Menba, ôbi ay bato ô ta.

22 Kirijna ôbi sa bij Sésaré aŋ herbe tôŋ menba, ôbi ô Jérusalêm wô lij bay ayê bôo ka ya hen dosé pa dema ré ô Antiyôk a.

23 Ôbi wôl ya hende to hen sem menba, bul hô ô gôr bô emê wo Galati a naŋ Priji dôbij ibiyare bô bay ayê bôo ka ya hen a.

Apolôs ô Epês a men, Kworênt a men

24 Jub wo pôni bay uwôgeri Apolôs ôbi yêj na Alêksandri a, ôbi sa bij Epês a. Na kwôni wo kwôlê gwa kibri a men, hôn magtubu to Emen dô a men.

25 Bay na hali naŋ geré wo Kelma, menba, ôbi uwôl béré men, gelij ðiné naŋ geréri kwôlo Jésus naŋ yi derê nijba, na batêm to Ja a ôbi ré hôn mera.

26 Ôbi dô kwôlê naŋ ibiyare bô *iyéy dapare a nijba, kirijna si Prisil naŋ Akilas toy kwôlo ôbi dô hen iyôn menba, bay biri ô naŋ ci aŋ gili geré wo Emen damaŋ a naŋ geréri.

27 Menba, ôbi genge ðiré erê bô emê Akay a, bay ayê bôo dôbri ibiyare bôri a, aŋ bay li magtubu bij bay ayê bôo ka Kworênt a bi bay ré biri yirji a dô. Kirijna ôbi ô bij menba, naŋ bô deré wo Emen na, ôbi li naŋ bay ayê bôo damaŋ.

28 Wôsa ôbi kôl kwôlê naŋ ibiyare tu wolé kaŋij kwôlo

Jubnê men, gelji naja magtubu to Emen mega wo Jésus ré na Mési kwo Emen dôri hen.

19

Pol sa bijn Epês a

¹ Kirijna Apolôs baa Kworênt a tô na, Pol waya si bô emê wo Asi sa iyére to keram yi ya hen aja sa bijn Epês a. Ôbi uwôn bay ayê bôo ka pôni kirijn bay ka hen.

² Aja ôbi engeriji iyôn ba: «Kirijna na kena bijn bônge sa Jésus hen na, na ken uwôn Tunu toja hendi bô bôre ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Kwôli Tunu toja hendi bô bôre kôba, nini toy ré.»

³ Pol engeriji iyôn ba: «Batêm to yôn a bay ré lêngge ba?» Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Na batêm to Ja na uwôl bérére hen.»

⁴ Menba, ôbi kôl iyôn ba: «Ja na lijn bijné ka *Israyêl batêm to gel wo bay ré djén tô têrijn toji aja, aja ôbi na kôlji bi bay ré bi bôrji sa kwo ré era cêgeri a hen, ôbi a na Jésus.»

⁵ Kirijna bay toy kwôlê wori bi wo hen iyôn menba, bay bi bay lijn batêm naja hini Kelma Jésus.

⁶ Pol uwôl kôbri sarji a menba, bay uwôn Tunu toja hendi bô bôre aja bay iyêl kibi yê wo dangi men, bay uwôl béré kwôlo Emen bijn hen a men.

⁷ Bijné bay ka hen kêm na môj kibi wôo.

Pol dô kwôlê a Epês a

⁸ Pol ô bô *iyéy danare aja dô kwôlê kwôy kwôy li geserê subu, ôbi dôrijn bijné kwôli *emê iyére to Emen naja ibiyare bi djiré biyêji.

⁹ Ka pôni bôrji denjel aja kan kwôli bi wo hen tu bijné aja kôlji kwôlo habijn gengijn sa geré wo Kelma hen, menba, Pol dô yiri yirji a aja dô bay ayê bôo ôrijn wolé, aja naja wulê wulê ôbi dôrji kwôlê bô iyéy gelé are to Tiranôs a.

¹⁰ Ôbi gilji are bay ka hen iyôn kwôy li elê wôo aja li wo bijné ka sa iyé Asi a Jubnê ré, Grêknê ré kêm toyji kwôlo Kelma.

¹¹ Aja Emen bijn Pol li gijné wo djê kirijn.

¹² Aja na hen iyôn a bijné ré pô kibi bargay ka hebe yiri hen ô hebijn yi bay ômjare, menba, bay berare men, ka tunu to habijn si aja bôrji a men.

¹³⁻¹⁴ Jubnê ka pôni dagijn tunu to habijn bô bay ômjare a ôrijn si na si na. Perê Jubnê bay ka hen na, na kam *dami wo damné kan bay bê kwôbe wojn Jub wo bay uwôgeri Sébéba ka jurgem hen. Aja bay kôba, gey uwôgê hini Kelma Jésus sa bijné ka ôrijn naja tunu to habijn bôrji a hen aja bi hende ré séj, menba, bay kôlijn tunu to habijn hende to hen iyôn ba: «En ay tôn bêngge naja hini Jésus wo Pol uwôl béré kwôlê wori hen bi kené si aja.»

¹⁵ Menba, tunu to habijn

hende to hen uwôlji sara iyôn ba: «En hôn Jésus men, en toy kwôli Pol a men. Nijba, kenbay ba, kena si i men ba?»

¹⁶ Menba, gawra wo tunu to habij yi bôri a bi wo hen kurij sarji a an basirêji gôlij, an bay tôrij kôbri a an bay sên iyére tori a ge tôrji senje men, nan iyare yirji a men.

¹⁷ Bijné ka Epês a kêm Jubnê ré, Grêknê ré toy kwôlê bi wo hen, an bay kêm harê liji an bay bi kwôlê daman sa hini Kelma Jésus.

¹⁸ An kwônê bijné ka ay bôrji hen era sa dô tô jé lêreji wo habij bi wo hen ta tu wolé.

¹⁹ Bijné kwône ka na li anjan beli hen na, eraj nan magtubu toji toj beli hende to hen, an uwoyré an tu bijné. Magtubu toji hende to hen larirji kêm na, ré erê selé sak tôre bay.

²⁰ Na iyôn a, kwôlo Kelma ré ô tumô tumô nan néé wori men, gel néé wori bi wo hen a men.

Kwôlê yi Epês a an Pol ô ta

²¹ Cêgi are bay ka kêm hen menba, Tunu toj hendi bô bôré dô tumô Pol an ôbi genge diré sé si Maséduwan nan Akay an erê Jérusalêm a. Ôbi kôl iyôn ba: «Hena ené bij yej na, na erê Rôm a men.»

²² Ôbi jé si Timoté nan Erast megêri bay jé Maséduwan a an ôbi ba, wôl sem bô emê wo Asi a.

²³ Wulê bi wo hen na, kwôlê wo dami yi Epês a wô sa geré wo Kelma.

²⁴ Sa hende to hen na, gawra wo pônî bay uwôgeri Démétriyus, na ôbi igé lari, ôbi ay lari an ige are gelij nan iyéy kamrê kan Artémis hen an bay kel, an ôbi nan bay jé kari uwônij are daman kini jé woji bi wo hen a.

²⁵ Ôbi day bay jé kari nan megêri bay igé lari an kôlij iyôn ba: «Megên, ken hôn, na jé wona bi wo hen a béna derê hen.

²⁶ Ken gel men, toy a men, anja gawra woj Pol bi wo hen li hen. Ôbi kôl mega wo emen wo kôbi gawra a ré lê hen na, ré na emen woj tiri ré. An ôbi bôy bijné kwône, na Epês a pôn mera ré, nijba, bô emê wo Asi a kêm.

²⁷ An kwôlê wori bi wo hen a lê an jé wona a mênij men, hini emê wo iyéy emen wo dami woj Artémis hen kôba a mênij a men. An emen bi wo bijné ka bô emê wo Asi a nan sa terare a na kêm tebe hen na, damjan tori a nanê sari a.»

²⁸ Kirijna bay toy hen iyôn menba, bôrji tarji an bay ka gura kôl iyôn ba: «Artémis emen wo Epês a na kwo dami.»

²⁹ Lê woji bi wo hen ay kirij derô ira an bay pô si Gayus nan Aristark ka Maséduwan megê Pol kan bay biri ôrij kergare hen ôrij nan ci tu wolé.

30 Pol gey dîré erê upé kwônê bîné tu wolé nijba, bay ayê bôô jôri.

31 Milnéri ka damné ka Asi ka pônî kôba, kôli ôbi ré ô tu wolé ré.

32 Heragê wo dami ôm tu wolé aṅ i i ba ka gura wori wori, li aṅ kini dapare a hen na, kwônî hôn na ba, wô mi a bay ré dap ba, ré kwôy.

33 Perê kwônê bîné bay ka hen na, ka pônî dôriṅ Alêksander woṅ Jub wo bay ayri dî tumô hen sa tê kwôlé bi wo hen, ôbi li kôbri bi bay ré wôm tôṅ aṅ dîré dôriṅ kwôlé jôriṅ sa si Gayus naṅ Aristark.

34 Nijba, kirija bay hôn wo ôbi ré na Jub hen iyôn menba, bay ka gura kibriji pôn kwôy li tare wôô kôl iyôn ba: «Artémis emen wo Epês a na kwo dami, Artémis emen wo Epês a na kwo dami.»

35 Menba, dami wo pônî woṅ ôbi emê sa iyére biji bay wôm tôṅ aṅ kôlji iyôn ba:

«Gawré ka Epês, bîné kêm hôn wo sa iyé Epês ré na sa iyére to iyéy emen Artémis naṅ aṅga gelij naṅ ci ka kuriṅ ta hen.

36 Kwônî wo a narê ba, naṅ, iyôn na, wômênge tôṅ dîba, ken li are mega kené erem kwôlé ré iyôn né.

37 Gawré ka ken eraṅ naṅ ci nà ná, bay li ani kani ka habij iyéy kamrê a ré men, bay uwôge hini kamrê wo habij wônî ré a men.

38 Hena Démétriyus naṅ bay jé kari ré ôriṅ naṅ kwôlé wônî naṅ kwônî na, wulê woṅ jerê kwôlé ya men, kilmé nà ya men, bi bay uwôgij yirji tumôri a.

39 Men, hena kwôlé wônî wo dāṅgi ré ya ba, naa janê tumô bay jerê kwôlé ka bay tôriṅ dî naṅ geréri hen.

40 Nana bô dô ré ba, bay a ulêna kwôlé sarna mega wo nana na bay mène kirij wô sa dapare tona to kemnêṅ, wôsa ani ka li aṅa nana dap na ba, naṅ, men, naa nême derê tô dapare hende to hen ré a men.»

Kirija ôbi kôl hen iyôn menba, ôbi bîj bîné bur haji nij.

20

Pol bul hô Maséduwan a men, Grês a men

1 Kirija tô kwôlé bi wo hen jôriṅ nij menba, Pol day bay ayê bôô aṅ dôbji ibiyare bôri a. Men liji dosé aṅ fu geré wô erê Maséduwan a.

2 Kirija ôbi ô naṅ kirij kirij sa iyé Maséduwan a dôriṅ bay ayê bôô kwôlé kwône dôbîj ibiyare bôri a, menba, ôbi ô Grês a.

3 Aṅ ôbi li geserê subu ya. Kirija ôbi dā ayê bato wô erê Siri a menba, ôbi toy wo Jubné ré way kwôli liri habré hen ya, menba, ôbi genge herê si Maséduwan.

4 Bîné ka biri tô kergare tori hende to hen a na: Sopatêr kema Pirus wo Béré a men, Aristark naṅ Sékôndus ka Tésalonik men,

Gayus wo Dêrb naŋ Timoté men, Tikik naŋ Tropim ka bô emê wo Asi a men.

⁵ Bijné bay ka kêm hen na, ôrji tumô ô geméni Trowas a.

⁶ Nibay ba, nini hena Pilip cêgi geserê wo mapa wo wubere dŋŋ ya ré hen menba, nini li wulê bay geré dema niné bijn unéji Trowas a tô, aŋ nini li wulê jurgem ya.

Gerjé kergare to Pol ô Trowas a

⁷ Naŋ sa demas perare menba, nini daŋ kibi emê wo Kelma aŋ Pol kiya da erê ta niŋ menba, ôbi iyêl naŋ bay ayê bôô kwôy sa kirijŋ jal.

⁸ Bô iyére to ta to nini daŋ ya hen na, lampa kwône berare kirijŋ ya.

⁹ Kema mana wo pôni bay uwôgeri Etik mô da naŋ tu pinêter menba, yi kum kaŋ dôre wôsa Pol dô kwôlé cêgeri kelaŋ. Kum ayri aŋ ôbi kurijŋ ta bô iyére to subi to ta* aŋ bay ca ayêri ta menba, ôbi ma.

¹⁰ Pol herbo aŋ era lew sa denge gili aŋ sa ayri kôbri a aŋ kôl iyôŋ ba: «Sunéŋge ré! ôbi baa geŋ baa ya.»

¹¹ Menba, Pol hô day hôriŋ bô ira ta, aŋ ô merê kibi gwoy emê to Kelma menba, bay hô iyêl kwôy wo tare siŋ menba, ôbi ô ta hari niŋ.

¹² Kema mana bi wo hen, gôl aŋ bay ayri ôriŋ iŋ aŋ na yi derê wo dami.

Pol hena Trowas ô Milé

¹³ Nibay nini day bato ôriŋ Asôs a tumô. Na ya hen a Pol ré sa dayê naŋ ni. Na hen iyôŋ a, ôbi ré genge, wôsa ôbi gey diré erê naŋ têri.

¹⁴ Kirijŋa ôbi sa bijn unéni Asôs a menba, bay daŋ naŋ ni aŋ nini ô Mitilên a.

¹⁵ Kirijŋ bay ka hen na, kirijŋa kirijŋ wôl menba, nini ô kwôy da naŋ Kiyô, aŋ daŋ to hen menba, nini sa bijn Samôs a aŋ wulê pôn cêgé menba, nini sa bijn Milé.

¹⁶ Pol genge diré debé tôŋ a Epês a ré, wôsa ma diré debé sem bô emê wo Asi. Wôsa ôbi mase hena ré iyeŋ ba, diré bijn Jérusalêm a tumô *Pantékwôt.

Pol liŋ surjê ka Epês a dosé Milé a

¹⁷ Pol jé uwôgê surjê ka bay ayê bôô ka Epês a Milé a.

¹⁸ Kirijŋa bay sa bijn unéri menba, ôbi kôlji iyôŋ ba:

«Ken hôn hal wupê naŋ ken wulê kêm wo na en môriŋ perêrŋge a kirijŋa na en saŋ bô emê wo Asi a hen.

¹⁹ En li jé bijn Kelma naŋ uwôyrê yi ré men, naŋ cémé tun a men, perê wayê wo Jubnê way kwôlen wô gelen gusiŋ hen a men.

²⁰ Ani kani ka dôri ka ré lê naŋ ken ka en uwôbe sarji tôŋ ba, naŋ, en uwôl béré are kêm men, en geléŋge are tu wolé men, bô iyére tonge a men.

²¹ Angaŋ gelé kaŋê na, na wo Jubnê naŋ bijné ka iyére to daŋgi a ré ré bul uné

* 20:9 20: 9Na iyére to bay dŋ sa megare a megare a.

Emen men, ré bi bôrji sa Kelma wona Jésu a men.

²² Haw hen, Tunu buren ereŋ bi ené ô Jérusalêm a, aŋga a lèn ya hen kôba, en hôn né tô.

²³ Nijba, aŋga pôn ka en hôn na, naŋ sa iyére iyére to en ôriŋ hen na, Tunu toŋ hendi bô bôrê gelen wo ené yé daŋgay men, ené geliŋ gusiŋ damaŋ a men.

²⁴ Nijba, en bô yen mega ani ré iyôŋ, derêri ba, na wo ené fu iyêre deriŋ kibi jé wo Kelma Jésu bèn kôben a hen. Ôbi a na ulê béré Kwôlo Dôri wo gengiŋ sa bô deré wo Emen hen.»

²⁵ «Na en mô perêrŋge a na kê m uwôl béré kwôli *emê iyére to Emen aŋ haw hen, en hôn kwôni pôn iyôŋ perêrŋge a hen a gelé tun né niŋ yôd.

²⁶ Na ôbi á, ené kelêŋge kemnêŋ waŋ a ta hen, hena kwôni pôn perêrŋge a ré ge kay ba, na kwôlê wuŋê nôbi ré niŋ.

²⁷ Wôsa na en uwôlêŋge béré aŋga Emen na genge hen kê m dîba, na en uwôbêŋge sarji tôŋ né.

²⁸ Gemêŋge yerŋge dô men, ken gem gamgê kê m ka Tunu toŋ hendi bô bôrê bêŋge ken yi bay gemérji hen men, berêŋge sa bay ayê bôb ka Emen uwôjji naŋ kwôbri kemari wori hen a men.

²⁹ En hôn wo cêgen wo na ôriŋ ta hen na, gawré ka geliŋ môŋ heŋŋê iyôŋ hen, a tôbê yirji perêrŋge a aŋ

gamgê kôba, bay a dîji ré.

³⁰ Perêrŋge a hen kôba, biŋé ka pôni a kelê kwôlê woŋ benare aŋ wô terê bay ayê bôb bê a tôrji a.

³¹ Dêŋge tu melênê sa yerŋge a. Ken hôn, elê subu wo na en li perêrŋge a hen na, yoyre naŋ tu tare en halêŋge pôn pôn, aŋ kirij ka pôni a naŋ cémé tun a.»

³² «Aŋ haw hen na, en bêŋge kôbi Emen a men, naŋ kwôlê wori woŋ bô deré hen. Ôbi ôriŋ naŋ néé wo ka dëbiŋ tô ayê bôb woŋge a men, kwôŋ bêŋge aŋga dôri kê m ka ôbi gem wô biŋ biŋé ka na kari hen men.

³³ En li tu bôriyare sa gursu to kwôni a ré men, sa lôr wo kwôni a ré men, sa bargay ka kwôni a ré a men.

³⁴ Kenbay ken hôn ené li jé naŋ kôben wuŋê aŋa niné uwôŋiŋ aŋga ré li naŋ ni nibay naŋ megên.

³⁵ Kirijna en li jé damaŋ hen iyôŋ na, en gelêŋge na gelé, wôsa na hen iyôŋ a, kené lê naŋ bay nimré men, ermij sa kwôlo Kelma Jésu naŋ yiri na kôl kôl iyôŋ ba: «Kwôni wo bi na, li yi deré gôliŋ kwôni wo uwôŋ.» »

³⁶ Kirijna ôbi kôl kwôlê bi wo hen iyôŋ kô niŋ menba, ôbi cubu gubarji tôŋ naŋ ci kê m aŋ uwôl Emen.

³⁷ Bay kê m herij tô Pol a naŋ sômê men, bîri a kabrêrji a a men wô liri dosé toŋ erê ta.

³⁸ Tirji li ŋa wô sa kwôlo ôbi kôl iyôŋ ba: «Bay ré gelé

tiri ré nij hen.» Añ bay biri kwôy ôrij kibi bato a.

21

Pol ô Jérusalêm a

¹ Kirija nini dji añ nij menba, nini ay bato añ hergij sarni si Kôs a, añ nini wôl ya. Kirija kirij wôl menba, nini ô Rôd a añ nini wôl ya. Añ nini hena Rôd a ô Patara.

² Kirij bay ka hen na, nini uwôn bato to ta erê Pinisi a menba, nini day ô.

³ Kirija nini gel sa Sipre ba da menba, nini dere añ sa kôbi maa añ nini ô si Siri, añ nini herbe Tir a, wôsa bay ca terê anga bô bato hen tôj.

⁴ Nini li sa jurgem ya hende to hen, wôsa nini uwôn bay ayê bôô ya. Menba, Tunu kôlji bay ré kôlij Pol ré ô Jérusalêm a ré.

⁵ Kirija wulê woni kô nij menba, nini ô wô dayê bato wô erê kergare toni menba, bay kêm bêni nan yéberji men nan kamniji dé kibi kalmê a nan iyére. Kirij bay ka hen na, nini cubu gubarni tôj kibi cér a añ nini uwôl Emen.

⁶ Añ kirija nini lij dosé kô nij menba, nini day bô bato a menba, bay hô ij haji nij.

⁷ Kirija nini hena Tir a sa bij Tolémé menba, nini ô beré kôbi bay ayê bôô ka ya hen añ nini wôl nan ci.

⁸ Kirij wôl menba, nini hena ya hen ô Sésaré añ nini ô wulê iyé Pilip wôj ôbi ulê béré wo pôni perê ka jurgem

ka bay na tôrji Jérusalêm a hen.

⁹ Kamni kan kalmê pôrbu na bay kôlij bijé kwôlo Emen yêge sari biji hen men.

¹⁰ Kirija nini li wulê kwône hen iyôn menba, *ôbi kibi Emen wo bay uwôgeri Agabus hen hena Judé sa.

¹¹ Ôbi era sa upéni añ ay arij wo Pol harij tô bôri hen, harij kôbri wori nan têri tori añ kôl iyôn ba: «Kwôlo Tunu toj hendi bô bôré kôl iyôn ba: <Ôbi iyéy arij wôj harê tô bôô bi wo hen na, gel, na hen iyôn a, Jubnê ré biri harê Jérusalêm a añ bij bijé ka sa iyére to dangi a.> »

¹² Kirija nini toy hen iyôn menba, nibay nan bay ayê bôô ka Sésaré nini mase Pol ré ô Jérusalêm a ré.

¹³ Nijba, ôbi uléni sara iyôn ba: «Wô mi a kené sômnê men, wô mi a kené woge wô té dengôn men, hen iyôn ba? Na yé dangay a mera ré nijba, na temare hende kôba, na ma Jérusalêm a wô sa hini Kelma Jésu.»

¹⁴ Mega wo nini nêni biyéni ré hen iyôn menba, nini uwôli dôrij dôrij ré nij, añ nini kôl iyôn ba: «Bi Kelma li bô geyé wori.»

¹⁵ Kirija wulê woni nêni hen iyôn menba, nini nan yerni añ nini ô wô erê Jérusalêm a,

¹⁶ bay ayê bôô ka Sésaré bêni añ bay ôrij nan ni iyé gawra wo bay uwôgeri

Nasôn wo nija erê yé iyére tori a hen, ôbi na kwôni wo Sipre hen, ôbi na ôbi ayê bôô ca yeŋ.

Pol ô gelé surjê ka églis to Jérusalêm

¹⁷ Kirija nini sa bij Jérusalêm a na, bay ayê bôô beréni yirji a naŋ yi derê.

¹⁸ Kirij wôl menba, nini ô naŋ Pol iyé *Jak a aŋ surjê ka églis kêm kôba ya men.

¹⁹ Pol liji dosé menba, dôrji kwôli are kêm ka Emen né li naŋ geré wori sa iyé bijé ka na Jubnê ré a hen.

²⁰ Si Jak naŋ surjê toy kwôlo Pol dôrji hen iyôn menba, bay heram Emen aŋ kôli iyôn ba: «Yênini, ju gel Jubnê kwône ay bôrji men bay kêm dî yirji damaŋ baa yi tôô to *Moyis a baa ya tô.

²¹ Men, bay kôlji kwôli anŋaŋ gelé ka jeré gelij Jubnê ka mô perê bijé ka sa iyére to daŋgi a hen, bi bay ré déŋ tôô to Moyis men, jeré kôlji bay ré walij kamniji keŋ ré men, bay ré li hara wo Jubnê ré a men.

²² Na lénge iyeŋ nij ba? Wôsa bay a toyé wo jeré sa hen ya.

²³ Li anŋa nija kôlem hen. Perêrni a na bijé pôrbu ka na ay tôrji bij Emen nà ya.

²⁴ Pôrji naŋ ju, ju ôrij lônij yem naŋ ci mega wo hara wona gey hen iyôn men, ju têbe are kêm ka bay lij sarga hen aŋ bi bay dilji sarji. Aŋ kirija bijé gel hen iyôn menba, bay a kelê kwôlo bay na ré kôlji

gengij sam hen na, ré na kwôlê woŋ benare déŋ iyôn, wôsa jôbi kôba, jeré li tôô baa ya men.

²⁵ Bijé ka sa iyére to daŋgi a ka ay bôrji hen na, nini li magtubu ayij tôô kôlji iyôn ba: «Bay ré ôm tanare to bay tibij kamrê hen né men, kwôbe ré men, tanare to kwôbrere bij tôŋ né hen né men, bay ré yij yinare toŋ têrij ré a men.» »

²⁶ Kirij wôl menba, Pol pô bijé bay ka hen ôrij aŋ lônij yiri naŋ ci men, ôbi ô *iyéy Emen a wô jeré sa to kirija lôjê yi ré kô nij ba, dîre bê kwôbe wô sarji pôn pôn.

Bay bu Pol derô haba wo iyéy Emen a

²⁷ Kirija wulê wo jurgem hen da kerê nij menba, Jubnê ka hena bô emê wo Asi sa hen, gelji Pol iyéy Emen a menba, gwôsiji bijé kêm aŋ bay firi.

²⁸ Aŋ bay ka gura kôl iyôn ba:

«Kam *Israyêl, néninge men, gel gawra woŋ ôbi erê naŋ kirij kirij kôlij bijé kêm kwôlo habij gengij sa kam Israyêl men, sa tôô to Moyis men, sa iyéy Emen a men hen. Aŋ haw hen ôbi hô eraŋ naŋ bijé ka na Jubnê ré hen derô haba wo iyéy Emen a wô mênij kirij ka yi naŋ jengêrji bay ka hen sôŋ.»

²⁹ Bay kôl hen iyôn, wôsa bay gel Tropim wo Epês a derô ira naŋ dî menba, bay erem yaŋ ba ôbi ré ôrij naŋ

đi derô haba wo iyéy Emen a.

³⁰ Añ lê woji bi wo hen ay ðiné kêm derô ira añ bay dayriñ nañ kwônêrji. Bay ðu Pol sijn nô derô haba wo iyéy Emen a añ bay legeré kibi geré ta lew lew.

³¹ Kirijñ bay ka hen na, bay gey ciré deréri menba, kwôli era sa kurijñ ma dami wo asgarñé mega are ré li are bô Jérusalêm a kêm.

³² Menba, ôbi day asgarñé nañ bay sarji ôriñ lew kwôli ðiné bay ka hen, kirijña bay gel asgarñé nañ damné kaji bay ka hen iyôn menba, bay đí sê Pol ba.

³³ Dami wo asgarñé bay ka hen era sa bi bay ðiri añ kôlji bay ré harê kôbri nañ gangi musure wôô, añ engere ôbi ré na i ba? Men, ré na mi a ôbi ré li ba a men.

³⁴ Nijba, ðiné bay ka kêm hen na, ka pôni kaa gura kôl na iyôn men, ka pôni kaa gura kôl na iyôn men, añ dami wo asgarñé nêmen toyé kwôlê wôni đêrêrê henê ré, menba, ôbi bi bay ôriñ nañ Pol galay a.

³⁵ Kirijña bay erañ nañ đí đá kibi ira menba, asgarñé ayri ta wôsa bô ðiné tarji damañ.

³⁶ ðiné kêm era tôri a añ ka gura kôl iyôn ba: «Diiri, diiri.»

Pol dô kwôlê jôriñ sari

³⁷ Kirijña bay ca sijn nañ đí bô galay a menba, Pol kôlijñ dami wo asgarñé iyôn ba: «En gey kôlem kwôlê pôn.» Menba, dami wo asgarñé na

engereri iyôn ba: «Ju hôn kelê kibi grêk men ba?

³⁸ Iyôn ba, jôbi a na Ejipt, wo na gwôse ðiné añ na gerijñ nañ ka pôni dubu pôrbu derô gwôlê hen ba?»

³⁹ Menba, Pol kôli iyôn ba: «Ena ôbi ré. Nôbi ena Jub wo Tars bô emê wo Silisi a, ena kema iyére to dami, en uwôlen đén na iyêlijñ ðiné kwôlê.»

⁴⁰ Ôbi điri añ Pol hena ðebu ta añ lijñ ðiné kôbri. Né kirijñ wôm sidijñ menba, ôbi kôlji kwôlê nañ kibi yê Jubñé kôl iyôn ba:

22

1 «Yênên nañ balên, toyéngge kwôlo na deréngge wô jôriñ san hen.»

2 Né kirijñ hô wôm sidijñ a kirijña bay toy wo Pol iyêlijñ nañ kibi yê wo Jubñé hen.

3 Ôbi kôlji iyôn ba: «Ena Jub wo bay yên Tars a bô emê wo Silisi a. Nijba, en li manare na Jérusalêm a na men, ôbi gelenare are na Gamaliyêl men. Ôbi gelen are ka gengijñ sa tôô to môpêrna kwôy yôd. Na en ay yen bijñ Emen môjñ wo kenbay kêm kemnêñ ken lijñ hen iyôn men,

4 en gelijñ tu ðiné ka ay geré wo Kelma hen, gusijñ men, ka pôni uwôjñ temare a men, en bi bay pô imjñé ré yébé ré bay harê kôbrijñ nañ musure añ biji danggay a men.

5 *Dami wo damné kañ bay bê kwôbe nañ surjñé kêm a keléngge mega wo ené

kôl na tiri, wôsa na bay a na lê magtubu ben wô yênera Jubnê ka Damas a, na wô perê bay ayê bôô ka ya hen heraj nap ci Jérusalêm a wô gelji gusij.»

Pol kôl kwôli ayê bôô wori (Jé lê bay jé 9: 1-19, 26: 12-26)

6 «En ô ô, menba, kirijna en baa da nap Damas na, tare debu dijne nij menba, kirij ka perangi ka dami hena derômaraj a sa perange kirij kwan a.

7 En kurij tôj menba, en toy tôô kwôni kôlen iyôj ba: «Sôl, Sôl, wô mi a jeré gelen gusij hen iyôj ba?»

8 En engere iyôj ba: «Ju na i ba, Kelma?» Menba, kwôni bi wo hen kôlen iyôj ba: «Ena Jésus wo Najarêt, na nôbi a jeré gelen gusij hen.»

9 «Bijé ka ô nap en hen na, bay gel kirij ka perangi bay ka hen, nijba, bay toy tôô kwôni bi wo iyêlen hen né.

10 En engere iyôj ba: «Kelma, na mi a ené lê nij ba?» Menba, Kelma uwôlen sara iyôj ba: «Hena ta, ju ô Damas a, bay a gelem are kêm ka Emen ay tôri bem bi jeré li hen.»

11 Nijba, perangê wo kirij ré perange hen na, jôren gelé kirij aj na bay bêren hen, a beré kôben ôrij nap en Damas a.

12 Kirij bay ka hen na, gawra wo pôni bay uwôgeri Ananiyas na kwôni wo tebe Emen men, bi kwôlê sa tôô

tona a a men, aj Jubnê ka Damas a kêm dô kwôli dô.

13 Ôbi era sa unen debu kwan a aj kôlen iyôj ba: «Yênen Sôl bi ju hô gel kirij hôrij.» Menba, kirij bay ka hen na, en hô gel kirij hôrij aj en gili.

14 Ôbi kôlen iyôj ba: «Emen wo môpêrna a dôrem bi jeré hôn bô geyé wori men, jeré gel kwôj ôbi lê anjaj derôre hen men, jeré toyij kwôlo ôbi ré kôlem nap kibri wori hen a men.

15 Já yé ôbi kelê kwôli tumô gawrê kêm gengij sa anja ju gel nap tum hen men, ka ju toy nap mam hen a men.

16 Wô mi a jeré hô gaanê sôj ba? Hena ta, ô ju ô lê batêm aj bi têrij tom ré pilij aj nap hini.»

Pol dô kwôli jé wo Emen né jéri ligi bijé ka na Jubnê ré hen

17 «Kirijna en hera Jérusalêm a na, wulê wo pôni en uwôl Emen bô *iyéy Emen a menba, pelal jôren,

18 en gel Kelma aj ôbi kôlen iyôj ba: «Hena lew ju si ô aj Jérusalêm a, wôsa bay a toyé kwôlê wujê wo ju dôrji hen né.»

19 En uwôli sara iyôj ba: «Kelma, bay hôn dô wo na ré na nôbi a na ré erê nap bô *iyéy danare iyéy danare peré bijé ka bi bôrji sam a hen biji dangay aj sêji a men hen.

20 Men, kirijna bay na duu Etiyên wôj ôbi deré kwôlem hen na, nôbi kôba, na en

ya men, na en bijn nan bay deréri bay ka hen men, na en gem bargay kaji a men.»

21 «Nijnba, Kelma kôlen iyôn ba: «Ô, wôsa na jém kelañ upé ñiné ka na Jubné ré hen.» »

Pol kôlij dami wo asgarné wo ñiré na Rômê

22 Bijné dôbe marji toyijn kwôlo Pol bi wo hen kwôy sa bijn sa kwo ôbi kôl wô eré upé ñiné ka sa iyére to ñangi a hen menba, bay karê gura kôl iyôn ba: «Gawra wo hen iyônji hen na, bi mênijn sa terare a na añ! Ôbi dé bi ré gôl ré.»

23 Bay karê gura men, tô bargay kaji lèrê belgey belgey men, pôrji terare wusiré ta a men.

24 Menba, dami wo asgarné bi bay ôrijn nan Pol bô galay a bi bay ré ô yêmnêri añ enrijni kwôlê hônijn tô anga ôbi ré li aña ñiné ré karê gura sari a hen.

25 Nijnba, kirijna bay ca harêri añ bi ciré yêmnêri menba, Pol kôlij ôbi sa asgarné wo wulê bi wo hen iyôn ba:

«Ken ôrijn nan tôô top sê kwôni wo na Rômê wo kwôlê ñiri ré tô hen ba?»

26 Kirijna ôbi toy hen iyôn menba, ôbi ô kôlij dami woji iyôn ba: «Já lê iyeñ ba? Gawra bi wo hen na Rômê.»

27 Menba, dami wo asgarné bi wo hen engere Pol iyôn ba: «Kôlen, ju na Rômê tiri a men ba?» Menba, Pol

uwôli sara iyôn ba: «Ew, ena Rômê.»

28 Ôbi hô kôl iyôn ba: «Nôbi en têbe damañ dema ené yijn Rômê tô.» Menba, Pol kôl iyôn ba: «Nôbi en yijn Rômê.»

29 Bijné ka ré ca engeriri kwôlê hen na, dô tôrji wolé ligi Pol a men, dami wo asgarné bi wo hen kôba, harê liri men, kirijna ôbi hôn wo Pol ré na Rômê añ ñiré bi bay ré harêri nan ganji musure hen.

Bay ôrijn nan Pol tumô ñanare to surjé a

30 Dami wo asgarné bi wo hen gey henê tô kwôlo Jubné ré ñijn Pol sari a hen. Añ kirijna kirijn wôl menba, ôbi bi bay besere musure têri a, añ ay tôri bijn bay sa bay bê kwôbe nan sanédrên kêm bi bay ré ñan. Menba, ôbi erañ nan Pol sa ñiji tumôrji a.

23

1 Pol bô surjé ñéñ a bô tirji a añ kôlji iyôn ba: «Yênên, na nan bôô pôn a ené ayijn geré wo Emen bi wo hen ca yeñ kwôy sañ kemnéñ hen.»

2 Menba, *dami wo damné kan bay bê kwôbe Ananiyas kôlij bay tôri ka ñebu ña kwa Pol a hen bay ré sê kibri. Menba, Pol kôli iyôn ba:

3 «Na jôbi a Emen ré dêm tumô, gweñ wo bôri. Ju mô na wô jeré kwôlê nan tôô menba, tôô hende to hen ju ñage sare aña jeré kôlji bi bay ré sên hen.»

4 Bijné ka dëbu dfa kwa Pol a hen kôli iyôn ba: «Ju ô kwôy tiiré dami wo damné kañ bay bê kwôbe wo Emen!»

5 Menba, Pol uwôlji sara iyôn ba: «Yênên en hôn wo ré na dami wo damné kañ bay bê kwôbe ré, wôsa lijn bô magtubu a kôl iyôn ba: <Já tiiré ôbi sa bijné kam né.>»

6 Pol hôn wo kwa surjnë ré na *Sadusijnênê men, kwarji ré na *Parisijnênê men, na ôbi a, ôbi ré hena dëbu ta tumôrji a añ kôl kañ a ta kôl iyôn ba: «Yênên, ena Parisijnê, kema Parisijnê, na wôsa en hôn mega bijné ka ma ré jê sé kamjê hen, a kené ka jeré kwôlê san a hen.»

7 Kirija Pol kôl hen iyôn menba, narijare kwôlê yi perê Sadusijnênê nañ Parisijnênê menba, dapare karij kini wôô.

8 Wôsa Sadusijnênê kôl iyôn ba, bijné ka ma ré jê sé kamjê ré men, *mana wo derômarañ a ré nañ men, tunu to habij kôba, ré nañ a men. Nijnba, Parisijnênê ba kôl are bay ka kêm hen ré ya men.

9 Heragê ôm wuu menba, *bay derê tô tô to Emen ka pôni perê Parisijnênê henaji karij manê nañ nérji añ bay kôl iyôn ba:

«Nini uwôn kwôlê wôni woj uwôlij kwôlê sa gawra wo na a ré. Na tunu tóni réba, na mana wo

derômarañ a a kôli kwôlê bi wo hen kôba nana hôn né.»

10 Bay narij kwôlê uwoy tumô tumô menba, dami wo asgarjê hare wô wo bay ma ré yêgerê Pol derôre a menba, kôlij asgarjê ré ô perêrji a hen ré dera Pol herañ nañ dî bô galay a.

11 Derô yoyre menba, Kelma si sa Pol a añ kôli iyôn ba:

«Bu yem ibiyare, ju dera kwôlen Jérusalêm a nij, añ baa wo Rôm a kôba, já derê kwôlen hen iyôn men.»

Jubjê ge sa Pol ta ta

12 Kirija kirij wôl nañ tô kirij menba, Jubjê gerji sa Pol ta ta añ dusu yirji kôl iyôn ba, ciré emê ani ré men, yê ani ré men, kwôy wo ciré derij Pol.

13 Bijné ka way kwôli Pol hen na, bay dfe tôre pôrbu.

14 Bay ô upé bay sa bay bê kwôbe nañ surjnë añ kôlji iyôn ba: «Nini dusu yirni niné emê ani ré kwôy wo niné derij Pol iyôn iyôn.»

15 Kenbay nañ surjnë kêm ken ô kôlij dami wo asgarjê ré erañ nañ Pol béjge bi kené hô kebê kwôli gelé sôn, añ nibay ba, njna janê yirni añ kirija bay erañ nañ dî menba, njna deréri geré.»

16 Menba, kuna Pol woj kema yêri toy kwôlê bi wo hen iyôn menba, ô bô galay a ô kôli ta.

17 Menba, Pol jé uwôgê ôbi sa asgarjê wo pôni añ kôli iyôn ba: «Ôrij nañ

kema mana wo hen ligi dami wonje a ôbi ôrij nap kwôlê pôn ya dfa kôli.»

18 Ôbi sa asgarnê bi wo hen ôrij nap dî bij dami woji ap kôli iyôn ba: «Pol won dangay hen, a kelê ené erap nap kema mana wo na bem wôsa ôbi ré ôrij nap kwôlê pôn ya wô kôlem.»

19 Dami wo asgarnê bi wo hen bu kôbi kema bi wo hen ôrij nap dî wolé engereri iyôn ba: «Na kwôli mi a jeré gey kôlen ba?»

20 Menba, ôbi uwôli sara iyôn ba: «Jubnê way bi ciré era sa kôlem jeré bi Pol kiya ré ô tumô sanédrên a mega ciré erê kebê tô kwôli gelé sôn iyôn.»

21 Nijba, ju bi bôm sa kwôlê woji a ré wôsa bijnê dê tôre pôrbu perêrji a uwôbê tô geré gemni, wôsa bay dusu yirji ciré emê ani ré men, yê ani ré men, kwôy wo ciré derijni, bay bu sa têrji kô nij ap bay gem na toyé kwôlê wom mera.»

22 Dami wo asgarnê bi wo hen dî kema mana bi wo ô ap kôli iyôn ba: «Kwôlo ré kôli hen na, kwo ré kôlij kwôni wo dangi ré pa pa.»

Bay jén nap Pol Sésaré bij ôbi emê sa iyére Pélis

23 Menba, dami wo asgarnê na uwôga bay sa asgarnê wôô ap kôlij iyôn ba: «Berénge sa ténge nap asgarnê arew wôô men, asgarnê kap bay yêndê tôre jurgem men, bay jebé tónge kap bay dargaw hen arew

wôô a men ap ka erê Sésaré yoyre hende to hen kirina bijnê ô yé tón tón hen.

24 Wogénge yêndê ken bij Pol ap ken ôrij nap dî nap derêri ô bij Pélis ôbi emê sa iyére.»

25 Ôbi li magtubu biji kôbri a kôl iyôn ba:

26 «Klodiyus Lisiyas, a lê magtubu hende to hen bij dami wupê ôbi emê sa iyére Pélis, en lêm dosé!

27 Jubnê bu gawra wo en jén bem hen ap bay gey diri menba, en ôrij nap asgarnê dema ené derari kôbriji a wôsa en toy wo ôbi ré na Rômê.

28 En gey ené henê tô kwôlo bay dîri sari a hen menba, en bi bay ôrij nap dî tumô sanédrên a.

29 Menba, gel mega kwôlo bay dîri sari a hen na, gengij na, sa narinay kwôlo gengij sa tôô toji ap kwôlê wôni wo nê m deréri lay, yé dangay lay ba, nap.

30 Kirina en toy mega wo bay ré bu sa têrji ciré deréri, na ôbi a, ené jén nap dî bem ap na kôlij bay déri kwôlê sari a bay ka hen ré ô kangêri tumôm a.»

31 Asgarnê bi kwôlê sa tôô to dami woji ré ay biji hen, ap bay ôrij nap Pol yoyre hende to hen kwôy Antipatris a.

32 Kirina kirij wôl menba, asgarnê ka nap têrji hen bilji hô galay a ap dîji bay yêndê a ôrij nap Pol.

33 Kirina bay ô bij Sésaré a menba, asgarnê kap bay

yêndê bij kelma Pélis magtubu hende to hen men, bay dôbri Pol kôbri a men.

³⁴ Ôbi dênjse magtubu hende to hen aṅ engerij Pol iyôṅ ba: «Kwo ré na gawra wo bô emê wo yôṅ ba?» Menba, kirijna bay kôli ôbi ré na kwôni wo Silisi a,

³⁵ menba, ôbi kôli iyôṅ ba: «Kirijna kamaṅ ka dém kwôlê sam a hen a saji pa dema ené engerem kwôlê tô.»

Aṅ ôbi ay tôô bi bay ré ôrij naṅ dī ô geméri iyére to *Hérôd na dī hen.

24

Jubnê dīṅ Pol kwôlê sari a

¹ Wulê bay cêgê menba, Ananiyas *dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe naṅ surjê ka pôni saji Sésaré naṅ gawra wo bay uwôgeri Têrtulus woṅ ôbi iré kwôlê woji, bay ô wô kaṅgê Pol kibi Pélis ôbi emê sa iyére.

² Pélis jé uwôga Pol aṅ Têrtulus uwôli kwôlê sari a kôl iyôṅ ba:

«Dami wujê Pélis, na wô sa kem jôbi aṅa niné môrij naṅ bô jalê hen men, na sa kibi tu melênê wom aṅa kirij ré panij wô derê wo sa iyére hende to hen.

³ Na kibi kelanêrem jôbi dami wujê Pélis aṅa niné uwôrij are kêm kwôy kwôy naṅ kirij kirij hen, nini lêm dosé.

⁴ Bi ené jebam ré na, na kelê kwôlê dēj iyôṅ mera, na ôbi a, ené uwôlem dôbê

mam ju toyij kwôlo nija kôlem hen.

⁵ Nini bô mega gawra bi wo hen na, ré na ôbi mênê kirij wo habij men, ôbi cube tu Jubnê ka sa terare a nà kêm men, ôbi a na ôbi sa bijné ka bay uwôgeji *Najarêtnê hen men.

⁶ Ôbi woge dīré mênê *iyéy Emen aṅa niné bīri. [Nini gey niné jerê kwôlê sari a naṅ tôô toni,

⁷ nijba, dami wo asgarjê Lisiyas era sa dôri kôbrini a naṅ néé,

⁸ aṅ kôlij bay déri kwôlê sari a bay ka hen ré era sa kaṅni tumôm a.] Hena jeré engeriri kwôlê na, kwôlo ôbi a uwôlem sara hen na, já kelê kwôlo niné kôl hen na, ré na tiri mera.»

⁹ Jubnê kêm kôl iyôṅ ba: «Kwôlo Têrtulus ré kôl hen na, ré na tiri.»

Pol dô kwôlê jôrij sari

¹⁰ Ôbi emê sa iyére lij Pol kôbri ré iyêl menba, ôbi uwôli sara kôl iyôṅ ba:

«En hôn wo jeré na ôbi jerê kwôlê bô iyére tona ca yeṅ elê kwône aṅ na naṅ bôô pôn a ené iyêlê kwôlê tumôm a jôrij san hen.

¹¹ Jôbi ju engere ju gel, li wulê môj kibi wôô ré tô wo en ô Jérusalêm a wô tibé Emen.

¹² Aṅ kwôni gelen en iyêl naṅ kwôni derô haba wo *iyéy Emen a ré men, en gwôse bijné iyéy dapare a ré men, kirij ka dāṅgi a derô ira ré a men.

13 Bijné bay ka hen bay nê m derê tô kwôlo bay dên san a haw hen né.

14 Nijba, anga li are a na: En hên wo ené na mana wo Emen wo môpêrni na geré wo kôrbi bi wo bay kôl ré na kwo habij hen men, en bi bôn sa kwôlo magtubu to Emen topj tôô a na to bay kibi Emen kôl a hen a men.

15 En bi bôn sa Emen a an bay kôba, bi bôrji sara mega wo bijné ka li angan derôre na kan bay lê habré hen kôba, ré jêji sé kampê.

16 Na ôbi á, ené mase bi ené yij kwôni woj ôbi bôô pôn tu Emen a men, tu gawré a men hen.»

17 «Li elê kwône cêgen wo en hen na Jérusalêm a ôrij a menba, en heran na gursu to bay berij baliyare na balên hen wô biji men, wô lê sarga bij Emen a men.

18 Na anga en li bay ka bay gelen derô haba wo iyéy Emen a bay a hen. En li na bijné hara woj lôpê yi hen an kwônê bijné na na na en men, kwôni li ani kani kan manê ré a men.

19 Nijba, na Jubné ka pôn ka Asi ka upen hen, an hena kwôlê wôni ré ya kôba, ré na bay a ré sa kanjen tumôm a dî.

20 Kwo kaman ka dube na ná, bi bay kôl kwôli anga habij ka en li li kirija na en dube tumô sanédren a hen.

21 Na wô sa kwôlê pôn nêj wo na en kôl kan a ta debij perêrji a hen a, bay ré uwôlij kwôlê san a. Na

en kôl mega wo bijné ka ma ré jê sé kampê, na ôbi a, ené debij tumôrŋge a hen, a kené ka jerê kwôlê san a hen.»

22 Pélis hên kwôlo gengij sa ayê bôô hen dô, an ôbi jô kibi sariya na ta an kôl iyôn ba: «Kirija dami wo asgarjê Lisiyas a sa dema ené jerê kwôlê wonge bi wo hen tô.»

23 Ôbi kôlij ôbi sa asgarjê kan bay gemé Pol hen ré hôrij na dî dangay a nijba, bi bay ré li iyêre na dî ré men, bay ré dî bi miljêri ka ré gey ba, ré sa gili men, ré li na dî a men.

Pol yi dangay a

24 Wulê sem cêgê menba, Pélis na tamni Drusil saji. Hende na Jub. Menba, ôbi jé uwôga Pol an toy kwôlo ôbi kôl gengij sa bê bôô sa Jésus Krist a.

25 Mega Pol kôl wô lê angan derôre men, beré yi na jerê kwôlê wo a era hen a men, hen na, dengô Pélis tiri an ôbi kôli iyôn ba: «Hô ham nij an hen na, ené uwôn tulmô kirij dê ba na hô jé uwôgam tô.»

26 Ôbi kôl yan ba, Pol ma ré biri gursu ana ré jé uwôgeri kwôy kwôy wô iyêlê na dî hen.

27 Elê wôô cêgê menba, Pôrkiyus Pêstus ay kenare hôlmê Pélis. Mega wo Pélis gey bi yi Jubné ré dôrji sari a hen iyôn menba, ôbi dî Pol dangay a.

25

Pol gey bi dīré ôrij nāp kwôlê wori tumô kelma wo dami Sésar a

1 Pêstus sa kini ayê kenare tori a, li wulê subu menba, ôbi hena Sésaré ô Jérusalêm a.

2 Añ damné kañ bay bê kwôbe Emen, nāp bay sa Jubnê ôrji ô kañgê Pol yiri a añ bay maseri daman

3 bi ôbi ré herañ nāp Pol Jérusalêm a. Ermé woji a na: bay way kwôli añ bôrji a ba, bay gey uwôbê tô geré wô deréri.

4 Nijba, Pêstus kôlji iyôn ba: «Pol ré yi dangay a Sésaré a añ dôbi kôba, dīré dā herê na herê ya haw hen.»

5 Ôbi hô kôlji iyôn ba: «Bi bay sarñge hô nāp en Sésaré añ hena gawra bi wo hen ré li ani ka habij ya ba, bi bay ô kañgêri!»

6 Pêstus wôl Jérusalêm a wulê marge réba môj mera menba, bul hô Sésaré, añ kirija kirij wôl menba, ôbi ô kini jerê kwôlê a añ bi bay erañ nāp Pol.

7 Kirija Pol sa menba, Jubnê ka hena Jérusalêm hen mééri ta añ dīri kwôlo dami dami sari a nijba, bay nêmed gelé dêrêrê anga habij bay ka ôbi li hen né.

8 Nijba, Pol iyêl kwôlê jôrij sari kôl iyôn ba: «En li ani kani ka habij gengij sa tôô to Jubnê ré men, gengij sa *iyéy Emen ré men, gengij sa ôbi emê sa

iyére wo dami *Sésar ré a men.»

9 Pêstus gey bi yi Jubnê ré dôrji sari a menba, ôbi kôlij Pol iyôn ba: «Ju gey erê Jérusalêm a bi ené janê kwôlê wom yej ba?»

10 Nijba, Pol uwôli sara iyôn ba: «En dēbu na kini jerê kwôlê wo ôbi emê iyére wo dami Sésar a na añ na na hende to hen a kwôlê ré a jôrij san a. Mega wo ju gel hen iyôn na, nôbi en lij Jubnê ani kani ka habij ré yôd.

11 Hena kwôlê wôni ré bu san lay, hena ené li ani kani ka habij ka nêmed wo bay ré deren ná, na kañê bi bay ré deren né ré, nijba, hena kwôlo bay dēn san a hen, ré na kwôlê woj dēj iyôn na, kwôni nêmed wo a ayen biji ré. En gey bi ôbi emê sa iyére wo dami Sésar ré jan kwôlê woni bi wo hen.»

12 Menba, Pêstus engerij bay tôri kwôlê añ toy kwôlê wo bay kôli hen añ kôlij Pol iyôn ba: «Ju gey bi ôbi emê sa iyére wo dami Sésar ré jan kwôlê wonje bi wo hen nij na, já erê tumôri a.»

Bay ôrij nāp Pol tumô si Agripa nāp yêri Béréniis a

13 Wulê sem iyôn cêgê menba, kelma Agripa nāp yêri Béréniis saji Sésaré a wô lij Pêstus dosé.

14 Mega wo bay wôl nêmed kwôlê hen iyôn na, Pêstus dôrij Agripa kwôli Pol kôl iyôn ba:

«Gawra wo pôni wo Péliis na dīri dangay a hen nā ya.

15 Kirija na en ô Jérusalêm a menba, damné kaṅ bay bê kwôbe naṅ surjê ka Jubnê eraji sa kaṅni aṅ bay gey bi kwôlê ré biri.

16 Nijba, en kôlji iyônṅ ba: «Tô to Rômênê kôl jeré béré kwôni iyônṅ mera baa wo ôbi naṅ ka điri kwôlê sari a hen môrji bem men, baa wo ôbi ré dô kwôlê jôriṅ sari ré a men.»

17 Bay saji na naṅ en, aṅ kirij wôl, en dô bul ré tô menba, en ô kini jeré kwôlê a aṅ en bi bay eraṅ naṅ gawra bi wo hen.

18 Bay đéeri kwôlê sari a bay ka hen saji nijba, kwôli ani kani ka habij ka ôbi li đêrêrê iyônṅ ba: en gel ré.

19 Bay narij naṅ đí na kwôli lê kwôlo Emen woji men, kwôlo gengij sa gawra wo pôni wo bay uwôgeri Jêsu wo ma nij nijba, Pol kôl ôbi ré hô mô geṅ baa ya hen.

20 Aṅ kwôlo na ulê sa kwôlo hen iyônṅgi a ba, en hôn né, menba, en engerij Pol kwo ré gey herê Jérusalêm a bi bay ré ô jeré kwôlê sari a yaṅ ba?

21 Nijba, Pol gey bi ôbi emê sa iyére wo dami Sésar ré naṅ kwôlê woji bi wo hen aṅ en bi bay gemni daṅgay a kwôy wo na jêṅ naṅ đí tumô ôbi emê sa iyére wo dami Sésar a.»

22 Menba, Agripa kôlij Pêstus iyônṅ ba: «Nôbi en gey toyé kwôlo gawra bi wo hen men.» Menba, Pêstus uwôli sara iyônṅ ba: «Kiya

tônṅ hen já toyéri mera.»

23 Kirija kirij wôl menba, si Agripa naṅ yêri Béréniṅ saji naṅ kwônê bijné men, bay sa asgarjê men, damné ka derô ira a men kini jeré kwôlê a aṅ Pêstus bi bay eraṅ naṅ Pol.

24 Aṅ ôbi kôl iyônṅ ba:

«Kelma, Agripa, men, ken-bay kêm ka mô naṅ ni na, ken gel gawra wo hen wo Jubnê kêm eraji sa upen Jérusalêm a men, tônṅ na men, wô kwôli aṅ karêji gura kôlji ciré gey bi ôbi ré ma.»

25 Kupê nôbi ba, anṅa ôbi li ka nêṅ deréri ba, en gel ré, nijba, mega wo ôbi gey ôbi emê sa iyére wo dami Sésar ré naṅ kwôlê wori hen iyônṅ nij na, en genge ené jêṅ naṅ đí.

26 Aṅ kwôlê wôni wo ené lij magtubu bijn ôbi emê sa iyére wô sari ya ba, en gel ré, na ôbi á, ené biri ôbi era tumônṅge a na men, tumôm jôbi kelma Agripa a men, aṅ kirija jeré engeriri kwôlê ba, bi ené uwônṅ kwôlê wôni ba, ené lij magtubu bijn ôbi emê sa iyére Sésar.

27 A yé mega kwôlê woṅ galé iyônṅ, hena ené jêṅ naṅ kwôni woṅ daṅgay baa lê magtubu kôlij kwôli anṅa bay điri sari a hen né.»

26

Pol dô kwôlê tumô Agripa a

1 Agripa kôlij Pol iyônṅ ba: «Jôbi ju dô kwôlê wom.»

Menba, Pol ay kôbri ta aṅ dô kwôlê wô jôriṅ sari aṅ kôl iyôṅ ba:

2 «Kelma Agripa, kwôlê kêm wo Jubnê dên san a hen na, yen dôren gaṅ wô derê kwôlê wupê tumôm a kemnêṅ.

3 Wôsa ju hôn hal wo Jubnê men, naripay kwôlê woji a men. En uwôlem uwôl bôm aṅ ju toyiṅ kwôlo na kelê hen.»

4 «Jubnê kêm hôn hal wupê naṅ kampên men, hal wupê wo ca yeṅ wo na en môriṅ perê balên a Jérusalêm a hen men,

5 bay hônen ca yeṅ men, hena bay ré gey kôba, bay a derê kwôlen a men mega wo tô lê kwôlo Emen woni a ba, ené na *Parisipê woṅ dên kaṅ bay lê tôô dê tô bijné ka baa hen.

6 Aṅ haw hen bay eraṅ naṅ en kini jerê kwôlê a nà wô sa bê wo en bi hôn sa kwôlo Emen na ayiṅ tôri bijn môjêrni hen.

7 Aṅ tô yê woni wo môj kibi wôô hen bi bôrji wô gelé are bay ka Emen na ayiṅ tôri hen, lij. Na ôbi á, bay ré tebri yoyre naṅ tu tare naṅ bôô pôn hen, kelma Agripa, na wô sa bê bôô sa are bay ka Emen na genge hen, aṅa Jubnê ré dên kwôlê san a hen.

8 Wô mi a kenbay Jubnê kené bô mega wo Emen né bijn bijné ka ma ré jê sé kampê ré ba?»

9 «Nôbi naṅ yen na en erem mega wo ené lê are bay

ka kêm hen wô mênij hini Jésu wo Najarêt.

10 Na hen iyôṅ a, na ené li Jérusalêm a, en pô bay ayê bôô kwône bi dangay a naṅ tôô to bay sa bay bê kwôbe ay ben men, kirijna bay ca dirji kôba, en bijn naṅ bay derérji bay ka hen a men.

11 En ô naṅ *iyéy dapare iyéy dapare gelji gusiṅ daman aṅ bi bay ré dên tô ayê bôô woji men, hôn bi wo taren sarji a hen na, en ô wô gelji gusiṅ sa iyére to dangi a a men.»

*Pol dô kwôli ayê bôô wori
(Jé lê bay jé 9: 1-19, 22: 6-16)*

12 «Na hen iyôṅ a, ené ô ené erê Damas a naṅ néé men, tôô to bay sa damné kaṅ bay bê kwôbe ay dôd ben hen a men.

13 Kelma Agripa, kirijna en baa geré tô menba, naṅ tay diṅne menba, en gel kirij ka perangi hena derômaran a aṅ berare dê tare aṅ aṅ perangê woji bi wo hen era sa perange kirij kwan a naṅ kaman ka ô naṅ en hen men.

14 Nini herij tôn terare a kêm menba, en toy tôô kwôni kôlen naṅ kibi yê wo Jubnê kôl iyôṅ ba: «Sôl, Sôl, wô mi a jeré gelen gusiṅ hen iyôṅ ba? Debé wo ju dèben iyêre hen na, ju mène na yem wom dên iyôṅ.»

15 En engere iyôṅ ba: «Ju na i ba, Kelma» menba, Kelma uwôlen sara kôl iyôṅ ba: «Ena Jésu, na nôbi a jeré gelen gusiṅ hen.

16 Nijba, hena ju dëbu ta. En si sam a na wô wo jeré yi mana wupê men, ôbi derê kwôlen wô kôlij bijné kwôli sé wo en si sam a hen men, wô gelé wo ju gelen kemnêj hen men, wô ulêji béré anja na gelen hen a men.

17 Na dôren kôbi Jubnê men, kôbi bijné ka sa iyére to d'angi a ka na jém yirji a hen a men.

18 En jém bi jeré bi tirji ré jôrij men, bi jeré deraji bô kirij kañ dilemne a herañ kirij ka perañgi a men, jeré deraji bô néé wo Sidan a erañ kwo Emen a añ kirijna bay ré bi bôrji sari a ba, bi ôbi ré d'ij bôri jal sa têrij toji a añ bay ré uwôrij kirij perê bijné ka na ka Emen hen men.» »

Pol kôl kwôli jé wori

19 «Kelma Agripa, kirij bay ka hen na, en bi kwôlê sa pelal bi wo hena derômarañ a bi wo hen.

20 Menba, en dôrij bijné ka Damas a nañ ka Jérusalêm a kwôlê tumô dema ené dôrij ka bô emê wo Judé a kêm men, en dôrij bijné ka sa iyére to d'angi a, añ en kôlji bi bay ré d'i tô jé lêreji wo cay hen baa, añ bay ré bul upé Emen añ bi jé lêreji ré gel wo coré bul hal woji bi wo hen tiri a men.

21 Na tôri bi wo hen a, Jubnê ré gelen wo en ô derô haba wo *iyéy Emen a menba, bay beren ciré deren ôbi a hen.

22 Na wô ulê wo Emen uwôl kôbri baa ya san a

kwôy kemnêj anja ené dëbij dôrij kwôlê bijn bijné kêm, ka beray men, ka damné men, en kôl na kwôli anja magtubu to bay kibi Emen nañ tôô to *Moyis na kôl tumô nij ré sa hen d'iba, en kôl kwôli anja d'angi kani ré.

23 Bay na kôl iyôn ba, Mési, kwo Emen dôri hen réé gelij gusij men, ôbi ré yé kwo tumô wo ré jé sé kamné perê bijné ka ma a men, ôbi ré ulê béré kirij ka perañgi kañ gelê bijn Jubnê men, bijn bijné ka sa iyére to d'angi a a men.»

Pol kôlij Agripa ré bi bôri sa Emen a

24 Mega wo Pol iyêl hen iyôn menba, Pêstus ôn tôri kôl iyôn ba: «Ju gal Pol, ju dôyré are gañ, añ lêm añ ju gal.»

25 Nijba, Pol uwôli sara iyôn ba: «En gal ré, Dami wupê Pêstus, na kwôlê woñ tiri men, kwon derôre a men a ené kôl hen.

26 Kwôli are bay ka en dô bijn kelma Agripa hen na, ôbi hôn dô. Iyôn ba, na nañ ibiyare a ené iyêlê tumôri a hen. En hôn wo ôbi ré hôn kwôli are bay ka hen kêm. Wôsa are bay ka kêm hen na, lij na kini uwôbê ré.

27 Kelma Agripa, ju bi bôm sa kwôlo bay kibi Emen a na kôl hen ba? En hôn wo jeré bi bôm sara.»

28 Agripa kôlij Pol iyôn ba: «Sem a menba, já lêm na yé ôbi ayé bôô.»

²⁹ Pol uwôli sara iyôn ba: «Ré na kemnêñ, ré wôl gañ kôba, na kwôlê wôni ré, nijba, en uwôl Emen bi ré na jôbi penem mera ré nijba, kenbay kêm ka ken mô toy kwôlo en dô kemnêñ hen kené ay bônge môñ nôbi iyôn, ðiba en gey bi kené yi danğay a môñ kupê iyôn né.»

³⁰ Kelma men, ôbi emê sa iyére men, Béréniş nañ biñé kêm ka mô nañ ci hen henaji ta.

³¹ Añ kirija bay dô yirji wolé menba, bay kôliñ perêrji a iyôn ba: «Ani ka gawra bi wo hen li ka nêñ deréri réba beréri ba, nañ.»

³² Menba, Agripa kôliñ Pêstus iyôn ba: «Hena gawra bi wo hen henañ ré gey bi Sésar ré ñan kwôlê wori ré na, ré jeré uwôli ta mera.»

27

Bay ay Pol ôriñ Rôm a

¹ Kirija bay genge wo niné ay bato wô erê Itali a menba, bay biñ gawra wo bay uwôgeri Juliyus hen bi ré gem Pol nañ megêri danğay ka ðanği. Juliyus bi wo hen, na ôbi sa asgarñê ka bay uwôgeji ré na ka kelma hen.

² Menba, nini ðay bô bato to hena sa iyére to bay uwôgere Adramit añ ta erê si tera wo bô emê wo Asi a añ nini ô. Aristark wo Maséduwan wo sa iyére tori

na Tésalonik a hen ô nañ nini men.

³ Kirija kirij wôl menba, nini sa biñ Sidôn añ nini ðebe tôñ sem menba, Juliyus liñ Pol dô añ ôbi ðiri herbe ô beré kôbi miñpéri men, bi bay ré li nañ ði sa anğa ôbi ôriñ doyriji hen men.

⁴ Nini hô ðay ô ta añ nini bu si kwonçe cér wo si Sipre wôsa kal ge si sarni gañ.

⁵ Nini ô si kibi cér wo ô si Silisi nañ Pampili hen añ nini sa biñ Mira bô emê wo Lisi a.

⁶ Kirij bay ka hen na, Juliyus dami wo asgarñê bi wo hen uwôn bato to hena Alêksandri wo ta erê Itali a menba, ôbi béni nini ðay.

⁷ Wulê kwône nini ge gañ né añ nini mase gañ dema niné sa biñ sa iyé Sinid tô. Mega wo kal jerêni erê ta hen iyôn na, nini si si Salmoné iyére to yi sa iyére to derô a to bay uwôgere Krêt hen añ nini bu kwonçe wo Krêt bi wo hen wo kal ge gañ ya ré hen.

⁸ Añ kirija nini masa ðé ðé menba, nini sa biñ kirij ka bay uwôgeji ré na kini ðebé bato ka dôri ka ða nañ sa iyé Lasé hen.

⁹ Kirija nini wôl gañ hen iyôn menba, jebé bato na iyére wôsa wulê woñ jerê bô kurôn woñ kibi kelané di jô nij*. Menba, Pol yêge marji kôl iyôn ba:

¹⁰ «Miñpén, en bô mega wo kergare tona ré na kergare

* 27:9 27: 9 Nañ geserê uwoktober na erê sa kam a nañ bato na, iyére gañ.

to iyêre, wôsa hena nana ô hen iyôn na, anɔa bô bato a naɔ bato yere kôba, a mênij men, nabay kôba, dô ré ba, na mênij a men.»

¹¹ Nijba, Juliyus ba, bi bôri na sa kwôlo ôbi ayê gôni bato men, sa kwo ôbi iyéy bato a men dî dîba, sa kwôlo Pol a ré.

¹² Mega wo kini ðebé bato bay ka hen dé merê ya kibi kelanê a ré hen iyôn menba, bijné kwône ka naɔ ni hen ré, gey ciré erê kirij bay ka hen men. Bay gey hena ré iyeɔ ba, ciré erê Pénis kini ðebé bato wo Krêt wo yi si kini kurijay tare hen aɔ ciré erê merê ya kwôy derij kibi kelanê.

¹³ Kal wo hena si sa kôbi gusurô wôre dê menba, bay kôl ré kô nij ciré gôl haji nij, aɔ bay ay musure to néy to bay ré uwôl kam a gerij bato tôɔ hen ta, aɔ ôrji si kwongé cér wo Krêt a ða ða.

¹⁴ Menba, kal wo bay uwôgeri Erakilôn wo hena si sa keram wo sa iyére to derô cér a hende to hen, aɔ ge naɔ néri.

¹⁵ Kal bi wo hen dô bato dulôn dulôn tumôri a aɔ bay nê m burore heraj né, aɔ nini dîri derêni ôrij mera.

¹⁶ Kal bi wo hen ayani soɔ si cêgi môni iyére to derô cér a to bay uwôgere Klawda hen aɔ hende têlêni ta dê menba, nini mase gaɔ dema niné hô buro bato woɔ gôlijare yi wo harij tô bato hen ða.

¹⁷ Bay jé ka bô bato a hen ayaji bato bi wo hen

bô bato a aɔ harêji naɔ gaɔne tôɔ wô wo bato ma ré yêgerij. Bay hare wô wo bato ma ré erê hebé haal wo kwongé wo Libi a hen, menba, bay pô kwogelé wo damné damné wo bay harê kwa bô bato a hen bê kam a bi ré bu bato dê tôɔ aɔ dîji kal bi ré ôrij naɔ bato kirij ka bôri gey a.

¹⁸ Mega kal lêni damaɔ hen iyôn na, kirija kirij wôl menba, bay pô anɔa bô bato hen bêt bô kam a.

¹⁹ Kirij hô wôl cêgê menba, bijné ka li jé bô bato hen pô kwa anɔa jé kaji ka pôni bô bato a hen naɔ kôbriji bêt kam a.

²⁰ Wulê kwône wo nini gel tu tare ré men, tu têtêjne ré a men, wôsa kal ge naɔ néri baa ya aɔ ermé wo niné erem wo kwôni ré gôlij naɔ ni ba, naɔ nij.

²¹ Bijné bay ka bô bato a hen uwôn anɔa emé ré li wulê kwône nij. Pol hena ðebu ta perêrji a aɔ kôlji iyôn ba: «Ken gel, miljên, henaɔ kené toy kwôlê wupé ba, henaɔ nana banɔe Krêt a aɔ anɔa mênij kê m hen na, henaɔ né yé iyôn né tô.

²² Nijba, haw hen ba, en uwôlêɔge gerêɔge kapneɔge wôsa kwôni pôn iyôn kôba, ani a liri ré, nijba, bato a mênij yôd dî.

²³ Derô yoyre to henaɔgi hen na, *mana wo Emen wo ena kwori aɔ en li jé biri hen si san a.

²⁴ Aɔ kôlen iyôn ba: <Hare ré Pol, já erê tumô *Sésar a

iyôn̄ iyôn̄, Emen naṅ bô derê wori gôliṅ naṅ ju men, naṅ biṅé kêm ka bô bato a naṅ ju hen a men.»

²⁵ Gerénge kaṅneṅge milnên, en bi bôn sa Emen a, wôsa a yé mega bi wo mana wori kôlen hen iyôn̄.

²⁶ Nijba, kal a derêna ô bê kwongé sa iyére to pôn̄i to derô cér a hen.»

²⁷ Na wulê môj kibi pôrbu nij wo kal layrêni sa cér wo Adriyatik a, sa kirij ka jali menba, bay lê jé bô bato a hen, bô mega wo terare ré baa đá,

²⁸ menba, bay uwôl gaṅne to bay ha aṅga néy a kibi a hen, kam a bi ciré geliṅ đogérji menba, đogé kam na têê tôre subu kibi jurgem, tumô dê menba, bay hô uwôl a menba, bay uwôn̄ têê tôre wô kibi marge.

²⁹ Bay hare wô wo bato ma ré hebij naṅ keram wôn̄i tô kam a menba, bay pô masure to damné pôrbu bi kam a si tô bato bi ré đebu kene pôn̄ aṅ bay gem jeran̄ bi kirij ré wôl lew.

³⁰ Bay lê jé bô bato a hen gey ciré herbé geré menba, ayji gwosore kôl iyôn̄ ba, ciré đayê bô bato woṅ gelê a hen, ô gelé masure to damné to ciré bi tumô bato a hen.

³¹ Nijba, Pol kôliṅ Juliyus naṅ asgarñê iyôn̄ ba: «Hena gawrê ka hen ré môrji bô bato ré na, kenbay ka gelê ré.»

³² Menba, asgarñê jô gaṅgi bato toṅ gelê hende to hen aṅ, aṅ đĩ kal nôgerêri ôrij.

³³ Pa dema kirij ré wôl tô na, Pol kôliṅ biṅé kêm ka bô bato a hen bay ré ôm ani dê iyôn̄. Aṅ kôl iyôn̄ ba: «Li wulê môj kibi pôrbu wo ken mô gem baa emê ani kwôy, aṅ haw hen,

³⁴ en uwôlênge emênge ani dê réba ka gelê ré. Gusiri sa kwôn̄i pôn̄ nêṅ iyôn̄ perênge a hen kôba, a kayê ré.»

³⁵ Kirijna ôbi kôl hen iyôn̄ menba, ay mapa aṅ liṅ Emen dosé tirji a kêm menba, ôbi bôl aṅ ôm.

³⁶ Bay kêm ger kaṅniji aṅ ômji mapa bi wo hen men.

³⁷ Nibay nina biṅé arew wôô naṅ tôre jurgem kibi jii bô bato a.

³⁸ Kirijna bay uyirê nij menba, bay pô kaw ka baa hen bêt kam a, aṅ đij bato gwa dê iyôn̄.

³⁹ Kirijna kirij wôl nij menba, bay jé ka bô bato a hen, kay kirij aṅ bay gel na kwongé naṅ haal mera. Bay kôl ré na iyen̄ ba, ciré đebij naṅ bato tôṅ kirij bay ka hen.

⁴⁰ Aṅ bay ka tô gaṅne to bay na hariṅ masure to damné bê a kam a hen men, bay buser gaṅne to bay na hariṅ gurô woṅ jebé bato hen aṅ men, bay ay bargay ka dê tumô bato a hen ta bi kal ré nôge bato ôrij aṅ herṅge sarji si sa haal.

⁴¹ Nijba, bato ô jebé kebre gôg haal a kirij ka kam têt sa haal ta hen, aṅ kini derêre naṅ, kal usuré tôre đenṅé đenṅé aṅ bô kam a.

⁴² Asgarjê gey ciré deré danğaynê wô wo ka pôni ma ré nélé geré erê.

⁴³ Nijba, Juliyus jôrji wôsa ôbi gey gôlijn nañ Pol, ôbi kôl ka ré hôn nélé ba, herijn kam a nél ô hayê, añ

⁴⁴ tô ka ré baa hen na, ka réé dayê sa gurô bato a pa men, sa gerjgare a pa men. Na hen iyôn a bay kê m ré ô bij kirijn ka hay a nañ derêri.

28

Bijné ka Malt a bu si Pol nañ megêri yirji a dô

¹ Kirijna nini si gôl kê m hen iyôn nij, menba, cêgê dema niné sa toy wo iyére to derô cér a hende to hen bay ré uwôgere Malt.

² Bijné ka sa iyére hende to hen na, bay lêni dô damañ. Bay lam tare to dami béni nini iyêbe, wôsa emen uwônge añ kelanê dii damañ.

³ Pol pô kam gurô bi tare a menba, jênêre so bô a wô tare to uwoyre hen añ ger kôbri lêñ pa da da a.

⁴ Kirijna bay iyére gel wo jênêre lêê a kôbi Pol a hen iyôn menba, bay jamnij perêrji a kôl iyôn ba: «Gawra wo hen, na ôbi deré temare, wôsa jerê kwôlo Emen bu sari añ gey bi ôbi ré gôl ré, ôbi gelañ cér sôn, a jênêre ré gereri hen a hen.»

⁵ Nijba, Pol wusu jênêre hende to hen uwôl tare a añ ani kani iyôn kôba, liri ré.

⁶ Ka pô n kôl yañ ba, ciré geléri ré uwôyrê réba kurijn ma nijba, bay gem dé dé añ ani iyôn liri ré, menba, bay hô kôl iyôn ba: «Ôbi na emen!»

⁷ Da kwa kirijn ka bay môrijn ya hen na, kirijn ka Pibuyus ôbi emê sa iyére to derô cér a hende to hen kañ yiri yi ya, ôbi béni nini ô yé ya wulê subu añ lêni kergare dô a men.

⁸ Kal di ibari men, bi kañ kwôbe damañ a men añ yi ira. Pol ô tôri a ô geléri, ôbi uwôl Emen añ uwôl kôbri sari menba, ôbi berare.

⁹ Cêgeri wori menba, bay ômpjare ka sa iyére to derô cér a hende to hen kê m eraji men, añ ôbi berareji men.

¹⁰ Bay li are gay gay gel wo niné yi gay tirji a men, kirijna nijna dayê bô bato wô erê ta kôba, bay béni saade damañ a men.

Si Pol nañ megêri henaji Malt wô erê Rôm a

¹¹ Nini li geserê subu Malt a dema niné ay bato to Alêksandri a to bay uwôgere kamrê kañ karmê hen wô ôrijn Rôm a. Bato hende to hen na, harijn tôñ Malt a wô kibi kelanê.

¹² Nini sa bij Sirakus añ nini li wulê subu ya.

¹³ Nini hena ya hen bu kwonjé cér ôrijn Régiyo. Kirijna kirijn wôl menba, kal wo hena si cêgerni iyôn nôge tôrni añ nini li wulê wôd menba, nini ô bij Pujolês.

14 Nini uwôn bay ayê bôô ya aŋ bay kelêni niné li wulê jurgem naŋ ci. Na hen hende to hen a niné ô wô ôriŋ Rôm.

15 Kirij bay ka hen na, bay ayê bôô ka Rôm ka toy kwôlini hen na, jeraji kwini kwôy saŋ gasugo wo Apiyus a men, ka pôn sa biŋ Obêrj to Subu a men, kirijna Pol gelji hen iyôn menba, ôbi lij Emen dosé aŋ uwôn néeri dê.

Pol sa biŋ Rôm a

16 Kirijna nini sa biŋ Rôm a menba, bay ay tôô ciré biŋ Pol iyére tori gay naŋ asgar pôn bi ré gemni.

17 Wulê subu cêgê, menba, ôbi uwôge damné ka Jubnê ka Rôm a bi ciré daŋ. Kirijna bay daŋ menba, Pol kôlji iyôn ba:

«Yênên, nôbi en lij balên ani ka habij né men, en dâge sa hara wo môpêrna ré a men, nijba, bay buren Jérusalêm a aŋ biŋ Rômêpê.

18 Rômêpê pi tô kwôlê wupê bi wo hen menba, bay uwôn kwôlê wôni wo nêmen derenare ré aŋ bay gey uwôlen ta.

19 Nijba, Jubnê kaŋ aŋ lèn wo en gey bi *Sésar ré nan kwôlê woni bi wo hen, nijba, kwôlê wôni wo na dé sa sa iyére tipê ba, naŋ.

20 Na tôri bi wo hen aŋa ené gey gelenge men, iyêlê naŋ ken men hen. Wôsa en yi daŋgay a na wô sa kwo kam *Israyêl dî bôrji sari a hen.»

21 Menba, bay uwôli sara iyôn ba: «Yênêrni ka Judé li magtubu tôni iyôn béni gengij sam né men, kwôni wôni sa aŋ kelêni kwôlê wôni ré men, kelêni kwôlo habij wôni gengij sam né a men.

22 Nijba, nini gey bi jôbi jeré derêni nijna toyé, wôsa nini hôn wo biŋé ré kaŋ geré wonge bi wo ken ay hen naŋ kirij kirij.»

23 Bay genge wulê naŋ Pol aŋ bay era naŋ kwônêrji uwonni ira. Kirijna Pol dôrji kwôlê hen iyôn na, ôbi kôl kwôli *emê iyére to Emen, aŋ tô kirij kwôy perare na, ôbi kôl kwôli Jésu ayij tôri bô magtubu tôô to *Moyis a naŋ bay kibi Emen. Ôbi li hen iyôn bi dîré biyêji.

24 Ôbi bôy ka pôn naŋ kwôlê wori bi wo hen men, ka pôn kaŋ bê bôrji sara men.

25 Kwôy wo bay ca usurij hen kôba, bay biŋ perêrji a ré, menba, Pol hô kôlji iyôn ba:

«Kwôlo Tunu toŋ hendi bô bôrê na kôlij *ôbi kibi Emen *Esay kôlij môpêrna hen na, na tiri. Ôbi na kôl iyôn ba:

26 «Ô ju ô kôlij biŋé bay ka hen iyôn ba:

Ka toyé derê nijba, ka henê ani bô ré kwôy,

Ka gelé derê nijba, ka gelé ani ré kwôy.

27 Marji surij ta aŋ bay toy kwôlê wôni ré men, Bay lugu tirji ta aŋ bay gel ani ré men,

Wôsa bô ßijé bay ka hen
 denjel wôsa bay gey
 bi ermé woji ré yi sara
 ré,

Wô wo ma ciré belé upén
 Añ ma ené berareji.› »

²⁸ Pol hô kôlji iyôn ba: «Bi
 ken hôn mega wo béré kwôli
 gelé wo Emen bi wo hen
 na, uwôlij bij ßijé ka na
 Jubné ré hen, wôsa bay baa
 a toyé.»

[
²⁹ Kirija Pol kôl kwôlé
 bi wo hen iyôn menba,
 Jubné ôrji ta, añ narij kwôlé
 perêrji a damañ.]

³⁰ Pol li elê wôô bô iyére
 to ôbi têbe nañ geserê geserê
 hen, añ ßijé kê m ka era
 upéri hen na, ôbi iyêl nañ ci
 na ya.

³¹ Ôbi uwôl béré *emê
 iyére to Emen men, gelij
 ßijé kwôlo gengij sa Kelma
 Jêsu Krist nañ ibiyare añ
 kwôni iyôn dôyrêri sara ré.

Magtubu to Pol li bijn Rômêjê Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Na kirijna *ôbi jé Pol dirij kibi kergare tori top ulê béré to têe subu hen a ôbi ré lij magtubu hende to hen bijn bay ayê bôô ka Rôm a hen. Ôbi gey erê na Rôm a wo ôbi ô ya sa pôn né tô hen, dîré erê kwôy Êspan a wô erê ulê béré Kwôlo Dôri (Sapitre 15: 22-24). Magtubu hende to hen na, ôbi kôl na kwôli kergare tori to ôbi dâ erê Rôm a hen men, kôlij kwôli anğa dîré erê gelij bay ayê bôô ka ya hen men.

Magtubu hende to *ôbi jé Pol li bijn bay ayê bôô ka Rôm a hen na, kôl na kwôli béré kêm wo ôbi uwôl hen. Ôbi day kwôli bi wo hen kêm an ôbi kôl iyôn ba: «Emen bô gawrê ka sa terare a nà mega bijnê ka derôre hena bay ré bi bôrji sari a, wôsa bê bôô woji bi wo hen nêm iyôn.» (Sapitre 1: 17).

Bô magtubu tori hende to hen na, mawi kwôlê na subu a.

1. Ayij tôri sapitre 1-8 ba, kôl na kwôli bê kwôlê sa tôô a to bijnê bô mega hende a ré lê an ciré dên tu Emen hen men, kwôli bê bôô sa Emen a nap geré wo Jêsu Krist bôl béna hen

men. Eglis to Rôm na, bijnê ka bôre a na Jubnê kêm né. Jubnê kwône Rôm a men, ka pônî ay bôrji a men. Jubnê bay ka ay bôrji hen na, bay bi kwôlê sa tôô to *Moyis a baa ya tô tô. Hen iyôn ba, bijnê ka na Jubnê ré ka bi bôrji sa Emen a hen ba, bay a bê kwôlê sa tôô to Moyis a men ba? Kwôlê bi wo hen na, guseré bijnê ka ay bôrji haw hen gap. *Ôbi jé Pol kôl iyôn ba: Jubnê men, bijnê ka na Jubnê ré hen men kêm ré na bay lê têrij. Wôsa tôô tôni to dô gawra kibi têrij a yôd ba, nap. Nijba, gawrê ka sa terare a nà a gelêji sa kibi Tunu top hendi bô bôre wôsa na Jêsu Krist a derê tumôrji ôrij tumô Emen a.

2. Sapitre 9-11 a na, kôl na kwôli *Israyêl ka na bijnê ka Emen tôrji hen men, kwôli bay ayê bôô a men. Ayê bôô na, hanêri hena ligi Jubnê nijba, na Jubnê kêm a na bay ayê bôô ré. *Ôbi jé Pol kôl iyôn ba Emen né pur Jubnê baa ya men, ré uwôgeji bijnê kari a men. Wulê a sa wo Jubnê a henê derê wo Emen nap geré wo Jêsu Krist mega wo tô yê wo dangi hônij hen iyôn men.
3. Sapitre 12-15 a na, kôl na kwôli hal wo bay ayê bôô bô églis to Jêsu Krist

a. Pol gel geré woy tibé Emen men, merê nay bô jalê tô yêniyare a a men. Ôbi uwôlij ka gese tô kwôlo Emen a hen, bi bay ré li nay ka iya hen men. Wôsa Emen tô gawrê kibi lemnare to têrij a men, kibi temare a men. Añ haw hen, bay a bij añ môrij derê perêrji a men, bay a bij nay *Krist a men nay geré wo Tunu toñ hendi bô bôrê.

Pol duu kibi magtubu tori to ôbi li bij Rômêjê hen nay dosé to ôbi lij bijé gay gay. Ôbi kebe hini impê nay hini yébé kwône lijji dosé (Sapitre 16). Na hen iyôñ aña ôbi ré uso bay ayê bôô ka tumô dfa nay ka kemnêñ hen.

Dosé to ôbi lij

1 Nôbi Pol woy mana wo Jêsu Krist wo Emen uwôgen bi ené yi *ôbi jé wori hen a lê magtubu hende to hen. Emen a dôren dé gay bi ené uwôlij béré Kwôlo Dôri wori bij bijé.

2 Kwôlo Dôri bi wo hen na, Emen na kôlij bay kibri ka tumô wo dîré jony béna añ bay na li kwôli bô magtubu to Emen a.

3 Kwôlo Dôri bi wo hen na, gengij na sa Kemari Kelma wona Jêsu Krist. Kwo gengij sa kurôngi yi ba, ôbi yêñ na tô môñ wo kelma Dabid a.

4 Nijba, kwo gengij sa Tunu toñ hendi bô bôrê ba,

Emen gel wo ôbi ré na Kemari nay néé, kirijna ôbi biri ji si kampê hen.

5 Na sa kibri aña Emen né li dô nay en añ ben en yij *ôbi jé wori hen, añ bi ené ô ulê béré Kwôlo Dôri bij bijé ka sa iyére to dñangi a añ bi bay ré bij bôrji sari a men, bay ré bijni kwôlê a men. Hen iyôñ na, bay a ayê kibi hini Jêsu Krist.

6 Kenbay kôba, kena perê bijé bay ka hen a men. Na Emen a na uwôgêñge bi kené yi bijé ka Jêsu Krist.

7 Na hen iyôñ a, ené lij magtubu hende to hen bêñge kenbay ka Rôm a ka Emen perêñge hen. Ôbi a uwôgêñge bi kené yi kari. Bi bô derê nay bô jalê wo Ibarna Emen nay kwo Kelma Jêsu Krist ba nay ken.

Pol nay bay ayê bôô ka Rôm

8 Tumô dem ba, en lij Emen wupê dosé nay geré wo Jêsu Krist wô sarñge kê. Wôsa bijé nay kirij kirij sa terare a nà toy wo kené bi bôrñge sa Jêsu Krist.

9 Emen wo en li jé biri nay bôn pôn hen béré Kwôlo Dôri wo gengij sa Kemari wo en uwôl hen na, ôbi hôn wo kwôlo ené kôl hen na, ré na kwony tiri. Ôbi hôn kwôy kwôy wo kirijna ené uwôli na, ené erem sarñge a men.

10 En uwôli ôbi ré ben geré añ bi ené ôrij gelêñge nij.

11 Wôsa en ôrij doy erê gelêñge damañ men, ené bêñge añañ baliyare ka

Tunu top hendi bô bôre ben hen aḡ bi kené đebij sa têtêḡge a.

¹² Kwôlo en kôl hen na, en gey bi nabay kêm nana dôbijn ibiyare bôrna. Bêê wo ken bi bôrḡge sa Krist a hen na, a dôben ibiyare bôn a men, bê wo en bi bôn sa *Krist hen na, a dôbêḡge ibiyare bôrḡge a men.

¹³ Yênen, en gey bi kené hôn wo ené genge kwôy kwôy ené erê sa gelêḡge, nijba, en uwôn geré ré tô. En gey erê wô lê jé perêḡge a aḡ bi ré li naḡ bijné ka iyére tonḡge mega wo lij naḡ bijné ka sa iyére to đanḡi a hen iyôn men.

¹⁴ Emen a ben jé bi wo hen. Na ôbi á, ré yi bi ené uwôlij béré Kwôlo Dôri bijn bijné ka tirji jôrij men, ka tirji jôrij né hen men, bijn bay henê magtubu men, bay henê ani ré hen a men.

¹⁵ Na ôbi wo hen aḡa ené gey erê ulê béré Kwôlo Dôri bêḡge kenbay ka Rôm a men hen.

Né wo Kwôlo Dôri

¹⁶ Tayre dên sa Kwôlo Dôri a ré ded. Kwôlo Dôri bi wo hen na, néé wo Emen woḡ gôlij naḡ bijné kêm ka bi bôrji sa Krist yi bô a ya. Ôbi gelij na Jubnê geré tumô, dema ré gelij ka tô yê wo đanḡi a tô.

¹⁷ Na Kwôlo Dôri bi wo hen, a gelé wo iyeḡ a Emen né bi bijné yi kaḡ derôre tiri a hen ba. Geré bi wo hen na, na kirija bijné bijn bôrji

sa Jêsu Krist mera điba, geré wo đanḡi naḡ. Na mega wo na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Kwôni wo na kwon derôre tun a ba, a merê tu geḡ naḡ geré ayê bô wori, nijba, kwo hô cêḡe ba, yen a dôren sari a ré.»

Bijné kêm na bay têrij

¹⁸ Na ta derômaran a yeḡ a Emen geléna mega wo bôri ré taari sa têrij kêm to bijné ré li hen men, wô anḡa habijn bay ka bay li hen a men. Jé lêreji wo habijn bi wo hen, a jôrij bijné henê tu kwôlê hen,

¹⁹ bi wo geré wo bay ré hônijnni yi tu wolé hen. Emen bi naḡ yiri a gelji bêt bêt.

²⁰ Kirija Emen na đijn tô terare yeḡ kwôy kemnêḡ na, kwôni na hôn na ba ôbi gilij na iyeḡ ba, ré nijba, anḡa ôbi na đí a gelé wo ôbi ré na i ba men, gel wo ôbi ré na naḡ néé wo ré kerê ré kwôy men, aḡ ré na ôbi pôn nêḡ a ré na Emen. Aḡ bay a kelê ré na kwôlê woji ré, hena ciré biri kwôlê ré ré.

²¹ Bi wo bay hôn wo Emen né ya hen iyôn haji kôba, bay ay kibri ré men, bay liri dosé ré a men, mega wo bay ré lê hen iyôn. Bi wo bay ré li hen iyôn na, bay li ré, aḡ erméréji na kwôlo đêḡ iyôn mera men, môrji na bô dilemne a men, bay hôn ani kani ka dôri ré kwôy.

22 Bay kôl ciré na bay tu melênê, nîɓba, na bay galé dééɓ iyôn.

23 Bi bay ré ay kibi dampare to Emen woɓi ôbi merê naɓ kwini hen na, bay kaɓ, aɓ ayji na kibi kamrê ka bay albe yi mega gawrê ka bay ba, a ma hen réba mega ciré môriɓ hen iyôn men, ka pônî yi môɓ tanare to noni iyôn men, ka yi môɓ kalaw iyôn a men.

24 Na wô sa bi wo hen aɓa Emen né dô kôbri aɓ, aɓ bi bay ré li aɓga habiɓ bay ka bay ôriɓ doyrîji hen. Bay ay yirji liɓ aɓgaɓ tayre bay ka hen.

25 Tu kwôlê wo gengiɓ sa Emen hen na, bay dîri kwa aɓ bay fu na tô benare dî. Bay ay kibi ari dé ka Emen men, bay li jé biji a men, nîɓba, bay ay kibi ôbi dé are bay ka kêɓ hen né. Dôd wori ba, nana ayê na kibri ôbi kwôy kwôy dî. *Amên, bi yi geliɓ hen iyôn.

26 Na hen iyôn aɓa Emen né dô kôbri aɓ, aɓ dîji li aɓgaɓ tayre bay ka bay gey lê hen. Yébé dî impê aɓ, aɓ yiɓ naɓ megêrji yébé.

27 Impê kôba, li hen iyôn men. Bay dî yébé aɓ, aɓ na doyrîji naɓ impê ka dangi a deréji dî. Bay li aɓgaɓ tayre naɓ megêrji impê. Bay li hen iyôn uwôliɓ na kwôlê sarji a gaɓ wô kibi têriɓ toji.

28 Bîné bay ka iyôngi hen na, kaɓji henê Emen. Aɓ ôbi dô kôbri aɓ, aɓ bi ermé woji ré habiɓ hen men, bi bay ré

liɓ aɓga bay réé lê ré hen a men.

29 Lê aɓgaɓ derôre naɓ yirji a men, aɓgaɓ lê ka habiɓ gay gay wôn bôrji, aɓ bay li tu bôriyare sa aɓga megêrji a men, bay liɓ yirji habrê men, bay liɓ megêrji terbére men, bay duu bîné men, bay nayriɓ men, bay lamîɓ yirji men, bôrji habiɓ naɓ megêrji men, bay liɓ megêrji jôm a men.

30 Bay mêne hini megêrji men, na bay bayi Emen men, bay tiiré megêrji men, uwôyrê yirji men, di dengôrji men, yirji gwaji sa ermé sa gwosoy lê têriɓ a kwôy kwôy men, bay biɓ balêrji kwôlê ré a men.

31 Bay li are baa ermé tôrji men, bay li aɓga bay kôl ciré lê hen né men, bay hôn peré megêrji ré men, bay bô tu ja to ka dangi ré a men.

32 Bîné bay ka hen na, hôn dô wo Emen na ré kôl iyôn ba: «Bîné ka ré ay geré wo habiɓ bi wo hen na, nêɓ temare.» Bay hôn hen iyôn haji kôba, bay liɓ are bay ka hen tumô tumô. Bay li hen iyôn mera ré nîɓba, kirîna bay gel ka dangi li aɓga habiɓ ba, yirji dôrji damaɓ a.

2

Jeré kwôlê woɓ derôre wo Emen a sa jeré sa bîné

1 Ôbi a, jôbi wo jeré kôl jeré na ôbi jeré kwôlê sa megêm a, aɓ uwôliɓ kwôlê sarji a hen na, kwôni a dé bôri jalê sam a ré. Wôsa ju

jô kwôlê sa megêm a menba, jôbi ju lij anga habij bay ka hen ta men. Ôbi a, kem ré uwôlem kwôlê sam a hen.

² Bijné kap bay lê anga habij bay ka hen na, nana hôn mega wo kwôlo Emen ré uwôlji sarji a hen na, ré na jerê kwôlê woj tiri.

³ Jôbi wo jô kwôlê sa megêm a wô lê jériji wo habij hen, menba, jôbi kôba ju li are bay ka hen men. Emen a sa jerê kwôlê sam a môj môj.

⁴ Dô ré ba, ju bô Emen mega ani ré wô wo ôbi li dô. An ôbi burem jog ré tô men, uwôl bôri a men. Hôn wo ôbi ré lêm na dô hen, an bi jerê belij jé lêrem.

⁵ Jôbi bi wo hen na, sam iyêre men, ju gey belé jé lêrem ré men. Na hen iyôn a, ré yi mega jerê dayrê na jerê kwôlo Emen sam a iyôn hen. Já gelij gusij wulê wo Emen a gelé bô tarê wori sa bijné bay ka iyôngi hen. Wulê bi wo hen na, ôbi a jerê kwôlê sa bijné kêm, naj jerê kwôlê woj derôre.

⁶ Ôbi a sa têbij bijné kêm sa kôbriji i ba, naj jé lêri jé lêri.

⁷ Bijné ka pôni na bay dé yirji sa lê anga dôri a kwôy kwôy. Na hen iyôn a bay ré gey bi Emen né ay kibriji men, ré kôl kwôliji wo dôri men, bay gey upé merê tu geji wo naj kwini a men. An na bay a Emen né biji merê tu geji wo naj kwini bi wo hen.

⁸ Nijba, bijné ka pôni bij

Emen kwôlê ré men, bay gey kwôlê woj tiri ré, na anga habij a bay ré li mera men. Bijné bay ka hen na, bay a gelé bô tarê wo Emen men, bô mênê wori a men.

⁹ Bijné kêm kap bay lê habrê hen na, Emen a gelij tirji gusij damañ. Jubnê a gelij gusij tumô dema, bijné ka na Jubnê ré hen ré gelij gusij tô.

¹⁰ Nijba, bay lê derê na, Emen a ayê kibriji men, ôbi a kelê kwôliji wo dôri men, a biji bô jalê a men. Ôbi a bij Jubnê tumô dema ré bij bijné ka na Jubnê ré hen tô.

¹¹ Wôsa Emen na ôbi derê tu kwôni ré.

¹² Bijné ka li têrij baa henê tô to Moyis hen na, bay a li têrij an bay a mênê baa wo tôô ré li ani kani naj ci. Jubnê ba, hôn tôô to *Moyis hende to hen, an ka mênê tôô hende to hen na, Emen a sa jerê kwôlê sarji a na naj tôô hende to hen men.

¹³ Na wô toyé tôô mera a kwôni ré yij kwo dôri tu Emen a ré, nijba, hena ôbi ré li tôô hende to hen dema, ré yij derôre tu Emen a tô.

¹⁴ Bijné ka na Jubnê ré hen na, bay hôn tôô to Moyis ré, nijba, ka pôni li naj sarji anga tôô genge hen. Bay li yirji môn ciré hôn tôô hende to hen, nijba, bay hône ré a men.

¹⁵ Bay gel na wo ari lê ka tôô ré gey hen na, ré yi na bôriji a men, ermé woji gel a men. Ta ta ermé woji uwôl kwôlê sarji a men, dô kwôlê

sarji a men.

¹⁶ Anḡa en kôl kwôliji hen na, a yé tu wolé wulê wo Emen a bij Jêsu Krist jerê kwôlê sa bijé. Wulê bi wo hen na, ôbi a jerê kwôlê sa bijé wô jé lêreji wo uwôbi hen mega Kwôlo Dôri wo en uwôl béréri hen kôl hen iyôḡ.

Jubné naḡ tôô to Moyis

¹⁷ Kwoḡge kenbay Jubné ba, ken kôl mega wo kené na Jubné men, ken dī yerḡge yi tôô a aḡ ken dīḡ denḡôḡge naḡ Emen.

¹⁸ Ken hôn, aḡa dôriḡ Emen na, tôô tori na geléḡge geré bi kené dôriḡ tu aḡa dôri naḡ ka habij.

¹⁹ Kenbay ken erem mega kené gelij bay tu tiḡ geré men, kené yé kirij ka perañgi ka bijé ka mô dilemne a men,

²⁰ ken kôl kené nêḡ gelij bijé ka hôn ani ré hen are men, kené nêḡ gelij kamrê are a men, wôsa ken kôl mega wo kené hôn tôô to Emen hen iyôḡ nij, aḡ yi mega wo kené hôn na are kêḡ men, kené hôn na tu kwôlê a men.

²¹ Ken gelij bijé are menba, wô mi a kené gelij yerḡge ré ba? Ken kôlij bijé ré gômse ré menba, wô mi a kené gômse ba?

²² Ken kôlij bijé ré yij naḡ yébé bijé ré menba, kenbay ken li wô mi men ba? Ken kôl kené gey kamrê ré menba, ken gômse aḡa

bijé bij kamrê bay ka hen wô mi sôḡ ba?

²³ Ken di denḡôḡge damaḡ kôl iyôḡ ba: kené hôn tôô to Emen nij, nijba, ken mêne na tôô hende to hen, aḡ bijé kôl kwôlo habij gengij sa Emen wô kebrenḡe wô mi sôḡ ba?

²⁴ Na mega wo na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôḡ ba: «Bijé ka na Jubné ré hen tiiré Emen wô kebrenḡe kenbay Jubné.»

²⁵ Kenbay Jubné ken wal keḡ, gel wo kené na ka Emen. Hena kené li tôô to Moyis dô na, keḡ wo ken wal hen na, a lê naḡ ken, nijba, hena kené li tôô hende to hen ré na, walê keḡ woḡge bi wo hen na, yi mega kené wal ré tô iyôḡ.

²⁶ Hena kwôni ré wal keḡ ré nijba, li na tôô to Moyis na, tu Emen a ba, ôbi yi mega dīré wal keḡ iyôḡ.

²⁷ Kenbay kaḡ Jubné ba, Emen na bêḡge tôô tori to na lij bô magtubu a hen kebrenḡe a menba, ken bi bay waléḡge keḡ menba, ken mêne tôô hende to hen. Bijé ka na Jubné ré hen na, kwoji ba, bay wal keḡ né, nijba, hena bay ré bi kwôlê sa tôô hende to hen a na, na bay a jerê kwôlê sarḡge a.

²⁸ Nijba, i a na Jub woḡ tiri ba? Jub woḡ tiri na, na kwo yi Jub nô na mera ré. Anḡa gel wo kwôni ré na kwo Emen na, na kwoḡ walê keḡ wo bijé gel naḡ tirji hen mera ré,

²⁹ nɪɲba, Jub woɲ tiri na, na kwo Emen bul ermé wori hen. Walê keɲ woɲ tiri wo na kwo Tini Emen a lê bô gawra hen na, na kwôlo gengɪɲ sa tôô to liɲ bô magtubu to Emen a hen né. Emen a na ôbi ayê kibi gawra bi wo iyôɲgi hen, ðiba, na ðipé ré.

3

¹ Hena ré na iyôɲ ba, yé Jub ba, derêri yôɲ ba? Hena kwôni ré wal keɲ ba, li naɲ ði na iyeɲ ba?

² Li naɲ ðipé damaɲ naɲ geré kwône. Dénge na derénge tôri ken toy: Emen na biɲ na Jubné kwôlê wori tumô.

³ A hena ka pôni ré bi kwôlê sara ré ba, a lê wo Emen a ðé bê kwôlê wori baa ba?

⁴ Eɲ eɲ, na iyôɲ né. Hena gawré ré na bay benare kêm haji kôba, Emen ba, na ôbi kelê kwôlê woɲ tiri. Na mega wo na liɲ bô magtubu tori a kôl iyôɲ ba:

«Jôbi Emen hena jeré iyêl kwôlê ba, gawra hôn wo ré na kwôlê woɲ tiri.

Hena kwôni ré uwôlem kwôlê sam a ba, kwôlê wôni wo a ðéré sam ba, naɲ.»

⁵ Kwôlê bi wo hen na, gawré kôl na hen iyôɲ hende to hen. Ka pôni a kelê habré wo niné li hen na, ré lê naɲ ðipé aɲ bay ré henê mega wo Emen ba, ré na ôbi lê aɲgaɲ derôre. Hen ba, niɲa

kôlji na kwôli mi ba? Niɲa kelê Emen ré li habɪɲ aɲa ré perêna hen ba? (En kôl na mega wo gawré kôliriɲ hen iyôɲ.)

⁶ Eɲ eɲ, na iyôɲ né kwôy. Hena Emen na ré na kwôni woɲ derôre ré ba, ôbi henaɲ ré jerê kwôlê sa ðipé na iyeɲ ba?

⁷ Hena kwôni ré kôl iyôɲ ba, ena ôbi benare, hen iyôɲ na, benare tipê hende to hen a lê aɲ ðipé a henê mega wo Emen ba, ré na kwôni woɲ tiri. Aɲ bay a heramiri wô sa bi wo hen. Iyôɲ ba, wô mi a kwôlê ré ðéré san wôsa ené na ôbi têriɲ sôɲ ba?

⁸ Ka pôni kôl iyôɲ ba: «Hena nana lénge habré aɲ na geliɲ deré wo Emen ba, li mi ba?» Ka pôni kôlen kwôlo habɪɲ kôl iyôɲ ba ré na nôbi a ré kelê kwôlê bi wo hen. Emen a jerê kwôlê sa ðipé bay ka hen iyôɲgi a hen, aɲ jerê kwôli bi wo hen na ya.

Kwôni wo na kwop derôre tumô Emen a ba, naɲ

⁹ Na kelê iyeɲ ba? Hen ba, nabay kaɲ Jubné na, naa ðé ðipé ka na Jubné ré hen ba? Eɲ eɲ, nana ðéji ré kwôy. Na en kôl tumô kôl iyôɲ ba: «Nabay kaɲ Jubné men, ðipé ka na Jubné ré hen a men na, na têriɲ a emé iyére sarna.»

¹⁰ Na mega bi wo na liɲ bô magtubu to Emen a kôl iyôɲ ba:

«Kwôni woɲ derôre pôn
nêɲ iyôɲ kôba ré naɲ
tumô Emen a hen.

11 Kwôni pôn nêɲ iyôɲ wo
hôn anɲaɲ derôre ba,
naɲ men,

kwo pôn nêɲ iyôɲ wo woge
Emen kôba naɲ a
men.

12 Bay kêm bul cêgeriji biɲ
Emen men,

bay kêm ge kay men,
kwôni pôn nêɲ iyôɲ wo li
anɲa dôri ba,
naɲ kwôy.

13 Anɲa so kibi kwôni a na,
na anɲa habiɲ ka nêɲ
deréri kwôni hen.

Kibriji kôl kwôlê woɲ
benare men,

kwôli kelêrji ba yi mega gura
kalaw wo duu biɲé
hen iyôɲ.

14 Bay tideré biɲé men,
bay kôl na kwôlê woɲ dôre
dôre kwôy kwôy men,

15 bay sê masê wô deré biɲé
a men.

16 Kirij ka bay ô ya na,
bay mêne are men,

bay geliɲ biɲé gusiɲ a men.

17 Bay hôn merê naɲ bô jalê
naɲ biɲé ré men,

18 bay hariɲ Emen né a
men.»

19 Kirijna tôô geléna hen iyôɲ
na, nana hôn wo anɲa hende
ré geléna kêm hen na, ré
geliɲ na ka Emen na biji tôô
hende to hen men. Na ôbi
á, Emen ré bu kibi biɲé ka
kôl ciré hôn né a ciré li hen,
aɲ Emen a jerê kwôlê sarji a
kêm.

20 Na hen iyôɲ a, kwôni pôn
nêɲ iyôɲ wo a kelê díré na
kwoɲ derôre tumô Emen a
wôsa díré li anɲa tôô ré kôl
hen ba, naɲ. Tôô gel na
têriɲ to biɲé nô bi bay ré hôn
mera.

*Emen gôliɲ naɲ gawra na
iyey ba?*

21 Haw hen na, na Emen a
geliɲ biɲé geré wo bay ré yij
kaɲ derôre tumôri a. Geré
bi wo hen na, na kwo đanɲi
điba, na kwo tôô hen né.
Geré bi wo hen na, tôô to
*Moyis naɲ bay kibi Emen
na kôl kwôli.

22 Geré bi wo biɲé a yij
kaɲ derôre tumô Emen a
hen na, na sa kibi anɲa Jêsu
Krist li hen. Emen bôl geré
bi wo hen, biɲ biɲé kêm ka
bi bôrji sa Jêsu a điba, na
Jubnê mera ré, wôsa Emen
dô tu kwôni ré.

23 Biɲé kêm li têriɲ aɲ bay
kelan naɲ Emen men, bay a
upé hini emê wori ré a men.

24 Niɲba, bô Emen dô naɲ
ci na đéɲ iyôɲ, aɲa ôbi ré
biji yi biɲé kaɲ derôre tiri
a hen. Ôbi li hen iyôɲ naɲ
geré wo Krist Jêsu dôrji bô
têriɲ a hen.

25 Emen a ayêri dé bi ré
ma aɲ bi kwôbriri ré dô
têriɲ toji sarji a aɲ. Hena
bay ré bi bôrji sa Jêsu Krist a
ba, ôbi a dé bôri jalê sarji a.
Ôbi li hen iyôɲ bi biɲé ré hôn
wo díré na kwoɲ derôre.
Têriɲ to biɲé na li tumô hen

na, Emen na pôrji wô sare ré.

²⁶ Wôsa ôbi na uwôl bôri. Nijba, haw hen na, ôbi gel iyeŋ a điré bi bijné ré yi kaŋ derôre ba men, ôbi gey yé kwôni woŋ derôre men, bijné ka ré bi bôrji sa Jêsu a hen kôba, điré biji ré yi kaŋ derôre men.

²⁷ Hena ré na hen iyôŋ ba, ani ka naa diŋ deŋgôrna hen ya ba? Eŋ eŋ, ani naŋ. Anŋa dôri ba, na bê bôô sa Jêsu Krist a điba, na bê kwôlê wona sa tôô a ré. Iyôŋ ba, ani ka naa diŋ deŋgôrna ba, naŋ.

²⁸ Nana hôn wo Emen né bij bijné ré yi kaŋ derôre na sa kibi bê bôô woji sa Jêsu a điba, na wô wo bay ré li tôô to Moyis hen né.

²⁹ Ken erem mega wo Emen ré na Emen wo Jubnê mera ba? Bijné ka na Jubnê ré hen kôba, na kari men ré ba? Ôbi na Emen woji a men.

³⁰ Emen na pôn nêŋ hari. Hena Jubnê ré bi bôrji sa Jêsu Krist a na, ôbi a biji bay a yé kaŋ derôre tiri a. Kwo bijné ka na Jubnê ré hen kôba, na hen iyôŋ men, hena bay ré bi bôrji sa Jêsu Krist a.

³¹ Mega wo kôliŋ Emen ré bij bijné ré yi kaŋ derôre wô kibi bê bôô woji sa Jêsu a hen ba, kôl na wo nana kaŋiŋ tôô ba? Eŋ eŋ, na iyôŋ né. Ôbi bi wo hen dema nana gelij deré tôô tô.

4

Angaŋ gelé ka Abraham gel

¹ Erména sa môyrena *Abraham a, kwôli mi a nana erem gengiŋ sari ba? Men, na mi a ôbi ré uwôŋ kôbi Emen a gengiŋ sa yirji woŋ gawra hen ba?

² Hena Emen na ré biri yi kwôni woŋ derôre tiri a wô ari lêri ka dôri na, Abraham henaŋ né di deŋgôri ba, ré na tiri nijba, ôbi nêŋ dê deŋgôri tumô Emen a ré.

³ Toyéŋge kwôlo magtubu to Emen kôl kôl iyôŋ ba: «Abraham bi bôri sa Emen a, na ôbi a, Emen né biri yi kwôni woŋ derôre tiri hen.»

⁴ Henêŋge wo hena kwôni ré li jé aŋa bay ré têbiri na, na sa kôbri wori điba, bay biri na đéŋ iyôŋ né.

⁵ Nijba, hena kwôni ré li ani kaŋ déŋ tu Emen ré, aŋa ré bi bôri sa Emen woŋ ôbi berê tu ŋa to bay têriŋ hen na, naŋ ayê bôô wori bi wo hen na, Emen a biri yé kwôni woŋ derôre tiri a.

⁶ Kelma Dabid kôba, na kôl kwôlê bi wo hen iyôŋ tumô men. Ôbi na kôl kwôli bijné ka Emen biji yi kaŋ derôre tiri a điba, ôbi bi bôri sa jé lêreji a ré. Bijné bay ka hen na, yi derê yi wô sarji.

⁷ Ôbi kôl iyôŋ ba:

«Bijné ka Emen đī bôri jal sa têriŋ toji a hen na, ré na ka yi derê ré yi wô sarji.

Bijné bay ka Emen dô têrijn toji aṅ hen na, na bay yi derê.

⁸ Yi derê yi wô sa gawra wo Kelma Emen biri naṅ kwôli têrijn tori a ré hen.»

⁹ Kwôlo kelma Dabid na kôl hen ba, na kôl gengijṅ na sa bay walê keṅ a, yirji ré derêji mera ba? Eṅ eṅ, ka wal keṅ né hen kôba, bay a lê yi derê a men. Nana toy mega wo Emen né bô Abraham mōṅ kwôni woṅ derôre tiri a, wô bôri wo ôbi bi sari a.

¹⁰ Kirijṅa Abraham na yijṅ kwôni woṅ derôre tu Emen a hen ba, ôbi na wal keṅ nijṅ laba, na wal ré tô ba? Wulé bi wo hen na, ôbi na wal keṅ né tô a men.

¹¹ Keṅ wo Abraham na wal hen na, na aṅga gel wo ôbi na ré bi bôri sa Emen a nijṅ men, Emen na ré biri yi kwôni woṅ derôre tiri a kirijṅa ôbi na bi bay wali keṅ ré tô hen a men. Na ôbi wo hen, aṅa Abraham ré na iba bijné ka wal keṅ né nijṅba, bi bôri sa Emen a, aṅ ôbi bôri mega bijné kaṅ derôre hen.

¹² Bijné ka wal keṅ hen kôba, Abraham na ibarji men nijṅba, bi bay li mōṅ ôbi na lijṅ hen iyôṅ men, wôsa pa dema ôbi na ré wal keṅ tô na, ôbi na bi bôri sa Emen a nijṅ.

Aṅga Emen genge dîré béna hen na, naa uné naṅ geré wo ayê bôô

¹³ Emen na genge dîré bijn Abraham naṅ kwôṅgêri sa

terare. Aṅga Emen na genge dîré bijn Abraham hen na, ôbi na genge wô wo Abraham na li tôô ba? Ôbi na kôl hen iyôṅ, na wôsa Abraham na bi bôri sari a aṅ yijṅ kwôni woṅ derôre tiri.

¹⁴ Hena ré na bijné ka li tôô a ré uné aṅga Emen genge hen na, iyôṅ ba, bijné ka bi bôri sari a hen na, bay bi na déṅ iyôṅ, aṅ aṅga Emen na genge hen kôba, a yé ani tirji a ré a men.

¹⁵ Na hen iyôṅ, wôsa tôô li aṅ bô Emen taari sa bijné, wôsa bay li tôô hende to hen né. Hena tôô na ré naṅ ba, kwôni henaṅ ré mênêre ba?

¹⁶ Iyôṅ ba, aṅga Emen na genge hen na, na wô sa bijné ka bi bôri sari a hen. Ôbi li hen iyôṅ wô gelijṅ bô derê wori. Ôbi gey bijn kwôṅgê *Abraham kêm dîba, bijn na bijné ka bi bôri sa tôô to *Moyis a hen mera ré, nijṅba, ôbi bijn bijné kêm ka bi bôri sari a, mega Abraham na bijn bôri sari a hen iyôṅ men, wôsa Abraham na ibarna nabay kêm.

¹⁷ Na mega wo na lijṅ bô magtubu to Emen a kôl iyôṅ ba: «En déṅ ju yi môy tô yé bijné kwône.» Tu Emen a na, Abraham na ibarna wô kibi bê bôô wori sari a. Na Emen bi wo hen a na ôbi bijn bijné ka ma ji si men, kirijṅa ôbi ay tôri na, aṅga naṅ kôba, ôbi biji yi ya a men.

¹⁸ Kirijṅa bijné na bô mega geré dé bôô sa Emen a ré

naḡ hen iyônḡ haji kôba, Abraham ba, na dī bôri sa Emen a men, na bi bôri sari a men. Na hen iyônḡ aḡa Emen né li aḡa ôbi na genge dīré lê biḡ Abraham hen, aḡ ôbi yiḡ iba tô yê bījé kwône mega Emen na kôli kôl iyônḡ ba: «Kwônḡgêm a kwônê.»

¹⁹ Wulê bi wo Emen na kôli hen na, elê Abraham na a nê mê arew ley, aḡ ôbi hôn wo dīré na kwo hali niḡ men, Sara kôba, yê wore ré naḡ a men, niḡba, ôbi bi bôri sa Emen a ré lê aḡa ôbi na ré genge hen biri.

²⁰ Ôbi hôn wo dīré upé aḡa Emen na genge dīré biri hen, aḡ ôbi meremné ré, niḡba, bôri wo ôbi bi sa Emen a hen na, biri néri aḡ ôbi heramiri.

²¹ Ôbi hôn hôn dô sari a wo Emen ré ôriḡ naḡ néé woḡ liḡ aḡa ôbi ré genge dīré lê biri hen.

²² Na ôbi wo hen aḡa, Emen né biri yi kwôni woḡ derôre tiri a hen.

²³ Kwôlo na liḡ bô mag-tubu a kôl iyônḡ ba: «Emen ré bôôri mega kwôni woḡ derôre tiri a» hen na, na liḡ hen iyônḡ gengiḡ na sa Abraham pini mera ré.

²⁴ Bay li hen iyônḡ na wô sarna, aḡ hena nana bi bôrna sa Emen wo biḡ Kelma wona Jésus ji si peré ka ma a hen na, ôbi a berêna mega bījé kaḡ derôre tiri a men.

²⁵ Jésus bi wo hen na, Emen

na uwôli kôbi bījé, aḡ bi ré ma wô kibi têriḡ tona, menba, ôbi biri ji si peré bījé ka ma a, aḡ bi nana yiḡ bījé kaḡ derôre tiri a men.

5

Jésu hô dayêna naḡ Emen

¹ Mega hen iyônḡ na, Emen berêna mega bījé kaḡ derôre tiri a wô kibi ayê bôô wona, aḡ haw hen nana mô ré bô jalê naḡ Emen sa kibi aḡa Kelma wona Jésus Krist li hen.

² Na ôbi a belê geré bi Emen né béna derê wori wô kibi bôrna wo nana bi sa Jésus a hen. Na bô derê bi wo hen a nana mô bôô a haw hen men, nana liḡ yi derê a men, wôsa nana dī bôrna mega Emen né sa béna hini emê wori men.

³ Nana li yi derê na wô bi wo hen mera ré, niḡba, naa li yi derê kirija nana mô bô gusiḡ a ba, ré geléna ulê bôô.

⁴ Kirija nana uwôl bôrna hen iyônḡ na, a béna beré bôrna iyêrê hen iyônḡ men, bôrna wo nana bu iyêre hen, a béna dé bôô sa Emen a men.

⁵ Hena nana dī bôrna hen iyônḡ na, a yê seḡe ré, wôsa Emen na geléna geyé wo dīré geyéna hen. Aḡ na Tini to ôbi na béna hen a gelé.

⁶ Kwôlo en kôl hen na, en kôl na wo ca ba, néé wo na nana gôliḡ naḡ yerna ba, naḡ. Wulê bi wo hen na, *Krist sa ma wô sarna nabay

kaŋ bay têriŋ. Na wulê wo Emen na genge.

⁷ Bi kwôni ré ma wô kibi kwôni woŋ derôre na, nana hôn wo ré na aŋga iyêre gaŋ. Hena ôbi na ré na ôbi lê derê a men ley dema kwôni ré geyé ma wô kibri.

⁸ Niŋba, Jêsu Krist ba, ma wô sarna kirija nana baŋ bô têriŋ a tô. Na hen iyônŋ a Emen né geléna geyé wo dîrê geyéna hen.

⁹ Na naŋ kwôbri Jêsu Krist wo ma wô sarna hen aŋa, Emen né berêna mega biŋé kaŋ derôre tiri a hen. Na hen iyônŋ a, nana hôn wo Jêsu Krist rée gôliŋ naŋ na, aŋ bi bô Emen né taari sarna ré niŋ.

¹⁰ Ca kirija na nana bay bayi Emen tô hen na, ôbi na hô bi nana biŋ pôn naŋ dî naŋ temay Kemari. Aŋ haw hen wo nana biŋ naŋ dî hen na, nana hôn dô wo ôbi rée gôliŋ naŋ na yôd wôsa Kemari mô tu geŋ.

¹¹ Na hen iyônŋ mera ré. Nana li yi derê tumô Emen naŋ geré wo Kelma wona Jêsu Krist, aŋ nana li yi derê wôsa ôbi a derê tumôrna ôriŋ ligi Emen a aŋ bi nana hô biŋ pôn naŋ dî.

Kwôlo gengiŋ sa si Adam naŋ Krist

¹² Na gawra pôn nêŋ a lê têriŋ menba, hende gôr sa terare nà. Na wô kibi têriŋ hende to hen aŋa, biŋé ré maŋ hen. Na hen iyônŋ a, temare ré gôr kirij kêm men, duu gawrê kêm a men, wôsa bay kêm li têriŋ.

¹³ Têriŋ na yi sa terare a nà niŋ dema Emen na ré biŋ *Moyis tôô tô. Wulê wo tôô na naŋ tô hen na, Emen na uwôl kwôlê sa biŋé kwôli têriŋ toji ré.

¹⁴ Niŋba, hen iyônŋ hari kôba, wulê wo Adam a yeŋ kwôy saŋ sa kwo Moyis a na, temare na ôm iyêre sa biŋé kêm. Bi wo têriŋ toji na yi mega to Adam to na biŋ kwôlê sa Emen a ré hen iyônŋ né.

Adam na na tini kwo a era hen.

¹⁵ Biŋé bay ka wôô hen na, geliŋji ré. Wôsa têriŋ to Adam na li hen na, a némij naŋ aŋga Emen béna hen né. Na tiri, biŋé kwône ma wô kibi têriŋ to gawra pôn nêŋ a lê, niŋba, bô derê wo Emen dê aŋ sônŋ. Ôbi tô kibri damaŋ sa biŋé kwône déŋ iyônŋ men, liji dô wô kibi Jêsu Krist a men.

¹⁶ Aŋga Emen bi na, yi geliŋ gay dîba, yi mega têriŋ né. Têriŋ to gawra pôn nêŋ li hen na, li aŋ Emen uwôl kwôlê sa biŋé. Niŋba, kirija Emen li bô derê wori naŋ biŋé, bi wo bay li têriŋ damaŋ hen haji kôba, ôbi biji yi biŋé kaŋ derôre aŋ kwôlê a beré sarji ré niŋ.

¹⁷ Na tiri, gawra pôn nêŋ a lê têriŋ menba, temare ôm iyêre sa gawrê kêm wô kibi têriŋ tori hende to hen. Hen iyônŋ ba, nana hôn wo sa kibi Jêsu Krist pôn nêŋ na, nana uwônŋ are damaŋ. Biŋé ka Emen biji bô derê wori damaŋ aŋ biji yi kaŋ derôre

tiri a hen na, bay a merê tu geɲ naɲ kwiniɲi men, bay gôliɲ sa are kêɲ, sa kibi gawra pôn nêɲ, ôbi a na Jêsu Krist.

¹⁸ Na ôbi á, nana gel wo kwôlê bu sa biɲé kêɲ sa kibi Adam pôn nêɲ wo li têriɲ hen men, sa kibi Jêsu Krist pôn nêɲ wo li aɲga dôri hen a lê aɲa kwôlê ré bu sa biɲé kêɲ né hen men, ôbi biji mô tu geɲ naɲ kwiniɲi a men.

¹⁹ Nana gel wo biɲé kwône yi bay têriɲ wô kibi gawra pôn nêɲ wo biɲ Emen kwôlê ré hen iyôɲ na, biɲé kwône yi kaɲ derôre tiri a wô kibi bê kwôlê wo Jêsu Krist pôn nêɲ men.

²⁰ Emen na biɲ biɲé tôô to Moyis bi têriɲ toji ré ô tumô tumô menba, kirija têriɲ to biɲé ô tumô tumô hen iyôɲ na, bô derê wo Emen kôba, ô tumô tumô dê aɲ sôɲ.

²¹ Na hen iyôɲ a, bô derê wo Emen ré li aɲ biɲé yi kaɲ derôre tiri a, mega wo têriɲ ôriɲ naɲ néé woɲ diriɲ gawrê hen iyôɲ men. Bô derê wori bi wo hen li aɲ nana môriɲ tu geɲ naɲ kunnana aɲ na Kelma wona Jêsu Krist a belê geré béna.

6

Nana ma tô têriɲ a niɲba, nana mô tu geɲ naɲ geré wo Jêsu

¹ Hena ré na hen iyôɲ ba, naa kelê kwôli mi ba? Hena ré na hen iyôɲ ba, naa lê têriɲ aɲ bi Emen né béna bô derê wori damaɲ a ba?

² Eɲ eɲ, na hen iyôɲ né kwôy. Kwo gengiɲ sa têriɲ ba, nana ma aɲ nana nêɲ merê bô têriɲ a ré kwôy niɲ.

³ Ken hôn dô kirija bay na lêna batêɲ hen na, ken hôn wo na nana biɲ pôn naɲ Jêsu Krist hen iyôɲ hanɲe ba? Wulê bi wo hen na, nana ma naɲ dî men.

⁴ Kirija bay na lêna batêɲ hen na, nana ma naɲ dî men, bay eména naɲ dî men, aɲ bi jé lêrena ré yi na aɲga kôrbi mega wo Ibarna Emen bi Jêsu ji si kampê naɲ néé wori wo gôliɲ sa are kêɲ hen.

⁵ Na tiri, nana ma môɲ ôbi iyôɲ aɲa nana biɲ pôn naɲ dî hen. Mega wo hen iyôɲ na, nana biɲ pôn naɲ dî sa kwo gengiɲ sa jê sé kampê wori wo ôbi jɲi sɲi kampê hen iyôɲ men.

⁶ Nana hôn wo kirija Jêsu na ma sa gurô tagelê hen na, Emen na bér jé lêrena wo cay hen ya men, aɲ bi yi woɲ têriɲ ré ma men, bi têriɲ ré lêna lemnare ré niɲ a men.

⁷ Wôsa têriɲ ôriɲ naɲ néé sa kwôni wo ma hen ré niɲ yôd.

⁸ Nabay naɲ *Krist nana manɲe, ôbi a nana hôn wo nana merê tu geɲ naɲ dî men hen.

⁹ Men, nana hôn wo Jêsu Krist wo ré ji si kampê hen na, réé ma ré niɲ yôd men, temare ré ôriɲ naɲ néé sari a ré niɲ a men.

¹⁰ Kirija ôbi ma na, ôbi dô yiri aɲ yi têriɲ a têé pôn yôd, aɲ haw hen wo ôbi mô tu

geɲ hen na, ôbi li are kêmen
ermiɲ na sa Emen a.

11 Naɲ ken kôba, na hen
iyôɲ men. Henêɲge mega
wo kené ma niɲ aɲ kené dô
yerɲge yi têriɲ a yôd aɲ niɲ.
Aɲ haw hen ken mô tu geɲ
tumô Emen a sa kibi biɲare
pôn tonɲe naɲ Jêsu Krist.

12 Mega na hen iyôɲ na,
bi têriɲ ré hô uwôɲ néé sa
kurôɲgi yerɲge a ré niɲ yôd.
Men ken mô wô bê kwôlê
sa aɲga habiɲ ka kurôɲgi yi
gey hen né a men.

13 Dêɲge bi têriɲ ré hô
uwôɲ geré si kwa yerɲge
wo pôni a wô liɲ habré ré
niɲ. Niɲba, ken ay yerɲge
biɲ Emen mega biɲé ka ma
aɲ béér hen iyôɲ men, ken
ay yerɲge biri yôd aɲ bi ôbi
perêɲge liɲ aɲgaɲ derôre.

14 Iyôɲ ba, têriɲ a gôliɲ
sarɲge ré niɲ wôsa ken mô
tô tôô to *Moyis ré niɲ,
niɲba, ken mô na bô bô deré
wo Emen a.

*Nana limé ka Emen laba,
ka têriɲ dî ba?*

15 Hen ba, naa kelê kwôli
mi ba? Naa lê têriɲ wô wo
nana mô tô tôô to Moyis a ré
niɲ, niɲba, nana mô na tô bô
bô deré wo Emen a ba? Eɲ
eɲ, na hen iyôɲ né kwôy.

16 Ken hôn mega wo hena
kené ay yerɲge biɲ kwôni
aɲ ken kôli kené biri kwôlê
ba, ken yi na limé kari iyôɲ
ré ba? Hena têriɲ ré gôliɲ
sarɲge ba, kena limé kare aɲ
ken woge na temare sarɲge
a, niɲba, hena kené biɲ
Emen kwôlê ba, kena limé

kari men, ka yé gawré kaɲ
derôre tiri a a men.

17 Na kena limé ka têriɲ ca
tumô ré ba? Niɲba, haw hen
na, ken bi kwôlê sa kwôlê
woɲ tiri a wo bay na gelêɲge
hen naɲ bôô pôn. Iyôɲ ba,
na liɲge Emen dosé wô sa
are bay ka hen kêmen.

18 Iyôɲ ba, kena limé ka
têriɲ ré niɲ, wôsa Emen
derêɲge aɲ ken yi na limé
kari, aɲ bi jé lêreɲge ré yi
kwoɲ derôre.

19 En ay limé gengiɲ naɲ
are bay ka hen, aɲ bi kené
hôn, wôsa ken jal sa hené
are a gaɲ. Tumô ba, na ken
ay yerɲge yôd wô liɲ habré
men, ken li têriɲ hende kêmen
hen ôriɲ tumô tumô mega
wo na ken liɲ ca tumô hen
iyôɲ. Aɲ na kena limé kaji.
Niɲba, haw hen na, ken
ayêɲge yerɲge biɲ Emen
yôd wô liɲ aɲgaɲ derôre aɲ
bi jé lêreɲge yiɲ kwo séli, aɲ
ken yiɲ limé kaji men.

20 Ca ba, na kena limé ka
têriɲ kwôy kwôy men, ani
ka na berêɲge ereɲ bi kené
li aɲga Emen gey hen kôba,
naɲ a men.

21 Wulê bi wo na, ken liɲ
aɲga habiɲ aɲ tayre dêɲge
sara kemnêɲ kemnêɲ hen
na, na mi ka dôri a kené
uwôɲ ya ba? Are bay ka hen
na, ôriɲ naɲ gawra na kini
temare a dî.

22 Niɲba, haw hen na,
kena limé ka têriɲ ré niɲ,
mega wo Emen derêɲge
kibé hen na, ken yi na limé
kari niɲ. Iyôɲ ba, aɲga dôri
kaɲ upé na, na lê jêreɲge

wo a yé kwo séli men, deré kibri ba, ka merê tu geɲ naɲ kununɲe a men.

²³ Hena kwôni ré li têriɲ ba, anɲaɲ têbê sa kôbri ba, na temare. Niɲba, anɲa Emen biɲ gawrê déɲ iyôɲ hen na, na merê tu geɲ wo naɲ kwini. Ôbi béna na wô wo nana biɲ pôn naɲ Kelma wona Jésu Krist.

7

Tôô to Moyis naɲ néé sarna ré niɲ

¹ Yênen, na kelêɲge kenbay ka ken hôn tôô hen ken toy. Ken hôn mega wo tôô ré ôriɲ naɲ néé sa kwôni a na, na kirija ôbi ré môriɲ tu geɲ tô mera ré ba?

² Na gengêɲge naɲ iyore to kurôre ya. Kirija kurôre bi wo hen mô tu geɲ baa ya tô na, hende a kapêri aɲ ôriɲ wô kwo dɲangi ré wôsa tôô haare naɲ kurôre baa ya. Niɲba, hena ôbi ré ma na, tôô to na haare naɲ kurôre hen na, li ani naɲ tu ré niɲ.

³ Hena kurôre ré ma ré tô aɲa hende ré eɲge iba wo dɲangi na, hende yiɲ na yiɲare toɲ têriɲ. Niɲba, hena ôbi ré ma niɲ na, hende na sare seɲge. Hena hende ré gey eɲgé iba wo dɲangi kôba, a eɲgé dîba, kwôni a jôre ré men, hende yiɲ na yiɲare toɲ têriɲ hen ré men.

⁴ Yênen, kwonɲe kenbay kôba, na hen iyôɲ men. Kwo gengiɲ sa tôô ba, ken ma naɲ dî, wô kibi biɲare tonɲe naɲ

*Krist. Ôbi a, kené na kari ôbi wo Emen biri ji si kamɲê hen. Kena biɲé kari aɲ bi jé lêreɲge ré yiɲ kwo dôri tu Emen a.

⁵ Ca kirija na nana liɲ anɲa bôrna na gey tô hen na, tôô na gel wo anɲa nà ré na têriɲ men, ka hen ré na têriɲ men. Kirija geléna hen iyôɲ na, nana gey lê têriɲ hende to hen damaɲ a, aɲ têriɲ hende to hen nôgêna bi a kibi temare a.

⁶ Ca ba, na nana limé ka tôô to *Moyis, niɲba, haw hen na, tôô to na beréna lemnare hen na, yi mega nana ma tôre a niɲ. Na hen iyôɲ a, Emen né derêna tôre a hen. Aɲ haw hen jé wo Emen wo nana li hen na, na kwo kôrbi wo Tini Emen a geléna dîba, na naɲ kwo tôô to Moyis to liɲ bô magtubu a hen né.

Tôô naɲ têriɲ

⁷ Hen ba, gel wo tôô to Moyis na ré habiɲ ba? Eɲ eɲ, na iyôɲ né, niɲba, hena tôô henaɲ ré naɲ ba, ré ené henê wo têriɲ ré na anɲa habiɲ tumô Emen a ré. A hena tôô henaɲ ré kôl iyôɲ ba: «Já lê tu bôriyare ré» réba ré ené henê tu bôriyare ré habiɲ na iyeɲ ba?

⁸ Niɲba, na henê bi wo en hôn tôô hen aɲa, têriɲ ré uwôriɲ kene yen a hen men, na ôbi a, ené liɲ tu bôriyare sa anɲa gay gay a hen men. A hena tôô ré naɲ ba, néé têriɲ kôba, naɲ men.

⁹ Ca wo na en hônij tôô ré tô hen na, na en mô tu geɲ,

nijba, kirijna en hôn tôô na nij dema ené lij têrijn hen.

¹⁰ Ôbi a, ené maḡ wô kebre. Wôsa Emen bi tôô bi ré bijn bijné mô tu geḡ menba, hende hô bilij temay deréren.

¹¹ Ôbi a, kirijna ené hôn tôô menba, têrijn uwôḡnij kene yen a aḡ lamen en li têrijn aḡ yij temay deréren.

¹² Iyôḡ ba, Emen a dé tôô, aḡ kwôlo yi bô a kêm hen na, na kwo séli men, kwôlê bi wo hen, na kwoḡ derôre men, kwo dôri a men.

¹³ Hen ba, na Kwôlo Dôri bi wo hen, a deren hen ba? Eḡ eḡ, na iyôḡ né. Na têrijn a deren dī. Aḡ li aḡ hende ḡu tô kôbi Kwôlo Dôri bi wo hen aḡa, na ré deren hen. Na hen iyôḡ a, sa kibi tôô a nana hôn wo têrijn ré na aḡa habij damañ hen.

Têrijn gôlij sa gawra

¹⁴ Nana hôn wo tôô na, ré yi gengij na sa Tini Emen, nijba, nôbi ena gawra mera aḡa ené yij lema wo têrijn hen.

¹⁵ Aḡ aḡa en li hen na, en hôn tôrji ré. Wôsa aḡa en gey lê hen ba, en li ré menba, ka en gey lê ré kwôy hen a ené li dī men.

¹⁶ Hena ené kaḡ aḡa habij ka en li hen ba, en hôn wo tôô na ré dô.

¹⁷ Ôbi a, kirijna ené li habij ba, na nôbi a lê hen né, nijba, na têrijn to hôn a hen lê habré hen.

¹⁸ En hôn wo lê aḡa dôri ré naḡ yen a. Aḡ naḡ ermé wupê woḡ gawra na, en gey

lê aḡa dôri haḡê, nijba, en nêm né.

¹⁹ Aḡa dôri ka ené lê hen na, en li ré, aḡ na ka habij ka en gey lê ré hen, a ené hô li dī men.

²⁰ Hena ené li aḡa habij ka en gey lê ré hen na, na nôbi a lê hen né, nijba, na têrijn to yi yen a hen a lê hen.

²¹ Aḡa en gel yen a na: en gey lê aḡa dôri nijba, têrijn a gasê yé tumôn a dī.

²² Bôn a ba, yen dôren sa tôô to Emen a haḡê,

²³ nijba, aḡa habij ka yi hôn a hen na, li kumbul naḡ ka dôri ka en hôn hen. Aḡa habij bay ka yi yen a hen, a lê aḡa ené yij lema wo têrijn hen.

²⁴ Ayi! na lê iyeḡ ba? I a dôren kôbi yen wo ôrijn naḡ en kibi temare a hen ba?

²⁵ Na Emen a dôren kibi a naḡ néé wo Kelma wona Jêsu Krist, aḡ en liri dosé naḡ hôn hôn. Ôbi a, ré naḡ bô geyê wupê na, ené gey bê kwôlê sa tôô to Emen a, nijba, naḡ iya wupê woḡ gawra hen na, ena lema wo têrijn.

8

Merê tu geḡ wo Tunu toḡ hendi bô bôre bijn bijné

¹ Iyôḡ ba, haw hen na, Emen a ulê kwôlê sa bijné ka bijn hôn naḡ Jêsu Krist hen ré nijn.

² Wôsa néé wo Tunu toḡ hendi bô bôre wo béna merê tu geḡ woḡ tiri hen na, hena na ligi Jêsu Krist a. Men, ôm

iyére san a aɲ ena lema wo têriɲ naɲ kwo temare ré niɲ.

³ Tôô to *Moyis na nê̄m lê bi nana mô tu geɲ ré, wôsa nana gawrê ka iya men, nana nê̄m bê kwôlê sa tôô a ré a men. Niɲba, aɲga tôô na nê̄m lê ré na, Emen liji. Ôbi a, ôbi ré jéɲ naɲ Kemari sa terare a nà, bi ré bul yiri gawra aɲ ré geliɲ naɲ nabay kaɲ bay têriɲ bay ka hen iyôɲ men, ré ma wô sa têriɲ tona a men. Na hen iyôɲ a, Emen na ré jô kwôlê sa têriɲ to yi bô gawrê hen.

⁴ Ôbi li hen iyôɲ bi nana liɲ tôô to Moyis dô jêd, nabay ka nana ô tô néé wo Tunu toɲ hendi bô bôrê a dîba, tô kwo kurôɲgi yi a ré niɲ hen.

⁵ Biɲé ka li aɲga bôrji gey hen na, ermé woji yi na sa aɲgaji bay ka hen, niɲba, ka li aɲga dôriɲ Tunu hen na, ermé woji yi na sa aɲga dôriɲ Tunu a dî.

⁶ Hena nana erem na sa aɲga dôriɲ kurôɲgi yi a kwôy kwôy na, nana woge na temare, niɲba, hena nana erem na sa aɲga dôriɲ Tunu a kwôy kwôy na, naa merê tu geɲ men, naa upé bô jalé a men.

⁷ Biɲé ka erem na sa aɲga bôrji gey a kwôy kwôy hen na, na bay bayi Emen, wôsa bay bi kwôlê sa tôô Emen a ré. Tiri wori ba, bay nê̄m né.

⁸ Biɲé ka li aɲga bôrji gey kwôy kwôy hen na, bay a nê̄mê dé tu Emen né.

⁹ Kenbay na, jé lêreɲge na kwo kurôɲgi yi ré niɲba, na

kwo Tini Emen, hena hende ré mô bôrɲge a tiri a men. Ôbi a, kwôni wo Tini *Krist ré naɲ bôri a ba, na kwori ré hen.

¹⁰ Hena Krist ré mô bôrɲge a ba, Tini a béɲge ka merê tu geɲ, wôsa kené na biɲé kaɲ derôre tu Emen a. Niɲba, kurôɲgi yerɲge ô na kibi temare a wô kibi têriɲ to ken li hen.

¹¹ Hena Tini Emen wo na biɲ Jêsu Krist na ji si kampé peré biɲé ka ma a hen ré yi bôrɲge a tiri na, Emen bi wo hen a béɲge ka merê tu geɲ hen iyôɲ men, wô kibi Tini to mô bôrɲge a hen.

¹² A iyôɲ ba, yê̄nên, bi jé lêrena biɲ naɲ kwo Tunu toɲ hendi bô bôrê dîba, bi biɲ naɲ kwo kurôɲgi yi ré niɲ.

¹³ Hena jé lêreɲge ré na kworɲ kurôɲgi yi ba, ka ma, niɲba, hena kené li are naɲ néé wo Tunu toɲ hendi bô bôrê na, ka mênê ka habiɲ ka yi yerɲge a hen kê̄m aɲ, ôbi a, kené môriɲ tu geɲ hen.

¹⁴ Biɲé kê̄m ka Tini Emen a derê tumôriɲ hen na, bay na kami Emen.

¹⁵ Tunu hende to Emen béɲge hen na, na toɲ lemnare ré men, na toɲ kemnare ré a men, niɲba, hende li aɲ ken yi kam Emen. Ôbi a, nana uwôɲ geré uwôgiɲ Emen: «Baba» hen.

¹⁶ Tunu hende to hen, a lê aɲa nana hôn dô bôrna wo nana na kam Emen tiri a men hen.

¹⁷ Mega wo nana kamni

hen iyôn na, naa upé na Krist anğa dôri ka ôbi dî gengij sa bîné kari hen men. Na nabay ka Krist a upé are bay ka hen. Hena nana gelij gusij na dî na, naa merê na dî bô hini emê wori a men.

Anğa dôri ka nana mô gem hen

¹⁸ En hôn wo gusij to nana gelij haw hen na, na ani ré dîba, a némij na hini emê wo Emen a sa béna hen né.

¹⁹ Ari dé ka Emen kêm mô gem wulê bi wo ôbi a gelé kamni tu wolé bi bîné ré gelji hen.

²⁰ Emen na pô ari déri a bay yi mega ani ré. Bay ba, na gey bi ôbi ré bôri mega ani ré iyôn né, nijba, na ôbi a derê kôbri a yirji a, nijba, anğa dé bô sara yi ya.

²¹ Wôsa wulê wo pônî na, ôbi a derê ari déri kêm bô lemnare a, a bi bay ré mô sarji senge dîba, bay ré mène ré men, bay ré sa uwônij hini emê mega kam Emen iyôn, a ré môrij sarji senge men.

²² Nana hôn dô wo kirija Emen na ayij tô dé anğari kwôy kemnêj na, ari déri bay ka hen, gelij na gusij men, jôr baa ya môj yê wo ôl denğô iyore hen iyôn men.

²³ Gusij hende to hen na, ari déri bay ka hen, a gelij piniji mera ré, nijba, nabay ka ôbi na béna Tini tumô dema na ré hê béna anğa baliyare kari a tô hen kôba, na jôrê na hen iyôn hende to hen men, nana mô gem

wulê wo Emen ré sa berêna mega kamni a ré sa derêna bô gusij hende to hen yôd nij hen.

²⁴ Emen gôlij na nijba, turna gel derê wori bi wo hen né tô. Iyôn hari kôba, nana dî bôrna sara. Hena nana gel are bay ka nana dî bôrna sara hen nijba, a hô yé anğa dé bô sara sôn ba? Kirija tu kwônî gel are nijba, a hô dé bôri sara ré nij.

²⁵ Nijba, na wô wo nana gel ré tô a nana dîj bôrna sara hen. Ôbi a, nana uwôlij bôrna môrij gemij hen.

²⁶ Na ôbi á, Tunu toj hendi bô bôre ré sa li na na wôsa nana ka iya. Men, nana hôn gwosoy uwôlij Emen are ré a men. A na Tunu hende to hen, a hô gasê uwôlé Emen kebrena na kwôlé wo gawra nê kelé ré hen.

²⁷ A Emen wo hôn anğa yi bô gawre hen na, ôbi hôn anğa Tunu toj hendi bô bôre gey hen. Wôsa hende gase uwôli are kibi bîné ka Emen na gwosoy uwôlé wo dôrij Emen damağ hen.

²⁸ Bîné kêm ka pur Emen hen na, ôbi uwôgeji na gengé wori. A nana hôn mega wo anğa habij kêm ka sa sarji a hen na, Emen bul lij ka dôri biji.

²⁹ Wôsa bîné kêm ka ôbi cobji tumô nij hen na, ôbi na genge tumô bi bay ré gelij na Kemari iyôn a bi Kemari ré yi kwo seri wo yêneri bay ka hen kêm.

³⁰ Bijné bay ka ôbi genge ré yi kari hen na, ôbi na uwôgeji, ka ôbi uwôgeji bay ka hen na, ôbi bôrji mega bijné kañ derôre tiri a, ka ôbi bôrji mega bijné kañ derôre bay ka hen na, ôbi biji hini emê wori men.

Emen geyéna na nañ kwini

³¹ Iyôn nijn ba, kwôli mi a nana kelê sôn ba? Hena Emen né na kwona ba, i wo ðanji a yé ôbi barena sôn ba?

³² Emen bi wo hen, jera Kemari ré nijba, jori sa terare a nà bi ré sa ma wô sa bijné kêm. Mega ôbi béna Kemari hen iyôn na, ôbi a béna tô anja baa kêm hen a men.

³³ Bijné ka Emen na cobji hen na, i a ðiji kwôlê sarji a sôn ba? Wôsa na ôbi a bôrji mega bijné kañ derôre tiri a.

³⁴ Men, i a nê mê perêji a men ba? Wôsa Jésus Krist nañ yiri ma wô sarna men, Emen biri ji si kamñê añ ô merê sa kôbri woj gusurô a añ uwôli wô sarna.

³⁵ Peré wo Jésus Krist peréna hen na, na mi a karêna nañ ði ba? Na bô emê laba, tu na laba, gusijn to bay geléna hen laba, kurôn laba, erê tô senje laba, anja ômi laba, temare a karêna nañ ði ði ba? Ani kani ka a karêna nañ ði ba, nañ.

³⁶ Mega wo na lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Na wô kem jôbi a niné môrijn kibi temare a

kwôy kurijn tare hen men,
tu bijné a ba, nini yi mega gamgê kañ deré iyôn a men hen.»

³⁷ Nijnba, are bay ka lêna kêm hen na, nana gôlijn sarji nañ néé wo kwo peréna hen.

³⁸ Wôsa nôbi ba, en hôn wo ani kañ bay karêna nañ ði añ jôri wo ré peréna ba, nañ, temare, merê tu gejn, *manê ka derômaran a, nañ anjan néé ka gay gay bô kal a, ré na anja hawi hen, ka a era tô hen,

³⁹ néé wo tayii, kwo tôngii, ari dé Emen bay ka kêm hen a nê mê karêna nañ peré wo ôbi peréna hen né, wôsa peré wori wo ôbi peréna hen na, ôbi geléna na nañ anja Kelma wona Jésus Krist li hen.

9

Kwôlo gengijn sa Jubnê

¹ Kwôlo na kelê hen na, na tu kwôlê, wôsa ena kwo Jésus Krist ðiba, na iyêlê benare ré. Nañ geré wo Tunu tojn hendi bô bôrê na, ermé wujê bi wo hen gelen wo kwôlê wujê ré na tu kwôlê.

² Tiri wori ba, bôn mêne daman men, denjôn ðônnen yôôd a men.

³ Hena ré na anja ré yi deré wo balên Jubnê na, en gey wo Emen né ré tômen mêne añ men, ré ré dôren yi *Krist a añ wô kibriji.

⁴ Bay na kam *Israyêl ka Emen a terêji ré yi kamni men, ôbi gelji dampare tori

men, ôbi bijî napî ci men, ôbi bijî tô men, ôbi gelji geré tibéri woş tiri hen men, ôbi genge bijî anşaa gay gay hen a men.

⁵ Bay na kwôşgê môşnêrna kap bay hini emê hen aş kirija Jêsu Krist era sa terare a nâ mega gawra hen kôba, na tô môş woş a men. Bi heramê yi wô sa Emen woş ôbi sa are kê m hen. *Amên, bi yi gelij hen iyônş.

⁶ Hen iyônş na, na wô wo anşaa Emen na genge lê hen na, ré napî nijî ré. En kôl hen iyônş wôsa kam Israyêl ka pônî na kam Israyêl kap tiri ka na kam Emen hen né.

⁷ Men, kwôşgê *Abraham na kwône haji nijba, na kwôşgêri kap tiri kê m né, wôsa Emen na kôlij Abraham iyônş ba: «Kwôşgê m ka kemam Isak a yê kwôşgê m kap tiri.»

⁸ Bô kwôlê bi wo hen na, kôl na iyônş ba, na kwôşgêri ka bay yêji napî yinare hen né, nijba, na ka bay yêji sa kibi tô to Emen na ay bijî Abraham hen. Na bay a na kwôşgêri kap tiri hen đî.

⁹ Emen na genge kôl iyônş ba: «Na hera, iyônş ba, kirija en bulo hera hen na, Sara a yê kema iba nijş.»

¹⁰ Na wô kwo Sara punu ré nijba, Rébéka kôba, kamne ka wô hen ibarji na pôn. Ôbi a na môyrena Isak.

¹¹⁻¹² Gengijş sa kamne bay ka wô hen na, Emen na

kôle iyônş ba: «Kemarê wo seri a yê mana wo kwoş ôbi cêgeri.» Kirija Emen na kôle hen na, bay na li ani kani ka dôri napî ka habijî ré tô men, bay na yêş ré tô a men. Emen li hen iyônş gel wo anşaa đîré gey lê ba, đîré li men, đîré dô gawra wori perê bîné, na wô uwôşgê wo ôbi uwôşeri hen mera đîba, na wô jê lêri wo dôri hen ré.

¹³ Na mega wo na lijî bô magtubu to Emen a tumô kôl iyônş ba: «Nôbi Emen na en gey Jakwôb nijba, na en kap Esawu.»

¹⁴ A hen ba, naa kelê iyenş ba? Naa kelê Emen ré li na anşaa derôre ré ba? Enş enş, naa kelê iyônş né.

¹⁵ Wôsa ôbi na kôlij *Moyis tumô iyônş ba: «Kwônî wo en gey lê derê napî đî ba, na lê men, kwo en gey berê tu şa tori kôba, na berê a men.»

¹⁶ Iyônş ba, kirija Emen dô kwônî ba, dôri mera, wôsa ôbi bô tu şa tori đîba, na wô bô geyé wo kwônî bi wo hen né men, na wô jê lêri wo dôri ré a men.

¹⁷ Na lijî bô magtubu to Emen gengijş Parawôn kelma wo Eşipt a kôl iyônş ba: «En bem kenare aş ené gelijş bîné kê m néé wupê sam a men, bi henen ré ô m napî kirijş kirijş sa terare a nâ a men.»

¹⁸ Na ôbi á, nana hôn wo Emen ré li dô napî i i wo ôbi gey men, kwo ôbi biri li sa

iyêre ba, li sa iyêre men.

Bô tarê wo Emen naŋ berê tu ŋa tori

¹⁹ Hena ré na hen iyôn ba, ka pônî a kôlen iyôn ba: «Wô mi a Emen né nay ðîné ka pônî wô kibi jé lêreji ba?» Wôsa na ôbi a geyé bi bay ré li hen iyôn.

²⁰ Jôbi gawra wo ju engere hen iyôn ba, ju na i men, a jeré gagîŋ Emen kwôlê hen ba? Sa pôn bapà kôlirîŋ ôbi jîbéri wô mi a jeré juben hen iyôn ba? Eŋ eŋ, ôbi a kelê hen iyôn né.

²¹ Ôbi jîbé na, na aŋga ôbi gey lê naŋ gerem ba, ôbi li mera. Ôbi gey ba, jô gerem derôre a aŋ kwari pôn ba, ôbi liŋ bapà wo yi naŋ jeŋgêri men, kwari wo pônî ôbi liŋ bapà wo bay ômîŋ are naŋ wulê wulê hen men.

²² Hena Emen né gey lê môŋ kwo ôbi jîbé hen iyôn ba, kwom jôbi ba, dôlem iyeŋ men ba? Ôbi gey ðîné ré hôn bô tarê wori men, néé wori a men. Na hen iyôn a, ôbi ré uwôliŋ bôri sa ka bôri tari sarji a, ka ré mênê men hen.

²³ Emen li hen iyôn wô geléna nabay ka ôbi bô tu ŋa tona hen derê wo dampare tori. Na nabay bay ka hen, a ôbi na ré ðu sa têrna bi nana uwôn derê wo dampare tori hende to hen hen.

²⁴ Nabay kêm nana ðîné ka ôbi tôrji bi ré yi kari hen, na Jubnê a ôbi ré tôrji mera

ré, niŋba, ôbi tô ðîné ka na Jubnê ré hen a men.

²⁵ Na mega wo kôliŋ bô magtubu to Osé a kôl iyôn ba:

«ðîné ka ca ba, na na kapê ré hen na,

haw hen na uwôgêji ðîné kapê.

Tô yê wo tumô ba, en geyji ré hen na,

haw hen na kelêji <en geyéŋge>.

²⁶ Kirîŋ bay ka hen, ka na en kôlji:

<Kena ðîné kapê ré> hen na, na kirîŋ bay ka hen gaŋ a ené uwôgêji kamnen nôbi Emen woŋ ôbi merê tu geŋ hen.»

²⁷ Kwo Israyêl ba, *ôbi kibi Emen *Esay na kôl kwôlê gengîŋ sarji kôl iyôn ba:

«Hena kam Israyêl na ré kwône mega haal wo kibi cér a iyôn kôba,

ka Emen a gôliŋ naŋ ci ba, damaŋ ré ded.

²⁸ Kelma Emen a era lew jeré kwôlê sa ðîné ka sa terare a na.»

²⁹ Na mega wo Esay na kôl tumô kôl iyôn ba:

«Hena Emen Kelma wo na ôbi sa are kêm na ré tô kwôŋgêrna ka pônî dî ré ba,

nana manje kêm mega ðîné ka *Sodôm naŋ *Gwomôr iyôn.»

Jubnê kaŋ Kwôlo Dôri

³⁰ Iyôn ba, naa kelê kwôli mi ba? Naa kelê mega wo ðîné ka na Jubnê ré ba, na ré

woge geré woŋ yij derôre tu Emen a ré, nijba, bay ré yi kaŋ derôre tiri a wô bê bôô woji sari a.

³¹ Kwo Jubnê ba, wogeji wô lê tôô wô yij derôre tu Emen a, nijba, bay herij geré.

³² Wô mi a bay herij ba? Wôsa bay erem yaŋ ba ciré yé bijné kaŋ derôre tu Emen wô jé lêreji aŋ bay bi bôrji sa Emen a ré. Aŋ yi mega bay ré sê têrji yi keram woŋ ôbi heré bijné hen.

³³ Lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«Toyénge, na dé keram sa iyé Sijnô,
aŋ bijné a sê têrji sara.
Na keram wo bijné a herij
wô kibri.
Nijba, kwôni wo bi bôri sari
a ba,
tayre a diri ré ded.»

10

¹ Yênen, en gey naŋ bôn pôn wo balên Jubnê ré eraji bi Emen né gôlij naŋ ci. En uwôli hen iyôn damaŋ.

² En hôn dô wo bay gey lê jé bijn Emen tiri naŋ yi gwa nijba, yi gwa woji bi wo hen tôri dŋ na sa henê are kaŋ tiri a hen né.

³ Bay hôn geré wo Emen li aŋ gawra yij kwoŋ derôre tiri a hen né. Bay woge geré woŋ yij derôre tu Emen a sa yirji a men. Na hen iyôn a, bay ré kaŋ geré wo Emen li aŋ

kwôni a yij derôre tiri a hen hen.

⁴ En kôl hen iyôn wôsa kirija Jêsu Krist era sa terare a nâ ná, ôbi duu kibi tôô to *Moyis, aŋ ôbi li hen iyôn bi bijné ka ré bi bôrji sari a ná, bay a ré yé kaŋ derôre tu Emen a dŋ.

Emen gey gôlij naŋ bijné kêm

⁵ Moyis na li bô magtubu a tumô kôl wô yé derôre naŋ geré wo tôô. Ôbi na kôl iyôn ba: «Kwôni wo li tôô dô dô jêd ná, a merê tu geŋ wô kebre.»

⁶ Geré wo bijné bijn bôrji sa Emen a aŋ yij kaŋ derôre hen na, yi gay. Bay li bô magtubu to Emen a gengij sa geré bi wo hen kôl iyôn ba: «Kôl bôm a iyôn ba: <I a dayê derôrmaraŋ a?> iyôn né.» (Kôlij *Krist bi ré herbo tôŋ ba.)

⁷ «Men, ju kôl iyôn ba: <I a herbé tô terare a?> iyôn né men.» (Kôlij Krist bi ré hena perê bijné ka ma hera ba.)

⁸ Nijba, magtubu to Emen hende to hen kôl iyôn ba: «Kwôli ayê bôô ré na đa kwam a nij. Kwôlê bi wo hen yi na kem a men, bôôm a a men.» Na kwôli ayê bôô bi wo pôn hen a niné uwôl béreri bijn bijné, bi bay ré bi bôrji sa Emen a hen*.

⁹ A hena jeré kôl naŋ kem mega wo Jêsu ré na Kelma men, hena jeré erem bôm

a Emen né sijn napj dī perê
 ßijé ka ma a a men na,
 Emen a gôlij napj ju.

¹⁰ Na bê wo nana bi bôrna
 sa Jêsu tiri hen, a nana yij
 gawrê kapj derôre tu Emen
 a men, hena nana kôl napj
 kebrena Jêsu ré na Kelma
 na, nà upé gelê.

¹¹ Wôsa lijn bô magtubu to
 Emen a kôl iyôn ba: «ßijé
 kêm ka bi bôrji sari a hen na,
 tayre a diji ré kwôy.»

¹² Ôbi a, ré jeré na Jub, Jub
 réé kôba, na kwôlê wôni ré,
 wôsa Kelma bi wo pôn hen a
 na kwo tô kibri sa ßijé kêm
 ka uwôge hini hen.

¹³ Wôsa lijn bô magtubu to
 Emen a kôl iyôn ba: «I i wo
 uwôge hini Kelma ba, ôbi a
 gôlij napj dī.»

¹⁴ Nijba, hena ßijé ré bi
 bôrji sa kwôlo gengij sari
 hen ré ba, bay a uwôgê hini
 na iyej ba? Men, hena bay
 ré toy kwôli ré ba, bay a bê
 bôrji sa kwôlê bi wo hen na
 iyej ba? Men, hena kwôni
 na ré kôlji kwôli bi wo hen
 né ba, bay a toyé kwôli bi
 wo hen na iyej ba?

¹⁵ Men hena bay ré jêj napj
 kwôni ô kôlji ré ba, ôbi a lê
 iyej, a ré erê kelêji ba? Lijn
 bô magtubu to Emen a kôl
 iyôn ba: «ßijé li yi derê wô
 ka a era sa kôlji kwôlo dôri
 hen.»

¹⁶ Nijba, bay ka toy hen
 kôba, bi bôrji sara kêm né.
 Ôbi a, *ôbi kibi Emen *Esay
 na ré kôl iyôn ba: «Kelma, i

a bê bôri sa béré wona ba?»

¹⁷ Ôbi a, kené hôn wo
 kirijna kwôni bi bôri sa
 Kwôlo Dôri a ba, na wô
 toyé wo ôbi toy nij hen
 men, kirijna kwôni toy kwôlo
 gengij sa *Krist ba, gel wo
 kwôni ré kôli nij a men.

¹⁸ Hena ré na hen iyôn ba,
 na engerênge kwôlê pôn:
 Na ba, na tiri wo Jubné toy
 béré Kwôlo Dôri ré kwôy ba?
 Bay toy a men. Na mega wo
 lijn bô magtubu to Emen a
 kôl iyôn ba:

«ßijé ô ulê béré kwôlo
 Emen napj kirij kirij
 sa terare a nà men,
 tôôrji ôm kurij kelanj dē a
 sôn.»

¹⁹ Na hô engerênge kwôlo
 ðangji a: Jubné ba, na hôn
 kwôlê bi wo hen né na tiri a
 men ba? Moyis na kôl tumô
 nij kôl iyôn ba:

«Emen kôl iyôn ba,
 na lê aji kenbay ßijé kapê
 ka lê terbére napj tô yê
 ßijé ka ken bôrji môp
 ani ré hen men,
 na lê bôrjge a tarênge sa ka
 henê angaji napj hen a
 men.»

²⁰ Li kwôy wo ôbi kibi Emen
 Esay kôl Emen né kôl iyôn
 ba:

«ßijé ka na wogen né kwôy
 hen a hô dê tôre
 uwôgen men,

ka na engeren né hen a
 ené hô biji bay ré hô
 hōnen men.»

²¹ Kwo gengij sa kam *Is-
 rayêl ba, ôbi kôlji iyôn ba:

«En jé kôben naɲ wulê wulê si ligi bɨjé kaɲ bay bê kwôlê ré hen men, bay sa iyêrê hen a men niɲba, bay kaɲ.»

11

Emen kaɲ bɨjé kari kaɲ Israyêlnê hen ré

¹ Na hô enɟeré kwôlo daɲgi sôɲ: A hen iyônɲ ba, yi mega wo Emen né kaɲ bɨjé kari kaɲ *Israyêl hen dê? Eɲ eɲ, na iyônɲ né. Nôbi kôba, ena kema Israyêl men, ena tô yê wo Bênjamin woɲ kuɲga *Abraham hen a men.

² Emen kaɲ bɨjé kari ka ôbi na tôrɲi ca tumô bi ré yi kari hen né. Ken hôn kwôlo bay na li bô magtubu to Emen a gengɲ sa *Eli hen né ba? Ôbi na ɓar tumô Emen a, wô sa kam Israyêl kôl iyônɲ ba:

³ «Kelma, bɨjé bay ka hen na duu bay kem kô men, bay mène kini bê kwôbe a men, aɲ na nôbi a baa pôn nêɲ nà mera a bay ré gey ciré hô deren a sôɲ hen.»

⁴ Menba, Emen uwôli sara iyônɲ ba: «Na jôbi pôn mera a baa ré, niɲba, en gem bɨjé kaɲê dubu jurgem ka tebe kamrê kaɲ *baal ré hen ya.»

⁵ Ôbi a, bô wulê wo kemnêɲgi hen kôba, Emen tô bɨjé ka pôni perê kam Israyêl a naɲ derê wori hen iyônɲ men.

⁶ Hena Emen né tô bɨjé naɲ bô derê wori na, gel na wo ôbi ré tôrɲi na wô jé lêreji

wo dôri hen né. A hena ôbi ré tôrɲi na wô jé lêriji wo dôri ba, yi mega wo bô derê wori bi wo hen na, ré na baliyare ré niɲ, niɲba, ré na têbé sa kôbi dî.

⁷ Bô kwôlê bi wo hen kôl na iyônɲ ba, aɲga kam Israyêl ré woge hen na, bay ré uwônɲ ré. Niɲba, ka pôni ka Emen na ré tôrɲi perê hen a ré upé. Niɲba, tôrɲi ka baa hen ba, na bô denɟelé woji a jôrɲi upé are bay ka hen hen.

⁸ Na mega wo na liɲ bô magtubu to Emen a kôl iyônɲ ba: «Emen bi bi bay hôn tô ani kani ré men, ôbi na lugu tirɲi men, marɲi a men, kwôy kemnêɲ kemnêɲ kôba, bay môrɲi na hen iyônɲ hende to hen baa ya.»

⁹ Kelma Dabid kôba, na kôl iyônɲ ba:

«Bi kwô woɲ geserê wo bay ôm hen, bi pôrɲi môɲ boyre pôrɲi kurônɲ hen iyônɲ men, bi ré heriɲji men, Emen né gelɲi gusiɲ a men.

¹⁰ Men, ré ti tirɲi aɲ bay ré gel kirɲ né men, ré gelɲi gusiɲ kwôy wo yirɲi ré ilɲi sara a men.»

¹¹ Na hô enɟeré kwôlo pôni a sôɲ: Kirɲa Jubnê na heriɲ hen ba, na heriɲji na yôd ba? Eɲ eɲ, bay na heriɲji na yôd ré. Niɲba, na wô têriɲ to bay li hen aɲa Emen né gôliɲ naɲ bɨjé ka na Jubnê ré hen aɲ bi bay ré liɲ terbére sarɲi a.

¹² Na wô têriɲ to kam Israyêl li hen aɲa bɨjé ré uwônɲiɲ

derê wo Emen bi wo hen kêm hen. Bay na heriŋ tō tō to Emen aŋa ôbi ré liŋ derê naŋ biŋé ka na Jubnê ré hen bay ka hen hen. Mega wo Emen li derê naŋ ka na Jubnê ré hen iyôŋ hen na, kirija Israyêl a hera upéri hen na, biŋé kêm a upé derê damaŋ a.

Emen gôliŋ naŋ biŋé ka na Jubnê ré hen iyeŋ ba?

¹³ Haw hen ba, na iyêlêŋge kenbay ka kena Jubnê ré hen. Ena *ôbi jé wo Emen joon yerŋge a. Aŋ en li yi derê sa jé bi wo ôbi ben a hen.

¹⁴ Dô ré ba, lê bi wo en li hen iyôŋ na, na wo balên kaŋ Jub ré gelen aŋ terbére ré li ka pôni aŋ ré eraji bi Emen né gôliŋ naŋ ci sa kibi jé wo en li hen.

¹⁵ Nôgê wo Emen nôge Jubnê déŋ kwa hen, a na tō biŋare to ôbi biŋ naŋ biŋé ka Jubnê ré hen. Kirija ôbi a sa berji yiri a hôriŋ hen ba, a sa yé iyeŋ ba? A sa yé mega kwôni wo na ma aŋa ré so kamŋê iyôŋ.

¹⁶ Hena kwôni ré ay kwa mapa aŋa ré biŋ Emen ba, tōri wo baa hen na, na kwo Emen a men. A hena kwôni ré biŋ Emen hanê gurô ba, kam kôbri kôba, na kwori a men.

¹⁷ Kam Israyêl na, yi mega gurô woŋ banê wo bay uwôgeri olibiyé wo bay soor kam kôbri ka pôni aŋ hen iyôŋ. Aŋ jôbi ba, ju yi mega kema kôbi gurô olibiyé wo

noni wo bay biyari sa jem naŋ kwoŋ banê hen iyôŋ. Kwôlê bi wo hen kôl gengiŋ na sarŋge kenbay kaŋ Jubnê ré hen né ba? Ôbi a, aŋga dôri ka Jubnê ré uwôŋ hen na, haw hen kenbay kôba, ken uwôŋ hen iyôŋ men, mega wo hanê gurô biŋ kam kôbri gura hen iyôŋ.

¹⁸ Hena ré na hen iyôŋ na, ken bô kam kôbi gurô woŋ banê wo sooriŋ hen mega wo ré na ani ré hen iyôŋ né. Hen iyôŋ ba, ken di deŋgôrŋge na wô mi ba? Wôsa néé kema kôbi gurô na, hena na hanêri a dîba, néé hanê gurô hena na kam kôbri a ré.

¹⁹ Dô ré ba, perêrŋge a hen na, kwo pôni a kelê Emen né soore kôbi gurô wo pôni aŋ, bi ené uwôŋiŋ kirij hólmeri a.

²⁰ Na tiri, Emen dî kam Israyêl aŋ wô wo bay bi bôrji sari a ré. Jôbi ba, ôbi gasem hôniji a wô wo jeré bi bôm sari a. Hen iyôŋ hari kôba, ju kemnaŋ Emen dîba, ju di deŋgôm né.

²¹ Men, ju hôn mega wo Jubnê ka yi mega gurô woŋ banê wo Emen bi a tôrji hen kôba, ôbi soorji hen na, jôbi kôba, hena jeré hô kaŋni ba, ôbi a soorem môŋ kwoji hen iyôŋ men ré ba?

²² Henêŋge wo Emen ré na ôbi bô derê, niŋba, ôbi li iyêre men. Lê iyêre wori bi wo hen, na naŋ biŋé kari ka hô cêgê. Niŋba, kenbay

ka ken baa hen, hena kené bij̄n pôn naɲ dī yôd ba, ôbi a lê derê naɲ ken, réba ôbi a dêŋge jerê aɲ men.

²³ Kwo Jubnê ba, hena bay ré d̄iji tô têriɲ toji aɲ, aɲ buloɲi hera uné Emen ba, ôbi a hô d̄iji hôriɲ hôlmêrji a wôsa ôbi nê m lê hen iyôŋ.

²⁴ Kenbay kaɲ Jubnê ré hen na, ken yi môŋ kam kôbi gurô olibiyé wo noni wo bay da jera aɲ sa jem yi kwoɲ banê a iyôŋ. Hena Emen né li aɲga kwôni nê m lê naɲ ken né hen iyôŋ na, Jubnê ka yi mega kôbi gurô olibiyé woɲ banê hen dema ôbi ré heraiɲ naɲ ci d̄iji hôniɲi a hôriɲ lew ré ba?

Emen li derê naɲ Jubnê piniji ré, niɲba, na naɲ biɲé kêm

²⁵ Yê nê n, en gey bi kené hô n kwôlo yi kini uwôbêri a wo Emen yê ge sari béŋge hen, aɲ bi kené diɲ deŋgôrŋge ré. Wôsa sa iyê ré wo kam Israyêl ka pôni a yé hen iyôŋ yôd ré. Niɲba, bay a sa belé jé lêreɲi hen tô. Bay li sa iyê ré bi biɲé ka na Jubnê ré ka ré baa bê hôriɲi sa Emen a hen na, ré bi kô dem.

²⁶ Aɲ na hen iyôŋ a, ôbi ré gôliɲ naɲ kam Israyêl kêm mega wo na li hô magtubu to Emen a kôl iyôŋ ba: «Ôbi gôliɲ naɲ biɲé ka ré hena Siɲô aɲ ré sa derê têriɲ sa kwôŋgé Jakwôb a aɲ kêm*.

²⁷ Na biɲare to nôbi Emen en bij̄n naɲ ci kirij̄na na sa derê têriɲ sarji a hen.»

²⁸ Jubnê ba, na wô kaɲé wo bay kaɲ Kwôlo Dôri hen aɲa bay ré yiɲ bay bayi Emen hen. Yi hen iyôŋ, bi kenbay kaɲ Jubnê ré hen kené uwôŋiɲ gelê. Niɲba, bay ba, na Emen a tôriɲi bi bay ré yi kari men, ôbi perji a men. Wôsa ôbi na ay tôôri bij̄n môŋêrji tumô ca niɲ.

²⁹ Kirij̄na Emen uwôge gawra aɲa ré biri ani na, are bay ka hen ôbi biri na yôd d̄iba, a belé ermé wori ré niɲ.

³⁰ Kenbay kaɲ Jubnê ré hen, ca ba, na ken narij̄n Emen kwôlê aɲ haw hen na wô wo Jubnê kaɲni aɲa ôbi ré hôriɲ tu ɲa toŋge hen.

³¹ Jubnê bay kôba, kwoɲi a yé hen iyôŋ men. Haw hen na, bay narij̄n Emen kwôlê aɲa ôbi ré li derê naɲ ken hôniɲi a hen. Niɲba, liɲ hen iyôŋ bi bay kôba, ré d̄i têriɲ toji baa aɲ bi bay ré hera sa uwôŋni aɲ bi ôbi ré hôriɲ tu ɲa toji men.

³² Ôbi a, Emen ré d̄i bi biɲé kêm yi bay narê kwôlê hen iyôŋ aɲ bi d̄iré liɲ derê naɲ ci kêm.

Bi biɲé kêm ay kibi Emen

³³ Emen na, hôri dô damaɲ d̄ê sa kirij̄n men, ôbi hô n are kêm men, tu melê nê wori d̄ê kirij̄n men, kwôlo ôbi erem sa ba, kwôni nê m derê tôri ré

* **11:26 11: 26** Na wo Jubnê pôn pôn kêm ré uné gelê ré, niɲba, gel na geré Jubnê ré uwôŋiɲ gelê. **11:27 11: 27** Esay 59: 20,21, 27: 9

men, jé lêri kôba, kwôni a nê mê henê tôri ré a men.

³⁴ Na mega wo na lijn bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«Kwôni a henê ermé kwôlo Kelma ré men, kwôni a gili kwôlê ré a men.»

³⁵ «Men, i a na gwôyij Emen ani bi ré sa hô têbiri hôrij ba?

Kwôni nañ kwôy.»

³⁶ Wôsa ôbi a dé are bay ka kê m hen men, na sa kibri aña are bay ka kê m hen ré yij ya hen men, are kê m na kari a men. Iyôn ba, bi bijné ay kibi Emen nañ kwini. Amên, bi yi gelij hen iyôn.

12

Hal wo mana wo Emen

¹ Yê nê n, mega wo Emen gel berê tu ña tori hen iyôn na, en uwôlê nge bi kené ay yer nge biri mega a n g a n sarga ka mô tu ge n ka yi nañ je n g ê r j i a n dé tiri hen iyôn. Ôbi a na tibé Emen wo dôri hen.

² Bi jé lêre nge yi mega kwo bijné ka sa terare a nà ré men, dé nge bi Emen bé nge ermé wo kôrbi wo a belê nge a n ka yé gay hen a men. Hena kené li hen iyôn na, ka henê a n g a Emen gey hen men, a n g a dôri nañ ka dé tiri hen men, ka dô dô jê d hen a men.

³ Nañ a n g a Emen ben nañ bô derê wori hen na, en kelê nge kenbay kê m bi kwôni di de n g ô r i ré men,

ken yi bay ayê sa gasa n ré a men. Gelê nge ayê bô w o Emen bé nge bi kené kô b i j i n jé lêre nge nañ geré wo n derôre hen.

⁴ Gawra na, yiri na pôn hari nijnba, sodirij kirij kwône men, jé lêreji na gay gay a men.

⁵ Nabay kôba, nana yi na hen iyôn hende to hen men. Nana kwône hana nijnba, tô bijnare tona a nañ *Krist ba, nana pôn nê n. Nabay kê m nana bijn pôn mega kwa yi gawra wo gay gay bijn pôn hen iyôn.

⁶ Emen bé na gwosoy jé pôn pôn nañ bô derê wori. Iyôn ba, bi i i kôba, li jé lêri mega wo Emen na bijn ni hen iyôn. Hena Emen ré bem bi jeré kôl kwôlo si kibri a na, ju liri nañ geré bôm wo ju bi sari a hen.

⁷ Hena ôbi ré bem bi jeré li nañ bijné ba, lê nañ bijné kam bay ka jeré cubu tum tô a. Hena ôbi ré bem bi jeré gelij bijné are ba, gelé a n g a m bay ka hen a jeré cubu tum tô a.

⁸ Hena ôbi ré bem bi jeré yi ôbi dô b i j i n me g ê m ibiyare bôrji a ba, ju cubu tum tô a. Hena ôbi ré bem bi jeré yi ôbi lê nañ bay nimré ba, ju li nañ bôm pôn. Hena ôbi ré bem bi jeré dô tumô kirij ba, ju li nañ yi gwa. Hena ôbi ré bem bi jeré yi ôbi beré baliyare nañ bijné ba, ju li nañ yi derê.

⁹ Pur yê nê m nañ bô w o pôn men, ju d i y e m yi a n g a dôri

a a men. Nijba, anɣa habij ba, ju kanji men, ju gerji a men.

¹⁰ Perinɣe yerɣe wôsa nabay bay ayê bôô kêmenana yênen men, ken bij yerɣe kwôlê naɣ bôô wo pôn a men.

¹¹ Ayêɣe yerɣe kêmen ken lij jê dîba ken yi kwipê ré men, lêɣe jê wo Kelma Jésus naɣ bôô pôn a men.

¹² Sêɣe peré sa anɣa Emen genge dîré béɣe ka ken dî bônɣe sara hen men, gusij to ken gelij hen kôba, ken fu bônɣe men, uwôlêɣe Emen ta ta a men.

¹³ Anɣa naɣij yênenɣe kaɣ bay ayê bôô ba, ken li naɣ ci men, bijné kêmen ka era iyére tonɣe a ba, ken berji yerɣe a dô a men.

¹⁴ Uwôlêɣe Emen bi ré tô kibri sa ka gelêɣe gusij hen, dîba, bi ré liji habij né.

¹⁵ Hena bijné ré li yi derê ba, ken li naɣ ci men, hena bay ré sôm ba, ken sôm naɣ ci men.

¹⁶ Merêɣe naɣ bô jalê perêɣe a men, uwôyrêɣe yerɣe ré men, jê wo yôn yôn wo bay béɣe ba, ken li mera men, ken bô mega kené na bay tu melênê iyôn né a men.

¹⁷ Hena kwôni ré lêm habij ba, ju liri habrê hôrij a ré, nijba, ju mase lê anɣa dôri ka bijné hôn ré na ka dôri hen dî.

¹⁸ Kwo gengij sam ba, li kwôy aɣ ju mô naɣ bô jalê naɣ bijné kêmen.

¹⁹ Yênen, kenbay gaɣ ken di bare ré, nijba, ken dî bi Emen di bare hende to hen naɣ uwonɣe wori dî, wôsa lij bô magtubu tori a kôl iyôn ba: «Nôbi Kelma a kelê hen, bare na, nôbi a dê men, nôbi a têbij gawra jê lêri a men.»

²⁰ Nijba jôbi ba, hena kurôn ré li ôbi barem ba, ju biri emê ôm men, hena kam ré diri ba, ju biri yi a men. Lê bi wo ju li hen iyôn na, tayre a diri.

²¹ Di bi habrê gôlij sam ré, nijba, ju gôlij sa habrê naɣ lê anɣa dôri dî.

13

Bi bay ayê bôô bij bay emê sa iyére kwôlê

¹ Bi i i kôba, bi bij bay emê sa iyére kwôlê, wôsa kenare kêmen na, na Emen a bé aɣ bijné ka na kilmé hen na, na Emen a biji kenare hende to hen.

² Ôbi a, kwôni wo ré li sa iyêrê naɣ kilmé ba, ôbi kaɣ na anɣa Emen genge ré yi hen iyôn hen. Bay narê kwôlê bay ka hen na, woge na jerê kwôlê Emen sarji a hen.

³ Bijné ka li anɣa dôri ba, a kemnaɣ kilmé ré, nijba, na bay lê habrê a kemnaɣ kilmé dî. Ju gey bi jerê kemnaɣ kilmé ré ba? Iyôn ba, ken li anɣa dôri bi bay ay kebrenɣe.

⁴ Wôsa kilmé na, na bay jê ka Emen ka mô bi ciré

dôbênge ibiyare bônge a bi kené lij anga dôri. Hena kené li anga habij na, ken kemnaji wôsa tôô to Emen biji ré pôrienge hen na, na djén iyôn né. Kilmé bay ka hen, na bay jé ka Emen ka a peré bay lê habré gelijji bô taré wo Emen.

⁵ Iyôn ba, hena kené bij kilmé bay ka hen kwôlê ba, na wô gerij bô taré wo Emen mera ré, nijba, ken biji kwôlê ermij mega wo ré na geré wo dôri.

⁶ Na tôri bi wo hen apa kené têbij wôgê men hen, wôsa Emen dî *bay engé wôgê bay ka hen bi ré li jé wo dôri.

⁷ I i ba, ken biri anğari ka gengij sari sari. Bijenge bay engé wôgê, wôgê woji men, bay engé anğaj sa iyére ba, ken biji anğaji men, kwo nêmbê kwôlê ba, ken biri kwôlê a men. Ka nêmbi kené kemnaj tiniji ba, ken kemnaj tiniji men.

Na perijenge yerna

⁸ Dénge talare to kwôni yi sarenge a ré, nijba, bi telay peré dema ré yi sarenge a dî. Kwôni wo pur megari ba, li na tôô to Emen dô dô jêd hen.

⁹ Tôô to Emen kôl iyôn ba: Jeré wogé tam megam ré men, jeré deré temare ré men, jeré gemsê ré men, jeré li tu bôriyare ré a men. Tôô hende to hen naj tôre to baa hen dap na bô hende to pôn hen, kôl iyôn ba: Pur megam mega wo ju perij yem iyôn.

¹⁰ Kwôni wo pur megari ba, a liri habré ré nij. Ôbi a, hena jeré pur megam ba, ju li na tôô dô dô jêd hen.

Merênge sa têrénge a wô hera wo Krist

¹¹ Lênge hen iyôn daman a wôsa ken hôn wulê wo nana mô bô a hen. Haw hen na, ken engij tô kum a wôsa wulê wo Emen a gôlij naj na hen baa dâ gôlij kirija na nana bij bôrna sa Jêsu Krist a hen.

¹² Haw hen kirij ka hendi ca eré nij, an na kirij ka perangi a gasê nij. Iyôn ba, bi jé lêrenge yi kwo kirij ka hendi ré nij men, perênange anğaj manê ka kirij ka perangi a bay ka hen a men.

¹³ Bi jé lêrena yi kwon derôre mega bijné ka ré mô kirij ka perangi a iyôn dîba, na mô wô lamê ré men, wô yê care kwoyrij ré men, na li anğaj iyôn a tôj hen né men, na yijenge iyôn a tôj né men, na merênge wô najare ré men, na lénge terbére ré a men.

¹⁴ Bi Kelma Jêsu Krist a yé mega anğaj manê kanje iyôn men, bi doy lê anga habij ka yi bônge a hen bi dô néérnge ré a men.

14

Jô kwôlê sa megam a ré

¹ Yênen, berénge kwo iya tô ayê bôd wori a hen yerenge a dîba, ken narij naj dî sa ermé wori a ré.

² Kwôlo gengij sa anğaj emê na, ka pônî erem mega

wo emê anġa pônî ré jôrij né aġ bay ôm are kê m mera. Nijba, ka iya tô ayê bô woji a ba, lêê na ma kelij mera.

³ Iyôn ba, kwônî wo ôm are kê m hen na, bi bô kwo dô tu emê hen mega wo ré na ani ré iyôn né men, kwo dô tu emê hen kôba, bi jô kwôlê sa kwo ôm are bôm bôm hen né, wôsa na Emen a biri yiri a hen.

⁴ Iyôn ba, jôbi ju na i a jeré jeré kwôlê sa mana wo kwônî a ba? Hena ôbi ré debe geran sa jé wori a, ré kurij kôba, na ôbi sari a kelê dî. Ôbi a debé geran wôsa Kelma ôrij nan néé woġ gerijni.

⁵ Bijé ka pônî erem wo wulê kê m ré gelij nijba, ka pônî erem wo wulê wo pônî ré dê megari. Iyôn ba, bi i i ba, bi bi bôri sa ermé wori a wori a mega wo ré na anġa dôri kap lê.

⁶ Ôbi a, kwônî wo ré erem mega wo wulê wo pônî ré gelij gay nan megêri na, ôbi li hen iyôn ayij na kibi Kelma wona men, kwo ôm are kê m hen na, ôbi li hen iyôn ayij na kibi Emen men, wôsa ôbi liri dosé wô emê bi wo ôbi biri hen. Men, kwo dô tu emê hen na, ôbi li hen iyôn ayij na kibi Emen wôsa ôbi liri dosé wô emê bi wo ôbi ôm hen.

⁷ Ôbi a, hena kwônî perêrna na, ré mô tu geġ ba, mô na wô sari ôbi gan mera né men, kwo ma kôba, ma na wô sari ôbi gan mera ré a men.

⁸ Hena nana mô tu geġ ba, nana mô bij na Kelma, a hena nana ma kôba, nana ma na wô biri na ôbi men. A hena ré na temare, meré tu geġ, kôba, nana ka Kelma kê m.

⁹ Wôsa Jêsu Krist ma aġ ji si kamjê bi diré yij Kelma sa ka mô tu geġ a men, sa ka ma a a men.

¹⁰ A hen iyôn ba, wô mi a jeré jô kwôlê sa yênem a men, ju bôri mega ani ré hen iyôn a men ba? Nabay naa saa eré dibé tumô Emen a kê m aġ ôbi a jeré kwôlê sarna.

¹¹ Na mega wo lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Na tu kwôlê a ené ena kelêġge hen,

nôbi Kelma Emen, gawrê kê m a sa cibé gubarji tumôn a aġ a ayê keben ené na Emen.»

¹² Iyôn ba, na i i kôba, a deré tô kwôlê wori nan kibri tumô Emen a.

Li bi yênem kurij né

¹³ Mega wo hen iyôn na, na jerêġge kwôlê sa megêrna ré men, gengêġge bi ken li ani kani ka a lê aġ bay a lê têrij hen né a men.

¹⁴ Nôbi wo ena kwo Kelma Jêsu hen na, en hôn dô san a wo anġan emê kani ka *kagem ré nan, a hena kwônî ré erem mega wo emê wo pônî ré kagem ba, are bay ka hen kagem na tiri a men.

¹⁵ Hena jeré mêne bô megam wô kibi emê wo ju ôm hen na, yi mega wo jeré

geyri ré iyôn̄. Mêne yênem wo *Krist ma wô sari men hen wô sa angam kaj emê hen mera ré.

¹⁶ Jôbi ba, ju bô mega wo ré dô tum a nij̄ba, hena gawrê réé berê mega ré na ka habij̄ na, ju li ré.

¹⁷ Emê iyére to Emen yi na wô sa angap emê ré men, wô sa angap yê ré a men, nij̄ba, yi na wô lê angap derôre men, erê jalê perêrna men, lê yi derê a men, bay a na anga Tunu top̄ hendi bô bôre bi nana li.

¹⁸ Hena kwôni ré li jé bij̄n Krist hen iyôn̄ na, dôrij̄ Emen men, dôrij̄ gawrê a men.

¹⁹ Iyôn̄ ba, na li na anga a lê aj̄ bô jalê a yij̄ perêrna hen men, ka a lê naj̄ gawrê aj̄ bi ayê bôô woji ré ôrij̄ tumô hen a men.

²⁰ Iyôn̄ ba, yênen, mêne jé wo Emen wô kibi anga ju ôm hen né. Angap emê kani ka kagem ba, naj̄ haji, nij̄ba, hena megam réé kurij̄ wô kibi emê wom bi wo hen na, ju li na têrij̄.

²¹ Anga dôri na, na wo jeré ôm tanare ré men, jeré yi care ré men, jeré li ani kani ka a lê aj̄ yênem a kurij̄ bô têrij̄ a hen né a men.

²² Hena jeré erem wo are kêmba, jeré emê senge, réba ka pôni ré yi emê ré kôba, bi ermé wom sa are bay ka hen na, bi kenbay naj̄ Emen a henê mera. Ôbi a, kwôni wo ré da lê are aja bôri ré dôyrêri ré na, yiri a

dôri.

²³ Hena kwôni ré ôm are aja ré meremné na, kwôlê biri wôsa ôbi li na naj̄ geré wo ayê bôô ré. Anga yôn̄ yôn̄ ka nana li naj̄ geré wo ayê bôô ré hen na, na têrij̄.

15

Li anga dôrij̄ megêm

¹ Ôbi a, nabay ka néerna ré ya tô ayê bôô a hen na, naa lêngge naj̄ ka iya hen sa anga néji hen dîba, naa lêngge anga derêna lê hen mera ré.

² Bi i i kôba, li anga dôrij̄ megêri wô derê woji aj̄ bi ayê bôô woji ré ôrij̄ tumô tumô.

³ Wôsa *Krist na woge lê anga ré dôri dôbi ré nij̄ba, na mega wo na lij̄ bô magtubu to Emen a kôl iyôn̄ ba: «Hare to bay tuurem hen na, ban na nôbi san a.»

⁴ Kwôlo kêmba wo lij̄ bô magtubu to Emen a hen na, lij̄ hen iyôn̄ bi ré geléna kwôlê wop̄ tiri. Kwôlo Emen bi wo hen na, béna ulê bôô men, dôbêna ibiyare bôrna men, aj̄ bi nana dîj̄ bôrna sara men.

⁵ Bi Emen wo na hanê ulê bôô men, hanê dôbê ibiyare bô bij̄né a men hen na, bi li bi ken bij̄ pôn perêrnge a men, ken lij̄ mega wo Jêsu Krist na lij̄ hen iyôn̄ men.

⁶ Aj̄ bi kenbay kêmba ken bij̄ tôornge pôn heramij̄ Emen wo na Iba Kelma wona Jêsu Krist hen.

Béré Kwôlo Dôri wo uwôlij biñ ðijé ka na Jubjé ré hen

⁷ Iyôn ba, bi i i kôba, bi bu yêni yiri a mega wo Jésu Krist na ðeréna yiri a hen iyôn men, lênge hen iyôn añ bi ðijé ré heramij Emen.

⁸ Na tu kwôlê a ené kelênge hen, Jésu Krist sa yi mana wo Jubjé bi ðiré lij aña Emen na genge ðiré lê hen añ gelji wo tôô to Emen na ré ay biñ môñêrji hen na, ôbi ré ðebe sa têri a baa ya.

⁹ Men, ôbi sa biñ ka na Jubjé ré hen kôba, ré heram Emen wô kibi lê derê wori. Mega wo na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«Na tôri bi wo hen aña ené heramem peré ðijé men,
na ayê kem nañ kurôn a men hen.»

¹⁰ Magtubu hende to hen hô kôl iyôn ba:

«Kenbay kap Jubjé ré hen na,
lênge yi derê nañ ðijé ka Emen.»

¹¹ Magtubu hende to hen kôl kirij ka pôni a kôl iyôn ba:

«Kenbay kêm kap Jubjé ré hen ayênge kibi Kelma men,
bi ðijé kêm ay kibri a men.»

¹² *Ôbi kibi Emen *Esay kôba na kôl iyôn ba:

«Kunja Jésé ré sa añ a yé kelma wo ðijé ka na Jubjé ré hen

añ bay ré sa ðé bôrji sari a.»

¹³ Emen wo na hanê bôrñge wo ken ði sari a hen na, bi bi

yernge derênge kwôy kwôy men, bi bênge bô jalê a men, nañ geré wo ayê bôô wonje. Na hen iyôn a, bôrñge wo kené ði sari a bi wo hen ré ôrij tumô tumô nañ néé wo Tunu toñ hendi bô bôrê.

Pol kôl kwôli jé wori

¹⁴ Yênen, en hôn dô san a wo kené na ðijé ka lê deré ré wôn bôrñge men, henê are ré wôn bôrñge dô men, kené nêem gelij yernge are a men.

¹⁵ Niñba, kwôlo gay gay wo en kôl bô magtubu tijé a hen na, en kôl dad a ta añ bi ené jebij tô bôrñge sa aña pôni a. En kôl hen iyôn wô kibi aña dôri ka Emen li ben hen,

¹⁶ ôbi ðén bi ené yi mana wo Jésu Krist perê ðijé ka na Jubjé ré hen men, en ay yen yôd biñ Emen wô uwôlij béré Kwôlo Dôri wori a men. En uwôl béré bi wo hen biñ ðijé kap Jubjé ré hen, bi bay ré yij mega añañ bê kwôbe ka dôrij Emen ka Tunu toñ hendi bô bôrê bi yi gay biri hen iyôn.

¹⁷ Mega wo en biñ nañ Jésu Krist hen iyôn na, yen yén sa jé wo Emen wo li hen.

¹⁸ Hena kwôlê wôni wo ené kelê ré ya ba, na kelê na kwôli aña Jésu Krist li nañ geré wupê hen. Ôbi ben bi ené erañ nañ ðijé ka na Jubjé ré hen tumô Emen a añ bi bay ré biri kwôlê. Ôbi li nañ geré kwôlo en kôl hen

men, naŋ aŋga en li hen a men.

¹⁹ Ôbi ben néé en liŋ giŋê wo gay gay men, Tini Emen kôba, gel néé wore a men. Ôbi a, ené uwôliŋ béré Kwôlo Dôri wo gengiŋ sa Jêsu Krist naŋ kiriŋ kiriŋ biŋ biŋé ayiŋ tôri Jérusalêm a kwôy Iliri a hen.

²⁰ Béré Kwôlo Dôri bi wo hen na, na en uwôl na kiriŋ ka kwôni dô kwôli Krist tumô ya ré tô hen. Na en gey ulê na kiriŋ bay ka iyôŋgi a hen, wô wo ma ené erê delmi jé wo kwôni wo ðaŋgi.

²¹ En li hen iyôŋ bi ré biŋ naŋ kwôlo magtubu to Emen a na kôl kôl iyôŋ ba:

«Biŋé ka kwôni na dôriŋi kwôlo gengiŋ sari ré tô hen kôba,
a giili men, ka kwôli na kuriŋ marji a ré kwôy hen kôba,
a henê tô Kwôlo Dôri bi wo hen men.»

Pol kôl kwôli erê kergare tori to ða sa erê Rôm a hen

²² Yênen, ôbi a, têê kwône ené uwôŋ geré ôriŋ geléŋge ré hen.

²³ Haw hen jé wo na ðuren sa iyére hende to hen aŋ na jôren erê hen na, en li kô niŋ. Li elê kwône wo en genge ené erê geléŋge.

²⁴ Aŋ kiriŋa na sa erê Êspan a na, na sé si sarŋge aŋ na wulê sem naŋ ken dema bôn ré kuriŋ tôŋ tô. Men, en gey bi kené li naŋ en sa erê kergare tiŋê to Êspan a hende to hen a men.

²⁵ Niŋba, kwo haw hen ba, na erê Jérusalêm a naŋ jé wo biŋé ka Emen ka yaŋ pa dem.

²⁶ Wôsa bay ayê bôô ka Maséduwan naŋ ka Akay genge ciré wôgê are liŋ biŋé ka Emen ka pôni ka Jérusalêm kaŋ bay nimré hen.

²⁷ Bay a hena naŋ bôrji a ré genge ðiba, na kwôni a kôlji ré. Aŋ ðôd kôba, bay ré lê hen iyôŋ. Mega wo Jubné kaŋ bay ayê bôô na li naŋ ka na Jubné ré hen naŋ aŋga gengiŋ sa Tunu hen iyôŋ na, dé wo ka na Jubné ré hen kôba, bi biji ari upérji men.

²⁸ Kiriŋa en ôriŋ naŋ aŋgaŋ wôgê bay ka hen biji niŋ na, na erê geléŋge pa dema ené erê kergare tiŋê to Êspan hen tô.

²⁹ Kiriŋa na sa erê geléŋge na, Krist a terê kibri damaŋ sarŋge a naŋ geré wuŋê.

³⁰ Yênen, sa kibi Kelma wona Jêsu Krist men, sa kibi Tunu to li aŋ nana periŋ yerna hen a men na, en uwôlêŋge bi kené jôgen uwôlê Emen men, kené uwôli yiŋ kum né wô san a men.

³¹ Aŋ bi biŋé ka Judé ka bi bôrji sa Jêsu Krist a ré hen, ré gelen gusiŋ né men, bi aŋga ené ôriŋ biŋ biŋé ka Emen ka Jérusalêm a hen ré dôriŋi a men.

³² Iyôŋ ba, hena Emen né uwôlen sara men ba, na biŋ upéŋge naŋ yi derê aŋ na erê derê bul dé iyôŋ iyére

tonge a.

³³ Emen wo na hanê bô jalê wo bîjé hen, bi ba na ken kêm. Amên, bi yi gelij hen iyôn.

16

Dôsé to Pol lij bîjé ka pôni ka peré hen

¹ Na derênge kwôli yêrena Pébé toj hendi jé to bô églis to Sênkré a hen derê ken toy.

² Kirijna hende a bîj iyére tonge a ba, ken bure yernge a dô na hini Kelma wona mega bay ayê bôô ré lê hen iyôn. Anğa kêm ka na ba, ken li na tu sara wôsa hende na iyore to li na bîjé kwône men, nôbi kôba, hende li na en a men.

³ En lij si Prisil na kurôre Akilas dosé, bay na megên ka bay jé ka Jêsu Krist.

⁴ Kirijna bîjé na gelen gusij tu temare a hen na, bay a na sa gôlij na en men, bay kôl iyôn ba, ré na temare kôba, ciré lê na en a men. Ôbi a, ené lij dosé damañ wô anğa bay li hen a na nôbi a lij dosé hende to hen penen né, nijba, églisnê kêm ka bay ayê bôô ka Jubnê ré hen kôba, lij dosé men.

⁵ En lij églis to dañ iyére toji a a tebe Emen hen dosé men, en lij Epaynêt wô melannen hen dosé men. Ôbi a na ôbi ayê bôô wo tumô bô emê wo Asi a.

⁶ En lij Mari to merên wô sarñge hen dosé.

⁷ En lij si Andronikus na Juniyas ka na balên hen dosé men. Na megên ka bay na perêni pôn men, bay na bay jé ka Jêsu Krist ka bîjé hônji dô hen men, bay na bîjé ka na bi bôrji sa Jêsu Krist a tumôn a men.

⁸ En lij Ampliyatus wô melannen tô Kelma wona hen dosé.

⁹ En lij Urbên megarni wô ôbi jé wo Jêsu Krist hen dosé men, en lij melannen Stakis kôba, dosé a men.

¹⁰ En lij Apêlêlê wo bay na sééli a na debu sa têri a tô bê bôô wori sa *Krist hen kôba, dosé men, bîjé ka iyé Aristobul a kôba, en lij dosé men.

¹¹ En lij Hérodijôn wo na gôbren Jub hen dosé men, bîjé ka iyé Narsis a ka na ka Kelma wona hen kôba, en lij dosé men.

¹² En lij si Tripên na Tripas ka li jé damañ bîj Kelma wona hen kôba, dosé men, en lij yêrena Pêrsid to li jé damañ bîj Kelma hen kôba, dosé men.

¹³ En lij Rupus gawra wo Emen wo kwari na tô jé wo Kelma hen dosé men, yori to yi mega yon iyôn hen kôba, en lere dosé a men.

¹⁴ En lij Asinkrit men, Plégon men, Hêrmês men, Patrobas men, Hêrmas men, bay ayê bôô kêm ka na ci hen dosé a men.

¹⁵ En lij Pilolôg men, Juli men, si Néré na yêri men, en lij Olympus na tô bîjé ka Emen kêm ka na ci hen dosé men.

¹⁶ Lînge dosé pôn pôn kêm nap yi derê men, églisnê ka Jésus Krist kêm ka na kôba, lêngge dosé a men.

Gerjê yêgê maa

¹⁷ Yênen, en kelênge ca bi ken bô ðijné kap bay kapê Kwôlo Dôri wo na ken bi bôrjge sara tumô nij hen dô. Na hen iyônj apa bay ré li aj karijare yi perê ðijné hen men, bay li aj ka pôni herijj a men hen. Iyônj ba, ken dô yernge yirji a aj.

¹⁸ Gawrê bay hen iyôngji hen na, liji na jé wo Kelma wona Krist ré, nijba, bay li jé na wô bôrji mera men, bay lam ðijné ka kwôlê woji wôni nap hen nap kibriji wo dôri hen men, nap kwôlê wojj layê kirijj hen a men.

¹⁹ Kwongge kenbay ba, ðijné kêm hôn wo kené bijj Kelma wona kwôlê nij. Ôbi a, yen ré dôren gapj wô sarnge hen, nijba, en gey bi kené melên aj bi kené lijj anja dôri dîba, kené bijj nap anja habijj né.

²⁰ Emen wo na hanê bô jalê hen a sa mênê néé wo Sidan, aj baa da wo ka sa gôlijj sari nij.

Bi bô derê wo Kelma wona Jésus Krist baa nap ken.

²¹ Timoté wo li jé nap en hen lêngge dosé men, si Lusiyus nap Jasôn nap Sospatêr ka na balên hen kôba, lêngge dosé men.

²² Magtubu hende to Pol béngge hen na, na nôbi Têrtiyus a lê hen. Ajj nôbi

bi kôba, en lêngge dosé nap hini Kelma men.

²³ Gayus wo en mô iyére tori a hen lêngge dosé. Bay ayê bôô kêm era sa tebe Emen na iyére tori a. Erast, ôbi gemé lari wo sa iyére hen, bay nap yênena Kwartus kôba, lêngge dosé men.

²⁴ [Bi bô derê wo Kelma wona Jésus Krist baa nap ken kêm. Amên, bi yi gilijj hen iyônj.]

Pol ay kibi Emen

²⁵ Ayênange kibi Emen wôsa ôbi nêmen wo a béngge néé bi kené dîbijj iyére tô ayê bôô wongge a. Na mega bi wo en kôlirijj ðijné gapj kirijj en uwôlijj béré Kwôlo Dôri wo gengijj sa Jésus Krist hen. Men, na nap geré Kwôlo Dôri bi wo hen apa Emen na ré yêgijj sa anja yi kini uwôbêrji a ca yenj hen men.

²⁶ Nijba, haw hen, ôbi yêge sari nij nap kwôlo bay kibi Emen na kôl gengijj sari hen. Ôbi a, kwôlê bi wo hen ré ôm nap kirijj kirijj perê ðijné mega wo Emen na ayijj tôô bi ðijné ré bi bôrji sari a men, ré biri kwôlê a men hen iyônj.

²⁷ Ayênange kibi Emen wo na ôbi tu melênê pôn nênj hari hen. Wô kibi Jésus Krist ná, bi ayê kibi yi wô sari nap elê elê. Amên, bi yi gelijj hen iyônj.

Magtubu to tumô to Pol li bij Kworêntijênê Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Kirija Pol ôrij kergare tori toj ulê béré to téé wôo hen na, ôbi li geserê môj kibi marge sa iyé grêkênê to bay uwôgere Kworênt hen. Eglis to ôbi dî tôre ya hen na, na bijé ka ca, ba na hôn Emen né hen a kwônê ya. Bay na gawré ka ari unérji gañ né.

Kworênt na sa iyére to ari unére damañ, wôsa hende yi na kibi cér a, añ bato erañ nañ añañ gara mê mê ya men, jeñga yé dô tô bijé men, ari lê ka gel tô yê wo gawré kwône ya men, bay henê are nañ lê emen kwône a men. Nijba, yij yijare toj iyôn a tôn hen kôba, ô nañ tôre men. Añ kamañ ka ay bôrji haw hen na, are gay gay na ka dôyrêji, añ na ôbi a, Pol ré anje gañ wô sarji hen.

Kirija Pol dji añ, añ ô ta nij menba, cêgê menba, ôbi toy kwôlo gay gay wo bay kôli gengij sa bay ayê bôo bay ka hen. Añ na kwôlo sun kirij gañ. Na ôbi a lê Pol aña, ôbi ré lij magtubu têe pôrbu biji hen. To wôo hen ba, yi bô Magtubu Tôo toj Bijare to Kôrbi a ya. Tô to baa hen na, kwôle kôlij bô 1 Kworêntijê 5: 9-13 men,

bô 2 Kworêntijê 2: 3, 7: 8 men. Magtubu to wôo to bô Magtubu Tôo toj Bijare to Kôrbi a hen na, Pol li na kirija ôbi ôrij kergare tori toj ulê béré to têe subu hen. To pôn hen ba, ôbi li na kirija ôbi na ná Epês a men (1 Kworêntijê 16: 8) to têe wôo ba, na ka pônî kôl ré na Epês a sôn men, ka pônî kôl ré na Maséduwan a men.

Sapitre 1: 1-9 bô magtubu to tumô to Pol li bij Kworêntijênê hen na, kôl na kwôli dosé to ôbi lij men, uwôlê wo ôbi uwôl Emen lijni dosé hen a men. Sapitre 1: 10-4: 21 hen na, Pol kôlij Kworêntijênê ré dî tô karijare toji baa. Sapitre 5 hen na, Pol kôlji bi bay ré dage bay yijare toj iyôn a tôn hen perêrji a añ. Sapitre 6: 1-11 hen na, ôbi kôlji bi bay ré kañgij yirji tumô bay emê sa iyére a ré. Sapitre 6: 12-20 hen na, kôl na kwôli anja Kworêntijênê ré ay yirji lij têrij né. Cêgê dema ôbi ré uwôlji kwôlê sa kwôlo gay gay wo bay na engereri hen tô. Sapitre 7 na, kôl na kwôli enge yi. Sapitre 8: 1 - 11: 1 hen na, kôl na kwôli emê tanare to bay tibij kamrê hen men, kwôli anja bay ré li gengij sa dayré kamrê nañ Emen hen. Sapitre 11: 2-34 hen na, kôl na kwôli bay ayê bôo nañ emê wo Kelma. Sapitre 12-14 hen na, kôl na kwôli gwosoy jé lê wo Tunu toj hendi bô bôré a bé. Sapitre 15 hen na, kôl na kwôli jé

sé kampê wo bijné ka ma. Sapitre 16 hen na, ôbi duu kibi magtubu tori hende to hen nap kwôlo gay gay wo yi ya. Perê kwôlê bi wo hen na, na kwo gengijn wôgê are men, anga Pol genge dîré lê men, kwôli dosé to ôbi liji a men.

Gengijn sa kwôlê bi wo kêmen hen na, *ôbi jé Pol iyêlji na nap tôri to dami. Ôbi gelji mega wo bê bôpôn sa *Krist a a ré lê an kwôlê bi wo hen ré nanijn. Men, peré yi ré na anga dami gôlijn tô anga baa hen kêmen men (Sapitre 13).

Dosé to ôbi liji

¹ Nôbi Pol, wo Emen uwôgen bi ené yi *ôbi jé wo Krist Jêsu nap bô geyé wori hen. Nibay nap yênena Sôstên

² a lê magtubu hende to hen bijn églis to Emen to sa iyé Kworênt a ka ôbi dîji gay sa kibi bijnare toji nap Krist Jêsu, an ré yiji bay bô bôré nap bijné kêmen ka mô nap kirijn kirijn, an uwôge hini Kelma woji Jêsu Krist wo na kwoni men hen.

³ Bi bô derê nap bô jalé wo Ibarna Emen nap kwo Kelma Jêsu Krist baa nap ken.

Terê kibi wo tô Krist a

⁴ En lijn Emen wupé dosé kwôy kwôy wô sarŋge. Ôbi li dô nap ken sa kibi bijnare to ken bijn nap Jêsu Krist hen.

⁵ Sa kibi bijnare to ken bijn nap Krist Jêsu hen ana Emen

né bérŋge ari uné kêmen hen. Ari uné bay ka hen ka pônî a na: henê kwôlê men, henê anga gay gay hen a men.

⁶ Derê tô kwôlo gengijn sa Krist dôbe hanêri perêrŋge a.

⁷ An kirija na ken mô kerem gem wulê wo Kelma wona Jêsu Krist wo na nini gelêrŋge hen réé herap hen na, tijay ani kani ka gengijn sa Tunu lêrŋge ré.

⁸ Men, ôbi a gerêrŋge tô ayê bôpôn wôrŋge a kwôy an bi kené yijn bijné ka kwônî uwôl kwôlê sarji a ré, sa to Kelma Jêsu Krist a herap wô jôrijn kwôlê sa bijné hen.

⁹ Emen na ôbi bôpôn, an na ôbi a uwôgêrŋge bi kené bijn nap Kemari Jêsu Krist Kelma wona hen.

Karijare to yi bô églis a

¹⁰ Yênen, en uwôlêrŋge nap hini Kelma wona Jêsu Krist bi kwôlê wôrŋge ré bijn men, bi karijare ré nap perêrŋge a a men, nijba, bi kené bijn pôn yôd nap ermé wôrŋge men, nap anga ken genge hen a men.

¹¹ Wôsa yênen, en toy kwôlê wôrŋge kibi bijné ka iyé Klowé mega wo karijare ré yi perêrŋge a.

¹² Kwôlo en kôl hen na, en toy mega wo i i kôba, ré kôl dîré na kwo Pol dî men, dîré na kwo Apolôs dî men, dîré na kwo Piyêr dî men, dîré na kwo Krist dî a men.

¹³ Hen ba, ken erem mega wo Krist ré karij kwône hen iyôn ba? Na Pol a ma wô sarŋge sa gurô tagelê hen

ba? Batêm to bay na lêngge hen ba, na nañ hini Pol ba?

¹⁴ En lijn Emen dosé wôsa kwôni wo en liri batêm perênge a hen ba, nañ. Na si Krispus nañ Gayus mera a na ené liji batêm,

¹⁵ añ bi kwôni ré kôl ré na nañ hini Pol a bay ré lêngge batêm né.

¹⁶ Di jan, en gôrbijn, bijné ka bô iyé Êstépanus kôba, na en liji batêm men, nijba, tô ka baa hen na, en hôn wo ené lijn kwôni wo ðanji batêm né.

¹⁷ Wôsa Krist na joon wô lijn bijné batêm né, nijba, na wô ulê béré Kwôlo Dôri wori nañ gwosoy kwôlê wo gawra ré, añ bi ré li añ temare to Krist to sa gurô tagelê hen ré yi anga beray mera ré.

Jésu Krist na néé men, tu melênê men wo Emen

¹⁸ Béré wo gengijn sa temare to Krist to sa gurô tagelê hen na, yi na anga gali tu bijné ka ca mênê hen, nijba, nabay ka Emen ða gôlijn nañ na hen na, temare to Krist na néé wo Emen.

¹⁹ Wôsa lijn bô magtubu to Emen a nij kôl iyôn ba:

«Na mênê tu melênê wo bay tu melênê men, na mênê henê anga bay henê are a men.»

²⁰ Iyôn ba, na kwôli mi a nana kelê gengijn sa bay henê are men, bay lêre magtubu men, bay narijare kwôlê a men ka sa terare a na nij ba? Emen gel mega

wo tu melênê wo sa terare a na, ré na kubrare.

²¹ Emen nañ melênê wori na gey bi bijné ka sa terare a ré hônij nañ melênê woji ré, nijba, ôbi gey gôlijn nañ bijné ka bi bôrji sa kwôli wo nini uwôl béreri añ bay bô mega kwôlo gali hen.

²² Wôsa Jubnê gey na angañ gijné nijba, Grêknê ba, gey kwoji na tu melênê.

²³ Nijba, nibay nini uwôl na béré kwôlo gengijn sa Krist, kwo Emen dôri hen wo ma sa gurô tagelê hen. Béré kwôlê bi wo hen na, yi na mega kwôle wojn tiiré kirijn tu Jubnê men, na kwon galê tu Grêknê a men.

²⁴ Nijba, bijné ka Emen uwôgeji ka na Jubnê men, Grêknê a men hen na, na Krist a na néé wo Emen men, tu melênê wori a men.

²⁵ Wôsa anga bijné bô mega kubrare to Emen hen na, na angañ tu melênê ka gôlijn sa tu melênê wo gawré men, anga bijné bô mega iya wo Emen hen kôba, na néé wo gôlijn sa kwo gawré a men.

²⁶ Yênên, kenbay ka Emen na uwôgênge hen na, na kena si i ba? Wôsa nañ ermé wo gawré na, perênge a hen na, bay tu melênê na kwône ré men, bay néé kôba, na kwône ré men, bijné ka damné kôba, na kwône ré a men.

²⁷ Nijba, Emen pô anga bijné bô mega anga gali hen, uwôlijn tayre sa bay tu melênê a men, ka bay

bôrji mega ré iya hen uwôlij
tayre sa bay néé a men.

²⁸ Ôbi ay anğa dê ka sa
terare a nà, ka bay bô mega
ani ré, réba ka bay kañ a
men hen, bi ðiré mênij ka
bay bô môñ ré na ka dôri ði
hen.

²⁹ Añ bi tumô Emen ba,
kwôni ré ðij dengôri ré.

³⁰ Nijba, Emen dayênge
nañ Krist Jésu kwo Emen
ðiri mega tu melênê wona
iyôn hen. Na sa kibri aña
nana yij ðijé kañ derôre
men, ka yi nañ jengêrji men,
ka mô sarji senge a men hen.

³¹ Iyôn ba, lij bô mag-
tubu to Emen a kôl iyôn ba:
«Kwôni wo gey dê dengôri
ba, bi di wô sa kibi anğa
Kelma li hen ði.»

2

*Ulê béré kwôli Krist wo na
ma sa gurô tagelê hen*

¹ Yênen, kirija nôbi na en
bij iyére tonje a na, na en
uwôl béré kwôlo Emen wo yi
nañ kini uwôbêri a hen, na
nañ gwoy kwôlê wôni ré
men, na nañ tu melênê wôni
ré a men.

² Wôsa tumô dema ené
ôrij perênge a tô na, na
en genge ené erê kelênge
kwôli ani kani ka ðangi a
ré, nijba, ené kelênge na
kwôli Jésu Krist men, kwôli
temayri to sa gurô tagelê hen
a men mera.

³ Kirija na en ôrij iyére
tonje a hen na, en iya men,
kemnare lèn añ en wuré a
men.

⁴ Na en iyêl men, gelênge
men nañ kwôlê woñ tu
melênê wo gawrê woñ biyé
kirij hen né, nijba, anğa
Tini Emen li hen na, gel na
wo kwôlo na ené kôl men,
gelé wo na ené gelênge men
hen na, ré na nañ néé wore.

⁵ Añ bi kené bij bônge sa
*Krist a nañ tu melênê wo
gawrê ré, nijba, wô sa kibi
néé wo Emen.

Tu melênê wo Emen ði

⁶ Nijba, nibay nini gilij
bay ayê bôô ka gese hen, tu
melênê nijba, na tu melênê
mega kwo sa terare a nà ré
men, kwo kilmé ka sa terare
a nà ka ca, mênê hen né a
men.

⁷ Nijba, nini gelênge tu
melênê wo Emen wo nà ná
anğa na yi kini uwôbêrji a
tu gawrê men, na tu melênê
wo Emen na genge wô hini
emê wona ca tumô dema tô
terare na ré ðij tô men.

⁸ Tu melênê bi wo hen
na, kelma wôni wo sa terare
a nà, wo na hôn ba, nañ
wôsa hena bay na ré hôn ba,
bay henañ ré béré Kelma ôbi
hini emê hen ré.

⁹ Nijba, lij bô magtubu to
Emen a kôl iyôn ba:

«Anğa tu kwôni na gel ré
kwôy men,
maa kwôni na toy ré kwôy
men,
ka bô kwôni na erem sara ré
kwôy a men hen na,
na are bay ka hen aña Emen
né ðu sa têrji wô bij
ðijé ka piiri hen.»

¹⁰ Na hen iyôn a, ôbi ré bi
Tini jô turna sa anğa na yi

kini uwôbêrji a hen, wôsa Tini hende to hen a kebê ðogé are kê mên, ðogé ermé wo Emen kê mên.

¹¹ Wôsa gawra hôn anja yi bô megari gawra ré, nijba, ôbi bi a henê ermé wo yi bôri a, mega wo hen iyôn nij na, kwôni hôn anja gengij sa Emen né, nijba, Tini a henê ði.

¹² Na nana uwôn na tunu to sa terare a nà ré, nijba, na Tunu to Emen a jorj aj bi nana hônij anjan baliyare kê mên ka ôbi béna hen.

¹³ Men nana kôl kwôli are bay ka a kê mên hen naj kwôlê wo gawré gel naj tu melênê woji hen né, nijba, nini gelij bijé are naj kwôlê wo Tunu bēni kibrini a hen. Na ôbi á, niné dô tô anjan Tunu ka bijé ka Tunu mô bôrji a uwôn hen.

¹⁴ Nijba, gawra wo ôrij naj Tunu ré ba, a upé anja Tini Emen bi hen né mên, ôbi hônji ré a mên, wôsa are bay ka hen yi mega anja gali iyôn tiri a, wôsa na Tini Emen a bé tu gawra jôrij sa derê are a.

¹⁵ Kwôni wo Tunu mô bôri a na, ôbi hôn derê tu are kê mên aj ôbi ba, kwôni a nēmê jerê kwôlê sari a ré.

¹⁶ Wôsa lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«I a hênê ermé wo Emen ba? I a gili kwôlê ba?»

Nijba, nabay nana ôrij naj ermé wo Krist.

3

Manê ka Emen

¹ Yê nê n, nôbi, ré ené iyêlênge mega bijé ka Tunu to Emen mô bôrji iyôn, nijba, en iyêlênge mega wo kené na ka sa terare a nà iyôn mên, mega wo kené na kamrê tô *Krist a iyôn a mên.

² Na en bēnge na kuba a na kené yi ðiba, na kwô ré, wôsa ken nēm emê kwô ré tô. Aj haw hen kôba, ken nēm né a sôn.

³ Wôsa ken yi mega bijé ka sa terare a nà baa ya, wôsa kirija terbére naj karijare yi perêrjge a hen iyôn na, gel na wo kené na bijé ka sa terare a nà mên, jé lêrengge ré ô naj ermé wo gawré a mên.

⁴ Wôsa kirija kwôni kôl «Nôbi ena kwo Pol» mên, kwo pônî kôl ðiré na kwo Apolôs mên hen iyôn ba, jé lêrengge yi na mega kwo gawré ka sa terare a nà iyôn né ba?

⁵ I a na Apolôs mên, Pol mên ba? Nija manê ka Emen ka na gelênge geré ayê bôô, i ba naj jé wo Kelma biri biri.

⁶ Nôbi en ci, Apolôs wusu kam sara, nijba, na Emen a lê a ré si mên, ðubu a mên hen.

⁷ Iyôn nij na, ôbi cé na ani ré mên, ôbi wusé kam na ani ré a mên, nijba, Emen wo bi si mên, ðebe mên hen a na are.

⁸ Kwo ci mên, kwo wusu kam mên na, na gawré ka pôn aj i i ba a upé anjan tēbê sa kôbri wo gengij sa

jé lêri jé lêri.

⁹ Wôsa nibay nini li jé pôn nañ Emen men, kenbay ken yi mega bô yagê wori iyôn men. Men, ken yi môñ iyére tori to ôbi dî hen iyôn a men.

¹⁰ Nañ bô derê wo Emen ben mega ôbi tu melênê woñ ôbi dé iyére hen na, nôbi en dî tô iyére añ kwôni wo ðanji a dé sara, nijba, i i ba, bi cubu tiri dô tô iyére tori hende to ôbi dî hen.

¹¹ Kwôlo gengij sa dé tô iyére na, kwôni a nêmê dé tô iyére to ðanji kwa ré nij, tô iyére hende to hen na, na Jêsu Krist.

¹² Kirij ka pôni a ðijé dî iyére nañ lôr men, lari men, keram wo dôri a men, men ka pôni dî nañ gurô men, telare men, moo a men.

¹³ I i ba, jé lêri a sa yé tu wolé Wulê woñ jerê kwôlê a. Añ Wulê bi wo hen na, tare a sa gelé derêrji nañ habrêrji.

¹⁴ Hena kwôni ré dî iyére ba, na sa tôre to na ðij hen nij añ gôlij tare hen nij na, ôbi a upé sa kôbri.

¹⁵ Hena tare ré uwoy jé lê kwôni bi wo hen na, ôbi a upé sa kôbri ré, nijba, ôbi ba, a gelê nijba, yi mega kwo bay ré derari bô tare a iyôn.

¹⁶ Ken hôn wo kené na iyé Emen iyôn né ba? Men, ken hôn wo Tini Emen né mô bônge a a men iyôn né ba?

¹⁷ Hena kwôni ré mène iyé Emen na, Emen bi kôba, a mênêri men, wôsa iyé Emen

na, yi nañ jengêre añ kenbay kena iyére hende to hen.

¹⁸ Bi turŋge lamênge ré, hena kwôni ré bô yiri mega ðiré na ôbi tu melênê perêrŋge a nañ melênê wori woñ sa terare hen na, bi yi ôbi galê dema ré yé ôbi tu melênê woñ tiri tô.

¹⁹ Wôsa tu melênê wo sa terare a nà, na kubrare tu Emen a, wôsa lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Emen pô bay tu melênê nañ gwosore toji gañ.»

²⁰ Men, hô lij bô magtubu to Emen a kirij ka pôni a kôl iyôn ba: «Emen hôn ermé wo bay tu melênê bay ka hen kê, añ ôbi hôn wo ermé woji bi wo hen, ré na ani ré a men.»

²¹ Iyôn nij ba, kwôni a dê dençôri wô sa megari gawra ré, wôsa are kê na kanje.

²² Hena ré na, Pol, Apolôs, Piyêr, sa terare, merê tu geñ, temare, anja hawi, ka a era tô hen, are bay ka hen kê na kanje.

²³ Men, kena ka Krist men, Krist kôba, na kwo Emen a men.

4

Ôbi jé wo Krist

¹ Na hen iyôn na, bay réé berêni mega manê ka *Krist kañ bay berê sa kwôlo Emen wo na yi kini uwôbêri a hen.

² Iyôn ba, kwôni wo na ôbi berê sa are na, hal wo tumô wo nini gey yiri a na: bi li jé nañ bô pôn.

3 Hena kené jô kwôlê san a, hena ré na bay jerê kwôlê ka sa terare a nà a jerê san a kôba, dôlen nôbi ré, wôsa nôbi en jô kwôlê sa yen a ré.

4 En li ani kani ka ermé wupê a uwôlen kwôlê san a ré tô. Nijba, na ôbi bi wo hen a ené yij derôre hen né, wôsa na Kelma a jerê kwôlê san a.

5 Iyôñ ba, jerênge kwôlê sa megêrñge a jug tumô ré tô, kwôy sa to Kelma a herañ aña a sa gelé aña na uwôbe kirij ka hendi hen nô men, a sa yêrê ermé wo bô bijé hen nô a men, aña sa hende to hen na, i i ba Emen a biri hini emê wo gengij sari sari.

6 Yênen, na wô sarñge a ené kôl kwôlê bi wo hen gengij san men, sa Apolôs a men hen, aña bi kené hônij tô kwôlê bi wo hen mega nibay iyôñ, dîba kené ðage sa kwo lij bô magtubu to Emen a hen ré. Men, bi kené uwôyrij yernge kené na ka kwo na dî men, ka kwo hen dî men ré.

7 Wôsa i a na dém jeré na kwo dami sa megêm ba? Aña ju uwôn hen na, ju uwôn na senge. A hena jeré uwôn na senge ba, wô mi a jeré dij dençôm mega wo jeré uwôn na senge iyôñ né ba?

8 Haw hen ken uyirê nij men, kena bay upé men, ken yi kilmé a men, nijba, nibay nini yi ré tô. Nijba, tiri ba, en gey bi kené ôm iyére dô aña nibay kôba, niné ôm iyére aña ken men.

9 Wôsa en bô mega wo Emen né dëni nibay bay jé kari bi niné yi gerñé bijé ka bay jô kwôli temare sarji a hen iyôñ. Aña nini yi ari lê wôrê ka sa terare a nà kêm men, tu *manê ka derômarañ a men, tu gawrê a men.

10 Nina bay galê wôsa niné na ka Krist, nijba, kenbay ba, kena bay tu melênê tô bijare tonçe a aña Krist, néerni aña, nijba, kena bay néé, bay denênge, menba, nibay ba, bay kapêni men.

11 Kwôy kemnêñ kôba, kurôñ lérêni men, kam dërêni men, nini tôbrê gerñga are men, bay sérêni men, iyéy yéreni kôba, aña a men.

12 Nini li jé aña kôbrini woni wô abij yerni men, kirijna bijé tirêni ba, nini tô kibrini sarji a a men. Kirijna bay gelêni gusij ba, nini uwôl bôrni sarji a men.

13 Men, kirijna bay pôy kibrini ba, nini iyêlji kwôlo dôri. Aña nini yi mega gubij wo bijé iyôñ men, mega aña habij dë kirij iyôñ a men kwôy kemnêñ.

14 Kwôlê bi wo en kelênge kêm hen na, na wo tayre ré dênge ré, nijba, en halênge na mega wo kené na kamnen ka en pirji iyôñ.

15 Hena kené ôrij aña bay sarñge dubu môj tô Krist a kôba, dôd ba, ibareñge na pôn nêñ hari. Wôsa kirijna na en ulênge béré Kwôlo Dôri hen na, en yi mega ibareñge iyôñ tô merê tu gen

tonje a nap Jêsu Krist.

¹⁶ Ôbi a, ené kelênge bi kené yi mega nôbi iyôn men hen.

¹⁷ Na ôbi wo hen na, ené jêp nap Timoté wo yi mega keman wo en piri men, ôbi bô pôn sa anja Kelma men, ôbi a jebé tô bônge sa anja dô tumôn sa geré wupê a nap Krist Jêsu hen. Bay a na anja en gelip bîné nap kirij kirij men, bô églisnê kêm a men.

¹⁸ Ap bîné ka pôni li gep mega ené nêmé bîj upéngge ré iyôn.

¹⁹ Nîba, hena bô Kelma ré gey ba, baa da wo na bîj upéngge hen ya. Ap na sa henê na ba, bay lê gep bay ka hen ôrij nap néé laba, na kwôlé wo dên iyôn mera dî ba?

²⁰ Wôsa kirija Emen na ôbi sa kwôni na, kwôni bi wo hen ôrij nap néé wo lij are dîba, na nap kwôlé wo kelé mera ré.

²¹ Na ba, ken gey na mi ba? Hen ba, ken gey bi ené era upéngge ap ené sa sênge laba, ené era nap peré men, baliyare a men dî ba?

5

Bîné ka bô églis a kap bay yij yîpare toj iyôn a tôj hen

¹ En toy bîné kôl mega wo kwôni wo pôni perêngge a hen ré li angap hapê. Angap hapê bay ka hen na, na wo ôbi yîrij nap tam ibari. Are bay ka ôbi li hen na, bay henê Emen né kôba, a lê hen iyôn né tô.

² Menba, ken uwôyrê yernge na dên iyôn réba ré kené merê nap ja ap kwop ôbi lê are bay ka iyônggi hen na, ré kené dagêri perêngge a ap.

³⁻⁴ Kupê nôbi ba, hena ené kela nap ken kôba, ermé wupê na nap ken. Ap en jô kwôlé sa ôbi lê are bay ka iyônggi hen nij nap hini Kelma wona Jêsu mega wo ené na perêngge a iyôn. Kirija ken dap ap ena perêngge a nap ermé wupê hen na, néé wo Kelma wona Jêsu a yé perêngge a.

⁵ Kwôni bi wo iyônggi hen na, ken dîri kôbi Sidan a bi mène kurônggi yiri ap bi tini ré sa uwôn gelé Wulê wo Kelma a sa jôrij kwôlé sa bîné hen.

⁶ Ken gel, ken di dengônge na dên iyôn, wôsa ken hôn wo «Wubere ré dê iyôn kôba, ré wubu parin wo bay bulôn hen» né ba?

⁷ Bênge wubere to cay to na têrij hen ap, ap bi ken yij gawré ka séli mega parin wo bay bulôn wo wubere nap bô a iyôn hen. Kena ka séli tiri a men, wôsa bay bi kwôbri Kema Kwormo wona lij geserê wo bay uwôgeri *Pak hen. Kema Kwormo bi wo hen, na *Krist, kwo Emen dôri hen.

⁸ Kirija nana li geserê wo bay uwôgeri Pak hen na, na lêngge nap bô habré ré men, nap têrij ré a men, wôsa bô habré na, yi mega mapa wo bay li nap wubere iyôn, nijba, na lêngge nap bô wo

séli men, naɲ tu kwôlê a men, aɲ yi mega mapa wo bay li naɲ wubere ré hen iyôn.

⁹ Bô magtubu to na en li béngge tumô hen na, na en kelêngge kené bijn naɲ bay yij yijare toɲ iyôn a tôn hen né.

¹⁰ Kwôlê wo en kô hen na, en kôl gengij na sa bijné kêm ka sa terare a nà, ka na bay yij yijare toɲ iyôn a tôn hen né men, bay geyé lari hen né men, gemsê hen né men, bay tibé kamrê hen né a men, wôsa hena henaɲ ré ré na iyôn ba, henaɲ kené naɲê sa terare a nà.

¹¹ Nijba, kwôlê wo en kelêngge hen na, na wo kené bijn naɲ kwôni wo kôl dîré na yêneɲge ôbi ayê bôô, nijba, ôbi na ôbi wogé yébé men, ôbi geyé lari men, ôbi tibé kamrê men, ôbi jôm men, ôbi kwoyé men, ôbi gemsare a men na, na aɲaɲ emê kôba, ken ôm naɲ dî ré.

¹²⁻¹³ Jerê kwôlê sa bijné ka na bay ayê bôô ré hen na, na kwôlê wupê nôbi ré. Emen a sa jerê kwôlê sarji a. Nijba, kenbay a sa jerê kwôlê sa ka na kaɲge hen ré ba? Wôsa lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Dagêngge ôbi lê habré perêrɲge a aɲ.»

6

Jerê kwôlê sa megam ôbi ayê bôô a

¹ Hena kwôlê ré yi perêrɲge a ba, wô mi a kené ôrij bijn bay henê Emen né

dema ré jô kwôlê béngge dîba, ligi bay ayê bôô a ré ba?

² Ken hôn mega wo kenbay bay ayê bôô kené sa jerê kwôlê sa bijné ka sa terare a nà iyôn né ba? Iyôn nij ba, wô mi a kené nêmanê kam kwôlo yi perêrɲge a hen né ba?

³ Ken hôn wo nabay nana sa jerê kwôlê sa *manê ka derômaran a iyôn né ba? Iyôn nij ba, jerê kwôlê sa aɲga sa terare a nà dema ré gelêna ba?

⁴ Kirija ken ôrij naɲ kwôlê bi wo iyônggi hen na, wô mi a kené ô panê ligi bijné ka na ani ré bô églis a hen ba?

⁵ En kôl hen iyôn aɲ bi tayre ré dêngge. Perêrɲge a hen na, ôbi tu melênê wôni pôn iyôn kôba, naɲ bi ré jô kwôlê perê yêneri a kwôy ba?

⁶ Na hen iyôn a, i i ba ré ôrij naɲ yêni tumô bay henê Emen a ré dema ré jô kwôlê béngge hen ba?

⁷ Na tayre to dami wo kené ôrij naɲ yerɲge tumô bay jerê kwôlê a. Wô mi a kené kaɲ geyé aɲga naɲ tô gerérji ré ka bay lêngge hen a mera ré ba, men wô mi kené kaɲ bi bay ré gemsêngge a men mera ré ba?

⁸ Tiri wori ba, kenbay ken li aɲga naɲ tô gerérji ré men, yênerɲge kôba, ken gômssiji a men.

⁹ Ken hôn mega wo bay bô habré ré gelé tu *emê

iyére to Emen né iyôn né ba? Bi turnge lamênge né, wôsa bay yîpare toj iyôn a tôn hen men, bay tibé kamrê men, bay wogé yébé megêrji men, bay yîpare nañ megêrji impê men,

¹⁰ bay gemsare men, bay geyé lari men, bay kwoyé men, bay tiiré hare men, bay bégerem a men na, bay a gelé tu emê iyére to Emen ré ded.

¹¹ Tumô ba, ka pôni perêrnge a na li na hen iyôn hende to hen men, nijba, bay pelênge añ ken yi nañ jengêrnge bij Emen nij men, kena ñiné ka kwôlé dôrij sarji a nañ néé wo Kelma Jêsu Krist men, kwo Tini Emen wona a men.

Ayênge yernge ken uwôlij hini emê sa Emen a

¹² Are kê m na kañ lê, nijba, are kê m na ka dôri wô sarngé ré, men, are kê m na kañ lê, nijba, na dé bi ani kani ñurem lemnare ré.

¹³ Anğan emê yi na wô sa bô gawra men, bô gawra yi na wô sa anğan emê bay ka hen a men, nijba, Emen a sa mênêji wôô bem men, yi gawra yi na wô yîpare toj iyôn a tôn hen né, nijba, yi na wô lij jé bij Kelma añ na Kelma bi a abêri.

¹⁴ Emen wo bij Kelma ji si kampê hen na, a béna nabay kôba, na jê sé kampê nañ néé wori hen iyôn men.

¹⁵ Ken hôn mega wo yernge ré na kwa yi *Krist iyôn né ba? Iyôn nij ba,

na ayê kwa yen wo na kwo Krist hen hô dayê nañ kwo hende yî yîpare toj iyôn a tôn hen ba? Na lê iyôn né.

¹⁶ Ken hôn mega wo kwôni wo ré yî nañ hende wônijpare toj iyôn a tôn ba, ré bij pôn nañ tu iyôn ré ba? Wôsa lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Iba nañ iyore ré yé kurôngi yi wo pôn.»

¹⁷ Nijba, kwôni wo ñi yiri bij Kelma na, tini bij pôn nañ ñi men.

¹⁸ Geriŋge yîpare toj iyôn a tôn hen. Têrij kê m to kwôni li na, yi na yiri a nô na, nijba, kwôni wo yî yîpare toj iyôn a tôn hende to hen na, ôbi li têrij na nañ yiri gañ.

¹⁹ Ken hôn mega wo yernge ré yi mega iyéy meré to Tunu toj hendi bô bôre to Emen bure sa mô bôreŋge a hen ré ba? Iyôn ba, kena sa yereŋge ré.

²⁰ Wôsa Emen kelênge nañ gara wo damañ. Iyôn ba, bi i i kôba, ré ay yiri uwôlij hini emê sari a ñi.

7

Kwôlo gengiñ sa engé yi

¹ Haw hen na kelênge kwôlo gay gay wo na ken li magtubu engeren hen. Kwo pôn peré wo gengiñ sa engé yi hen na, dô wo iba ré enge iyore ré.

² Nijba, bi kené yî yîpare toj têrij ré na, bi iba enge iyore to gengiñ sari men,

iyore kôba, enge iba wo gengijn sare men.

³ Bi iba ay yiri bij tamni men, tamni kôba, ré jôrij kurôre yere ré men.

⁴ Wôsa iyore mô na sa yere ré, nijba, kurôre a na ôbi sa yere men, iba kôba, na sa yiri ré, nijba, tamni a na hende sa yiri.

⁵ Jôrijenge yereenge ré, nijba, ka jôrij yereenge na kirija tôoreenge pôn wô yijn né aj bi kené berijn yereenge wô uwôlij Emen kirija a pôni aj ken hô dap hôrij wô wo Sidan ma lamênge wô nê mê gemé yereenge wo naj hen.

⁶ Nijba, en gelênge na gelê dîba, na tôô a ené ay bênge hen né.

⁷ Tiri wori ba, en gey bi gawrê kê m ré mô mamare mega nôbi en môrij hen iyôn, nijba, i i ba, Emen biri angari ka gengijn sari sari.

⁸ Iyôn ba, en kôlij mamê men, yébé ka kwôrjêrji ma hen a men na, hena bay ré mô mamare môj kunjê nôbi iyôn na, na aŋga dôri.

⁹ Nijba, hena bay ré nê m gemé yirji ré, ba, bi bay engijn yirji wôsa engé na dô gôlij wo gemé yirji ré gôlji.

¹⁰ En ay tôô bij ka engijn yirji nij hen (na nôbi a kelê ré, nijba, na Kelma a kelê) bi iyore ré kaj kurôre ré.

¹¹ Hena hende ré karijn naj kurôre ba, bi hende mô sa kôbri dîba, a engé iba wo danj ré, réba bi hende hera

upé kurôre hôrij men, iba kôba, a dagê tamni ré a men.

¹² Kwôlo na kelê hen na, (na nôbi a kelê dîba, na Kelma ré) hena ôbi ayê bôô ré ôrij naj tamni to ay bôre ré, aŋa ré dôre merê naj dî ba, bi ôbi dagere ré.

¹³ Men, hena iyore toj hende ayê bôô aŋa kurôre ré na ôbi ayê bôô ré, aŋa ôbi ré gey merê naj tu ba, bi hende kajni ré men.

¹⁴ Wôsa iba wo ay bôri ré ba, na sa kibi tamni toj hende ayê bôô hende to hen, a ôbi ré yijn kwôni wo Emen men, iyore to ay bôre ré kôba, na sa kibi kurôre woj ôbi ayê bôô bi wo hen, aŋa hende ré yijn to Emen men hen. Hena ré na iyôn né ba, kamniji a yé ka *kagemî, bi wo dôd ba, bay na ka séli tu Emen a hen.

¹⁵ Nijba, hena iba wo hôn Emen né, ré gey kajê tamni toj hende ayê bôô ba, bi ôbi kajne, men, hena iyore to hôn Emen né, aŋa ré gey kajê kurôre woj ôbi ayê bôô hen ba, bi hende kajni men, perê bi wo wôô hen na, ani kani harji ré, wôsa Emen uwôgêna bi nana mô naj bôô jalê.

¹⁶ Mini, iyore toj hende ayê bôô hen, ma henê iyej wo meré gôlij naj kurôre woj ôbi henê Emen né hen ba? Men, jôbi ôbi ayê bôô hen, já henê iyej wo jeré gôlij naj tamnem toj hende henê Emen né hen ba?

Bi jé lêreenge yi mega

Emen gey hen iyôn

17 Tôô to en ay bij bay ayê bôô a na: bi i i kôba, li jé wori naŋ gwosoyri wo Kelma na biri hen. Men, bi ôbi li jé lêri wo ôbi na li kirija Emen na uwôgejni hen men.

18 Hena kwôni na ré wal keŋ nij, kirija Emen na uwôgejni hen na, bi woge wô mênê gerêri ré nij men, hena kwôni wo na ré wal keŋ né, kirija Emen na uwôgejni hen na, bi ôbi wal keŋ ré nij men.

19 Walê keŋ na ani ré men, walê keŋ né kôba, na ani ré a men, nijba, anŋa dôri ba, na bê kwôlê sa tôô to Emen a pôn dô a na anŋan lê ka dôri.

20 Iyôn ba, bi i i kôba, mô kini uwôgê wo Emen na uwôgejni ya hen.

21 Hena na jeré na lema aŋa Emen na ré uwôgem na, bi ju anŋe ré, nijba, hena jeré uwôn tulmô kirij ka a lê aŋ já merê sam seŋge na, ju woge wô merê sam seŋge.

22 Wôsa kwôni wo na lema aŋa Kelma ré uwôgeri ba, na kwôni wo mô sari seŋge wo Kelma a na ôbi sari. Nijba, kwo na kema iyore nij aŋa *Krist ré uwôgeri ba, ôbi na lema wo Krist.

23 Emen a kelêŋge, naŋ anŋa gararji naŋ hen. Iyôn ba, kena kari nij dîba, ken yi limé ka gawrê ré nij.

24 Yênên, i i ba, na naŋ jé lêri jé lêri kirija Emen na uwôgejni hen. Iyôn ba, bi i i kôba, mô naŋ jé wori, jé wori bi wo hen.

Kwôlo gengij sa mamê naŋ yébé ka kwôryêri ma

25 Kwôlo na ken engeren gengij sa mamê hen na, Kelma ben tôô to gengij sarji ré, nijba, kwôlo en kôl hen na, ena gawra seŋge nijba, na wô sa kibi bô derê wo Kelma aŋa ré, yé bê bôô sara hen.

26 Naŋ gusij to haw hen na, ermé wupê a na: dô wo iba ré mô mamare mega ôbi môrij hen iyôn mera.

27 Hena jeré enŋe iyore nij ba, ju dagere ré nij men, hena jeré enŋe ré tô ba, ju dô bul mera men.

28 Nijba, hena iba ré enŋe iyore ba, ôbi li na têrij né men, hena temale ré enŋe iba ba, hende li na têrij né a men, nijba, ðijé kap bay enŋé yi bay ka hen na, bay a gelij gusij sa terare a nà, kupê nôbi ba, en gey derêŋge na bô gusij hende to hen a dî.

29 Yênên, kwôlo na kelêŋge a na: kirij kô nij, iyôn ba, ka enŋij yirji ba, bi mô mega wo ciré enŋij né tô men.

30 Ka mô naŋ cémé tirji a ba, bi mô mega ciré mô naŋ bô emê ré iyôn men, ka sé peré ba, bi mô mega ciré mô naŋ peré ré iyôn men, ka kel are ba, bi mô môŋ ciré ôrij naŋ ani ré iyôn men,

31 ka tôbe yirji bô anŋa sa terare a nà ba, bi bi bôrji sara ré, wôsa sa terare môŋ wo yij haw hen iyôn na, a yé dé dé ré.

32 En gey bi kené erem kwôlê wôni ré, kwôni wo enge iyore ré tô na, erem na sa anja Kelma men, ðiré lê iyeŋ a ðiré dé tu Kelma ba men.

33 Nijba, kwôni wo enge iyore na, ange na kwôli anja sa terare a nà men, ðiré lê iyeŋ a ðiré lê anja ré dôriŋ tamni ba men.

34 Aŋ ermé wori yi kini wôô. Men, iyore to kurôre naŋ men, toŋ temale a men na, bay erem na sa anja Kelma, wôsa bay gey yé kari naŋ jé lêreji men, ermé woji a men. Nijba, to enge iba na, erem nà sa anja sa terare a nà men, erem na ba, teré lê iyeŋ a teré dèŋ tu kurôre ba a men.

35 En kôl hen iyôŋ, na wô deré wonge ðiba, na wô dèŋge ani sarŋge a ré, aŋ bi kené lij anjaŋ derôre men, ka dôri men, kené ayij yernge kêm bij Kelma a men.

36 Na kelêŋge kwôlo gengij sa bay gusô ka genge ciré kariŋ hen. Hena kwoŋ iba ré bô mega ðiré li dô ré naŋ toŋ iyore men, hena doy enge iyore ré diiri aŋ ôbi erem ðiré enge iyore na, iyôŋ ba, bi ôbi enge mega wo bôri gey, ðiba na têriŋ a ôbi ré li hen né.

37 Nijba, kwôni wo bu bôri iyêre aŋ gemij yiri aŋ naŋ bôô geyé wori a ôbi ré genge ðiré enge hendi gusôri ré na, ôbi li dô.

38 Iyôŋ ba, kwôni wo enge hendi gusôri ba, li dô men,

kwo enge ré ba, li dô damaŋ a men.

39 Iyore to kurôre ya na, bi hende mô tumôri a yôd, nijba, hena ôbi ré ma na, hende na sare senge aŋ hena hende ré gey ba, a enge iba wo bôre gey, nijba, bi ôbi na megare ôbi ayê bôô.

40 Hena hende ré mô hen iyôŋ mera ba, réé deré. Na ermé wuŋê nôbi a hen. Nôbi kôba, Tini Emen mô bôn a men.

8

Tanare to bay tibij kamrê

1 Haw hen na kelé na kwôli tanare to bijé tebij kamrê hen. Tiri wori ba, «Nabay kêm nana bay hené are» mega wo ken kôlij hen iyôŋ, aŋ gawra diŋ dengôri, nijba, peré a bij yênem néeri tô ayê bôô tori a ði.

2 Hena kwôni ré erem mega wo ðiré na ôbi hené are na, ôbi hôn na mega wo réé hônij hen iyôŋ ré tô.

3 Nijba, hena kwôni wo pur Emen ba, Emen hôni men.

4 Iyôŋ ba, kwôlo gengij sa anjaŋ emê ka bay tebij kamrê hen na, nana hôn wo bay ré na ani sa terare a nà ré, nijba, ré na Emen a ré pôn nêŋ mera.

5 Na tiri wôsa derômaran a men, sa terare a nà a men na, bijé pô are kwône lij emen men, lij kilmé a men. Bijé bôrji mega ré na emen haji,

6 nijba, kwona nabay ba, Emen na pôn nêŋ hari, ôbi a na Ibarna wo ði are kêm

men, nana môrij geɲ biri hen men, Jêsu Krist a na Kelma pôn nêɲ men, na sa kibri a are kê m ré yij ya hen men, sa kibri a nana môrij geɲ hen a men.

⁷ Nana hôn wo kamrê ré na ani ré, nijba, ãijé kwône hôn kwôlé bi wo hen né. Ka na hônij naɲ kamrê hen na, kirijna bay ô m tanare to bay tibij kamrê hen na, bay bô mega wo ré na kwôy kamrê baa ya, baa ya. Ay bay bô mega ciré *kagem tu Emen wô kibi kwôy kamrê bi wo ciré ô m hen.

⁸ Nijba, na anɲan emê a ôrij naɲ na ligi Emen a ré, hena nana ô m né ba, en mêne ani ré a men, hena nana ô m kôba, naa uwônij ani ré a men.

⁹ Hena ré hen iyôn hari kôba, ken bô dô, wô wo emê bi wo ken ô m naɲ bô geyé wouge hen na, maa lê aɲ ka iya tô kwôlo Emen a hen, maa lijn têrij.

¹⁰ Wôsa hena kwôni ré gelem jôbi wo ju hôn are bay ka hen, aɲ ju mô ô m emê kibi kamrê na, kwo ré gelem hen aɲa ré iya na, ôbi a geyé emê tanay kamrê mega wo jôbi ju ô mij hen iyôn men né ba?

¹¹ Na iyôn aɲa, henê are kam bay ka hen, ré mênê yênem wo iya wo *Krist ma wô sari men hen.

¹² Na hen iyôn a, kené li têrij naɲ yênerɲe men, ken mênij ermé woji wo dé hen men, lê are bay ka hen iyôngi hen na, ken li na têrij naɲ Krist hen.

¹³ Na ôbi á, hena anɲan emê rée lê aɲ yênen a lijn têrij na, na emê tanare ré kwôy yôd wô wo maa lê aɲ yênen a hô lê têrij sôn.

9

Anɲa gengij sa ôbi jé

¹ Nôbi, en nê m lê are sa keben men, ena *ôbi jé bi men, en gel Kelma wona Jêsu bi men, kenbay a na ari gelé ka jé wupê wo tô Kelma a men.

² Hena ené na *ôbi jé tu ãijé ka pôni a ré kôba, kenbay ba, ena *ôbi jé turɲe a, wôsa kena ari gelé ka jé wupê wo en li mega *ôbi jé iyôn tô Kelma hen.

³ Kwôlo na kelê dôrij kwôlé san a kirijna ãijé lèn jôm a na:

⁴ Nôbi kôba, en nê m wo ené emê men, yê men wô kibi jé wo en li hen né ba?

⁵ Mega wo bay jé ka pôni men, yêné Kelma men, Piyêr a men ôrji kirij naɲ yéberji kôbriji a hen ba, nôbi kôba, rée ené enge iyore ba, rée ené nê m ôrij naɲ tu kôbena hen iyôn men né ba?

⁶ Na ba, na nibay naɲ Barnabas mera a rée lê jé kwa kwon deré kwôlé hen wô abij yerni ba?

⁷ Na ôbi kumbul wo yôn a sêɲ kumbul aɲa ré têbe yiri gaɲ ba? Men, i a yagê tinador aɲa ré ô m yere ré ba? Men, i a abê lari aɲa rée yê kubarji ré ba?

⁸ En ay na lê jé gawrê a ené gengij kwôlé bi wo hen mera ré, nijba, tô to Emen

kôba, kôl hen iyôn men né ba?

⁹ Na lijn bô magtubu tôô to *Moyis a kôl iyôn ba: «Hena kelba ré dô kaw ba, jeré harê kibri ta ré?» A hen ba, Emen anje na wô kelba ba?

¹⁰ Ôbi kôl kwôlê bi wo hen gengijn na sarni nibay ré ba? Ew na wô sarni aña na ré lijn bô magtubu to Emen a hen. Iyôn ba, kwôni wo yage ba, dî bôri na sa yagê wori bi wo hen men, kwo ti kaw ba, dî bôri na sa gusijniji a men.

¹¹ Hena na niné ci kay anğan Tunu perêrŋge a aña kené béni ari uné ka sa ter-are a nà men hen ba, na anğa gaŋ ba?

¹² Hena ka pôni ka enjerêŋge are hen ba, nibay nini nê enjerêŋge are dê aŋ sôn ré ba?

Nijnba, nini engere are bay ka hen kôbrenge a ré men, nini bu bôrni sa are a kêm wô wo Kwôlo Dôri wo Krist ma ré gusirijn.

¹³ Ken hôn, ka li jé bô *iyéy Emen a na, uwôn anğan emêrji na kirijn bay ka hen men, ka li jé kini bê kwôbe a kôba, cêrji na anğan bê kwôbe bay ka hen men.

¹⁴ Na mega bi wo hen iyôn a, Kelma ré ayijn tôri bi bay derê Kwôlo Dôri ré uwônijn ari emêrji wô kibi derê kwôlê bi wo hen men.

¹⁵ Nijnba, nôbi na, en li hen iyôn né kwôy, aŋ haw hen wo en kôl hen iyôn kôba, na wo ené enjerijn ani kani ré. En ma ba, dô gôlij wo

kwôni ré mêne yi yé wujê wo gengijn sa jé bi wo en li senge hen.

¹⁶ Wôsa hena ené uwôl béré Kwôlo Dôri ba, na dij denğôn né, nijba, na anğa Emen a dén eren san a, wôsa hena ené uwôl béré Kwôlo Dôri bi wo hen né ba, kwôlê a beren.

¹⁷ Hena ené uwôl béré naŋ bô geyé wujê ba, en nê uné sa kôben, nijba, hena ené uwôl béré naŋ bô geyé ré ba, na Emen a dén eren a san a.

¹⁸ Iyôn nij ba, anğan sa kôben ba, na mi ba? Na béré wo en uwôl bi mera, aŋ en kaŋ enjeré anğan têbê sa kôben gengijn sa béré wo en uwôl hen.

¹⁹ Bi wo ena sa yen hen haŋê kôba, en li yen mega lema wo bijné kêm, aŋ bi ené gôlij naŋ gawré damaŋ.

²⁰ Hena ené mô perê Jubnê ba, en li yen mega Jubnê iyôn, bi ené gôlij naŋ ci. Bi wo tôô to Moyis ôm san né hen kôba, kirija en mô perê ka bi kwôlê sa tôô hende to hen na, en li yen mega ené bi kwôlê sa tôô hende to hen men, bi ené gôlij naŋ ci.

²¹ Men kirija en li jé perê bijné ka na Jubnê ré hen na, en mô mega kwôni wo na Jub né iyôn men, en li hen iyôn wô gôlij naŋ ci. Hena, ré na hen iyôn kôba, en dî tôô to Emen aŋ né, nijba, en li na tôô to *Krist.

²² Kirija en mô perê bijné ka iya a ba, en li yen mega ôbi iya iyôn, bi ené gôlij naŋ

ci men, en bul yen gay gay hen iyôn, bi ené gôlij nap ka pôni nap geré wo gay gay.

²³ En li are bay ka hen, na wô Kwôlo Dôri aṅ bi ené uwônij derê wo yi bô a hen.

²⁴ Ken hôn, bô gere a na, na bîjé kwône a geré, nijba, kwôni pôn nêṅ a upé sa kôbri. Iyôn ba, ken ge gere toṅ uwônij sa kôbi hen dî.

²⁵ Ôbi gere wo yôn yôn wo jô yiri sa aṅga gay gay a ba, na wô uwônij gwôyé nijba, na kwo a mênij tô hen, nijba, nabay ba, nana li jé na wô uwônij gwôyé wo a mênij né kwôy hen.

²⁶ Iyôn ba, nôbi en ge na gere toṅ iyôn a tôṅ hen né men, kirija en ay kôben ba, en dîṅ are yôd dîba, en meremné ré.

²⁷ Men, en gelij yen gusij men, en liri lemnare men, aṅ bi kwôlo ené dô bîj bîjé ka dṅṅi hen na, bi nôbi kôba, ené uwônij derêri men dîba, bi ené nal ré.

10

Aṅṅaṅ gelé ka kam Israyêl gel

¹ Yênen, en gey bi kené hôn mega wo mônêrni kêm na ré mô tô kirij ka geri a men, bay kêm na ré dṅṅi cér wo dami hen a men.

² Tô kirij ka geri bay ka hen men, cér wo bay na dṅṅi hen a men na, yi mega bay

na ré liji batêm kêm mega bay tô *Moyis iyôn.

³ Men, bay kêm ômji kwô woṅ gijê wo Emen

⁴ men, bay yi kam kaṅ gijê ka Emen a men. Men, bay yi kam kaṅ gijê ka so kabré keram a ka ô nap ci hen. Keram bi wo hen, na *Krist bi nap yiri.

⁵ Cêgi are bay ka kêm hen kôba, bô Emen dôri sa ka pôni a ré kwône, na ôbi a, temayriji ré yij bijak bijak derô gwôlê hen.

⁶ Iyôn ba, are bay ka hen yi mega aṅṅaṅ gengé perêrna, bi doṅ aṅṅa habij ré lêna mega wo na lijji hen iyôn né.

⁷ Yéṅge bay tibé kamré mega ka pôni na yij hen iyôn né, mega wo na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Bay mô ôm men, yi men, aṅ henaji ta wôô.»

⁸ Na yéṅge bay yijare toṅ iyôn a tôṅ mega ka pôni perêrji a na lij hen iyôn né, bay na li hen iyôn aṅ bîjé na ma sak tôre wôô kibi subu tu tare pôn.

⁹ Na séléṅge Krist mega wo ka pôni na sélîj Emen hen iyôn né, bay na li hen iyôn, aṅ kalaw na gederéji duu.

¹⁰ Barêṅge mega wo ka pôni na barij hen iyôn né, bay na bar hen iyôn, aṅ mana wo Emen woṅ ôbi deré kirij hen, na sa derji.

¹¹ Are bay ka hen sa sa kam Israyêljê mega aṅṅaṅ

gelé iyôn wô halij ka d'angji men, na lij bô magtubu to Emen a wô halêna nabay ka kemnêngi ka tô terare baa da wo ta kerê sarna nij hen men.

¹² Iyôn ba, hena ôbi ayê bôô ré erem mega wo dîré d'ubu iyêre tô ayê bôô wori a ba, bi ôbi bô dô wô wo maa kurij.

¹³ Anja gay gay ka séléngge hen na, na sél na bîjé kêm hen iyôn men, nijba, Emen na ôbi bôô pôn dîba, a dé bi anjan sélé bay ka hen ré d'ê sarngge ré men, ôbi a béna geré bi nana d'ebij geranj tô a, an bi nana dôrij bô a.

Polyêge maa Kworêntijêné gengij sa kamrê

¹⁴ Miljên kapê, na ôbi a, ené kelêngge hen, gerijngge kamrê.

¹⁵ En iyêl mega ené kôlij na bay tu melênê iyôn, ken-bay ken kôbe bô kwôlo na kelê hen.

¹⁶ Gwoyi yê kam to Kelma to nana lij Emen dosé wô sare hen ba, gel na wo nana bij pônij nanj kwôbri Krist ré ba? Men, mapa wo nana biilê hen ba, gel na wo nana bij pôn nanj yi Krist a men ré ba?

¹⁷ Mega wo mapa pôn hari an nabay ka kwôni hen nana dan sara hen na, gel na wo nana na kurôngji yi wo pôn, wôsa na mapa bi wo pôn hen a nabay kêm nana céj hen.

¹⁸ Berêngge *Israyêl ka ôm anjan bê kwôbe hen na, bay

bij pôn na nan Emen wo kini bê kwôbe bay ka hen yi gengij sari hen ré ba?

¹⁹ Na ba, en gey kelê tanare to bay ré tibij kamrê hen ba, ré na are ba? Réba en kôl kamrê a ré na are dî ba?

²⁰ Na hen iyôn né. Nijba, en kôl iyôn ba, anja bay henê Emen né bi bi bay ré bij kwôbe hen na, bay bij na tunu to habij dîba, bay bij na Emen né men, en gey bi kené bij pôn nanj tunu to habij né a men.

²¹ Ka yê are bô gwore to Kelma men, hô yij nanj gwore to tunu to habij a men né, men, ka emê nanj Kelma men, hô emê nanj tunu to habij a men né.

²² Hena kené li hen iyôn ba, ken woge bi Kelma ré li terbére. Na ba, néerna a gôlij kwori ba?

Lê are kêm uwôlij hini emê sa Emen a

²³ Ken kôl: «Are kêm na kap lê» na tiri, nijba, are kêm dô lê ré men. «Are kêm na kap lê», nijba, are bay ka kêm hen a bij églis néere ré.

²⁴ Bi kwôni woge derê wori mera ré, nijba, bi woge derê wo megéri dî.

²⁵ Tanare kêm to bay dîj gara hen na, kelêngge ken ôm mera dîba, bi ken eremnéré kwôlê wôni sara ré.

²⁶ Wôsa lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Sa terare nanj anja kêm ka yi sara ré na ka Kelma.»

²⁷ Hena ôbi henê Emen né wôni ré uwôgênge kené ô emê are naɲ dī aɲa kené gey erê na, emênge are kê m ka ôbi bênge hen mera dība, ken engere tôrji ré.

²⁸ Nijba, hena kwôni ré kelênge iyôɲ ba, tanare to hen, na to bay ré tibij kamrê ba, ken ô m né, wô kelê bi wo ôbi kelênge nij hen men, wô suné wo ôbi sun hen a men.

²⁹ En kôl na wô suné wori ôbi dība, wô suné wom né, wôsa suné wo kwôni wo ðaɲgi a jôren lê aɲga bôn geɲ hen ba?

³⁰ Hena ené lij Emen dosé dema, ené ômijɲ are tô ba, i a kôlen jôm wô kibi emê bi wo en ô m hen ba?

³¹ Iyôɲ ba, aɲga yôɲ yôɲ ka ken ô m men, ka ken yi men, aɲga gay gay ka ken li a men na, ken li wô uwôlij hini emê sa Emen a.

³² Lênge ani kani ka a mênê Jubnê ré men, Grêknê ré men, églis to Emen né a men.

³³ Nôbi kôba, en li na hen iyôɲ men, en li are kê m bi ré dôrijɲ gawrê kê m dība, en woge na derê wupê nôbi mera ré, nijba, en woge na derê wo bijné kê m aɲ bi bay ré uwônijɲ gelê.

11

¹ Ayenge ken lij ari gengé kaɲge mega wo nôbi kôba, en ay *Krist lij ari gengé kaɲê iyôɲ men hen.

Bô églis a ba, bi iyore ha sare naɲ mindil

² Iyôɲ ba, en denênge wô wo ken gôrbijɲ sa jé lêren

ré men, sa aɲga na en gelênge hen ré men, ken cubu turɲge tô ari gelé ka Krist ka bay na gelen aɲ nôbi kôba, en gelênge men hen.

³ Nijba, en gey bi kené hôn dô wo ôbi sa impê kê m ba, ré na Krist men, iba ré na ôbi sa iyore men, Emen ré na ôbi sa Krist men.

⁴ Iba wo uwôl Emen ley, dô kwôlê lay aɲa ré dôbe ani sari na, ôbi uwôl tayre sa Krist wojɲ ôbi sari a.

⁵ Nijba, iyore toni to uwôl Emen ley, dô kwôlo hena kibi Emen a ley, a ré ha sare ta ré ba, yi mega hende ré uwôl tayre sa kurôre wojɲ ôbi sare hen men, yi mega hende ré dul na sare iyôɲ a men.

⁶ Wôsa hena iyore ré ha sare ré ba, bi hende ka sare aɲ. A hena karêre ré yere tayre na, bi hende ha ta.

⁷ Iba a dôbê ani sari a ré, wôsa ôbi gelijɲ naɲ Emen men, na ôbi ulê hini emê sa Emen a a men, nijba, iyore ba, uwôl na hini emê sa kurôre a.

⁸ Nijba, Emen na dô kabrê na iyore a ré lij iba ré, nijba, na kabrê iba a, ôbi na ré dô lij iyore dī.

⁹ Men, Emen na li iba bijn iyore ré, nijba, ôbi na li iyore bijn iba dī.

¹⁰ Wô kibi *manê ka derômarɲ a na, dô wo iyore ré ha are sara, bay a gelé wo hende ré na hendi dôbê sare bijn kurôre.

¹¹ Tô Kelma na, iyore na sa yere ré men, iba kôba, na sa yiri ré a men.

12 Wôsa mega wo bay dô iyore yi iba hen hari kôba, iyore a yê iba men, iyôn ba, bay kêmenaji na ligi Emen a.

13 Erménge ken gel, hena iyore ré uwôl Emen aṅ baa harê are sara ba, dé ba?

14 Dé wo Emen dī iba hen, gel wo hena iba ré dī gusiri sari yêñnê ba, ré yi tayre iyôn né ba?

15 Nijba, kwo iyore a gusiri sare ré yêñnê ba, uwôl na hini emê sara, wôsa Emen dī gusiri sa iyore bi ré yi mega aṅgaj̄ têlê sare iyôn.

16 Hena kwôni ré gey narê kwôlê bi wo hen a ba, kwôlo en kôli a na: nibay na, hara woni wo gelij̄ iyôn na, naṅ men, églis to Emen to kôl iyôn kôba, naṅ a men.

Gwoy emê wo Kelma

(Mt 26: 26-29, Mk 14: 22-25, Lk 22: 15-20)

17 Nijba, kwôlo na kelénge hen na, en halénge na halê dība, na denénge ré, wôsa dapare tonje lénge habré damaj̄ dība, lénge dô ré.

18 Kwôlo tumô wo na kelê a na: bīné kôlen kirija kené dap ba, kené kariṅ gay gay aṅ en bô mega wo kwôlê woji bi wo hen kwari ré na tiri a men.

19 Wôsa kariṅpare to ken kariṅ hen, a lê apa kené hônij̄ bīné kaj̄ bay bô pôn ka perêr̄nge a hen.

20 Iyôn ba, dapare to ken dap hen na, gel wo kené dap

na wô emê kwô wo Kelma ré, nijba, ken ôm na ani.

21 Wôsa kirija ken mô wô emê na, i ba iyêlbe na wô yiri wori, menba, ka pôni kurôn liji men, ka pôni kwoyrê ta men.

22 Iyére tonje to kené ômij̄ are men, yij̄ are men, naṅ ba? Hen ba, ken bô églis to Emen mega ani ré ba? Hen ba, ken sul na ka aṅgaj̄ naṅ hen ba? Hen ba, en kelénge na iyeṅ ba? Mega hen iyôn ba, en denénge ba? Na denénge sa kwo hen a ré kwôy.

23 Aṅga en gelénge hen na, Kelma na gelen men. Bô yoyre to bay ca bīrij̄ni hen na, ôbi ay mapa

24 menba, lij̄ Emen dosé aṅ bīilê aṅ kôl iyôn ba: «Kwo na na, yi mega kurôngi yen wo na ayê bé wô sar̄nge, lénge hen iyôn iyôn ken ermij̄ san a.»

25 Cêgi emê a na, ôbi biji care toṅ yê tij̄ador mega wo ôbi ré bīj̄ji mapa hen iyôn aṅ ôbi kôl iyôn ba: «Gwoy care toṅ yê tij̄ador to na na, na gwore to gel bīj̄are to kôrbi to Emen naṅ bīj̄é naṅ geré wo kwôbren. Kirij̄ ka yôn yôn ka kena yê na, ken yi ermij̄ san a.»

26 Wôsa kirija ken ôm mapa bi wo hen men, ken yi care toṅ yê tij̄ador hende to hen a men na, ken hô uwôl na béré temay Kelma hen kwôy wo ôbi a heraj̄.

27 Iyôn ba, kwôni wo ôm mapa wo Kelma men, yi care toṅ yê tij̄ador tori a men,

naɲ tō geréri ré na, ôbi li tēriɲ gengiɲ sa kurōngi yi Kelma men, gengiɲ sa kwôbriri a men.

²⁸ Iyôɲ ba, i i ba, bi kôbe bôri aɲ bi ôm mapa men, yiɲ care toɲ yê tɲadôr men.

²⁹ Wôsa hena kwôni ré ôm men, yi men aɲa ré erem mega wo ré na kurōngi yi Kelma ré na, ôbi li hen iyôɲ uwôliɲ na kwôlê sari a.

³⁰ Na ôbi á, ka pôni kwône perêrɲge a hen, ré iyay men, ômiɲ men, ka pôni map a men hen.

³¹ Hena nana jô kwôlê sarna ba, bay a jerê kwôlê sarna ré niɲ.

³² Hena Kelma ré jô kwôlê sarna ba, ôbi halêna na halê dîba, ôbi gey bi bay ré sa perêna naɲ bɲjé kêm né.

³³ Iyôɲ niɲ ba, yênen, kirɲa ken daɲ wô emê are ba, ken gemiɲ yerɲge dem.

³⁴ Hena kurôɲ né li kwôni ba, bi ema aɲgari iyére tori a dema ré era tō, aɲ bi uwôliɲ bôri gemiɲ megêri, dô gôliɲ wo ken daɲ aɲ uwôliɲ kwôlê sarɲge a. Tō kwôlo baa hen na, kirɲa na biɲ upéɲge dema ené geléɲge geréri tō.

12

Gwosoy jé lê wo Tunu biɲ kwôni

(Epês 4: 4-16, Rôm 12: 3-8)

¹ Yênen, kwôlo gengiɲ sa aɲgaɲ bé ka Tunu biɲ bɲjé hen na, en gey bi kené hôn men.

² Ken hôn, kirɲa na ken baɲ henê Emen tō hen na, bay na wuréɲge dê dê aɲ lēɲge aɲ ken tebe kamrê kaɲ menéɲ hen.

³ Ôbi a, ené keléɲge kwôni wo tōm Jésu ré mēne ba, na Tini Emen a biri a ré kôl hen né, niɲba, kwôni wo kôl «Jésu ré na Kelma» na, na Tini Emen a biri a ré kôl hen.

⁴ Jé lê wo gengiɲ sa Tunu na, tōri gay gay hari, niɲba, Tini Emen hende to pôn nêɲ hen a bé.

⁵ Gwosoy lê jé biɲ Kelma na, tōri na gay gay, niɲba, jé bi wo kêm hen liɲ biɲ na Kelma.

⁶ Gwosoy lê are na gay gay haji, niɲba, Emen bi wo pôn nêɲ hen a bé gwosoy jé bi wo hen.

⁷ Na i i kôba, Emen a biri jé lê wo gel mega wo Tunu ré naɲ dî, bi ré liɲ jé biɲ bɲjé kêm.

⁸ Tini Emen a biɲ gawra wo pôni iyêl naɲ tu melêné men, biɲ kwo d̄aɲgi iyêl naɲ geré henê are men.

⁹ Na Tunu hende to hen a biɲ kwo na, ayê bôô men, kwo hen, néé woɲ berariɲ bay ômpare men,

¹⁰ biɲ kwo na, néé woɲ liɲ aɲgaɲ giɲê men, biɲ kwo hen, kôliɲ bɲjé kwôlo hena kibi Emen a men, biɲ kwo na, henê aɲga Tunu ka hena ligi Emen a hen men, ka hena ligi tunu to d̄aɲgi a men, biɲ kwo hen, iyêlê kibi kwôlo gay gay hen men, biɲ kwo na, belé kibi kwôlê bi wo hen a men.

11 Tini Emen hende to pôn hen a lê are bay ka kêm hen aṅ i i ba, hende biri jé wo gengij̄ sari mega wo bôre gey.

Kewi yi gawra na pôn, nija, soderij̄ kirij̄ kwône

12 Ken gel, kewi yi gawra na pôn hari, nija, soderij̄ gay gay ôbi wo soderij̄ hen hari kôba, na yi wo pôn nêṅ. Krist kôba, yi na mega wo hen iyôn men.

13 Na hen iyôn a, Jubjê men, Grêk men, lema men, kema iyore a men na, nabay kêm bay lêna batêm sa kibi Tunu hende to hen, aṅ nana yij̄ yi wo pôn men, Emen bure hende mô bôrna pôn pôn kêm a men.

14 Wôsa kewi yi na pôn mera ré nija, sodirij̄ kwône.

15 Hena têê ré kôl teré na kôbi ré, iyôn ba, ena kwa kewi yi ré. Na wô kelê wo hende kôl hen iyôn, a jerê bi hende ré yi kwa kewi yi ré.

16 Men, hena maa ré kôl diré na tu ré, iyôn ba, ena kwa kewi yi ré. Na wô kelê wo ôbi kôl hen iyôn, a jerê bi ôbi ré yi kwa kewi yi ré.

17 Hena kewi yi a ré na tu pôn mera ba, maa wop̄ toyé kwôlê ba, ré yôn ba? Réba maa a ré na kewi yi pôn mera ba, gôni wop̄ ayij̄ gesami are ba, ré yôn ba?

18 Nija, Emen dī kwa yi bi wo gay gay hen aṅ kini kini mega wo bôri gey.

19 Hena na ré na kwa yi pôn mera ba, kewi yi ba, ré na yôn ba?

20 Iyôn ba, kwa yi gay gay ya hari, nija, kewi yi na pôn hari.

21 Tu a kôlij̄ kôbi ju dôren né iyôn né men, sa a kôlij̄ têê ken dôren né iyôn né a men.

22 Kwa yi bi wo nana bô mega wo ré dê dê senje hen na, na ôbi bi a na are hen.

23 Kwa yi wo nana bô mega ani ré hen na, na ôbi á, nana cubu turna sara men, kwo dé kelê kwôli ré hen ba, nana cubu turna sara damaṅ.

24 Nija, kwa yi bi wo yi tayre ré hen na, gey cibé tu tô a ré nija. Emen aṅ yi aṅ bi ka ré yi kini cibé tu tô a dema ré cibij̄ tu tô a.

25 Ôbi li hen iyôn bi kwa yi bi wo dê dê hen né karij̄ aṅ kewi yi ré, nija, bi i i ba, ré ermij̄ sa megari a dī.

26 Hena kwa yi pôn né ômij̄ ba, tô ka baa hen kôba, ômij̄ men, hena kwo pôn̄i yiri ré dôri ba, tôrji wo baa hen kôba, yirji dôrji aṅ dī men.

27 Kenbay kêm kena yi *Krist aṅ i i ba, yi mega kwa yiri iyôn.

28 Bô églis a na, Emen di na bay jé tumô, wôô wori ba, ôbi dī bay kibri, subu tori ba, na bay derê tô kwôlê men, bay lê gij̄ê men, bay beraré bijné men, bay lê aṅ bijné men, bay derê tumô kirij̄ men, bay iyêlê kibi kwôlo gay gay hen a men.

²⁹ Iyôn ba, bay kêmen na bay jé ré men, bay kibi Emen ré men, bay gelij bijné are ré men, bay lê anğan gijê ré men,

³⁰ bay berarê bay ômpare ré men, bay iyêlê kibi kwôlo gay gay hen ré men, bay belé kibi kwôlê bi wo hen ta ré a men.

³¹ Ôrijge doy anğan bé ka dô dê megêrji hen.

Añ na gelênge geré ka dôri ka dê ka hen añ sôn.

13

Kwôlo gengij sa peré

¹ Hena ené iyêl kibi kwôlo gawrê men, kwo *manê ka derômarañ a a men aja peré kirij ré naj yen a na, en yi mega manañ wo ôm djén iyôn men, musure to bay sêêrê djén iyôn hen a men.

² Hena ené ôrij naj néé wop kôlij kwôlo Emen men, en hôn anğa yi kini uwôbêrji a kêmen, en hôn anğa gay gay men, hena ené ôrij naj ayê bôo wo nêmen ôrgij naj keram a men aja peré kirij ré, naj yen a na ena ani ré tô.

³ Hena ené pô ari upéren kêmen bijn bijné men, hena ené ay yen bi bay ré uwoy aja peré kirij ré, naj yen a ba, na uwônij ani ré a men.

⁴ Ôbi peré kirij na, na ôbi ulê bôo men, ôbi lê derê men, ôbi lê terbére ré men, na ôbi dê denjô ré men, na ôbi uwôyrê yi ré men,

⁵ ôbi lê ani kaj tayre ré men, ôbi woge derê wori

mera ré men, bôri tari lew lew ré men, di bayi kwôlê ré men.

⁶ Anğa na kaj derôre ré hen na, ôbi li yi derê sara ré, nijba, yiri dôri na sa anğan derôre di men,

⁷ ôbi di bôri jal sa are a kêmen, hena ré na mi mi kôba, ôbi gem ayê bôo wori dô men, ôbi di bôri na sa anğa dôri a men, ôbi lêngnê sa are a kêmen a men.

⁸ Kwôlo hena kibi Emen a a kerê tô men, iyêlê kibi kwôlo wo gay gay hen a kerê tô men, henê are kôba, a kerê tô a men, nijba, peré kirij ba, a najê kwôy.

⁹ Wôsa henê anğana men, derê kwôlo Emen wona a men na, na kwari tô.

¹⁰ Nijba, kirija anğa dô cerêd hen sa nij na, ka na lij baa geré hen a sa najê.

¹¹ Kirija na en baj kema na, na en iyêl kwôlê wop kampare men, en erem kwôlê wop kampare men, en dô kwôlê wop kampare a men, nijba, kirija tun sur na nij na, en di lê anğan kampare bay ka hen baa.

¹² Wôsa haw hen ba, yi mega nana gelênge na bô anğan gelé tunu a iyôn tô, nijba, tôre to cêgê dema nana gelé sélé. Kwo haw hen ba, en hôn na kwarji tô, nijba, tôre to cêgê, na henê derê jêd jêd mega Emen hōnen dô hen iyôn men.

¹³ Haw hen are baa subu: ayê bôo men, dé bôo men, peré kirij a men, nijba, anğa dami gôlji ba, na peré.

14

Kelê kwôli gwoyoy jé lê wo Tunu bij kwôni

1 Iyôn ba, wogéŋge peré kirij men, ken ôrij doy anğan baliyare ka Tunu bi hen men. Añ kwoŋ ulê béré kwôlo hena kibi Emen a hen, a bi lénge damaŋ dī men.

2 Kwôni wo iyêl kibi kwôlo wo gay gay na, ôbi iyêl na naŋ gawrê ré, nijba, iyêl na naŋ Emen, wôsa kwôni hôn bô iyêlê wori bi wo hen né, aŋ na naŋ néé wo Tunu a ôbi ré kôlij kwôli anğa yi kini uwôbêrji a hen.

3 Nijba, kwôni wo uwôl béré kwôlo hena kibi Emen a na, ôbi iyêl bij na gawrê, aŋ ôbi bi bay gese tô ayê bôo woji a men, dôbijji ibiyare bôrji a men, jal bôrji a men.

4 Kwôni wo iyêl kibi kwôlo wo gay gay na, ôbi dôbij na yiri ibiyare gaŋ, nijba, kwo uwôl béré kwôlo hena kibi Emen a hen na, ôbi bij na églis néére hen.

5 En gey bi kenbay kêm kené iyêl kibi kwôlo wo gay gay hen hanje, nijba, en gey bi kené uwôl béré kwôlo hena kibi Emen a hen damaŋ a men, wôsa kwôni wo uwôl béré kwôlo hena kibi Emen a ba, dê kwo iyêl kibi kwôlo wo gay gay hen. Hena ôbi iyêlê kibi kwôlo wo gay gay bi wo hen, ré dô bô kwôlê bi wo hen dôbij ibiyare bô églis a ré ba, a lê naŋ kwôni ré.

6 Iyôn ba, yênen, hena ené ô yernge a aŋ en iyêl kibi kwôlo wo gay gay hen,

aŋa ené yêge sa kwôlê wôni bénge né men, sa anğan henê kani ré men, en uwôl béré kwôlo hena kibi Emen a ré men, en gelénge ani ré a men ba, ena ôbi lê naŋ ken ba?

7 Yi mega tégê men, jêŋgê men iyôn, hena tôrji ré ôm némij né ba, kwôni a lê iyeŋ a ré henê kurôŋniji ba?

8 Men, hena tôo burunju ré ôm naŋ gerére ré ba, kwôni a lê iyeŋ a ré henê wo ré na toŋ kumbul ba?

9 Yi mega kwôni wo iyêl kibi kwôlo wo daŋgi iyôn. Hen ba, kwôni a henê bô kwôlo ôbi iyêl hen iyeŋ ba?

Wôsa kwôli bi wo hen hônij dô ré men, yi mega wo ôbi ré iyêl na iyôn a tôŋ iyôn a men.

10 Kibi yê wo gawrê sa terare a nà na, kwône nijba, kwo pôn nêŋ wo bôri baa hônij ba, naŋ.

11 Nijba, hena ené hôn kibi yê wo kwoni iyêl hen né na, ena kerga tiri a men, nôbi kôba, ôbi na kerga tun a men.

12 Mega wo yernge gwange sa wogé anğan baliyare ka gengij sa Tunu hen iyôn na, wogéŋge ka a bij églis néére hen dī.

13 Na ôbi á, kwôni wo ré iyêl kibi kwôlo wo daŋgi na, bi uwôl Emen bi ré biri dīré nêŋ derê bô kwôlê wori bi wo hen ta.

14 Wôsa hena ené uwôl Emen naŋ kibi kwôlo wo daŋgi na, na tunun a uwôli hen mera dība, henê anğanê li ani kani ré.

15 Iyôn nij ba, na lê iyeŋ ba? Na uwôli naŋ tunun men, na uwôli naŋ henê aŋgaŋê a men, men, na kibri kurôn naŋ tunun men, na kibri kurôn naŋ henê aŋgaŋê a men.

16 Ju toy, hena ré na tunum a lij Emen dosé ba, kwo mô kwam a hen ba, a henê bôri na iyeŋ a ré degé sara ré na tiri ba? Wôsa tiri wori ba, ôbi hôn bô kwôlê bi wo hen né.

17 Ju lij Emen dosé dô ham, nijba, li naŋ kwo mô kwam a hen né.

18 En lij Emen dosé wôsa en iyêl kibi kwôlo wo gay gay hen, gelêŋge kenbay kêm.

19 Nijba, bô églis a na, en iyêl kwôlê dêj iyôn wo bay hôn bôri aŋ en gelijji are dô gôlij iyêlê kwôlo kwôni wo na kibi kwôlo bay hôn bôri ré hen.

20 Yênen, bi ermé kwôlê woŋge yi mega kwo kamrê iyôn né, nijba, ken erem kwôlê woŋ suriyare dî. Kwo gengij sa lê aŋga habij a ba, bi ermé kwôlê woŋge ré yi mega kwo kamrê ka dê iyôn.

21 Lij bô magtubu to Emen kôl iyôn ba: «Kelma kôl iyôn ba:

«Na bé bijné ka iyêl kibi kwôlo dŋŋi,

a iyêlij bijné kaŋê bay ka hen men, na iyêlêji naŋ geré wo kergê men,

bi wo hen kôba, bay a toyé ré a men.» »

22 Mega hen iyôn na, iyêlê kibi kwôlo wo gay gay hen na, yi gengij na sa bijné ka ay bôrji ré hen, nijba, ulê béré kwôlo hena kibi Emen a na, yi na wô sa bay ayê bôô dîba, yi na wô sa bijné kêm né.

23 Hena bay ayê bôô ré daŋ aŋa ré iyêlji kibi kwôlo wo gay gay hen, aŋa ka ay bôrji ré réba, kwôni iyôn mera ré sa perêrji a ba, bay a berêji mega kwôbrê iyôn ré ba?

24 Nijba, hena kené dô kwôlo hena kibi Emen a naŋ kibi kwôlo bay hôn hen, aŋa kwôni wo ré ay bôri ré réba, kwôni iyôn mera ré sa ba, a henê tô kwôlê wo ken dô hen derê. Aŋ kwôlê bi wo hen, a bé tiri a jôrij sa têrij tori a. Men, bay a jerê kwôlê sari a naŋ kwôlê bi wo ôbi toy hen a men.

25 Aŋ ermé wo uwôbe bôri a hen na, a yé tu wolé nô, aŋ ôbi a dê kwini tôŋ ayij kibi Emen kelê iyôn ba: «Na tiri wo Emen na perêrŋge a bi.»

Aŋgaŋ lê ka naŋ gerérji gerérji bô églis a

26 Yênen, ka lê iyeŋ nij ba? Kirijna ken daŋ ba, bi i i kôba, soŋ naŋ jé lêri, bi kwo pôn bi kebe kurôn men, kwo pôni bi gelij bijné are men, kwo dŋŋi yi ôbi yêgê sa kwôlo Emen wo yi kini uwôbêri a hen men, kwo pôn bi yi ôbi iyêlê kibi kwôlo gay gay men, kwo pôni bi yi ôbi derê bô kwôlê bi wo hen ta a men. Lêŋge hen

iyônj kêm, ken dôbijn ibiyare bônge a.

²⁷ Hena bijné ré iyêl kibi kwôlo kwôni hôn né na, bi gawrê wôô réba subu iyêl pôn pôn an kwôni wo d'angji dô bô kwôlê bi wo bay iyêl hen ta.

²⁸ Nijnba, hena ôbi derê bô kwôlê bi wo hen ré nap ba, bi bay iyêlê kibi kwôlo gay gay bi wo hen, bi môrji menen bô églis a, an bi iyêlin yirji men, iyêlin Emen a men.

²⁹ Bi bay kelê kwôlo hena kibi Emen a wôô réba subu dô kwôlê an bi tô ka baa hen mô kôbe bôri.

³⁰ Nijnba, hena kwôni ré mô tônj ana Emen né yêge sa kwôlê wôni biri na, bi kwo ré d'ebu dô kwôlê hen na, bi wôm jan an bi toyijn kwôlo Emen yêge sari hen.

³¹ Kenbay pôn pôn kêm ka gasijn yernge derê kwôlo hena kibi Emen a hen, wô halijn bijné men, dôbji ibiyare bôrji a a men.

³² Kwôni wouj ôbi derê kwôlo hena kibi Emen a bi wo hen na, ôbi na ôbi sa are bay ka Emen biri hen.

³³ Wôsa Emen na ôbi bô jalé d'iba, na ôbi guseré kirijn né.

Mega wo yi bô églis to bijné ka yi gay a kêm hen na,

³⁴ bi yébé mô kibriji menen bô églis a wôsa dé wo bay ré iyêl ré, nijba, bi bay ré dôbe sarji mega wo tôô to *Moyis na kôl hen iyônj.

³⁵ Hena bay ré gey engeré kwôlê wôni ba, bi bay sa

engerijn kwôrjnêrji ira, wôsa bi iyore ré iyêl kwôlê bô églis a ba, yi tayre.

³⁶ Kwôlo Emen bi na, hena iyére tonje a ba? Men, sa na upénge kenbay pununje ba?

³⁷ Hena kwôni ré erem diré na ôbi derê kwôlo hena kibi Emen a men, Tunu ré bôri a a men na, ôbi a henê mega wo kwôlo ené li bô magtubu a bénge hen na, ré na tôô to Kelma.

³⁸ Hena kwôni ré kap kwôlo en kôl hen na, tôre to cêgê Emen a kapêri men.

³⁹ Iyônj nij ba, yênen, bi doy ulê béré lénge men, ken jôrij bay ayê bôô iyêlê kibi kwôlo wo gay gay hen ré.

⁴⁰ Nijnba, bi are kêm lij nap kiniji men, nap tô gerérji a men.

15

Jê sé kampê wo Krist

¹ Yênen, Kwôlo Dôri wo na en derénge an na ken d'i bônge sara an ken d'ebijn sa ténge a baa ya hen na, en hô jubu tô bônge sara.

² Hena kené d'ubu sa ténge a tô Kwôlo Dôri a mega wo en kelénge hen na, ken uwôn gelé nij, réba ayê bôô wonje na ani ré tô.

³ Kwôlo na en kelénge hen na, na kwôlo bay na dôren men. Kwôlo bay na dôren wo dô d'ê megêri a na: na wo *Krist ma wô kibi têrij tona mega wo magtubu to Emen na kôlin hen iyônj.

⁴ Bay emni li sa wôô, subu tori menba, ôbi ji si kampê

mega wo magtubu to Emen kôlij hen iyôn.

5 Ôbi si sa Piyêr men, cêgeri wori ba, si sa bay tôri ka môj kibi wôô a hen men.

6 Cêgeri wori ba, ôbi si sa bay tôri ka kwôni ka arew bay ka dap hen men. Bijé bay ka hen na, ka pôni a ma dîba, ka pôni kwône baa ya tô.

7 Cêgeri wori ba, ôbi si sa yêni *Jak a men, sa bay jé a kêmen a men.

8 Cêgê kêlog ba, ôbi si san a nôbi wo en yi mega bô dôrijare iyôn hen men.

9 Wôsa nôbi a na kwo dê perê bay jé a kêmen men, en nêmen wo bay ré ré uwôgen *ôbi jé ré a men, wôsa na en gelij tu églis to Emen gusij.

10 Nijba, na sa kibi bô derê wo Emen a, ené yij gawra kemnênj hen men, derê wo ôbi ben hen na, a mênij ré, en li jé dê bay jé bay ka hen kêmen men, na nôbi a lê jé bi wo hen né, nijba, na derê wo Emen a lê jé yen a hen.

11 Iyôn ba, Kwôlo Dôri bi wo hen na, hena ré na nôbi a derê lay, megên bay jé lay na, na ôbi, a na niné derênge hen men, na ôbi, a kené bi bônge sara men hen.

Jê sé kampê wona nabay gawré

12 Mega wo nini uwôl béré, Krist ré ji si kampê perê bijé ka ma a menba, wô mi a ka pôni ka perênge a hen ré kôl jê sé kampê ré napê ba?

13 A hena bijé ka ma réé jê sé kampê ré ba, Krist kôba, ji si kampê ré men.

14 A hena Krist ré ji si kampê ré ba, ulê béré woni na ani ré men, ayê bôô wonge kôba, na ani ré a men.

15 A hena ré na tiri wo bijé ka ma ré jê sé kampê ré ba, nijna bay benare gengij sa Emen, wô wo nini kôl Emen né bi Krist ré ji si kampê.

16 Wôsa hena bijé ka ma réé jê sé kampê ré ba, Krist kôba, na ji si kampê ré men,

17 hena Krist ré ji si kampê ré ba, ayê bôô wonge na ani ré men, ken baa bô têrij tonge a baa ya a men.

18 Men, bijé ka ma tô Krist hen kôba, mène nij a men.

19 Hena ré na wô merê tu gej wona sa terare a nâ mera, aña nana dîj bôrna sa Krist na, bay a barêna gôlij bijé ka sa terare a nâ kêmen.

20 Nijba, Emen bi Krist ji si kampê perê bijé ka ma na tiri, aji ôbi a na gawra wo tumô wo ji si kampê perê bijé ka ma a.

21 Na sa kibi gawra pôn a temare ré derij bijé hen men, na sa kibi gawra pôn a bijé réé jij sij kampê hen men.

22 Na tô Adam a, bijé kêmen ré map hen men, na tô Krist a, bay kêmen réé môrij tu gej hen men.

23 Mega wo Emen a bé i i ba, a jê sé kampê nap kini kini hen iyôn na, ôbi bi Krist ji si tumôrji menba, kirijna Krist a bulo hera na, bijé ka

na kari hen kôba, a jêji sé kampê men.

²⁴ Sa to are kê m a kerê na, Krist a mênê emê iyére men, tunu to habij to ô m sa kirij hen men, to ôrij na j t t t t sa terare a nà, hen a men, dema ré bij Emen Iba bijnê emê iyére kôbri a t t.

²⁵ Krist a emê iyére kwôy wo Emen a biri a gôlij sa bay bareri.

²⁶ Temare a na hendi bare to cêgê kelôg to ôbi a mênêre.

²⁷ Mega wo magtubu to Emen na kôl iyôn ba, Emen né day are kê m biri mô sara. Nijba, kwôlo kôl are kê m hen na, ay Emen woj ôbi bij Krist merê sa are kê m hen né.

²⁸ Kirija Emen day are kê m bij Krist mô sara hen iyôn na, Kemari wo ôbi day are biri mô sara hen kôba a dôbê sari bij Emen aj bi Emen ré yij ôbi sa are kê m.

²⁹ Ermênge sa ka bi bay liji batêm kibi ka ma hen ken gel, hen ba, bay a upé na mi bô a ba? Hena ré na tiri wo bijnê ka ma a jêji sé kampê ré ba, wô mi a bay ré bi bay liji batêm kibi ka ma hen ba?

³⁰ A hen iyôn ba, wô mi a niné mô kibi temare kwôy kwôy ba?

³¹ Yê nê n, en mô kibi temare a kwôy kwôy aj na tiri wo yen yê n hen iyôn t t Kelma wona na wô kebrenge.

³² Hena ré na wô derê wo kurôngi yi a ené sê j na j

bijnê ka Epês ka yi mega kurôn iyôn hen ba, en uwôn mi bô ba? Hena bijnê ka ma hen ré jê sé kampê ré ba, na emênge men, na yênge men, wô wo kiya na mange.

³³ Bi turnge lamênge ré, wôsa lê miljare na j bijnê ka habij na, mênê hal wo dôri.

³⁴ Ermênge aj ken di lê anga habij baa. Tayre rée dênge wô wo bijnê ka pôn perêrnge hen, hôn Emen né kwôy.

Yi ka ji si kampê hen

³⁵ Nijba, kwôni a engerê iyôn ba, Emen a bé bijnê ka ma a jê sé kampê na iyen ba men, kirija bay ji si kampê nij ba, yirji a gelij na iyen ba men?

³⁶ Kubra, ani ka ju ci hen, hena gusijniji ré uyê ré ba, a sé haji ba?

³⁷ Anja ju ci hen, a ré na mêêre ba, anja dangi kani ba hen na, na gusijniji bi wo hen, a jeré ci hen dîba, na gurôrji a jeré ci hen né.

³⁸ Emen a bé gusij anja gay gay bay ka hen, yi gurô wo bôri gey. Aj gusij gurô wo yôn yôn kôba, a sé na gurô bi wo hen.

³⁹ Kurôngi yi na, gelij kê m né: kwo gawra gelij gay men, kwo kurôn gelij gay men, kwo ciré gelij gay men, kwo kuyê kôba, gelij gay a men.

⁴⁰ Anja derômaraj a ya men, ka sa terare a nà kôba, ya men, ka derômaraj a enné gelij gay men, ka sa

terare a nà engé gelij gay a men.

⁴¹ Enné wo tare to tay gelij gay men, kwo geseré gelij gay men, kwo têbêŋne kôba, gelij gay men, têbêŋne to pôni kôba, enné gelij gay naŋ megêre.

⁴² A yé gelij hen iyôn hende to hen, kirija Emen a bé bîné ka ma hen jê sé kampê. Kurôngi yi wo emij hen na, na kwo uyêy, nijba, kirija ji si kampê ba, na kwo uyêy ré nij yôd.

⁴³ Kirija yi gawra emij na, ôbi yi na anŋa habij, nijba, kirija Emen a sa biri jê sé kampê ba, ôbi a enné men, kirija bay emni ba, néri naŋ, nijba, kirija ji si kampê ba, néri ya.

⁴⁴ Na kurôngi yi a bay ré em, na kwo uyêy hen, nijba, kirija ji si kampê ba, na yi woj Tunu wôsa hena kurôngi yi ré ya ba, yi woj Tunu kôba, ya men.

⁴⁵ Na iyôn a ré lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Adam wo tumô na gawra wo mô tu gep.» Nijba, Adam wo cêgê ba, na Tunu to bîj bîné mô tu gep hen.

⁴⁶ Nijba, anŋa era tumô ba, na ka gengij sa Tunu ré, nijba, gengij na sa kurôngi yi gawra, aŋ ka gengij sa Tunu ba, era na cêgê.

⁴⁷ Gawra wo tumô ba, lij naŋ kumraŋ terare, nijba, kwo cêgê hena na derômaran a.

⁴⁸ Bîné ka mô sa terare

a nà yi mega gawra wo na lij naŋ kulmaŋ terare iyôn men, ka derômaran a ba, yi mega kwo hena derômaran a iyôn men.

⁴⁹ Mega wo nana gelij naŋ gawra wo sa terare a na hen iyôn na, tôre cêgê ba, na gelij naŋ kwo derômaran a hen iyôn men.

⁵⁰ Yênen, en kelêŋge kwôlê bi wo hen iyôn wôsa kurôngi yi naŋ kwôbe a upé *emê iyére to Emen ré, men kurôngi yi wo uyê hen a merê naŋ kwo a uyê ré hen yôd ré men.

⁵¹ Toyêŋge, na kelêŋge kwôlo yi kini uwôbêri a hen, na maŋge kê m né, nijba, yerna wo ôli hen a sa belij kwo kôrbi.

⁵² Are bay ka hen, a sa na mega tum to li gemes iyôn, kirija burujju to cêgê kelôg a emê, kirija hende a emê na, bîné ka ma a jê sé kampê naŋ yirji wo a ma ré hen men, nabay kôba, yerna a belij kwo kôrbi men.

⁵³ Wôsa yi wo uyêy hen, a belij yé kwo a uyê ré hen men, yi wo ma hen a belij kwo a ma ré hen men.

⁵⁴ Kirija yi bi wo hen a bilij hen iyôn nij na, kwôlo na lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Joor a ayij sa temare a nij» hen ariri a lij.

⁵⁵ «Hum! temare, néé woré bi yôn nij ba? Menarê yôn nij ba?»

⁵⁶ Mena temare ba, na têrij men, na tô to *Moyis a bîj

têrij nêere men.

⁵⁷ Na lij Emen wo bi nana ay joor hen dosé, wô sa kibi anja Jêsu Krist Kelma wona li hen.

⁵⁸ Mega wo hen iyôn nij na, yênen kanê, débénge geran sa têrnge a dîba, ken dî kwôni lêngge ken herij né men, lêngge jé wo Kelma nan kununge kununge an ken hôn mega wo jé wo kené li bij Kelma hen na, ré yé senge ré.

16

Wôgê are ka gengij sa yênerna

¹ Kwôlo gengij sa wôgê are wô bijé ka Emen ka Jérusalêm a na, kenbay kôba, ken li mega wo na en ayij tô bij églis to bô emê wo Galati a hen iyôn men.

² Nan demas demas na, i i ba ay kibi ari unéri dî gay an bi na sa saaren dema kené wôge tô ré.

³ Kirija na sa na, bijé ka ken tôrji hen na, na sa bij magtubu kôbriji a an bay a ôrij nan anjan wôgê kanje bay ka hen Jérusalêm a.

⁴ Hena ré yi wo nôbi nan yen ené ô ba, bay a erê nan en.

Anja Pol genge diré lê

⁵ Na sé si bô emê wo Maséduwan an na bij unénge hen ya, wôsa en erem ené sé si ya.

⁶ Dô ré ba, na wulê sem nan ken, môn ené mô kwôy kibi kelanê a iyôn, an kenbay a ben geré dema ené erê ta tô.

⁷ Wôsa en gey gelénge iyôn an erê ta mera ré, nijba, hena Kelma ré gey ba, na wulê sem nan ken.

⁸ Na merê Epês a kwôy sa *Pantékwôt a.

⁹ Bi wo bay baren kwône haji hen, kôba, en uwôn kirij lij jé wo yi are.

¹⁰ Hena Timoté ré bij unénge ba, ken li nan dî bi mô nan suné perênge a ré, wôsa ôbi kôba, li jé wo Kelma mega nôbi iyôn men.

¹¹ Bi kwôni tôrnêri ré, nijba, ken li nan dî bi ô kergare tori hende to hen nan bô jalê an bi hera unen, wôsa en mô gemji.

¹² Kwôlo gengij sa yênini Apôls na, en kôli kwôy kwôy ré ô unénge nan yênerna, nijba, ôbi gey erê haw hen né tô, nijba, kirija ôbi uwôn geré ba, a erê gelénge tô.

Gerjé tôô to Pol ay bij nan dosé to ôbi lij

¹³ Merénge tu gen men, débénge geran tô ayê bôô wonje a men, débénge ibiyare a men dîba, ken hare ré.

¹⁴ Lêngge are kêm nan baliyare.

¹⁵ Ken hôn mega wo Êstépanus nan bijé ka iyére tori a, a na bay ayê bôô ka tumô ka bô emê wo Akay a men, bay ay yirji lij jé wô bijé ka Emen a men. Yênen, en uwôlênge bi kené dôbe sarngge bij bijé

¹⁶ bay ka iyônji hen men, kené dôbe sarngge bij

megêrji kê m ka li jé nã ci
hen a men.

¹⁷ Yen dôren gã wô sa si
Êstépanus nã Pôrtunatus
nã Akaykus. Wôsa bay li
aŋga kené lê ben hen nij.

¹⁸ Men, bay bi tunun uwo
yen a men, tununŋe kenbay
kôba, uwo yerŋe a a men.
Bijé bay ka iyôŋgi hen na,
nêm dené.

¹⁹ Églis to bô emê wo Asi a
lêŋge dosé men, Akilas nã
Prisil men, bijé ka Emen ka
dã bô iyére toji a kê m hen
lêŋge dosé nã hini Kelma.

²⁰ Bay ayê bôb kê m lêŋge
dosé men, kenbay kôba, ken
berij yerŋe a a ken lij
dosé a men.

²¹ Nôbi Pol a lê kwôli dosé
hende to hen nã kôben.

²² Hena kwôni ré pur
Kelma ré ba, ken dageri
perêrŋe a a. Bi Kelma
wona hera.

²³ Bi bô derê wo Kelma
Jésu baa nã ken.

²⁴ En perêrŋe kê m nã
hini Jésus Krist.

Magtubu to jôgin wô to Pol li bij Kworêntijê Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Magtubu to têt wô to Pol hô li bij kamaŋ ka Kworênt sôŋ hen na, gel wo perêrji ré dô gaŋ né. Ka pôni perêrji a hen, na li bôri taari damaŋ wôsa bay kôl ciré hôn dampare tori top *ôbi jé hen né. Pol kôl kwôlê damaŋ gengij sa kwôlê woji bi wo hen, nijba, ôbi gel peré wo diré perji hen men, ôbi ôrij doy wo ciré hô bij tôŋ a men. Na ôbi á, kirija ôbi ré toy kwôli Kworêntijê wo bay ré gey belé hal woji hen, menba, ôbi li yi deré damaŋ (Sapitre 7: 5-15).

Sapitre 1: 1-11 hen na, ôbi kôl kwôli aŋga ômi ka sa sari a bô emê wo Epês a hen men, iyeŋ a Emen né jal bôri ba men.

Sapitre 1: 12 - 7: 16 hen na, ôbi kôl kwôli perêrji wo ré habij naŋ kamaŋ ka Kworênt a hen men, kwôli dampay jé wo *ôbi jé wo Jêsu Krist. Men, ôbi kôlji wô mi a diré iyêl naŋ tôri to dami bô magtubu to tumô hen ba men, yiri ré dôri wô wo magtubu hende to hen ré li aŋ ermé wo Kworêntijê ré hô yi gay men hen.

Sapitre 8-9 hen na, ôbi kôl kwôlo gengij sa wôgê are wô bay ayê bô ka bô emê wo Judé a, ôbi kôlji Kworêntijê ré fu baliyare wôsa ôbi kôlji iyôŋ ba: «Men, ken hôn deré wo Kelma wona Jêsu Krist ôbi wo are kêmi yi kôbri a, nijba, ôbi na li yiri ôbi nimré wô sarnge, ôbi li are bay ka hen iyôŋ aŋ hô yij ôbi nimré aŋ bi kenbay kené hô yij bay uné tu Emen a.» (1 Kworêntijê 8: 9.)

Sapitre 10-13 tô magtubu to ba hen na, Pol iyêl naŋ tô to đangij nij. Ôbi iyêl naŋ tôri to dami gengij sa ka kôl ôbi ré na *ôbi jé woŋ tiri ré hen. Ôbi duu kibi magtubu tôri hende to hen đêj iyôŋ naŋ kwôlê woŋ baliyare.

Tô Pol to iyêlij kwôlê bô magtubu hende to hen na, ôbi kôl hen iyôŋ na wô jôrij sari ré men, sa ermé wori wôni ré a men. Hena ôbi ré mase bi diré gelé dampare tori top *ôbi jé hen na, na wo gawré ré enge Kwôlo Dôri dô yôd men, bay ré hôn *Krist mega Kelma woji iyôŋ a men.

Dosé to ôbi liji

¹ Nôbi, Pol *ôbi jé wo Krist Jêsu naŋ bô geyé wo Emen. Nibay naŋ yênena Timoté a lê magtubu hende to hen bij églis to Emen to sa iyé Kworênt a men, bij bijné kêmi ka ôbi điji gay ka bô emê wo Akay a hen a men.

² Bi bô deré naŋ bô jalé wo Ibarna Emen naŋ kwo

Kelma Jêsu Krist baa nap ken.

Pol lij Emen dosé

³ Ayê kibi yi wô sa Emen wo na Iba Kelma wona Jêsu Krist hen men, ôbi na Ibarna wo bô tu na tona men, ôbi na Emen woñ ôbi jalê bô bijné a men.

⁴ Ôbi jal bôrna bô gusij tona kêm añ bi nabay kôba, nana jal bô ka mô bô gusij to gay gay a hen, mega nabay kôba, Emen, na jal bôrna hen iyôn men.

⁵ Ken gel, gusij to nana gelij damañ hen na, Krist kôba, na gelij na hen iyôn men, na hen iyôn a bô jalê wo Krist ré jalê bôrna damañ hen iyôn men hen.

⁶ Hena niné gelij gusij ba, na wô bô jalê woñge men, wô gelê woñge a men. Hena niné mô bô jalê ba, na wô bô jalê woñge añ bi kené uwôlij bônge añ berij bônge iyêre tô gusij to nibay kôba, na nini gelij hen iyôn men hen.

⁷ Nini dî bôrni sarnge a baa ya, wôsa nini hôn mega wo gusij to ken gelij nap ni hen na, bônge a sa jalê nap ni hen iyôn men.

⁸ Yênen, nini gey bi kené hôn mega wo gusij to na nini gelij bô emê wo Asi hen na, na dê sarni kwôy añ na nini erem mega wo niné merê tu geñ môrij na iyôn né.

⁹ Kwoni ba, na nini erem mega wo bay na ré genge kwôli temayrini nij, nijba, are bay ka hen, na yi hen

iyôn añ bi nana bijn bôrna sa yerna ré, nijba, sa Emen woñ ôbi bijn bijné jê sé kampê hen dî.

¹⁰ Na ôbi a na derêni kibi temare a men, a terêni kibi a a tô men, na tiri, nini dî bôrni mega wo ôbi ré terêni kibi temare a hen iyôn kwôy kwôy a men.

¹¹ Mega ken uwôl Emen wô sarni wô kibi gusij to nini gelij hen hen na, ariri a lij wô kibi uwôlê wo bijné kwône uwôli hen men, Emen a terê kibri sarni a men, bijné ka dangi kwône a liri dosé wô sarni a men.

Pol dî kibi kergare tori ta

¹² Nini hôn wo anja niné li sa terare a nà ná, niné li nap bô pôn men, Emen a ré bény a niné li hen a men. Yirni yéni gap wôsa anja niné li nap ken hen na, ré na kap tiri. Añ na bô derê wori a derê tumôni dîba, na tu melênê wo gawrê ré.

¹³ Kwôlo nini li bô mag-tubu a benge hen na, na ôbi wo ken denge hôn hen mera dîba, na kwôlo dangi ré. En erem wo kené hené bôri derê jêd jêd,

¹⁴ wôsa haw hen na, ken hôn na kwari mera. Añ bi Wulê wo Kelma Jêsu a herañ hen na, niné yi ari ayê kibi kanje men, kenbay kôba, kené yi ari ayê kibi kani men.

¹⁵ Mega wo na en erem mega wo ermé woñge ré yi na hen iyôn hen na, na en gey ené erê unenge kenbay

tumô aṅ bi kené uwôṅiṅ derê têê wôô,

¹⁶ men, kirija ené hena iyére tonḡe a ba, ené erê Maséduwan a dema ené hera iyére tonḡe a aṅ bi kené sa li naṅ en sa kergare to na erê Judé a hen.

¹⁷ Na ba ken erem mega wo ené li are baa erméri ba? Laba wo ermé wujê ré yi na mega kwo gawrê iyôṅ ba? Aṅ hena ené ôm ew ba, en ôm eṅ eṅ a men ba?

¹⁸ Mega wo Emen na kwôni wop bôô pôn hen iyôṅ na, kwôlo nini kelêṅge hen na, a yé eṅ men, eṅ eṅ a men wôô ré.

¹⁹ Wôsa Kema Emen wop Jésus Krist wo nibay naṅ si Silas naṅ Timoté nini uwôl béréri perêṅge a hen na, ôbi era na wô emê ew men, eṅ eṅ a men ré. Tiri wori ba, ôbi ôm na eṅ mera.

²⁰ Na ôbi á, are kêm ka Emen na genge díré bé hen na, are bay ka hen a lip naṅ geré wo Krist Jésus. Men, naṅ geré wori apa nana emê *Amên wô ayiṅ kibi Emen hen a men.

²¹ Emen bi a lê a nibay naṅ ken nana dëbiṅ geraṅ tô biṅare tona naṅ Krist hen men, ôbi a dëna naṅ jeṅgêrna a men,

²² ôbi a dëna aṅgaṅ talê kari yerna aṅ dëna sa kôbri men, bi Tini mô bôrna aṅ gel wo díré béna aṅga kwôni a tô.

²³ En kôl naṅ hini Emen, hena kwôlo ené kôl hen ré na tiri ré ba, bi ôbi bi en ma. En ô Kworênt a ré hen na,

na wô wo kirija ené ô ba, ma ené lê aṅ bôṅge ma ré mênê.

²⁴ Nini woge wô berêṅge erêṅ gengiṅ sa aṅga kené biṅ bôṅge sara hen né, niṅba, nini li jé naṅ ken bi kené uwôṅiṅ yi derê, wôsa ken dëbu geraṅ tô ayê bôô wonḡe a baa ya tô.

2

¹ Mega wo hen iyôṅ na, en genge herê iyére tonḡe a ré niṅ, wô wo ma na erê lê ani kani ka bôṅge maa herê mène môṅ kwo tumô hen iyôṅ sôṅ.

² Ken gel, hena nôbi ené li bôṅge mène ba, i wo dāṅgi a lê apa yen né dôren niṅ ba? Wôsa kenbay kêm bôṅge mène niṅ.

³ Na tôri bi wo hen a, na ené lip magtubu hende to hen béṅge aṅ na en baṅ erê upéṅge wô wo jé lêreṅge maa mênê bôn. Wôsa na kenbay bay a ré lê a yen né dôren hen. Wôsa en hôn aṅga ben yi derê hen, a béṅge kenbay kôba, yi derê hen iyôṅ men.

⁴ Kirija na en lip magtubu hende to hen na, bôn erem kwôlê kwôy en sôm a kibi a a men. Na en li hen iyôṅ na wô ménij bôṅge ré, niṅba, bi kené hôn wo ené perêṅge damaṅ.

Dé bô jalé sa lê habré a

⁵ Hena kwôni perêṅge a hen, ré li ani ka li bô kirij mène ba, na bôn nôbi a mênê punen mera ré, niṅba, a mênê bôṅge kenbay kêm

a men, na kenbay kê m ré, nijba, ka pôni bôrji mène damañ men, ka pôni bôrji mène lôg men.

⁶ Gawra bi wo iyôngi hen na, bijné kwône perêrñge a hen jô kwôlé sari a nij, añ nê m hen iyông.

⁷ Nijba, haw hen na, ken dî bôrñge jal sari a añ ken jal bôri wô wo ermé kwôlé maa dê sari.

⁸ Iyông na, en uwôlêñge bi ken dî bôrñge jal sari a dema ôbi ré henê wo kené piri baa ya.

⁹ Na tôri bi wo hen a, na ené lij magtubu hende to tumô hen béñge bi ené sélêñge gelé na ba kené ay kwôlé wupê lij jé bi hanje ba? Hen.

¹⁰ Haw hen en kelêñge, kwôni wo ken dî bôrñge jal sari a ba, nôbi kôba, en dî bôn jal sari a men, wôsa nôbi en dî bôn jal sa ari lê gawra bi wo hen a, hena ôbi ré lèn ani ka habij hari ré hen kôba, en dî bôn jal sari a wô kebrenje tumô *Krist a.

¹¹ En gey bi Sidan ré uwôn néri sarna ré, wôsa nana hôn masê wo ôbi mase dîrê gelêna hen.

Suné wo Pol wo môrij Trowas a

¹² Kirijna en hena ô Trowas a ené erê ulê béré Kwôlo Dôri wo Krist na, kirijna en bij ya menba, en hôn wo Kelma Jêsu ré ñan tô geréri tumôn a nij,

¹³ nijba, bôn yi kegege wô gelé wo en gel yênena Tit ré tô hen menba, en lij bay ayê

bô ka Trowas a dosé añ en dîj yen ô Maséduwan a.

Krist ay joor

¹⁴ Ayênanje kibi Emen, wôsa ôbi a derê tumôrna sa sê perê wô kumbul wo Krist bôy hen, wôsa nana bij pôn nañ Jêsu Krist men, ôbi jêna nañ kirij kirij bi nana uwôl béré Kwôlo Dôri wori wo gengij sa Krist hen a men. Kwôlo Dôri bi wo hen na, yi mega wo wej wo dîjê gôrij kirij kê m añ bijné hônij Krist hen iyông.

¹⁵ Na tiri, nini yi mega gesami anja dîjê dô añ na Krist a bij Emen hen, wôsa nini uwôl béré kwôlé wo Krist bij bijné ka Emen gôlij nañ ci hen men, ka ca mênê hen a men.

¹⁶ Wôsa bijné ka Emen ða gôlij nañ ci hen na, gesamnini dîjêji dô añ bay gey kwôlé woni, nijba, ka ca mênê hen na, gesamnini dîjêji habij añ bay mañ sa kebre. Iyông ba, jé bi wo hen na, nini nê m lê sa yerni mera ré.

¹⁷ Nijba, nini nê m lê jé bi wo hen wô wo Emen a jêni, bijné ka pôni kwône uwôl béré kwôlo Emen na wô uwônij gursu mera mega ciré na bay lê jênga iyông, nijba, nibay nini li môñ kwoji hen iyông né. Nini uwôl béré Kwôlo Dôri bi wo hen nañ bô pôn tumô Emen a wô wo niné bij pôn nañ Jêsu Krist.

3

Bijare to cay to Emen li

naɲ tôô men, bijare to kôrbi to ôbi li naɲ Tunu toɲ hendi bô bôrê men

1 Kirija nini kôl hen iyôɲ ba, gel na wo niné hô ay tô dê denɣôrni ta niɲ ba? Laba, nini gey magtubu to kwôni ré béni dema ré gelé mega wo niné na bay jé kaɲ tiri ba? Laba nini gey kené béni magtubu tôni dema niné ôriɲ tumô a ba? Bijé ka pôni li hen iyôɲ niɲba, nibay nini li môɲ kwoji hen iyôɲ né.

2 Na kenbay a réé yé mega magtubu toni to *Krist li denɣôrni a iyôɲ. Aɲ bijé kêm hôn men, dêɲse men.

3 Kenbay kena magtubu hende to hen aɲ Krist a lê naɲ kôbri bêɲ bêɲ naɲ geré wo jé woni. Ôbi lere na naɲ kami aɲgaɲ lê magtubu hen né, niɲba, lere na naɲ Tini Emen woɲ ôbi merê tu geɲ hen. Ôbi lere na sa habelê keram a ré, niɲba, lere na bô gawrê a dî.

4 Nini kôl hen iyôɲ wô kibi bôrni wo nini bi sa Emen a naɲ geré wo Krist hen.

5 Nini hôn wo niné nêɲ lê jé bi wo hen naɲ néé woni nibay ré, niɲba, na Emen a béni néé wori aɲa niné liɲ jé bi wo hen hen.

6 Ôbi a béni néé bi wo hen aɲa niné yiɲ manê kari, aɲ bi niné dôriɲ bijé kwôli bijare to kôrbi to dîré biɲ naɲ ci hen. Bijare to kôrbi hende to hen na, na tôô to bay li bô magtubu a hen né, niɲba, na Tunu toɲ hendi bô bôrê a derê tumôrni ya. Tôô

to bay li bô magtubu a hen na, na tôô to duu bijé tu Emen a, niɲba, na Tunu toɲ hendi bô bôrê a biji merê tu geɲ wo naɲ kwini.

7 Tumô ba, Emen na li tôô tori na sa habelê keram a aɲ kirija ôbi li hen iyôɲ na, bijé na gel perangê wori wo na li aɲ tu *Moyis na jerapnê birij birij hen men. Ôbi wo kirij ka perangi bay ka hen ca yé sem né hen haji kôba, kam *Israyêl na nêɲ berê tu Moyis ré, wôsa tiri na jerapnê birij birij gap. Hena tôô to na mène bijé hen kôba, na era naɲ perangê wo Emen, hen ba,

8 jé wo Tunu toɲ hendi bô bôrê hen, dema ré era naɲ perangê wo Emen dê aɲ sôɲ ré ba?

9 Wô kibi tôô hende to hen, a Emen réé jôriɲ kwôlê sa bijé hen. A hena bijare to cay to na tôô to na jô kwôlê sarna hen, gel perangê wo Emen hen ba, bijare to kôrbi to lêna nana yi gawrê kaɲ derôre tumô Emen a hen ba, a geléna perangê wo Emen dê kwo tôô aɲ sôɲ né ba?

10 Iyôɲ ba, tôô to tumô na perange hare niɲba, haw hen perangê wore bi wo hen naɲ niɲ, wôsa kirij ka kôrbi so aɲ dê sa ka cay hen niɲ.

11 Aɲ haw hen na, tôô to cay to Emen na ay biɲ bijé to na yi sem né hen kôba, na perange hen iyôɲ ba, bijare to kôrbi to a yé yôd hen ba, a perangê dê aɲ sôɲ ré ba?

12 Nini kemna ulê béré

Kwôlo Dôri ré, wôsa nini dî bôrni sara wo ré na kwôlê woñ tiri.

¹³ Añ nibay ba, nini li môñ kwo Moyis wo na têt tiri nañ bargay wôsa perañgê wo Emen wo na perañge tiri a hen dâ mesela hen men, ôbi na gey bi kam Israyêl ré gel perañgê wo Emen wo dâ mesela hen né a men.

¹⁴ Nijba, bay na hôn tô are bay ka hen dô ré, añ kemnêñ kemnêñ kôba, kamniji hôn dô ré hen iyôñ men. Kirijna bay dêñse magtubu bijare to cay hen na, bay hôn bôre dô ré, yi mega wo bay ré têt tirji nañ bargay ka cay bay ka hen iyôñ. Nijba, na kirijna kwôni bij pôn nañ Krist dema bargay bay ka hen ré nañ tiri a añ, dema ôbi ré hôn tô are dô tô.

¹⁵ Ôbi wo kemnêñ kemnêñ hen kôba, kirijna bay dêñse magtubu to Moyis kôba, bay hôn bôre ré baa ya baa ya añ yi mega bargay bay ka hen ré têt ermé woji baa ya.

¹⁶ Nijba, kirijna kwôni bul si ligi Kelma na, bargay bay ka hen nañ tiri a añ.

¹⁷ Na hen iyôñ, wôsa hini woñ Kelma bi wo hen men, Tunu toñ hendi bô bôre a men na, na aña pôn. Wôsa kirij ka Tini Kelma ya ba, bijné mô sarji señge dîba, bay na limé ré nij.

¹⁸ Ôbi a nabay kêm ka nana bi bôrna sa Jêsu a hen, bargay bay ka hen têt turna ré nij, wôsa nana gel perañgê kirij ka Kelma ka

perañge hen. Añ Tini Kelma li añ nana bilij gelij nañ dî damañ a. Nabay kôba, perañgê wona ô tumô tumô na hen iyôñ men. Ôbi wo hen, a na jé wo Kelma wo na Tunu hen li hen.

4

Baja woñ gerem wo añañ uné ka gengij sa Tunu yi bô

¹ Nini hôn wo ré na lê derê wo Emen aña ôbi ré béni jé bi wo hen, na ôbi á, yerni ré iléni ré hen.

² Nini li ani kani nañ uwôbê ré men, nini li ani kañ tayre ré men, nini laserê kwôni ré men, nini pol kwôlo Emen nañ kwoñ benare ré a men, nijba, nini iyêl na tu kwôlê tumô Emen a. Añ nini gey bi bijné ré hôn wo kwôlo niné iyêl hen na, ré na tiri tumô Emen a.

³ Wôsa gawrê ka pôn na, hôn tô Kwôlo Dôri bi wo nini dô hen né baa ya tô tô. Yi mega ré uwôbij tirji a baa ya. Nijba, na bijné ka ca mênê hen a henê ré hen mera.

⁴ Bay ba, Sidan wo na emen wo sa terare a nà hen jôrji henê tô Kwôlo Dôri wo bay ré bij bôrji sara hen men, ôbi gey bi bay ré gel kirij ka perañgi ka perañge sarji a hen né men. Kirij ka perañgi bay ka hen na, na bô Kwôlo Dôri a. Añ Kwôlo Dôri bi wo hen a gelé perañgê wo *Krist wo gelij nañ Emen têj têj hen.

5 Kirija nini uwôl béré Kwôlo Dôri na, nini dô gengij na sarni ré, nijba, nini dô gengij na sa Jêsu Krist wo na Kelma hen. Añ kwoni nibay ba, nini kelênge niné na manê kanje sa kibi Jêsu.

6 Kirija Emen na ðij sa terare na, ôbi kôl iyôñ ba: «Bi kirij ka perañgi ré perañge kirij ka hendi a.» Na ôbi wo hen a, ôbi ré bi kirij ka perañgi kari perañge kirij bôrni a men hen. Kirij ka perañgi bay ka hen na, geléna perañgê wori wo perañge tu Jêsu a hen.

7 Nibay ba, nini yi môñ bapa woñ gerem iyôñ, nijba, Emen bi anja dôri bay ka hen bôrni a. Ôbi li hen iyôñ bi ðijé ré gel mega wo néé woñ lij jé na, ré hena ligiri a ðiba, ré na kwoni nibay ré.

8 Bijé gaserêni gañ hari, nijba, ðê sarni ré tô men, nini mô nañ ermé kwôlê hani, nijba, nini bu bôrni baa ya tô,

9 Bijé geléni gusij nijba, Emen ðéni añ né tô men, bay sêni ðê sarni nijba, bay deréni ré tô,

10 bay gey wo ciré deréni kwôy kwôy haji mega wo bay na derij Jêsu hen iyôñ men, nijba, nini baa tu geñ baa ya añ bi bay ré hôn wo Jêsu kôba, ré mô tu geñ yerni a ya men.

11 Ôbi a, merê wo niné mô sa terare a nà ná, ðijé woge

wo ciré deréni wô kibi Jêsu añ bi ðijé ré gel merê tu geñ wori yerni wo iya a hen.

12 Ôbi a, nibay niné ay yerni bij temare añ bi kenbay ba, kené môrij tu geñ.

13 Magtubu to Emen kôl iyôñ ba: «En bi bôn sari a aña ené uwôlij béré kwôlê wori hen.» Nibay kôba, nini li na hen iyôñ men, nini bi bôrni sari a aña niné uwôlij béré wori hen men.

14 Emen na bi Kelma Jêsu ji si kamñê añ nini hôn wo ôbi ré béni niné jê sé kamñê hen iyôñ men, wô wo niné bij pôn nañ Jêsu men, añ Emen a sa ôrij nañ ni men, kenbay a men tumôri ôbi Emen a gañ.

15 Are bay ka kê m ka lêni hen na, na wô sarñge añ bi kwônê ðijé ré uwôñij bô derê wo Emen. Na hen iyôñ a, ðijé kwône ré lij Emen dosé men, ayij kibi dampare tori a men hen.

Yi wo kôrbi nañ kwo ôli

16 Na tôri bi wo hen a, yerni ré iléni ré hen wôsa nini hôn wo néérni ré dôrij dê dê nijba, tinini ba, néere ya baa ya nañ wulê wulê.

17 Gusij to nini gelij hen na, a nañê wulê wo pôni a tô. Añ hinini a sa emê wô kibi gusij toni hende to hen tô. Wôsa hini emê bi wo hen na, na kwo ðê kwo kê m hen men, a yé nañ wulê wulê a men. Ôbi a, kirija niné erem sa gusij hende to lêni

hen na, nini bô mega wo ré lôg senje.

¹⁸ Nini erem na sa anja nini gel ré tô hen dîba, nini erem na sa ka nini gel nij hen né. Anja tu gawra gel nij hen na, na anja a napê tô nijba, anja gelij né tô hen na, na ka yi na nap kwiniji.

5

¹ Nini hôn wo yirni wo na iyéy gergé to nini môrij bô a sa terare a nà hen na, hena ré tij ba, Emen né sa béni to dangi to derômaraj a to ôbi a lê nap kôbri a to a yé yôd hen.

² Sa terare a nà ná, nini sômnê yerni wôsa nini gey wo Emen né béni iyére toni to kôrbi to derômaraj a hen, bi niné erê merê ya nij.

³ An kirija Emen a béni yi bi wo hen na, nija môrij bô a yôd an tinini a merê yere senje ré nij.

⁴ Haw hen wo nini mô bô iyéy gergé toni a hen na, nini gelij gusij men, nini jôr a men. Nijba, na wô wo nini gey wo Emen né dô yerni wo hawi hen né, nijba, nini gey bi ôbi ré béni yerni wo kôrbi an yi wo kôrbi bi wo a merê yôd hen, ré gase kwo ôli wo a ma hen.

⁵ Na Emen bi a gengé bi niné uwôj yi wo kôrbi bi wo hen men, na ôbi a béni Tini ana niné hônij wo ôbi a ré béni yi wo kôrbi bi wo hen men, ôbi a réé béni anja kwôni ka baa hen kêm a men.

⁶ Na tôri bi wo hen a, niné berij bôrni iyére hen men, ôbi a niné hôn wo kirija niné nap yerni wo ôli hen baa ya tô na, niné kelaj nap iyé Kelma Jêsu tô.

⁷ Nini gili nap tirni ré tô, nijba, nini mô hen iyôn wôsa nini bi bôrni sari a.

⁸ Nini bu bôrni iyére men, nini gey dé yirni wo na an, an niné erê merê nap Kelma iyére tori a.

⁹ Na ôbi á, hena niné baa sa terare a nà baa ya tô, hena niné mô nap dî nij kôba, nini gey lê na anja dé tiri hen dî.

¹⁰ Wôsa nabay kêm naa sa debénge tumô Jêsu Krist a bi ôbi ré jô kwôlé sarna. An i i kôba, ôbi a têbri sa kôbri wô jé wori wo ôbi na li sa terare a nà hen. An hena na nana li anja dôri ba, ôbi a têbena derê men, a hena na nana li ka habij ba, ôbi a perêna men.

Krist a hô dayêna nap Emen

¹¹ Nibay nini hôn kemnap Tini Kelma. Na ôbi á, niné woge bi niné biyé bijé bi bay ré hôn wo kwôlé woni wo niné kôl hen na, ré na tu kwôlé. Wôsa Emen ba henêni dô men, kenbay kôba, en erem wo kené hônen men.

¹² Ken kôl yan ba niné di na dengôrni, nijba, nini di dengôrni ré nijba, nini gelénge na geré bi yernge ré yénge wô sarni. An kirija bijé ré dô kwôlini habij ba, kené hôn kwôlé wôj ulêji sara. Wôsa bay ba, gel yirji

na nô tu bijé nà mera dîba, kôbe bôrji ré.

¹³ Hen ba, nina kwôbrê mega wo bijé ka pôni kôlij hen iyôn ba? A hena niné yi kwôbrê ba, na wô bij Emen. A hena niné na kwôbrê ré ba, na wô bêngge kenbay.

¹⁴ Jé wo nini li hen na, nini li hen iyôn wôsa nini hôn wo peré wo *Krist a ré emê sarni men, haw hen nini hôn wo gawra pôn a ré ma wô sa bijé kêm hen. Na ôbi á, tu Emen a ba, yi mega bijé ré ma nap dî iyôn men.

¹⁵ Ôbi ma na wô sa bijé kêm an bi ka mô tu gej baa ya hen, ré lij anga bôrji ré gey hen né, nijba, bay ré lij anga bôri ôbi ré gey hen dî. Wôsa na wô sarji apa ôbi ré man an Emen biri ji si kamjê hen.

¹⁶ Na hen iyôn apa haw hen niné bôrij cêgi gawré nô hen mera ré bi wo ca ba, na nini jô kwôlê sa Krist na hen iyôn men hen, nijba, haw hen nini li hen iyôn né nij.

¹⁷ Kwôni wo bij pôn nap Jêsu Krist na, na gawra wo kôrbi an anga ka cay hen nap nij, an are kêm a yé na ka kôrbi nij.

¹⁸ Emen a lê are bay ka kêm hen. An jo Krist bi ré hô bêna pôn nap dî, an haw hen bény jé bi niné ô kôlij bijé dîré gey hô biji pôn nap dî nij.

¹⁹ Kwôlo nini kôl hen na, na wo Emen ré jo Krist ré hô sa bi bijé pôn nap dî dîba,

ôbi erem sa têrij toji a ré nij, an jéni bi niné ô kôlij bijé dîré gey bi bay ré hô bij nap dî.

²⁰ Na ôbi á, niné yij bay jé ka Jêsu Krist hen. An yi mega Emen né uwôge bijé kibi kwôlo si kibrini a hen. Nini uwôlênge nap hini Krist herange ken sa bij nap Emen dîba, ken yi bay bareri ré nij.

²¹ Wôsa Jêsu Krist na li têrij tôni ré kwôy, nijba, Emen bi bay liri mega ôbi têrij iyôn wô sarna an bi bijare to nana bij nap Krist hen na, ôbi ré berêna mega bijé kap derôre tiri a.

6

¹ Na ôbi á, niné li jé pôn nap Emen an nini uwôlênge bi bô derê wo Emen wo li nap ken hen na, ken mêne an senge ré.

² Wôsa Emen na kôl bô magtubu tori a kôl iyôn ba: «Sa lê derê wujê a na, na en toy uwôgê wom men, sa gelê wujê na, en li nap ju a men.»

Iyôn ba, haw hen na, yênen, na wulê wo Emen gey lê derê nap bijé men, gey gôlij nap ci a men.

³ Nini gey lê ani kani ka habij bi ré jôrij bijé erê tô Emen a ré, wôsa nini gey bi kwôni ré dô kwôli jé woni habij né.

⁴ Bô jé kêm bi wo nini li hen na, nini gel wo ré na jé wo Emen a niné li hen. Na ôbi á, peré ermé kwôlê wo

gay gay hen men, perê bô emê wo gay gay hen men, perê gusijn to gay gay to bay geléni a men hen kôba, nini bu bôrni iyêre baa ya tô hen.

⁵ Bay sêni men, bay perêni men, bay gwôse bijné sarni a men, nini li jé wojn temare men, nini uwôn kini yé kum né men, nini uwôn kini emê ani ré a men.

⁶ Nini gel wo niné na manê ka Emen naj jé lêreni wo na kwon tayre ré hen men, naj henê anğani men, naj ulê bôd woni men, naj bô derê woni men, naj Tunu tojn hendi bô bôrê to bôrni a hen men, naj peré megêrni wojn tiri hen men,

⁷ naj béré kwôlé wojn tiri wo nini uwôl hen a men. An Emen béni néé wori. Jé lêreni wojn derôre a na anğaj mapê ka nini sêj naj ôbi bare men, nini jôrijj sarni a men.

⁸ Bijné ka pônî toy kibrini men, ka pônî dô kwôlini habijn men, ka pônî ay kib-rini men, ka pônî tiréni men, ôbi wo nini kôl kwôlé wojn tiri hen kôba, bay berêni mega bay benare iyôn a men.

⁹ Bay bô mega niné na ani ré, nijba, bijné kêm henêni men, bay bô mega niné ma nij, nijba, nini mô tu gej baa ya. Bay geléni gusijn nijba, bay deréni ré tô.

¹⁰ Bay geléni gusijn hani nijba, yerni derêni baa ya men, tu bijné a ba, nina bay nimré, nijba, nini bijn

bijné ari uné damaj tô kwôlo Emen a yi mega niné ôrijj naj ani ré yôd nijba, nini ôrijj naj are kêm a men.

¹¹ Kenbay bijné ka Kworênt a na, na nini kelênge na tu kwôlé dîba, na nini jerênge bôrni ré.

¹² Nibay ba, nini bôl bôrni bénge, nijba, na kenbay a jerêni bôrnge dî.

¹³ Haw hen en iyêlênge mega wo kené na kamnen iyôn. Belênge bôrnge béni mega wo nibay nini bôlijj bôrni bénge hen iyôn men dîba, ken jerêni bôrnge ré.

Bijnge pôn naj bay kapê Emen hen né

¹⁴ Bijnge pôn naj bijné ka kap bê bôrji sa Jésu a hen né. Sa pôn anğaj derôre naj ka habijn biirijn ba? Laba kirijn ka berari naj ka hendi biirijn ba?

¹⁵ Laba Jésu Krist naj Sidan ba, kwôlé woji a bijn hari ba? Laba, bijné ka bi bôrji sa Jésu a men, ka bi bôrji sari a ré men, na kwôlé woji a bijn ba?

¹⁶ Laba *iyéy Emen ba, a bijn naj kamrê hare ba? Wôsa nabay na, nana iyéy Emen wojn ôbi merê tu gej hen. Mega wo Emen bi na kôl iyôn ba:

«Na merê naj ci men, na erê perêrji a men. Na yé

Emen woji men, bay a yé bijné kapê men.»

¹⁷ Ôbi a Kelma Emen ré kôlji iyôn ba:

«Séŋge aŋ perê bay lê habré
 aŋ ken mô sêd naŋ ci.
 Hebéŋge ani kani ka
 *kagemi ré aŋ na
 beréŋge yen a.
 18 Aŋ na yé Ibareŋge men,
 kenbay kôba,
 ka yé kamnen kaŋ impê naŋ
 kaŋ yébé men.
 Na Kelma woŋ ôbi ibé iyêrê
 a kelê hen iyôŋ.»

7

1 Yênen kapê, Emen na ay
 tôri dîré béna are bay ka
 kêmen. Mega wo hen iyôŋ
 na, na peléŋge aŋga habij
 kêmen ka yerna hen aŋ men,
 ka yi tununa hen aŋ a men,
 aŋ na kemnaŋge tini Emen
 aŋ na yij bijé kari yôd a
 men.

Yi derê wo Pol

2 Beléŋge bôrŋge béni
 men kamaŋ, nini lij kwôni
 ani ka habij né men, nini
 bobré kwôni ré men, nini
 laserê kwôni enŋij aŋgari
 ré a men.

3 En kôl hen iyôŋ ené dîŋ
 kwôlê sarŋge a ré, wôsa
 ken hôn wo na en kôl ené
 peréŋge hen. Aŋ hena niné
 mô tu geŋ, niné ma kôba, ani
 ka a karêni naŋ ken ba, naŋ.

4 Wôsa en béŋge bôn yôd
 men, yen yén damaŋ wô
 sarŋge a men. Perê gusij
 to en gelij a na, ken dôben
 ibiyare bôn a damaŋ aŋ yen
 dôren gaŋ.

5 Kirijna nini sa Maséduwan
 a na, kini derê bul woni naŋ
 yôd, wôsa kwôlê yéré si na

si na. Bijé nayrijn naŋ ni aŋ
 bôrni kôba, yi lôm né a men.

6 Nijba, kirijna yerni iléni
 na, Emen woŋ ôbi dôbij
 bijé ka mô bô gusij a ibi-
 yare bôrji a hen, a béni
 néerni hôrijn naŋ sa wo Tit.

7 Wôsa na saari a béni
 néerni mera ré, nijba,
 kwôlo ôbi derêni kôba, béni
 néerni a men, ôbi keléni
 iyôŋ ba, kené dôbri ibiyare
 bôri a damaŋ men, kené gey
 gelenare men, bôrŋge ré
 taréŋge wô aŋga habij ka
 kené li hen men, kené gey
 jerê san kôbi bay baaren a
 a men, aŋ kirijna en toy hen
 iyôŋ na, yen dôren damaŋ a.

8 En hôn wo magtubu to
 na en li béŋge tumô hen na,
 ré li bôrŋge ré mène, nijba,
 nôbi ba, bôn mène ré. Bôn
 réé mênê wôsa na en hôn
 wo magtubu hende to hen ré
 lê aŋ bôrŋge ré mène sem,

9 nijba, haw hen yen
 dôren sa magtubu to na en
 li béŋge hen. En li yi derê
 na wô wo magtubu hende to
 hen li bôrŋge mène hen ré
 nijba, bôrŋge bi wo mène
 hen na, li aŋ ken dî tô têrijn
 tonŋge baa. Iyôŋ ba, Emen
 a geyé bi bôrŋge ré mène
 hen iyôŋ bi kené dîŋ tô têrijn
 tonŋge baa. Aŋ na habré a na
 niné lêŋge hen né.

10 Wôsa bôrŋge wo Emen
 li aŋ mène hen na, li aŋ
 ken bul cêgerŋge bijn têrijn
 tonŋge aŋ gôlijn naŋ ken aŋ
 barêri naŋ nij, nijba, bô
 mênê wo sa terare a nà ná,

na kwo ôrij naŋ ken kibi temare a.

¹¹ Aŋ bôrŋge bi wo mêne hen na, na Emen a geyé aŋ haw hen na yerŋge kariŋ aŋ li bôrŋge mêne men, ulêŋge suné aŋ ken ôrij doy gelenare men, ôbi béŋge yi gwa bi kené liŋ aŋgaŋ derôre men, ken ôrij doy halé ôbi lêre are bay ka hen men, gel wo kebrenge ré bô kwôlê bi wo kêmen hen a ré men.

¹² Na ôbi á, hena na ené li magtubu hende to hen béŋge ba, na wô ôbi lê habré bi wo hen né men, na wô kwo bôri na mêne wô kibi kwôlê bi wo hen, hen né men, niŋba, na wo kené hôn wo tumô Emen a ba, ken li aŋga nini kelêŋge kené li hen naŋ yi gwa.

¹³ Haw hen na, bôrni kuriŋ tôŋ niŋ men, bôrni jal mera ré, niŋba, yerni derêni damaŋ a kirija nini toy wo yi Tit ré dôri wôsa kené jal bôri.

¹⁴ Kirija na en jé Tit iyére tonge a na, en ay kebrenge gaŋ tumôri a kirija ôbi ô gelé menba, na tiri a men. Nini kelêŋge na tu kwôlê kwôy kwôy, men, kebrenge bi wo nini ay tumô Tit a hen kôba, na tiri a men, aŋ yi mega bi wo na nini kôliŋ hen iyôŋ.

¹⁵ Wôsa kirija ôbi ô biŋ iyére tonge a na, ken biri kwôlê men, ken biri yerŋge a naŋ dôbê sa men, aŋ kirija ôbi erem sara na, yiri dôri sarnge a.

¹⁶ Yen dôren gaŋ wôsa en

hôn wo kené na gawré ka ené bê bôn sarnge a.

8

Baliyare to bay ayê bôô ka Maséduwan

¹ Yênen, nini gey kelêŋge kwôli aŋga bay ayê bôô ka Maséduwan li hen. Are bay ka hen na, gel bô deré wo Emen wo yi bôrji a hen.

² Bay geliŋ gusiŋ damaŋ haji, niŋba, yirji dôrji, nimré liji haji, niŋba, bay bi are damaŋ naŋ bô baliyare.

³ Bay hena naŋ bôrji a ré bi aŋgaji bay ka hen, aŋ i i ba, bi gengiŋ sa néeri néeri men, dê sa néeri a men wôsa na aŋga en gel naŋ tun.

⁴ Bay uwôlêni bi niné djiŋ geré bi cibay kôba, ciré lê baliyare naŋ bay ayê bôô ka Jérusalêm a men.

⁵ Men, aŋga bay li hen na, dê sa ka nini genge hen aŋ men, bay ay yirji biŋ Kelma Jésu tumô aŋ naŋ bô geyé wo Emen na, bay ay yirji béni nibay men.

⁶ Kenbay ba, Tit na wôge are iyére tonge a tumô niŋ. Na ôbi á, niné gey bi ôbi ré hô ô deré kibi jé wo dôri wo ôbi na li perêŋge a hen.

⁷ Kena bay upé sa are bay ka kêmen hen a: tô ayê bôô a men, sa gwosoy kwôli kelêŋge a men, sa hené are kaŋge a men, sa yerŋge wo gwanŋge yôôd hen men, sa peré wo ken peréni hen a men. Iyôŋ ba, nini gey bi kené yi bay upé sa ari bé a a men.

⁸ Kwôlo en kôl hen na, na tôo a ené ay béngge hen né, nijba, en kôl kwôli yi gwa wo megêrŋge hen iyôn bi ené gelé na ba, kené pur megêrŋge tiri naŋ bôo pôn haŋge ba?

⁹ Men, ken hôn derê wo Kelma wona Jêsu Krist ôbi wo are kêni yi kôbri a, nijba, ôbi na li yiri ôbi nimré wô sarŋge, ôbi li are bay ka hen iyôn aŋ hô yij ôbi nimré aŋ bi kenbay kené hô yij bay upé tu Emen a.

¹⁰ Iyôn ba, na kelêngge kwôlo en erem gengij sa kwôlê bi wo hen hen. Elê wo di jô hen na, na na kenbay a na geyé wôgê are tumô aŋ kenbay a ayê tôri tumô tiri a men. Iyôn ba, dô wo kené duu kibi ari wôgê kaŋge bay ka hen.

¹¹ Derêngge kibri naŋ yi derê mega wo na ken ayij tô gengéri hen iyôn. Aŋ aŋga ken uwôn kôbrenge a a kené bi.

¹² Wôsa hena kené bij Emen aŋga ken uwôn hen naŋ yi derê na, Emen a geyé, nijba, hena ani ré naŋ kôbrenge ba, Emen a geyé kené biri môj môj ré.

¹³ En gey na wo kené bij megêrŋge ari upé kaŋge kêni aŋ bi bay ré môrij dô aŋ kenbay dema kené baŋ naŋ nimrére ré, nijba, en gey na wo kené némij di.

¹⁴ Haw hen wo are kôbrenge a dê hen na, ken bij ka are naŋji hen men. Aŋ tôre to cêgê hena bay ré

sa ôrij kôbriji a dê men ba, bay a hô sa béngge men tô.

¹⁵ Aŋ a yé mega wo na lij bôo magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«Kwôni wo na pô kwô wo bay uwôgeri *man hen mê ba, ôm gôli ré men, ka pô dê hen kôba, ôm yêji ré men, aŋ i i ba, uwôn ôm nêni nêni.»

Tit naŋ bay bêeri

¹⁶ Mega wo nini li naŋ ken hen iyôn na, Tit kôba, gey lê naŋ ken damaŋ hen iyôn men. Na Emen a biri ermé bi wo hen aŋ nini lij Emen bi wo hen dosé wô ermé wo dôri wo ôbi biri hen.

¹⁷ Ôbi ba, bi kwôlê sa jé wo na nini jéri hen. Nijba, ca kôba, ôbi erem gaŋ dîré erê iyére tonge a.

¹⁸ Nini bi gawra wo pôni ô naŋ di ya. Gawra bi wo hen na, bay ayê bôo kêni ay kibri wôsa ôbi uwôn béré Kwôlo Dôri bij.

¹⁹ Na ôbi wo hen mera a niné jéri hen ré, nijba, na églisnê kêni a dôri bi ré ô naŋ ni, wô jegêni wôgê are. Jé wo dôri bi wo hen, a ulê hini emê sa Kelma a men, gel wo niné gey lê naŋ bijé a men.

²⁰ Lari wo nini uwôn na, mê gaŋ aŋ nini gem dô dîba, nini gey bi kwôni ré ulêni kwôlê sarni a kini céri a ré.

²¹ Nini woge wô lê aŋga dôri tu Emen a mera ré, nijba, tu gawrê a men.

²² Men, nini jé yêniini wo pônî napî kamaŋ ka wôhê hen, na gawra wo nini kôbri gaŋ aŋ nini hôn wo ôbi ré ay yiri biŋ jé wo Emen. Aŋ haw hen kôba, ôbi li jé damaŋ wôsa ôbi bi bôri sarŋge a.

²³ Tit ba, na megan ôbi jé wo nini li jé bem aŋ bi niné lipî napî ken men, kamaŋ ka wôhê ka biri hen na, na églisjê a jéji iyére tonŋe a. Jé bi wo hen na, uwôl hini emê sa *Krist a.

²⁴ Peréŋge biŋé bay ka hen damaŋ, aŋ kirijîna églis to jéji hen toy hen iyôn na, bay a henê wo kebrenŋe wo niné ay tirji a hen na, ré na tiri.

9

Ari wôgê ka gengijî sa yênerna bay ayê bôh

¹ Kwôlo gengijî sa lari wo niné jép biŋ bay ayê bôh ka Jérusalêm a hen na, dé wo niné hô béŋge magtubu ré nijî.

² Wôsa en hôn wo kené gey lê napî ci. En dôrijî kamaŋ ka Maséduwan a kwôlenŋe kôl iyôn ba: «Bay ayê bôh ka Akay a na, na napî elê wo di jô a bay a na gengé ciré lê napî bay ayê bôh ka Jérusalêm a. Kirijîna bay toy hen iyôn na, biŋé kwône perêrji a gey ciré lê napî ci men.»

³ Na iyôn a, ené jé yênerna ka subu hen yerŋge a bi kené bu sa tê lari bi wo hen tumô mega wo na en kôlipî hen iyôn. Aŋ kirijîna niné biŋ

iyére tonŋe a ba, kebrenŋe wo na en ay hen na, ré yi tiri.

⁴ Réba kirijîna nini biŋ napî kamaŋ ka Maséduwan aŋa bay ô gelé wo kené bu sa tê lari bi wo hen né tô na, tayre a dên tumôrji a wô wo na en kôlji kené bu sa tê lari na kô nijî. Aŋ kenbay kôba, tayre a dênŋe men.

⁵ Ôbi a, kirijîna ené erem hen iyôn menba, en jé Tit napî yênerna ka wôhê hen bi ré ôrji upéŋge tumô. Aŋ bi bay ré ô jegêŋge beré sa tê lari wo na ken genge kené bé hen. Aŋ kirijîna ené biŋ ba, kené bu sa têri kô nijî, hen iyôn na, a gelé wo kené wôge napî bô derê dîba, kwôni a ré beréŋge eren né.

⁶ Erméŋge sa gwosoy kwôlo kôl iyôn ba, kwôni wo ré ci kwôrôrô iyôn ba, ré upé lôg men, kwo ré ci tu woléri damaŋ ba, ré upé damaŋ men hen.

⁷ Kwôlo gengijî sa angaŋ bé bay ka hen na, na i i ba, bi bi mega wo bôri genge hen iyôn dîba, bi gaané ré men, bi kwôni bi maserêŋge dema kené bi ré a men. Nijîba, ken bi napî bôh pôn wôsa Emen gey kwôni wo bi napî yi derê.

⁸ Ôbi nêb béŋge are upé ka gay gay dê sa ka ken ôrijî doyrîji hen kwôy kwôy hen aŋ bi kené uwônî berîjî baliyare tumô tumô napî tôrji wo baa hen hen.

⁹ Na hen iyôn a, na ré lipî bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«Gawra wo bôri dô na,

bu baliyare naɲ bay nimré
men,
bô derê wori bi wo hen
kôba,

a yé naɲ kwini a men.»

¹⁰ Na Emen a bijn ðijé kay cé
men, aɲgaɲ emê ka bay ôm
hen men, ôbi bi are ba, bi mê
a aɲ bi bay ré ðerijɲ baliyare
naɲ ðijé mê hen iyôɲ men.

¹¹ Men, Emen a béɲge are
gay gay aɲ bi kené ðerijɲ
baliyare naɲ ðijé men, ôbi a
ðijé kwône ré lijɲ Emen dosé
wô aɲga kené biji naɲ geré
woni hen men.

¹² Lari wo ken wôge hen na,
na wô lijɲ naɲ ðijé ka Emen
mera ré, niɲba, ðijé kwône
a lijɲ Emen dosé damaɲ wô
baliyare tonɲge hende to hen.

¹³ Are bay ka ken wôge hen
na, ðijé kwône a heramê
Emen wô bê kwôlê wɲge
wo gel bê bôô wɲge sa
Kwôlo Dôri wo *Krist a hen
men, bay a heramêri wô kibi
are bay ka kené biji hen
men, wô ka kené bijn ðijé ka
ðaɲné hen a men hen.

¹⁴ Bay a uwôlê Emen wô
sarɲge men, bay a peréɲge
a men, wô kibi bô derê wo
dê kirijɲ wo Emen béɲge
hen.

¹⁵ Na lijɲ Emen dosé wô kibi
aɲgaɲ bé ka dê kirijɲ ka ôbi
béna hen.

10

Pol ka maɲê sa jé wori a

¹ Nôbi Pol na, ken kôl iyôɲ
ba, kirijɲa ené mô naɲ ken
ba, ené jal menba, kirijɲa
tôn né dô dema ené nayêɲge

men, niɲba, en gey jalê men,
en gey derê men, mega Jêsu
Krist iyôɲ.

² Na ôbi á, ené gey bi kené
bul hal wɲge aɲ kirijɲa ené
sa bijn iyére tonɲge a ba,
ené erê nayêɲge ré niɲ hen.
Wôsa ðijé ka pôni perêɲge
a kôl ené li jé na wô uwôɲijɲ
aɲga sa terare a nà. ðijé
bay ka hen iyôɲgi hen na, na
erê nayêji damaɲ.

³ Nini baa sa terare a nà,
na tiri niɲba, sêɲpare to nini
sêɲ hen na, na toɲ sa terare
ré.

⁴ Aɲgaɲ maɲê ka kôbrini a
hen na, na ka ðijé sa terare
a nà ré, niɲba, na ka hena
ligi Emen a dî. Aɲgaɲ maɲê
bay ka hen na, nê mênê
kirijɲ ka bayi Emen môriɲ
ya hen men, nini bu kibi
bay benare kaɲ bay narijɲay
kwôlê hen a men.

⁵ Nini mêne aɲgaɲ
uwôyrê yi ka jôriɲ ðijé ré
hôn Emen hen men, nini iyêl
kwôlo ré bul ermé wo ðijé
kêm aɲ bi bay ré bijn *Krist
kwôlê naɲ ermé woji hen a
men.

⁶ Hena kené gelijɲ ðijé
kené bijn Krist kwôlê na,
niɲa uwôɲijɲ néerni wô
pôriɲ bay narê kwôlê.

⁷ Kenbay ba, ken bô na
cêgi are nô na mera. Ken
toy, hena kwôni ré kôl dîré
na kwo Krist ba, bi hôn wo
nibay kôba, niné na ka Krist
hen iyôɲ men.

⁸ Wôsa tôô to en ôriɲ hen
na, na Kelma Jêsu Krist a
ben bi ené lijɲ naɲ ken dîba,

bi ené mênênge ré. A hena ené di dengôn naɲ tôô hende to hen kôba, tayre dên né.

⁹ Men, en gey bi kené erem mega wo bô magtubu tijê a na, ené dôbênge harê bônge a mera ré.

¹⁰ Bijé ka pôni kôl iyôn ba, kirija ené li magtubu biji ba, ené kôlji kwôlo iyêri iyêri. Nijba, kirija ené mô naɲ ci ba, ené jal dîba, kwôlê wujê ré na ani ré a men.

¹¹ Bijé bay ka kôl hen iyôn hen na, bi bay hôn wo kwôlê bi wo ené kôl bô magtubu a hen na, kirija en bij upénge ba, na lê na mega bi wo na en kôlij bô magtubu a hen iyôn têt têt.

¹² Bijé bay ka hen na, bô yirji mega ciré na ka damné iyôn, nijba, nija kelê niné némij naɲ ci ré men, bay bô mega wo ciré na cibay mera menba, na kwôbrê a men.

¹³ Aɲ kwoni nibay ba, nini di dengôrni na naɲ jé wo Emen bêni kôbrini a hen mera dîba, nija dê dengôrni naɲ aɲga dɲangi ré. Jé bi wo Emen béni hen na, na ôbi á, niné ôrij iyére tonje a hen.

¹⁴ Ôbi a, kirija niné saɲ iyére tonje a naɲ Kwôlo Dôri wo Krist hen na, nini li jé wo dɲangi sa kwo Emen na béni hen né.

¹⁵ Niné di dengôrni naɲ jé wo ka dɲangi a lê hen né wôsa dôlêni sara ré, nijba, nini bi bônri sarɲge a mega wo kené bê bônge derê sa Jésus. Aɲ bi jé woni wo perênge a hen ré ô tumô

mega wo Emen na gengij hen iyôn.

¹⁶ Ôbi a, niné uwônij geré uwônij béré Kwôlo Dôri sa iyére to kelaɲ naɲ ken to bijé toy kwôlê bi wo hen né tô hen, dîba, nini gey bi niné dê dengôrni sa jé wo megêrni a na lê hen né.

¹⁷ Nijba, bay na li bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Kwôni wo gey dê dengôri ba, bi di wô kibi aɲga Kelma a lê hen dî.»

¹⁸ Wôsa na bijé ka ay kibi yirji a Emen né denji hen né, nijba, na ka ôbi a ayê kibriji dem hen dî.

11

Pol naɲ bay jé kaɲ bay benare hen

¹ Haw hen na, na iyêlê mega wo ené gal iyôn nijba, ken dên na iyêlê.

² En li terbére sarɲge a, terbére hende to en li sarɲge a hen na, hena na ligi Emen a. Wôsa ken yi môj mônia temale to en môjne wô bij *Krist wo na ôbi gusôre pôn nêj iyôn hen.

³ Nijba mega wo Êb na dî kalaw na lamijne naɲ gwosore tori hen na, en hare wô wo kwôni ma ré belé ermé wonje aɲ yerɲge wo ken dî yi Krist a naɲ bôô pôn yôd hen ma kené dên hen iyôn men.

⁴ En kôl hen iyôn wôsa hena ôbi gelé kwôlê won benare ré era sa gelénge kwôlê ba, ken dîri derénge a

men. Kwôlo ðijné bay ka hen dô gengij sa Jésu hen na, bij nañ kwoni ré men, tunu to bay kelênge kwôle hen na, na Tunu to ken uwôn hen né men, Kwôlo Dôri wo bay derênge hen kôba, na kwo na nini derênge hen né a men. Hen iyôn hari kôba, ken dôbij marŋge toyij a men.

⁵ Ken bô mega wo bay ré na bay jé ka damné nijba, bay ðên nañ ani kani ré.

⁶ Na tiri, keben nenlé môp kwoji iyôn né hari nijba, kwo gengij sa henê are na, en hôn men, aŋ en gelênge sél têê kwône nañ geré wo gay gay a men.

⁷ Kwôlo Dôri wo Emen wo na en ðirênge hen ba, na en engerênge ani kani ba? Na en dôbe san aŋ bi kenbay kené yij ðijné hen ba, na en li habij ba?

⁸ Kirijna na en lij jé perêrŋge a hen na, na églis to ðañné a na ben are ðiba, na na kenbay ré. Aŋ yi mega wo ené pera aŋga ðijné ka ðañné sa lij jé béŋge iyôn.

⁹ Kirijna na en lij jé perêrŋge a hen na, are na napan kôba, na en engerênge ani ré aŋ na na bay ayê bôô ka Maséduwan a na ben aŋga na napan bay ka hen. Wulê bi wo hen na, na en dôyrênge wô ani ka ré napan bay ka hen né men, na engerênge ani ré nij kwôy a men.

¹⁰ Nañ tu kwôlê wo Krist wo yi bôn a nà ná, kwôni wo sa emé iyére to Akay a nà wo

a jôren dê dengôn wô kwôlo en kôl hen ba, nañ.

¹¹ En li hen iyôn hen ba, en geyênge na geyé ré ba? Na iyôn né, wôsa Emen hôn wo ené perênge.

¹² Are bay ka en li hen na, na lê hen iyôn iyôn aŋ bi bay jé kañ bay benare bay ka hen ré uwôn kini dê dengôrji wo ciré li jé mega nibay iyôn men né.

¹³ Bijé bay ka hen na, na bay jé kañ tiri ré men, bay kôl kwôlê woñ tiri gengij sa jé woji bi wo hen né men, bay li yirji môp ciré na bay jé ka Krist iyôn a men.

¹⁴ Bi dengôrŋge téŋge sa are bay ka bay li a hen né. Wôsa Sidan bi kôba, nêmbelé yiri mega ðiré na *mana wo derômarañ a wo na kirij ka perañgi hen.

¹⁵ Iyôn ba, bay jé kari ka bul yirji mega ciré na bay jé ka Emen kañ tiri hen na, ken ði dengôrŋge téŋge ré, nijba, sa to cêgê kelôg a hen na, Emen a sa jerê kwôlê sa jé lêreji bi wo hen a.

Pol kôl kwôli gusij to ðiré gelij wô Krist

¹⁶ En hô kelênge bi kwôni bôren mega ôbi galê iyôn né. Réba hena kené bôren mega ené na ôbi galê iyôn kôba, ðênge bi na dê dengôn dê men.

¹⁷ Na tiri, na Kelma a ben tôô a ené kôlij kwôlê bi wo hen né, wôsa kirijna en di dengôn ba, en iyêl na mega ôbi galê iyôn.

¹⁸ Bijé kwôni di dengôrji nañ aŋga sa terare a nà,

iyôn ba, na lê môj kwoji iyôn men.

19 Kenbay ken kôl kené na bay tu melênê menba, wô mi a, kené dî bay galê derênge kwôlê ba?

20 Men, yernge derênge sa bîné ka lêngge mega limé kaji iyôn men, ken dîji bay emênge men, lamênge men, dô turnge men, sê tô marŋge a men.

21 Henaŋ ken gey bi ené li na hen iyôn men nêê? Nîjba, nôbi ba néén yôn, a ené lij môj kwoji hen iyôn men ba?

Iyôn ba, ken dî bônge jal san a aŋ na iyêlê môj ôbi galê iyôn haw hen men, na dê dengôn naŋ aŋga bîné dij dengôrji hen men.

22 Bay di dengôrji wô wo ciré na Hébre ba, nôbi kôba, ena Hébre men. Bay kôl ciré na kam *Israyêl ba, nôbi kôba, ena kema Israyêl men. Bay na kwônge *Abraham ba, nôbi kôba, ena kuŋga Abraham men,

23 bay kôl ciré na mané ka Krist ba, nôbi kôba, ena mana wori men aŋ en li jé gôlji aŋ sôn. En iyêl môj san ré naŋ iyôn, en li jé dîji kêm men, en yi dangay gôlji men, bay sên damaŋ gôlji men, en mô kibi temare a têê kwône gôlji a men.

24 Damné ka Jubnê pôren têê bay. Ôbi wo têê bay hen na, bay yêmnen kibi sera tôre subu kibi dengêse dengêse.

25 Damné ka Rômênê kôba, sênji naŋ kwore têê

subu men, bîné gôben naŋ jerew têê pôn men, bato herij naŋ en kam a têê subu aŋ kwo têê pôn na, en li yoyre pôn men, tu tare pôn men bô kam a.

26 Kergare hende to en eré kêm hen na, en kurij kibi temare a bô cér a men, en kurij kibi temare a kôbi bay gemsare a men, en kurij kibi temare a kôbi yênen kaŋ Jub men, ka na Jubnê ré hen a men. Kirij kêm ka en ô ya hen na, en kurij kibi temare a, ré na derô ira, bô kalmê, bô cér a, naŋ yênen kaŋ bay benare hen kôba, en kurij na kibi temare a.

27 En li jé damaŋ môj ené ma iyôn. Sa to pôni a ba, en uwôn kini yé kum né men, en bu bôn iyêre sa kurôn wo lèn hen men, sa kam ka dên hen a men. Sa to pôni a, en ba emê are men, kelanê dên damaŋ men, bargay ka ené dôbe kôba, naŋ a men.

28 Gusij to dangi kwône lêreren ya nîjba, na deré kwôliji kêm né men, aŋga bu bôn ba, na églispê kêm mera wôsa en sun kwôliji sa pôn pôn.

29 Hena kwôni ré iya ba, nôbi kôba, en bô môj ené iya hen iyôn men, hena kwôni ré kurij ba, bôn taren damaŋ.

30 Hena bay ré li aŋ en di dengôn ba, en di na naŋ iya wupê bi wo hen.

31 Emen Iba Kelma wona Jêsu hôn wo ené kôl na kwôlê wôj tiri. Bi hini emê yi wô sari kwôy kwôy.

³² Kirijna na en baj Damas a na, kelma wo bô emê iyére to kelma wo dami Aretas ay tôô bij bijné kari debu kibi geré pôn pôn wo haba wop gerem wo bay ay sa iyére a hen aj bi bay ré buren.

³³ Nijba, bay ayê bôô uwôlen bô gway a aj, bay ha ganje ya aj herben nô cêgi haba si tu tulmô kirij ka pôni aj en giiri gôl.

12

Pelal wo jô Pol naj anja Emen yêge sarji gili hen

¹ Na dê denğôn sem a bi wo lê wo en li hen iyôn ba, na anja habij hen. Haw hen, na derê kwôli anja Kelma gelen bô pelal a hen.

² Kemnêj li elê môj kibi pôrbu nij wo Emen na ay ôbi ayê bôô wo pôni wo en hônî dô hen ôrij naj dî derômaraj a to jôgij subu a. Na ba, na yiri a bay ré ay ôrij laba na tini ba, ba na hôn né, nijba, Emen a henê.

³⁻⁴ En kôl sôn gawra bi wo Emen ayri ôrij derômaraj a hen na, na pelal laba, ôbi ô naj yiri ta na iyôn kôba, nôbi en hôn né nijba, Emen a henê. Aj kwôlo gawra bi wo hen toya derômaraj a hen na, kwôni nê kelê bij né men, Emen bij kwôni tôô ré hô kôl ré nij a men.

⁵ Na dê denğôn wô ayê wo Emen ay gawra bi wo hen ôrij derômaraj a hen nijba, kunjê nôbi ba, na dê denğôn na wô iya wo en iya hen dî.

⁶ Hena ré ené di denğôn kôba, en gal ré wôsa na kelê na kwôlê wop tiri. Nijba, na dê denğôn né aj bi kené ermij sara gap gôlij sa anja na en li ken gel hen né men, sa kwôlo na ken toy keben a hen né a men. Kirij bay ka hen dema kené henê wo ené na ôbi galê rêba ené na kwo dami men tô.

⁷ Ré ené uwôyrê yen wô anja dê kirij ka Emen gelen hen nijba, Emen ben anja lèn habij bi ré jôren uwôyrê yen. Anja habij bay ka hen na, yi mega mana wo Sidan ré dên aj bi ré jôren uwôyrê yen iyôn.

⁸ Gengij sa anja lèn habij bay ka hen na, en uwôl Emen têê subu bi ré dôrji yen a aj

⁹ nijba, ôbi kôlen iyôn ba: «Bô derê wupê bi wo en bem hen nê, wôsa na kirijna néé gawra naj dema ibé iyêrê wupê ré li jé yiri a.» Aj yen dôren gap aj en di denğôn sa néén ôbi wo naj hen, aj bi ibé iyêrê wo *Krist ré baa naj en.

¹⁰ Kwôlê bi wo hen li aj yen ilen né kwôy. Hena ené iya, hena bay ré teren, bay ré gelen gusij, ené mô na bô tu ja, ené mô na bô bô emê a kôba, en hôn wo ené gelij gusij na wô sa Krist. Aj yen dôren wôsa kirijna néén naj dema Krist ré ben néén damaj a.

Pol sun wô bay ayê bôô ka Kworênt

¹¹ Kenbay a lê a ené li are mega ôbi galê hen iyôn

hen, ré na kenbay a ré derê kwôlen nijba, ken dô ré aña ené dô kwôlen nañ keben wupê hen. Nôbi ba, ena ani ré hanê, nijba, bay jé kanje ka hawi bay ka ken kôl ré na ka damné hen kôba, dên né.

12 Wôsa kirija na en bañ iyére tonje a hen na, na en li jé nañ ulê bôô yôd añ Emen ben en li añañ gijnê ka gay gay. Añañ gijnê bay ka hen na, gel wo ené na *ôbi jé wop tiri.

13 Aña dôri ka en li iyé bay ayê bôô ka danga a hen na, na en li iyére tonje a hen iyôn men, dîba na en dô turnje ré. Aña pôn nêñ ka en ba lê iyére tonje a na, na wôsa na en uwôlênge kené ben ani ré hen. Iyôn hari kôba, ken dî bônje jal san a.

14 Ba da wo na herê iyére tonje a hen ya. Hen a ba, na têê subu a nij. Ôbi wo na herê hen kôba, en gey bi kené ben ani ré a men. Wôsa na yernje a ené gey dîba, na gursu tonje ré. Yi mega kamrê nañ balêrji iyôn, wôsa na kamrê a abê balêrji ré, nijba, na balêrji a abêji dî.

15 Ré ené kay añañê kêm men, ré ené merên môñ ené ma añ iyôn wô sarñge kôba, na lê yi derê. Na ba, ken puren lôg na wô wo nôbi ené perênge damañ bi ba?

16 Ken hôn wo nôbi na, ené enjerênge ani ré. Menba, ka pônî kôl iyôn ba, ené na ôbi gwosore men, ené na ôbi lamê kirija a men.

17 Na ba, en lamênge na iyeñ iyeñ ba? Laba na nañ kamañ ka na en jéji iyére tonje a hen a ené lamênge hen ba?

18 Na Tit nañ yênena wo na en kelênge kwôli hen, a na ené jéji yernje a. Na ba, na Tit bi a lamênge engijn añañge ba? Ken hôn wo nôbi men Tit men na, nini li jé bem nañ ermé wo pôn men, nañ geré bi wo pôn hen men.

19 Kwôlo nini li bô magtubu a bénge hen na, ermênge wo niné kôl hen iyôn wô jôrij sarni ré, nini kelênge hen, na nañ hini Emen wôsa nija ka Krist. Yênên nini kelênge hen iyôn wôsa nini gey bénge na néernje bi kené ôrij tumô tumô tô ayê bôô wonje a.

20 En kemna wô wo kirija ené bij iyére tonje ba, jé lêrenge ma ré sa yé kwo en gey hen né. A hena ré yi hen iyôn ba, jé lêren nôbi kôba, a derênge ré kwôy men. Dô ré ba, kirija en bij perênge a na, na erê uné nañare men, terbére men, bô tarê men, janare men, hare men, jôm men, dê denjô men, lê aña bôd bôd a men.

21 Dô ré ba, kirija en bij iyére tonje a na, Emen wupê a lê añ tayre ré dên turnje a wô kibi ka pônî ka kap dé tô têrij toji añ hen men, tô yinare toji ton iyôn a tôn hen né men, tô añañ iyôn a tôn ka bay na lêêrê ca hen. Hena ré yi hen iyôn na, a gelijn né ené sôm iyôn.

13

*Gerjé halê wo Pol hal ka-
manj ka Kworênt*

¹ Na a ba jôgij na têe subu wori a ené ena herê iyére tonje a hen, aŋ kirija nija bij na, nija jerê kwôlê sa bay lê habrê a mega wo na kôlij bô magtubu to Emen a hen iyôn. «Hena kwôni ré bôy kibi megari ley na, bi bijé nê m wô rêba subu kôl hen iyôn a dema niné jerê kwôlê sari a.»

² Kergare tijê to jôgij têe wô to na en ôrij iyére tonje a hen na, na en hal bijé kap bay lê têrij nap tô ka ba hen a men. Haw hen wo tôn dô nij hen na, en hô halênge sôn aŋ kirija ené sa bij iyére tonje a na, ené jerê kwôlê sarji a kêm.

³ Ken gey henê na ba *Krist a ré bé a ené iyêl hen ba? Iyôn ba, na erê gelênge ken gel. Wôsa ôbi na kwôni wo li jé nap néeri perêrnge a dîba, ôbi iya ré.

⁴ Kirija bay na béeri sa gurô tagelê hen ba, ôbi na iya hari nijba, haw hen ôbi mô tu geŋ nap néé wo Emen aŋ kwoni nibay ka nini bij nap dî hen na, néerni nap môj kwori hen iyôn men, nini mô tu geŋ hen, na wô kibi merê tu geŋ wori aŋ kirija nini sa bij iyére tonje a na, nija sa lê jé nap néé wo Emen.

⁵ En kelênge bi ken kôbe yerŋge dô ken gel, na ba kené bi bônge sa Jésus a bi

hanje ba? Ken hôn wo Jésus Krist ré mô bônge a hen iyôn né ba? Hena ré na hen iyôn ré ba, ken ge na kay hen.

⁶ En erem mega wo nibay ba, jé lêreni ré gel wo niné na bay jé kap tiri.

⁷ Men, nini uwôl Emen bi kené li ani kani ka habij né men, nini gey gelé mega niné na bay jé ka li jé dô iyôn né a men. Nijba, nini gey gelênge sa lê aŋga dôri a bi wo bijé a kelê niné kôl kwôlê, nijba, niné li ani ré hen.

⁸ Nini kôl hen iyôn na wôsa nini nê m lê ani kani ka habij gengij sa kwôlê woj tiri bi wo hen né, nijba, na aŋgaŋ tiri ka gengij sa kwôlê woj tiri bi wo hen a niné lê.

⁹ Hena kené iyêre tô kwôlo Emen a hanje aŋa nibay niné iya kôba, nini li yi derê men, nini uwôl Emen bi ré bônge bi kené dô cerêd men.

¹⁰ En li magtubu hende to hen bônge tumô aŋ kirija ené sa bij ba, kené bul jé lêrenge aŋ ené sa nayênge ré nij. Wôsa Emen ben tôô na wo ené lij na nap ken dîba, na wo ené mênênge aŋ né.

¹¹ Yênen, haw hen na, na deré kibi magtubu tijê nij, en kelênge, masênge bi ken dô cerêd men, ken dôbij ibiyare bônge a men, bi kwôlê wonje bij men, ken mô nap bô jalê perêrnge a a men. Ôbi a, Emen woj ôbi

peré bijé men, ôbi bij bijé
bô jalê a men hen na, ré baa
nañ ken.

¹² Lijge dosé tô yêniñare a
nañ peré men, bay ayê bôô
ka nañ en na kôba, lêñge
dosé kê m a men.

¹³ Bi bô derê wo Kelma
Jésu Krist men, peré wo
Emen peréna hen men,
bijare to Tunu toñ hendi bô
bôrê bêna pôn hen a men
hen na, bi baa ré ken kê m.

Magtubu to Pol li bijn Galatnê Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Elê arew subu pa dema Jésus Krist ré yêp tô na, bijnê ka pônî bay uwôgeji Kêlt gwoluwa eraji kwôy sa môrji Turki bô emê wo Asî a. Kwôngêrji a bay ré uwôgeji Galatnê hen, sa môrji ða nap Ankara na sa iyére to dami to Turki. Ka pônî bi bôrji sa Kwôlo Dôri wo *ôbi jé Pol uwôl béréri kirîja ôbi ôrij kergay ulê béré tori to têê wôo nap to têê subu hen (Jé lê bay jé 16: 6, 18: 23).

Nijba, cêgi Pol a menba, gawrê ka ðangi era iyé Galatnê. Gawrê bay ka hen gelin bijnê are kôl iyôn ba bay ayê bôo ka ré na Jubnê ré hen na, bay ré bi kwôlê sa tôo Jubnê kêm an to kôl bay ré wal keñ hen men. Kwo Pol ba, tôo toñ walê keñ hende to hen na, bijn nap Kwôlo Dôri woñ tiri wo Jésus Krist hen né. Hende li an bay ayê bôo ka Galat yi limé kare. Kirîja Pol toy kwôlê bi wo hen a Epês a na, ka li môñ ciré gey kwôlo janêri bay ka hen na, ôbi li magtubu to iyére biji.

Wô heran nap ka gey kwôlo janêri bay ka hen tó Kwôlo Dôri woñ tiri hen na, Pol li are subu.

Ka tumô ba, ôbi kôl kwôlo gengin sari. Ôbi kôl kwôli ayê bôo wori, magtubu to bay derê tumô églis to Jérusalêm li biri kôl iyôn ba bay ayê bôo ka na Jubnê ré hen réé bê kwôlê sa tôo to Jubnê ré hen. Men, kwôlo yi perêrji a bay nap Piyêr gengin sa bê kwôlê sa magtubu hende to hen men, kwôli dampare tori toñ *ôbi jé hen an kôl mega wo jé bi wo hen na, ré na Kelma a ré biri (Sapitre 1-2).

Ka wôo ba, Pol ði têri sa magtubu tôo to cay a an kôl iyôn ba, kwôni ré uné gelê wô kibi bê kwôlê sa tôo to Jubnê ré, nijba, wô kibi anga Jésus Krist li hen ði (Sapitre 3-4).

Ka subu ba, ôbi kôl derin kibi kwôlê wori kôl iyôn ba, merênge sarñge senge nap tôo an bi Tini Emen dô tumôrñge. Wôsa Tunu a ré bê ermé wo gay gay hen bô gawra an kwo tumô ba, na peré (Sapitre 5-6).

Eglisnê men, bay ayê bôo men bi toy kwôlê bi wo hen an dege sara nap bôo pôn an bi bay ré môrij sarji senge.

Dosé to Pol liji

1 Nôbi Pol a jén nap magtubu hende to hen béñge hen. Henênge dô mega wo ené na *ôbi jé wo gawrê a ré jén né men, gawra wôni a ré era sa kôlen kwôli ré a men. Nijba, ré na Jésus Krist nap Ibarna Emen wo bi Jésus ji si kampê hen, bay a jén an ðén mega *ôbi jé hen.

2 Yênerna bay ayê bô kêm ka mô naṅ en na nini daṅ kibri ni jéṅ naṅ magtubu hende to hen biṅ églis kêm to yi sa iyé Galati a hen liṅji dosé aṅ kôli iyôn ba:

3 Bi bô derê naṅ bô jalê wo Ibarna Emen naṅ kwo Kelma Jêsu Krist baa naṅ ken.

4 En gey bi kené hôn dô wo Jêsu Krist ré ay yiri biṅ temare wô derêna kibi têriṅ lêrena naṅ bô geyé wo Ibarna Emen a aṅ bi dîré derêna kibi néé wo habiṅ wo sa terare a nà wo haw hen.

5 Bi hini emê yi wô sa Emen kwôy naṅ kwini. *Amên, bi yi geliṅ hen iyôn.

Kwôlo Dôri wo Emen na pôn nêṅ hari

6 Bôn mênijṅ damaṅ wô wo kirija en dênge aṅ menba, peraṅ cêgena na, ken dî tô Emen wo uwôgênge naṅ bô derê wo *Krist hen aṅ, menba, ken hena lew gey ari gelé ka dāṅgi ka bay kôl ré na «Kwôlo Dôri» men hen.

7 Tiri wori ba, Kwôlo Dôri wo dāṅgi ba, naṅ niṅba, en kôl hen iyôn wôsa gawrê ka pôni dôyrênge aṅ gey bi ciré belé Kwôlo Dôri wo Krist hen liṅ kwo dāṅgi.

8 Ken toy, hena ré na ni-bay kaṅ bay jé ley, *mana wo derômarāṅ a ley, aṅa niné ulênge béré Kwôlo Dôri wo dāṅgi naṅ kwo na nini ulênge tumô niṅ hen na, en uwôl Emen bi ré tôm kwôni bi wo hen.

9 Mega wo na en kelênge tumô niṅ hen iyôn na, haw hen na hô kelênge têê pôn a sôn: hena kwôni wôni ré ulênge béré Kwôlo Dôri wo dāṅgi naṅ kwo na ken enge hen na, en uwôl Emen ré tôm kwôni bi wo hen.

10 Kwôlo en kôl hen na, gel wo ené woge na diné wo gawrê laba kwo Emen dî ba? Na diné wo Emen a ené woge dî. A hena ené woge na diné wo gawrê ba, ené yé mana wo Krist ré.

Pol li na iyeṅ a ré yiṅ ôbi jé ba?

11 Yênen, en kelênge Kwôlo Dôri wo en uwôl béréri bénge hen na, na gawrê a ejeré ré.

12 Wôsa na gawra wôni a kôlen kwôli Kwôlo Dôri bi wo hen né men, kwôni a gelen né a men, niṅba, na Jêsu Krist a yêgê sari ben.

13 Na ken toy kwôli jé lêren wo cayi kirija na en baṅ tô hara wo Jubnê tô hen men, lê wo na en liṅ églis to Emen bisijne hen men, masê wo na en mase bi ené mênêji hen a men.

14 Aṅ na en teberé Emen naṅ geré hara wo Jubnê damaṅ dê megên kaṅ bay eréren men, na en lêré hara wo môpêrna damaṅ dêji aṅ a men.

15-16 Niṅba, pa dema na ené yêṅ tô na, Emen naṅ bô derê wori na dôren aṅ uwôgen bi ené li jé biri. Aṅ kirija ôbi genge dîré gelen Kemari aṅ bi ené uwôl béré

Kwôlo Dôri wori perê bijné ka na Jubnê ré hen na, en engerijñ kwôni kwôlê wôni ré nij.

¹⁷ Men, en ô Jérusalêm a ligi kamañ ka na na, bay jé tumôn hen né, nijba, en hena ô bô emê wo Arabi a dema ené hô bulo hera Damas a tô.

¹⁸ Añ elê subu cêgê dema, ené ô Jérusalêm ô uné Piyêr bi niné ô gelijñ yirni tô. Añ en wôl nañ dî wulê môj kibi bay.

¹⁹ En gel *ôbi jé wôni wo ðañgi ré, nijba, na *Jak woñ yêni Kelma wona Jésus a ené gili mera.

²⁰ Kwôlê bi wo en kôl hen na, en kelênge tumô Emen a, na kwôlê woñ tiri.

²¹ Cêgi kergarjê iyé Piyêr a Jérusalêm a hen na, en ô Siri a men, Silisi a a men.

²² Nijba, wulê bi wo hen na, églis ka sa iyé Judé a na, bay na hôneen né tô.

²³ Nijba, bay na toy na kwôlen kibi bijné ka ðañné a mera. Bay kôlji iyôn ba: «Gawra wo ca ba, na gelijñ turna gusijñ hen na, haw hen ôbi a hô ulê béré Kwôlo Dôri bi wo ôbi na mase ðiré mênê hen.»

²⁴ Menba, bay ay kibi Emen wô aña ôbi li nañ geré wujê hen.

2

Pol nañ megêri bay jé ka pôni Jérusalêm a

¹ Elê môj kibi pôrbu cêgê menba, en hô bul hô a Jérusalêm a. Barnabas a bèn men, en erañ nañ Tit kôbena a men.

² Herê wo en bul hô Jérusalêm a hen na, na Emen a kôlen bi ené hô. Añ kini ðañare to nini ðañ pinini nañ bay derê tumô églis hen na, en dôrji tô béré Kwôlo Dôri wo en uwôl béréri perê bijné ka na Jubnê ré hen. En li hen iyôn wôsa en gey bi jé wo na en li hen men, kwo en li haw hen a men ré yi aña beray ré.

³ Añ Tit woñ Grêk wo na baan erañ Jérusalêm a hen kôba, bay kôl ôbi ré wal keñ iyôn né.

⁴ Bi wo kamañ ka dî yirji môñ ciré na yênerna hen, mase bi ôbi ré wal keñ hen. Gawrê bay ka hen iyônji hen na, tôte yirji perêrna môñ bay walê tôte kirijñ iyôn bi ciré hônijñ tôte merê wo nana mô sarna señge sa kibi bijnare to nana bijn nañ Jésus Krist hen, añ ciré lêna lij limé ka tôte to *Moyis.

⁵ Nini ðiji bay biyêni ré, nijba, nini ðubu sa têrni a. Kwôlo Dôri bi wo hen na, na tu kwôlê añ en gey bi ré yi nañ kini wô sarñge ðiba, bi ré polijñ né.

⁶ Ka bay bôrji môñ ré na bay derê tumô kirijñ hen na, bay ay tôte to ðañgi tôni ben né. Bijné bay ka hen na, ðañpare toji hende to hen dôlen nôbi ré, wôsa Emen

bô na yi kwôni nô na mera ré.

⁷ Bijné bay ka hen bô mega wo Emen a ré ben jé woɲ ulê béré bijn bijné ka na Jubné ré hen, mega wo ôbi na bijn Piyêr yi ôbi ulê béré Kwôlo Dôri bijn Jubné hen iyôn men.

⁸ Wôsa Emen wo na bijn Piyêr ré yi *ôbi jé wo gengijn sa Jubné hen na, na ôbi a ben bi nôbi kôba, ené yi *ôbi jé wo gengijn sa bijné ka na Jubné ré hen men.

⁹ Aɲ si *Jak naɲ Piyêr naɲ Ja ka bay bôrji môɲ damné ka églis hen kôba, bô mega wo jé wo ené li hen na, ré na Emen a ré bên dîd kôbena. Menba, bay fu kôbrini nibay naɲ Barnabas lêni dosé aɲ gel wo ciré bijn naɲ nini. Na hen iyôn a niné bijn sara kêm wo nibay ba, niné erê lê jé perê bijné ka na Jubné ré hen men, bay ba, ré ô perê Jubné men.

¹⁰ Nijnba, bay kelêni bi niné erem sa yênièresni kap bay nimré ka Jérusalêm a mera. Aɲ en ay kwôlé woji bi wo hen dô bôn a aɲ lij ariri.

Pol nay Piyêr Antiyôk a

¹¹ Kirijna Piyêr sa bijn Antiyôk a na, ôbi li dô ré aɲ en kôli tiri a tu bijné.

¹² Wôsa, pa dema bijné ka pôni ka Jak joi hen ré sa tô na, Piyêr ôm are naɲ yênièresna ka na Jubné ré hen, nijba, kirijna bijné bay ka hen saji bijn menba, Piyêr dô

yiri aɲ dê dê yi yênièresna ka na Jubné ré hen men, ôbi ôm are naɲ ci ré nij a men. Wôsa ôbi hariɲ yênières Jubné ka hena Jérusalêm a sa aɲ gey bi bijné ré wal ken hen.

¹³ Men, yênièresni Jub kap bay ayê bôô ka Antiyôk hen kôba, li na aɲaɲ harê mega bi wo Piyêr lij hen iyôn men, Barnabas kôba, dî bay dôôri uwôl tôrji a men.

¹⁴ Menba, kirijna en gel mega wo jé lêreji bi wo hen ré bijn naɲ lê aɲga bijn naɲ tu kwôlé wo Kwôlo Dôri hen ré na, en kôlij Piyêr tu bijné iyôn ba: «Piyêr, jôbi ju na Jub menba, ju li are mega bijné ka na Jubné ré hen iyôn wô mi ba? Men, jé lêrem bi wo hen bijn naɲ tôô to Jubné ré a men. Wô mi a jeré gey bi bijné ka na Jubné ré hen ré li mega Jubné iyôn ba?»

Na sa kibi ayê bôô a Jubné naɲ bijné ka na Jubné ré hen ré uwôn gelé

¹⁵ Nabay nana Jubné kap dên dîba, nana bijné ka hen ka hôn tôô to Emen né hen né.

¹⁶ Nijnba, nana hôn mega wo kwôni ré derê tu Emen na wô bê wo ôbi bi bôri sa tôô to Moyis a hen ré, nijba, na wô kibi aɲga Jésus li hen dî. Na ôbi á, nabay kôba nana bijn bôrna sa Jésus Krist a aɲ bi nana yij bijné kap derôre tu Emen sa kibi aɲga *Krist li hen dîba, na sa kibi lê aɲga tôô to Moyis kôl nana li hen né. Wôsa na sa

kibi lê anɣa tôô to Moyis kôl nana li hen a, kwôni ré yij kwôni woɣ derôre tu Emen a ré.

¹⁷ A hena nana woge bi nana yé bijné kaɣ derôre sa kibi bijnare tona naɣ Krist menba, nana li têriɣ mega bijné ka na Jubnê ré hen ta men, hen ba gel wo Krist a ré lê a nana li têriɣ hen ba? Na hen iyôn né.

¹⁸ A hena ené hô li tôô to na en mène hen hôriɣ ba, gel mega wo ené na ôbi dagé sa tôô hende to hen.

¹⁹ Na tôô to Moyis hende to hen a lê a ené yi môɣ temay gawra iyôn hen, aɣ hende ôm san ré niɣ. Yi hen iyôn bi ené môriɣ tu geɣ wô sa Emen. Na hen iyôn a, ené ma naɣ Krist sa gurô tagelê hen.

²⁰ Aɣ bi hena ené mô tu geɣ ba, ré na nôbi a ré merê naɣ sa yen hen né niɣ, niɣba, ré na Krist, a merê bôn a. Hena ené mô tu geɣ haw hen ba, na sa kibi bôn wo en ay bijn Kema Emen wo geyen aɣ ay yiri bijn temare wô san hen.

²¹ En kaɣ bô derê wo Emen li naɣ en hen né. Hena Emen né bô kwôni mega kwôɣ derôre wô bê kwôlê wori sa tôô to Moyis a na, Krist na ma déɣ iyôn.

3

Tôô to Moyis naɣ ayê bôô

¹ Ayi! kenbay Galatɣê ka ermé kwôlê woɣe naɣ hen. Na i a belé turɣe hen iyôn

ba? Bi wo nôbi naɣ yen en geléɣe anɣa gengiɣ sa temay Jésu Krist sa gurô tagelê yi turɣe a tu wolé hen.

² En geɣ engeréɣe kwôlê pôn. Na ken uwôɣ Tunu to Emen na wô sa lê anɣa tôô to Moyis kôl ré liɣ hen laba, na wô wo ken toy béré Kwôlo Dôri aɣ ken bi bôriɣe sara hen dî ba?

³ Wô mi a turɣe ré jôriɣ né hen iyôn ba? Wô mi a kené ay tôri naɣ Tunu to Emen menba, haw hen ba, ken geɣ deré kibri naɣ néé woɣe niɣ ba?

⁴ Gusij to ken geliɣ kêm hen na, ken bô mega wo ré na ani ré iyôn ba? Gusij tonɣe hende to hen a yé wo beray ré.

⁵ Kirijna Emen béɣe Tunu tori men, liɣ giɣê perêriɣe a a men hen na, na wô sa ken li anɣa tôô to Moyis kôl ré liɣ hen laba, na wô wo ken toy béré Kwôlo Dôri aɣ ken bi bôriɣe sara hen dî ba?

⁶ Na hen iyôn a, magtubu to Emen ré kôl gengiɣ sa *Abraham kôl iyôn ba: «Ôbi na bi bôri sa Emen a, aɣa Emen na ré bôri mega kwôni woɣ derôre hen sa kibi ayê bôô wori.»

⁷ Henéɣe mega wo bijné ka ré bi bôri sa Emen a hen na, bay a ré na kwôɣgé Abraham kaɣ tiri hen.

⁸ Magtubu to Emen na kôl ca tumô mega wo Emen né bé bi bijné ka na Jubnê ré

hen, ré yé ñijé kañ derôre tiri a wô sa kibi ayê bôô woji. Na ôbi á, magtubu to Emen hende to hen ré uwôl béré Kwôlo Dôri bi wo hen tumô bijñ Abraham kôl iyôñ ba: «Emen a terê kibri sa tô yé ñijé ka sa terare a nà kêm wô sa kem.»

⁹ Abraham na bi bôri sa Emen a añ Emen na tô kibri sari a. Añ Emen tô kibri sa ñijé kêm ka bi bôri sari a hen, mega wo ôbi tôriñ kibri sa Abraham a hen iyôñ men.

¹⁰ Kwo ñijé kêm ka bi kwôlê sa tôô to *Moyis a, añ erem mega wo ciré yé kañ derôre sa kibi tôô hende to hen na, tômê bu sarji. Wôsa magtubu to Emen kôl iyôñ ba: «Kwôni wo bi kwôlê kwôy kwôy sa tôô to Moyis a kêm to lijñ bô magtubu a hen ré na, kwôlê ré ñiri.»

¹¹ Na tiri wo gawra a yé kwôni woñ derôre tu Emen a wô kibi tôô to Moyis ré. Wôsa lijñ bô magtubu to Emen na kôl iyôñ ba: «Kwôni wo na kwôñ derôre tu Emen a sa kibi ayê bôô wori na, ôbi a merê tu geñ.»

¹² Tôô nañ ayê bôô na pôn né. Kwo tôô ba, lijñ bô magtubu to Emen a kôl hen iyôñ ba: «Kwôni wo li are kêm ka tôô kôl ré lijñ hen na, ôbi a merê tu geñ na wô sa kibriji men.»

¹³ *Krist, ay yiri bi añ tômê bu sari wô sarna añ ôbi derêna kibi tômê wo tôô a. Wôsa na lijñ bô magtubu to

Emen a kôl iyôñ ba: «Kwôni wo bay haari kabrê gurô hen na, na kwo Emen tômni bi a hen.»

¹⁴ Yi hen iyôñ bi terê kibi wo Emen na genge ñiré terê sa Abraham a hen, bi ré yi wô sa ñijé ka na Jubñê ré hen men sa kibi Jêsu Krist. Men, naa uwôñijñ Tunu to ôbi na genge ñiré béna wô bê bôô wona sari a hen men.

Tôô to Moyis nañ gengé wo Emen

¹⁵ Yênen, na ayê jé lê gawrê ka sa terare a nà gengijñ nañ kwo Emen ken gel. Hena kwôni na ré kôl kañni ñi tôñ nijñ na, kwôni wo ñangi nêmen belé ré nijñ men, nêmen ulê kwôlê wôni sara ré nijñ a men.

¹⁶ Na hen iyôñ a, Emen na ré ayijñ tôri bijñ Abraham wô anja ñiré lê biri nañ kwungari hen. Magtubu to Emen kôl iyôñ ba: «wô kwôñgêri» mega wo ré na ñijé ka kwôni iyôñ né. Nijñba, kôl iyôñ ba: «wô kuñgam» hen iyôñ na, gel na wo ré kôl na kwôli gawra pôn, ôbi a na Krist hen.

¹⁷ Bô kwôlo en kôl hen ôbi a na: Emen na kôl kañni añ kwôli are bay ka ôbi kôlijñ kwôliji hen na, ré lijñ. Elé arew pôrbu nañ tôre subu cêgê dema ôbi ré bijñ kam *Israyêl tôô tô. Nijñba, tôô a nêmenênê kañni ka ôbi na kôl hen ré men, hende a nêmenênê anja ôbi na

genge ðiré bij Abraham hen né a men.

¹⁸ Hena ré na wô bê kwôlê sa tôô a aña kwôni ré uwônij anga Emen na genge hen na, gel wo ré na sa kibi anga ôbi na genge hen né. Nijba, na sa kibi anga Emen na genge hen a ôbi ré tôrij kibri sa Abraham a hen.

¹⁹ Hena ré na hen iyôn ba, wô mi a Emen na ré ði tôô ba? Ôbi ði tôô hende to hen wô gelij bijé bi ré hônij anga ré bij nañ bô geyé wori ré hen. Tôô hende to hen a yé hen iyôn kwôy gemij kunga Abraham wo Emen na ayij tôri gengij sari hen a sañ. Emen na bij *manê ka derômarañ a na kôl kwôli tôô hende to hen añ gawra pôn a na ðebé derô bijé nañ Emen*.

²⁰ Ôbi ðebé derô gawré na, gan gan ba, ðebe na peré gwogelé gawré wôô a, nijba, kirija Emen na ay tôri bij Abraham hen na, ôbi ðebé derôrji a na nañ, nijba, na ôbi nañ yiri a na kôlij Abraham mera.

Wô mi a tôô ré ðij ba?

²¹ Hen ba, gel wo tôô ré bij nañ anga Emen genge ðiré bij Abraham hen ré ba? Na tiri, hende bij nañ are bay ka hen kwôy. Nijba, hena tôô to na ré bij gawré mô tu geñ hen henañ ré ya ba, hende na ré lê añ gawré na ré yij kañ derôre tu Emen a.

²² Lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: Bijé kêm sa terare a nà ré na limé ka têrij. Yi hen iyôn bi Emen né bij bijé ka ay bôrji hen anga ôbi na genge hen. Ôbi biji hen iyôn na wô kibi anga Jêsu Krist li hen.

²³ Pa dema kwôli ayê bôô ré ôm tô na, nibay kañ Jub ba, na tôô to Moyis a na emê sarni añ tôô hende to hen a na beréni lemnare kwôy wo Emen yêge sa Kwôlo Dôri wo gengij sa bê bôô sa Jêsu a.

²⁴ Na hen iyôn a tôô hende to hen, na ré ôm sarni kwôy wo Krist sañ, añ bi niné yij gawré kañ derôre tu Emen a sa kibi anga Jêsu li hen.

²⁵ Nijba, haw hen wo kwôlo gengij sa anga Jêsu li hen ôm nij hen iyôn na, nibay kañ Jub ba, tôô to Moyis a deré tumôrni ré nij.

²⁶ Iyôn ba, na sa kibi ayê bôô wonje nañ bijare to ken bij nañ Jêsu Krist hen a kenbay kêm kené yij kam Emen hen.

²⁷ Na hen iyôn a, kenbay kêm ka na ken bij nañ Krist sa kibi batêm tonje hen na, ken yi môñ Krist hen iyôn men.

²⁸ Iyôn ba, na kelé iyôn ba: Kwo na Jub men, kwo nà na Jub ré men, kwo nà, na lema men, kwo nà na kema iyére men, kwo nà na iba men, to nà na iyore men ré nij. Wôsa kenbay kêm ken bij pôn sa kibi bijare tonje nañ Jêsu Krist.

29 Hena kené na bijné ka Krist ba, kena kwôngê Abraham, iyôn ba, ka upé anğa Emen na genge diré béé hen.

4

1 Na hô kelê kwôlê wo ené kôl hen naŋ gwosoyri wo đanđi: kema woŋ ôbi emê cibré ibari na, na kwôni wo anğa ibari bay ka hen kêni na kari. Nijnba, hena ôbi ré baa kema tô ba, ôbi yi mega lema iyôn.

2 Wôsa kwôy jéŋ sa to ibari na genge hen na, na bijné ka đanđé a berê sari men, sa anğa gengiŋ sari bay ka hen a men.

3 Nibay kôba, kirija na nini yi mega kamrê iyôn hen na, na nini na limé ka néé wo tunu to ôm sa kirij sa terare a nà hen.

4 Nijnba, kirija wulê wo Emen na genge hen nêni nijn menba, ôbi jo Kemari aŋ iyore a yêri aŋ tôô to *Moyis a emê sari men.

5 Men, bi ôbi ré sa jô sarni nibay Jubnê ka na nini mô tô tôô to Moyis a hen aŋ bi niné yij kami Emen.

6 Men, bi ôbi ré gel wo kené na kamni na, Emen jo Tini Kemari sa mô bôrna a aŋ Tunu hende to hen uwôgeri «Iban, Iban.»

7 Iyôn nij ba, kena limé ré nij nijba, kena kamni. Mega wo kena kamni hen iyôn na, Emen a béŋge are kêni ka ôbi đĩ gem wô sa kamni hen.

Pol sun kwôli Galatjê

8 Kirija na ken hôn Emen né tô hen na, na kena limé

ka emen wo sa terare a nà wo na kwoŋ tiri ré hen.

9 Nijnba, haw hen wo ken hôn Emen nij, réba haw hen wo Emen henêŋge nij hen men, menba, wô mi a kené hô hera naŋ bô geyé woŋge tô tunu to ôm sa kirij sa terare a nà to néere naŋ hen men, to na ani ré hen bi kené hô yé limé kaji sôn ba?

10 Ken toy, ken đĩ yerŋge damaŋ sa wulê wo pônĩ a men, sa geserê wo pônĩ a men, wulê wo pônĩ bô elê a men, sa elê wo pônĩ a a men.

11 En sun gaŋ wô sarŋge wôsa merênê wo en merên wô sarŋge kêni hen na, na đéŋ iyôn mera ba?

12 Yênen, en uwôlêŋge bi kené yi môŋ nôbi hen iyôn men, mega wo nôbi kôba, na en yi mega kenbay hen iyôn men hen. Kirija na en môriŋ perêrŋge a hen kôba, na ken lên habij né.

13 Ken hôn wô mi a na ené derêŋge Kwôlo Dôri tumô kaŋ hen ba? Na wô sa kibi ômpare to na lên hen.

14 Aŋ naŋ ômpare tijê hende to hen na, na na anğa néey sarŋge a nijba, na ken bôren mega ani ré, iyôn né nijba, ken lên dô mega wo ené na mana wo derômaran wo Emen men, mega wo ené na Jêsu Krist bi naŋ yiri iyôn a men.

15 Na ken li yi derê damaŋ menba, haw hen na mi a lê are ba? Wôsa en hôn wo tumô ba, na turŋge kôba, na ken nêni terê ben.

16 Aŋ haw hen ba, ena ôbi bareŋge wô kwôlê woŋ tiri

wo en kelênge kwôy kwôy hen ba?

¹⁷ Bijné bay ka kôl kwôlê woŋ benare gengiŋ sa Kwôlo Dôri hen dî yirji yerŋge a, niŋba, ermé woji na kwo dôri ré. Ermé woji ba na wô terênge kôben a aŋ bi kené yiŋ biŋé kaji dî.

¹⁸ Na tiri, dé yi yi kwôni a damaŋ na, dô niŋba, bi na naŋ ermé wo dôri aŋ bi yi hen iyôŋ kwôy kwôy dîba, na wô merê wo en mô naŋ ken hen mera ré.

¹⁹ Kamnen, en hô geliŋ gusiŋ damaŋ a wô sarŋge mega wo iyore geliŋ gusiŋ sa yê a hen iyôŋ. Na geliŋ gusiŋ hende to hen iyôŋ kwôy wo na hôniŋ mega wo kené ay hal wo *Krist.

²⁰ Ermé wujê ba, en gey ré ené merê naŋ ken haw hende to hen aŋ ré ené iyêlênge derê naŋ tôn to dami wôsa en sun kwôlenge damaŋ.

Kwôlo gengiŋ sa si Agar naŋ Sara

²¹ Kenbay ka ken gey yé limé ka tôô to Moyis hen kôlenge, na ken toy kwôlo na liŋ bô magtubu tôô hende to hen a ré ba?

²² Na liŋ bô magtubu tôô hende to hen kôl iyôŋ ba: *Abraham na ré yê kamrê wôô. Kwo pôn yori ré na lômne to bay uwôgere Agar hen men, kwo pôn yori ré na môni iyére to bay uwôgere Sara hen men.

²³ Kwo yori na toŋ lômne hen na, hende yi kwoyri naŋ yiŋpare, niŋba, kwo yori na môni iyére hen na, hende yi kwoyri na naŋ yiŋpare hare niŋba, na sa kibi tôô to Emen na ay biŋ Abraham*.

²⁴ Kwôli yébé bay ka wôô hen na, yi mega anŋaŋ gelé iyôŋ: yébé bay ka wôô hen na, en pôrji gengiŋ biŋpare to yi kene wôô hen: Biŋpare to tumô hen na, na gengere naŋ Agar, tôre hena na sa keram wo Sinay a. Aŋ hende yê kamrê kaŋ limé hen.

²⁵ Hini woŋ Agar bi wo hen na, kôl na kwôli keram wo Sinay wo yi sa iyé Arabi a hen. Haw hen ba, hende yi mega Jérusalêm to kemnêŋgi iyôŋ wôsa Jérusalêm na lômne naŋ biŋé ka mô bôre a hen kêm.

²⁶ Niŋba, Jérusalêm to derômaraŋ a yi mega yorna toŋ môni iyére iyôŋ. Jérusalêm hende to hen gengiŋ na sa Sara.

²⁷ Wôsa magtubu to Emen kôl iyôŋ ba:

«Li yi derê mini to kamnê naŋ hen.

Uwôl gura woŋ yi derê mini to yê lêré sa pôn né hen

wôsa iyore to kurôre dere aŋ hen na,

kamne a kwônê dê to kurôre geyre hen.»

²⁸ Yênen, iyôŋ ba, kenbay kôba, ken yêŋ na sa kibi tôô

to Emen na ay hen mega Isak iyôn men.

²⁹ Tumô ba, kema wo bay yêri na yinare hen na, gelij tu kwo bay yêri sa kibi Tini Emen hen gusij, kemnêj kôba, yi mega hen iyôn men.

³⁰ Nijba, magtubu to Emen na kôl iyôn ba: «Dage iyore toj lômne hen na kemare a, wôsa ôbi nê m emê cibré na kwo yori na toj môni iyére hen né.»

³¹ Iyôn ba, yênên, nana kam iyore to na lômne hen né, nijba, nana kam toj môni iyére hen dî.

5

Mênêjge merê wo ken mô na sarnge hen né

¹ *Krist derêna bô lemnare bi nana mô sarna senge tiri a men. Iyôn ba, ken dèbe sa têrjge a dîba, ken hô ô yé limé hôrij ré nij.

² Toyêjge kwôlo nôbi Pol na kelêjge hen: Hena kené bi bay walêjge ke j ba, aŋga Krist na li hen kenbay ba, li na ken né.

³ En hô kelêjge sôj kwôni wo bi bay wali ke j na, bi ôbi bi kwôlé sa tô to *Moyis a kêm.

⁴ Kenbay ka ken woge kené yé gawrê ka j derôre tu Emen wô bê kwôlé wôjge sa tô to Moyis a hen na, ken karij na na j Krist hen men, bô derê wo Emen kôba, ka upé ré nij a men.

⁵ Kwona nabay ka nana dî bôrna sa Emen a hen na,

nana hôn wo ôbi ré bé nana yé bîné ka j derôre tiri a. A na sa kibi néé wo Tini wo li jé na j geré wo ayê bô wona hen a na nana môrij gemij wulê bi wo hen hen.

⁶ Mega wo nini bij na j Krist Jêsu hen iyôn na, nini hôn wo walê ke j, walê ke j ré kôba, ré na ani tu Emen a ré. Nijba, kwôni wo bi bôri sa Krist a a j geyij megêri a men na, na aŋga dôrij Emen.

⁷ Na ken ô dô tô ayê bô wôjge a menba, na i a hera sa gusêrêjge a na ré jerêjge bê hôrjge sa kwôlé wôj tiri a hen ba?

⁸ Ermé kwôlé wôj mênê kirij bi wo hen iyônji hen na, hena na ligi Emen wôj ôbi uwôgêrjge hen a né.

⁹ Gwosoy kwôlo pôni kôl iyôn ba: «Wubere ré dè iyôn kôba, ré wubu parin wo bay bulôj hen.»

¹⁰ Iyôn hari kôba, en bi bôn sarnge a baa ya, mega wo nana bij pôn na j Kelma hen iyôn na, en hôn wo ermé wôjge ré na pôn na j kupê, nijba, ôbi gusêrêjge bi wo hen na, ré na i i kôba, Emen a beréri.

¹¹ Yênên, kupê nôbi ba, hena ené uwôl béré mega wo walê ke j ré na aŋga dôri ba, wô mi a bay ré gelen gusij sôj ba? A hena ré na hen iyôn ba, béré wo en uwôl gengij sa Krist wo bay bééri sa gurô tagelê hen na, ré lê bô Jubjê ré tarji san a ré nij.

12 En gey bi bijné ka dôyrênge aŋ kelênge kené wal keŋ hen na, bi bay kôba, ré tô tôrji aŋ men.

13 Yênen, kwonje kenbay ba, Emen na uwôgênge bi kené mô sarŋge seŋge. Iyôn ba, ken ay merê sa seŋge tonje hende to hen lij malare wô lij aŋga bôrŋge gey hen né, nijba, ken perij yernge men, ken yi bay jé ka megênge men.

14 Kwôlê pôn nêŋ day kwôlo yi bô tôô to Moyis a hen kê. Kwôlê bi wo hen kôl iyôn ba: «Gey megam mega wo ju geyij yem hen iyôn men.»

15 A hena jé lêreŋge ré yi môŋ kwo tanare noni hen iyôn sa gederij a men, sa lij yernge habrê a men na, dêŋge tu melênê sa yernge a réba ka mênij yernge.

Bi Tunu dô tumôrna dîba, doy aŋga yi bôrna hen né

16 Bô kwôlo en kôl bi a na: bi jé lêreŋge yi môŋ kwo Tunu toŋ hendi bô bôrê dôrij tumôrŋge hen iyôn. Na ôbi á, kené lij aŋga bôrŋge gey ré hen.

17 Na tiri, aŋgaŋ kurônji yi bij nap kap Tunu ré men, kap Tunu bij nap kap kurônji ré a men. Wôsa Tunu nap kurônji yi, na bijji ré. Aŋ gel wo kené lê aŋga bôrŋge gey hen mera ré.

18 Nijba, hena Tunu toŋ hendi bô bôrê ré dô

tumôrŋge na, ken mô tô tôô to Moyis a ré nij.

19 Aŋgaŋ kurônji yi ka bijné li hen na, hônij dô bay a na: yijare toŋ iyôn a tôŋ hen men, ermé kwôlo habij men, lê aŋgaŋ iyôn a tôŋ men,

20 tibé kamrê men, tibé tunu to habij bi ré li nap ci men, bijné dôrij yirji men, napare men, terbére men, bô tarê men, lê janare men, karijare men, bijare nap ka gey kwôlê woji men,

21 tu bôrê men, kwoyé men, lamê men, lê aŋga daŋgi ka habij ka yi mega bay ka hen a men. En kelênge haw hen mega wo na en kelênge tumô hen iyôn na, ka li are bay hen na, a ulê têrji bô *emê iyére to Emen né kwôy.

22 Nijba, jé lê wo Tunu a na: peré yi men, yi derê men, bô jalê men, ulê bôô men, lê derê nap bijné men, bô derê men, bôô pôn men,

23 kalê jalê men, jerê yi sa lê aŋgaŋ habij a men. Lê aŋga dôri bay ka hen na, tôô to Emen kap né.

24 Kwo bijné ka na ka Jêsu Krist hen na, yi mega wo bay ré bér jé lêriji woŋ kurônji yi wo habij hen men, doy lê aŋga gay gay hen a men sa gurô tagelê iyôn.

25 Mega wo Tunu béna nana mô tu geŋ hen iyôn na, bi hende dô tumôrna sa jé lêrena a men.

26 Na yênge bay uwôyrê yi ré men, na cibijge turna

ré men, na lijge janare ré a men.

6

Na lijge nan yerna

¹ Yênen, hena kené uwôn kwôni perêrjge a hen sa lê ani kani ka habij na, ken-bay ka Tunu to Emen dô tumôrjge hen na, ken heraj nan dî geré wo dôri nan tôô to jali. En kelêjge pôn pôn kêmbi i i kôba, bô dô wô wo ma ka lê habrê bi wo hen iyôn men.

² Engijge anja néy sarjge a. Hena kené li hen iyôn na, ken li na tôô to *Krist hen.

³ Wôsa hena kwôni ré erem mega dîré na kwo dami menba, na kwo dami bi wo hen né a men na, ôbi lam na yiri dên iyôn.

⁴ Bi i i kôba, kôbe jé lêri dô gel, a hena yiri ré yéri ba, na wô sa kibi jé lêri wori dîba, bi ay gengij nan kwo megêri ré.

⁵ Wôsa i i kôba, a sa dëbé tumô Emen a nan jé lêri jé lêri.

⁶ Kwôni wo bay geli Kwôlo Dôri wo Emen hen na, bi ôbi ay kibi ari upéri kêmbij ôbi geléri kwôlo Emen bi wo hen men.

⁷ Lamêjge yerjge ré, kwôni nêmbi wo a wôrij nan Emen né. Wôsa na anja kwôni ci a ré walê dîba, a walê ani ka đanjî hôlmêrji a ré.

⁸ Kwôni wo li anjan kurôngi yi ba, ôbi a upé sa kôbri gengij sa anjan

kurôngi yi men. Bay a na temare. Nijba, kwo li anja Tunu ba, têtê sa kôbri ba, na merê tu gej wo nan kwini hen men.

⁹ Iyôn ba, bi yerna iléna sa lê anja dôri a ré wôsa hena nana dî tô lê anja dôri baa ré na, wulêri a sa wo na upé anjan sa kôbi ka dôri.

¹⁰ Iyôn ba, hena nana uwôn geré ba, na li deré nan bijné kêmbi. Nijba, kan bay ayê bôô ba, na li nan ci daman a.

Gerjé yêgê wo Pol yêge marji nan dosé to ôbi hô lîji

¹¹ Kwôlo ayij tôri nà hen na, na nôbi a lê magtubu hende to hen nan kôben mega ken gel wo en talêrê kadem kadem hen.

¹² Bijné bay ka gej perêjge eren bi kené wal ken hen na, na ka gej gelé na yirji mera. Bay li hen iyôn wô wo bay ma ré gelij tirji gusij wô kibi temare to Krist kabré gurô tagelé a men.

¹³ Bijné kan bay walê ken bay ka hen kôba, biji kwôlé sa tôô hende to hen a ré, nijba, bay li hen iyôn na wô uwôyrij yirji wo kené gej nan ci sa walê ken a iyôn mera.

¹⁴ Nijba, kunjê nôbi ba, hena ené di dengôn ba, en di na wô sa kibi temay Kelma wona Jêsu Krist sa gurô tagelé. Wôsa kunjê nôbi ba, sa kibi temay Jêsu Krist hende to hen na, anja sa terare a nà yi mônj temay are iyôn tun a men, nôbi en yi

môṅ ené ma iyôṅ naṅ aṅga sa terare a nà men.

¹⁵ Na ôbi á, walê keṅ, walê keṅ ré kôba, na ani ré, niṅba, aṅga dô ba, na wo nana yi ari dé Emen ka kôrbi.

¹⁶ Biṅé kêm ka jé lêreji yi môṅ kwo en gelji haw hen iyôṅ na, bi bô jalê wo Emen naṅ berê tu ṅa tori baa naṅ ci piniji ré niṅba, bi baa naṅ biṅé ka Emen kêm men.

¹⁷ Wulê wo era baa tumô hen na, bi kwôni dôyren ré niṅ, wôsa gusiṅ to en uwôṅ wô sa Jésu hen na, tilere baa yen a baa ya tô.

¹⁸ Yênen, bi bô derê wo Kelma wona Jésu Krist baa naṅ ken kêm. *Amên, bi yi gelij hen iyôṅ.

Magtubu to Pol li bijn Epêsijnê Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Nêm elê tôre wôo iyôn cêgi Jêsu Krist a ná, églisnê ka bi bôrji sa *Krist a kwône ô tumô tumô bô emê wo Asi a wo kennên ba na sa iyê Turki hen. Eglisnê bay ka kêm hen bijn dô perêrji a, aŋ to Epês a ná, na to nêm kwôlê diyaŋ. Kergare tori toŋ ulê béré to têe subu to Pol ô hen na, ôbi ô Epês a aŋ mô ya li elê subu (Jé lê bay jé 19: 1, 20: 1). Sapitre 3:1 kwôy sapitre 4: 1 ná, kôl wo Pol ré li magtubu hende to hen bijn Epêsijnê na kirina ôbi ré baŋ danŋay a. To ôbi li bijn kamaŋ ka Pilip a men, Pilémô men, Kwolôs a a men hen kôba, na danŋay a a ôbi ré li biji hen men.

Kwôlo ôbi kôlji bô magtubu tori hende to hen na, gel wo ôbi ré li bijn na gawré kwône dîba, ré na kamaŋ ka Epês a piniji mera ré. Mawi kwôlo bô magtubu hende to hen a nà: Gengé wo naŋ kwini wo Emen genge. Bô gengé bi wo hen na, kôl na wo Emen ré sa dayê aŋga derômaraŋ a naŋ ka sa terare a nà kêm aŋ bi ôbi sarji ré na pôn nêŋ hari, ôbi a na Krist. (Sapitre 1: 10.)

Sapitre 1:1-2 na, Pol kôl kwôlê dê dôriŋ tumô mag-

tubu tôri hende to hen men, sapitre 6: 21-24 na, ôbi kôl kwôlê dê deriŋ kebre men. Kwôlê woŋ gelé wo ôbi li bô magtubu tori hende to hen na, ôbi soderéri kirin wôo.

1. Sapitre 1: 3 kwôy sapitre 3: 21 nà, ôbi kôl na kwôli aŋga dê kirin ka Emen li wô sarna naŋ geré wo Jêsu Krist hen dema ré dô kwôli bijnare naŋ Jêsu Krist men, naŋ bay ayê bôo a men. Men, gel dayê wo Emen ré day Jubnê naŋ bijnê na Jubnê ré hen pôn bi ré yi bijnê kari.
2. Sapitre 4: 1 kwôy sapitre 6: 20 na, Pol kôliŋ Epêsijnê bi jé lêreji ré yi kwo kôrbi wô bijnare to bay bijn naŋ Jêsu Krist hen. Ôbi a na hal woji bô églis a men, naŋ megêrji bay ayê bôo men, naŋ bijnê ka bô iyére toji a men, naŋ bijnê ka nô a men.

Bô magtubu tori hende to hen na, Pol pô are subu wô kôliŋ kwôli bijnare to bay ayê bôo. Aŋgaŋ gengé ka tumô ba, na kurôŋgi yi gawra aŋ Jêsu Krist a na sari men, bay ayê bôo na yi men, aŋgaŋ gengé ka wôo ba, na iyére aŋ Jêsu Krist a na keram wo bay dîŋ tebre, aŋgaŋ gengé ka subi ba, na enŋé yi aŋ Jêsu Krist a yé môŋ iba iyôn men, églis a yé môŋ iyore iyôn men. Aŋ gel wo hena bay ayê bôo ré dî yirji yôd kwôy yi Kelma woji wo pôn hen né ba, bijnare ré naŋ kwôy.

Dosé to Pol lij bijné ka Emen ka Epês

¹ Nôbi, Pol *ôbi jé wo Krist Jésu naŋ bô geyé wo Emen.

En li magtubu hende to hen béŋge kenbay bijné ka Emen ka Epês a. Kenbay ka ken đebu geraŋ tô bijnare toŋge a naŋ Jésu Krist hen.

² Bi bô derê naŋ bô jalé wo Ibarna Emen naŋ kwo Kelma Jésu Krist baa naŋ ken.

Derê wo kwari naŋ wo Emen li naŋ bijné kibi Krist

³ Ayênange kibi Emen wo na Emen wo Kelma wona Jésu Krist men, na Ibari a men hen wôsa ôbi li dô naŋ na naŋ anŋa dôri ka gay gay kaŋ Tunu ka hena derômaran a. Ôbi béna hen iyônŋ wô wo nana bijn naŋ Jésu Krist.

⁴ Pa dema Emen na ré đĩ tô terare tô na, ôbi na terêna bi nana yi bijné kari wô bijnare to nana bijn naŋ Krist hen aŋ bi nana yij bijné ka yi naŋ jeŋgêrji men, ka ani kani ka habij naŋ yirji a a men tiri a.

⁵ Na wô geyé wo ôbi geyéna hen aŋa ôbi na ré genge ca tumô bi nana yij kamni sa kibi anŋa Jésu Krist li hen. Aŋ na bô geyé wori aŋa ôbi ré lij are bay ka hen béna hen.

⁶ Ôbi li hen iyônŋ bi nana ay kibri wô bô derê wori bi wo đê kirij hen. Derê wori bi wo hen na, ôbi béna na đêj iyônŋ wôsa nana bijn naŋ Kemari wo ôbi geyri hen.

⁷ Wô bijnare to nana bijn naŋ Kemari bi wo hen aŋa ôbi ré têbe sarna naŋ kwôbri Kemari bi wo hen aŋ đij bôri jal sa têrij tona a aŋ na hen iyônŋ aŋa ôbi ré geléna dampay derê wori hen.

⁸ Derê wori bi wo hen na, ôbi béna damaŋ men, béna tu melênê wo gay gay men, ermé wo dôri a men.

⁹ Aŋ bi nana hôn anŋa yi kini uwôbêrji a ka ôbi na genge ca bi điré sa lê naŋ geré wo Krist, kwo Emen dôri hen hen.

¹⁰ Gengé wori bi wo hen na, na wo kirija wulêri sa nêmba, điré sa dayê anŋa derômaran a naŋ ka sa terare a nà kêm aŋ bi Krist, kwo Emen dôri hen pôn nêŋ ré yi ôbi sarji.

¹¹ Men, sa kibi bijnare to nana bijn naŋ Krist hen aŋa Emen na ré terêna ca tumô naŋ gengé wori. Na gengé wo ôbi na genge men, na gey a men aŋa ôbi ré lij are bay ka kêm hen.

¹² Iyônŋ ba, nabay ka nana bi bôrna tumô sa Krist a nij hen na, ayê kibi dampare to Emen yi wô sarni.

¹³ Kenbay kôba, kirija na ken toy béré wo gengij sa kwôlê woj tiri wo gengij sa Kwôlo Dôri wo gôlij naŋ ken hen na, ken bi bôrŋge sa Krist a aŋa Emen né talêŋge are yerŋge a hen. Anŋa ôbi talêŋge yerŋge a hen bay a na Tunu toj hendi bô bôrê to ôbi na genge điré béŋge hen. Aŋ ré gel wo nana na kari.

14 Tunu hende to hen a na ari upé ka tumô ka Emen genge dîré sa bijñ bijné kari hen. Iyôn ba, naa sa upé tô ari upé ka baa hen kirijña Emen a sa derêna kibi habré a yôd añ hen. Iyôn ba, na ayênge kibi dampnare tori.

Pol uwôl Emen wô bay ayé bôh ka Epés

15 Na tôri bi wo hen apa, kirijña ené toy wo kené ay bônge bijñ Kelma Jêsu men, kené pur bijné ka Emen a men na,

16 en liri dosé kwôy kwôy wô sarñge. Kirijña en uwôl Emen na, en uwôli wô sarñge men

17 bi Emen wo Kelma wona Jêsu Krist wo na Ibarna wojñ ôbi hini emê hen bi ré bénge tu melênê najñ geré wo Tini to a yêgê sari bénge hen men, ka hônijnni derê a men hen.

18 Men, en uwôli bi turnge ré jôrijñ sa anğa ken dî bônge sara ka ôbi uwôgênge kwôliji hen men, en uwôli bi kené hôn dampnay anğa dôri ka gay gay ka Emen na genge dîré bijñ bijné kari hen.

19 Men, en gey bi kené hôn néé wori wo dê kirijñ wo li jé yerna nabay ka nana bi bônna sari a hen.

20 Na néé bi wo pôn hen a Emen na ré bi Krist na jijn sijn kamñê añ sa biri ô merê sa kôbri wojñ gusurô a derômarañ a hen.

21 Na kirijñ bay ka hen a Emen né dîri sa tunu to gay

gay to ôrijñ najñ tôh hen men, to ôrijñ najñ néé wo gay gay kêm a men. Men, sa kenare to gay gay a hen men, dere sa ka gôlijñ sa kirijñ a a men. Men, sa hini wo yôn yôn wojñ dampnare wo uwôgijn haw na, mera ré nijba, kwo a uwôgijn tôre cêgê a men hen.

22 Men, Emen biri are kêm kôbri a bi ôbi ré ôm sarji. Mega wo ôbi biri are kêm kôbri a bi ôbi ré ôm sarji hen iyôn na, ôbi biri yi Kelma sa églis a a men.

23 Hende a na yiri wôsa na bôre a a bijné ré hônijn Krist men, gelijñ hal wori kêm a men. Mega wo yi Krist bi a kôba, nana hônijn Emen men, gelijñ hal wori kêm a men hen iyôn.

2

Emen gôlijñ najñ bijné najñ bô derê wori

1 Ca ba, na ken yi môñ temay gawré iyôn wô kibi bê wo ken bijñ Emen kwôlê ré hen men, wô kibi têrijñ tonge a men.

2 Ca ba, jé lêrenge na habijñ mega jé lê bijné ka sa terare a nà habijñ hen iyôn men, na jé lê dami wo tunu to habijñ top hendi néé to bô kal a hen a, na kené ô tôre a men, na hende a lê jé haw hen bô bijné kajñ bay narijnay Emen kwôlê hen a men.

3 Nibay kêm na nini yi mega bijné bay ka hen men. Wôsa kirijña na nini lijñ anğa bônna na gey hen men, ka

ermé woni na yi sara hen a men. Wôsa na nana yêp na bô habrê a. Añ ré niné gelij gusij tô bô tarê wo Emen a wô kibi jé lêreni bi wo iyôngi bi wo hen mega bijné iyông men.

⁴ Nijba, Emen na, bô tu na tona daman men, ôbi geyéna daman a men.

⁵ Tôri bi wo hen a, nabay na nana yi môp temay gawré iyông wô kibi têrip tona. Añ yi mega Emen ré béna na nana ji si kampê a nañ Krist iyông men. Na tiri, na nañ bô derê wori a, ôbi ré gôlij nañ ken déj iyông hen.

⁶ Wô kibi bijnare to nana bijn nañ Krist hen na, ôbi bi nana ji si kampê nañ dî bem hen men, hô déna bi nana ô emê iyére nañ dî derômaran a a men.

⁷ Ôbi li nañ na hen iyông bi diré gelij bijné ka ré era hen bô derê wori wo dê kirij wo diré li nañ na, nañ geré wo Jésus Krist hen.

⁸ Na tiri, Emen gôlij nañ ken nañ bô derê wori men, wô sa kibi anga Jésus li hen a men. Na wô kibi lê angange ka dôri a kené gôlij hen né, nijba, Emen béngge na déj iyông.

⁹ Ka kelê yan ba, ré na sa kibi jé lêrengge wo dôri ana Emen né gôlij nañ ken hen. A iyông ba, kwôni a nê mê dê dengôri sara ré pa pa.

¹⁰ Na tiri, na Emen bi a hô déna wô kibi bijnare to nana bijn nañ Jésus Krist hen bi nana lij anga dôri ka gay gay. Añ anga dôri bay ka

hen na, ôbi na bu sa têrji tumô bi nana sa li.

Bay ayê bôô kê m bijn pôn tô Jésus Krist a

¹¹ Kenbay ba, ken yêp Jub ré. Nijba, bi bônge jibéngge sa anga na sa sarngge a hen. Jubnê uwôge yirji bay walê keñ añ kenbay ba, bay uwôgêngge bay walê keñ né. Nijba, walê keñ bi wo hen na, na anga kôbi gawra a lê mera. Iyông ba, kenbay ka kena Jubnê ré bay ka hen na, erméngge sa kwôlo na:

¹² Wôsa wulê bi wo hen na, na ken kelan nañ *Krist men, na ken nê m yé peré bijné ka Emen na cobji hen né men, anga Emen na genge diré biji sa kibi dayê wo ôbi na dayji nañ dî hen na, ken da kwa a ré a men. Men, anga na kené bijn bônge sara na nañ men, Emen kôba, na ken hôni ré a men.

¹³ Nijba, haw hen sa kibi bijnare tongge nañ Jésus Krist na, kenbay ka ca ba, na ken kelan nañ Emen hen na, haw hen ba, ken da nañ dî sa kibi temay Krist to ayij yiri lij sarga hen.

¹⁴ Wôsa na wô sari ana nana môrij nañ bô jalê hen. Réba ca ba, Jubnê nañ bijné ka na Jubnê ré hen, na nana bijné ka gay gay, nijba, ôbi li añ nana yi tô yê wo pôn. Men, ca ba, dôrijnare na uwôl gurô perêrna nijba, ôbi mêne dôrijnare hende to hen añ nañ temayri.

¹⁵ Ôbi mêne tôô to Jubnê nañ anga gay gay ka bay

genge hen aṅ dīré dayiṅ Jubnê naṅ bīné ka na Jubnê ré hen pôn aṅ bay ré yi bīné ka gay gay ré niṅ. Men, bay ré hô yi tô mōṅ wo kôrbi sa kibi bīnare to bay bīn naṅ dī hen. Na hen iyôṅ a ôbi ré bi bô jalê yi perêrji a men.

¹⁶ Sa kibi temare to Krist ma sa gurô tagelê hen na, ôbi mēne dôriṅnare to na yi perêrji a hen aṅ men, dayji bi bay yi kurôṅgi yi wo pôn men, hô bīji pôn naṅ Emen a men.

¹⁷ Na ôbi á, Krist, kwo Emen dôri hen ré era sa uwôl béré Kwôlo Dôri wo kôl kwôli bô jalê béṅge kenbay ka kena Jubnê ré ka na ken kelaṅ naṅ Emen hen men, bīṅ Jubnê ka na dā naṅ dī hen a men.

¹⁸ Wôsa na sa kibi aṅga Krist li hen aṅa nabay Jubnê naṅ bīné ka na Jubnê ré hen kêm, nana nēmê uso dā ligi Emen Iba bīné a bēn naṅ néé wo Tunu toṅ hendi bô bôre hende to pôn hen.

¹⁹ Ôbi a, haw hen kené na kergê ka hena kelaṅ ré niṅ, niṅba, kena kam iyére mega kwo bīné ka Emen iyôṅ men, ken yiṅ kam Emen a men hen.

²⁰ Wôsa bay jé naṅ bay kibi Emen a yé mega tô iyére to dīṅ aṅ kenbay kena gerem wo bay jubu sara. Iyére hende to hen na, Krist a na keram wo bay dīṅ tebre.

²¹ Men, na sa kibri aṅa iyére hende to hen ré môriṅ geraṅ hen men, ôbi buru dīṅ dēbu tumô tumô bi ré yi iyéy

Emen to ré yi naṅ jengêre wô kibi Emen.

²² Bīnare to ken bīn naṅ Krist hen na, kenbay kôba, ken yi mōṅ gerem wo bay jībīṅ iyére iyôṅ naṅ bay ayê bô kêm bi kené yiṅ iyére to Tini Emen mô bô hen.

3

Jé wo Pol li wô sa bīné ka na Jubnê ré hen

¹ Na wô bi wo hen aṅa, ené uwôl Emen wô sarṅge, nôbi Pol wo en yi daṅgay a wô kibi Jésu Krist hen men, wô sarṅge kenbay ka kena Jubnê ré hen a men.

² Wôsa en hōn wo na kené toy mega wo Emen a ré ben jé bi wo hen naṅ bô derê wori bi ené li wô sarṅge.

³ Ôbi yêge sa aṅga yi naṅ kini uwôbêrji hen ben bi ené hōn. Na are bay ka ôbi yêge sarji ben hen aṅa, ené li kwôliji bô magtubu a dē béṅge hen.

⁴ Hena kené dēṅse ba, ka henê mega wo kwôlo yi naṅ kini uwôbêri wo gengiṅ sa Jésu Krist hen na, ené hōn dô.

⁵ Kwôlo yi naṅ kini uwôbêri wo gengiṅ sa Jésu Krist bi wo hen na, tumô ba, Emen na yêge sa kwôlê bi wo hen bīṅ bīné ka tumô hen ré niṅba, haw hen naṅ geré wo Tini na, ôbi yêge sa kwôlê bi wo hen bīṅ bay jé naṅ bay kibri ka ôbi na dīji naṅ jengêrji hen.

⁶ Kwôlo Emen yêge sari bi wo hen na, na wo naṅ geré

wo Kwôlo Dôri na, bijné ka na Jubnê ré hen ré uwôn derê wo Jubnê uwôn hen men. Men, bay na kurôngi yi wo pôn nap ci men. An sa bijnare tona nap Jésus Krist na, anga Emen genge dîré bijn Jubnê hen kôba, bay uwôn nap ci men.

⁷ Emen nap bô derê wori a ré ben bi ené yi mana wori nap néé wori bi ené uwôlij béré Kwôlo Dôri.

⁸ Perê bijné ka Emen a kê m hen na, nôbi ena ani ré wo n kwôy nijba, Emen li dô nap en an ben bi ené kôlij kwôli derê wo dê kirij wo na uwôn tô *Krist, kwo Emen dôri hen hen bijn bijné ka na Jubnê ré hen.

⁹ An bi ené bi bijné kê m ré hôn wo iye n a anga yi kini uwôbêrji a ka Emen na genge dîré lê hen ré yé môj môj ba? Na ôbi á, Emen wo n ôbi dé are kê m hen, na gem are bay ka yi nap kini uwôbêrji hen nap dî tô.

¹⁰ An sa kibi églis na, bijné ka ôrij nap tô men, bay néé a men, ka derômaran a ré hônij tu melênê wo Emen wo gay hen.

¹¹ Ôbi li hen iyôn nap ermé kwôlo ôbi na erem ca dema tô terare na ré dîj tô hen, an a Jésus Krist Kelma wona ré sa li hen.

¹² Wôsa nana bijn pôn nap Krist, sa kibi anga ôbi li hen a men, an a nana nê m erê ligi Emen a nap bô pôn hen.

¹³ Ôbi á, ené sôm sar nge a bi yernge ré ilênge wô gusij to ené gelij wô sar nge hen

né. Wôsa gusij hende to en gelij hen na, a sap nap derê wo dami bênge.

Peré wo Krist peréna

¹⁴ Na wô sa bi wo hen an a, ené jubu guban tumô uwôlij Ibarna Emen hen.

¹⁵ Na sa kibi Ibarna Emen bi an a tô yé bijné ka derômaran a nap ka sa terare a na ré yij ya hen.

¹⁶ Wôsa Emen nap dam n ay anga dôri gay gay ka ôbi bijn bijné ôbi á, ené uwôli bi Tini ré bênge néé bi kené birij bôn nge iyêre dem an a kené yij bay ayê bô ka dèbu geran tô.

¹⁷ Men, en uwôli bi sa kibi ayê bô wo nge na, Krist ré mô bôn nge a yôd. Men, en uwôli bi kené pur Emen men, kené pur megêr nge a men. Ôbi a yé mô n hanêr nge wo tôbij tôj iyôn men, môj iyêre to tôre dîj dô iyôn a men hen.

¹⁸ Na ôbi dema ken bay nap megêr nge bay ayê bô ka kwôni hen, kené hônij peré wo Krist ré peréna hen na, ré dami dè kirij wo kwari ré nap.

¹⁹ Men, en uwôli bi kené hôn peré wo Krist bi wo nana nê m henê ré hen kwôy wo hal wo Emen kê m ré yi yernge a.

²⁰ Emen na ôbi nê m ê lê are kê m. Ôbi nê m lê anga dè sa ka naa engereri ré li béna hen men, dè sa ka naa erem hen a men. Ôbi nê m lê hen iyôn nap néé wori wo li jé yerna hen.

²¹ Ayênange kibri wô kibi anğa dôri ka ôbi li nağ geré wo églis men, nağ geré wo Jêsu Krist a men hen. Ayênange kibri hen iyôn kwôy nağ elê elê yôd.

*Amên, bi yi gelij hen iyôn.

4

Kurôngi yi Jêsu Krist na pôn nêh hari

¹ Ôbi á, ené sôm sarņge a nôbi wo en yi daņgay a wô wo en li jé bij Kelma hen, bi jé lêreņge ré yi mega kwo Emen na gey kirijna ôbi na uwôgêņge hen.

² Yêņge bay dê deņgô ré men, lêņge iyêre nağ bijé ré men, yêņge bay ulê bô men, uwôliņge bôrņge sa yerņge a wô peré wo ken perij hen men.

³ Lêņge kwôy bi bijare to Tunu li ağ ken bij hen na, ré mênij né. Nijba, ken môriņge nağ bô jalê.

⁴ Wôsa bijé ka Emen kêm na, yi môj gawra wo pôn iyôn men, Tunu toğ hendî bô bôre kôba, na pôn a men. Men, anğa ken bi bôrņge sara kené sa upé ka Emen na uwôgêņge kwôliji hen kôba, na pôn a men.

⁵ Men, nabay kêm kelmarena na pôn men, bôrna wo nabay kêm nana ay bij Emen men, batêm to bay lêna hen a men kôba, na pôn.

⁶ Men, Emen na pôn nêh hari a ré na Iba bijé kêm

men, na ôbi sa are kêm men, li jé nağ geré wo bijé kêm men, mô bô bijé kêm a men.

⁷ Nijba, Emen béna nabay pôn pôn kêm gwosoy jé, nijba, na *Krist a céna mega ôbi gey.

⁸ Na ôbi á, ré lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«Ôbi đay ta mereg

ağ ôbi pô bijé ka ôbi peraji kibi kumbul a hen tôri a gelij bijé

ağ ôbi cêj bijé anğa gay gay.»

⁹ Lij bô magtubu to Emen kôl iyôn ba: «ôbi đay ta» hen ba, bôri na iyeğ pôn ba? Kôl na iyôn ba, tumô dem ba, ôbi ré herbe tôğ kwôy tô terare a.

¹⁰ Ağ ôbi bi wo herbe tô terare a hen na, ôbi a na kwo đay ta sa derômarañ yeğ ağ bi điré lê bi ari đeri ré dôriğ cerêd mega điré gey hen iyôn.

¹¹ Na ôbi nağ yiri a cêj bijé jé lêreji jé lêreji hen. Na ôbi á, ôbi ré bij ka pôni ré yi bay jé men, ka pôni ré yi bay kibi Emen men, bay uwôlé béré Kwôlo Dôri men, bay beré sa églis ağ gelij bijé kwôlo Emen a men hen.

¹² Ôbi đî gawrê bay ka hen iyôn, bi bay ré nağ bay ayê bô bi ré lij jé wo Emen ağ bi églis to yi môj kurôngi yi Krist iyôn hen ré gesij ôriğ tumô tumô,

¹³ hen iyôn kwôy wo nabay kêm naa bijge pôn sa ayê bô wona men, naa bij sa henê wo nana hôn Kema

Emen hen a men. Ôbi á, nana yij surjê tô ayê bôô wona kwôy wo naa sa yij môj Krist iyôn hen.

14 Wulê bi wo hen na, naa yé kamrê ka dê dê ré nij men, naa yé mega bato wo mêw tôri ôrij si na si na hen né nij men, naa dé bi anjan gelé kan benare ka bijé ka yi môj kal iyôn hen terêna ôrij né nij men, naa dé bijé lamêna nan gwosore toji hen ré nij a men.

15 Nijba, kirija nana perij yerna an kôlij yerna kwôlê wou tiri hen iyôn na, naa yij ka surjê sa anja gay gay a tô Krist a wo na ôbi sarna hen.

16 Nijba, na sa kibri ana nana yij yi wo pôn hen, men kam yi bay ka hen ré jimnij nan kini kini hen an kam yi bay ka gay gay hen ré lij jé wo gengij sari sari hen a men. Ôbi á, yerna ré debij gesij wôsa bay ayê bôô perij yirji.

Bijé ka bij nan Krist hen na, bi jé lêreji yi kwo kôrbi

17 Kwôlo na kelê hen na, en kôl nan hini Kelma. En uwôlênge bi jé lêrengé ré yi môj kwo bay henêre Emen né hen né nij, wôsa na bijé ka ermé kwôlê woji na kwou ani ré hen men,

18 ermé woji yi môj kirij kan dilemne iyôn men, gelé wo Emen gôlij nan bijé hen kôba, bay uwôn ré a men. Wôsa sarji iyêre an bay hôn ani ré a men.

19 Men, tayre diji ré men, bay ay yirji lij anja habij ka gay gay ka bay gey lê hen iyôn kwôy kwôy hen men.

20 Kenbay ba, na hen iyôn a bay na ré gelênge gengij sa Krist hen né.

21 En hôn wo na kené toy kwôli tumô nij. An tu kwôlê wo bay na gelênge kenbay ka ken bij nan Krist hen na, hena na yiri a.

22 Iyôn ba, bi jé lêrengé yi môj kwo cay ré nij. Jé lêrengé wo cay bi wo hen li an ken yi bijé ka doy lê anja habij lênge an mênênge.

23 Iyôn ba, ken bi Emen bul jé lêrengé men, ermé wouge a men, bi yi kwo kôrbi.

24 Men, bi jé lêrengé wo kôrbi bi wo hen, yi môj kwo Emen hen iyôn. Jé lê wo kôrbi bi wo hen na, bi bij nan tu kwôlê men, kwôlê wou derôre men, bi dé tu Emen a men.

25 Iyôn ba, ken kôlinge kwôlê wou benare ré nij, nijba, kôlinge yernge kwôlê wou tiri, wôsa nabay kêmen nana yi môj kurôngi yi wo pôn iyôn.

26 Hena bôrnge ré tarênge na, ken di bô tarê bi wo hen lênge an ken lij ani ka habij né men, ken di tare kurij sara ré a men.

27 Diba ken dij ôbi bare geré ré.

28 Bi kwôni wo na gemsêre ba, bi gômse ré nij, nijba, bi li jé daman nan kôbri wori uwônij are nan gerérji wô

lij nap yiri men, ré li nap bay nimré a men.

²⁹ Kelênge kwôlo habij ré nijba, ken kôl kwôlo a lê nap megêrŋge dî men, ken kôl na kwôlo a nê mê dôbij ka toy kebrenge a hen ibiyare men.

³⁰ Lênge bi tu Tini Emen li na ré. Hende na angap talê ka ôbi talênge yerŋge a an gel wo kené na kari. An tôre cêgê ba, Emen ré sa gôlij nap ken yôd hen.

³¹ Iyôn ba, ken dî ermé wo habij wo gay gay wo yi bôrŋge a hen men, bayi kwôlê men, bô mê nê men, bô tarê men, napare men, tirijare a men na, ken dî baa.

³² Nijba, ken li dô nap megêrŋge men, ken bôrij tu na tonge men, dînge bôrŋge jal mega wo Emen dîj bôrij jal sarŋge a wô bijare to ken bij nap Krist hen men.

5

Jé lê bijé ka mô kirij ka perangi a

¹ Haw hen kena kam Emen ka ôbi perênge, iyôn ba, ken bi jé lêrenge yi mega kwori hen iyôn men.

² Anŋa yôn yôn ka ken li ba, ken li hen iyôn perij megêrŋge daman mega wo *Krist peréna an ay yiri bij temare wô sarna hen iyôn men. Ôbi ay yiri bi môj lari wo bay ca tebij Emen iyôn an dé tu Emen.

³ Haw hen wo kena ka Emen nij hen na, bi kwôli yijare ton iyôn a tôj men,

uwôrijare môj garê iyôn men, tu bôrijare a men na, bi kwôlij kôlij perênge a ré nij men,

⁴ dênge wo kené kôl kwôlê wôj tayre nap kwôj galé ré nij men, kené peliŋge pelijare to habij hen ré nij a men, nijba, ken lij Emen dosé wô anŋa ôbi li hen dî.

⁵ Iyôn ba, ken hôn wo uné kini merê bô emê iyére to Krist a nap to Emen a na, ré yi gengij na sa yijare ton iyôn a tôj hen ré men, sa bay uwôrijare môj garê iyôn hen né men, sa bay garemne are hen né a men. Wôsa ôbi garemne are na, garemne anŋari bay ka hen yi mega kamrê kari iyôn.

⁶ Bi bijé lamênge nap kibi derê wôj hen né, wôsa anŋa habij bay ka hen iyônŋi hen a lê bô Emen tari sa bay narê kwôlê a hen.

⁷ A iyôn ba, ken li miljare nap bijé bay ka iyônŋi hen né.

⁸ Wôsa ca ba, na ken mô bô dilemne a nijba, haw hen wo ken bij nap Kelma hen na, ken mô na kirij ka perangi a nij. Iyôn ba, bi jé lêrenge yi mega ka mô kirij ka perangi a iyôn dî.

⁹ Wôsa lê anŋa dôri men, kap derôre men, kap tiri a men, hena na kirij ka perangi a.

¹⁰ Masênge bi ken li anŋa a dôrij Kelma Jêsu hen dî.

¹¹ Bijge nap bay lê anŋan dên iyôn ka lij bô dilemne a hen né, nijba, ken dô tô

jé lêreji woŋ déŋ iyôŋ bi wo hen ta dî.

¹² Wôsa aŋga bijné bay ka hen li naŋ jalê hen na, hena niné kôl kwôliji ta kêma ba a yé tayre damaŋ.

¹³ Aŋ kirijna are bay ka kêma yi tu wolé na, bijné a gelé derêrji réba habrêrji lew.

¹⁴ Wôsa aŋga yi tu wolé na, na ka perañgi. Na ôbi á, bay ré kôl iyôŋ ba:

«Jôbi wo ju yi kum hen na, enŋiŋ aŋ ju bér perê bijné ka ma a

aŋ Krist a bem merê kirij ka perañgi a.»

¹⁵ Iyôŋ ba, ken kôbe jé lêrenge dô. Bi jé lêrenge yi môŋ kwo bijné ka hôn ani ré hen iyôŋ né, nijba, bi yi môŋ kwo bijné kaŋ bay tu melênê iyôŋ dî.

¹⁶ Wulê wo nana môriŋ haw hen na, na wulê wo habij, iyôŋ ba, hena kené uwôŋ geré wô lij aŋga dôri ba, ken li kwôy kwôy.

¹⁷ Yénge kwôbrê ré, nijba, ken mase wô henê aŋga Kelma Jêsu gey bi kené li hen.

¹⁸ Ken yi bay kwoyé ré, wôsa kwoyé na aŋga mène gawra, nijba, ken dî Tunu toŋ hendi bô bôre wôn bôrnge dî.

¹⁹ Dôbijnge ibiyare bôrnge a naŋ kurôŋ woŋ ayij kibi Emen men, naŋ kurôŋ wo gay gay wo Tini béŋge hen men, ken kebe hen iyôŋ heramiŋ Kelma naŋ bô pôn a men.

²⁰ Lijge Ibarna Emen dosé kwôy kwôy sa are kêma a naŋ hini Kelma wona Jêsu Krist.

Hal wo dôri wo yébé naŋ kwo kwôrnêrji

²¹ Kenbay ka ken bijn Krist kwôlê hen na, dô wo kenbay kôba, ken dôbij sarŋge men.

²² Yébé, dôbijnge kwôrnêrnge sarŋge mega wo ken dôbij Kelma hen iyôŋ men.

²³ Wôsa kurô iyére a na Kelma wore mega wo Krist na ôbi sa églis hen iyôŋ men, hende na yiri men, na ôbi a gôlij naŋ tu a men.

²⁴ Iyôŋ ba, bi yébé dôbij kwôrnêrji sarji sa are kêma a mega wo églis dôbij sare bij Krist hen iyôŋ men.

²⁵ Imjê, kenbay kôba, ken pur yéberŋge mega wo Krist periŋ églis aŋ ayij yiri bij temare wô sare hen iyôŋ men.

²⁶ Ôbi li hen iyôŋ bi diré dere naŋ jengêre bij Emen, ôbi pule naŋ kam men, naŋ kwôlê wori a men.

²⁷ Wôsa ôbi li bi hende ré sa tumôri a naŋ hini emê men, bi hende ré sél men, yere ré léé ré men, ré yi kworiŋ ré a men, aŋ bi ani kani ka habij ré naŋ yere a.

²⁸ Kwo kwôrnê yébé kôba, na hen iyôŋ hende to hen men. Bi bay pur yéberji mega wo bay periŋ kurôŋgi yirji hen iyôŋ men. Wôsa kwôni wo pur tamni ba, pur na yiri ôbi gaŋ.

²⁹ Wôsa kwôni wo tôriŋ kurôŋgi yiri wori ba, naŋ,

nijba, ôbi biri emê men, gemni dô môj kwo Jêsu lij êglis hen iyôn.

³⁰ Wôsa nabay kêmen nana yi môj kam yi Krist hen iyôn.

³¹ Lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Na hen iyôn aña iba ré dé ibari naj yori añ, añ bay naj tamni a merêji bem wô wo haw hen bay na kurônggi yi wo pôn.»

³² Kwôlê bi wo hen na, na kwo dami wo yi kini uwôbêri a wo magtubu to Emen yêge sari béna. Añ en hôn wo kwôlê bi wo hen ré kôl gengij na sa Krist naj êglis.

³³ Men, kwôlê bi wo hen yi gengij sarjge kenbay men. Bi i i kôba, gey tamni mega wo ôbi geyij yiri hen iyôn. Men, yébé kenbay kôba, ken bij kwôrnêrnge kwôlê men.

6

Hal wo kamrê wo dôri men kwo balêrji wo dôri men

¹ Kamrê mega wo kena ka Kelma Jêsu hen na, ken bij balêrnge kwôlê wôsa na hal wo dôri.

² Tôô Emen to pônî kôl iyôn ba: «Bij ibam naj yom kwôlê.» Tôô hende to hen, na to tumô to era naj terê kibi.

³ Terê kibi wo era naj tôô hende to hen a na: «Bi yem ré dôrem men, jeré môrij cêgem kelañ sa terare a na a men.»

⁴ Kenbay balê kamrê na, ken li bi bô kamnenge tarji

ré, nijba, ken gemji men, ken gelji men, ken halji a men, mega wo Kelma Jêsu geléna geréri hen iyôn.

Hal wo dôri wo limé naj kwo bay iyéreji wo dôri men

⁵ Kenbay ka kena limé hen na, bijge bay iyérenge kwôlê men, ken hareji men, ken wuré tumôrji a men, lêngge jé naj bôrnge pôn a men. A hena kené li hen iyôn na, na *Krist a kené biri kwôlê sari a hen,

⁶ dîba, ken li na wô tirji ré men, bi bay ré denênge a men mera ré, nijba, ken li are kêmen ka Emen gey hen naj bô pôn wôsa kena limé ka Krist.

⁷ Lêngge jé biji naj yi derê mega kené li bij na Kelma iyôn dîba, ken li mega wo kené li bij na gawré iyôn né.

⁸ Henênge mega wo hena kwôni wo ré na lema, ré na lema ré kôba, Kelma ré sa têbêri sa kôbri wô kibi lê angari ka dôri ka ôbi li hen.

⁹ Kenbay bay iyéy limé kôba, ken li dô naj ci hen iyôn men dîba, ken kôlji na sênge na sênge iyôn né. Henênge mega wo kenbay naj limé kanje bay ka hen kêmen ôbi iyéyrenge wo dami wo derômarañ a ré na pôn nêj hari. Ôbi dô tu gawré ré.

Angañ majê ka Emen bij bijé kari

¹⁰ Gerjé kwôlê wupê wo na kelênge a na: Bi nêrnge ya tô Kelma wona naj néé

wori wo dami wo ôbi bêngge hen.

¹¹ Perênge anğan mapê kêm ka Emen bêngge hen kôbrenge a an kirijna Sidan ré era wô lamêrnge ba kené gôlij gwosore tori.

¹² Wôsa kumbul wo nana li hen na, na nan gawrê ré, nijba, na nan tunu to habij to ôm sa kirij men, to ôrij nan tôô men, to ôrij nan néé to bô dilemne a hen nan to habij to bô kal a to ôrij nan néé hen a men.

¹³ Iyôn ba, ken pô anğan mapê ka Emen. Ôbi á, kirijna wulê wo habij ré sa sarngge a ba, kené ðebij Sidan iyêre men, kené ðebij gerañ sa têrnge a kwôy wo ken derij kibi kumbul.

¹⁴ Iyôn ba, ken ðebu sa têrnge a, an bi tu kwôlê yi môñ arij woñ harê tô bôô iyôn men, bi lê anğan derôre yi môñ *bargay kan kumbul ka ken tôbe têlij kabêrnge iyôn men.

¹⁵ Yernge wo gwange tô ulê béré Kwôlo Dôri wo bij bijé bô jalê hen na, yi môñ garbê ka ken tôbe têrnge a iyôn men.

¹⁶ Bôrnge wo ken bi nan wulê wulê sa Emen a hen na, yi môñ malare to ken têlij yernge an kirijna ôbi bare ré heronge nan ðêsê ka tare yirji a hen ba, ré sa bare mapêrji an.

¹⁷ Men, engênge gelê wo yi mega jabga woñ kumbul wo ken tôbe sarngge a

iyôn men, ken enge kwôlo Emen wo yi mega yebere toñ kaskar to Tunu toñ hendi bô bôre bi hen.

¹⁸ Are bay ka kêm ka ré ðênsij hen na, ken uwôl Emen bi ré li nan ken sara. Merênênge sa uwôlê Emen a ré mega wo Tunu gelênge hen iyôn. Iyôn ba, ken mô tu geñ men, ken lêgnê tô a kwôy men, ken uwôl Emen wô bay ayê bôô kêm a men.

¹⁹ Men, ken uwôli wô san bi kirijna ené ay kwôlê wô kelê ba, ôbi ré bèn kwôlê wo dôri keben a bi ené kôl nan ibiyare wô kôlij bijé Kwôlo Dôri wori wo yi nan kini uwôbêri hen bi bay ré hôn.

²⁰ Na sa kibi Kwôlo Dôri bi wo hen ana ené yij ôbi derê kwôli Krist men, en yij dangay a a men hen. Uwôlênge Emen bi ené uwôl béré Kwôlo Dôri bi wo hen nan ibiyare wôsa dô lê ðiba, bi ené hare ré.

Dosé to ôbi liji wô derij kibi kwôlê wori

²¹ Yêna Tikik wo nana piri wo li jé wo Kelma nan bôô pôn hen na, ôbi a sa kelênge kwôlo gengij san an bi kené hôn ené yi iyeñ ba men, na mi a ené li ba, a men.

²² Na wô bi wo hen ana ené jéri yernge a, bi ôbi ré ô kelênge kwôlini men, ré dôbênge ibiyare bôrnge a a men hen.

²³ Bi Ibarna Emen nan Kelma wona Jêsu Krist bij

yênêrni bay ayê bôô kê m bô
jalê men, bi li bi ken perij
yerŋge men, ken bij bônŋge
sa Jêsu Krist a a men tumô
tumô.

²⁴ Bi Emen tô kibri sa bijé
kê m ka pur Kelma wona
Jêsu Krist naŋ bôô pôn naŋ
wulê wulê hen.

Magtubu to Pol li bijn Pilipinê Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Pilip ná, ná sa iyére to yi bô Erôp a an hende a na sa iyére to tumô cog cog to Pol uwôlij béré Kwôlo Dôri ya. Kergare to têê wôo toj ulê béré to Pol ô hen ana ôbi ré dîj tô églis hende to Pilip a hen. (Jé lê bay jé: 16: 12-40.)

Elê kwône cêgê kirîja ôbi yîj dangay a hen ana ôbi ré lij magtubu hende to hen. Na magtubu toj baliyare senje wôsa ôbi gey liji na dosé wô anga bay jén Epaprodid erañ biri kirîja ôbi na mô bô nimiré a hen men, ôbi gey dôbêji ibiyare bôrji a bi bay ré ay yirji bijn *Krist nañ bôo pôn dîba, bay ré dî kwôni lamji nañ angañ gelé kañ benare ka ay tô yé perêrji a hen né.

Anga tumô ba (Sapitre 1: 1-11), Pol kôl na kwôli yi derê wori men, kwôli dosé to ôbi lij kamañ ka Pilip wô lê wo bay na li nañ dî hen a men, dema ré kôlji kwôli anga ré sa sari a hen tô. Ôbi kôl kwôli angañ dé bôo sara kari ka dîré ôrij tô bijnare tori a nañ Jêsu Krist bi wo dîré hôn bô wulê wo kiyay ré hen. (Sapitre 1: 12-26.) Men, ôbi dôbijn Pilipinê ibiyare bôrji a bi bay ré dèbijn gerañ tô ayê

bôo woji a men, bay ré bijn perêrji a men, ré dôbijn sarji men, ré lij nañ yirji a men mega Jêsu Krist gel hen iyôn. (Sapitre 1: 27 - sapitre 2:28.)

Pa dema si Pol nañ bay ayê bôo ka Pilip ré gelijn tô na, si Epaprodid nañ Timoté a dôrij Pol kwôli kamañ ka Pilip a men, bay a dôrji kwôli Pol men. (Sapitre 2: 19-30.)

Sapitre 3 ná, Pol yêge maa Pilipinê wô sa bijnê ka bi bôrji pôn sa Kwôlo Dôri a ré hen men, ôbi kôlji bi bay ré genge jé lêri ôrij tumô tumô kwôy wo bay ré gelijn nañ Jêsu Krist iyôn.

Sapitre 4 nà, ôbi duu kibi magtubu tori nañ dôbê ibiyare men, lê dosé wô anga ôbi uwôn hen men, ôbi ßu kôbriji a men.

Magtubu hende to hen na, bay uwôgere na magtubu toj yi derê. Wôsa ayîj tôre kwôy derîj kebre na, hende kôl na kwôli yi derê damañ. Na bê bôo pôn sa Krist a sañ nañ yi derê bi wo hen hen.

Dosé to Pol liji

1 Nôbi Pol, nibay nañ Timoté bay jé ka Jêsu Krist a lê magtubu hende to hen bènge kenbay bay ayê bôo ka Pilip a wô kibi bijnare nañ Kelma Jêsu Krist hen men, nini li magtubu hende to hen bijn bay derê tumô kirîj men, diyakerjê a men.

2 Bi bô derê nañ bô jalê wo Ibarna Emen nañ kwo Kelma Jêsu Krist baa nañ ken.

Pol uwôl Emen wô sa bay ayê bôô ka Pilip

³ Kirijna en erem sarŋge a na, en lij Emen dosé ta ta wô sarŋge men.

⁴ Kirijna en uwôl Emen wô sarŋge na, ta ta en li naŋ yi derê.

⁵ Wôsa na ken li naŋ en sa ulê béré Kwôlo Dôri a kirijna na ken toy kwôli keben a kwôy saŋ kemnêŋ hen.

⁶ En hôn wo Emen bi wo dî tô lê aŋga dôri bôrŋge a hen na, ôbi a lê hen iyôn kwôy wo Jêsu Krist a heraj.

⁷ Ermé wo en erem sarŋge a hen iyôn na, na aŋga dôri wôsa bôn yi sarŋge a. Wôsa derê wo Emen li naŋ en aŋ ben en yi mana wori hen. Wo en yij daŋgay a haw hen, wo na en baŋ senge aŋ en uwôlij béré Kwôlo Dôri dô hen na, kenbay kôba, ken uwôn men.

⁸ En perêŋge damaŋ aŋ Emen hôn wo ré na tiri. Peré wo en perêŋge hen na, hena na yi Jêsu Krist a gaŋ.

⁹ Gel, aŋga en uwôlij Emen kwôleŋge bay a na: ré béŋge bi kené perij yerŋge tumô tumô a men, bi turŋge ré jôrij sa are kêm a men, kené hônij derê tu aŋga dôri naŋ ka habij a men.

¹⁰ Men, bi kené kôbe aŋga dôri dema kené li a men. Ôbi a, wulê wo Jêsu ré a heraj ba, ka sélé gelij gay men, kwôni a upé ani ka habij yerŋge a ré a men.

¹¹ Men, ka lê aŋga dôri kwôy kwôy naŋ néé wo Jêsu

Krist a men. Aŋ kirijna bijné gel hen iyôn menba, bay a ayê kibi Emen men, heramiri a men.

Gelê hena na ligi Jêsu a

¹² Yênen, en gey bi kené hôn mega wo aŋga ré sa san a hen na, ré li aŋ Kwôlo Dôri ré ô tumô tumô dîba, ani kani ré jôri ré.

¹³ Na hen iyôn aŋa asgarŋé kêm ka gem iyé ôbi emé iyére hen naŋ bijné ka daŋgi a men ré hôn wo ené yi daŋgay na wô kibi Jêsu Krist hen.

¹⁴ Yé wo en yi daŋgay a hen na, li aŋ bay ayê bôô kwône bij Kelma Jêsu Krist bôrji damaŋ a. Bay hare ré nij nijba, bay uwôl béré kwôlo Emen damaŋ a dî.

¹⁵ Ka pôni perêrji a hen dô kwôli Jêsu Krist wôsa bay li na terbére naŋ en men, bay woge na nariŋare naŋ en a men. Nijba, ka pôni ba, uwôl béré kwôlo Emen naŋ ermé wo dôri men.

¹⁶ Bay li hen iyôn wôsa bay puren men, bay hôn wo Emen a ré ben jé bi wo hen bi ené gelij bijné wo Kwôlo Dôri bi wo hen ré na kwon tiri.

¹⁷ Nijba, bijné ka ené kôl kwôlij tumô hen na, bay uwôl béré Kwôlo Dôri wo Jêsu Krist bi wo hen naŋ ermé wo dôri ré nijba, na naŋ ermé won terbére mera. Aŋ bay erem yaŋ ba, lê wo ciré li hen iyôn na, bôn né mêne damaŋ a daŋgay a.

18 Hena bay ré iyêl naꝓ bô habrê, naꝓ bô pôn, kôba, li ani ré. Derêri ba, na wo kwôlo Krist ô tumô tumô aꝓ yen dôren damaꝓ. Ôbi a, ené lê yi derê hen iyôn kwôy kwôy hen.

19 Wôsa en hôn wo are bay ka kêm hen ré lê aꝓ ené séꝓ bô dangay a senge wô uwôlê wo ken uwôl Emen wô san hen men, wô lê wo Tini Jêsu Krist li naꝓ en hen a men.

20 Ôbi a, anga ené mô gem aꝓ en erem sara damaꝓ hen na, na wo tayre ré sa dên né niꝓba, haw hen, ca yen kwôy ôriꝓ tumô a hen na, ené iyêl naꝓ ibiyare aꝓ ré ené ma na ma, ré ené mô tu geꝓ kôba, ené uwônꝓ nén ayiꝓ yen kêm uwôliꝓ hini emê sa Krist a.

21 Kupê nôbi ba, hena ené mô tu geꝓ ba, na wô ayê kibi Krist aꝓ temare na derê wupê.

22 A hena ené mô tu geꝓ baa ya ba, na lê anga a lê naꝓ gawré. Niꝓba, temare men, merê tu geꝓ men ba, na ka yôn a ené ayê pôn ba en hôn né.

23 Are bay ka wôô hen lèn aꝓ en gaanê damaꝓ, nôbi ba, en gey ma aꝓ ené erê merê naꝓ Jêsu Krist dô gôliꝓ merê tu geꝓ.

24 Niꝓba, wô sarꝓge ken-bay na, bi ené mô tu geꝓ sa terare a nà ná, dô damaꝓ.

25 Mega wo en hôn wo ré na tiri hen iyôn na, en hôn wo ené merê tu geꝓ perêꝓge a aꝓ bi ayê bôô wonge ré ô

tumô tumô men, bi yerꝓge ré derêꝓge sara a men.

26 Aꝓ kirina na so dangay sa upêꝓge hôriꝓ na, ka dê denꝓônge wô sa keben tô Jêsu Krist a.

27 Iyôn ba, ken li anga biꝓ naꝓ Kwôlo Dôri wo Krist hen. Ôbi a, ré ené ô gelêꝓge, ré ené ô ré kôba, en gey toyê wo kené dëbu geraꝓ men, ermê wonge ré na pôn men, wo kené bi tôꝓge kariꝓ maꝓê sa ayê bôô wo diꝓ sa Kwôlo Dôri a hen men.

28 Hariꝓge bay bareꝓge ré kwôy. Hena kené hare ré kwôy niꝓ na, bay a hené mega kwôji ba, ciré mène niꝓ. Aꝓ Emen a gelêji mega kenbay ba, dôbi a ré gôliꝓ naꝓ ken hen.

29 Na bô derê wo Emen a lê a kené liꝓ jé biꝓ Krist hen, na wô bônge wo ken bi sari a hen mera ré, niꝓba, wô gusiꝓ to ken geliꝓ wô sari hen a men.

30 Wôsa maꝓê wo en kaarê hen na, haw hen kenbay kôba, ken ka naꝓ en men niꝓ. Mega wo ken hôn hen iyôn ná, en ka baa ya.

2

Kwôli dôbê sa to Krist naꝓ dampare tori

1 Biꝓare to ken biꝓ naꝓ *Krist a hen na, béꝓge néerꝓge ba? Men, peré wo ôbi perêꝓge hen ba, dôbêꝓge ibiyare bônge a ba? Ken biꝓ naꝓ Tunu toꝓ hendi bô bôre men, ken biꝓ

perêrnge a men, perij men, ken dôrij perêrnge a a men ba?

² Iyôn ba, bi ken bijn pôn men, bi ken perij yernge nap bô pôn men, bi ermé wonge kôba, ré pôn men, bi tununge yi pôn sa anga ken woge hen a men. An bi ben yi derê.

³ Lênge ani kani nap ermé wojn terbére ré men, wo kené dêj megêrnge ré a men. Nijba, ken dôbij sarngge men, ken bô megêrnge mega ré na ka damné dênge a men.

⁴ Bi i i ba, erem sa derê wori a mera ré, nijba, sa kwo megêri a a men.

⁵ Ôrijnge perêrnge a mega bijné ka bijn pôn nap Jêsu Krist iyôn.

⁶ Ôbi na na Emen ca yej hari nijba,

ôbi woge bi diré némij nap dî môj môj ré.

⁷ Nijba, ôbi dêj dampare tori hende to hen nap bô geyé wori an mana.

Ôbi yêj mega gawrê yêj hen iyôn men, bijné gili wo ôbi ré na gawra a men.

⁸ Ôbi bô yiri mega ani ré iyôn an bijn Emen kwôlê kwôy ô map temare toj tayre sa gurô tagelê.

⁹ Na ôbi á, Emen né ayri dî sa are a kêm hen men, ôbi biri hini wo dê sa hini kêm a men hen.

¹⁰ An bi bijné ka derômaran a nap ka sa terare a nà men,

ka ma a men kêm kirija bay ré toy hini Jêsu ba, bay kêm ré di kwiniji tôn tumôri a.

¹¹ An bi bijné kêm ré kôl Jêsu ré na Kelma, an uwôlij hini emê sa Emen Iba bijné a.

Bay ayê bô na kirij ka perangi ka bijné ka sa terare a nà

¹² Yênen kapê, hen iyôn na, kirija na en baj iyére tonge a hen na, na ken bèn kwôlê nijba, haw hen wo en nap hen kôba, ken bêm kwôlê daman a. Gelê wo Emen gôlij nap ken hen na, kenbay kôba, ken li jé sara nap harê men, ken wuré a men.

¹³ Wôsa Emen li jé bôrnge a bi kené uwôrij néernge wojn geyé anga bij nap gengé wori wo dôri hen men, kené liji a men.

¹⁴ Jé wo yôn yôn wo ken li na, ken bare ré men, ken narij sara ré a men,

¹⁵ an bi ken yi bijné ka kwôlê wôni bu sarji ré men, bijné ka séli men, ken yij kam Emen ka ani ka habij nap yirji a men perê bijné kap bay laserê kirij hen men, bay bô habrê a men ka sa terare a nà. Perangênge perê gawrê bay ka hen mega tay tô deperê iyôn.

¹⁶ Wôsa ken kôlji kwôlo a gôlij nap bijné. A hena kené li hen iyôn na, wulê wo Jêsu

a herañ hen na, yen a sa yén tumôri a wô kebrenge, wôsa gel wo jé wo na en li tu temare hen na, na ré na déj iyôn né.

17 Ayê bôô wongge yi môj sarga wo ken li bij Emen iyôn. Añ hena bay ré deren añ kwôbren uwôsij jôgij nañ sarga wongge bi wo hen na, en li yi derê wô sarga bi wo hen men, en li yi derê nañ ken a men.

18 Kenbay kôba, bi yerŋge derêŋge men, nôbi kôba, na sê peré nañ ken men.

Pol jé si Timoté nañ Epa-prodid

19 En erem hena Kelma Jésus ré gey men na, ené jé Timoté iyére tonje a hen ya. Añ kirija ôbi ré bulo hera ba, ré sa dôben ibiyare bôn a nañ kwôlenge wo ôbi a sa dôren hen.

20 Wôsa kwôni wo sun kwôlenge men, li nañ ken môj kwo en lij hen iyôn ba, nañ, na Timoté bi pôn nêj hari.

21 Wôsa bijé kêm woge na derê wo gengij sarji mera, dîba woge ciré lê anja gengij sa Jésus Krist hen né.

22 Wôsa anja Timoté li hen na, gelenge wo ôbi ré na kwôni wøj bôô pôn, wôsa jé ulê béré Kwôlo Dôri wo ôbi li nañ en hen na, yi môj kema wo li jé nañ ibari hen iyôn.

23 Ôbi a, kirija ené hôn kwôlo gengij san nij na, na jéri yerŋge a hanê nij.

24 Nañ bôn wo en bi sa Kelma a hen na, en hôn

wo nôbi kôba, ené erê iyére tonje a hen ya men.

25 Kwo gengij sa yênen Epaprodid wøj megan ôbi jé men, megan ôbi mapê wo tô ulê béré kwôlo Emen a wo na ken jori yen a bi ré era sa li nañ en sa anja nañen a hen na, en erem wo ené jép nañ dî hôrij béjge.

26 Wôsa doy herê ô gelenge liri gañ men, ôbi sun wô toyé wo kené toy wo diré ômij hen a men.

27 Na tiri, tumô ba, ômjare liri tu temare a hari nijba, Emen bô tu ja tori men, nôbi kôba, Emen bô tu ja tijê a men añ berareri añ bi bô emê wo dangi ré hô lèn a ré nij.

28 Ôbi a, ené iyêlbe bi ené biri bi ré hô unenge añ kirija kené geli ba, yerŋge ré derenge men, nôbi kôba, dengôn ré kurij tôj men hen.

29 Iyôn ba, kirija ôbi ô bij na, ken biri yerŋge a dô nañ yi derê mega yênenge tô Kelma iyôn. Añ kwôni mega ôbi hen iyôn na, ken biri kwôlê.

30 Wôsa baa da wo ôbi na da ma tô jé wo Krist a. Ôbi ay yiri ulép lij jé wo kenbay a na ré lê ben hen.

3

Gawra a lê iyej a ré yij kwøj derôre tu Emen a ba?

1 Añ haw hen yênen, kwôlo baa wo na kelê a na: Lênge yi derê wô bijare to ken bij nañ Kelma hen. Kwôlo na en kelenge bô

magtubu a tumô hen na, na hô kelênge a sôn dîba, keben a manen sara ré, wôsa en hô kôl hen iyôn bi ré li nañ ken.

² Bay jé kañ bay lê habrê men, bîné ka yi môñ garê iyôn hen men, bîné ka mô wô kôlij megêrji ré wal keñ hen a men na, berêngeji dô.

³ Wôsa na nabay a na bay walê keñ kañ tiri hen dîba, na bay ré. Wôsa nana tebe Emen na sa kibi Tini men, nana di dengôrna wô kibi bîpare to nana bîñ nañ Jêsu Krist hen a men dîba, nana bi bôrna na sa anğan yi yé ka gawrê hen né.

⁴ Dôd ba, nôbi kôba, ré ené bê bôn sa anğan yi yé bay ka na ka gawrê mera hen men. A hena bîné ka pôni ré erem mega ciré bê bôrji sa anğan yi yé kaji bay ka hen na, nôbi kôba, ré ené nê mê bê bôn sara gôlij kwoji añ sôn.

⁵ Wôsa balên kañ bay yênare na ena *Israyêl men, ena kuñga Bênjamin men, ena Hébrejê woy kiy men, en yêñ li sa marge menba, bay walên keñ men, kwoj bê kwôlê sa tô to Jubnê ba, ena *Parisinê woy déñ a men.

⁶ Kwo gengij sa jé lêren ba, na en gelij tu églis gusij nañ yi gwa men, lê anğan derôre ka tô to *Moyis genge hen na, kwôni uwôn ani kani ka habij yen a ré a men.

⁷ Are bay ka hen na, ca ba, na en bôrji mega ari unéren iyôn, nijba, haw hen wô

kibi *Krist na, en bôrji mega anğa ré nañ iyôn.

⁸ Na tiri, are bay ka kêm ka na en dij dengôn hen na, en bôrji mega ani ré iyôn gengij nañ ka dô dê ka na henê Jêsu Krist wo na Kelma wunê hen. Añ na wô kibri ôbi aña ené kañ are kêm hen men, en bôrji yi mega anğan bêt iyôn tun a a men hen añ bi ené uwônij anğa dô dê añ ka na Krist hen dî.

⁹ Men, bi ené bîñ pôn nañ dî dô cerêd a men. Na wô bê wo en bi kwôlê sa tô to Moyis a hen a ené yij gawra woy derôre cerêd tu Emen a hen né. Nijba, na wô kibi anğa Krist li hen. Añ na Emen a bé gawra yé kwoj derôre cerêd tiri a wô kibi bê wo ôbi bi bôri sa Krist a hen.

¹⁰ Anğa bu bôn damañ ba, na wo ené hôn Krist men, ené hôn néé wori wo ôbi jij sij kampê hen men, ené gelij gusij mega ôbi na gelij hen iyôn men, ené mañ môñ kwo ôbi mañ hen iyôn a men.

¹¹ Ôbi a, nôbi kôba, ené dî bôn mega ené sa jê sé kampê môñ kwo ôbi jij sij kampê hen iyôn men.

¹² En kôl na wô wo ené uwôn are bay ka kêm hen nij né men, ené na gawra wo dô cerêd nij a men né, nijba, en mase bi ené beré are bay ka hen nañ kôben bi ré yi kapê, wôsa Jêsu Krist a buren dera bi ené yi kwori hen.

¹³ Yênen, en erem wo ené bu are bay ka hen kôbena

nij ré tô. Nijba, anga en li haw hen na, en gôrbij anga cêgen a an en mase upé ka tumô a hen dî.

¹⁴ Na ôbi á, ené ge yôd yôd bi ené upé are bay ka hen men, bi ené uwôrij sa kôbi derômaran a wo Emen uwôgêna kwôli nan geré wo Jêsu Krist hen a men.

¹⁵ Nabay ka nana ka surpê tô kwôlo Emen a hen na, ermé wona ré yé hen iyôn dî. A hena ka pôni perêrnge a hen ré erem kwôlo ðangi bôrji a ba, Emen a yêgê sari béngge senge.

¹⁶ Na mi mi ba, geré wo na nana ayênge an nana erênge tô a kwôy san kemnêñ hen na, ôbi a nana erênge tô a yôd yôd dî.

¹⁷ Yênen, kenbay kêmen ay sa tèn men, gawrê ka jé lêreji na kwo dôri môñ kwo na nini gelênge hen iyôn a kené dî turnge tôrji a dî men.

¹⁸ Kwôlê wo hen na, na en kelênge têê kwône tumô nij, ana haw hen ené hô kelênge nan cémé tun a a hen. Bijné kwône jé lêreji gel wo bay ré na bay bayi temare to Krist sa gurô tagelê.

¹⁹ Bijné bay ka iyôngi hen na, mênê yi wô sarji. Wôsa bôrji a na emen woji men, bay di dengôrji sa lê angan tayre a men, bay erem na sa anga sa terare a nà mera a men.

²⁰ Nabay ba, nana bijné ka bô *emê iyére to derômaran a men, nana mô gem Kelma

wona Jêsu Krist wo na ôbi gôlij nan na hen bi ré hena derômaran a sa upéna men.

²¹ Wulê wo ôbi a herap hen na, ôbi a ayê yerna wo iya an a sa ma hen gasij kwon hini emê môñ kwori iyôn. Ôbi li hen iyôn na nan néé wo li an are kêmen biri kwôlê hen.

4

Pol gelij bay ayê bô ka Pilip anga bay ré lê

¹ Iyôn ba, yênen kanê, doy gelêrnge lèn daman men, en li yi derê wô kebrenge men, ken yi môñ ari dê dengô kanê iyôn a men. Na hen iyôn a, kené ðebij geran derê sa bijnare to ken bijn nan *Krist hen.

² Ebodi nan Sêntis, en sôm sarngge a bi bô jalê ré yi perênge a wô wo kena yênen tô Kelma.

³ Jôbi megan ôbi jé hen kôba, en uwôlen bi jeré li nan yébé bay ka wô hen, wôsa nibay nan ci nini gelij gusij tô ulê béré Kwôlo Dôri bijn bijné a. Kléma nan bay jé ka ðangi kwône kôba, li jé nan ni men. An bay kêmen hiniji yi bô magtubu ton merê tu gen to hini bijné ka Emen a sa gôlij nan ci nan kwiniiji hen ya men.

⁴ Lênge yi derê nan wulê wulê wô wo ken bijn nan Kelma. En kelênge ba, en hô kelênge a sôn: lênge yi derê.

⁵ Bi derê wonge yi tu wolé. Henênge wo baa ða wo Kelma a hera nij.

6 Seninje ani kani ré, nijnba, anğa narinje ba, ken engerin Emen kwôy kwôy men, ken liri dosé wô sarji a men.

7 Ôbi a, bô jalê wo Emen wo gôlin sa are kê m ka gawrê hôn hen a jalê bônje nap ermé wonje, wôsa ken bij nap Jêsu Krist.

8 Yênen, gerjé kwôlo na kelênge a na: ermênge sa anğa dôri ka bijné a dené ka ná: anğan tiri men, ka dé wo jeré biji kwôlê hen men, anğan derôre men, ka séli men, ka nê m wo bijné ré gey hen men, ka bay kôl kwôliji dô hen a men.

9 Anğa na en kelênge kwôliji ken toy an ken bi bônje sara hen men, ka en li ken gel nap turnje hen a men na, bay a kené li dî. An Emen won ôbi bé bô jalê hen a baa nap ken.

Pol lij bay ayê bôo ka Pilip dosé wô anğa bay jép biri hen

10 En lij Kelma dosé men, yen dôren damañ a men wôsa ken hô erem san a. Ken erem wô lê nap en na ca yeñ nijnba, na geréri a na kené uwôn ré tô.

11 En kôl hen iyôn na wô wo ené ôriñ doy ani ré, nijnba, en hôn lê yi derê sa anğa yi kôben a hen kwôy kwôy.

12 Wôsa en hôn merê bô nimirê a men, bô ari upé a men. Kirin ka yôn yôn kôba, en hôn merê bô upé a men, bô kurôn a men, bô

anğa mêy a men, bô ka dê a a men.

13 En uwôn néen môriñ bô are bay ka kê m hen sa kibi néé wo Krist ben hen.

14 Nijnba, ken li dô kirina ken li nap en sa gusiñ tiné hen.

15 Kenbay miljén Pilipinêjê, ken hôn, wulê wo en dij emê iyére to Maséduwan an, an kirina en ayin tô ulê béré Kwôlo Dôri hen na, na kenbay penênge mera a na lê nap en, dîba églis tôni to đangi na li nap en né.

16 Kirina en ban Tésalonik a tô kôba, ken li nap en têé kwône sa anğa napan a.

17 En kôl hen iyôn na wo kené hô ben ani ré, nijnba, en erem sa terê wo Emen a sa terê kibri sarñge a wô kibi lê wo ken li nap en hen.

18 En uwôn are kê m ka na ken joñ ben hen an gôlen tôñ a. Are kê m ka na ken joñ Epaprodid erañ ben hen na, en uwôn an ani kani napan ré nijn. Are bay ka hen yi môñ sarga wo gôrmeri đinê dôriñ Emen men, dé tiri a men iyôn.

19 Emen wupê won ôbi ari upé ka kwôni hen na, ôbi a bênge are kê m ka ken ôriñ doyriji hen tô Jêsu Krist a.

20 Bi na ayênge kibi Ibarna Emen kwôy nap kunena. *Amên, bi yi gelin hen iyôn.

Gerjé dosé to ôbi liji wô derin kibi magtubu tori

21 Linge bijné ka Emen kê m wô kibi bijnare toji nap Jêsu Krist hen dosé. Men

yênêrna kaṅ bay ayê bôô ka
mô naṅ en nà hen kôba,
lêṅge dosé men.

²² Bijé ka Emen kêm
lêṅge dosé, niṅba, ka iyé
kelma *Sésar a lêṅge dosé
damaṅ a.

²³ Bi Kelma Jésu Krist tô
kibri sarṅge a pôn pôn kêm.

Magtubu to Pol li bijn Kwolosinê Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Kwolôs na na sa iyére to bô emê wo Asi a. Kwolôs na kilométer arew wôo nap Epês si tô emen iyôn. Pol ô Kwolôs sa pôn ré, nijba, na megari ôbi jé Epapras a na ná kwôni wo tumô wo na ô ulê béré Kwôlo Dôri ya. (Sapitre 1:7 men, Sapitre 4:12.) Epapras bi kôba, na kwôni wo Kwolôs. Kirija Pol yij danggay a Rôm hen na (Sapitre 4: 3, 10, 18), Epapras ô kôli mega wo bay ayê bôo ka Kwolôs a ré ay geré angan gelé ka kôrbi.

Bijé kap bay gelére anga kôrbi bay ka hen na, bay kôl hena kwôni ré gey hené Emen men, uwônij gelé a men na, bay kôl bay réé tibé tunu to habij to ôrij nap néé hen men, bay réé dôbê sarji bij lê hara woji mega walé keñ iyôn men, bay réé cibé tirji sa tôo to gengij sa emê men, gengij sa angan yê men hen.

Kirija Pol toy kwôlê bi wo hen iyôn menba, ôbi sun an hena li magtubu lew bij bay ayê bôo ka Kwolôs. Ôbi kôlji mega wo gelé wo Emen ré bi nap geré wo Jêsu Krist hen na, ré nêni iyôn. An na si Tikik nap Onésim a ôrij nap magtubu hende to hen bij

(Sapitre 4:7, 9). Sapitre 1: 1-14 na, Pol liji dosé men, uwôl Emen an liri liri dosé men. Sapitre 1: 15 - 2: 3 kôl na kwôli néé nêni wo *Krist. Ôbi gôlij sa tunu kêm to ôrij nap néé hen men, ôbi na ôbi sa églis pôn nêni hari men.

Sapitre 2: 4-25 na, Pol yêge maa bay ayê bôo ka Kwolôs gengij sa kwôlê wop benare wo gawré ka pônij usuréri sa iyére toji a hen. Sapitre 3: 1 - 4: 6 na, Pol hô kôlji kwôli hal wo kôrbi wo nana ay kirija nana bij nap Krist hen men, peré bay ayê bôo a men, bô iyére toji a men, nap bijé ka nô a men. Sapitre 4: 7-18 na, Pol duu kibi magtubu tori nap kwôlo gay gay wo ôbi kôl kwo gengij sari men, dosé to ôbi li bij nap kôbri wori hen men.

Angan gelé kap benare bay ka hen na, tôri gay gay dîba, na pôn né. Nijba, anga pôn ka bilij dan ré ná, na wô wo bay gusuré bay ayê bôo an nôgeji kelan sa bê bôo sa Krist a pôn nêni. Na ôbi á, magtubu to Pol ré li bij bay ayê bôo ka Kwolôs hen na, yi mega ôbi ré li bij na bay ayê bôo ka kemnêni men iyôn. Magtubu hende to hen kôl kwôli gelé wo Krist gôlij sa are kêm hen men, kwôli deré wo ôbi derêna bô lemnare to tunu to habij berêna bô a hen men.

Dosé to Pol lij kaman ka Kwolôs

1 Nôbi Pol naŋ yêna Timoté, a lê magtubu hende to hen béŋge hen. Nôbi, ena *ôbi jé wo Krist Jésu naŋ bô geyé wo Emen.

2 En li magtubu hende to hen béŋge kenbay ðijné ka Emen ka Kwolôs a kaŋ bay bôô pôn ka ken bij naŋ Krist hen. Bi bô derê naŋ bô jalé wo Ibarna Emen baa naŋ ken.

Pol lij Emen dosé

3 Nini lij Emen Iba Kelma wona Jésu Krist dosé sa pôn pôn kirija nini uwôli wô sarŋge.

4 Wôsa nini toy kwôli ayê bôô woŋge wo tô Krist Jésu a men, kwôli peré wo ken pur ðijné ka Emen a men hen.

5 Ken li hen iyôn wôsa kirija béré kwôlé woŋ tiri kuriŋ mareŋge a kwini ta na, na ken toy kwôli aŋgaŋ dé bôô sara ka yi bô kwôlé bi wo hen a. Na ôbi á, ayê bôô woŋge naŋ peré wo ken pur yênerŋge hen ré ðijn sa aŋga ken ði bôrŋge sara ka Emen na ði gengijn sarŋge derômaraŋ a hen.

6 Kwôlo Dôri bi wo hen na, sa perêrŋge a. Ôbi bij ðijné derê men, ô tumô tumô gôr kirijn sa terare a nà, na na hen iyôn hende to hen ayijn tôri wulê wo na ken toyijn men, ken hônijn bô derê wo Emen tiri a men hen.

7 Na Kwôlo Dôri bi wo hen a na kené toy kibi Epapras megarni ôbi jé wo nini piri hen. Ôbi li jé naŋ bôô pôn bij Krist wô derê woŋge men,

8 ôbi derêni wô peré wo Tunu toŋ hendi bô bôrê béŋge ken pur ðijné ka Emen hen a men.

9 Ôbi á, ré ayijn tôri wulê wo nini toyijn kwôleŋge hen na, nibay kôba, nini uwôl Emen sa pôn pôn wô sarŋge men, nini engeriri ré béŋge tu melênê kêm naŋ henê are kêm ka Tunu bi hen, dema kené hônijn are kêm ka ôbi gey hen derê.

10 Iyôn ba, bi jé lêreŋge gel wo kené na ka Kelma aŋ kené li aŋga ré dé tiri hen kwôy kwôy men, kené li aŋga dôri ka gay gay hen men, kené hôn Emen tumô tumô men,

11 bi Emen né béŋge nêrŋge sa are kêm a naŋ néé dampare tori aŋ bi kené berijn bôrŋge iyêre sa are kêm a men, kené yi bay ulê bôô men, kené li naŋ yi derê a men.

12 Iyôn ba, ken lij Ibarna Emen dosé wôsa na ôbi a lê aŋa kené uwôijn aŋga ôbi na genge ðiré sa bij ðijné kari bô emê iyêre to kirijn ka perañgi a hen.

13 Men, ôbi derêna ereŋ bô emê iyêre to dilemne a bi nana ôrij bô emê iyêre to Kemari wo ôbi geyri hen ði.

14 Na sa kibi aŋga Kemari bay ka li hen aŋa ôbi ré derêna bô habré a aŋ ðijn bôri jal sa têrij tona a men hen.

Krist naŋ jé lêri

15 Krist bi wo hen gel Emen wo kwôni gili ré hen men, ôbi na Kema Emen wo na

ôbi sa ari dé ka Emen kêm a men.

¹⁶ Wôsa nà nap geré wori aña Emen na ré dîj are kêm ka derômarañ a nap ka sa terare a nà men, ka tu gawra gel men, ka tu gawra gel ré hen a men. Sa gagay kenare a men, sa ka gôlij sa kirij a men, sa tunu to gay gay to ôrij nap tôte men, to ôrij nap nêé wo gay gay kêm a men hen na, na dîj nap geré wo Kemari men, wô bij na Kemari bi wo hen a men.

¹⁷ Ôbi na tumô are kêm men, are bay ka kêm hen yi nap kiniji kiniji nap geré wori a men.

¹⁸ Ôbi na Kelma sa Églis to yi môj kurôngi yiri iyôn hen. Wôsa ôbi na ayê tô are men, kwo tumô wo ji si kampê aň hô ma ré nij. Na hen iyôn aña ôbi ré yij tumô are kêm hen.

¹⁹ Wôsa are kêm ka yi yi Emen a hen na, ôbi gey bi ré yi yi Kemari a hen iyôn men yôd.

²⁰ Emen genge bi are kêm ka sa terare a nà nap ka derômarañ a ré hô bij pôn nap dî nap geré wo Kemari. Aň ôbi bi bô jalê yi perêrji a nap gawrê sa kibi kwôbri Kemari wo bij tøj sa gurô tagelê hen.

²¹ Kenbay na, ca ba na ken kelaň nap Emen men, na kena bay bayiriri a men wôsa ermé wonge nap jé lereňge na habij.

²² Nijba, haw hen Emen hô bêngge pôn nap dî nij sa

kibi temay Kemari wo ay yi gawra môj kwona iyôn hen aň bi kené yij bijé ka yi nap jengêrji ka séli ka kwôni a nêmé ulê kwôlé sarji a ré, wulê wo ôbi ré ôrij nap ken tumôri a.

²³ Iyôn ba, ken bu ayê bôô wonge iyêre môj tô iyêre to dîj dô iyôn dîba, ken dî ani nógênge wolé sa aňga ken dî bôrňge sara ka ken toy bô Kwôlo Dôri a hen né. Kwôlo dôri bi wo hen na, bay na uwôl béreri bij gawrê pôn pôn kêm sa terare a nà: aň nôbi Pol kôba, en yi mana wo Emen wô ulê béré Kwôlo Dôri bi wo hen men.

Jé wo Pol li wô sa Églis

²⁴ Haw hen yen dôren sa gusij to en gelij wô sarňge hen. En gelij gusij mega wo Krist na gelij wô églis to yi môj kurôngi yiri hen iyôn hen aň en dirij kibi jé woj gusij wô Krist wo na baa hen.

²⁵ Na ôbi á, ené yij mana wo Églis na wôsa Emen a bên jé bi wo hen kôben a bi ené uwôlij béré derê kwôlé wo dôri hen kêm yôd.

²⁶ Kwôlo Dôri bi wo hen na, na yi kini uwôbêri a ca yeň nijba, haw hen Emen yêge sari bij bijé kari nij.

²⁷ Emen a gengé bi diré yêgê sa Kwôlo Dôri bi wo hen aň bi bijé ré hôn mega gengé wori bi wo hen na, ré na aňga ré dô gaň aň ré lê nap tô yê bijé kêm. Kwôlo na yi nap uwôbêri bi wo

hen na, na wo Krist ré mô bônge a. Na ôbi á, kené ðij bônge wo kené sa upé hini emê wo Emen wo Krist ôrij men hen.

²⁸ Nini kôl kwôli Jésu Krist bij ðijé kêm men, nini yêge marji men, nini gelji na tu melênê kêm a men, bi kwôni wo ré bij na Krist ba, ré gesij.

²⁹ Na wô jé bi wo hen apa ené mase wô lê jé na néé wo Krist wo li jé damañ yen a hen.

2

¹ En gey bi kené hôn wo ené ka mañê wô sarñge damañ men, wô sa bay ayê bôô ka Lawdisé a men, wô sa ðijé kwône ka gel tun né tô hen a men.

² En li hen iyôn bi kenbay men bay men kené dôbij ibiyare bônge a men, bi kené pirij yerñge na bôô pôn a men. Men, kené hôn tu kwôlê na are kêm ka yi bô a hen. Na ôbi a béñge ka hené sarñge a derê kwôlo Emen wo yi na kini uwôbêri hen. Kwôlo yi na kini uwôbêri bi wo hen na, na *Krist bi nañ yiri.

³ Na yiri a a angap upé kêm ka gengij sa tu melênê na hené are ka hena ligi Emen a hen ré uwôbij ya.

⁴ En kelênge hen iyôn bi kwôni ré lamênge nañ kibi deré wori ré.

⁵ Bi wo en nañ perênge a hen kôba, en erem kwôlenge damañ men, en li yi deré wôsa en hôn wo kené li are kêm perênge

a nañ geréri men, kené bi bônge dô sa Krist a, a men.

Dénge tu melênê sa yerñge a wô sa bay lamé kirij

⁶ Haw hen wo ken bô Krist Jésu mega Kelma wonge hen na, bi jé lêrenge kôba yi mega kwo ôbi gey hen iyôn men.

⁷ Bi hanênge tôbij tôñ dô tô Krist Jésu a men, bi jé lêrenge yi môñ kwori iyôn men, ken ðebe gerañ tô ayê bôô wonge a men, ken biri bônge kwôy kwôy mega wo bay na gelênge hen iyôn. Men, ken lij Emen dosé kwôy kwôy a men.

⁸ Dénge tu melênê sa yerñge a ðiba, bi kwôni lamênge bi a tôri a nañ ermé wori won ðéñ iyôn hen né, wôsa ermé bi wo iyôngi hen na, yi gengij na sa hara wo gawré men, yi gengij na sa tunu to habij to ôm kirij sa terare a nà a men, ðiba na kwo gengij sa Krist hen né.

⁹ Wôsa are kêm ka yi yi Emen a hen na, bay a yé yi Krist a kêm hen men.

¹⁰ Na sa kibi bijare to ken bij nañ ði hen apa anga Tunu bi hen ré nañenge ré hen. Wôsa ôbi a na Kelma sa tunu to gay gay to ôrij nañ tôô hen men, sa to ôrij nañ néé wo gay gay hen a men.

¹¹ Mega wo ken bij pôn nañ Krist hen iyôn na, yi mega wo kené wal keñ iyôn. Na keñ wo kôbi gawra a walê ré, nijba, na jé lêrenge kêm wo habij a Krist ré dô yôd añ hen.

12 Kirija bay na lêngge batêm hen na, yi mega kené ma aṅ emiṅ naṅ Krist men, yi mega kené ji si kamṅê naṅ dī hen iyôṅ men, wôsa ken bi bônṅge sa néé wo Emen wo siṅ naṅ dī perê biṅé ka ma a hen.

13 Kenbay ka kena Jubṅê ré hen na, ca ba na ken yi mega kené ma iyôṅ wô kibi têriṅ tonṅge men, wô kibi keṅ wo na ken wal ré tô hen a men, niṅba, Emen hô béṅge gelé naṅ Krist wôsa ôbi dī bôri jal sa têriṅ tona kêm.

14 Ca ba magtubu to na ulêna kwôlê sarna hen, na ya wôsa na nana dṅage sa tôô to Emen. Niṅba, ôbi dô têriṅ to yi sarna hen aṅ yi mega ôbi ré bér magtubu hende to ulêna kwôlê sarna hen sa gurô tagelê.

15 Sa kibi temay Krist sa gurô tagelê na, ôbi tô aṅgaṅ maṅê kôbi tunu to gay gay to ôriṅ naṅ tôô hen men, sa to ôriṅ naṅ néé wo gay gay hen men. Ôbi ôriṅ naṅ ci tu wolé gelij biṅé wo dīré gôlij sarji.

16 Iyôṅ ba, ken dī kwôni jô kwôlê sarṅge a sa aṅga ken ôm men, yi men hen né, men, sa kwôlo gengij sa lê geserê a ré a men, sa lê geserê wo kerbay a ré men, sa *sa merê ta a ré a men.

17 Wôsa are bay ka kêm hen na, na tini aṅga na ré era hen aṅ Jêsu Krist a na yirji wop tiri hen tô.

18 Dénṅge bi biṅé uwôl kwôlê sarṅge a ré. Biṅé bay ka uwôl kwôlê sarṅge

a hen na kôl jeré pôy yem men, jeré tebe *manê ka derômaranṅ a a men. Men, bay kôl na kwôli aṅga ciré gel kwôy kwôy bô pelal a men. Biṅé bay ka iyôṅgi hen na, bi wo bay na ani ré hen kôba, bay uwôyrê yirji men, ermé woji na kwo gawrê mera a men.

19 Bay dī yirji yi Krist a Kelma woji a ré niṅ yôd. Ôbi yi mega saa iyôṅ aṅ Églis yi mega kurôṅgi yiri iyôṅ. Biṅé ka biṅ naṅ dī hen na, ôbi biji are kêm ka bay ôriṅ doyriji hen. Men, ôbi li aṅ bay biṅ pôn perêrji a mega wo yi gawra biṅ pôn sa kibi lawri naṅ kibi kurijni hen iyôṅ aṅ bay dṅebij mega wo Emen gey hen iyôṅ.

20 Bê wo ken biṅ pôn naṅ Krist aṅ yi mega kené ma naṅ dī iyôṅ hen na, ken dôriṅ kôbi néé wo tunu to habij to sa terare a nà niṅ menba, wô mi a kené yi môṅ kené baa tô néé wo tunu to habij hende to hen ba? Men, wô mi a kené dī bi bay ré hô dṅenṅge hara bi wo iyôṅgi hen sarṅge a ba?

21 Hara bi wo hen a na: «Ay aṅga na ré men, ôm aṅga hen ré men, hebe aṅga hen ré a men.»

22 Hara bi wo kêm hen na, gengij na sa aṅga kwôni ay lij jé ba naṅ hen. Wôsa na hara naṅ gelé aṅga gawrê ka ejer naṅ sarji.

23 Na tiri wo hara wop piyê yi men, tibé *manê ka derômaranṅ a men, gelij yi gusij a men hen na, yi mega

anğan tu melênê kañ lê haji nijnba, bay ôrijn nañ néé woñ dôrijn doy anğa yi bô gawra hen né. Wôsa na anğa dôrijn na gawrê mera.

3

Jésu Krist li añ ken yi bijné ka kôrbi

¹ Mega wo Emen béñge ken ji si kamñê nañ *Krist hen na, bi ermé woñge yi na sa anğa *emê iyére to derômarañ a kirijn ka Krist môrijn ya sa kôbi Emen woñ gusurô a hen dî.

² Erméñge sa anğa derômarañ a kwôy kwôy dîba, ken erem sa anğa habijn ka yi sa terare a nà ré.

³ Wôsa yi mega kené ma nañ Krist iyôn añ gelé woñge woñ tiri uwôbijn na kôbi Krist a ligi Emen a.

⁴ Krist wo li añ ken uwôn gelé woñ tiri hen a gelé yiri nô tu wolé na, kenbay kôba, Emen a geléñge tu wolé nañ dî hen iyôn men. Añ kenbay nañ dî ka uné hini emê a men.

⁵ Iyôn ba, ken dî tô jé lêreñge wo habijn wo sa terare a nà hen baa yôd. Jé lê wo habijn bi a na: yinare toñ iyôn a tôñ men, wônijnare môñ to garê iyôn men, doy lê anğa habijn ka gay gay ka ca derem hen men, lê anğa habijn ka bôrñge gey hen men, garemne are a men. Wôsa garemne are na, yi mega kamrê kañ tibé iyôn.

⁶ Wôsa lê are bay ka iyôn gi hen aña bô tarê wo Emen ré sa sa bay narê kwôlê a hen.

⁷ Kenbay kôba, kirijn na ken bañ bô têrijn a tô na, na ken li na hen iyôn men.

⁸ Nijnba, haw hen na, ken li anğa habijn ka na kebé hen né: bô tarê men, wanê men, bô habrê men, lê jôm men, kwôlê woñ tayre wo si kebrenge a hen men,

⁹ benare to perêrñge a a men. Wôsa ken dô yerñge yi jé lêreñge wo cay wo habijn wo ken lêêrê gañ gañ hen añ nijn.

¹⁰ Añ haw hen jé lêreñge na kwo kôrbi nijn. Añ na Emen a béñge ermé wo kôrbi bi wo hen kwôy kwôy bi kené gelijn nañ dî men, kené hônî dô jêd jêd a men hen.

¹¹ Iyôn ba, derê tu kirijn wo kwo nà, ná Jub men, kwo nà, ná Jub ré men, kwo nà wal keñ, kwo nà, wal keñ né, kwo nà, ná kerga, kwo nà, tiri jôrijn né men, kwo nà ná lema men, kwo nà, ná ôbi sa yiri men kôba, li ani ré nijn, nijnba, anğa dôri ba, na Krist pôn nêñ hari men, ôbi mô bô bijné kari a kêm a men.

¹² Mega Emen terêñge bi kené yi kari añ perêrñge a men hen na, kenbay kôba, ken bôrijn tu ja tonge men, ken dôrijn perêrñge a men, bi kalêrñge jal men, uwôlîñge bôrñge sa yerñge a men.

¹³ Dêñge bôrñge tarêñge sa megêrñge a ré, nijnba,

hena kwôni ré nap kwôlê wôni nap megari kôba, bi dî bôri jal sari a mega wo Kelma kôba, na dîj bôri jal sari a hen iyôn men hen.

14 Ken li are bay ka kêm hen men, ken perij yernge a men. Añ na peré yi a lê aña kené bij pôn derê hen.

15 Bi bô jalê wo Krist béngge hen na, bi dô tumôrnge. Wôsa Emen uwôgêngge bi kené hôn bô jalê bi wo hen bi kené yij kurôngi yi wo pôn. Iyôn ba, ken liri dosé.

16 Kwôlo Krist wo na ken toy nap uné kêm wo yi bô a hen na, ken bu bôrnge a dô men, ken gelij yernge men, ken yêgij marngge a men nap tu melênê. Ayêngge kibi Emen nap kurôn heramê men, kurôn ayê kibi men, nap kurôn wo Tunu béngge hen men. Kibéngge hen iyôn ken lijni dosé nap bôrnge pôn.

17 Are kêm ka ken li men, kwôlo kêm wo ken kôl a men hen na, ken li mega wo Kelma Jêsu gey hen iyôn men, ken lij Ibarna Emen dosé wô sari a men.

Hal wo dôri wo bay ayê bôo nap megêrji bay ayê bôo

18 Yébé, dôbijnge kwôrjêrnge sarnge wôsa dé wo ka bij nap Kelma ré li hen iyôn.

19 Imjê, peréngge yébérnge dîba, ken bi turnge mênê sarji a ré.

20 Kamrê, bijnge balêrnge kwôlê sa are kêm a. Hena

kené li hen iyôn na, dôrij Kelma.

21 Balê kamrê kap imjê, lêngge bi bô kamnenge tarji ré, réba bôrji ma mênê.

22 Kenbay kap limé kôba, bijnge bay iyére tonge ka sa terare a nà kwôlê sa are kêm a men. Bengeji kwôlê wô tirji añ bi yirji ré dôrji sarnge a mera ré, nijba, ken biji kwôlê woñ tiri wôsa ken harij tini Kelma Jêsu.

23 Jé wo yôn yôn wo ken li ná, lêngge nap bôo pôn mega wo kené li bij na Kelma iyôn, dîba na mega kené li bij na megêrji gawré iyôn né.

24 Men, ken hôn wo ré na Kelma a ré têbéngge sa kôbrengge nap aña Emen na ayij tôri dîré bij bijné kari hen. Añ na Krist a na dami wo ken li jé biri hen dî.

25 Nijba, kwôni wo li habij ba, Emen a têbri sa kôbri wô kibi habrê wori bi wo ôbi li hen dîba, ôbi a deré tu kwôni ré.

4

1 Kenbay bay iyéy limé, lijnge limé kanje bay ka hen angan gerêrji men, kap derôre men, wôsa kenbay kôba, ôbi iyérenge derômaran a ya men.

Dosé to Pol liji nap geryê kwôlê wo ôbi kôl wô derij kibi kwôlê wori

2 Lêjnêngge tô uwôlê Emen a añ ken mô tu gey men, ken lij Emen dosé a men.

3 Men, ken uwôl Emen wô sarni añ bi ôbi dî geré béni

bi niné iyêlij kwôlê wo dôri wori men, uwôlij béré kwôli wo na yi kini uwôbêri a wo gengij sa Krist hen a men. Añ na wô kibi kwôlê bi wo hen aña haw hen ené yij dangay a hen.

⁴ Men, bi ené dô kwôlê wori sél bi bijné kêm ré hõni dô men. Wõsa yi gengij san bi ené li hen iyõñ.

⁵ Erênge perê bijné ka hõn Emen né a hen nañ tu melênê añ geré kêm wo ken uwõñ na, ken li hen iyõñ.

⁶ Iyêlênge nañ tô toñ baliyare nañ bijné ka bi bõrji sa Krist ré hen men, bi kwôli kelêrñge bi wo hen nenjelé mega dõre iyõñ a men. Ôbi a, kené hõnij geré ulê kwôlê sa kwôlê woji a.

⁷ A kwôlo gengij san ba, yêna Tikik wo nana geyri wo li jé wo Kelma nañ bõri põn nañ en hen a erê derênge ba ka toyé señge.

⁸ Ôbi á, ené jéri dõd yernge a bi ré ô derênge kwôlini men, ré dôbênge ibiyare bõrñge a a men hen.

⁹ En jéji nañ Onésim yêna wo ðebe sa têri a men, kwo nana geyri wo na yêneñge woñ kema iyére hen men. Bay a sa derênge kwôli are kêm ka sa sarni a na hen.

¹⁰ Aristark wo yi dangay a nañ en hen lênge dosé men. Mark woñ kuna Barnabas hen kôba, lênge dosé a men. Mega wo na en kelênge kwôli hen iyõñ na,

hena ôbi ré bijn unênge ba, ken biri yernge a.

¹¹ Jêsu wo bay uwõgeri Justus hen kôba, lênge dosé men. Bijné bay ka subu ka en kebênge hiniji hen na, na Jubnê ka bi bõrji sa Emen a men, na bay mera a lê jé nañ en wô *emê iyére to Emen men, bay dôben ibiyare bõn a damañ a men.

¹² Epapras woñ yêneñge kema iyére wo li jé bijn Krist Jêsu hen kôba, lênge dosé. Ôbi uwõl Emen ta ta nañ yi gwa wô sarnge bi kené ðebijn gerañ men, kené gesij tô ayê bõo woñge a men, kené hõn añ kené li are kêm ka Emen gey hen a men.

¹³ En kól hen iyõñ bi kené hõn mega wo ôbi ré merên gañ wô sarnge men, wô sa bijné ka Lawdisé men, ka Hiyérapolis a a men.

¹⁴ Luk woñ dôktõr wo nana geyri hen, bay nañ Démas kôba, lênge dosé men.

¹⁵ Lijge yênerna ka Lawdisé men, lijge Nimpa nañ églis to yi iyére tori a hen dosé béni men.

¹⁶ Kirijna ken dêñse magtubu hende to hen perêrñge a nij na, ken bijn églis to Lawdisé a bi dêñse men, bi bay jéñ nañ magtubu to na en li biji hen bi kenbay kôba, ken dêñse men.

¹⁷ Kõlijge Arsip ré cubu tiri tô jé wo Kelma ré biri kôbri a hen dô añ ré duu kibri.

¹⁸ Kwôli dosé to lijn nà nà,
na nôbi Pol a lê naj kôben
wujê hen. Bi bônge gôrbij
sa yé wo en yi dangay a hen
né.

Bi bô derê wo Emen baa
naj ken.

Magtubu to tumô to Pol li bij Tésalonisipnê Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Na kirina *ôbi jé Pol ôrij kergare tori toj ulê béré to têê wôô hen ana ôbi ré henañ Pilip sañ Tésalonik a. Ôbi dî tô églis kirij bay ka hen nijba, ôbi wôl ya gap né, wôsa Jubnê ka mô ya hen na, ka pôni dibri iyêre. An liri wo ôbi hena Tésalonik lew ô Béré (Jé lê bay jé 17: 1-10). Cêgê kirina ôbi na Kworênt menba, megari ôbi jé Timoté era sa uwopni an dôri kwôli Tésalonik. Na ôbi á, Pol ré lij magtubu tori to tumô bij Tésalonisipnê hen. Na Kworênt a a ôbi ré li magtubu hende to hen bij hen. Bay henê are kôl iyôn ba magtubu hende to hen ré na to ca tumô magtubu kêm to yi bô Magtubu Tôô toj Bijare to Kôrbi a hen. Hende lij na elê tôre bay cêgi yê Jésu Krist a.

Sapitre 1: 1-3:13 na, kwôli Tésalonisipnê ka Timoté dôrij Pol hen na, biri yi derê damañ. Ôbi lij Emen dosé wôsa bay yi anğan gelé bij bijné ka dangan ka bô emê bi wo hen a men, ôbi kôl kwôli jé wo ôbi na li nañ yiri perêrji a hen men, kwôli

geyé wo diré erê geléji hen men.

Sapitre 4: 1-12 na, ôbi dôbji ibiyare bôrji a bi bay ré lêgnê mera ré, nijba, bay ré ô tumô tumô tô geré ayê bôô woji a. Sapitre 4: 13-5: 11 a na, ôbi uwôlji kwôlê sa kwôlo bay engereri gengij sa jê sé wo bijné ka ma men, gengij sa hera wo *Krist nañ dampare tori hen men. Sapitre 5: 12-28 hen na, ôbi duu kibi magtubu tori nañ tôô to ôbi ay biji men, lijji dosé a men.

Magtubu hende to hen na, a jalê bô ka ange kwôli anga a lê are gerjé wulê hen. Derêri ba, na wo bay ayê bôô ré gel wo coré na gawré ka kirij ka perangi an kwo ré gengij sa wulê wo kiyay ba, bay ré dî bôrji mega wo wulê bi wo hen ré sa nijba, kwo tayriri ba, ré na kwôlê wôni ré. An wulê bi wo hen na, bay ré merê kwôy yôd nañ Kelma (4: 17).

Dosé to Pol lij bay ayê bôô ka Tésalonik a

¹ Nôbi, Pol nañ Silas nañ Timoté a lê magtubu hende to hen benge kenbay bijné ka Ibarna Emen nañ ka Kelma wona Jésu Krist ka Tésalonik a. Nini lêngge dosé. Bi bô derê nañ bô jalê wo Emen baa nañ ken.

Pol lij Emen dosé wô bay ayê bôô ka Tésalonik a

² Nini lij Emen dosé kwôy kwôy wô sarjge kêm men, kirina nini mô wô uwôlêri

ba, nini uwôli wô sarŋge a men.

³ Kirijna nini mô wô uwôlê Ibarna Emen ba, nini erem sa jé wo ken li wô kibi ayê bôô woŋge hen men, kwo ken li wô kibi peré wo ken perij Emen hen men, wô kibi beré wo ken bu bôrŋge iyêre sa aŋga ken dî bôrŋge sara tô Kelma Jésu Krist hen a men.

⁴ Yêênêrni, nini hôn wo Emen né perêŋge men, ré terêŋge kené yi kari a men.

⁵ Wôsa béré Kwôlo Dôri wo nini uwôl hen na, na nini uwôl naŋ kwôlo kibriini a hen mera ré, nijba, na naŋ néé wo Tunu toŋ hendi bô bôrê. Men, na nini hôn wo béré kwôlo niné iyêl hen, ré na tu kwôlê men, ken hôn hal wo na nini môrij perêrŋge a hen a men. Na nini li hen iyôn na wô derê woŋge.

⁶ Men, kenbay ba, ken ay na sa têrni men, sa tê Kelma men. Bi wo ken gelij gusij hen kôba, ken ay kwôlo Emen bôrŋge a naŋ yi derê wo Tunu toŋ hendi bô bôrê béŋge hen.

⁷ Na ôbi á, kené na ari gelé ka dôri ka bay ayê bôô ka Maséduwan a naŋ ka Akay a aŋ bi bay ré lij hen iyôn men hen.

⁸ Sa kebrenge kenbay na, bijé toy kwôlo gengij sa Kelma. Na sa iyé Maséduwan a naŋ Akay a mera ré, nijba, kwôli bê bôô woŋge sa Emen a ôm naŋ kirij kirij aŋ kwôlo nijna hô kelê gengij sari ba, naŋ nij.

⁹ Wôsa bay naŋ kibriji woji dô kwôli beré wo na ken beréni yerŋge a wulê wo na nini ôrij iyêre toŋge a hen men, kwôli dé wo ken déŋ kamrê aŋ ken bul upé Emen woŋ tiri woŋ ôbi merê tu gep a men hen wô lê jé biri.

¹⁰ Men, kené môrij gemij Kemari wo ré hena derômaraj a hera hen a men. Na Kemari Jésu wo ôbi biri ji si kampê hen ôbi a sa derêna bô bô tarê wo Emen wo a era hen.

2

Jé wo Emen wo Pol na li Tésalonik a

¹ Yêênê, kenbay naŋ yerŋge ken hôn wo kergare to niné ô iyêre toŋge a hen na, ré na wo beray ré. Wôsa aŋga nini ô wô lê hen na, nini duu dô.

² Pa dema niné era upêŋge Tésalonik a tô na, gusij to bay na geléni men, tiiré wo bay na tiréni a Pilip a a men na, ken hôn nij. Iyére toŋge a kôba, bijé ka pôni li kumbul naŋ ni damaŋ, nijba, Emen béni néé bi niné uwôlij béré Kwôlo Dôri wori béŋge.

³ Aŋ kelê wo nini kôlij bijé bi ré bi bôrji sa kwôlo Emen a hen na, nini kôl na kwôlê woŋ benare ré men, kwoŋ bô habré ré men, kwoŋ lamê kirij né a men.

⁴ Nijba, na kwôlo Emen gey a niné kôl hen, wôsa ôbi beréni mega wo niné nê m apa ré béni kwôli niné kôlij bijé hen. Nini uwôl béré

bi wo hen na wô wo gawrê ré dinéni ré, nijba, bi ré dôrij Emen wo hôn ermé woni hen dî.

⁵ Men, ken hôn men, Emen kôba, hôn a men wo kwôlo niné kôl hen na, ré na kwon laserê kirij ré men, niné bili na wô uwônij gursu ré a men.

⁶ Men, nini gey diné wo gawra ré men, kwonje kenbay ré men, kwo kani ka dangi ré a men.

⁷ Wôsa nini nêni wo ré niné nênge wô wo niné na bay jé ka Jêsu Krist, nijba, nini li hen iyôn né. Añ kirija na nini mô perêrje a hen na, na nini bênge ulôn mônj iyore to bij kamne ulôn hen iyôn.

⁸ Na wô peré wo nini perênge hen apa niné uwônij béré Kwôlo Dôri wo Emen bi wo hen bênge hen. Nini geyênge damañ añ ré na yerni bi kôba, niné ayê lij jé bênge hen.

⁹ Yêni, ermênge sa jé wo nini li perêrje a merênij kêm hen. Wulê bi wo na nini uwônij béré Kwôlo Dôri bênge hen na, na nini li jé yoyre nañ tu tare añ bi niné môrij kwôni perêrje a hen né.

¹⁰ Men, na ken gel jé lêreni wulê wo na nini bañ perêrje a kenbay bay ayê bôo hen men, Emen kôba, na hôn a men wo ré na jé lê wo dôri men, kwon derôre a men dîba, ré na kwo habij né.

¹¹ Men, ken hôn wo na niné cubu tirni tôrje a pôn

pôn kêm mega wo iba kamrê ré lij nañ kamni hen iyôn.

¹² Men, na nini dôbênge ibiyare bôrje a men, na nini jal bôrje men, na nini masênge bi jé lêreje ré dé tu Emen won ôbi uwôgêrje bi kené si bô emê iyére tori a men, kené mô bô hini emê wori a a men hen.

¹³ Men, nini lij Emen dosé kwôy kwôy wôsa kirija nini ulênge béré kwôli na ken toy añ bij bôrje sara hen na, na ken bô mega ré na kwôlo gawrê ré, nijba, ré na kwo Emen. Na tiri, kwôlê bi wo hen na kwo Emen aña ré li jé bôrje kenbay nañ bay ayê bôo a hen.

¹⁴ Yêni, na gusij to bay na gelij églis to Judé to na to Emen añ bi bôre sa Jêsu Krist hen a kenbay kôba, bay ré gelênge hen men. Yêni gaj a gelênge gusij mega wo Jubnê na gelij bay ayê bôo ka Judé gusij hen iyôn men.

¹⁵ Na Jubnê bay ka hen a na deré Kelma wona Jêsu nañ bay kibi Emen ka tumô aña ré hô geléni gusij kemnê a men hen. Añ jé lêreji dôrij Emen ré men, bay na bay bayi bijnê kêm a men.

¹⁶ Bay mase ciré jêni bi niné kôlij bijnê ka na Jubnê ré hen kwôlo Emen wo a gôlij nañ ci hen. Ôbi a na têrij to bay li derij kibi to gay gay to bay lêre hen añ bugo bô tarê wo Emen sarji a.

Pol genge herê erê gelé bay ayê bôô ka Tésalonik a

17 Yênen, kirijna bay na dagêni sa iyêre tonje a na, doyrengge lêni lê wo ken gel ré. Na yerni a na erê hen nijba, tinini ba naj ken yej. Aj nini mase wo niné herê ô geléngge.

18 Nôbi naj yen en genge têê kwône ené herê ô geléngge nijba, Sidan a jerêni.

19 Na kenbay naj tô bay ayê bôô ka baa hen a na tô anja nini mô gem hen men, yi derê woni men, gwôyé woŋ dampare wo nijna diŋ denġôrni tumô Kelma wona Jêsu a wulê wo ôbi a buloŋ heraj hen a men.

20 Na tiri, wo kena ari dê denġô kani men, yi derê woni a men.

3

1 Ôbi á, gelé wo nana gelij yerna ré ca yej hen na, nêmenî nij aja niné genge nibay naj Silas niné erê merê Atên a sem,

2 aja na niné jé Timoté ô upéngge hen. Ôbi na yênena wo li jé wo Emen naj nini men, nini uwôl béré Kwôlo Dôri wo Jêsu Krist bem a men, ôbi á, niné jéri yernge a bi ré ô lê naj ken men, ré dôbêngge ibiyare bôrŋge a aj bi kené dëbij iyêre sa ayê bôô woŋge a.

3 Wô wo gusij to bay geléngge hen na, ma kena déj geré wo Emen. Wôsa ken hôn mega wo gusij na,

ré yi gengij na sarna nabay bijé ka Emen.

4 Na nini keléngge ca tumô kirijna na nini baj perêrŋge a tô hen mega wo bay ré geléna gusij aj haw hen ba, ken gel naj turŋge nij.

5 Na ôbi á, bôn né bu kalmê ôm né aja na ené jé Timoté yernge a bi ré ô gelé na ba, kené bi bôrŋge dô sa Emen a baa ya ba, wôsa bôn hare wô wo Sidan ma ré laméngge aj jé wo na nini li perêrŋge a hen ma ré yé anja beray déj iyôŋ.

6 Nijba, ôbi bulo hera nij aj derêni kwôlêngge wo dôri kôl iyôŋ ba kené bi bôrŋge sa Jêsu Krist a baa ya men, kené perij yernge a men. Men, ôbi kelêni kené erem sarni a dô baa ya men, doy geléni ré lêngge mega nibay kôba, doy gelérŋge ré lêni hen iyôŋ men.

7 Yênen, bi wo nini gelij gusij gaj hen hari kôba, kirijna Timoté derêni mega wo kené bi bôrŋge sa Jêsu Krist a baa ya hen iyôŋ na, bôrni kurij tôŋ hari nij.

8 Wôsa mega wo ken bu bôrŋge iyêre tô bijare tonje a naj Kelma a baa ya tô hen na, nini bér cagaga nij.

9 Yerni bi wo yéni tumô Emen a wô sarŋge hen na, ré niné liri dosé wô sarŋge têê dubu kôba, nêmené tô tô.

10 Men, nini uwôli yoyre naj tu tare bi ré béni bi niné hô ô geléngge men, niné hô geléngge anja gengij sa geré

wo Emen wo ken hôn ré tô hen men.

¹¹ Bi Ibarna Emen naɲ yiri naɲ Kelma wona Jêsu bi ré béni geré bi niné hô ô gelênge.

¹² Bi Kelma wona béngge bi ken perij yernge men, kené perij tô bijné ka ðanɲi kêm a men tumô tumô mega wo nibay nini peréngge hen iyôn men.

¹³ Na hen iyôn a, kené ðeɲij iyêrê tô kwôli a aɲ bi kené lij ani kani ka habij né men, kené yij gawrê ka séli tu Ibarna Emen a Wulê wo Kelma wona Jêsu a buloɲ heraj sa terare a nà naɲ *manê ka derômaraj a kêm hen.

4

Hal wo dôrij Emen

¹ Yênen, kwôlo ðanɲi wo nijna kelê a na: tumô ba, na nini gelênge hal wo kené li aɲ ré dôrij Emen, aɲ ken li na hen iyôn hende to hen têj têj. Men, haw hen nini hô uwôlêngge men, nini sôm sarɲge a a men naɲ hini Kelma wona Jêsu bi kené li hen iyôn tumô tumô.

² Ken hôn na kaɲ tô to Kelma wona Jêsu wo na kôlij bijné ré li a niné kelênge hen men.

³ Wôsa aɲga Emen gey na, na wo kené yi bijné ka séli tiri a men, kené jôð yernge sa yipare toɲ iyôn a tôɲ a hen a men.

⁴ Men, bi i i ba, bi hôn kini merê naɲ tamni naɲ bô bôrê men, naɲ geréri a men.

⁵ Diba ken ði doɲ yébé lêngge ðê sarɲge mega wo lij bijné ka hôn Emen né hen iyôn né.

⁶ Sa kwôlo gengij sa wogé yébé bi wo hen na, bi kwôni lij yêni ôbi ayê bôð habij gengij sari ré yôð. Na nini kelênge ba, na nini hô kelênge a tô: mega wo bijné kaɲ bay lêre are bay ka iyôngi hen na, Emen a sa perêji.

⁷ Wôsa Emen na uwôgêna bi nana yij yipare toɲ iyôn a tôɲ né, nijba, bi nana yij gawrê ka séli tiri a ði.

⁸ Ôbi á, kwôni wo ré kaɲ kwôlê bi wo hen na, na kwôlo gawrê a ôbi ré kaɲ hen né, nijba, na kwo Emen woɲ ôbi béngge Tunu toɲ hendi bô bôrê hen a ôbi ré kaɲ hen.

⁹ Yênen, kwôlo gengij sa peré wo kené perij yernge hen na, ken gey bi kwôni ré li magtubu béngge kwôli ré nij, wôsa Emen na gelênge geréri nij.

¹⁰ Na tiri wo ken pur bijné ka Emen ka sa iyé Maséduwan kêm hanɲge, nijba, nini uwôlêngge bi kené hô li hen iyôn damaj a.

¹¹ Men, masêngge bi ken mô dô men, cebéngge turɲge tô aɲga na kaɲge kaɲ yernge a men, merêngge bi ken li jé naɲ kôbrengge woɲge mega wo na nini kelênge tumô nij hen iyôn.

¹² Lêngge hen iyôn bi bijné ka ay bôrji ré tô hen na, ré dô kwôlêngge dô men, kené

môrijn kwôni ré men.

Kwôlo gengijn sa jê sé wo bijné ka ma

¹³ Yênen, kwôlo gengijn sa bijné ka bay ayê bôô ka ma hen na, nini gey bi kené hôn tôri dô aji bi kené li nimré mega bijné ka pôni ka ari dé bôô sara kaji nañ hen iyôn né.

¹⁴ Wôsa nana hôn wo Jésus ré ma aji Emen ré biri ji si kampê men. Na hen iyôn a bijné ka ré ma tô Jésus a hen na, Emen ré sa biji bay ré jê sé kampê aji heraji nañ Jésus men.

¹⁵ Kwôlo nina kelê haw hen na, na kwôlo Kelma wona na kôl nij. Wulê wo ôbi a bulon heraji hen na, nabay ka nana baa geñ hen, naa erê tumô ka ma nij hen né kwôy.

¹⁶ Aji wulê bi wo hen na, Emen a ayê tôri bé, menba, tôô dami wo *manê ka derômaraji a emê kañ ta, menba, burupju to Emen a emê menba, Kelma Jésus Krist nañ yiri a herbo derômaraji a aji bijné ka na ma tô *Krist, kwo Emen dôri hen hen na, bay a jê sé kampê tumô.

¹⁷ Aji nabay ka nana baa tu geñ hen na, Emen a sa dayêna nañ ci bô kirijn ka geri a wô jerê kwini Kelma wona ta aji naa sa erê merê nañ dî yôd.

¹⁸ Iyôn ba, ken dôbijn ibiyare bônge a nañ kwôlê bi wo hen.

5

Merênge sa tênge gemijn hera wo Kelma

¹ Yênen, kwôlo gengijn sa wulê wo are bay ka hen a sañ hen na, ken ôrijn doymagtubu to niné li bêngge gengijn sa wulê bi wo hen ré nij.

² Wôsa kwôlo gengijn sa Wulê bi wo Kelma wona a bulon heraji dus mega gemsawo so yoyre hen na, ken hôn dô nij.

³ Kirijna bijné a kelê iyôn ba: «Kirijn ré yi nañ jalêrji men, nañ derêrji a men tô,» menba, mênê a soji dus môñ yê wo jubu iyore dus lere iyôn. Aji kwôni pôñ nêñ iyôn wo a baa ba nañ.

⁴ Yênen, kenbay ba, ken mô na bô dilemne a wo wulê bi wo hen a jebênge dus môñ ôbi gemsare iyôn ré nij.

⁵ Wôsa kenbay kena kirijn ka perangi men, kena kam kirijn ka wôli a men dîba, kena ka dilemne ré nij.

⁶ Iyôn ba, na yênge kum mega wo bijné yijn hen iyôn né nijba, na merênge tu geñ men, na dênge tu melênê sa yerna a men.

⁷ Hena kwôni wo ré gey yé kum ba, na yoyre a ôbi ré yi kum men, hena kwôni wo ré gey kwoyé care ba, na yoyre a ôbi ré kwoyé men.

⁸ Nijba, nabay ba, nana kirijn ka wôli iyôn ba na dî tu melênê sa yerna. Men, ayê bôô wona nañ peré wo nana pur megêrna a men

hen na, bi yi môj *bargay kaj kumbul kaj musure ka nana tôte têlij yerna iyôn men, gelê wo nana dî bôrna sara hen kôba, yi môj jabga woj kumbul wo ken têlij sarjge iyôn a men.

⁹ Wôsa Emen na terêna na wo nana gelij gusij tô bô tarê wori a ré, nijba, diré gôlij naj na wô kibi anga Kelma wona Jêsu Krist li hen dî.

¹⁰ Wôsa ôbi ma wô sarna aj bi nana ô merê naj dî aj ré nana ma na ma, ré nana mô na tu gej kôba, wulê wo ôbi a heraj hen na, na kwôlê wôni ré nij.

¹¹ Iyôn ba, ken dôbij ibiyare bôrjge a men, ken lij bô derê naj yerjge kwôy kwôy mega wo ken lij nij hen iyôn.

Gerjé kwôlê woj dôbê ibiyare naj dosé to ôbi lij

¹² Yênen, bijé ka li jé wo Emen perêrjge a ka na ka Kelma dîji bi ré dô tumôrjge men, ré gelêjge are a men hen na, nini uwôlêjge bi kené biji kwôlê.

¹³ Lêjge tôrji a men, ken perji damaj a wô jé wo Emen wo bay li perêrjge a hen. Kenbay kôba, ken mô naj bô jalê perêrjge a a men.

¹⁴ Men, yênen, nini uwôlêjge bi kené hal bijé kaj kuyjê men, kené dôbe ibiyare bô bijé ka sun kwôlê hen men, kené li naj ka iya hen men, ulêjge bôrjge sa bijé kêm a a men.

¹⁵ Berêjge dô, hena kwôni ré lêjge habij ba, ken hô liri habrê hôrij turu a ré, nijba, ken lij derê perêrjge a men, ken li naj bijé kêm a men.

¹⁶ Lêjge yi derê naj wulê wulê men,

¹⁷ ken uwôl Emen ta ta a men.

¹⁸ Hena kirij ré dô, ré habij kôba, ken lij Emen dosé. Wôsa na hen iyôn a Emen ré gey wo kenbay ka kené bij naj Jêsu Krist hen kené li.

¹⁹ Jôrijge Tunu lê jé wore ré men,

²⁰ ken bô kwôlo bijé ka kôl ciré na bay kibi Emen hen mega ani ré iyôn né,

²¹ nijba, ken kôbe tô kwôlo kêm wo bay kelêjge hen ba, ré hena na ligi Emen a ba, aj kwo dôri a kené ay lij jé.

²² Men, bi lê ani kani ka habij uwôge henem ré a men.

²³ Bi Emen woj ôbi bij bijé bô jalê hen li aj ken yi bijé ka séli tiri a men, bi gem ermé wøjge men, tunujge naj yerjge kêm aj bi Wulê wo Kelma wona Jêsu Krist a buloj heraj hen na, kwôlê wôni wo habij ré sa bu sarjge ré.

²⁴ Emen bi wo uwôgêjge bi kené yi kari hen na, ôbi a lê wôsa anga ôbi genge ba, ôbi li môj môj.

²⁵ Yênen, uwôlêjge Emen wô sarni men.

²⁶ Lijge bay ayê bô kêm dosé naj yi yé béni men.

²⁷ En uwôlênge naɲ hini Kelma wona bi kené dôŋse magtubu hende to hen tumô bay ayê bôô a kê. m.

²⁸ Na kwôlo en gey kelê bi a hen. Bi Kelma wona Jêsu Krist tô kibri sarŋge a.

Magtubu to jôgij wôo to Pol li bij Tésalonisijnê Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Bô magtubu tori to têtê to wôo to ôbi li bij Tésalonisijnê hen na, *ôbi jê Pol hô kôl kwôlo ôbi na kôl bô magtubu tori to tumô hen. Kwôlê bi wo hen na, na kwôlo gengij sa hera wo *Krist nap dampare tori. Kwôlê bi wo hen dôyrê bay ayê bôo ka Tésalonik a. Ka pônî perêrji a hen na, kôl wulê bi wo hen ré sa nij (2: 2), ka pônî kap lê jê wô wo kibi kirij ré baa da nij ap na gawrê ka li jê hen a lê nap ci nap wulê wulê (3: 6-12). Magtubu hende to hen lij na wô nanij kwôlê bi wo guseré églis to Tésalonik a hen.

Anja tumô ba *ôbi jê Pol ay tô lij Emen dosé wô kibi ayê bôo men, peré men wo yi yi bay ayê bôo ka Tésalonik a hen men, ôbi uwôl Kelma bi ré biji bi bay ré lêjnê tô anja ôbi uwôgeji kwôliji hen (1: 1-12). Cêgi kwôlê bi wo hen peran menba, ôbi sa sa mawi kwôlo bô magtubu hende to hen. Na kwôlo gengij na sa anjan gelé ka gengij sa hera wo Krist nap dampare tori. Hera wo Krist nap dampare tori a sa tumô

kwon ôbi uwôbi yiri won ôbi habré hen né. Ôbi a lê an bijé a narij Emen kwôlê daman men, bay kapê Krist a men (2: 1-12). Tumô néé wo habré bi wo a uwôngê sa gawrê hen na, dô wo bay ayê bôo ré dëbu sa têrji a sa bôo pôn woji a gengij sa Kwôlo Dôri men, bi bay ré merên tô uwôlê Emen a ré a men (2: 13-3: 5). Na nap nééri a Pol ré kurij uné kunjê an gelji ka ré li jê an bi ciré môrij kwôni ré hen (3: 6-15). Ôbi duu kibi magtubu tori nap terê kibi men, lij dosé a men (3: 16-18).

Sapitre 3: 10 wo kôl iyôn ba: «Kwôni wo ré kap lê jê ba, ré ôm are ré men» hen na, yêge maa Tésalonisijnê gengij sa dayê ayê bôo nap jê wo Emen bij bijé kari kôbriji a nap wulê wulê hen.

Dosé to ôbi liji

¹ Nôbi, Pol nap Silas nap Timoté a lê magtubu hende to hen benge kenbay bijé ka Ibarna Emen nap ka Kelma wona Jésus Krist ka Tésalonik a. Nini lènge dosé.

² Bi bô derê nap bô jalé wo Ibarna Emen nap kwo Kelma Jésus Krist baa nap ken.

Kwôlo gengij sa jeré kwôlê Wulê wo Krist a heran hen

³ Yênen, dé wo niné lij Emen dosé wô sarngé kwôy kwôy. Nini liri dosé wôsa ken bi bôrngé sari a baa

ya tô men, kenbay kêmen ken perijn yerŋge damaŋ a men tô.

⁴ Ôbi a, kirijna niné debutômô églispnê ka Emen a ba, nini di denŋôrnî wô kebrenŋe wôsa bay gelênŋe gusijn damaŋ hari kôba, ken bu ayê bôo wonŋe iyêre baa ya tô.

⁵ Na wô gusijn hende to bay gelênŋe hen apa niné hôn wo Emen né sa jerê kwôlê sa bijné naŋ geréri hen, wôsa ken bu bônŋe iyêre baa ya tô. Ôbi a Emen ré lê wo ka sé bô emê iyêre tori a. Na wô wo ôbi na Kelma wonŋe apa bay ré gelênŋe gusijn hen.

⁶ Ôbi a Emen né jerê kwôlê won derôre aŋ bijné ka na gelênŋe gusijn hen na, ôbi a geléji gusijn men.

⁷ Ôbi a Wulê wo Kelma wona Jésus Krist naŋ manê kari ka derômaran a ka ôriŋ naŋ néen hen a heraji hen na, kenbay ka bay gelênŋe gusijn haw hen men, nibay a men na, ôbi a sa jalê bôrna.

⁸ Ôbi a hera naŋ tare to kôle tô pelêm pelêm hen aŋ bijné ka hôn Emen né men, ka bi bônŋi sa Kwôlo Dôri wo gengijn sa Kelma wona Jésus a ré hen a men na, ôbi a gelji gusijn.

⁹ Bay a gelijn gusijn kelanŋê naŋ Kelma men, naŋ dampare tori to dê kirijn hen a men. Ôbi a na mênê wo naŋ kwini hen.

¹⁰ Wulê bi wo hen na, na wulê wo Kelma wona Jésus a

heraŋ. Kirijn bay ka hen na, bijné kari a heramiri men, bijné kêmen ka bi bônŋi sari a hen a ayê kibri a men. Kenbay kôba, ka perêrji a men wôsa na ken bi bônŋe sa béré kwôli wo na nini ulênŋe hen.

¹¹ Na ôbi á, niné uwôl Emen ta ta wô sarŋge men hen. Men, nini uwôli bi jê lêrenŋe ré bijn naŋ uwôgê wo ôbi na uwôgênŋe hen men, nini uwôli bi ré benŋe néen bi kené lij anŋa dôri kêmen ka ken gey lê hen men, kené lij jê sa ayê bôo wonŋe a dô a men.

¹² Ôbi a bijné ré ayê kibi hini Kelma wona Jésus wô kebrenŋe men, bay ré ayê kebrenŋe wô kibri men. Na hen iyônŋ a bay ré gelê derê Emen wona naŋ Kelma wona Jésus Krist a men hen.

2

Ôbi bô habré a lê habré wori pa dema Kelma ré hera tô

¹ Yênen, kwôlo gengijn sa hera wo Kelma wona Jésus Krist naŋ merê wo na erê merê naŋ dî a men hen na, en uwôlênŋe bi

² kené eremnéré kwôlê si na si na ré men, kené sun wo Wulê wo Kelma ré heran hen ré nêmen nijn né a men. Yan ba, kwôni na a kelênŋe Emen a ré kelê ley, kwôni na uwôlinŋe béré ley, nibay a na lê bô magtubu a ley kôba, ken bi bônŋe sara ré.

³ Dénge bi kwôni lamênge nap gwsore tori tôni ré pa pa, wôsa wulê bi wo hen a sa hen iyônj mera ré. Pa dema wulê bi wo hen ré sa tô na, bijné kwône a kapê Emen men, ôbi bô habré wo a mênê yôd hen kôba, a gelé yiri nô a men.

⁴ Ôbi bô habré bi wo hen a kapê are kêm ka gawré tebe hen men, bôrji môn emen iyônj hen a men. Ôbi a kelê dîrê gôlij sa are kêm men, a erê kwôy bô iyéy Emen a ô merê ya an a kelê dôbi dîrê na emen bi nap yiri.

⁵ Kirija na en baj iyére tonje a hen na, na en kelênge kwôli are bay ka hen kêm menba, bôrjge jebénge sara ré ba?

⁶ Nijba, anja jôo wo are bay hen ré lij haw hen na, kenbay ken hôn. Nijba, nap wulê wo Emen na genge hen dema ôbi bô habré bi wo hen ré so tu wolé.

⁷ Néé wo ôbi bô habré bi wo yi nap kini uwôbêri hen na, gel yiri nô nij, nijba, a lê habré damañ a na wulê kwo na jôri geré hen a napê dem.

⁸ Hen dema ôbi bô habré bi wo hen ré so tu wolé. An Kelma Jésus a mênêri nap bul wøj kibri men, a mênêri nap néé wo hera wori a men.

⁹ Wulê wo ôbi bô habré bi wo hen a soñ hen na, a yé nap néé wo Sidan an a lij anjan gijnê nap kap gelé kap benare ka gay gay.

¹⁰ Ôbi bô habré bi wo hen a sa lê anja habij ka gay

gay wô lamij bijné wô bijné bô mênê a wôsa bay kap bê bôrji sa kwôlê wøj tiri a wo ré gôlij nap ci hen.

¹¹ Na wô wo bay kap Emen apa ôbi ré bi ermé woji habij an dji bay bi bôrji na sa anjan benare a a men hen.

¹² Ôbi a, Emen né peré bijné kêm ka kap kwôlê wøj tiri hen men, ka lê anja habij a beré bôrji hen dji men.

Emen terênge bi dîrê gôlij nap ken

¹³ Yênên, kenbay ka ken dé tu Kelma hen na, nija lij Emen dosé wô kebrenge kwôy kwôy. Wôsa ôbi na terênge bi kené yi ka tumô ka dîrê gôlij nap ken nap néé wo Tunu toñ hendi bô bôrê to bi ken yi kari hen. Men, wô bôrjge wo ken bi sa kwôlê wøj tiri a a men hen.

¹⁴ Na wô wo kené yij kari bi apa ôbi na ré uwôgênge wulê wo na nini uwôlij béré Kwôlo Dôri wori bénge hen. Emen na uwôgênge bi kenbay kôba, kené uwôn hini emê wo Kelma wona Jésus Krist men.

¹⁵ Iyônj ba, yênên, ken debe geran tô kwôlo Emen a men, ken bi bôrjge jebénge sa kwôlo na nini gelénge a hen men, sa kwo na nini li bô magtubu a bénge hen a men.

¹⁶ Bi Kelma wona Jésus Krist nap yiri nap Ibarna Emen wo geyéna an dôbêna

ibiyare bôrna men, béna anğan bê bô sara nañ bô derê wori hen na,

¹⁷ bi dôbênge ibiyare bônge a damañ men, bi bénge néé wô lij anğa dôri men, wô kôlij Kwôlo Dôri kwôy kwôy a men.

3

Uwôlênge Emen wô sarni

¹ Yênen, kwôlo baa wo niña kelê a na: nini uwôlênge bi kené uwôl Emen wô sarni bi kwôlo Kelma Jésus ré ôrij tumô lew lew men, bi bijné ré enge bijn kwôlê sara mega wo kenbay ken lij hen iyôn men.

² Men, ken uwôli bi ôbi ré geméni wô bay bô habré, wôsa na bijné kêm a geyé bê bôrji sa kwôlo nini uwôl beréri hen né.

³ Wôsa Kelma na ôbi bô pôn an ôbi a bénge ka beré bônge iyêrê men, a geménge wô Sidan a men.

⁴ Ôbi béni nini bi bôrni sarngé a men, nini hôn wo kené bi bônge sa kwôlo na nini kelênge a hen baa ya tô an kené lê na hen iyôn kwôy kwôy.

⁵ Bi Kelma wona li nañ ken an ken geyijn Emen kwôy kwôy men, ken berijn bônge iyêre sa gusijn to bay gelênge a mega wo Jésus na berijn bôri iyêre hen iyôn men.

Lênge jé mega wo nini lij hen iyôn men

⁶ Yênen, nini kelênge nañ hini Kelma wona Jésus Krist bi kené pô yernge an yi bay

ayê bôo kañ kwijnê an kañ kwôlo na nini gelji hen.

⁷ Ken hôn, anğa na nini li hen na, na nini li bi kenbay kôba, kené lij hen iyôn men, wôsa wulê wo na nini bañ iyêre tonge a hen na, ken hôn wo na niné li jé damañ.

⁸ Men, na nini ôm anğa kwôni déj iyôn né a men, niñba, na nini li jé yoyre nañ tu tare môj niné mañ iyôn wô abijn yerni wôsa nini gey gelênge gusijn gengijn sa anğan emêrni ré.

⁹ Lê wo nini li hen iyôn na, na engerénge are a na gelêni ré, niñba, nini li hen iyôn bi niné yijn anğan gelé ka dôri bi kené li.

¹⁰ Wulê wo na nini bañ iyêre tonge a tô hen na, na nini kelênge iyôn ba: «Hena kwôni wo ré gey lê jé ré ba, bi ôm emê ré men.»

¹¹ Nini kôl hen iyôn wôsa bay kôl iyôn ba bijné ka pôni perêrnge a ré gey lê jé ré an ré ô na wô dé tirji tô anğa megêrji a dî.

¹² Bijné bay ka iyôngi hen na, nini kôlji nañ hini Kelma wona Jésus Krist bi bay ré li jé nañ wulê wulê wô uwônijn anğan emêrji.

¹³ Yênen, kenbay ba, ken li anğa dôri ôrij tumô tumô dîba, ken merên sara ré.

¹⁴ Hena kwôni ré bi kwôlê sa kwôlo nini li bô magtubu a bénge hen ré na, ken kôbri men, ken bijn nañ dî ré a men, an bi tayre ré diri.

¹⁵ An ken haali mega yênenge iyôn dîba, ken bôri mega ré janenge iyôn né.

Deré kibi kwôlê

¹⁶ Bi Kelma Jésu woyî ôbi bijn ðijné bô jalê hen ôbi nayî yiri bi béngge bô jalê kwôy kwôy sa are kê m a men, bi baa nayî ken kê m a men.

¹⁷ Dosé tojî derijî kibi magtubu hende to hen na, na nôbi Pol nayî kôben wupê a lê hen nijî. Na hen iyôjî a ené derijî kibi magtubu tijê kwôy kwôy men, na hen iyôjî a ené lêrê a men.

¹⁸ Na kwôlo en gey kelêngge bi a hen. Bi Kelma wona Jésu Krist tô kibri sarjge a kê m.

Magtubu to tumô to Pol li bij Timoté Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Timoté na, na kema wo yori na Jub, ôbi ay bôri. Ibari na grêk. Na iyé Listre a bô emê Asi a kirijna Pol ôrijn kergare tori tojn ulê béré to têê wôô hen ana ôbi ré uwonjini ya. (Asi to tô bô a hende to hen na, kemnêj ba hene na Turki. Jé lê bay jé 16:1-3). Ayij tôri wulê bi wo hen na, Timoté yi tô kibi *ôbi jé Pol perê ka kwôni a. Timoté bi Pol ôrijn naj kirij kirij wô ulê béré men, Pol jéri têê kwône wô janê kwôlê wo denggel denggel perê bijé ka kwôlê woji sun kirij hen men. Na hen iyônj a hini ré yij bô magtubu to Jé lê bay jé 17: 14-15, 18: 5, 19: 22 men, bô magtubu to gay gay to Pol li hen men (1 Kworêntijnê 4: 17, 16: 10-11, Pilipinjê 2: 19-24, 1 Tésalonisijnê 3: 2-6). Magtubu to wôô to Pol li bij Timoté hen men, bij Tit a men hen na, bay uwôgeji «magtubu to bay derê tumô kirij» (Lettres Pastorales).

Magtubu to tumô to Pol li bij Timoté hen na, kôl kwôli are subu:

1. Yêgê maa églis wô sa anjaj gelé kaj benare hen men, kwôli dayrê

ermé wo Jubnê naj kwo bijé ka na Jubnê ré hen ta wo bijé ka pôni mase ciré ulê béreri hen.

2. Magtubu hende to hen kôl na kwôli geré tibé Emen men, derê tumô églis men, hal wo bay derê tumô églis a men.
3. Deré kibri ba, hende gelij na Timoté geré lê jé wori men, berê sa bay ayê bôô a men naj bi ôbi ré yij mana wo Jésu Krist wo dôri (4:6).

Magtubu to Timoté to tumô hende to hen na, já soderére kirij wôô: Kwo tumô ba, kôl na kwôli gelij bay ayê bôô are men, naj bay derê tumôri men, (Sapitre 1-3) kwo jôgij wôô ba, na tôô to gengij sa jé wo Timoté a lê hen a men (Sapitre 4-6).

Dosé to Pol lij Timoté

1 Nôbi, Pol a lê magtubu hende to hen. Nôbi wo ena *ôbi jé wo Jésu Krist wo Emen wojn ôbi gôlij naj na hen a dôren men, naj kaj tôô Jésu Krist wo nana bi bôrna sari a a men hen.

2 En li magtubu hende to hen bem jôbi Timoté wo ju yi mega keman wojn bôn iyônj, sa kibi ayê bôô wom hen. Bi Ibari Emen naj Jésu Krist Kelma wona tô kibriji sam a men, bi bay bô tu ja tom men, bi bay jal bôm a men.

Pol yêge maa Timoté wô sa bijé kaj bay gelére are kaj benare hen

³ Mega wo na en kôlem wulê wo na ena ôrij Maséduwan hen na, mô a Epês a wôsa bijné ka pôni kap bay gelij megêrji anğan benare hen na, ju kôlji bi bay dî ba.

⁴ Men, kôlji bi bay ré merên yirji sa kwôlê woj dilemne a ré men, bay ré narij kwôlê wo gengij sa tô môn woji wo kô ré hen ré a men. Wôsa are bay ka iyôngi hen na, uwôl na narijpare mera dîba, bijn narij geré gelê wo Emen genge an nana hôn narij ayê bôô hen né.

⁵ En ay tôn bem kôl hen iyôn na wô wo bay ayê bôô ré geyij yirji narij bôô pôn men, narij ermé wo dôri men, narij bê bôô woj tiri a men.

⁶ Bijné ka pôni kap bay gelé anğan benare bay ka hen bul cégeriji bijn hal wo dôri bi wo hen an bay ge kay sa narijpare kwôlê woj iyôn a tôj bi wo hen.

⁷ Bay gey ciré yé damné kap bay gelij bijné tôô to Emen, nijba, bay gan kôba, hôn kwôlê woji bi wo hen ré men, kwôlê wo bay kôl narij ibiyare hen kôba, bay hôn tôri ré a men.

⁸ Nana hôn mega wo tôô to Emen na ré dô, hena nana ay lij jé narij geréri.

⁹ Bi na henênge mega wo tôô ré dîj na wô sa bay lêre anğan derôre ré. Nijba, hende dîj na wô sa bijné kap bay dagê sa tôô narij bay bê kwôlê ré hen men, bay lê habré narij bay lê têrij

hen men, bay bijnare Emen narij anğa yi narij jengêrji hen kwôlê ré hen men, bay deré balêrji narij bay deré bijné hen men,

¹⁰ bay yij yijpare toj iyôn a tôj hen men, bay yij narij megêrji impê hen men, bay lê jenga gawré hen men, bay benare hen men, bay gwôserê kwôlê tumô kilmé hen men, wô anğa dangi kêm ka habij ka bijn narij anğa tiri ka na nana gelij bijné ka Emen gey nana li hen né.

¹¹ Anğan gelé kap tiri bay ka hen na, yi na bô Kwôlo Dôri wo Emen na bèn kôben a hen. Kwôlo dôri bi wo hen na, gengij na sa Emen woj ôbi hini emê hen men, wo na hanê deré hen a men hen.

Pol lij Emen dosé wô sa bô deré wori

¹² En lij Jêsu Krist Kelma wona dosé wô wo ôbi ben né sa jé wupê. En liri dosé wôsa ôbi bôren môn ôbi bôô pôn iyôn anarij ré dôren bi ené li jé wori hen.

¹³ Bi wo ca ba, na en iyêl kwôlê wo habij gengij sari men, na en gili gusij men, na en tiréri a men hen. Nijba, Emen bô tu ja tijé wôsa na en bi bôn sari a ré men, tun na jôrij sa anğa na en li hen né a men.

¹⁴ Wô bijnare to en bijn narij Jêsu Krist hen na, Kelma wona tô kibri daman a san a men, ôbi ben en bi bôn sari a men, ben en gey bijné ka dangi a men.

¹⁵ Na tu kwôlê a ené kelê hen, an dô wo bijné kêm ré

bi bôrji sara: Jésu Krist era sa terare a nà wô gôlij nap bijné kap bay lê têrij, ap nôbi kôba, ena ôbi têrij wo gôlij sa bay lê têrij kêm ap sôn.

¹⁶ Na ôbi á, Emen ré bô tu na tijé ap bi Jésu Krist ré gel ulê bôo wori nap geré wupé nôbi dami ôbi lê têrij ap bi ré yi anğan gelé bijn bijné ka ca sa bê bôrji sari a ap uwôjij gelé wo nap kwini bi wo hen men hen.

¹⁷ Bi bijné heram men, ay kibi Kelma wo dami woj ôbi merê nap kwini hen kwôy kwôy men, kwo a ma ré hen men, kwo kwôni gili ré a men hen. Ôbi a na Emen pôn nêj hari. *Amên, bi yi gelij hen iyôn.

¹⁸ Keman Timoté, en bêm kap tôo hende to hen kôm a mega wo bay kibi Emen na kôl tumô gengij sam hen iyôn. Erem sa kwôlê woji bi wo hen a ap bi li nap ju sa kumbul wo ju li nap bijné kap bay gelijare bijné anğan benare hen.

¹⁹ Gem ayê bôo wom dô men, gem ermé wom a men. Wôsa bijné ka pôn kap lê jé nap ermé wo dôri bi wo hen ap mênij ayê bôo woji.

²⁰ Si Himéné nap Alêksander na perê bijné bay ka hen. En nôgiji bijn Sidan ap bi bay ré halij ap bi cêgê ba, bay ré tiiré Emen ré nij.

2

Kap tôo to gengij sa uwôlê Emen

¹ Iyôn ba, anga bu bôn daman ka en ayij tôon bijn bay ayê bôo na, na bi bay ré engerij Emen ré bijn bijné anga bay ôrij doyriji hen men, bay ré uwôli men, bay ré sôm sari a men, bay ré liri dosé wô sa anga ôbi li bijn bijné kêm hen a men.

² Uwôlênge Emen wô sa kilmé men, wô bijné kêm ka kenare kôbriji a hen a men, ap bi nana môrij dê nap bô jalê men, bi nana dī yerna yi Emen a dô men.

³ Uwôlê Emen wô sa bijné kêm na, na anga dôri men, na anga dé tu Emen woj ôbi gôlij nap na hen a men.

⁴ Ôbi gey hen iyôn bi bijné kêm ré gôl men, bay ré hôn tu kwôlê a men.

⁵ Wôsa Emen na pôn nêj hari men, ôbi débê derôrji a nap bijné na, na Jésu Krist pôn nêj hari men, ôbi na gawra a men.

⁶ Ôbi ay yiri lij sarga ap bi bijné kêm ré mô sarji senge. Ôbi li hen iyôn gelij bijné ka Emen ré gey gôlij nap ci. Ôbi gel hen iyôn na wulê wo Emen na genge hen.

⁷ Na ôbi á, Emen ré dén bi ené yi ôbi uwôlê béré men, *ôbi jé wo Krist a men hen. Ap bi ené gelij bijné ka na Jubnê ré hen anga gengij sa ayê bôo men, tu kwôlê a men. En kôl na kwôlê woj tiri dība, na benare ré.

⁸ En gey bi bijné ré uwôl Emen nap kirij kirij men, bay ré pô kôbriji wo séli ta ap uwôlijni nap bôo wo pôn

men, naɲ bô tarê ré men,
naɲ naɲare ré a men.

*Kwôlo gengin sa anɲa
yébé ré li*

⁹ En gey bi yébé ré ha
bargay kaji naɲ tô gerérji
dîba, kaɲ lamɲ impê hen
né men, bi bay ré duu yirji
tôn men, bi ré pôy sarji toɲ
bayrare ré men, ré elagêrê
yirji naɲ lôr ré men, naɲ
ré men, ré tôte bargay ka
gararji gaɲ hen né a men.

¹⁰ Nɲba, anɲaɲ kalmare
kaji ba, bi yi na jé lêreji wo
dôri hen, ôbi a dé yébé ka
kôl ciré na ka Emen hen.

¹¹ Kirɲa yébé mô wô toyé
kwôlê na, bi bay herage ré
men, bi bɲ ôbi halêrji hen
kwôlê a men.

¹² En jôô wo yébé ré gelɲ
impê are men, ré ôm sarji ré
men, ré herage ré a men.

¹³ Wôsa Emen dî Adam
tumô dema ré dî Êb tô.

¹⁴ Men, na Adam a dé
Sidan lamni ré nɲba, na
iyore a dé ôbi lamne men,
dagɲ sa tôô to Emen a men.

¹⁵ Iyôn hari kôba, iyore a
upé gelê wô kamrê ka hende
a yé hen men, hena hende
ré gem ayê bôô wore men,
hena hende ré gey bɲné men,
hena jé lêre ré dé tu Emen
men, hena hende ré pôy yere
a men.

3

*Bay derê tumô églis to bay
ayê bôô*

¹ Kwôlo ena kelê hen na,
na kwôlê woɲ tiri. Hena

kwôni ré ôriɲ doɲ yé ôbi
derê tumô églis to bay ayê
bôô na, ôbi denɲa na jé wo
dôri hen.

² Ôbi derê tumô kirɲ na,
bi yi kwôni wo bay dô kwôli
dô men, kwo tamni pôn
men, ôbi beré yiri men, ôbi
gemé yiri men, ôbi lêre are
naɲ tô gerérji men, ôbi beré
kergê yiri a men, bi nê
gelɲ bɲné are a men,

³ bi yi ôbi yê care gaɲné
men, ôbi bégerem ré a men,
nɲba, bi na kwôni wo kalêri
jal men, ôbi naɲare ré men,
ôbi geyé gursu gaɲ né men,

⁴ bi bô sa iyére tori dô
men, hal kamni aɲ bi bay ré
liri sa iyêrê ré men, ré biri
kwôlê dô a men.

⁵ En kôl hen iyôn wôsa
hena kwôni ré hôn berê sa
iyére tori ré ba, ôbi a lê iyeɲ
a ré dôriɲ tumô églis to bay
ayê bôô ba?

⁶ Men, bi na kwôni wo ay
bôri haw ré wô wo ôbi maa
dé denɲôri, aɲ Emen maa
biri mega wo na berɲ Sidan
hen iyôn men,

⁷ bi bɲné ka ay bôrji ré hen
kôba, bi dô kwôli dô a men.
Ré ba, tayre a diri tumôrji a
aɲ ôbi maa kurɲ bô boyre
to Sidan a.

Diyakerɲê

⁸ Diyakerɲê kôba, bi bay
yi bay lêre are naɲ gerérji
men, bay gwôserê kirɲ ré
men, bay yê care gaɲ né
men, bay a emê lim né a
men.

⁹ Men, bay a beré tu kwôlê
woɲ ayê bôô wo Emen na

yêge sari hen naɲ ermé wo dôri men.

¹⁰ Men, bi bay sélji tumô aɲ hena bay ré li ani kani ka habiɲ ka bay ré uwôliɲ kwôlê sarji a naɲ dema kené biji jé kôbriji a tô.

¹¹ Yébé kaɲ diyakerɲê kôba, bi yi bay lêre are naɲ gerérji men, bay kôliɲare biɲé kwôlo habiɲ né men, bay yê care gaɲ né men, bay lêre are kêm naɲ bôô pôn men.

¹² Diyaker na, na kwôni wo a ôriɲ naɲ iyore pôn nêɲ. Bi ôbi bô sa iyére tori dô men, hal kamni dô a men.

¹³ Hena diyakerɲê ka ré li jé woji dô na, biɲé a biji kwôlê men, bay jé bay ka hen a kelê kwôli ayê bôô wona tô Jésu Krist a naɲ ibiyare.

Kwôlo dami wo na yi naɲ kini uwôbêri wo Emen yêge sari

¹⁴ En li magtubu hende to hen bem hapê niɲba, en erem wo ené erê gelem hen ya a men.

¹⁵ Aɲ hena ené biɲ lew ré ba, magtubu hende to hen a gelem hal wona wo dôri wo nabay biɲé ka Emen ka na églis to Emen woɲ ôbi merê tu geɲ hen. Églis hende to hen gere tu kwôlê môɲ gurô woɲ derô iyére naɲ tô iyére gerij iyére hen iyôɲ.

¹⁶ Na tiri, kwôlo na yi naɲ kini uwôbêri wo Emen yêge sari béna wo gengij sa ayê bôô wona hen na, na kwo dami. Aɲ kwôni wo a nê mê narê ba, naɲ.

Krist, kwo Emen dôri hen era naɲ yiri môɲ gawra iyôɲ men,

Tunu toɲ hendi bô bôrê yêge sari mega kwôni woɲ derôre men,

*manê ka derômaraɲ a kôba, gili a men.

Bay uwôl béréri perê tô yê biɲé ka sa terare a na men,

biɲé kwône sa terare a nà, na bi bôrji sari a men,

Emen na ayri hôriɲ ta derômaraɲ a a men.

4

Biɲé kaɲ bay gelére are kaɲ benare

¹ Tunu toɲ hendi bô bôrê kôl waɲ a ta kôl iyôɲ ba: Bô gerɲé wulê wo nana mô bô a hen na, gawré ka pôni a déɲ ayê bôô woji men, bay a kebê tô tunu toɲ hende benare hende to hen men, bay a erê na tô angaɲ gelé ka tunu to habiɲ hende to hen men.

² Bay a dé biɲé kaɲ bay kelê kwôlê kibriji wôô wôô naɲ kaɲ bay benare bay ka ermé woji naɲ môɲ ré uwoɲ naɲ musure to sêy to bay dera bô tare a iyôɲ hen gerij naɲ ci kayê.

³ Biɲé bay ka hen gelij megêrji bi bay ré enge yébé ré men, aɲga pôni kôba, ré dô emé ré a men. Niɲba, Emen a dé angaɲ emé bay ka hen bi bay ayê bôô ka hôn tu kwôlê hen aɲ kirijna bay ré liri dosé sara menba, ré ôm.

⁴ Ari dé Emen kêm na ka dôri dîba, ani kani kap kapê ba, nap. Wôsa are bay ka kêm ka Emen bi hen na, na enge an na liri dosé wô sarji.

⁵ Wôsa kwôlê wo Emen men, uwôlêri a men na, li wo angan emê bay ka hen dé tu Emen.

Ôbi jé wo Jésus Krist wo dôri

⁶ Hena jeré gelij bay ayê bôô are bay ka hen kwôy kwôy men, hena jeré gôse yem nap kwôlê woj ayê bôô men, nap angan gelé kap tiri ka ju bi kwôlê sara hen a men na, já yé mana wo Jésus Krist wo dôri.

⁷ Toy kwôlê woj dilemne wo gali wo bij nap ayê bôô ré hen ré men, mase bi ju dî yem yi Emen a dî men.

⁸ Hena kwôni ré li are gay gay bi ibéri ré iyêserê na, na anga dôri haji nijba, dé yi yi Emen a a na anga dôri ka dê are kêm. Wôsa a lê nap ju haw hen men, tôre to cêgê a men.

⁹ Kwôlê bi wo hen na, na tu kwôlê an dé wo bijé kêm ré bi bôrji sara.

¹⁰ Na wô ôbi bi wo hen ana nana berij yerna iyêre lij jé wô uwônij gelê wo Emen na genge diré béna hen, wôsa nana bi bôrna na sari ôbi woj ôbi merê tu gej hen men, ôbi gôlij nap bijé kêm hen a men. An gôlij nap bijé ka bi bôrji sa Jésus Krist a tumô.

¹¹ Ju gelji are bay ka kêm hen men, ju ay tôm biji bi bay ré li a men.

¹² Bi kwôni tôrnem wôsa jeré na kema mana ré, nijba, ju yi ôbi gelijare bay ayê bôô tô geré nap kwôli kelêrem men, jé lêrem men, geyé wo ju geyij bijé hen men, bê bôô wom sa Emen a men, bô bôrê wom a men.

¹³ Pa dema ené bij ujém tô na, dî yem sa densê magtubu to Emen a tumô bijé men, uwôl béré kwôlê dôri men, halji a men.

¹⁴ Lij wôrê nap néé wo Emen bem hen né. Ôbi na bem kirija bay kibi Emen na kôl kwôlê gengij sam an surjê na uwôlij kôbriji sam a men hen.

¹⁵ Na jé bi wo hen ana jeré lê men, ay yem bij jé bi wo hen bi bijé kêm gel mega wo jeré dô tumô tumô tô geré wo Emen a.

¹⁶ Di tu melênê sa hal wom a men, dî tu melênê sa anga ju gelij bijé hen men, debe iyêre sara a men. Hena jeré li hen iyôn na, já gôlij nap yem men, já gôlij nap bijé ka toy kwôlê wom bi wo hen a men.

5

Hal wom tumô bay ayê bôô a

¹ Kirija ju mô wô jané kwôlê nap kwôni wo suri na, ju nayri ré nijba, ju iyêli nap tôm to jali, mega wo ôbi ré na ibam iyôn. Kam manê ba, ju bôrji mega wo bay ré na yênêm iyôn a men.

² Bô yébé ka iyêrnê mega ré na yonêm iyôn men, kam kalmê ba, ju bôrji mega

yênê m kap yébé iyôn̄ d̄iba, ju li tu bôriyare sarji a ré.

³ Bijn yébé kap mamê ka kwôni woj̄n ôbi berê sarji nap̄ hen kwôlê men, ju li nap̄ ci a men.

⁴ Nijn̄ba, hena iyore toj̄ mamne ré ôrij̄ nap̄ kamne ley kwônḡêre ley ya na, bi bay dôyrê lê jé sa ayê bôô woji a sa balêrji tumô wôsa balêrji nap̄ môp̄êrji na li nap̄ ci na hen iyôn̄ men. Wôsa lê bi wo bay li hen iyôn̄ hen na, na an̄ga dé tu Emen.

⁵ Iyore to na mamne tiri an̄ kwôni woj̄n ôbi berê sare nap̄ na, hende bi bôre na sa Emen a men, uwôli men, sôm sari a a men kwôy kwôy bi ôbi ré li nap̄ tu.

⁶ Nijn̄ba, mamne toj̄ hende lêre an̄ga bôre hende a geyé mera hen na, hende mô tu gej̄ hare nij̄ba, hende yi mega kwôni wo ma iyôn̄.

⁷ Gelji kwôlê bi wo hen an̄ bi kwôni ré kôl kwôlij̄i wôni wo habij̄ né.

⁸ Hena kwôni ré bô sa bijné ka bô iyére tori a nap̄ balêri dô ré na, ôbi d̄êj̄ na ayê bôô wori hen. An̄ ôbi li na habrê wo d̄ê kwôni wo ay bôri ré hen sôn̄.

⁹ Yébé kap mamê ka já d̄ê hiniji bô magtubu a an̄ lê nap̄ ci a na: hena hende ré ôrij̄ nap̄ elê tôre jii men, hena kurôre na ré na pôn̄ men,

¹⁰ bi hende yi iyore to bijné na ay kebre sa ari lêre ka dôri a men, bi na iyore to na gem kamne dô men, na bu kergê yere a dô men, na pul

tê bijné ka Emen nap̄ dôbê sa men, na li nap̄ bijné ka na mô perê bô emê men, na ay yere bijn̄ an̄gan̄ lê ka dôri a men nij̄ na, ju d̄i hene bô magtubu a ham nij̄.

¹¹ Kwôlo gengij̄ sa yébé kap mamê ka baa kalmê tô hen na, d̄i hiniji bô magtubu a ré, wôsa dô réba doy yij̄ nap̄ imp̄ê a liji an̄ bay a geyé engé imp̄ê ka d̄an̄gi an̄ a d̄êj̄ geré wo Jêsu Krist.

¹² Hena bay ré li hen iyôn̄ na, Emen a ulê kwôlê sarji a wôsa bay mênê tôô to bay na ay ciré ayê yirji lij̄ jé bijn̄ Jêsu Krist hen.

¹³ Hena bay ré engé imp̄ê ré nij̄ kôba, kirij̄na hiniji d̄ij̄n̄ bô magtubu a nij̄ na, dô ré ba, bay a yé bay kuyare an̄ ôrij̄ nap̄ kibi iyére iyére kapij̄ lij̄ jé men, bay a erê wô lê way men. Kwo d̄ê an̄ na, bay tôbe kibrij̄i bô kwôlê wo bijné men, bay kôl na kwôli an̄ga dôlj̄i ré hen a men.

¹⁴ Na wô sa bi wo hen an̄a ené gey bi yébé kap mamê ka ba kalmê tô hen bi ré engé imp̄ê men, ré yêj̄ kamrê men, ré bôrij̄ sa iyére toji a men, d̄iba, ré bijn̄ bay barena geré bi ré kôlij̄ kwôlê wo habij̄ gengij̄ sarna ré.

¹⁵ En kôl hen iyôn̄ wôsa yébé kap mamê ka pôn̄i d̄ij̄i geré woj̄n derôre hen an̄, an̄ ôrji tô Sidan a.

¹⁶ Hena iyore toj̄ hendi ayê bôô ré ôrij̄ nap̄ yébé kap mamê ka na balêre ya na, bi hende bô sarji, d̄iba,

bi hende nôgiji bijn églis ré. An bi églis ré dɔɔn yere bôrij sa yébé kaɔ mamé ka kwôni wo ré bô sarji naɔ hen dɔɔ.

¹⁷ Surjê ka dô tumô bay ayê bô dô hen na, bi ken bijji kwôlê dô men, ken têbiji dô a men. Nijba, ka dô kwôlê men, halênge a men hen na, ken bijji kwôlê damaɔ a.

¹⁸ Wôsa kwôlê wo Emen kôl iyôn ba: «Kirija kelba ré dɔɔrê kaw wô tereji ba, dô wo jeré ha kibri ta ré.» Kwôlo Emen bi wo hen hô kôl iyôn ba: «Kwôni wo ré li jé ba, dô wo ré uwôn sa kôbri a men.»

¹⁹ Hena kwôni ré uwôl kwôlê sa kwôni wo suri a pôn bô églis a ré li ani kani aɔ hena bijné ré nê m wô rêba subu ré kôl hen iyôn a ré na, ju bi bôm sara ré.

²⁰ Bijné kaɔ bay lêre têrij yôd hen na, ju nayji tu kwônê bijné aɔ bi ka dangi ré hare.

²¹ En uwôlem tumô Emen a men, tumô Jésus Krist a naɔ tumô manê kari ka derômaraj a ka ôbi tôrji hen a men, bi ju bi kwôlê sa kwôlê wo en kôlem a hen. Li ani kani kaɔ derê tu kirijn né men, ju ô tô kwôni a iyôn mera ré men.

²² Hena lew ju uwôl kôm sa kwôni a bi ré lij jé bô églis a ré. Dô wo ju hône dô tumô dem rêba yi mega jeré li têrij hende to ôbi li hen men. Li ani kani ka habijn ré, nijba, ju yi kwôni wo séli dɔɔ.

²³ Dô wo ju yi kam piniji mera ré nijba, ju yi care

dê iyôn a men wô bôm wo lêrem gaɔ gaɔ hen.

²⁴ Têrij to bijné ka pôni yi tu wolé pa dema bay ré jô kwôlê sarji a tô. Nijba, tô bijné ka pôni na, kirija kwôlê bu sarji dema jeré henê têrij lêreji tô.

²⁵ Jé lê wo dôri wo bijné ka pôni li hen na, yi tu wolé a men. Hena ré yi nô tu wolé lew ré kôba, a uwôbijn sem né.

6

¹ Bijné kêm ka na limé hen na, bi bay duu yirji aɔ bijn bay iyére toji kwôlê aɔ bi kwôni ré tiiré Emen ré men, ré kô kwôlo habijn gengijn sa aɔgaɔ gelé ka nana gelji hen ré a men.

² Limé ka bay iyére toji na bay ayê bô dô hen na, bay a kaɔ bijné kwôlê wô wo bay ré na yênerji bay ayê bô dô mera ré, nijba, bi bay li jé woji dô damaɔ a, wôsa bijné ka bay li jé bijné hen na, na bay ayê bô dô ka bay geyji hen.

Kwôlê wo gengijn sa gelé are kaɔ benare naɔ ari unjê kaɔ tiri

Gel, aɔga já gelijn bijné men, dôbijnji ibiyare bôrji a a men a na:

³ Hena kwôni ré gelijn bijné aɔga dangi aɔ kaɔ tu kwôlê wo Kelma wona Jésus Krist men, gelé wo nana gelijn bijné sa aɔga bijné naɔ ayê bô dô wona hen ré a men na,

⁴ ôbi na ôbi uwôyrê yiri dɔɔn iyôn men, ôbi hôn ani

ré kwôy men, doy narijare kwôlê naj nare sa iyay kwôlê woj kelê a liri mera a men. Are bay ka hen na, saj naj terbére men, bij tôrji narij kwôlê men, tirij yirji kwôy kwôy men, ermé kwôlê wo habij gengij sa megêrji a men.

⁵ Narijay kwôlê wo kô ré hen yi peré bijé bay ka ermé woji mênij hen men, ka hôn tu kwôlê ré yôd hen a men. Bay erem mega wo bê hôd sa Emen na, ré na geré ari upé.

⁶ Na tiri, hena kwôni ré bi bôri sa Emen a na, ôbi na ôbi upé tô kwôlo Emen a, hena yiri ré dôri sa anja ôbi ôrij kôbri a hen.

⁷ Wôsa nana era sa terare a nà kôbrena senje men, na belé herê kôbrena senje a men.

⁸ Iyôñ ba, hena nana ôrij naj anjan emê men, bargay a men na, bay a hen nêm iyôñ.

⁹ Bijé ka gey yé bay upé bay ka hen na, herij bô anjan lamê a. Aj yi môj bay ré herij na bô boyre a iyôñ wô doy anja gali naj ka habij ka liji hen. Doy are bay ka hen na, mêneji yôd mega wo ré na cér a ré perêji iyôñ.

¹⁰ Wôsa geyé gursu na, na tô hanê mênê wo gay gay hen kêm. Aj bijé ka pôni ôrij doy upé gursu damañ aj li wo bay ge kay tô ayê hôd woji a aj dengôrji lebarêji damañ.

Kaj tôd Pol to ay bij Timoté

¹¹ Nijba, jôbi gawra wo ju na kwo Emen na, dô wo ju dôbe kôbem bô anja habij bay ka hen a ré. Mase woge geré lê anjan derôre tumô Emen a men, bi jé lêrem yi mega kwo Emen gey hen iyôñ men, bi bôm sari a kwôy kwôy men, gey megam men, uwôl bôm aj ju yi kwôni wo kalêri jal a men.

¹² Mega wo ju bi bôm sa Jêsu a hen iyôñ na, mase bi ju li anja ôbi gel hen, aj jeré uwôrij sa kôm wo na gelê wo naj kwini hen. Emen na uwôgem bi jeré li are bay ka iyôñgi hen kirija na ju kôlij kwôli ayê hôd wom tumô kwônê bijé hen.

¹³ En ay tôn bem tumô Emen woj ôbi bé are kêm mô tu geñ hen men, tumô Jêsu Krist a wo na kôl kwôlê woj tiri tumô kelma Pos *Pilal a kwôy hen,

¹⁴ bi jeré bi kwôlê sa kwôlê bi wo hen a men, déñ ani kani aj né men, li ani kani ka habij sara ré a men. Li hen iyôñ kwôy jêñ kirija Kelma wona Jêsu Krist a herañ.

¹⁵ Ôbi a bulo hera sa to Emen a gengé, ôbi na kwo bijé ay kibri men, ôbi pôñ nêñ hari a ôrij naj néé men, ôbi na Dami woj sa kilmé men, Dami wo damné ka ôm kirij sa terare a na a men.

¹⁶ Ôbi pôñ nêñ hari a na kwo ma ré men, ôbi mô

bô kirij ka perañgi ka jôrij
 bijé geléri hen men, kwôni
 na gili tumô ré men, kwôni
 a nê mê geléri haw hen ré a
 men. Dampare nañ néé wo
 yi sari nañ kwini. *Amên, bi
 yi gelij hen iyôn.

¹⁷ Bijé kañ bay uné ka
 haw hen na, ay tòm biji bi
 bay ré uwôyrê yirji ré men,
 ré bi bôrji sa ari unérji bay
 ka hen né a men, wôsa bay
 hôn wo aňgañ uné bay ka
 hen ré yé kwôy kôba, bay
 hôn né hen na, bi bay ré bi
 bôrji sa Emen woñ ôbi bé are
 kê m nañ kwônêrji añ nana
 môrij nañ yi derê hen dî.

¹⁸ Kôlji bi bay ré li aňga
 dôri men, bi ari unérji ré na
 lê aňgaji ka dôri men, bay ré
 yi bay lê derê men, bay ré
 bu baliyare nañ bijé nañ ari
 unérji a men.

¹⁹ Hena bay ré li hen iyôn
 na, bay dî aňgañ unérji bay
 ka hen na kini uwôbêrji ka
 dôri a wô wulê wo kiyay.
 Ôbi á, bay ré sa merê derê
 nañ gelê wo nañ kwini.

²⁰ Timoté, cubu tum sa
 aňga Emen bêm kôm a hen.
 Dôbe kem bô kwôlê woñ déj
 iyôn a añ bij nañ ayê bôô
 hen ré men. Dôbe kem bô
 kwôlê wo gengij sa henê are
 a nijba, na henê are bay ka
 hen né a men hen.

²¹ En kôlem hen iyôn wôsa
 bijé ka pôni ka kôl ciré ôrij
 nañ henê are bay ka hen añ
 bay na déj ayê bôô woji.

Bi bô derê wo Emen baa
 nañ ken.

Magtubu to jôgijn wôô to Pol li bij Timoté Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Magtubu to jôgijn wôô to Pol li bij Timoté hen na, na kirina ôbi gelijn gusijn gan dangay a Rôm a (Sapitre 1: 7). Wulê wo Pol a dirijn kibi jé wori baa da nij apa ôbi ré li magtubu hende to hen ayijn tôri bij kwo na ôbi bêeri ôrijn kirijn wo ôbi geyri gan hen (Sapitre 1: 2).

Sapitre 1: 3 - 2: 13 na, *ôbi jé Pol ay tô lê magtubu tori naj lij Emen dosé wô peré wo Timoté pur bijné men, wô ayê bôô wori a men. Wô gusijn to ôbi a upé men, kapê wo bay a kapê manê ka Kwôlo Dôri hen a men na, Pol ay tôri bij Timoté ré bu bôri iyêre sa gusijn a men, ré li mapê naj ibiyare men, naj bôô pôn a men mega asgar wo Jésus Krist iyôn. Men, Pol yêge maa Timoté bi ré dî tu melênê sa yiri a wô bijné kap bay geyé narijnare kwôlê wojn déjn iyôn hen men, wô napare to gengijn sa kwôli kelêrji wojn déjn iyôn wo a dôrem ôrijn kelangê naj ayê bôô hen men.

Sapitre 2: 14-4: 5 na, Pol kôlijn Timoté ré ay hal wori men, bi ôbi ré dëbu sa têri a naj bôô pôn sa anğan gelé ka bijn naj kwôlo Emen ka

bay na gili naj kamnêri yen hen.

Sapitre 4: 6-22 na, deré kibi magtubu tori hende to hen na, Pol kôl kwôli kirijn ka ré iyêre naj dî. Nijba, ôbi lij Kelma dosé wô geré wo ôbi gereri hen.

Kwôy wo ôbi derijn kibi jé wori na, Pol li mapê wo dôri wo gengijn sa Kwôlo Dôri (Sapitre 4: 7). Naj elê wo yôn yôn wo bijné dêjse magtubu hende to hen na, Pol kôlji bi bay ré li mapê wo dôri bi wo hen dîba, bay ré harijn ôbi bare ré men, bay ré li naj ayê bôô men, ulê bôô men, peré bijné naj dëbé sa têê a a men.

1 Nôbi Pol, *ôbi jé wo Krist Jésus naj bô geyé wo Emen wo na genge bi ené uwôl béré gelê wo ayijn tôri dîré bij bijné wo yi yi Jésus Krist a kirina nana bij naj dî hen.

2 En li magtubu hende to hen bem jôbi Timoté wo ju yi môjn keman wo en geyri hen iyôn. Bi Ibarna Emen naj Kelma wona Krist Jésus tô kibriji sam a men, bi bay bô tu na tom men, bi bay jal bôm a men.

Pol uwôl Emen wô sa Timoté men, dôbri ibiyare bôri a a men

3 En lij Emen wo en li jé biri naj bôn wo dôri mega wo môjnêrna kôba, na lij jé biri hen iyôn dosé. En liri dosé wôsa yoyre naj tu tare kirina en mô wô uwôlêri na, en erem sam a kwôy kwôy.

4 Bôn juben sa sômê wo na ju sôm a hen aṅ en gey gelem aṅ bi yen ré dôren.

5 Men, en erem sa ayê bôô wom woṅ tiri hen, ayê bôô woṅ tiri bi wo hen na, agerem Loyis naṅ yom Énis na ôriṅ hen iyôṅ men aṅ en hôn wo jôbi kôba, ayê bôô wom ré na kwôṅ tiri hen iyôṅ men.

6 Na ôbi á, ené jubu tô bôm ta bi jeré cubu tum tô gwosoy jé wo Emen na bem kirija na en uwôliṅ kôben sam a hen dô dîba, bi ré yi aṅga beray mera ré.

7 Wôsa Tunu to Emen béna hen na, na to béna néé men, toṅ geyé bîjé men, toṅ gemé yi a men, dîba, na tunu toṅ haré ré.

8 Hen iyôṅ na, dô wo ju dî tayre dêm sa dôriṅ bîjé kwôlê wo gengiṅ sa Kelma wona hen ré men, gengiṅ san nôbi wo en yi daṅgay a wô sa Jésu hen né a men. Niṅba, ju geliṅ gusiṅ naṅ en wô sa kwôlê wo dôri wo Emen naṅ néé wo ôbi bem hen.

9 Emen a gôliṅ naṅ na men, ôbi a uwôgêna bi nana yi bîjé kari a men. Na wô jé lêrena wo dôri wo nana li hen né, niṅba, na gengé wori men, bô deré wori a men. Na bô deré wo ôbi li naṅ na tô Jésu Krist a pa dema tô terare na ré dîṅ tô.

10 Men, haw hen ôbi geléna bô deré wori bi wo hen naṅ sa to ôbi gôliṅ naṅ na Jésu Krist na saṅ hen, wôsa Jésu Krist a mênê néé

wo temare yôd. Aṅ naṅ kwôlê wo dôri bi wo hen na, ôbi yêge sa gelê wo a keré ré hen béna.

11 Nôbi kôba, na wô kwôlê wo dôri bi wo hen a Emen ré dên mega ôbi ulê béré iyôṅ men, mega *ôbi jé iyôṅ men, mega ôbi geliṅ bîjé are iyôṅ a men hen.

12 Na ôbi á, ené geliṅ gusiṅ hende to hen hen. Niṅba, en dî tayre dên ré wôsa en hôn kwo en bi bôn sari a hen men, en hôn wo ôbi ré ôriṅ naṅ néé woṅ gemé aṅga ôbi bên kôbena hen deré kwôy Wulê woṅ jeré kwôlê a.

13 Gem tu kwôlê wo ju toy keben a hen dô aṅ bi yi môṅ aṅgaṅ gelé kam iyôṅ men, ju bu ayê bôô wom iyêre men, pur bîjé a men wô kibi bîjare tona naṅ Jésu Krist.

14 Timoté, cubu tum sa aṅga Emen bêm kôm a hen dô naṅ néé wo Tunu toṅ hendi bô bôrê to yi yerna hen a men.

15 Ju hôn wo bay ayê bôô kêk ka mô bô emê wo Aṣi a na, dênji aṅ men, aṅ perêrji a hen na, si Pijélus naṅ Hemojêns kôba, dênji aṅ a men.

16 Niṅba, bi Emen bô tu na to Onésipôr naṅ bîjé ka bô iyêre tori a, wôsa ôbi dôben ibiyare bôn a kwôy kwôy, men ôbi bi tayre diri san a wô wo ené na daṅgay ré a men.

17 Niṅba, kirija ôbi sa Rôm a na, ôbi wogen dé dé ô upen.

18 Bi Kelma bô tu na tori wulê wo ôbi a jôriṅ kwôlê sa bîjé a hen. Are kêk ka ôbi

na li naɲ en Epês a hen na,
ju hôn dô.

2

*Bi jé lêrem yi môɲ kwo
Jésu Krist hen iyôn*

¹ Keman, sa kibi biɲare to
ju biɲ naɲ Jésu Krist hen aɲa
ôbi ré li derê naɲ ju hen.
Iyôn ba, ju bu bôm iyêre.

² Aɲ kwôlê wo ju toy keben
a tu kwônê biɲé hen na, ju
geliɲ biɲé ka ju bi bôm sarji
a ka a nê mê geliɲ megêrji ka
ɗaɲgi hen iyôn men hen.

³ Geliɲ gusiɲ naɲ bay ayê
bôô kê m mega ôbi maɲê wo
Jésu Krist wo dôri iyôn.

⁴ Hena asgar wo ré mô sa
têri a ɗirê erê kibi kumbul
a aɲa ré gey bi ôbi sari ré
dini na, ôbi a ɗé tini sa aɲga
cêgiri a hen ré niɲ.

⁵ Men, hena ôbi cogo wo ré
li cogo naɲ geréri ré ba, bay
a ayê kibri ba?

⁶ Men, ôbi yagê wo na
cubu tiri dô sa yagê a terbére
a na, kibi kelanê ba, ôbi a
upé sa kôbri tumô.

⁷ Erem sa kwôlê wo en
kôlem a hen aɲ Kelma a bé
tum a jôriɲ sara aɲ já henê
seɲge.

⁸ Erem sa Jésu Krist a
woɲ kuɲga kelma Dabid wo
Emen na biri ji si kampê hen
kwôy kwôy mega wo en kôl
kwôli bô béré Kwôlo Dôri wo
en uwôl a hen.

⁹ Na ôbi á, ené geliɲ
gusiɲ men, bay beren uwôl
ɗaɲgay a mega wo ené na
ôbi lêre habré iyôn hen.
Niɲba, kwôlê wo Emen ba a
yé ɗaɲgay a men ba?

¹⁰ Na tôri bi wo hen aɲa
ené berij bôn iyêre sa gusiɲ
hende to kê m hen wô derê
wo biɲé ka Emen na tôrji bi
bay kôba, ré uwôɲiɲ gelê wo
yi yi Jésu Krist a hen men,
bay ré môriɲ bô hini emê wo
naɲ kwini a hen a men.

¹¹ Kwôlê wo na kelê hen
na, na tu kwôlê.

Hena na nana ma naɲ Jésu
Krist na, na merêɲge
tu geɲ naɲ ɗi a men.

¹² Men, hena na nana bu
bôrna iyêre ba, na
emê iyêre naɲ ɗi men.

Hena nana kaɲni ba, ôbi
kôba, a kaɲêna men.

¹³ Men, hena nana ɗebu sa
têrna ré ba, ôbi ba,
ɗebu sa têri a,

wôsa ôbi ba, a kelê baa lê
ariri ré ré.

Ôbi jé wo dé tu Emen

¹⁴ Ju jubu tô bôrji ju hô
jubu a tumô Emen a sa
kwôlê wo na en kôlem hen.
Halji bi bay nariɲ kwôlê sa
kwôli kelêrji a ré. A hena
bay ré nariɲ kwôlê mega
hen iyôn na, dô ré wôsa a
mê nê ayê bôô wo biɲé ka
toyji hen.

¹⁵ Bu yem ta liɲ jé aɲ bi
Emen bôrem mega kwôni
wo dôri iyôn men, kwo tayre
diri sa jé wori a ré men, môɲ
kwo uwôl béré tu kwôlê naɲ
geréri iyôn a men.

¹⁶ Jôô yem sa nariɲare
kwôlê woɲ ɗéɲ iyôn wo biɲ
naɲ ayê bôô ré hen, wôsa
nariɲay kwôlê bi wo iyônɲgi
hen a lê aɲa biɲé ré ɗiɲ
Emen dê dê aɲ hen.

17 Wôsa kwôli kelêrji lij bijé habij mega bara to ô tumô tumô iyônj. Si Héméné naj Pilétus na perê bijé kaj bay kelêre kwôlê wo habij bi wo hen iyônji hen.

18 Bay djén tu kwôlê bi wo hen aj, wôsa bay kôl iyônj ba Emen né bij bijé ka ma ré ji si kamjê nij. Aj mène ayê bôo wo bijé ka pôni.

19 Nijba, Emen dî tô ayê bôo wona iyêre kaj kaj. Aj tô ayê bôo bi wo hen na, are wôo djij sara, ka tumô kôl iyônj ba: «Kelma hôn bijé kari» men, ka jôgij wôo kôl iyônj ba: «Kwôni wo kôl djiré na kwo Kelma ba, bi jôo yiri sa lê anja habij a.»

20 Bô iyére to dami a na, na gwojê kaj lôr naj kaj lari a yé ya mera ré, nijba, kaj gurô naj kaj gerem kôba, yi ya men. Gwojê kaj lôr naj kaj lari hen na, bay ômij are na sa wulê wo dami a, nijba, kaj gurô naj kaj gerem hen na, bay ômij are naj wulê wulê.

21 Kwo bay ayê bôo kôba, na hen iyônj men. Wôsa hena kwôni ré jôo yiri sa lê anja habij bay ka en kôl kwôlij hen aj dî yiri naj jengêri hen na, ôbi yi mega gwojê kaj lôr naj kaj lari iyônj Emen a ayêri lij jé wo dôri wo gay gay hen kêm. Wôsa ôbi ay yiri yôd bij Kelma wô merê sa kôbri mega gawra wo já jéri bi ré li jé wo dôri wo gay gay hen.

22 Jôo yem sa doj anja li

manê naj kalmê hen yôd aj. Aj ju woge wô lê anjan derôre men, ju gem ayê bôo wom men, gey megêm men, ju mô naj bô jalê a men. Li hen iyônj naj bijé ka uwôl Kelma naj bôo pôni hen.

23 Men, ju jubu bay narijare kwôlê wo gali hen sêd aj a men. Wôsa ju hôn wo narijare kwôlê wo gali bi wo hen iyônji hen na, saj naj narjare kwôy kwôy.

24 Nijba, ôbi jé wo Kelma na, dé wo ré naj naj kwôni ré, nijba, ré li dô naj bijé kêm men, ré nêm gelij bijé are men, ré na ôbi ulê bôo sa anja habij ka bijé li naj dî hen a men.

25 Ôbi a ulê bôri pô gelij bijé kaj bay jebé kwôlê sêd aj hen are. Wôsa dô réba Emen a biji néé bi bay ré bilij ermé woji aj a bé tirji ré jôrij sa tu kwôlê.

26 Na hen iyônj dema bay ré henê ermé kwôlê wo dôri aj dôrij kibi boyre to ôbi bare Sidan a wo berji bay li anja bôri ré gey hen.

3

Jé lê gawré kirija sa terare baa dâ wo ta kerê

¹ Hôn wo kirija sa terare baa dâ wo a kerê nij na, kirij a iyêrê daman.

² Wôsa bijé a yé bay yeré men, bay geyé gursu men, bay dê dengôrji men, bay uwôyré yi men, bay kelé kwôlo habij gengij sa Emen men, bay bij balêrji kwôlê

ré men, bay yilé kirij men, bay bê kwôlê sa anğa Emen a ré men.

³ Bay a yé bijné ka iyêre men, bay a berê tu ja to kwôni ré men, na bay kelê kwôlê wo habij gengij sa bijné men, na bay bégerem men, bay lê bisijne men, na bay bayi anğa dôri men,

⁴ na bay perê sa megêrji men, bay lêre are môj bijné ka erem kwôlê ré iyôn men, bay uwôyrê yirji damanj men, bay geyé derê wo sa terare a nà dé Emen a men.

⁵ Tu bijné a ba, bay li môj ciré na bay ayê bôô môj nabay iyôn men, nijba, néé wo ayê bôô woñ tiri hen na, bay kaj. Bijné bay ka iyônji hen na, pô yem wolé naj ci.

⁶ Wôsa ka pôni ô bô iyé bijné aj bôyji yébé kaj bay lê aj doy lê anğa gay gay yi bôrji a hen naj anğaj gelé kaj kaj benare bay ka hen.

⁷ Yébé bay ka hen gey bi bay ré dôrji kwôlê ta ta haji nijba, bay nêmenê tu kwôlê ré kwôy.

⁸ Mega wo ca ba, si Janês naj Jambrês* na kaj Moyis hen iyôn na, bijné bay ka hen kôba, kajji béré kwôlê woñ tiri bi wo hen men. Na bijné ka ermé woji mênij aj na bijné ka ayê bôô woji dé tu Emen né a men.

⁹ Nijba, jé lêreji bi wo hen a erê tumô ré, wôsa bay a bôrji mega bay galê iyôn mega wo bay na bôrij si

Janês naj Jambrês mega bay galê hen iyôn men.

Debe sa têm a sa anğa bay na gelem a hen

¹⁰ Nijba, jôbi ju gel gelé are kajê dô men, ju hôn hal wujê men, ju hôn anğa en genge ené lê hen dô men, ayê bôô wujê dô men, ulê bôô wujê dô men, ju hôn geyé wo en gey bijné hen dô men, débé sa tê tijê a dô men,

¹¹ ju hôn gusij to bay gelen hen dô men, anğaj tu ja ka lèn a Antiyôk a men, Ikônijôm a men, Listre a a men hen na, ju hôn dô. En gelij gusij hende to kêmen hen nijba, Kelma dôren kibi a kêmen men.

¹² Na tiri, bijné kêmen ka gey lê anğa Emen gey hen wô wo ciré bij pôñ naj *Krist Jêsu hen na, bay a gelji gusij na hen iyôn men.

¹³ Nijba, bijné kaj bay bô habrê men, bay lamê kirij a men hen na, jé lêreji wo habij bi wo hen a erê tumô tumô, bay a lamê megêrji men, bay kôba, bay a lamêji men.

¹⁴ Nijba, jôbi ba, ju đebu dô sa kwôlo bay na gelem aj na ju bi bôm sara dô hen wôsa ju hôn bijné kaj bay gelemare are bay ka hen dô.

¹⁵ Wôsa kwôlo yi bô magtubu to Emen a hen na, ju hôn naj kampêmen yej. Kwôlê bi wo hen a bem tu melênê wo jeré bij bôm sa Jêsu Krist a aj jeré gôlij.

* **3:8 3: 8** Hini woñ Janês naj Jambrês bi wo hen na, na hini wo Jubné na uwôgij bijné kaj beli bay ka wôô hen. Bay na gawrê ka Ejipt aj na bay a na kajê kwôlo Moyis hen. (Sé nô 7: 11-12.)

16 Kwôlo kêm wo lijn bô magtubu to Emen a hen na, na kwôlo hena kibri a, iyôn ba, dô wô halij bijné men, nanijji men, enêji men, wô geléji geré lê anğan derôre a men.

17 An bi gawra wo Emen ré uwônij geré lijn anğa dôri ka gay gay.

4

Geré halê wo Pol hal Timoté sa jé wo yi kôbri a hen

1 Kirija Jésus Krist a hera wô emê iyére tori na, ôbi a sa jerê kwôlê sa bijné ka baa tu geñ nañ ka ma a. A hena ré na hen iyôn ba, en ay tôn bem tumô Emen a men, tumô Jésus Krist a a men bi jeré

2 dô kwôlê wo dôri wo Emen bijn bijné an ju debu sara hena ré kirij ré dô, ré habij kôba, ju debe sa têm a. Gelji wo anğa bay ré li hen ré habij men, ju ôneji wô têrij toji men, ju dôbji ibiyare bôrji a men. Li hen iyôn nañ ermé woñ geléji are men, ju uwôlijn bôm pô sarji a.

3 Wôsa wulê a sa wo bijné a geyé toyé béré kwôli anğan gelé kañ tiri bay ka hen né. Nijba, bay a lê na anğa bôrji gey hen men, darja toyé kwôlê diji an bay dayré kwônê bijné kañ bay gelé are ligirji a bi bay ré kôlji kwôlê wo bay gey toyé hen dî.

4 Bay a ayê marji an sa tu kwôlê a nijba, bay a dôbê marji wô toyij kwôlê woñ dilemne wo gay gay hen dî.

5 Nijba, jôbi na, ju dî tu melênê sa yem a sa are bay ka hen kêm. Bu bôm iyére sa gusij a men, li jé wom woñ uwôlê béré Kwôlo Dôri wo gengij sa Jésus Krist hen bijn bijné men, li jé woñ ulê béré Kwôlo Dôri wo Kelma bêm kôm a hen dô a men.

6 Wôsa kujê nôbi ba, en yi haw hen môñ care toñ bê tôn iyôn. Wô wo wulê wo na mañ baa da nij.

7 Wôsa na en sêñ sêñare toñ ibiyare men, gere to na en ge hena, en duu kebre nij men, en gem kwôli ayê bô dô a men.

8 An haw hen na, anğan têbê sa kôbi kañ tiri ka bijné ka ay joor hen yi gemen yan ya. Bay a na gwôyê wo bay lê anğan derôre. An Kelma woñ ôbi jerê kwôlê woñ derôre a ben Wulê wo ôbi a heran wô jerê kwôlê sa bijné a hen. Ôbi a ben na nôbi penen mera ré, nijba, bijné ka gey herari hen men.

Pol kôlij Timoté kwôlê wo gengij sari

9 Jubo yem ta ju era lew unen.

10 Wôsa anğa sa terare a na bu bô Démas an ôbi dén an ôrij Tésalonik a. Krésens ô Galati a men, Tit kôba, ô Dalmati a a men.

11 An na Luk pôn nêñ hari a baa ré en na. Kirija já era ba, ju kelañ nañ Mark ré era nañ ju wôsa ôbi nêm lê nañ en sa jé wo Emen a.

12 Tikik ba, en jéri Epês a.

13 Kirija já era ba, ju aya bargay kañê kañ kelanê ka

na en dfo iyé Karpus Trowas a hen kôm a erañ ben. Men, pera magtubu to beray hen kôm a erañ ben nijba, toj ariñ hen na, ju gerbañ né pa pa.

¹⁴ Alêksander wojn ôbi biñgê hen lèn ança habiñ gap. Kelma a têbêri sa bô habrê wori bi wo ôbi lèn hen.

¹⁵ Jôbi kôba, ju dfi tu melênê sa yem a men, wôsa ôbi kañ kwôlê wona.

¹⁶ Kirija en dufubu tumô bay jerê kwôlê a kunen ta kôl kwôlê jôriñ san na, kwôni pôn nêñ iyôñ wo na kujê ba nañ. Bay kêm dén añ. Nijba, en uwôliñ Emen bi ré jô kwôlê sarji a ré.

¹⁷ Nijba, Kelma baa nañ en men, na ben néén a men, añ bi ené uwôliñ béré Kwôlo Dôri dô biñ bijé kêm ka na Jubnê ré hen ré toy. Añ Kelma dôren kibi kwo a.

¹⁸ Ôbi a dôren perê ança habiñ a kêm añ a ben na sé bô emê iyére tori to derômarañ a nañ derêri. Bi hini emê yi wô sari kwôy nañ kwini. *Amên, bi yi geliñ hen iyôñ.

Dosé toj deriñ kibi kwôlê

¹⁹ Liñ si Prisil nañ Akilas nañ bijé ka bô iyé Onésipôr a kêm dosé ben.

²⁰ Erast baa Kworênt a men, Tropim ba, en dori a Milé a wôsa ôbi ômiñ.

²¹ Jubo yem ta, ju era unen tumô kibi terbére a. Ubulus men, Pudêns men, Linus men, Klodiya nañ bay ayê bôô kêm lêm dosé men.

²² Bi Kelma baa ré ju, men, bi derê wo Emen baa ré ken kêm a men.

Magtubu to Pol li bijn Tit Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Tit na ôbi ayê bôô wo tôri na Jub ré (Galatijê 2: 1-3). Ôbi na ôbi bê Pol ôrij kergare men, ôbi na dôbe yiri damaņ perê *ôbi jé Pol naņ Kworêntijêpê wô panij kwôlê woji (2 Kworêntijê 7: 6-16). Na kirija Tit baņ Krêt a apa Pol ré li magtubu hende to hen biri hen. Wôsa *ôbi jé Pol na đori yeņ bi ré bô sa jé men, ré tó bijné đĩ bi ré dô tumô églis to sa iyé Krêt a hen men (Sapitre 1: 5).

Bô kwôlê woņ derê tumô magtubu hende to hen na, kôl na mawi kwôlê wo *ôbi jé Pol kôl (1: 1-4).

Sapitre wo pôn na, kôl na kwôli hal wo kwôni wo gey yé ôbi derê tumô églis (1: 5-16).

Sapitre wo wôô na, kôl na kwôli hal wo Tit naņ gwogelê bijné ka bô églis a: ka iyêrpê men, yébé ka surjê, kam manê men, limé a men (2: 1-15).

Sapitre wo subi na, kôl na kwôli anğa bay ayê bôô ré lê men, merê wo bay ré mô naņ bô jalê men, đé wo bay ré đêj tó anğa ré saņ naņ karijare a men (3: 1-11). Men deré kibri na, kwôli

tôô to Pol toņ yiri to ôbi ay bijn Tit men, dosé to ôbi liri a men (3: 12-15). Kwôni wo dênse magtubu hende to hen dô ba, henê wo hende ré kôl na kwôli Tit naņ jé lêri mera ré, nijba, kwôlo kôlij bô magtubu hende to na, na kwôlo yi perê bay ayê bôô a kwôy kemnêj.

Dosé to Pol lij Tit

¹ Nôbi Pol, lema wo Emen men, *ôbi jé wo Jêsu Krist a men hen, a lê magtubu hende to hen bem hen. Emen a joon bi ené li naņ bijné ka ôbi tôrji hen sa ayê bôô woji a aņ bi bay ré iyêrij tó a a men, bi ené gelji bi bay ré hôn tu kwôlê aņ bi jé lêreji ré dé tu Emen.

² Aņ bi bijné ré hôn wo gelê wo naņ kwini wo ciré mô gem hen na, ciré sa upé. Emen wo kôl kwôlê woņ benare sa pôn ré hen a ayê tôri béna wô gelê wo naņ kwini bi wo hen kirija tó terare na đij né tó hen.

³ Emen woņ ôbi gôlij naņ na hen a yêgê sa kwôlê bi wo hen naņ wulê wo ôbi na gengij hen aņ ôbi ay tóô ben bi ené dô kwôlê bi wo hen bijn bijné.

⁴ En li magtubu hende to hen bem jôbi Tit. Ju yi môņ keman woņ bôn iyôņ wôsa ayê bôô wona na pôn. Bi Ibarna Emen naņ Jêsu Krist woņ ôbi gôlij naņ na hen tó kibriji sam a men, bem bô jalê a men.

Jé wo Tit a lê Krêt a

⁵ Na en dém Krêt a bi jeré nan anğa na baa nanê tô hen nan gerérji men, jeré tô bijné bi bay ré bô sa églis pôn pôn to yi sa terare to Krêt a hen, men, ju erem sa tôô to na en bêm kôm a hen a men.

⁶ Kwôni wo na ôbi berê sa églis na, bi na kwôni woj ôbi lêre ani kani ka habij ré men, bi tamni na pôn men, bi kamni na bay ayê bôô men, bijné bôrji mega bay lê anğa iyôn a tôñ ré men, bay narê kwôlê ré a men.

⁷ Ôbi derê tumô kirij na, na ôbi gemé anğa Emen. Iyôn ba, bi ôbi li ani kani ka habij né. Ôbi a yé ôbi nerow ré men, ôbi bô tarê ré men, ôbi kwoyé care ré men, ôbi bégerem ré men, bi na kwôni wo li jé dema ré uwônij gursu dî men.

⁸ Bi yi ôbi lê kergare men, ôbi geyé lê anğa dôri men, ôbi kebê kwôlê men, ôbi lê anğan derôre men, ôbi a yé nan jengêri men, ôbi a jeré yiri sa lê anğa habij a men,

⁹ ôbi a beré kwôlo já bijn bôm sara hen iyêrê an bijn nan ari gelé ka bay na gili hen. An hena ôbi ré li hen iyôn na, ôbi a dôbij megêri ibiyare bôrji a nan ari gelé kan tiri bay ka hen. Men ôbi a gelé benare to bay gagê kwôlê bi wo hen an hen tu wolé a men.

¹⁰ Wôsa bijné kwône na bay narê kwôlê men, na bay kelêre kwôlê woj iyôn a tôñ a men, bay lam bijné nan kwôlê woji woj iyôn a tôñ bi wo hen a men. Perê bijné bay

ka hen na, Jubnê kan bay ayê bôô hen a kwônê.

¹¹ Bijné bay ka iyôngi hen na, ju jôrji gelij bijné kwôlê bi wo hen wôsa bay kôl iyôn an mênij bô iyé bijné kwône. Wôsa kwôlê bi wo bay gelij bijné hen na, na kwo bay ré gelji ré a men, nijba, bay gel hen iyôn ciré uwônij na lari mera.

¹² Na iyôn á, yêneji woj Krêt wo bay bôri mega ôbi kibi Emen iyôn hen na ré kôl iyôn ba: «Bijné ka Krêt a na, na bay benare men, bay yi môñ tanare to mapij iyôn men, na bay lê jé ré men, ermiji na sa anğan emê a mera a men.»

¹³ Kwôlê wo ôbi kôl hen na, na tu kwôlê. Na ôbi á, ré dô wo jeré nayji daman an bi ayê bôô woji ré na kwoñ tiri men,

¹⁴ bi bay ô tô kwôlê woj dilemne wo Jubnê kôl hen ré nij men, bi bay ô tô tôô to bijné kan bay kanê tu kwôlê hen ré nij a men.

¹⁵ Wôsa bijné ka na ka séli tu Emen a na, are kêm na ka séli tirji a men. Nijba, bijné ka li anğa kagemij an bi bôrji sa Emen a ré a men na, ari lêrijij kêm na ka kagemij men. Wôsa henê are kaji nan ermé wo sa têmrêrji a a men na, *kagem hen iyôn a men.

¹⁶ Bay kôl ciré hôn Emen nijba, jé lêreji gel wo bay ré hône ré kwôy. An bay yi ijamê tu kirij a men, bay na bay sa iyêrê men, bay nêm lê ani kani ka dôri iyôn né a men.

2

Hal wo bijné ka surjnë kap bay ayê bôô a na

¹ Nijnba, jôbi ba, ju gelijn bijné are ka bijn nap anğan gelé ka Emen kap derôre hen.

² Kôlijn impê ka surjnë bi bay ré dî tu melênê sa yirji a men, bi jé lêreji ré nêm wo bay a biji kwôlê men, bay ré dî tu melênê sa yirji a men, bay ré ô dô tô ayê bôô wop tiri hen men, sa geyé wop tiri hen men, sa ulê bôô wop tiri hen a men.

³ Yébé ka surjnë kôba, ju kôlji iyôn hendê to hen men, bi bay li anğa dé tu Emen hen men, bi bay kôlijn megêrji kwôlo habijn ré men, ré yiji limé ka care ré men, bi hal megêrji sa lê anğa dôri a a men.

⁴ An bi bay ré gelijn yébé ka ba yirji a hen bi bay ré pur kwôrjêrji men, kamniji men,

⁵ bi bay ré dî tu melênê sa yirji a men, bi yi bay bô bôre men, bi dé tu Emen men, gem bô iyére toji men, bi dôbe sarji bijn kwôrjêrji a men. Hena bay ré li hen iyôn na, bijné a tiiré Emen né.

Kwôlo gengijn sa kam manê

⁶ Kam manê kôba, ju halji bi bay ré dî tu melênê sa yirji a dô hen iyôn men.

⁷ Jôbi kôba, sa are kêm ka ju li hen na, ju li dô bi megêm manê ayijn hal wom wo dôri hen men, kirija ju gelji are na, ju gel nap bôm pôn dîba, ju ay lijn wôre ré.

⁸ Kôl tu kwôlê wo kwôni a nê mê narê ré hen an bi tayre di bay barena, ôbi á, bay ré uné kwôlê wôni wo habijn kelê gengijn sarna ré hen.

Kwôlo gengijn sa limé

⁹ Kôlijn bijné kap limé hen bi bay ré bijn bay iyére toji kwôlê sa are kêm a men, bay ré li are kêm ka dôrijn bay iyéreji hen men, bay ré gagji sa kwôlê wôni a ré men,

¹⁰ bi ré bay gômse anğaji kani ré a men. Nijnba, bi bay li na anğa dôri an bi bay iyére toji bay ka hen ré bijn bôrji a sarji a men, are kêm ka bay ré li hen na, bi bay ré li bi bijné ré kôl kwôli anğan gelé ka gengijn sa Emen wop ôbi gôlijn nap na hen na, ré na ka dôri gap.

Bô derê wo Emen na hanê gelê wo bijné kêm

¹¹ Wôsa Emen na yêge sa bô derê wori wo na tô gelê wo bijné kêm hen.

¹² Nap bô derê wori bi wo hen a, ôbi ré geléna bi nana jubu anğa habijn sêd an men, nana dî tô doy anğa habijn ka li gawré hen an bi nana dîjn tu melênê sa yerna men, nana lijn anğan derôre men, nana yijn bay bôô pôn a men tu Emen a sa terare a nà.

¹³ Na hen iyôn a, nana gemijn wulê wop yi derê wo nana mô gem hen. Wulê wo damjare to Jêsu Krist wop ôbi gôlijn nap na wo na Emen wo dami hen a gelé yere nô.

¹⁴ Ôbi ay yiri bijn temare wô sarna an bi dîré derêna

kibi hal wona wop kajê Emen a hen aɲ, bi nana yij bijné kari kaj dɛɲ ka séli men, nana lij aɲga dôri naɲ yj gwa kwôy kwôy a men.

¹⁵ Gel, na aɲga já gelij bijné bay a na: Dôbji ibiyare bôrji a men, nayji a men naɲ tôô to yi kôm a hen dîba, ju dî bi kwôni bôrem mega ani ré iyônɲ né.

3

Hal wo ôbi ayê bôô

¹ Jubu tô bô bijné ka Emen bi bay dôbe sarji bijn bay emê sa iyére naɲ bay jé kaji a men, bi bay biji kwôlê men, bôrji ré yi sa lê aɲga dôri a men.

² Kôlji bi bay ré tiiré kirij ré men, bi yi bay napare ré men, bi yiji gawrê ka dôri men, bi kalêrji ré jal naɲ bijné kêm a men.

³ Wôsa nabay kôba, ca ba, na nana bay galê men, bay narê kwôlê men, na nana ge kay men, na nana limé ka doy aɲga gay gay naɲ derê wo sa terare a nà a men, na nana mô wô lê habrê men, wô lê terbére men, bijné na tôrɲêna men, nabay kôba, na nana tôrɲêji men.

⁴ Nijba, kirija Emen wop ôbi gôlij naɲ bijné geléna bô derê wori naɲ geyé wo ôbi gey bijné hen na,

⁵ na sa kibi lê aɲgan derôre ka na nana li hen né, nijba, na sa kibi bô derê wori mera. Ôbi na gôlij naɲ na sa kibi néé wo Tunu toɲ hendi bô bôrê to béna nana yɛɲ daɲ hen men, béna gelé

wo kôrbi a men sa kibi pelé wo hende peléna aɲ nana sél hen.

⁶ Wôsa Tunu toɲ hendi bô bôrê hende to hen na, Emen bêna sarna damaɲ naɲ geré wo Jésu Krist ôbi gôlij naɲ na.

⁷ Ôbi li hen iyônɲ bi nana yij bijné kaj derôre tiri a wô bô derê wori men, naa upé aɲga dôri ka ôbi dî wô sarna ka nana mô gem hen a men.

⁸ Kwôlo en kôl hen na, na tu kwôlê aɲ en gey bi jeré dɛbu sara damaɲ aɲ bi ka bi bôrji sa Emen a hen ré ayij yirji lij aɲga dôri cerêd. Men na bay a na aɲga dôri ka a lê naɲ gawrê a men hen.

⁹ Nijba, ju uwôl kem sa narinaɲ kwôlê wop galê hen né men, sa kwôlê wo gengij sa derê tô môɲ wo bijné wo da kerê ré hen né men, sa napare naɲ narinaɲ kwôlê wo gengij sa tôô to *Moyis hen ré a men. Wôsa are bay ka iyônggi hen na, na aɲgan dɛɲ iyônɲ men, a lê naɲ kwôni ré a men.

¹⁰ Hena kwôni ré li aɲ karipare yi perê bay ayê bôô a na, ôni têê pôn. Hena ôbi ré dî baa ré ba, ju hô ôni têê pôn a. A hena ôbi ré hô toy ré a nij ba, ju dî tôri aɲ.

¹¹ Ju hôn wo gawra bi wo iyônggi hen na, ré ge kay tô geré wo Emen a men, ôbi ré li têrij men, têrij tori hende to hen ré jibé kibri men.

Gerjé kaj tôô to Pol ay bij Tit

¹² Kirija na jé Artemas réba Tikik ré ô uném na, ju jubo yem ta, era unen Nikopolis a. Wôsa na yan a ené erê merê kwôy derij terbére.

¹³ Ge gere ju li nan Jénas ôbi iré kwôlê hen nan Apolôs a men sa kergarji toji to bay a erê hen díba, bi ani kani nanji ré.

¹⁴ Bi yênêrna bay ayê bôô dôyrê lê jé wo dôri nan bôô pôn an bi li nan bijé díba, bi jé woji bi wo hen yi kwo beray mera ré.

¹⁵ Bijé kêm ka mô nan en na lêm dosé. Men, miljérni nan bay ayê bôô kôba, ju liji dosé béni a men. Bi Emen tô kibri a sarjge a kêm.

Magtubu to Pol li bijn Pilémô Kwôlo kôl kwôli magtubu to Pol li hen

Pilémô na, na kwôni wo dami wo ay bôri men, na kwôni wo églis to Kwolôs a a men. Ôbi na melaj *ôbi jé Pol a men (bêrsé 1). Ôbi na ôrij nap lema iyére tori wo hini na Onésim wo na si ge aj iyé Pilémô a aj ô upé Pol bô danggay a Rôm a. Aj Pol ayri bôri. Menba, Pol genge wô jép nap dî hôrij bijn ôbi iyéyiriri Pilémô. Na ôbi á, ôbi ré li magtubu hende to hen biri wô uwôlêri bi ôbi ré biri yiri mega lema iyôn ré, nij nijba, mega yêni tô kwôlo Emen a. Bijné ka pôni kôl ré na Onésim a na ré eraj nap magtubu to Pol li bijn kamañ ka Kwolôs men to ôbi li bijn Pilémô men hen. Magtubu hende to hen kini soderére a na:

Bêrsé 1-3 na, dosé to Pol lij Pilémô nap bijné ka bô iyére tori a.

Bêrsé 4-7 na, Pol lij Emen dosé wôsa ayê bôô wori men, wô yi gwa wo Pilémô a men.

Bêrsé 8-22 na, Pol kôlij Pilémô gengij sa Onésim wo dîré ða jép nap dî hôrij biri hen.

Bêrsé 23-25 na, ôbi liji dosé derij kibi magtubu tori.

Pol li magtubu hende hen nap tôô to jali bijn melajni Pilémô. Ôbi ay tôô tôni biri ré men, dîri ani kani eren sari a ré men, ôbi hôn wo Pilémô a ré na ôbi sa Onésim a men. Ôbi kôlij Pilémô men, bijné kêm ka dênse magtubu hende to hen na, mega wo bê bôô sa Krist a ré bul erê yi a ré wo perê gawré hen lij kwo dôri.

Dosé to Pol lij Pilémô

¹ Nôbi Pol wo en yi danggay a wô kibi jé wo *Krist Jésu wo en li hen. Nibay nap yênena Timoté a lê magtubu hende to hen bem jôbi yênini Pilémô melajni men, megarni ôbi jé men hen.

² Lij yêreni Apiya men, lij Arsip wo na megarni ôbi kumbul hen men, lij églis to bô iyére tom a hen dosé béni men.

³ Bi bô derê nap bô jalê wo Ibarna Emen nap kwo Kelma Jésu Krist baa nap ken.

Kwôli ayê bôô wo Pilémô nap geyé wo ôbi gey bijné ka Emen hen

⁴ Pilémô, kirija en uwôl Emen na, en erem sam a menba, en liri dosé kwôy kwôy.

⁵ Wôsa en toy kôli geyé wo ju gey bijné ka Emen kêm hen men, kwôli bôm wo ju bi sa Kelma Jésu a men hen.

⁶ En uwôl Emen bi ayê bôô wo dayem nap nini hen ré ô tumô tumô men, bi ré bem ju hônij anja dôri kêm ka

nana uwôñ tô Krist a hen men.

⁷ Yênen, geyé wo ju gey biñé ka Emen hen na, ben yi deré damañ men, dôben ibiyare bôn a men, wô jalé wo ju jal bô biñé ka Emen hen.

Pol sôm sa Pilémô a wô sa Onésim

⁸ Na ôbi á, bi wo ani kañ bay jôrenare tô Krist bi ené ay tôô bem jeré lij anğa yi lê hen nañ hen haji,

⁹ kôba, wô geyé wo nana geyij yerna hen na, ené ena uwôlem hen, nôbi Pol wo ena kwo iyêri añ haw hen en yi dañgay a wô jé wo Jésus Krist wo en li hen.

¹⁰ En uwôlem wô sa Onésim wo na kemañ wo en yêri tô Jésus Krist a kirija en yij dañgay a hen.

¹¹ Na ca ba, ôbi na yi ani tum a ré, niñba, haw hen ôbi yi are tun a men, tum a a men nij.

¹² En hô jén nañ dî hôrij bem ôbi wo en geyri damañ hen.

¹³ Ré ené geméri legen a nà, bi ôbi ré li nañ en hôlmêm a kirija en yij dañgay a wô kibi Kwôlo Dôri hen,

¹⁴ niñba, en gey lê iyôñ mera baa engeremare ré ré. Wôsa en gey berem ereñ bi jiré li deré nañ en né, niñba, bi jiré li nañ bô geyé wom dî.

¹⁵ Dô réba ôbi na dém añ sem añ bi jiré hô uwôñni nañ kunem yôd nij.

¹⁶ Niñba, na mega lema iyôñ ré nij, niñba, ôbi dô dê lema dê nij men, ôbi na

yênem wom nij men. En geyri gañ, niñba, kwom jôbi ba já geyéri gôlen añ sôñ, wôsa ôbi na lema wom men, na yênem tô Kelma a men.

¹⁷ Hena ju ré bôren môp megam ôbi jé iyôñ na, ju bîri yem a mega wo ré jeré beren na nôbi yem a hen iyôñ men.

¹⁸ Hena ôbi na ré lêm anğa habij kani ley, hena ôbi na ré nañ telare tom sari a ley na, ju dén san a.

¹⁹ Nôbi Pol a lê kwôlê bi wo hen nañ kôben wupé hen na, na hô têbem are bay ka hen hôrij. Jôbi kôba, ju hôn wo wô kibi ayê bôô wom na, telare tijê baa sam a ya men.

²⁰ Yênen, li are bay ka en engerem hen ben wô kibi peré wo nana pur Kelma hen men, ju jal bôn a men, wôsa nana yêné tô Krist, kwo Emen dôri hen.

²¹ Kirija en lij magtubu hende to hen na, en hôn wo jeré lê dê ka en engerem hen añ sôñ.

²² Nan iyére pôn dén, wôsa en bi bôn wo Emen ré toyé uwôlê wonge añ ré belé geré ben bi ené bij upéñge.

Gerné dosé to Pol lij Pilémô

²³ Epapras wo yi dañgay a nañ en wô jé wo Jésus Krist wo nini li hen lêm dosé.

²⁴ Men, Mark men, Aris-tark men, Démas nañ Luk miljén bay jé kôba, lêm dosé a men.

²⁵ Bi bô deré wo Kelma Jésus Krist baa nañ ken.

Magtubu to bay li bij Hébrejê Kwôlo kôl kwôli magtubu to bay li hen

I i wo dêṅse magtubu to Hébre na, ôbi a kelê ré gelij môn derê kwôlê églis a iyôn men, ré gelij môn derê kwôlê tumô bijné ka kwôni a iyôn a men, dîba gelij naṅ magtubu to ju li bij kwôni iyôn né. Nijba, bô sapitre 13 aṅ gerjé bêrsé wori na, dosé to yi ya hen a gelé wo ré na deré kibi magtubu. Aṅ magtubu hende to hen na, kôl kwôli ôbi lêre hen ré men, kôl kwôli bijné ka bay li magtubu hende to hen biji hen né a men. Dô ré ba magtubu hende to hen lij na Itali a, nijba, kwôni hôn dferêre wori ré (13: 24). Magtubu hende to hen lij bij na bay ayê bô ka kwôliji ôm habij hen aṅ gawrê kaṅ kwôlê woji damaṅ hen. Aṅ li wo ka pôni erem déṅ ayê bô woji. Ôbi lê magtubu hende to hen dôbji ibiyare bôrji a bi bay ré dfebu iyêre tô ayê bô men, gelji dampare to Krist to dfe are kêṅ naṅ ari lêri kêṅ ka gengij sa gelé hen.

Sapitre 1:1-3 na, kirija tô magtubu hende to hen ayij menba, kôl na kwôli gelé wo Emen né gel yiri nô naṅ geré wo Kemari Jêsu Krist hen. Magtubu hende to hen soderij na kirij wô.

Kwo tumô sapitre 1:4-10: 18 na, kôl kwôli dampare to Krist to dfe kirij hen. Ôbi na kwo dami gôlij sa bay kibi Emen mera ré (1: 1-3) nijba, kwo dami gôlij sa *manê ka derômaraj a men (1: 4-2: 18), sa *Moyis men, sa Josuwé men (3: 1-4: 13). Ôbi na *dami wo damné kaṅ bay bê kwôbe pôn nêṅ wo bijnare to kôrbi. Men, ôbi gôlij sa damné kaṅ bay bê kwôbe ka bijnare to cayi hen men (4: 14-7: 28). Sarga wori wo ôbi li têe pôn nêṅ hen na, dfe sa sargaṅê ka kwôni ka *Israyêl (8: 1-10: 18).

Kwo wô sapitre 10: 19-13: 19 na, ôbi dôbe ibiyare bô Hébrejê bi bay ré lêṅnê tô ayê bô a (10: 19-39). Na ya hen a, nana uwôn mawi kwôlo gengij sa aṅgaṅ ayê gengé ka gengij sa bay ayê bô ka magtubu tô to cayi (Sapitre 11), men ôbi kôlji bi bay ré dfe tirji sa Jêsu Krist a wô berij bôrji iyêre sa kaṅê wo bay kaṅji hen, mega wo ôbi na berij bôri hen iyôn men (12: 1-11). Cêgi gerjé tô to ôbi ay biji men, yêgij marji a men (12: 12-13: 19) hen, menba, ôbi duu kibri naṅ terê kibi men, liji dosé a men (13: 20-25).

Wô lê naṅ Hébrejê bi bô mênê woji ré dfe sarji ré na, ôbi lê magtubu hende to hen dôbji na ibiyare bôrji a mera ré, nijba, ôbi kôl kwôli kirij ka iyêre gengij sa bay ayê bô sa terare a nà men, kôl kwôli aṅga Krist li naṅ geré

wo temayri hen men. Ôbi li sarga wo nini nê m lê ré hen. Ôbi lê magtubu hende to hen kôlij bay dênsê magtubu hende to hen ré yiji bay derê kwôli Jésus Krist perê ka kwôni a, ôbi wo na ôbi tô gelê wo nañ kwini wô bijné kêm ka biri kwôlê hen.

Emen iyêl nañ geré wo Kemari Jésus

¹ Ca ba Emen na kôlij môjnêrna kwôlê têê kwône men, nà ná bay kibri a ôbi na ré jéji kôlij bijné kwôli bi wo hen nañ gwosoyri wo gay men.

² Emen na kôlij bijné kwôlê na hen iyôn hende to hen kwôy kemnêñ añ haw hen wo sa terare baa da wo ta kerê nij hen kôba, ôbi kelêna kwôlê wori nañ geré wo Kemari. Kirijna Emen na dijn tô terare nañ are kêm hen na, nà ná nañ Kemari Jésus wo ôbi na biri are kêm kôbri a mega ôbi emê cibré iyôn hen.

³ Na nañ Kemari aña nana gelij dampare to Emen hende to dami hen men, ôbi gelij nañ Emen têt têt a men. Na nañ néé wo kwôlê wori bi wo hen aña ôbi ré bijn aña sa terare a nà kêm ô nañ gerérji hen. Cêgi janê wo ôbi jan geré wô dôrijn têrijn sa bijné kêm añ bi bay ré sélij hen iyôn nij na, ôbi ô merê sa kôbi Ibari Emen woñ gusurô a wo na Emen

ôbi sa are kêm hen wô emê iyére nañ dî.

Jésu na kwo dami wo gôlij sa manê ka derômarañ a

⁴ Na hen iyôn aña Emen né li wo Kemari na kwo dami gôlij sa manê ka derômarañ a mega hini woñ Kemari bi wo ôbi na biri hen na kwo gôlij sa hini manê ka derômarañ a bay ka hen kêm.

⁵ Perê manê ka derômarañ a na, na i a Emen ré kôli iyôn ba:

«Na jôbi a na Keman añ kemnêñ bijné a henê wo ené na Ibam ba?»
Men, kwo ôbi kôli iyôn ba:

«Na yé Ibari añ ôbi a yé Keman men ba?»
Emen na kôl hen iyôn gengij na Jésus mera.

⁶ Nijba, kirijna Emen na da jép nañ Kemari wo na ôbi sa are kêm sa terare a nà na, ôbi na kôl iyôn ba:

«Bi manê kêm ka derômarañ a ré tibri.»

⁷ Kwo manê ka derômarañ a ba, Emen na kôl iyôn ba:

«Bay ré na bay jé kari mera. Bay yi môjn kal iyôn men, môjn kôli tare iyôn a men.»

⁸ Nijba, kwo gengij sa Kema Emen na, Emen kôl iyôn ba:

«Jôbi Emen, gagay kenare tom a yé yôd nañ kwini men,

ju ôm iyére tom nañ gerére a men.

⁹ Jôbi ba, añañ derôre a jeré gey dîba ju gey ka habij né.

2

Na tôri bi wo hen aḡa Emen
wo na Emen wom hen
na ré dôrem aḡ ayem lij
kwôni wo dami dē bay
erérem

aḡ yem dôrem damaḡ.»

¹⁰ Emen hô kôl gengij̄ sa
Kemari kôl iyôḡ ba:

«Kelma, ca tumô ba jôbi a dé
tô terare men,

derômaran̄ kôba na jôbi a
dé a men.

¹¹ Are bay ka kêman̄ ka ju dī
hen na,

a nanê nijba, jôbi ba já merê
yôd nan̄ kunem.

Derômaran̄ nan̄ sa terare a
halê mōḡ bargay ka
ôli iyôḡ.

¹² Já lêgerêji timên timên
mōḡ bay lêgerij̄ bar-
gay kan̄ kelanê iyôḡ
ulê aḡ men,

já gasêji mōḡ bay gasij̄ bar-
gay iyôḡ.

Nijba, jôbi ba, ju na kenem
bi wo hen a dība ju
bilij̄ né men,

merê tu geḡ wom kô ré a
men.»

¹³ Mana wo derômaran̄ wo
Emen na kôli iyôḡ ba:

«Era ju sa mô sa kôben woj̄
gusurô a na kwôy wo
na lê aḡ bay barem
a yé anḡan̄ sêlê tēm»
hen na, nan̄.

¹⁴ Kwo manê ka
derômaran̄ a ba bay na tunu
to li jé wo Emen to ôbi jére
ô lê nan̄ bijné ka ôbi dīa gôlij̄
nan̄ ci hen mera.

*Gelê wo Emen béna hen
na, na li lij wôré ré*

¹ Mega wo Emen kelêna
kwôlê nan̄ geré wo Kemari
hen iyôḡ na, bi na ay kwôlo
ôbi kelêna bi wo hen lij
wôré ré. Hena nana ay lij
wôré ba, naa déḡ geré wo
dôri.

² Wôsa nana hônan̄ mega wo
kwôlo *manê ka derômaran̄
a na kelêna hen na, na kwôlo
dami. Aḡ bijné ka na toy ré
men, na bi kwôlê sara ré a
men hen na, Emen na pōrji
wô kibi jé lêreji bi wo hen.

³ Nijba, nabay ba, nana
toy béré kwôli gelê wori bi
wo hen men, aḡ hena nana li
lij wôré ba, Emen a perêna
wô jé lêrena bi wo hen men.
Na Kelma Jésu Krist nan̄ yiri
a kelêna tumô kwôli gelê wo
Emen ré gôlij̄ nan̄ na aḡ
bijné ka na toy kwôli gelê bi
wo hen na, bay gel wo kwôli
bi wo hen ré na tiri.

⁴ Men, Emen kôba, gel
mega wo béré bi wo hen ré
na tiri aḡ bi bay li anḡan̄ gelê
nan̄ kan̄ geḡ ka dé kirij̄ ka
gay gay men, ôbi bijné jé
lêreji gay gay wo Tunu biji
hen nan̄ bô geyé wo Emen.

*Jésu gelij̄ bijné geré wo
ôbi a gôlij̄ nan̄ ci*

⁵ Na manê ka derômaran̄
a Emen né dīji sa wulê wo a
era hen nana kôl kwôli haw
hen né.

⁶ Nijba, lij bô magtubu to
Emen a kôl iyôḡ ba:

«Ayi! Emen, gawra na i a jeré erem sari a kêm hen iyôn ba?

Men gawra wo na ani ré hen ba, wô mi a jeré bô sari hen iyôn ba?

7 Ju li aṅ manê ka derômaran a yi ka dami kari seem iyôn menba,

ju biri dampare mega to kilmé iyôn.

8 Ju biri dampare hende to hen iyôn bi ôbi ré ômij sa are kêm.»

Hena Emen né bij gawra mô sa are a kêm hen iyôn na, gel na wo ani kani ré baa wolé ré. Nijba, haw hen merê wo ôbi mô sa are a kêm hen na, nana gel ré tô.

9 Nijba, na Jésus a nana gili wo dô tumô are kêm. Ca ba Emen na bij manê ka derômaran a yi ka dami kari sem aṅ bi nan bô derê wo Emen na, ôbi ré ma wô sa bijné kêm. Na wô beré wo ôbi bu bôri iyêre sa gusij to bay giili a men, wô temare to ôbi ma a hen a men aṅa Emen né biri dampare mega to bay bij kelma iyôn hen.

10 Wôsa Emen a na ôbi dére are kêm men, are kêm na kari a men. Wô kibi gusij to Jésus gelij hen na, Emen bu na sa têri yôd aṅ bi bijné kwône ré yij kamni dôbi Emen men, bi bay ré sij bô kirij kan hini emê a wôsa Jésus a derê tumôrji bi ôbi ré gôlij nan ci.

11 Jésus a lê a bijné ré yij ka séli tu Emen a aṅ bijné bay ka hen na, bay kêm Ibarji a na Emen pôn nêṅ hari. Na hen iyôn a Jésus ré uwôgeji yêneri nan yi yé hen.

12 Aṅ ôbi kôlij Emen iyôn ba:
«Na kôlij yênen kwôlem men, na dëbé tumô bijné kêm wô ayê kem a men.»

13 Ôbi hô kôl iyôn ba:
«Na bê bôn na sa Emen a.»
Men, hô kôl iyôn ba:
«Gel, nibay nan kamrê ka Emen na gey ené gôlij nan ci bay a na.»

14 Kamrê ka ôbi kôlij kwôliji hen na, na nabay ka sa terare a nà ka ôrij nan kurôṅgi yi nan kwôbe hen. Bi wo hen aṅa Jésus kôba, ré yi mega ci hen iyôn wô man aṅ mênij Sidan men, wô kibi temayri hende to hen na, ôbi mênij Sidan wo ôrij nan nêé woj derij bijné hen.

15 Jésus li hen iyôn bi bijné ré hariṅ temare ré nij wôsa ca ba bay na mô mega limé iyôn sa kibi harê, nijba, Jésus era sa tôrji biji ta.

16 Wôsa ôbi era sa terare a nà na wô lê nan manê ka derômaran a ré, nijba, na wô lê nan kwôṅgé *Abraham.

17 Na hen iyôn aṅa ré dé wo ôbi ré yi mega yêneri iyôn sa are kêm a aṅ bi ré yij *dami wo damné kan bay bê kwôbe woji tumô Emen a wô lij jé wo Emen. Ôbi a

derê têriŋ sa bîjé. Dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe wo Emen bi wo hen na, na kwôni woŋ ôbi bôô pôn men, na ôbi berê tu ja to bîjé a men.

¹⁸ Aŋ haw hen ôbi nê m lê naŋ ka bay sélji wô mênêji hen, wôsa ôbi kôba, bay na gili gusiŋ men, bay na séli a men.

3

Jésu na kwôni wo dami gôliŋ Moyis

¹ Iyôn ba, yê nê n, ken bay ka Emen uwôgêŋge aŋ kena kari hen na, déŋge ermé woŋge yi sa Jésu a wo Emen jori bi ré yi *dami wo damné kaŋ bay bê kwôbe wo gengiŋ sa ayê bôô wo nana kôl kwôli biŋ bîjé hen.

² Jésu na kwo Emen na dôri wô jé woŋ bê kwôbe. Ôbi li jé wori naŋ bôô pôn mega wo *Moyis kôba, na liŋ bô geyé wo Emen hen iyôn men, mega wo liŋ bô magtubu a iyôn ba Moyis ré na ôbi bôô pôn bô iyé Emen a kê m iyôn.

³ Hini emê wo bay uwôl sa Jésu a hen gôliŋ kwo bay uwôl sa Moyis a. Wôsa bîjé den na ôbi dé iyére dîba, kwôni den iyére yere sa pôn né.

⁴ Iyére to yôn yôn kôba, naŋ ôbi dére dére, niŋba, ôbi dé are bay ka kê m hen na Emen pôn nêŋ hari.

⁵ Ôbi a, Moyis na ré na ôbi jé wo li jé wori naŋ bôô pôn bô iyé Emen a kê m. Ôbi na

na mana aŋ ré yé ôbi derê kwôli aŋga Emen réé kelé kwôliji men hen.

⁶ Niŋba, *Krist ba, na Kema Emen aŋ bô sa are bay ka kê m ka yi bô ira hen. Men, ôbi li jé wori bi wo hen naŋ bôô pôn a men. Nabay bîjé kari kôba, nana yi môŋ iyére tori iyôn hena nana bu ayê bôô wona dô men, hena nana dî bôrna dô sa aŋga nana diŋ dengôrna hen a men.

Kini derê bul wo bîjé ka Emen yi ya

⁷ Na ôbi á, Tunu toŋ hendi bô bôre ré kôl iyôn ba:

«Hena kené toy tôô Emen kemnêŋ na,

⁸ ken bi bôrŋge denggel mega wo môŋêrŋge na nariŋ kwôlê kibri a men,

wulê wo bay na séliŋni derô gwôlê hen a men né.

⁹ Wulê bi wo hen na, Emen na kôl iyôn ba:

Môŋêrŋge na naren kwôlê men,

na sélen a men,

mês a sa aŋga dôri ka na en li biji bay na gel kwôy elê tôre pôrbu hen.

¹⁰ Na ôbi á, ulê bôô wupê sarji a na haw hen ré kô niŋ.

Aŋ en kôl iyôn ba:

<Bîjé bay ka hen ermé woji na kelaŋ naŋ en men,

bay li aŋga en gey bi bay ré li hen né a men.>

¹¹ Na wô bi wo hen aŋa ené dusu yen naŋ bô taré kôl iyôn ba:

«Bijé bay ka hen a bijji kini deré bul wo na en gey bijji hen ré kwôy.» »

12 Yênen, dénge tu melênê sa yernge a wô wo kwôni perêrnge a hen bô habré naŋ kaŋê toyé kwôlê maa liri aŋ a derê yiri yi Emen woŋ ôbi merê tu geŋ a.

13 Dôbijnge ibiyare bôrnge a naŋ wulê wulê wô wo Sidan maa lénge aŋ ka yé bay têriŋ men, bay bô deŋgelé a men. Mega wo magtubu to Emen kôl: «Kemnêŋ» hen iyôŋ na, hena kwôlê bi wo hen ré kuriŋ marnge a ba ya tô na, ken dôbijnge ibiyare bôrnge a.

14 Hena nana bi bôrna dô sa Krist a mega wo nana bij bôrna sari a tumô hen iyôŋ na, nana bijé kari bay na tiri.

15 Ôbi a, ré liŋ bô magtubu to Emen kôl iyôŋ ba: «Hena kené toy tôô Emen kemnêŋ na, ken dî bôrnge deŋgel mega wo môpêrnge na nariŋ kwôlê kibri a men hen iyôŋ né.»

16 Na bijé ka yôŋ a na toyé tôô Emen aŋa na ré biri kwôlê ré hen a men ba? Bijé bay ka hen kêna, na ka Moyis na deraji soŋ Ejipt a hen.

17 Na ka yôŋ aŋa bô Emen na ré tari sarji a kwôy li elê tôre pôrbu derô gwôlê hen ba? Na wô sa ka na li têriŋ aŋ na maji derô gwôlê a hen.

18 Wulê bi wo hen na, na bijé ka yôŋ a Emen na ré dusu yiri kôl iyôŋ ba: «Bay a bij sa iyére to en bu sa têre wô bijji bi bay ré dôriŋ bul ré kwôy» hen ba? Ôbi na kôl hen iyôŋ na wô sa bay narê kwôlê.

19 Ôbi a, yênen, nana hôn mega wo ré na wô ayê bôô woŋi wo naŋ bi aŋa bay ré bijji kini deré bul bi wo hen a ré hen.

4

1 Emen na ay tôri dîré bij bijé geré ré ôriŋ kini deré bul wori a. Tôri hende to ôbi na ay hen na, ba ya kemnêŋ kemnêŋ. A iyôŋ ba ken dénge tu melênê sa yernge a bi kwôni perêrnge a hen ba erê kini deré bul bi wo hen a ré.

2 Nabay kôba, nana toy béré Kwôlo Dôri wo Emen bi wo hen mega wo môpêrna na toyiŋ derô gwôlê hen iyôŋ men. Niŋba, Kwôlo Dôri bi wo hen, na li naŋ ci ré wôsa bay bi bôrji sara ré. Na ôbi á, bay ré bijji kini deré bul bi wo hen a ré hen.

3 Kini deré bul bi wo hen na, na kwona nabay ka nana bi bôrna sa Kwôlo Dôri wori bi wo hen a. Na kwôli deré bi wo hen a Emen ôbi na ré kôliŋ iyôŋ ba:

«Bôn na taren aŋ na en dusu yen kôl iyôŋ ba:

Bijé bay ka hen a bijji kini deré bul wo na en gey bijji hen ré kwôy.»

Kôlij hen iyôn na wô wo derê bul ré naj ré, wôsa kirija Emen na dîj sa terare hen na, ôbi na dî are kê m kô nij.

⁴ Lij bô magtubu to Emen kwôli wulê wo jôgij jurgem kôl iyôn ba:

«Emen dô bul sa to jurgem a wulê wo ôbi kôrij jé wori woj dé are hen.»

⁵ Men, bô magtubu to Emen hende to nana dêjse hen na, lij ya kôl iyôn ba:

«Bay a erê bij kini derê bul wujê ré kwôy.»

⁶ Bijé bay ka tumô ka na toy kwôlo Emen hen na, bay bijji kini derê bul bi wo hen a ré hen na, na wôsa bay kaj biri kwôlê. Iyôn ba, kini derê bul bi wo hen na, bijé ka pôni a bij ya.

⁷ Na ôbi wo hen, aja Emen né genge wulê wo dângi wo bay uwôgeri «kemnêj.» Elê kwône gaj cêgê menba, ôbi na kôl kwôlê naj geré wo kelma Dabid mega wo na lij tumô kôl iyôn ba:

«Hena kené toy tô Emen kemnêj na, ken bi bôrjge denjel ré.»

⁸ Hen aja Josuwé na ré dô tumô kam *Irayêl kwôy bij kini derê bul bi wo hen na, Emen henaj ré kelê kwôli wulê wo dângi ré nij.

⁹ Ôbi a, bijé ka Emen réé bij kini derê bul bi wo hen a mega wo Emen kôba, dô bul wulê wo jôgij jurgem wori a hen men.

¹⁰ Wôsa kwôni wo bij kini derê bul bi wo Emen bu sa têri hen na, ôbi a derê bul sa jé wori a mega wo Emen lij jé wori dé are kô aj dôrij bul hen iyôn men.

¹¹ Iyôn ba, na masêjge wô bij kini derê bul bi wo hen a dîba, bi kwôni kurij wô wo ôbi ré kaj kibi Emen mega wo môjêrna na lij hen iyôn né.

¹² Kwôlo Emen na, na kwôlo yi mega ré mô tu gej iyôn men, na kwôlo nééri ya a men. Aj déé dê yebere to dami to kajne wôô hen aj sôj. Ôbi ô kwôy kirij ka tunu naj ermé daj ya hen men, kibi kurij a men, bô ibé a men, ôbi yêge sa anja yi bôrna ka nana gey lê hen a men.

¹³ Ani ka a uwôbê tu Emen a ba, naj wôsa ôbi hôn ari dééri pôn pôn kê m men, ari déri ka a uwôbê tiri a ba, naj a men. Aj na tumôri ôbi a, aja nana sa derê tô ari lêrena ta biri.

Jésu na dami wo damné kaj bay bê kwôbe wona

¹⁴ Kwôli ayê bôô wona wo nana dôrij bijé kwôli hen na, na biri dô wôsa Jésus Kema Emen a na *dami wo damné kaj bay bê kwôbe wona wo ô kwôy tumô Emen a hen.

¹⁵ Dami wo damné kaj bay bê kwôbe wona bi wo hen hôn iya wona dô damaj wôsa ôbi kôba, bay séli naj geré wo gay gay môj nabay

iyôn men, nijba, ôbi li têrij ré ded.

¹⁶ Iyôn ba, erange na usênge ligi Emen woj ôbi bô baliyare hen dîba, na harênge ré. Kirij bay ka hen ôbi a dé bôri jalê sa têrij lêrena men, a lê derê nap na men, wô gôlij nap na wulê wo naa ôrij doyri hen a men.

5

¹ Emen tô damné kap bay bê kwôbe na perê gawrê a ap dîji bi bay ré yi bay jé kari biji men, bi bay ré bij kwôbe wô têrij lêreji a men.

² Bijé ka hôn ani ré men, ge kay a men hen na, *dami wo damné kap bay bê kwôbe a henê geré lê derê nap ci wôsa ôbi kôba, iya mega bay hen iyôn men.

³ Na wô wo ôbi kôba, iya men hen, apa ré li sarga bij Emen na wô têrij to bijé mera ré, nijba, wô têrij tori a men hen.

⁴ Kwôni a hena iyôn ap ayê dampare to dami wo damné kap bay bê kwôbe dé sari a sa kibri mera ré. Nijba, na Emen a uwôgiri mega wo ôbi na uwôgij Arôn hen iyôn.

⁵ Kwo *Krist kôba, na hen iyôn hende to hen men, ôbi ay dampare to dami wo damné kap bay bê kwôbe sa kibri mera ré. Nijba, na Emen a uwôgiri ap kôli iyôn ba:

«Na jôbi a na Keman ap kemnêj bijé a henê wo ené na Ibam.»

⁶ Ôbi hô kôl bô magtubu to Emen a kôl iyôn:

«Ju na ôbi bê kwôbe nap kunem yôd mega wo Mêlkisédek na yij hen iyôn.»

⁷ Kirija Jêsu na baj sa terare a nâ tô na, ôbi na hôn wo Emen ré nap néé wo ré gôlij nap di kibi temare a. Ap ôbi uwôl Emen têê kwône kwôy sômij kibé nap tôô to dami ap Emen li nap di sa kibi bê kwôlê wori bi wo hen.

⁸ Bi wo ôbi na Kema Emen hen hari kôba, ôbi gelij gusij wô hônij bijare Emen kwôlê.

⁹ Kirija Jêsu dirij kibi jé wo Emen biri ré li hen kêk kô nij na, ôbi yi ôbi gôlij nap bijé woj tiri men, ôbi bij bijé kêk ka biri kwôlê hen gelê wo nap kwini.

¹⁰ Emen dîri dami wo damné kap bay bê kwôbe mega Mêlkisédek na yij hen iyôn men.

Dênge tu melênê sa yernge a wô wo ma kena déj geré wo Emen

¹¹ Kwôlo gengij sa Mêlkisédek na, kwôli yi mê wo niné kelê nijba, wo niné dô tôri bêngge na iyêre gap wôsa kirija kwôni derênge kwôlê ba, ken toy lew ré.

¹² Ré na kenbay a ré yé bay derê kwôlê wôsa ken dôyrê are bay ka hen ca

yeŋ niŋba, ken hôn dô ré. Aŋ ken ôriŋ doy bi kwôni ré hera wô gelénge a sôn anŋa na nina gelénge tumô cog cog ka gengiŋ sa kwôlo Emen hen. Aŋ yi mega wo kené na kamrê ka dê ka yi na kuba mera dîba, ken yi môŋ gawrê ka iyêrjê ka ré emê na kwô niŋ hen iyôn né kwôy.

¹³ I i wo yi kuba baa ya tô na, ôbi na kema wo dê. Kwôni bi wo iyôngi hen na, ôbi hôn derê tu anŋa habiŋ naŋ ka dôri ré.

¹⁴ Kwô na, na kwo biŋé ka iyêrjê. Bay dôyrê ermé sa are a men, bay hôn derê tu anŋa habiŋ naŋ ka dôri a men.

6

¹ Iyôn ba, na dôyrênge anŋa iyêre iyêre ka gengiŋ sa Jésu aŋ bi nana hôn damaŋ a mega biŋé ka iyêrjê men, kwôlo na nana toy tumô hen na, na déŋge cêgerna aŋ na dôyrênge na anŋa iyêre iyêre niŋ. Niŋa hô geliŋ biŋé anŋa tumô cog cog ka bay na geliŋ hen ré niŋ. Anŋa bay na geliŋ tumô cog cog bay a nà: Belé cêgeriji biŋ anŋa a ôriŋ naŋ ci kibi temare a hen men, bê hô sa Emen a men,

² gelé anŋa gengiŋ sa batêm to gay gay* hen men, ulê kôbi sa kwôni a men, gelé anŋa gengiŋ sa jê sé kampê men, ka gengiŋ sa

jerê kwôlê wo naŋ kwini hen a men.

³ Aŋ are bay ka ré dôŋsiŋ hen na, hena Emen né ulêna sara a men ba, niŋa hô gelénge a ré niŋ. Aŋ naa erênge tumô.

⁴⁻⁶ Iyôn ba, biŋé ka hô hô tô jé lêreji wo cay hen ba, kwoji a yé iyen ba? Biŋé bay ka iyôngi hen geliŋ perangé wo hena ligi Emen men, bay uwôn terê kibi wori damaŋ men, uwonji Tunu toŋ hendi bô bôre men, bay hôn derê wo kwôlo Emen men, bay hôn néé wo wulê wo Emen a sa ômiŋ iyêre tori hen a men. A hena biŋé bay ka na hôn are bay ka hen kêma aŋa ré hô hôri cêgê na, anŋa kwôni a lê aŋ bi bay ré hô bul cêgeriji biŋ têriŋ toji ba, naŋ niŋ. Wôsa yi mega wo bay ré hô fér Kema Emen sa gurô tagelê men, bay ré tiréri tu biŋé a men iyôn.

⁷ Kirija emen uwônge kwôy kwôy sa terare a aŋ kaw ka bay ci hen si dô aŋ li naŋ bay yagêre hen na, Emen tô kibri sa terare hende to hen a.

⁸ A hena gasem naŋ kalmê ka habiŋ ré si sa terare hende to hen a na, hende yi ani ré aŋ Emen a tômêre men, a mênêre yôd aŋ a men.

⁹ Miljén, hena niné iyêl hen iyôn hani kôba, kwonŋe kenbay ba, nini hôn sarni a dô mega kené ô geré wo

5:13 5: 13 1 Kworêntipê 3: 2 * 6:2 6: 2 Kwôli batêm to kôliŋ kwôle nà ná, na batêm toŋ kam men, to gengiŋ sa Tunu men.

Emen a baa ya tô men, ôbi réé sa gôlij nãj ken a men.

¹⁰ Emen na kwôni woj derôre dîba, a gôrbij sa jé wonje ré men, sa lê wo ken li nãj ñiné kari tumô a nã haw hen ken li baa ya tô hen né kwôy. Hen iyôn dema ré gel wo kené gey Emen.

¹¹ Nini gey bi kené li mega ken lij hen iyôn kwôy kwôy wo ken derij kibri dîba, ken merên tô a ré. Ôbi dema kené uwônij are kêni ka ken dî bônje sara hen.

¹² Diba ken yi kwijé ré nijba, bi jé lêrenje yi môj bay ayê bô ka lênné tô ayê bô woji a iyôn. Na bay a upé anjan sa kôbi ka Emen na genge dîre bij hen.

Anja Emen genge ba ôbi a lê môj môj

¹³ Ken hôn mega wo ca tumô ba, Emen na genge anja dîre bij *Abraham. Kirija ôbi genge bij Abraham are hen iyôn na, ôbi dusu yiri nãj yiri gan wôsa kwôni wo dami dêri wo ôbi a desij yiri nãj dî ba, nãj.

¹⁴ Menba, ôbi dusu yiri kôl iyôn ba: «Na tiri, na terê keben sam a daman men, na bé kwôngem a kwôné a men.»

¹⁵ Kirija Abraham toy hen iyôn na, ôbi uwôl bôri môrij gemij. An wô kibi ulê bô wori bi wo hen na, ôbi uwôn are bay ka Emen na genge dîre biri hen.

¹⁶ Kirija gawrê dusu yirji ba, bay dusu nãj hini kwôni

wo dami dêji. Desé yi bi wo hen iyôn na, nan are kêni perê ñiné a.

¹⁷ Na ôbi wo hen anja Emen ré lij hen iyôn men hen. Ôbi gey gelij ñiné ka ôbi na genge dîre bij are hen bi bay ré hôn dô sarji a mega wo anja na dîre genge hen na, dîre hera cêgê ré nij. Na ôbi á, ôbi ré genge are tumô dem anja ré dusu yiri cêgê tô hen.

¹⁸ Iyôn ba, anja Emen na genge hen men, desé wo ôbi na dusu yiri hen a men na, na anja wô ka Emen a belé ermé wori sara ré kwôy men, Emen a lê benare sara ré a men. Nabay ka nana bô Emen mega kini uwôbêna hen na, are bay ka hen dôbêna ibiyare bôna daman bi nana debij iyêre gemij anjan dé bô sara bay ka hen.

¹⁹ Anjan dé bô sara bay ka hen na, yi mega anja harêna tô nãj bi nana debij geran tumô Emen a iyôn. Na ôbi á, bargay ka bay ré ha jôrij tô kirij ka yi nãj jengêrji hen ré bôlij tumôna an nana si ô kirij ka dê kirij ka yi nãj jengêrji ka Emen debij ya hen.

²⁰ Na kirij bay ka hen anja Jésus ré ô ya tumôna wô sarna. Na ôbi á, ôbi ré yij dami ôbi bê kwôbe nãj kwini môj kwo Mêlkisédek hen iyôn.

Mêlkisédêk na ôbi bê kwôbe wo Emen

¹ Mêlkisédêk bi wo hen na, na na kelma wo Salêm men, na na ôbi bê kwôbe wo Emen woŋ ôbi gôliŋ sa are kêmen hen. Wulê wo pônî *Abraham ô kumbul upé kilmé sa iyére to ðangi a menba, ôbi bôyji. Kirîŋa Abraham bulo hera tô kumbul a menba, Mêlkisédêk jô kwini aŋ tô kibri sari a.

² Abraham dôŋse aŋga ôbi pera kibi kumbul a hen môj ba dô kibriji pôn môj ba dô kibriji pôn hen iyôŋ aŋ biŋ Mêlkisédêk. Hini woŋ Mêlkisédêk bi wo hen bôri na «kelma woŋ derôre» wôsa ôbi na kelma wo Salêm, aŋ hini woŋ Salêm bi wo hen bôri na «bô jalê.»

³ Kwôli yori naŋ ibari men, môpêri men, sa yêri men, sa temayri a men na, kwôni na li bô magtubu to Emen a ré. Aŋ ôbi yi môŋ Jêsu woŋ Kema Emen iyôŋ wôsa ôbi yi ôbi bê kwôbe wo Emen yôôd mera.

⁴ Berêŋge dampare to Mêlkisédêk bi wo môyrena wo tumô Abraham na ay kibi aŋga môji kari ka ôbi na pera kibi kumbul a biri hen.

⁵ Kwôŋgê *Lébi ka pônî kôba, na bay bê kwôbe men. Tôô to *Moyis na kôlji iyôŋ ba: «Biŋé ka *Israyêl a ayê kibi aŋga môji kaji biji bi bay ré ôm.» Bi wo bay kêmen na kwôŋgê Abraham men hen kôba, na yênerji a biji kibi aŋga môji bay ka hen.

⁶ Mêlkisédêk na tô môŋ wo Lébi ré hari niŋba, Abraham tô kibi aŋga môji kari ka ôbi pera kibi kumbul hen biri menba, Mêlkisédêk tô kibri sa Abraham a. Bi wo na na Abraham a Emen na ré genge are wô biri ði hen.

⁷ Iyôŋ ba, nana hôn mega wo kwôni tô kibri sa megari a ba, ôbi na kwo dami gôliŋ kwo uwôŋ terê kibi hen.

⁸ Kwôŋgê Lébi ka yênerji ay kibi aŋga môji biji hen kôba, na biŋé ka a ma niŋba, Mêlkisédêk kwori ba, ôbi a ma ré mega wo na liŋ bô magtubu to Emen a hen iyôŋ.

⁹ Iyôŋ ba, kirîŋa Abraham ay kibi aŋga môji kari biŋ Mêlkisédêk hen na, yi mega Lébi a na réé bé hen men. Na Lébi bi wo hen a kwôŋgêri réé sa upé kibi aŋga môji ka kam Israyêl hen.

¹⁰ Bi wo Lébi na yêŋ ré tô hen kôba, ôbi na ná bô Abraham a kirîŋa Mêlkisédêk jô kwini kirîŋa ôbi uwoŋ kibi kumbul a hen. Gel, na wo Mêlkisédêk ré ðê Lébi.

¹¹ Hena jé woŋ bê kwôbe wo kam Lébi henaŋ ré nêmen deré kibi jé wo Emen gey hen na, ôbi bê kwôbe wo ðangi mega Mêlkisédêk iyôŋ ba henaŋ ré naŋê niŋ men, henaŋ ré yé na kuŋga Lébi môŋ Arôn iyôŋ mera. Wôsa na na kôbi bay bê kwôbe ka Lébi a na hanê tôô to Emen na biŋ kam Israyêl hen.

12 Wôsa hena Emen né dī tō mōɲ wo bay bê kwôbe wo đanɲi na, gel na wo ôbi ré dé tōt to đanɲi men.

13 Aɲ Kelma wona Jésu bi wo magtubu hende to hen kôl kwôli hen na, tō mōɲ wori na kwo đanɲi men kwôni wo tō mōɲ bi wo hen na yi ôbi bê kwôbe tumô ré men.

14 Nana hôn wo Jésu ré hena na tō mōɲ wo Juda a aɲ kirɲa Moyis na kôl kwôli bay bê kwôbe hen na, ôbi na kôl kwôlê wôni gengɲ sa tō mōɲ bi wo hen ré.

Ôbi bê kwôbe wo đanɲi mega Mêlkisédek iyônɲ

15 Gel, aɲga gel derê kwôlê bay a na: ôbi bê kwôbe wo đanɲi wo yi mōɲ Mêlkisédek iyônɲ hen so.

16 Gawra bi wo hen yi *dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe naɲ tōt to kôl jeré hena na tō mōɲ wo hen a dem hen né, niɲba, na naɲ néé wori wo li aɲ ôbi môriɲ tu geɲ naɲ kwini yôd hen dī.

17 Na mega wo liɲ bô magtubu to Emen a kôl iyônɲ ba: «Ju na ôbi bê kwôbe naɲ kunem yôd mega wo Mêlkisédek na yiɲ hen iyônɲ.»

18 Iyônɲ ba, Emen mène tōt to ôbi na dī ca tumô hen aɲ wôsa nére naɲ men, hende yi ani ré niɲ a men.

19 Tōt to Moyis hende to hen a nême lê aɲ biɲé a yiɲ derôre tu Emen a ré, niɲba, haw hen aɲga nana

dī bôrna sara hen na, dē tōt hende to hen men, a béna geré wo nana ôriɲ tumô Emen a a men.

20 Kirɲa Emen đa dé Jésu mega dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe na, ôbi dusu yiri tumô dem. Niɲba, kirɲa tō mōɲ wo *Lébi yiɲ bay bê kwôbe hen na, kwôni na dusu yiri tumô dem né.

21 Kwo Jésu ba Emen dusu yiri biri kôl iyônɲ ba:

«Nôbi, Emen Kelma aɲga na desɲ yen bem hen na, na herê cêgê ré niɲ. Já yé ôbi bê kwôbe kwôy naɲ kunem.»

22 Hen iyônɲ ba, gel wo ré na sa kibi Jésu wo li aɲ biɲare to Emen biɲ naɲ na hen ré na to dôri dé to cay hen aɲ tō.

23 Men, kwo bay bê kwôbe ka pôni ka tō mōɲ wo Lébi ba, bay kwône na wôsa temare jôrji lê jé woji woɲ bê kwôbe bi wo hen sem.

24 Niɲba, kwo Jésu ba, na hen iyônɲ né, wôsa ôbi mô tu geɲ naɲ kwini yôd điba, ma ré aɲ jé wori woɲ bê kwôbe hen yi naɲ kwini yôd.

25 Na ôbi á, ôbi ré nême gôliɲ naɲ biɲé ka era ligi Emen a naɲ geré wori yôd naɲ kwini wôsa ôbi mô tu geɲ naɲ kwini yôd men, ôbi uwôl Emen wô sarji a men.

26 Na dami wo damné kaɲ bay bê kwôbe bi wo hen iyônɲgi a nana ôriɲ doyri. Ôbi dé tu Emen men, ani kani ka habiɲ naɲ yiri a men, ôbi li têriɲ tōni ré men,

Emen dôri dī gay naḡ bay tēriḡ aḡ ayri ta derômaran a.

²⁷ Kwori ba, ôbi yi mega tô damné kaḡ bay bê kwôbe ka ba hen né. Wôsa ôbi ôriḡ doy bê kwôbe naḡ wulê wulê wô tēriḡ tori tumô dema ré bi wô sa to ßiné tô a men ré. Ôbi ay yiri bi liḡ sarga tēê pôn yôd mera.

²⁸ Tôô to Moyis dī damné kaḡ bay bê kwôbe kaḡ gawrê kaḡ bay tēriḡ, niḡba, kwôlo gengiḡ sa desé yi wo Emen na, era na cêgi tôô. Aḡ dī na Kema Emen wo ôbi na ßu sa tēri yôd hen men, a merê naḡ kwini mega dami wo damné kaḡ bay bê kwôbe.

8

Jésu na dami wo damné kaḡ bay bê kwôbe wona

¹ Perê kwôlo nini kôl hen na, kwo dami a na: nana ôriḡ naḡ *dami wo damné kaḡ bay bê kwôbe bi wo iyôḡgi hen wo mô derômaran a sa kôbi Emen woḡ gusurô a wo na Emen woḡ ôbi ibé iyêre hen.

² Aḡ ôbi li jé wori woḡ bê kwôbe bi wo hen kirij ka yi naḡ jeḡgêrji a. Ca ba, damné kaḡ bay bê kwôbe na li jé woji na bô iyêre to liḡ naḡ bargay to gawrê a lê, niḡba, iyêre to Jésus liḡ jé wori ya hen na, na kirij kaḡ tiri ka Emen a lê dība, na gawrê ré hen.

³ Dami wo damné kaḡ bay bê kwôbe wo yôḡ yôḡ kôba,

jé lêri na ayê ari biḡ Emen men, lê sarga biri a men. Iyôḡ ba, dami wo damné kaḡ bay bê kwôbe wona nabay kôba, bi ôriḡ naḡ aḡaḡ ayê biḡ Emen men.

⁴ Hena ôbi henaḡ ré mô sa terare a na ba, henaḡ ré yé ôbi bê kwôbe ré a men, wôsa bay ayê are biḡ Emen naḡ tôô to *Moyis na, ya niḡ.

⁵ Jé woḡ bê kwôbe bi wo bay li hen na, na tini kwow tiri wo yi derômaran a. Kirijna Moyis na dā dé iyêre hende to hen na, Emen kôli iyôḡ ba: «Ju toy, já dé môḡ kwo na en gelom sa keram a hen, iyôḡ.»

⁶ Ôbi a, Emen né biḡ Jésus jé wo dami dé kwo bay bê kwôbe bay ka hen men, na ôbi a débé perê Emen a naḡ gawrê aḡ bay ré biḡji biḡare to dé to cay hen wôsa aḡa Emen genge bô biḡare hende to hen a na, gôliḡ aḡa tumô ka na nana uwôḡ hen aḡ tô.

⁷ Hena aḡa biḡare to tumô henaḡ ré nêḡ lê are kêḡ ka Emen gey ré li hen na, ôbi henaḡ ré hô kelê kwôli biḡare to tēê wôôyi ré niḡ.

⁸ Niḡba, Emen na nay ßiné kaḡ bay lê habré a aḡ Kelma kôlji iyôḡ ba:

«Wulêri a sa na, na biḡ biḡare to kôrbi naḡ kam *Israyêl men, kam Juda a men.

⁹ Ca tumô kirijna na en ßu kôbi môḡnêrji soḡ Ejipt a na,

na en bijñ nañ ci, niñba,
bijñare to na bijñ nañ ci haw
hen na,

na môñ to na en bijñ nañ
môñêrji tumô hen né.

Bay na mène bijñare to na en
bijñ nañ ci tumô hen
aña ené worji cêgen hen.

Na nôbi Kelma woji a kelê
emê hen.

¹⁰ Wulê bi wo hen na, bijñare
to na bijñ nañ kam Is-
rayêl hen na,

na wo na bé tôô tijê a yé
ermé woji a men,

a yé bôrji a a men, na yé
Emen woji men,

bay a yé bijñé kañê men.

¹¹ Men, kwôni wo a dôyrê
yiri ô kôlij yêni bi ré
hôn Kelma ba,

nañ niñ. Wôsa kwo dê ré,
kwo dami ré bay kêm
a hônen.

¹² Añ na dé bôn jalê sa têrij
lêreji a men,

na gôrbijñ sare a men.»

¹³ Na kwôli bijñare to kôrbi a
Emen né kôl hen. Iyôñ ba,
ken hôn mega wo bijñare to
tumô hen na, na to ôli niñ.

Añ nana hôn mega wo aña
ré na ka cay añ ré ôl men,
ré li nañ kwôni ré niñ a men
ná, ré na aña ré nañê haw
hende hen.

9

*Jé lê bay bê kwôbe ka tôñ
na nañ kwo Jésus*

¹ Kwôlo gengijñ sa bijñare
to tumô hen na, kini tibé
Emen wo bijñé li sa terare a
na yi ya men, tôô toñ gelijñ

bijñé kini tibé Emen kôba, ya
men.

² *Iyéy Emen hende to hen
bay lere nañ bargay añ bôre
na wôô. Bôre wo kibé
ba, bay uwôgere «Kirijñ ka
yi nañ jengêrji» men, bay
dî jelgare toñ masure to
erêngêre jurgem toñ terijñ
lampa hen ya men, tabel to
bay bijñ mapa wo bay bijñ
Emen hen ya men.

³ Kibi iyére to wôôyi a na,
bay jô tôre nañ kibi bargay
añ bay uwôgere «Kirijñ ka yi
nañ jengêrji ka Emen debe
ya hen.»

⁴ Bô iyére hende to hen na,
kini uwoyé gindiriw wo bay
li nañ lôr kañ lijñ sarga bijñ
Emen hen na, yi ya. Men
sunugu toñ bijñare to bay
têele ta kêm nañ lôr hen yi
ya. Bô sunugu hende to hen
na, bapa wo bay li nañ lôr yi
ya. Bô bapa bi wo hen a na,
añañ emê ka bay uwôgeji
*man ka Emen na bijñ bijñé
derô gwôlê hen na, yi ya.
Cilañ wo Arôn wo na béé
hen men, habelê keram wo
wôô wo Emen na lijñ tôô toñ
bijñare ya hen a men na, yi
bô sunugu hende to hen a
men.

⁵ Sa sunugu hende to
hen na, bay iyege are
nañ misirêrji môñ manê
ka Emen ka bay uwôgeji
Séribên dé a sara añ gel wo
Emen né kirijñ bay ka hen
ya. Añ are bay ka hen bul
miséreji wô têlijñ sa kirijñ ka
bay bijñ kwôbe hen añ bi
Emen ré dîñ bôri jal sa têrijñ

to ðijé a hen. Nijba, en gey kelê kwôli are bay ka kêm hen né tô.

⁶ Na hen iyôn a bay ré janij kirij bay ka hen menba, na bô iyére to kibé hen ana bay bê kwôbe ré eraji sa li jé woji ya naj wulê wulê.

⁷ Kwo gengij sa iyére to wôôyi a ba, na *dami wo damné kan bay bê kwôbe a sé ya mera. Ôbi si ya têê pôn bô elé an ôbi a ôrij naj kwôbri lari an bij Emen kibi têrij tori men, kibi to ðijé kêm to bay li bô menpare a hen.

⁸ Tunu gey gelé hen iyôn wôsa hena geré woj erê kini ðebé Emen a ré bôlij ré tô na, na wôsa iyére to cay hen baa ya tô.

⁹ Are bay ka kêm hen na, gel na anja li are bô ulê bi wo na. Men, gel na wo anja nana bij Emen naj sarga to nana li biri hen na, ré nêm wo ré lê an bô gawra ré sélij né.

¹⁰ Na anja gengij na sa emê mera men, care men, sa hara woj pelé yi wô sélij tumô Emen a hen men, anjan lê ka gay gay a men. Men gengij na sa tôô to anja yi nô yi gawra ka Emen ðiji wô kibi wo hawi na kwôy jén kirija Emen a belé are kêm lij ka kôrbi.

Sarga wo Krist

¹¹ Haw hen na, *Krist na sa nij. An ôbi a na dami wo damné kan bay bê kwôbe wo eraj naj anja dôri ka nana ôrij nij hen. Kini lê jé

wori a na, na kirij ka yi naj kiniji dîba, na môj iyére toj bargay to cay hen né men, na iyére to dô ðê an a men. Iyére hende to hen na, na iyére to sa terare a nà ré men, na gawré a lê ré a men.

¹² Men, kirija ôbi na ô kirij ka yi naj jengêrji ka Emen ðebe ya hen na, ôbi na ôrij na naj kwôbri kwajê ré men, kwôbri kam kelbê ré a men, nijba, ôbi na ôrij na naj kwôbriri gan an sij bô a têê pôn yôd mera an lij sarga. Na sa kibi kwôbriri bi wo hen ana ôbi ré gôlij naj na naj kununa sa têrij tona.

¹³ Ca ba, bay na duu na kwajê naj kilbê an bay wusu kwôbrirji sa ðijé ka nêm tibé Emen né hen. Men, bay hô pô buni môni tôlbôre to bay na duu an uwoyre hen hô wusu sarji a an bi bay ré yij ðijé ka séli.

¹⁴ Nijba, hena kwôbri lari na ré nêm lê hen iyôn ba, kwôbri Krist a lê ðê an wôsa kwôbriri gôlij kwo lari an sôn tô. Ôbi ay yiri bij Emen yôd mega ari lê sarga ka dôri naj néé wo Tunu to mô naj kunu hen. Na kwôbriri bi wo hen a mênê ermé lê anja habij ka yi bôrna an nana sélij men, nana lij jé wo Emen woj ôbi mêré tu gep a hen a men hen.

Bijare to kôbri to Krist a na gerére

¹⁵ Na kibi anja Krist li hen ana ôbi ré hô day ðijé pôn naj Emen hen. An bi ôbi ré hô bij bijare to kôrbi naj ci

hen. Iyôn ba, bijné ka Emen uwôgeji hen na, bay a upé anɔa ôbi na genge diré biji hen, aɔ are bay ka hen a yé kaji yôd kibi temay Krist. Sa kibi temayri hende to hen aɔa ôbi ré gôlijɔn naɔ bijné wô habré woji wo bay na li kirija bay na baɔn tô bijnare to cay a hen.

¹⁶ Bijnare na, na anɔa yi mega magtubu to kwôni li kôlijɔn kwôli bô geyé wori iyôn. Hena gawra ré li magtubu gengijɔn kini cé ari upéri wulê wo diré ma na, bi ani gel wo ôbi ré ma tiri a men dem.

¹⁷ Hena gawra ré ma ré tô ba, magtubu to ôbi na li gengijɔn sa cé ari upéri hen na, hende li jé ré tô. Wulê wo ôbi ma nijɔn dema hende ré li jé tô.

¹⁸ Bijnare to Emen na bijn naɔ gawré tumô hen kôba, na hen iyôn hende to hen. Aɔ kwôbri lari a bijn tôn pa dem.

¹⁹ Tumô ba *Moyis na kôlijɔn bijné kwôli tôô kêm to Emen na bi men, ôbi pô kwôbri kwaɔné naɔ kam kilbê ka bay duu hen men, gebe kam dê a men aɔ day ta. Men, ôbi pô kalmê ka bay uwôgeji *hisôp hen men, pô gusiri gamgê ka sêy dê a men aɔ dôbe bô kwôbe bi wo hen a aɔ dô wusu sa magtubu toɔn tôô men, wusu sa bijné kêm a men.

²⁰ Aɔ ôbi kôl iyôn ba «Kwo na na, na kwôbe wo gel bijnare to Emen na bijn naɔ

ken aɔ ôbi gey bi nana bi kwôlê sa bijnare hende to hen a.»

²¹ Iyére to bay li naɔn bargay hen kôba, Moyis wusu kwôbe bi wo hen naɔ anɔa kêm ka yi bô ka bay tibijɔn Emen hen sara.

²² Bô wulê bi wo tôô a na derê tumô kirijɔn hen na, are kêm na yi ka séli naɔ geré wo kwôbe. Hena kwôbe ré bijn tôn ré ba, geré wo Emen a dirɔn bôri jalê sa têrijɔn to gawré ba, naɔn.

Sarga wo Jésus Krist dô têrijɔn to bijné

²³ Are kêm ka yi bô tibé wo cay a hen na, yi mega tini kaɔn tiri ka derômaran a iyôn mera. Aɔ bi are bay ka hen a ré yi ka séli na bay a lê na hen iyôn pa dem. Nijɔnba, kwo gengijɔn sa tibé Emen woɔn tiri hen na, gey na sarga wo dô dê aɔn.

Jésu Krist ô derômaran a

²⁴ Krist na si bô iyére toɔn bargay to gawré na lê hen né, wôsa hende na tini kini débé Emen. Nijɔnba, kwori ba, ôbi ô si bô derômaran a aɔn haw hen ôbi na gawra wona tumô Emen.

²⁵ Damné kaɔn bay bê kwôbe si bô iyéy Emen a naɔn kwôbri lari têê pôn bô elé a kwôy kwôy. Nijɔnba, Krist ô hen iyôn wô ayê yiri lijɔn sarga têê kwône ré.

²⁶ Hen aɔa Jésus Krist henaɔ ré ay yiri lijɔn sarga têê kwône na, henaɔ ôbi ré gelijɔn gusijɔn têê kwônê ayijɔn

tôri wulê wo Emen na dîj tō terare hen. Nijba, ôbi sa tēê pôn nêj wulê wo sa terare ta kerê baa da hen ayij yiri lij sarga bij Emen wô dôrij têrij to bijé yôd aj.

²⁷ I i kôba, gengij wo ré ma tēê pôn nêj aj cêgi temare a ba, i i kôba, a erê tumô Emen a bi ôbi ré jô kwôlê sari a.

²⁸ Aj Krist kôba, bay ayri lij sarga tēê pôn nêj wô têrij to kwônê bijé, ôbi a bulo hera wo tēê wôôyi na, na wô derê têrij ré nij, nijba, na wô gôlij naj bijé ka gemni hen.

10

Jésu Krist li sarga wo dô dê kwo kê m hen tēê pôn nêj

¹ Tôô to *Moyis na, yi na anja dôri ka a era hen tēj tēj ré, nijba, hende na anja lij gelij naj tu. Bijé li sarga wô ôrij tumô Emen a nijba, bay nê m yé bijé ka séli tumô Emen a ré wôsa bay a lê sarga hen iyôj naj elê elê.

² Hena sarga bi wo hen ré nê mê lê aj bijé ré yij ka séli tēê pôn yôd na, kwôli têrij hena j né beré sarji ré men, bay hena j ré lê sarga wôni ré nij a men.

³ Nijba, sarga jê bay ka hen a lê aja bay ré hô erem sa têrij lêreji a naj elê elê hen.

⁴ Wôsa kwôbri kilbê naj kwo kwajê a nê mê derê têrij ré.

⁵ Ôbi a, *Krist kirijna da era sa terare a nà nà, kôlij Emen iyôj ba:

«Ju gey bi bay ré duu lari lij sarga bem ré men, bay ré bem ani ka da jgi ré a men, nijba, ju li aj en ôrij naj yen.

⁶ Wôsa lari wo bay duu aj uwoy aj kê m wô bem hen dôrem ré men, sarga woj dôrij têrij hen kôba dôrem né a men.

⁷ Menba, en kôlem iyôj ba: <Ayi! Emen, gel en dêbe na,

en era sa terare a nà, na wô lê anja ju gey ené li mega wo na lij bô magtubu to j tôô a gengij san hen iyôj.> »

⁸ Krist na kôl tumô kôl iyôj ba: «Ju gey bi bay ré duu lari bem né men, ani ka da jgi ré men, lari ka bay duu aj uwoy aj kê m hen ré men, sarga woj dôrij têrij ré a men. Are bay ka hen kê m dôrem né.» Ôbi kôl hen bi wo are bay ka kê m hen na lij na naj tôô haji hen.

⁹ Men, ôbi hô kôl iyôj ba: «Gel, en dêbe nà. En era sa terare a nà, na wô lê anja bôm gey hen.» Iyôj ba, gel na wo Emen né mêne sarga wo cay hen aj, aj gase naj kwo Krist.

¹⁰ Wôsa Jésus Krist li anja bô Emen gey hen. Ôbi ay yiri bi lij sarga tēê pôn yôd aj na hen iyôj a têrij ré dôrij sarna hen.

11 Kwo bay bê kwôbe ka Jubnê ba, bay li jé woji na sa pôn pôn men, bay bi kwôbe ðebij kwôy kwôy men, nijba, sarga bi wo hen a derê têrij to ðijé ré kwôy.

12 Jésu Krist kwori ba, ay yiri bi têê pôn yôd wô dôrij têrij to ðijé yôd men, mô sa kôbi Emen woƶ gusurô a a men.

13 Aƶ haw hen na, ôbi gem na wulê wo Emen a sa bé bay bariri kêm a yé anƶaƶ sêlê têri hen.

14 Na naƶ ayê wo Krist ay yiri bi têê pôn nêƶ hen aƶa ôbi ré bij ðijé kari ka ôbi biji yi ka séli hen ré yi ka dôri cerêd hen.

15 Tunu toƶ hendi bô bôré kôba, geléna wo sarga wori bi wo pôn hen ré nêƶ kirijna hende kôl iyôn ba:

16 «Kelma Emen kôl iyôn ba bijare to na bij naƶ ðijé bô wulê wo nà ná,

na wo na bé tôô tijê a yé bôrij a men, ermé woji a a men.»

17 Men, hende hô kôl iyôn ba: «Na gôrbij sa têrij lêreji men, sa aƶa habij ka bay lêrê hen a men.»

18 A hena Emen né dî bôri jal sa têrij lê ðijé a ba, sarga wo ðaƶgi woƶ dôrij têrij to ðijé ba, naƶ nij.

Usonaƶe ða ligi Emen a

19 Yênen, hena ré na hen iyôn na, na sa kibi temay Jésu Krist naƶ kwôbriri wo bij tôƶ hen aƶa nana nêƶe

erê kini ðebé Emen a naƶ bôê pôn hen.

20 Jésu na yêge bargay ka bay jôrij tô iyére hen aƶ, aƶ bôl geré wo naa siƶ ira hen béna. Na geré wo kôrbi wo naa môrij geƶ tô a. Bargay bay ka ôbi yêge hen na, yi mega kurônƶi yiri wo bay na duu hen iyôn.

21 Aƶ nana ôrij naƶ *dami wo damné kaƶ bay bê kwôbe wo Emen ðiri sa iyére tori a.

22 Iyôn ba, na usonƶe ligi Emen a naƶ bôê pôn men, na ðeƶge bôrna sari a yôd men. Wôsa kwôbri Jésu Krist a mênê ermé wo habij bôrna men, nana pelij naƶ kam ka séli men.

23 Anƶaƶ ðé bôê sara ka nana kôlij ðijé nana ôrij hen na, na gem dô wôsa nana hôƶ mega wo aƶa Emen ré genge ðiré lê ba, ôbi ré li môj môj.

24 Na ermij sa yerna men, na dôbijge ibiyare bôrna aƶ bi na geyij yerna men, na lêƶge aƶa dôri dôri a men.

25 Na kaƶeƶge ðaƶare naƶ megêƶge mega wo ðijé ka pônij kaƶnê hen iyôn né. Aƶ mega wo Wulê wo Kelma a heraj baa ða nij hen iyôn na, na dôbijge ibiyare bôrna.

26 Hena nana henêƶge kwôlê woƶ tiri wo Emen aƶa nana hô lêrê têrij tona hôrij naƶ bô geyé wona a sôn na, sarga wo ðaƶgi wo na lê wô dôrij têrij tona ba, naƶ nij.

27 Añ kwôni wo li hen iyôn na, ança bari ba, na harê wo dami mera wôsa Emen a sa jerê kwôlê sari a. Beré bi wo hen na, na tare to dami to a uwoyé ßijé ka bij Emen kwôlê ré hen.

28 Hena kwôni wo ré ðage sa tôô to Moyis aña gawré wôô réba subu ré gel añ sa surge tôri ta na, bay a deréri mera ðiba, kwôni a berê tu ña tori ré nij.

29 Hena ré yi hen iyôn gengij sa tôô to Moyis na, kwôni wo ré dô Kema Emen dema ré gelij gusij ðê añ sôn ré ba? Ôbi bô kwôbe wo li añ Emen bij ñañ na hen men, wo li añ nana yij ka séli hen a men mega ani ré. Ôbi na tiiré Tunu to li añ nana uwon bô derê wo Emen hen. Kwôni bi wo iyôngi hen na, a gelij gusij.

30 Nana hôn wo Emen kôl iyôn ba: «Bijé ka kapen hen na, na ðê bare men, na têbêji sa kôbriji wô jé lêreji wo habij hen a men.» Men, ôbi hô kôl iyôn ba: «Nôbi Emen Kelma na jerê kwôlê sa ßijé kapê.»

31 Bi Emen won ôbi merê tu geñ hen ré ßu kwôni na, na ançañ bô emê ka damañ.

32 Erménge sa wulê wo na ken gelij kirij ka perañgi ka kwôlo Emen kuneñge ta cog, cog hen na, na ken gelij gusij damañ men, na ken ðebu iyêre sa kumbul wonje a men.

33 Bay na tiiré ka pôni perêrñge a tu ßijé kêm men, bay na gelji gusij men, ka pôn perêrñge a hen na li ñañ ka bay na gelji gusij hen men.

34 Ken bô tu ña to ßijé ka yi dangay a wô kibi Jêsu hen a men. Kirijna ßijé na tô ari unêrñge ba, na ken li yi derê wôsa ken hôn wo kené ôrij ñañ ança dôri ka ré ðê are kêm ka ré ñañê ré kwôy hen ya.

35 Hen iyôn ba, ken meremné ré wôsa hena kené li hen iyôn na, ançañ têbê sa kôbi ka dami yi wô sarñge ya.

36 Berénge bônge iyêre wô lij bô geyé wo Emen, ôbi a, kené uné ança ôbi na genge ðiré bénge hen.

37 Na ôbi á, na ré lij bô magtubu to Emen kôl iyôn ba:

«Sem a, ðê a menba, kwo a hera hen na, era hen ya ðiba, ôbi a mera ðé ðé ré nij.

38 Men, kwôni wo na kwon derôre tun a ba,

a merê tu geñ ñañ geré ayé bôô wori nijba,

kwo hô cêgê ba, yen a dôren sari a ré.»

39 Kwona nabay ba, nana bay herê cêgê ka ca mênê hen ré, nijba, nana ßijé ka bi bôrji sa Emen a wô uwônij gelê hen.

11

Aṅga bijné ka na bi bôrji sa Emen a na li

¹ Bê bôô sa Emen a na, na henê mega wo aṅga jeré gel ré tô aṅ jeré dī bôm sara hen na, ré na aṅgaṅ ré yi ya tiri a men. Aṅ arirji ré lij a men.

² Bijné ka ca tumô, na bi bôrji sa Emen a na hen iyôn hende to hen aṅa bay na ré déj tu Emen hen.

³ Na sa kibi ayê bôô aṅa nana hônij mega wo Emen na ré dī sa terare nà, naṅ kwôlo si kibri a aṅ are kêm ka nana gel sa terare a nà ná, tôrji ré dīj na sa ka gelij né a.

⁴ Na sa kibi ayê bôô aṅa Abêl ré lij sarga wo dô dê kwo Kayen hen bijn Emen. Na sa kibi ayê bôô wori bi wo hen aṅa Emen na ré bôri mega kwoni woṅ derôre hen men, ôbi na ré gey sarga wori hen, aṅ gel na wo Abêl ré dé tiri a men. Na sa kibi ayê bôô aṅa Abêl na ré ma ca hari kôba, kwôli aṅga ôbi na li hen ré ôm baj kemnêṅ kemnêṅ hen.

⁵ Na sa kibi ayê bôô aṅa Emen né ay Ênôk tu geṅ ôrij derômaraṅ a, dība, ôbi ma ré. Kwôni hô gili ré nij wôsa Emen na ayri ôrij ligiri a. Aṅ lij bô mag-tubu to Emen a kôl iyôn ba: «Ênôk na dé tu Emen tumô dem aṅa ôbi na ré ayri ôrij derômaraṅ a hen tô.»

⁶ Iyôn ba, na sa kibi ayê bôô dem aṅa kwôni ré déj tu Emen. Iyôn ba, hena kwôni wo ré era ligi Emen ba, ôbi bi bôri sari a mega wo Emen ré mô ya men, bi ôbi hôn mega wo Emen ré tô kibri sa ka wogeri hen a men.

⁷ Na sa kibi ayê bôô aṅa Nowé ré toyij yêgê wo Emen yêge maari gengij sa aṅga a era hen ka kwôni gel ré tô hen. Ôbi ay kwôlo Emen kôli hen mega kwôlê woṅ déj iyôn né aṅa ôbi ré lij bato wo dami mega wo Emen kôli hen iyôn. Aṅ ôbi gôlij naṅ yiri men, naṅ bijné ka bô iyére tori a men. Aṅ na hen iyôn aṅa aṅga Nowé na li hen ré gel wo bijné ka sa terare a na ré li aṅga habij. Aṅ sa kibi ayê bôô wori bi wo hen aṅa Emen né bôri mega kwôni woṅ derôre tiri a hen.

⁸ Na sa kibi ayê bôô aṅa *Abraham ré bijn kwôlê sa uwôgê wo Emen uwôgeri a aṅ hen aṅ ôrij sa iyére to Emen genge dīré biri hen. Aṅ ôbi hena ô iyôn a tôṅ mera dība, hôn sa iyére hende to hen tumô ré a men.

⁹ Na sa kibi ayê bôô wori bi wo hen aṅa ôbi ré môrij mega kerga iyôn sa iyére to Emen na genge dīré biri hen. Ôbi mô na bô iyére to bay li naṅ bargay hen. Bay môrji naṅ si Isak naṅ Jakwôb ka Emen na genge dīré biji sa

iyére hende to hen men.

¹⁰ Abraham li hen iyôn wôsa ôbi bi bôri na sa iyére to tôre dîj iyére dô men, Emen a na ôbi gengére men, ôbi na yiri a na ôbi déére a men.

¹¹ Na sa kibi ayê bôô aña Abraham ré uwônij geré yêj kema na halêri hen bi wo tamni Sara kôba, yê wori na na men, hende na haal nij a men hen. Ôbi hôn wo kwo ré genge dîré biri kema hen na, ré kelê kwôlé woj benare ré.

¹² Ôbi a, na geré wo gawra wo pôn wo na yi mega temay gawra iyôn hen aña tô môj wo gawré ré bîja môj têbêjne to derômaraj a iyôn hen men, môj hal wo kibi cér a wo kwôni nêmen densê ré hen a men.

¹³ Gawré bay ka nana kôl kwôliji hen na, na bi bôri sa Emen yôod kwôy wo bay na. Are bay ka Emen na ayij tôri hen na, bay uwôn né, nijba, bay hôn wo arirji ré lij a bay li yi derê wô sarji men, bay kôl iyôn ba: «Nîja kergê men, iyére toni na sa terare a na a men.»

¹⁴ Gawré bay ka kôl kwôlé bi wo iyôngi hen na, gel tu wolé wo bay ré woge na sa iyére to ré yi toji.

¹⁵ Men, gel wo bay ré erem sa iyére to bay na hena ya hen ré a men. Hen aña bay hena ré erem sa iyére

to bay hena ya hen na, bay hena ré uné geré bilij hôrij ya.

¹⁶ Nijba, tiri wori ba, bay woge na sa iyére to dê to bay hena ya hen. Sa iyére hende to hen na, na derômaraj. Ôbi a, hena bay ré uwôge Emen «Emen» woji kôba, tayre ré diri ré hen wôsa ôbi na sa iyére wô biji ya a men.

¹⁷ Na sa kibi ayê bôô aña Abraham na ré ay kemari Isak dîré lij sarga kirîja Emen na sélij bôri hen. Ôbi na ay kemari bi wo pôn nêj hen dîré lij sarga bi wo na kemari bi wo hen aña Emen na ay tôri biri

¹⁸ kôli iyôn ba: «Na na kemam Isak aña kwôngêm ré kwônê mega wo na en gengij hen iyôn.»

¹⁹ Nijba, Abraham hôn mega wo Emen ré ôrij na né wo ré lê a Isak ré jê sé kamê. Na hen iyôn a, ré yi mega wo Isak na ré ma a ré ji si kamê iyôn.

²⁰ Na sa kibi ayê bôô aña Isak ré tôrij kibri sa si Jakwôb na Esawu aña ôbi hôn mega wo terê kibi bi wo hen na ariri ré sa lij.

²¹ Na sa kibi ayê bôô aña Jakwôb kirîja baa da wo da ma na, ôbi tô kibri sa kam Josêp ka wôd hen men, ôbi gere yiri na kwore wori aña ayij kibi Emen.

22 Na sa kibi ayê bôô aña Josêp kirijna ré baa dâ wo dâ ma na, kôl kwôli sé wo kam *Israyêl a séj Ejipt a men, gengeji anga bay ré sa lij nap ibéri wulê wo dîré ma a men.

23 Kwo iba *Moyis nap yori kôba, na sa kibi ayê bôô woji aña kirijna bay yêj Moyis na, bay uwôbiri li geserê subu wôsa bay bô manare to kemarji menba, bay harij tôte to kelma ay hen né kwôy.

24 Na sa kibi ayê bôô aña kirijna Moyis ré yij kwo iyêri na, ré kap bi bay ré uwôgeri kema môni Parawôn wo na kelma wo Ejipt hen.

25 Añ ôbi gey gelij gusij nap bîjé ka Emen dîba, dîré merê nap yi derê wo haw hen mera bô têrij a ré.

26 Ôbi gey bi bîjé ré kapni mega bay ré sa kapij *Krist, kwo Emen dôri hen, hen iyôn na ré dô dê ari upé ka sa iyé Ejipt a kêm wôsa ôbi dî tiri na sa angap têbê sa kôbi ka a era hen a dî.

27 Na sa kibi ayê bôô wori aña Moyis na ré séj sa iyé Ejipt a dîba, na harij bô tarê wo kelma Parawôn ré men, ôbi debu sa têri a mega wo ôbi ré gel Emen wo kwôni gili sa pôn né hen iyôn.

28 Na sa kibi ayê bôô bi aña ôbi ré dî tô lê geserê wo bay uwôgeri Pak hen men, ôbi kôlji bi bay ré tal kwôbri lari

a kibi geré añ bi mana wo temare ré duu kamrê kap kalmare ka Israyêl ré nij.

29 Na sa kibi ayê bôô aña kam Israyêl ré dâjji cér wo bay uwôgeri cér wo sêy hen mega kirij ka hay iyôn menba, kaman ka Ejipt gey ciré lê hen iyôn men, menba, cér bi wo hen pôrji kêm.

30 Na sa kibi ayê bôô woji bi wo hen aña haba woj gerem wo sa Jériko ré tij kirijna kam Israyêl tor sari kwôy wulê jurgem hen.

31 Na sa kibi ayê bôô aña Rahab hende yij yijare toj têrij ré ma nap bay kapé Emen né wôsa hende na bu bîjé ka Israyêl ka na janla sa kôbe kirij hen yere a nap yi derê.

32 Na ba na kwôli mi a ené kelê sôn ba? Na wo ené uwôn tulmô kirij dê ba, ené kelê kwôli si Jédéyôn, Barak, Samsôn, Jepté, Dabid, Samiyêl nap bay kibi Emen kêm.

33 Na sa kibi ayê bôô woji aña bay ré bôy kumbul nap sa iyére iyére men, bay li angap derôre tu Emen a men, bay uwôn anga Emen na genge dîré biji hen a men. Bay bu kibi kwo men,

34 bay bare néé wo tare men, kirijna bay ca deréji ré yebere to dami kôba, bay ge gôl men, bay na iya nijba,

11:22 11: 22 Dé tô are 50: 24-25, Sé nô 13: 19 11:23 11: 23 Sé nô 2: 2, 1: 22
 11:24 11: 24 Sé nô 2: 10-12 11:27 11: 27 Sé nô 2: 11-15 11:28 11: 28 Sé nô 12: 21-30 11:29 11: 29 Sé nô 14: 21-31 11:30 11: 30 Josuwé 6: 12-21
 11:31 11: 31 Josuwé 6: 22-25, 2: 1-21 11:32 11: 32 Bay jeré kwôlê 6 - 7, 4 - 5, 13 - 16, 11 - 12, 1 Samuyêl 16: 1, 1 Kilmé 2: 11, 1 Samuyêl 1: 1 - 25: 1 11:33 11: 33 Daniyêl 6

uwôn néé lew men, kibi kumbul a ba, bay na impé men, bay bôy kumbul sa asgarñé ka sa iyére to danji a a men.

³⁵ Na sa kibi ayê bôô aña yébé ré hô gelij ðiné kaji ka na ma hen ji si kampé. Bigné ka danji kwôni bay gelji gusij tu temare a aji bi bay ré déj ayê bôô woji, nijba, bay ðebe sa têrji a kwôy wô sa jij sij kampé wô môrij bô deré a men.

³⁶ Bigné ka pôni bay tiréji men, bay sêji na sera men, haréji na ganji musure men, bay biji dangay a a men.

³⁷ Bigné ka pôni bay gôbeji duu ré keram men, ka pôni bay karji derôre a wôô men, ka pôni bay derji ré yebere to dami men, ka pôni kayré na kirij kirij men, bay haré na wumne men, na bay nimré men, bay gelji gusij damañ a men.

³⁸ Sa terare nà ná, ðôô ba, bay henañ ré meré ya ré wôsa bay na ðiné kañ bay bôô pôn ka dôri. Bay kayré erê bô kalmé men, sa keram a men, yéré bô iyom keram men, bô iyom a a men.

³⁹ Na sa kibi ayê bôô woji aña gawré bay ka kêm hen ré déj tu Emen hen, nijba, aña Emen na genge ðiré bij ðiné kari hen na, bay gel nañ tirji ré tô.

⁴⁰ Wôsa Emen na erem sa aña dô ðé añ wô sarna añ

ôbi na gey bi bay ré uwôn are bay ka kêm hen piniji ré.

12

Ibarna Emen

¹ Bigné bay ka kêm ka na bi bôrji sa Emen a ka nana toy kwôliji hen na, bay méréna ta wô geléna geré. Iyôn ba, na déjge añ yôd aña nééy ka jeréna erê tumô hen men, têrij to gabéna tôñ lew hen añ, na geréjge gere to Emen gey nana ge hen ðiba, na merênéjge tô a ré.

² Na déjge turna yi sa Jésus a wôsa ôbi a na ôbi dé tô ayê bôô wona men, ôbi deré kebre a men hen. Ôbi ay yiri bi bay diiri añ bééri sa gurô tagelê ðiba, ði tay temare to iyôngji hende to hen diri ré. Wôsa ôbi erem sa yi deré wo Emen ré sa biri a hen ði. Añ haw hen ôbi mô sa kôbi Emen woñ gusurô a bô emé iyére tori a.

³ Erméjge sa gelé wo bay têrij na gelij Jésus gusij men, ken erem sa beré wo ôbi bu bôri iyére peré gusij hende to bay gili hen añ bi bôrjge ré mênij kwôy wo ken déj gere tonje ré.

⁴ Wôsa kumbul wo ken li nañ têrij hen na, ken li kwôy mañ kibé ré tô. Iyôn ba, ken bi bôrjge mène ré.

⁵ Na ken gôrbij sa ibiyare to Emen na dôbêna bôrna môñ kamni iyôn hen ba? Ôbi na kôl iyôn ba:

«Keman, kirija Kelma
halem ba,
ju erem sara, a hena ôbi ré
nayem ba,
ju dî bôm mênê ré a men.

⁶ Wôsa Kelma hal na kwôni
wo ôbi geyri men,
ôbi sê na kwo ôbi bôri
môn kemari iyôn hen
men.»

⁷ Berênge bônge tô gusij
hende to ken gelij hen,
wôsa Emen halênge na bô
a hen men, na perê gusij
hende to hen a dema Emen
ré berênge môn kamni iyôn
men. A hen ba, kema wo
ibari ba halêri hen ya ba?

⁸ Emen hal kamni kêm na
hen iyôn hende to hen. A
hen aña ôbi ré halênge ré
na, ken yi môn lamnañê iyôn
dîba, kena kamni ré.

⁹ Na erem sa balêrna kap
impê ka sa terare a nà
ka halêna menba, nana
kemnañ tiniji hen ba, Ibarna
wo derômarañ a dema
nana dôbê sarna biri ré
ba? A hena nana biri kwôlé
na, naa merê tu geñ nap
kununa.

¹⁰ Balêrna kap impê ka sa
terare a nà ná, bay halêna
na kirija nana bay kamrê
hena bay ré bô mega wo
ré dô, nijba, Ibarna wo
derômarañ na, halêna na
wô derê wona añ bi nana
yij nap jengêrna môn kwori
iyôn men.

¹¹ Kirija bay halêna na,
tumô ba nana bô mega wo
añgañ gusij iyôn dîba, yi
derê nap bô a nijba, wulé

wo gusij hende to hen kô
nij na, kwôni wo na gelij
gusij hende to hen na, bôri
a jali men, jé lêri a yé kwon
derôre a men.

Ayê tôô nañ yêgê maa

¹² Yênen, iyôn ba, ken bu
bônge iyêre ken ôrij tumô
dîba, ken dî bônge mênê
ré.

¹³ Bi jé lêrenge yi kwon
derôre añ bi kené iya ré,
nijba, bi kené yij ka néerji
ya hen dî.

¹⁴ Masênge bi bô jalê ré
yi perênge a nañ ñiné kêm
men, ken mase bi ken yi
ñiné ka yi nap jengêrji tumô
Emen a. A hena kwôni wo
ré yi nap jengêri ré na, ôbi a
gelé tu Kelma ré kwôy.

¹⁵ Dénge tu melênê sa
yernge a bi kwôni déñ bô
derê wo Emen né men, ken
dî tu melênê sa yernge a
bi kwôni yi môn gurô wo
dañ iyôn né, wôsa kwôni bi
wo iyônji hen na, a mênê
megêri.

¹⁶ Dénge tu melênê sa
yernge bi kwôni yi ôbi yij
yijare toñ têrij ré men, bi
yi ôbi kapê aña Emen mega
wo Esawu na kapiñ añ na
ayij suriyare tori bij ôbi
cêgeri añ engij añañ emê
hen iyôn né.

¹⁷ Cêgê, kirija ôbi gey uné
terê kibi wo ibari menba,
bay jôri. Ôbi uwôlji nap
cémé a tiri a, nijba, kwôni
nêm lê ani ré nij.

18 Henênge mega wo kirij ka kené dëbij ya tumô Emen a hen na, ré yi mega sa keram wo kam *Israyêl na dëbij ya tumô hen iyôn né. Keram bi wo hen na, na anja já hebé naj kôm men, tare na enge ya men, kirij na yi dilemne dëba, kirij ka perangi na naj men, kal na ge naj néeri men,

19 burunju na ôm men, tôô kwôni kôba, na ôm a men. An tôô kwôni bi wo bay toy hen na, harê liji an bay uwôlij Emen bi ôbi naj yiri ré kôlji kwôlê ré nij.

20 Wôsa kwôlo ôbi kôlji hen na, na kwôlo dë sarji. Ôbi kôlji iyôn ba: «Bi kwôni hebe keram wo yi hen né. Hena ré na lari a hebéri kôba, ken gôbri duu naj keram.»

21 Are bay ka kêm ka bay gel hen na, liji harê daman. An *Moyis kôba, kôl iyôn ba: «Harê lën daman men, en wuré a men.»

22 Nijba, kwonje kenbay ba, na hen iyôn né, wôsa ken uso dâ naj keram wo Sijô men, naj sa iyé Emen woj ôbi merê tu gej hen a men. Iyére hende to hen na, na Jérusalêm to derômaran a naj kwônê manê kare ka gôlij dënsê hen.

23 Ken era dâ naj kwônê bijé ka li yi derê hen men, bijé bay ka hen na, yi mega yê kalmare ka Emen iyôn

ka hiniji dij bô magtubu a derômaran a men, ken era dâ ligi Emen woj ôbi jerê kwôlê sa bijé a kêm hen men, ken era dâ ligi tini bijé ka ca kaj derôre cerêd yôd hen a men.

24 Men, ken era ligi Jêsu a wo dëbe derô gawrê naj Emen wô bijare to kôrbi hen men, ken era dâ naj kwôbriri wo bij tôn wo gel na anja dôri dë ka kwôbri Abêl hen*.

25 Iyôn ba, ken dî tu melênê sa yernge a dëba, ken kaj toyé kibi kwo iyêlênge kwôlê hen né. Tumô ba, bijé na kaj toyé kibi kwôni wo na yêge marji sa terare a nà hen. Na hen iyôn anja bay na ré gelij gusij hen. Nabay ka nana toy tôô Jêsu wo hena derômaran a hen anja nana kajni na, nabay kôba naa gelij gusij men.

26 Ôbi wo tumô na iyêl an terare na yebagij hen na, haw hen ay tôri kôl iyôn ba: «Têê pôn a sôn na lê sa terare a yebagij. Na sa terare punu a yebagij mera ré, nijba, derômaran kôba, a yebagij a men.»

27 Kwôlo ôbi kôl ré têê pôn a sôn hen na, geléna na wo are kêm ka ôbi na dî hen na, ré wuré an ré najêji a men. An bi anja nêmen wuré ré hen a ré merê.

28 Iyôn ba, na lijge Emen

dosé wôsa ôbi béna emê iyére to wuré ré hen, men, naa gel yi derê wona bi wo hen heramijniri nap geré wo dé tiri hen men, na ayênge kibri men, na bingeri kwôlê a men.

²⁹ Wôsa Emen wona na, yi môp tare top hendi mênê kirin iyôn.

13

Hal wo dôrij Emen

¹ Kenbay bijné ka Emen na, dô wo ken perin yernge hen iyôn tumô tumô.

² Berênge kergê yernge a dîba, ken gôrbijn né wôsa ka pôni ka na li hen iyôn na, bay na bu *manê ka derômaran a yirji a hen nijba, bay na hôn né.

³ Ermênge sa bijné ka yi danjay a môp ré na kenbay a yé ré danjay a iyôn men, ken erem sa ka gelin gusijn a môp ré na kenbay a ré gelin gusijn iyôn men.

⁴ Kwôlo gengijn sa engé yi na, bêngge kwôlê sara. Bi gawrê tô kwôrjare yijnji yijnare top iyôn a tôj hen né, wôsa Emen a sa jerê kwôlê sa bay lêre têrij hende to iyôngi hen men, ôbi a sa jerê kwôlê sa bay wogé yébé megêrji hen a men.

⁵ Bi gursu gelênge gusijn né men, anja dê ka ken ôrij hen na, bi nêmen hen iyôn wôsa Emen kôl iyôn ba:

«Na derê kôben dênge an ré kwôy.»

⁶ Na ôbi á, tôrna ré nêrena menba, naa kelê iyôn ba:

«Kelma a lê nap en iyôn ba, na harij na mi sôn ba?

Men, na mi gawra ré lên ba?»

⁷ Ermênge sa bay derê tumôrjenge ka tumô ka na ulênge béré kwôlo Emen hen men, ermênge sa jé lêreji a men, sa temare to bay uwôn a men. Iyôn ba, ken bi bôrjenge sa Emen a mega wo bay kôba, na bijn bôrji sa Emen a hen iyôn men.

⁸ Na Jésus Krist bi wo hen a na ôbi gôlin nap na hena men, kemnên men, kiya a men dîba, ôbi bilin né.

⁹ Dênge tu melênê sa yernge a wô wo bijné ka pôni maa lamênge nap gelé anjaji ka gay gay ka bijn nap kana ré hen. Toyênge kwôlo bay kôl hen né wôsa na bô derê wo Emen a bijn gawra nêé dîba, na lê tôô to gengijn sa anjan emê hen ré. Dô wo ken hôn hen iyôn hende to hen. Bijné ka li tôô to gengijn sa anjan emê hen na, tôô hende to hen li nap ci ré kwôy.

¹⁰ Bay bê kwôbe ka Jubnê kan bay lê sarga bô iyére top bargay hen na, bay nêmen emê anjan sarga ka yi kini bê kwôbe wona hen né.

¹¹ *Dami wo damné kan bay bê kwôbe wo Jubnê li

sarga bij Emen bi ôbi ré dîj bôri jal sa têrij lê gawré a. Ôbi ô kirij ka Emen debij ya hen naj kwôbri lari ka bay duu hen kôbriji a. Nijba, tanayriji ba, bay ôrij wolé naj iyére ô uwoyé aj.

¹² Na hen iyôn a Jésus kôba, bay ré ôrij naj dî wolé naj iyére wô deréri men hen. Aj kwôbriji bij tôj wô dôrij têrij to bijé.

¹³ Iyôn ba, na sénge erênge ligiri a wolé naj aj bi bijé tôrjêna naj dî.

¹⁴ Wôsa sa iyére tona toj tiri naj sa terare a tôj nâ, nijba, nana bi bôrna na sa iyére to derômaraj to naa sa erê merê naj kununa yôd hen.

¹⁵ Iyôn ba, na heramênge Emen yôôd sa kibi anja Jésus na li hen. Heramê wo nana herameri hen na, yi mega sarga wo nana li biri iyôn. Na hen iyôn aja kwôlo si kebrena ba, bi heramêri kwôy kwôy wôsa nana kôl ôbi ré na Kelma.

¹⁶ Lijge naj yerenge men, ari unérnge kôba, ken bij megérnge dê men. Gôrbijge kwôlê bi wo hen né pa pa, wôsa na ari lê bay ka hen iyônji hen a na sarga wo dé tu Emen.

¹⁷ Bijge bay derê tumôrnge kwôlê men, ken dôbe sarngge biji a men. Wôsa bay a na bay berê sarngge men, tôre to cêgê ba, na bay a kôlij Emen wô berê wo bay na bôrij sarngge hen a men. A hena kené biji

kwôlê na, bay a lê jé woji bi wo hen naj yi derê dîba, bay a farê ré. Wôsa hena bay ré fare ba a lê naj ken né.

¹⁸ Uwôlênge Emen wô sarni kwôy kwôy wôsa nini hôn wo ani kani ka habij ré naj ermé woni a nijba, niné gey lê na anja dôri kwôy kwôy dî.

¹⁹ Men, en uwôlênge bi kené uwôl Emen ta ta bi ôbi ré ben geré bi ené hôrij unênge lew.

Kwôlê woj dirij kibi kwôlê

²⁰ Emen woj ôbi bô jalé na bij Kelma wona Jésus ji si kampê. Kelma wona Jésus na ôbi gemé gamgê wo dami sa kibi sarga wo kwôbriji wo dî tô bijare to naj kunu hen.

²¹ Bi Emen bêngge néernge ken lij bô geyé wori men, bi béna na li anja dé tiri a men naj néé wo Jésus Krist béna hen. Bi ayé kibi yi wô sari naj elê elê. *Amên, bi yi gelij hen iyôn.

Dosé to ôbi liji

²² Yênen, en li magtubu hende to hen bêngge dôbij ibiyare bôrnge a. Aj en uwôlênge bi kené uwôl tô bôrnge aj kené toyij kwôlê bi wo hen. Wôsa na kwôlo lôg seenge dîba, na kwôlê wôni wo gap né.

²³ En kelênge bi kené hôn mega wo yênena Timoté wo bay na biri uwôli dangay a hen na, bay ré uwôli ta nij. Aj hena ôbi ré era unen cêd

ba, wulê wo na erê gelénge
ba, nija erê naɲ dî pôn.

²⁴ Lijge bay derê
tumônɲe naɲ bijné ka Emen
kêm dosé. Yênerna ka Itali
kôba, lénge dosé men.

²⁵ Bi bô derê wo Emen baa
naɲ ken kêm.

Magtubu to Jak li Kwôlo kôl kwôli magtubu to Jak li hen

Magtubu to Jak li hen na, ôbi gelij bijné ka Emen ka ô débé aṅ usuriṅ sa terare a nà kêm hen aṅga bay ré li (Sapitre 1: 1). Bô magtubu hende to Jak li hen na, ôbi pô are gay gay gelij bay ayê bôô hal woji wo habij perêrji a men, perê bijné ka hôn Emen né hen a men. Bijné ka pôn kôl iyôn ba Jak na ré na yêni Jésus. Kwôlo Jak kôl bô magtubu tori a hen na, ôbi kôl kwo hen uwôl tôn, ôbi kôl kwo hen uwôl tôn mera dîba, ôbi gel mawri mawri ré.

Sapitre 1: 2-8 na, Jak kôl na kwôli tu melênê tumô. Tu melênê bi wo hen na, hena na ligi Emen a aṅ kwôni wo gey uné ba, bi ré engeriri naṅ ayê bôô woṅ tiri.

Sapitre 1: 9-27 na, ôbi kôl na kwôli nimiré naṅ ari uné men, kwôli aṅgaṅ bô emé naṅ aṅgaṅ sélé kirij men, kwôli lê kwôlo Emen woṅ tiri wo gel yiri bô hal gawra hen.

Sapitre 2: 1-13 na, ôbi kôl naṅ néri kwôli derê tu wo yi perê bay ayê bôô a hen.

Sapitre 2: 14-26 na, ôbi kôl na kwôli mawi kwôlo bô magtubu to ôbi li hen. Mawi kwôlê bi wo hen

na, na iyeṅ a ayê bôô naṅ aṅgaṅ lê réé bijn pôn ba?

Sapitre 3: 1-12 na, ôbi pô aṅgaṅ gelé ka gay gay kôlij kwôli aṅga habij ka kôli gawra li hen.

Sapitre 3: 13-18 na, ôbi hô kôl na kwôli tu melênê woṅ tiri hen.

Sapitre 4: 1 kwôy sapitre 5:6 na, Jak nay bijné ka li aṅ naṅare yi perê migêrji a men, ka li aṅga habij ka sa terare a nà men, ka bô yirji môṅ bay jerê kwôlê sa migêrji a iyôn men, ôbi kurij uné bay uné ka bijn bijné liji jé hen jé damaṅ nijba, têbiji dô ré hen.

Sapitre 5: 7-20 wô derij kibi kwôlê wori na, Jak kôl kwôli ulê bôô men, kwôli lêṅnê tô uwôlê Emen a men, kwôli halê yi wo Tunu gel geréri hen a men.

Magtubu hende to Jak li bijn bay ayê bôô hen na, na kwôlo sél. Na bê bôô sa Kwôlo Dôri wo Jésus a mera ré, nijba, bi ayê bôô gel yiri bô hal wona a, wôsa ayê bôô wo ariri lij sara ré ná, na ayê bôô wo ma.

Dosé to ôbi liji

¹ Nôbi *Jak mana wo Emen naṅ kwo Kelma wona Jésus Krist a lê magtubu hende to hen. En lêṅge kenbay bay ayê bôô ka perê tô môṅ wo *Israyêl ka môṅ kibi wôô ka

usuriŋ sa terare a nà kêm hen dosé.

Bijé ka bi bôrji sa Emen a hen na, na bay a ôbi ré gelji tu melênê

² Yênen, lêngge yi derê damaŋ sa aŋgaŋ gusiŋ ka gay gay ka lêngge hen.

³ Hena kené bi bôrŋge sa Emen kwôy kwôy aŋ ken bu bôrŋge iyêre sa gusiŋ to lêngge hen na, na ôbi a, ulê bôo woŋge ré erê tumô tumô hen.

⁴ Berêŋge iyêre hen iyôn kwôy ken deriŋ kibri aŋ ken yiŋ bijé ka jé lêreji dô dô jêd men, bi ani kani ka dôri ré napêŋge ré a men.

⁵ Hena kwôni perêŋge a hen a tu melênê ré napni na, bi ôbi uwôliŋ Emen aŋ ôbi a biri, wôsa ôbi na Emen woŋ ôbi bij bijé are nap bôo pôn men, nayji wô sarji ré a men.

⁶ Hena kwôni ré uwôliŋ Emen ani na, bi ôbi hôn mega wo Emen né biri are bay ka hen. Hena ôbi ré gaanê na, ôbi yi môŋ mêw wo dami wo kal liri aŋ hebirij si na si na iyônŋ.

⁷ Kwôni bi wo iyônŋi hen na, bi erem wô upé ani kôbi Kelma a ré.

⁸ Wôsa na kwôni wo ermé wori wôo wôo men, li ani nap bôo pôn né a men.

Kwôlo gengiŋ sa ari upé

⁹ Bi ôbi ayê bôo wo na ôbi nimré hen hari kôba, bi li yi derê wôsa Emen biri aŋgaŋ cibré derômaran a.

¹⁰ Men, bi ôbi ayê bôo woŋ ôbi upé hen kôba, bi li yi derê wôsa Emen heran nap

dî tôŋ. Wôsa ôbi upé na, a napê môŋ bée gurô wo hay lew hen iyônŋ.

¹¹ Wôsa tare si berare kan kan aŋ hay bée gurô, ôbi heriŋ men, manayri kôba, mênij a men. Ôbi upé kôba, a napê perê ari upéri bay ka hen men, a ma tô geré gere wogiŋ upé bi wo hen a men.

Kwôlo gengiŋ sa gusiŋ nap aŋgaŋ sélé

¹² Kwôni wo bu bôri iyêre sa gusiŋ to ôbi geliŋ a hen na, yiri a sa dôri wôsa kirijna ôbi gel beré bôo wori iyêre hen iyônŋ niŋ na, Emen a sa têbri sa kôbri. Sa kôbi bi wo hen na, na gelê wo nap kwini wo ôbi na genge diré bij ka geyri hen.

¹³ Hena ani ré lam kwôni ba, bi ôbi kôl iyônŋ ba: «Na Emen a sélen hen» ré, wôsa kwôni a nê mê lamê Emen bi ré li aŋga habij né men, Emen bi kôba, a lamê kwôni ré a men.

¹⁴ Niŋba, hena nana lamij ba, na doy aŋga habij ka yi bôrna hen a wuréna ôriŋ a nana heriŋ bô boyre a hen.

¹⁵ Wôsa doy aŋga habij bay ka yi bô gawra hen yê têriŋ menba, kirijna têriŋ hende to hen lip dé dé niŋ na, yê temare men.

¹⁶ Yênen kapê, sa kwôlo hen a na, bi kwôni lamêŋge sara ré.

¹⁷ Na aŋga dôri kêm ka hena ligi Emen a, are bay ka hen na, hena na ligi Ibarna Emen woŋ ôbi dé tare men, geserê men, têbêŋne a men hen. Wôsa Emen

na peranje kirij na hen iyôn kwôy dîba, ôbi a bilij môj tare iyôn aj déjge bô dilemne a ré.

¹⁸ Na sa kibi kwôlê bi wo na tu kwôlê hen a ôbi ré gôlij naj na naj bô geyé wori aj bi nana yi bay tumô ari dêri kêm hen.

Toyé kwôlê men, lê ariri men

¹⁹ Yênen kapê, erménge sa kwôlo na kelê hen: bi i i kôba, dôbe maari lew toyij kwôlo megari kôl hen men, bi kôbe kwôlê dema ré kôl men, bi bôri tari lew lew ré a men.

²⁰ Wôsa hena bô kwôni ré tari na, ôbi a lê na anjan derôre ré tu Emen.

²¹ Men, ken dî tô lê anja a lê aj ka *kagemij naj habré wo yi bônge a hen aj, aj ken dôbe marnge toyij kwôli wo yi môj kay cé iyôn bônge a hen, wôsa na ôbi a gôlij naj ken.

²² Berénge dô réba ma ka kelê yan ba, ré na toyéri mera, nijba, na lê ariri a men dem. Aj hena kené li hen iyôn ré na, ken ge na kay tô geré wo Emen a.

²³ Hena kwôni ré toy kwôlo Emen bi wo hen mera aj li ariri ré na, yi mega kwôni wo gel tini bô anjan gelé tunu a iyôn.

²⁴ Kirija ôbi gel tini hende to hen iyôn aj kirij ô ta nij na, ôbi hôn na ba, diré gelij na iyen ba, ba ôbi hôn né nij.

²⁵ Nijba, hena kwôni ré cubu tiri tô tô to Emen to dô ceréd toj hendi derêri

bô lemnare to têrij hen aj lêgnê tô a aj li ariri dîba, toy na toyé mera ré na, Emen a terê kibri sa jêlêri a.

²⁶ Hena kwôni ré kôl diré na kwo Emen ana ré gem kibri ré aj kôl kwôlo habij kwôy kwôy na, na ôbi benare men, lê kwôlo Emen wori bi wo hen kôba, na ani ré a men.

²⁷ Anja Ibarna Emen bô mega ka dôri men, lê kwôli woj tiri a men a nà: lê naj kam tijanê naj yébé ka kwôrjêrji ma bô nimiré toji a men, jeré yi sa lê anja habij ka bijé li sa terare a nà a men.

2

Derénge tu kwôni ré wôsa tumô Emen a na, bijé kêm némij

¹ Yênen, kenbay ka ken bi bônge sa Kelma wona Jésus Krist wo bay ay kibri hen na, derénge tu kirij né.

² Kirij ka pôni a ba, gawré wôô a era kini dapare tonje a menba, kwo pôni na ôbi upé tôbe bargay ka dôri men, dôbe gamañ kap lôr kôbri a a men, menba, kwo danji na ôbi nimiré tôba gernga bargay eraj men.

³ Menba, kwo pôni ba, ken lij kwo tôbe bargay ka dôri hen dosé naj bê kwôlê aj ken kôli iyôn ba: «Era, ju sa mô sa kalañ a nà», menba, ken kôlij kwon ôbi nimiré hen iyôn ba: «Jôbi ba, ju debe jan», réba «Ju mô kwan a terare a nà.»

4 A hena kené li hen iyôn ba, ken dô na tu kirij men, ken jô na kwôlê a men napj ermé wo habij hen ré ba?

5 Yênenê kapê, toyénge kwôlo na kelê hen; Emen cobe na bay nimré ka sa terare a nà bi ré yi bay upé sa anja gengij sa bê bôô sa Emen anj ré sa ô môrij napj dî bô emê iyére to ôbi na genge díre bij ka geyri hen.

6 Nijba, kenbay ken tiiré bay nimré. Anj na bay upé a na bay gelij turnge gusij men, bay a na bay ôrij napj ken tumô bay jerê kwôlê a hen a men dî ré ba?

7 Men, na bay a na bay mênê hini Jêsu wo dôri wo ôm sarnge a hen a men ré ba?

8 Hena kené bi kwôlê sa tôô to hena ligi Emen a to bay li bô magtubu tori a to kôl iyôn ba: «Gey megam mega wo ju geyij yem hen iyôn» na, ken li dô.

9 Nijba, hena kené dô tu kirij na, ken li na têrij hen men, kwôlê bu sarnge men, wôsa ken dage sa tôô hende to hen.

10 Hena kwôni ré bi kwôlê sa tôô to hena ligi Emen a hen kêm aja ré dage sa to pôni pôn nêj mera na, ôbi mène na tô to baa hen kêm.

11 Wôsa Emen kôl kwôni ré yij napj tam megari ré men, na ôbi bi a hô kelê kwôni ré duu megari ré hen a men. A hena jeré yij napj kwôni wo na kurôm ré réba tamnem ré aja jeré duu megam na, ju mène na tôô to Emen hende to hen.

12 Henênge wo kwôlo kêm wo kené kôl hen men, are kêm ka kené li hen a men na, Emen né sa jerê kwôlê sarnge a napj tôô to bénge ken mô sarnge senge hen.

13 Hena kwôni ré na ôbi berê tu ja to megêri ré na, kirijna Emen a sa jerê kwôlê sari a hen ba, ôbi a sa berê tu ja tori ré men, nijba, kwonj ôbi berê tu ja to megêri na, ôbi a harij jerê kwôlê ré kwôy.

Ayé bôô wo lê ariri napj sara ba, yi mega ré na déj iyôn

14 Yênenê, hena kwôni ré kôl díre bi bôri sa Emen a aja ré li ariri ré ba ayê bôô wori bi wo hen na déj iyôn. Ayê bôô bi wo iyôngi hen na, a gôlij napj dî ba?

15 Dô ré ba, yênem réba yêrem ré ôrij doy bargay ley, doy anjan emê ka napj wulê wulê ley,

16 aja kwôni perênge a hen ré kôli iyôn ba: «Ô napj bô jalê anj bi Emen bénge bargay napj anjan emê ka napj wulê wulê» anj hena jeré biri are bay ka napj hen né ba, a lê napj dî na iyenj ba?

17 Ayê bôô kôba, na hen iyôn hende to hen men. Wôsa hena kwôni ré bi bôri sa Emen a aja ré li ariri ré ba, ayê bôô wori bi wo hen yi mega ré ma iyôn.

18 Dô ré ba kwôni a kelê iyôn ba: «Jôbi ba, ju bi na bôm sa Emen a mera, a nôbi ba, en li ariri men.» Menba, na kôli iyôn ba: «Ju gelen ayê bôô wom wo ju li ariri

ré hen men, nôbi kôba, na gelem ayê bôo wupê wo en li ariri hen men.»

¹⁹ Hena jeré hôn wo Emen ré na pôn nêj hari ba, dô. Wôsa tunu to habij kôba, hôn na hen iyôn a men, aja ré harijni kêm hen.

²⁰ Kubra, ju gey wo ené gelem mega wo ayê bôo wo ariri ré lij né ba, ré na djén iyôn né ba?

²¹ Erména sa môyrena *Abraham a, na jé lêri wo dôri aja ôbi na ré yij gawra woj derôre tu Emen a wô ayê wo ôbi na ay kemari Isak djiré lij sarga bij Emen hen.

²² Ju hôn, bê bôo wori sa Emen men, lê ariri a men na, na anja pôn. Na sa kibi jé lêri aja ayê bôo wori ré dôrij dô jêd hen.

²³ Ôbi a, anja ré lij hen ré bij naj kwôlé wo na lij bôo magtubu a kôl iyôn ba: «Abraham ay bôri bij Emen aja Emen né bôôri mega kwôni woj derôre sa kibi ayê bôo wori.» Men Emen uwôgeri melajni a men hen.

²⁴ Ôbi a kené henê wo lê jé sa ayê bôo a a Emen né bôrij gawra mega ôbi lê anja derôre djiba, na sa kibi ayê bôo pini mera ré.

²⁵ Mega wo Rahab hende wônijare top têrij hen kôba, na sa kibi jé lêre wo dôri aja hende ré yij iyore top derôre tu Emen hen wôsa hende bu bay jé ka *Israyêl yere a aj uwôbeji kwôy wo hende biji sij gerij

hen.

²⁶ Mega wo bul naj bôo kurôngi yi a ba, ôbi ma hen na, ayê bôo wo ariri lij né kôba, ma na hen iyôn men.

3

Nabay gawré na geménaŋge kebrena

¹ Yênen, bi doy yé bay gelijare bijé are bi li bijé kwône perêrŋge a hen né. Wôsa ken hôn, kwôlé wo bay a jeré sa bijé bay ka hen a na, a iyêrê daman gôlij tô bijé ka ba hen.

² Wôsa nabay kêm na, nana li habij naj geré wo gay gay. Hena kwôni wo ré iyêl kwôlé aja kwo habij ré naj bôo a ba, ôbi na gawra wo dô dô jêd men, nêj jiré yiri sa habré bij a men.

³ Mega wo nana dôbij henda arjim kibri a bi ré bêna kwôlé hen na, nana pôi na yiri kêm a men.

⁴ Erméŋge sa bato to damné hen. Bay damné haji nijba, kema anja pôni dé iyôn yi bôo a ya wô kwôŋnêji ôrij. A hena kal ré ge naj néeri gelij iyeŋ kôba, bato ô na si kirij ka ôbi ayê gôone gey erê si ya hen djí.

⁵ Ôbi a, kôli gawra kôba, na anja dé iyôn bôo kayri a, menba, iyêl kwôlé wo djé sari.

Men, ken erem sa tare to djé iyôn to kirij kirij a menba, eŋge dô bôo gwôlé djé djé hen iyôn.

6 Kôli gawra kôba, yi na mega tare hende to hen iyôn men. Ôbi a na dampê habrê wo yi yi gawra men, mêêni a men. Men, ôbi yi dê iyôn perê kam yerna wo kwôni a aɲ na ôbi bi wo hen a lê yi gawra *kagem hen men, ôbi yi mega tare to hena yi Sidan a aɲ mêne kewi yi gawra iyôn.

7 Wôsa gawra na, gôlij sa are kêm men, ôbi gôlij sa tanare to noni gay gay men, sa ciré ka gay gay hen men, sa kam tanare naɲ si kalaw ka gay gay hen men, gôlij sa kuyê naɲ tanare toɲ bô kam a hen a men.

8 Nijba, kôlem na, gawra nêni gôlij sari ré, wôsa ôbi na aɲga habij ka kwôni nêni gôlij sarji ré ka wurarji a derem hen.

9 Na kôlena bi wo hen, a nana heramij Kelma wona wo na Ibarna hen men, na ôbi bi wo pôn hen a nana tòmij gawrê ka Emen dji gilij né di hen a men.

10 Wôsa na kibi bi wo pôn hen, a heramê Emen men, na ôbi wo pôn hen a kôlij bijé kwôlo habij a men hen. Nijba, yênen, bi kwôni li hen iyôn ré.

11 Sa pôn tu kam pôn ge ka lêri men, ka habij men ba?

12 Yênen, sa pôn tógôre yêre môlôɲne men, tijaɖor yêre tógôre men ba? Mega wo tu kam kaɲ dôre a geré kam ka lêri ré men hen iyôn.

gawrê men

13 Perêrɲge a hen ba, i a na ôbi tu melênê men, ôbi henê are men ba? Hena kwôni bi wo iyônɲi hen ré ya ba, bi li aɲga dôri men, bi kalêri jal a men, dema ré gelé wo ôbi ré na ôbi tu melênê tô.

14 Hena kené li terbére naɲ migêrɲge men, ken woge derê wo gengij sarɲge kenbay mera a men ba, ken di na denɲôrɲge déɲ iyôn men, ken kôl na kwôlê wop benare a men.

15 Tu melênê bi wo iyônɲi hen na, na kwo hena na derômaran a ré, nijba, na kwo sa terare a na men, na kwo gawrê men, kwo Sidan a bé hen a men.

16 Wôsa kirij ka yôn yôn ka bijé li terbére ya men, woge na derê woji mera a men na, na kirij ka kirij gusirij ya men, habrê a wi-inê kirij bay ka hen a men.

17 Nijba, tu melênê wo hena ligi Emen a na, yi gay. Kwôni wo na ôbi tu melênê wo iyônɲi bi wo hen na: tumô ba, ôbi sél men, bôri jal men, kalêri jal men, li sa iyêrê ré men, bôri dô men, li aɲga dôri ka gay gay men, dô tu kwôni ré men, iyêl kwôlê kibri wôô wôô ré a men.

18 Bijé kaɲ bay bô jalê ka bij migêrji bô jalê na, yi mega wo ré ci kay aɲga dôri bô bô jalê woji ôbi wo hen, aɲ sarji ba, na lê aɲgaɲ derôre tu Emen a.

4

Tu melênê wo hena ligi Emen a men, kwo hena ligi

Dénge tô aɲga sa terare a

nà aṅ, aṅ ken ô tô Emen

¹ Gederijare to ken gedererij men, napare to ken nayrij a men hen ba, tôrji hena na yôṅ ba? Na doy aṅga habij ka yi bôṅge a hen a lê aṅa kené gererij men, ken nayrij a men hen né ba?

² Ken li tu bôriyare sa are a, nijba, ken uwôṅ né, na ôbi á, kené kena derij megêṅge hen. Men, ken li terbére sa are a, nijba, ken nêṁ upé ré, na ôbi á, kené nayrij men, kené geririj yerṅge a men hen. Aṅga ken ôrij doyriji hen nà, ken uwôṅ né wôsa ken uwôlij Emen né.

³ A hena kené uwôlij Emen are kôba, ken uwôṅ né wôsa ken uwôli nap ermé wo habij hen wôsa ken uwôl na wô tu bôriyare to lêṅge hen mera.

⁴ Kenbay ka ken débe sa têṅge a ré hen, ken hôn mega wo hena kwôni ré gey aṅga sa terare a nà ba, ré na ôbi bayi Emen iyôṅ né ba? Men, kwôni wo gey erê tô aṅga sa terare a nà na, a yé ôbi bayi Emen.

⁵ Ken erem mega wo kwôlo lij bô magtubu to Emen a kôl iyôṅ ba: «Emen li terbére sa Tunu to ôbi béna hen.» Hen ba, ken bô mega wo ré na kwôlo beray ba?

⁶ Menba, ôbi hô li derê damaṅ nap na a men. Wôsa lij bô magtubu a kôl iyôṅ ba: «Emen kap bay uwôyrê

yi, nijba, ôbi tô kibri sa bay dôbê sa hen dî.»

⁷ Iyôṅ ba, ken dôbe sarṅge bij Emen kwôlê. Debijge Sidan iyêre menba, ôbi a gerêṅge.

⁸ Eraṅge dâ ligi Emen a menba, ôbi kôba, a dôrê dâ legerṅge a men. Kenbay bay têrij hô hebêṅge yi têrij ré nij. Men, kenbay kap bay kelê kwôlê kebrenge wôô wôô hen kôba, ken dî ermé woṅge yi kirij pôn yôd a men.

⁹ Bi turnge li ja wô kibi têrij lêrenge men, sômêṅge men, barêṅge men, bi ayê woṅge belij sômê men, bi yi derê woṅge bilij tu ja a men.

¹⁰ Dôbêṅge sarṅge bij Emen a aṅ ôbi a bé ka yé ka damné tiri a.

Lijge jôm perêṅge a ré

¹¹ Yênen, sêṅge tôṅge ken kôlij kwôlo habij né. Hena kwôni ré jô kwôlê sa yêni a réba liri jôm men na, ôbi kôl na kwôlo habij gengij sa tôô men, jô na kwôlê sara hen a men. A hena kwôni ré jô kwôlê sa tôô na, ôbi bure kwôlê ré.

¹² Iyôṅ ba, na Emen pôn nêṅ a na ôbi béere tôô men, ôbi a na ôbi jerê kwôlê a men. Men, ôbi pôn nêṅ a na ôbi gôlij nap kirij men, ôbi mênê kirij a men. Jôbi ba, ju na i aṅa jeré jô kwôlê sa megêm hen ba?

Yêṅge bay uwôyrê yi ré

¹³ Dôbêṅge marṅge dô ken toyij kwôlo na kelê hen.

Kenbay ka ken kôl iyôn ba: «Kemnêŋ réba kiya niŋa erê sa iyére to hen a, niŋa erê merê ya lê elê pôn wô lê jengga wogijŋ gursu.»

¹⁴ Ken hôn anŋa kiya a sa hen né aŋ ken yi môŋ kirijŋ ka geri ka ge aŋ sem iyôn menba, naŋ mera hen iyônŋ.

¹⁵ Dôd wori ba, ré kené kelê iyônŋ ba: «Hena Emen né gey bi niné mô baa sa terare a nà baa ya tô na, niŋa lê anŋa na, anŋa hen.»

¹⁶ Wo kené kôl hen iyônŋ ba, ken kaŋ, aŋ ken uwôyrê yerŋge men, ken di denŋôŋge a men hen iyônŋ na, na anŋa dô ré.

¹⁷ Iyônŋ ba, hena kwôni ré hôn anŋa dôri ka ôbi ré lê aŋa ré li ré na, ôbi li têrijŋ.

5

Kwôlo gengijŋ sa bay upé

¹ Kenbay bay upé, dôbêŋge marŋge dô ken toyijŋ kwôlo na kelê hen. Karêŋge kula men, sômêŋge a men wô bô emê wo gay gay wo a sa sarŋge a hen.

² Wôsa ari upé kaŋge uyê men, téére ôm bargay kaŋge kebré men,

³ lôr naŋ gursu tonŋge bu kaar aŋ na kaar bi wo hen a ulêŋge kwôlê sarŋge a men, a mênê yerŋge mega wo tare a ré uwoyé iyônŋ men. Wulê wo haw hen na, sa terare baa dâ wo a kerê niŋ menba, ken dayrê ari upé a a ka lijŋ iyeŋ ba?

⁴ Bijé ka walêŋge kaw kaŋge hen kôba, ken têbeji

sa kôbriji ré aŋ bay bar damanŋ men, sômê woji ôm kwôy kuriŋ ma Kelma Emen woŋ ôbi néé hen, aŋ ôbi toy tôrji.

⁵ Sa terare a nà ba ken mô bô derê men, ken li anŋa bôrŋge gey men, ken ôm dô uwoderijŋ mega lari ka bay abe wô deré iyônŋ men.

⁶ Kwôni woŋ ôbi lê are derôre hen kôba, na ken biri naŋ kwôlê aŋ ken diiri, niŋba, ôbi dëbêŋge iyére ré.

Ulêŋge bôrŋge sa gusijŋ to ken gelijŋ a hen

⁷ Yênen, hen iyônŋ hari kôba, ken uwôl bôrŋge kwôy jêŋ kirijŋ ka Kelma wona Jêsu Krist a heran. Ermêŋge sa ôbi yagê a ken gel ôbi uwôl bôri gemijŋ anŋa dôri ka terare ré biri ayijŋ tôri masemne a kwôy kibi kelanê a.

⁸ Kenbay kôba, ken uwôl bôrŋge hen iyônŋ men. Berêŋge bôrŋge iyêre wôsa Wulê wo Kelma wona a heran hen baa dâ niŋ.

⁹ Yênen, bi barê kwôlê yi perêŋge a ré, aŋ bi Emen kôba, ré jô kwôlê sarŋge a ré men. Wôsa kwo a jerê kwôlê sarna hen dëbu kibi geré niŋ.

¹⁰ Yênen, ermêŋge sa bay kibi Emen ka na kôl kwôlê naŋ hini Emen hen. Bay na gelijŋ gusijŋ damanŋ, niŋba, bay na uwôl bôrji men. Kenbay kôba, ken uwôl bôrŋge mega bay hen iyônŋ men.

¹¹ Aŋ nana kôl iyônŋ ba: «Yi derê yi wô sa bijé bay ka bu bôrji iyêre sa gusijŋ to bay

gelji a hen.» Men ken toy kwôli ulê bôô wo Jôb men, kwôli anğa Emen li napı dı cêgê a men. Wôsa Kelma bô tu ja to bıpé men, ôbi tô kibri sarji a a men.

¹² Yênen, kwôlo na kelê hen na, na kwôlo dami. Desênge yerıge napı derômaranı ré men, napı sa terare ré men, napı ani kani ka dıngi ré a men. Hena ré na tiri ba, na tiri men, hena ré na tiri ré ba, na tiri ré men. Kelênge hen iyônı wô wo Emen maa jerê kwôlê sarıge a.

¹³ Hena kwôni perêrıge a hen ré mô bô gusıjı a ba, bi uwôl Emen. Hena kwôni perêrıge a ré mô bô yı derê ba, bi kebe kurônı heramıjı Emen.

¹⁴ Hena kwôni perêrıge a ré ômıjı ba, bi jê uwôga surıne ka églis bi bay sa uwôl Emen wô sari men, bi bay fu sari napı wejı a men napı hini Kelma Jêsu.

¹⁵ Hena bay ré uwôl Emen apı bi bôrji sari a na, ôbi a berarêri men, a berê kôbri ta a men. Hena ôbi na ré li têrijı tônia kôba, Emen a dé bôri jalê sari a a men.

¹⁶ Iyônı ba, na i i kôba, dô tô têrijı tori bıjı megari men, bi i i kôba, uwôl Emen wô sa megari a men. Apı bi Emen berarêrıge. Wôsa kwôni wo na kwonı derôre tu Emen a na, uwôlê Emen wori néeri damanı.

¹⁷ Ermênge sa *Eli a, ôbi na na gawra mega nabay nà

iyônı sa terare a nà. Ôbi uwôl Emen napı bôri pôn bi emen ré uwônıge ré, menba, ayıjı tóri wulê bi wo hen kwôy elê subu napı kwari na, emen uwônıge ré a men.

¹⁸ Menba, cêgê ôbi hô uwôl Emen hôrijı menba, emen ay tô uwônıgê apı kalmê hô si hôrijı sa terare a.

¹⁹ Yênen, hena kwôni perêrıge a hen ré ge kay tô gerê wonı tiri wo Emen a, apa megari ré heranı napı dı na,

²⁰ ken hôn mega wo megari bi wo hen ré derari na kibi temare a iyônı. Hena têrijı tori hende to hen na ré damanı mega mi kôba, Emen a dé bôri jalê sari a.

Magtubu to tumô to Piyêr li Kwôlo kôl kwôli magtubu to tumô to Piyêr li hen

Magtubu to tumô to Piyêr li hen na, ôbi li bijn na bay ayê bôô ka iyére to bay yi bô emê wo Asi to kemnên ba na sa iyé Turki hen. Eglispê bay ka yi sa iyére hende to bay bô emê wo Asi hen na, na Pol réba megêri bay jé a na dé tôrji. Na Rôm a a ôbi ré lij magtubu hende to hen hen. Ôbi uwôge Rôm Babilôn (Sapitre 5: 13). Kwôlo Piyêr kôl bô magtubu tori hende to hen na, gel wo bijné ré kañ bay ayê bôô men, bay ré ðiji kwôli lê ança habijn sarji a men, bay ré ca geléji gusijn a men. Na ôbi á, Piyêr ré gey hô dôbêji ibiyare bôrji a an gelji bi bay ré ði tirji na sa Jésu Krist a wo bay gelijn gusijn môñ wo ôbi na gelijn men hen iyôn.

Sapitre 1: 1-2 na, dosé to ôbi liji.

Sapitre 1: 3-12 na, kôl na kwôli uwôlé heramijniri. Piyêr hô kôlij bay ayê bôô iyeñ a Emen né gôlij nañ ci men, iyeñ a ôbi ré biji ançañ dé bôô sara ka ré gôlij nañ ci sa kibi temay Jésu Krist men, jé wo ôbi ji si kampê hen a men.

Sapitre 1: 13 kwôy 2:10

na, Piyêr dôbe ibiyare bô bôô bay ayê bôô a an kôlij bay ré ði tu melênê sa yirji a men, hal woji ré yi kwo dé tu Emen hen sa kibi bijnare toji nañ *Krist.

Sapitre 2: 11 kwôy 4: 19 na, ôbi hal bay ayê bôô gengijn sa hal woji gengijn sa to tôô to bay emê sa iyére men, gengijn sa mana nañ ôbi iyéyri men, gengijn sa bê kwôlé wo ré yi perê bijné tô kwôrnêre a men, gengijn sa hal woji bô églis a men, nañ bijné ka nô a men. Piyêr kôl bay ayê bôô ré ay hal wo Krist men, jé lêreji men, ermé woji gengijn sa ançañ gusijn a a men na, ré gel wo bay ré bi bôrji sa kwôlé wori a.

Sapitre 5: 1-11 na, Piyêr kôlij surjê ka bô églis a men, manê nañ tô bay ayê bôô kêm ka baa hen bi bay ré ðebu iyére sa gusijn to bay gelijn hen an bay ré bi bôrji sa ança Emen na genge wô sarji hen.

Sapitre 5: 12-14 na, Piyêr duu kibi magtubu tori hende to hen nañ dosé men.

Ôbi kôlij bay ayê bôô hena bay ré gelijn gusijn kôba, bay ré lêñné tô ayê bôô woji a an ré yé ançañ gelé bijn bijné ka sa terare a nà. Men, bi jé lêreji nañ hal woji kêm ré kôl kwôli ança dô ðê kirijn ka Emen li hen

(Sapitre 2: 9). Añ bi bijné ka na bay ayê bôô ré hen, ré gelij jé lèreji wo dôri añ ré heramijn Emen wulê wo ôbi a bulon herañ (Sapitre 2: 12).

Dosé to ôbi liji

1 Na nôbi Piyêr *ôbi jé wo Jésus Krist a lê magtubu hende to hen béngge ken-bay bijné ka Emen terêngge bi kené yi kari ka ken ô débé añ usuriñ sa iyé Pônt a men, Galati a men, Kapadôs a men, Asi a nañ Bitini a hen a men hen.

2 Ibarna Emen na terêngge mega wo ôbi na genge tumô hen iyôn. Añ ôbi déngge ken yi nañ jengêrñge sa kibi Tini añ bi kené li tôô Jésus Krist men, bi ôbi ré peléngge nañ kwôbriri a men. Bi bô deré wo Emen nañ bô jalé wori baa nañ ken damañ.

Ayênange kibi Emen wop ôbi gôlij nañ na hen

3 Na lijge Emen wop Iba Kelma wona Jésus Krist dosé. Wôsa sa kibi bô deré wori wo li añ yi mega nana yêñ ðañ iyôn sa kibi jê sé wo Jésus Krist kampê perê bijné ka may a hen. Ôbi a, nana bi bôrna wo nana upé gelé nañ ði.

4 Añ nana hôn wo nana ôriñ nañ anğan upé ka Emen gem béna ka yi derômarañ a hen men. Are bay ka hen na, na anğa a mênijn ré men, a beré kar ré men, a dôriñ bôre ré a men.

5 Na sa kibi ayê bôô wongge aña Emen né geméngge nañ néé wori añ bi kené uwônijn gelê wo ôbi a yêgê sari wulê wo sa terare a kerê hen.

6 Sa kibi ari upé kanje bay ka yi derômarañ a bay ka hen na, hena haw hen anğan sélé ka gay gay ré béngge bô emê kôba, ken li yi derê hen.

7 Wôsa lôr wo na lari wo a mênijn hen kôba, bay sééli bô tare a wô hônijn, derêri. Iyôn ba, ayê bôô wongge dô damañ ðé lôr añ bay sééli bi ciré hônijn derêri. Ôbi dema kené uwônijn ayê kibi men, heramê nañ dampare Wulê wo Jésus Krist a bulon herañ hen.

8 Ken gili nañ turñge ré tô kôba, ken geyri. Men, bi wo ken gili ré hen kôba, ken bi bôrñge sari a men. Na ôbi á, kené li yi derê wo dami ðé sa kirijn hen.

9 Wôsa ken uwôn anğa na ken bi bôrengge sara kené upé hen na, bay a na gelé.

10 Tumô ba, bay kibi Emen na kôbe tôri ciré henê na ba ré na iyeñ a Emen ré gôlij nañ bijné ba? Na ôbi á, bay na ré uwôl béré tumô bij bijné gengijn sa bô deré wo Emen na ðu sa têri wô sarnge hen.

11 Tini Krist to yi bôrji a hen na kôlji tumô mega wo Krist, kwo Emen dôri hen ré gelij gusijn pa dem aña ôbi ré upé hini emê tô. Bay kibi Emen bay ka hen, kôbe ciré henê wulê wo are bay ka hen ré sañ men, bay ré lij na

iyen ba a men.

¹² Emen kôlji iyôn ba, béré kwôlo bay ré uwôl hen na, ré yi gengin sarji ré nijba, ré yi gengin na sarŋge kenbay dî. Haw hen bîné ka ulênge béré Kwôlo Dôri hen na, bay kelênge na kwôli are bay ka hen. Bay na kôl na naŋ néé wo Tunu toŋ hendi bô bôré to Emen na joŋ hen. *Mané ka derômaran a kôba, gey bi ciré henê are bay ka hen men.

Jé lê wo dé tu Emen

¹³ Sa kibi are bay ka Emen li béŋge hen na, janênge yerŋge wô lij jé bîj Emen men, ken mô tu geŋ men, ken erem sa anŋa danŋi a ré nij a men, nijba, ken erem na sa ka dôri ka ka upé Wulê wo Jésu Krist a buloŋ heran hen dî.

¹⁴ Aŋ haw hen na, bîŋge Ibarenge Emen kwôlê yôôd wôsa tumô kirîna na ken hôn Kwôlo Dôri ré tô hen na, lê anŋa habîj a na beré bôrŋge, aŋ haw hen ken hô li ré nij.

¹⁵ Mega wo Emen wo uwôgênge bi kené yi bîné kari yi naŋ jengêri hen iyôn na, kenbay kôba, ken yi naŋ jegêrŋge hen iyôn men naŋ jé lêrenge kêm.

¹⁶ Bay na li bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Yênge naŋ jengêrŋge wôsa nôbi Emen en yi naŋ jengêren.»

¹⁷ Kirîna ken uwôl Emen ba, ken uwôgeri Ibarni. A iyôn ba, ken kemnaŋ tini aŋ bi jé lêrenge yi kwo dôri kwôy wo ken baŋ sa terare a

na tô. Wôsa Emen jô kwôlê sa bîné i i ba, naŋ jé lêriji jé lêriji dîba, ôbi dô tu kwôni ré.

¹⁸ Ken hôn mega wo Jésu Krist ré jô sarŋge tô hara woŋ déŋ iyôn wo môpêrŋge na gelênge hen. Ôbi na jô sarŋge na naŋ gursu ley, lôr ley ka a mênîj hen né,

¹⁹ nijba, ôbi na jô sarŋge naŋ kwôbri Krist wo gôlij sa are kêm hen. Ôbi yi mega kema kwormo wo bay duu lij sarga iyôn. Ôbi yi naŋ jengêri aŋ ani kani ka habîj naŋ yiri.

²⁰ Tumô kirîna tô terare na dîj né tô kôba, Emen na dôôri nij aŋ haw hen kôba, Emen yêge sari wô derê woŋge.

²¹ Na sa kibri aŋa kené bîj bôrŋge sa Emen wo biri ji si kampê aŋ ayîj kibri hen. Na ôbi á, kené ay bôrŋge bîj Emen men, ken bi bôrŋge sari a men hen.

²² Mega wo ken yi naŋ jengêrŋge sa kibi bê kwôlê woŋge sa kwôlo Emen woŋ tiri hen na, li kwôy wo ken gey yênerŋge. Iyôn ba, ken geyji damaŋ hen iyôn yôôd naŋ bôô pôn.

²³ Wôsa ken yêp dan naŋ néé wo kwôlo Emen wo bîj bîné gelê aŋ yi naŋ kwini men, a mênîj ré kwôy a men hen. Emen woŋ ôbi merê naŋ kwini a na béŋge gelê bi wo hen dîba, na gawra wo a ma hen né.

²⁴ Lîj bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba:

«Gawrê kêm yi môñ kalmê
hen iyôn,
bayrareji yi môñ béé gurô
iyôn, bay hay añ
bééreji heriñ.

25 Nijba, kwôlo Kelma Emen
ba, a kerê ré kwôy.»

Kwôlo Emen bi wo nini kôl
kwôli hen na, na Kwôlo Dôri
wo bay na ulênge béréri
hen.

2

1 Mega wo Emen béñge
gelê wo kôrbi hen iyôn na,
ken dî jé lêrenge wo habiñ
hen kêm wo nà hen baa:
lê benare men, kelê kwôlê
kebrenge wôo wôo men, tu
bôriyare men, jôm a men.

2 Bi doy kwôlo Emen lénge
môñ kema wo dê ôriñ doy
kuba yori hen iyôn, añ ken
iyêriñ tô a kwôy wo Emen a
sa gôliñ nañ ken yôôd.

3 Wôsa liñ bô magtubu to
Emen a kôl iyôn ba: «Ken-
bay nañ yerñge ken hôn
derê wo Kelma Emen dô
hen.»

*Jésu Krist na keram woy
dé iyére wo dô dê tô keram
wo baa hen*

4 Iyôn ba, ken uso ða ligi
Kelma wo yi mega keram wo
mô tu geñ wo gawrê kañ,
nijba, tu Emen wo dôri hen
na, ôbi na keram wo dô dê
are kêm hen.

5 Kenbay kôba, kena
keram wo mô tu geñ bi wo
hen men, añ Tini Emen ay
ðiñ *iyéy Emen hen. Ôbi a
dé ka yé bay bê kwôbe bô

a añ bi kené liñ jé biri nañ
bôo pôn men, ken li sarga
wo Tunu gelénge kené li
añ dôriñ Emen sa kibi Jésu
Krist.

6 Liñ bô magtubu to Emen
a kôl iyôn ba:

«Gelénge, en ay keram wo
dô gañ añ dî sa iyé
Siñô a

añ na ðiñ tô iyére tiñê sara
men,

en dôori wôsa ôbi na kwo
dôri,

añ kwôni wo bi bôri sara ba,
tayre a diri ré kwôy.»

7 Kenbay ka ken bi bôriñge
sara hen na, ôbi dô dê are
kêm. Nijba, ðiñé ka bi bôriñ
sara ré hen na, ôbi na ani
tirji a ré kwôy. Men, liñ bô
magtubu a kôl iyôn ba:

«Keram bi wo bay dé iyére
na kañni hen na,
ôbi a hô yé keram woy dé tô
iyére.»

8 Men, hô liñ kôl iyôn ba:

«Na keram woy ôbi dê tê
kwôni men,
na kwo a lê añ kwôni a kurij
a men.»

Biñé di têrji sa keram bi
wo hen a wôsa ca tumô ba,
Emen na genge bi ré yi hen
iyôn wô ðiñé ka bi bôriñ sa
kwôli bi wo hen a ré hen.

9 Nijba, kwonje kenbay
ba, kena tô yé wo Emen
derénge men, kena kilmé
men, kena bay bê kwôbe ka
li jé biñ Kelma Emen men,
kena tô yé wo na kwo Emen
men, kena ðiñé ka Emen bi a
men. Añ ôbi terénge bi kené
kôliñ ðiñé kwôli aña kwôni

ka dîrê li hen men, kirîjna ôbi uwôgênge aṅ derênge bô kirîj ka hendi a aṅ bi kené ô merê kirîj ka perangi a ka dê kirîj.

¹⁰ Tumô ba, na kena ka Emen né, nijba, haw hen kena kari men, na ken hôn mega wo ôbi na ré bô tu ja tonḡe ré, nijba, haw hen ken hôn wo ôbi ré bô tu ja tonḡe men nij.

Yênge bay jé ka Emen

¹¹ Miljén kapê, henênge wo kené na kergê sa terare a na dîba, iyêre tonḡe naṅ tôn nà. Iyôn ba, en uwôlênge bi kené li aṅga habîj ka ken li tu bôriyare sara hen ré nij. Are bay ka hen na, bay a jerênge lê aṅga dôriṅ Emen hen.

¹² Bi jé lêreṅge yi kwo dôri perê bay henê Emen né a, aṅ bi hena bay ré lênge jôm mega wo kené li aṅga habîj ba, bi bay gel aṅga dôri ka ken li hen kwôy kwôy aṅ bi bay ayîj kibi Emen wulê wo ôbi a saṅ.

¹³ Mega wo ken ô tô Kelma wona Jêsu Krist a hen iyôn na, bîjé kêm ka sa terare a na ka ôriṅ naṅ néé hen ken biji kwôlê men, ken bîj kelma woṅ ôbi sa kirîj kêm hen kwôlê men,

¹⁴ ken bîj bîjé ka kelma dîji bi ré pô bay lêre aṅga habîj men, wô dené ka li aṅga dôri a men hen kwôlê.

¹⁵ Emen gey bi kené li aṅga dôri aṅ bîjé kap bay galê ka hôn ani ré ka lênge

jôm hen ré uwôn kwôlê woṅ kelê ré nij.

¹⁶ Bi jé lêreṅge yi kwo bîjé ka mô naṅ sarji, aṅ ken dî bi merê sa seṅge tonḡe hende to hen li aṅ ken liṅ aṅga habîj ré, nijba, bi jé lêreṅge yi kwo manê ka Emen dî.

¹⁷ Bîjge bîjé kêm kwôlê men, geyênge yênerḡe bay ayê bôô men, kemnaṅge tini Emen men, ken bîj kelma ôbi emê sa iyêre kwôlê a men.

Bi jé lêreṅge yi môj kwo Jêsu Krist hen iyôn

¹⁸ Kenbay manê, dôbênge sarḡe bîj bay iyêre tonḡe men, hena bay ré lênge dôô, ré lênge habîj kôba, ken kemnaṅ tiniji a men.

¹⁹ Hena kwôni ré bu bôri iyêre sa bô emê woṅ dên iyôn a hen wô kibi Emen na, na aṅga dôriṅ Emen.

²⁰ Hena kené li habîj aṅa bay ré sêṅge men, gelênge gusîj a men ba, i a ayê kebrenḡe ba? Nijba, hena kené li dô aṅa bay ré gelênge gusîj aṅa kené bu bônḡe iyêre sara na, na aṅga dôriṅ Emen.

²¹ Na wô ôbi bi wo hen aṅa ôbi ré uwôgênge wôsa Jêsu Krist kôba, na geliṅ gusîj wô sarḡe na hen iyôn men, aṅ gelênge geré bi kené li môj kwori iyôn.

²² Wôsa ôbi na li ani kani ka habîj né men, kwôlê woṅ benare naṅ kibri a a men.

²³ Kirîjba bay tiréri ba, ôbi tiréji men né men, kirîjba bay geli gusîj ba, ôbi kôl

diré liji habrê gônijî tu ré a men, nijba, ôbi ay yiri uwôl kôbi Emen woñ ôbi jerê kwôlê nap geréri hen dî.

²⁴ Jêsu Krist nap yiri a perê habrê woni bi sari a kirijîna bay na bééri sa gurô tagelê hen aji bi nana yi môñ nana ma tô têrijî a iyôn aji bi nana môrijî tu geñ men, jé lêrena ré yi kwo dôri a men. Sa kibi gusijî hende to bay geli hen aña nabay nana berarijî kemnêñ hen.

²⁵ Tumô ba, na ken yi môñ gamgê ka ge kay iyôn nijba, haw hen na, bay hô upênge hôrijî tô geré kayê woñge a, aji ken ô tô kwonjî ôbi berê sarñge a men, ôbi gemêrñge a men hen nijî.

3

Jé lê wo imjê a lê nap yéberji men, jé lê yébé nap kwôrñêrji men

¹ Kenbay kap yébé, dôbênge sarñge bijî kwôrñêrñge aji bi ka kwôrñêrji bi bôrji sa kwôlo Emen a ré hen, ré kené kôlji kwôlo Emen né kôba, kirijîna bay gel jé lêrenge wo dôri hen iyôn na, bay a ayê bôrji men.

² Bay a gelé wo kené na ka séli men, bay a gelé kemnare to ken kemnapî tinijî hen men.

³ Wogênge kwôy kwôy wô lê kalmare tu bijî nap janê yernge nap sarñge toñ piyé to ré dô dê to bijî hen ré men, nap angapî maa kap lôr ka ken tôbê hen ré men, nap

bargay ka dôri dôri ka ken tôbê hen ré a men.

⁴ Nijba, kalmare tonje ba, bi hena na bôrñge a dî. Kalmare hende to hena bôrñge a hen a na: ulê bôô men, erê jalê a men. Wôsa lê are bay iyônji hen na, na kalmare to a mênijî ré kwôy men, dôrijî Emen a men.

⁵ Na hen iyôn a yébé ka tumô ka na kôl ciré na ka Emen a hen na ré lijî kalmare hen men, na dôbijî sarji bijî kwôrñêrji a men hen.

⁶ Ermênge sa Sara a, hende na bijî kurôre *Abraham kwôlê kwôy aji uwôgijîni «ôbi iyéyren» a men. A hena kené li anja dôri men, ken harijî ani ré a men na, ken yi môñ Sara iyôn men.

⁷ Kenbay kap kwôrñêrji kôba, bi i i kôba, bi mô dô nap tamni wôsa yébé na, néerji némijî nap kwonje ré. Kemnange tinijî wôsa gelé wo Emen bénge senje hen na, bay kôba, ôbi bijî na hen iyôn men. Hena kené li hen iyôn na, kirijîna ken uwôl Emen ba, ôbi a toyé bénge.

Bay ayê bôô na bay lê anja dôri haji, nijba, bay a geléji gusijî

⁸ Kwôlo na kelê dirijî kibi kwôlê wupê a na: kenbay kêmbi bôrñge pôn men, ken bôrñge tu ja tonje men, geyijîge yernge wôsa kena yêné men, lijîge nap yernge men, ken yi bay uwôyrê yi ré a men.

9 Hena kwôni ré lêngge habiŋ ba, ken liri habré hôriŋ ré men, hena bay ré tiréŋge ba, ken tiréji hôriŋ ré a men, niŋba, ken uwôl Emen bi ré tô kibri sarji a wôsa wulê wo Emen uwôgêŋge bi kené yi kari hen na, na wô wo diré tôriŋ kibri sarŋge a.

10 Liŋ bô magtubu to Emen a kôl iyôŋ ba:

«Hena kwôni wo ré gey merê derê men, lê yi yé a men na,
bi kwôlê wôni wo habiŋ si kibri a ré men, bi li benare ré niŋ men.

11 Bi li aŋga dôri dîba, bi li ani ka habiŋ né men,
bi woge geré bi bô jalê ré yi perê megêrji a kwôy kwôy a men.

12 Tu Emen yi sa bay lê aŋga dôri a men, ôbi toy uwôlê woji a men.

Niŋba, ôbi kaŋ bay lê habré.»

13 Hena kené mase wô lê aŋga dôri na, kwôni wo a lêngge habré ba, naŋ.

14 A hena bay ré geléŋge gusiŋ sa kibi jé lêreŋge wo dôri a na, Emen a terê kibri sarŋge a. Iyôŋ ba, ken hariŋ gawré ré men, ken sun né a men.

15 Niŋba, ken bi bôrŋge yi pôn sa heramê Krist a pôn nêŋ hari men, ken bôri mega Kelma woŋge iyôŋ a men. Meréŋge sa têrŋge a aŋ kirija hena biŋé ré engeréŋge wô mi a kené dî

bôrŋge sa Jêsu Krist a ba, ba ken dô tôri biji.

16 Deréŋgeji tôri hen iyôŋ ken biji naŋ tôô to jali men, ken beŋgeji kwôlê a men. Aŋga ken erem wo ré dô a kené li dî aŋ kirija biŋé ca kelê kwôleŋge wo habiŋ ba, bi tayre diji wô tiiré bi wo bay tiiré jé lêreŋge wo dôri tô geré wo *Krist hen.

17 Hena ré na bô geyé wo Emen bi kené geliŋ gusiŋ wô kibi jé lêreŋge wo dôri na dô. Niŋba, geliŋ gusiŋ wô kibi lê aŋga dôri na, dô dê geliŋ gusiŋ wô kibi lê aŋga habiŋ.

18 Jêsu Krist kôba, ma wô kibi têriŋ toŋge men. Sa hende to hen na, ôbi ma têê pôn yôd. Kwôni wo li têriŋ né kwôy hen ôbi a ma wô kibi bay lê têriŋ wô ôriŋ naŋ ken ligi Emen a. Bay duu yiri niŋba, Tunu toŋ hendi bô bôré biri ji si kamné.

19 Naŋ néé wo Tunu hende to hen na, ôbi ô uwôliŋ béré kwôlo Emen biŋ tini biŋé ka na ma ka yi daŋgay a hen.

20 Na tunu hende to yi daŋgay a hen a na narê kwôlê kibi Emen hen. Emen na uwôl bôri môriŋ gemji kwôy wulê wo Nowé janij bato kô. Biŋé ka si bô bato hende to hen a aŋ gôliŋ kam hen na, bay na marge dêj mera.

21 Kam bay ka hen na, gel na batêm to gôliŋ naŋ ken haw hen. Batêm hende to hen na, na to bay peliŋ yirji hen né, niŋba, na to nana

uwôlij Emen bi ré dô têrij lèrena bôrna aɲ hen. Aɲ ôbi gôlij naɲ ken sa kibi jê sé kamɲê wo Jêsu Krist perê bijné ka ma a.

²² Jêsu Krist bul hô derômarɲ a aɲ mô sa kôbi Emen woɲ gusurô a. Aɲ ôbi na ôbi sa *manê ka derômarɲ a men, ôbi sa are kê m ka ôrij naɲ tôô men, néé hen a men.

4

Hal wo cay naɲ kwo kôrbi

¹ Kirijna *Krist bul yiri yi gawra hen na, ôbi gelij gusij. Na ôbi wo hen aɲa kenbay kôba, ken bi ermé bi wo hen yi sarɲge a wô gelij gusij mega ôbi iyôɲ men, wôsa kwôni wo gelij gusij yiri a na, ôbi bul cêgeri bijn têrij nij.

² Ayij tôri haw hen ôrij tumô a kwôy wo ken môrij ba sa terare a nà baa ya tô hen na, bi jê lêreɲge dé tu Emen dîba ken li aɲga habij ka bôrɲge gey hen né.

³ Tumô ba, na ken mô cerôb na wô lê aɲga bay henêre Emen né gey lê hen. Aɲ haw hen na, nê m nij. Tumô ba, ken nê m beré yerɲge sa lê aɲgaɲ ijamê naɲ aɲga kurôɲgi yi gey hen né kwôy. Na kena bay kwoyé care men, bay erê wô lê yi derê ômij are kwôy bôlij tô a men, ken dayrij wô yê care men, kena bay tibé kamrê a men. Aɲ na aɲga bijn naɲ tôô to Emen né ded.

⁴ Aɲ haw hen, kirijna bay li are bay ka habij ka iyôɲgi

hen aɲa kené li naɲ ci hen iyôɲ men ré na, bay a beré mega ré dê sa kirij menba, bay tiréɲge.

⁵ Nijba, cêgê bay a derê tô jê lêreji wo habij bi wo hen kê m tumô Emen a. Wulê baa dâ wo ôbi a jerê kwôlé sa bijné ka mô tu geɲ a naɲ ka ma a men.

⁶ Kwo bijné ka ma hen na, wulê wo bay na baɲ sa terare a nà tô hen na, Emen na jô kwôlé sarji a mega wo ôbi jôrij kwôlé sa bijné a kê m hen iyôɲ. Nijba, kirijna bay ma nij ba Krist na uwôlji béré Kwôlo Dôri bi bay ré môrij tu geɲ môɲ Emen iyôɲ men.

Hal wo bay ayê bôô perêrji a

⁷ Wulê wo sa terare a kôrij na baa dâ nij. Ôbi a ré dô wo kené fu yerɲge men, kené mô tu geɲ a men wô uwôlé Emen.

⁸ Geyiɲge yerɲge naɲ bôô pôn, na aɲga dô dê are damaɲ. Wôsa hena jeré gey kwôni na, li aɲ já dé bôm jalé sa têrij tori a kwônê.

⁹ Bijné ka era iyére tonɲge a na, ken berji yerɲge a dîba, ken bare ré.

¹⁰ Bi i i ba, ay gwosoy lê aɲga Emen biri hen lij jê bijn megêri men. Ôbi a, kené yij bay beré sa gwosoy lê are ka kwôni ka hena ligi Emen a hen.

¹¹ Hena Emen né bijn kwôni gwosoy derê kwôlé na, bi ôbi dô na kwôlé woɲ tiri wo hena kibi Emen a hen. Hena Emen ré bijn

kwôni gwoyoy lê naŋ biŋé na, bi ôbi li naŋ néé wo Emen biri hen. Lêŋge hen iyôŋ bi biŋé ay kibi Emen wô sa are kêm ka liŋ sa kibi Jêsu Krist hen. Hini emê naŋ néé yi wô sa Emen kwôy naŋ kwini. *Amên, bi yi geliŋ hen iyôŋ.

Yi derê yi gengiŋ sa kwôni wo geliŋ gusiŋ wô sa kibi Jêsu Krist

¹² Milpén kaŋê, gusiŋ to ken geliŋ damaŋ mega wo kené mô na bô tare a iyôŋ hen na, ken bô mega wo ré na aŋga dê kirij ka ré sa sarŋge a iyôŋ né.

¹³ Niŋba, lêŋge yi derê wôsa ken geliŋ gusiŋ mega wo Jêsu na geliŋ hen iyôŋ men. Iyôŋ ba, ka sa lê yi derê damaŋ a wulê wo ôbi a geliŋ dampare tori hen.

¹⁴ Hena bay ré tiréŋge wô sa Krist na, kuniŋge pelal wôsa Tini Emen toŋ hendi néé hen baa naŋ ken.

¹⁵ Bi kwôni pôn nêŋ iyôŋ perêrŋge a hen geliŋ gusiŋ wô wo ôbi ré na ôbi deré temare men, ôbi gemsare men, ôbi lê habré men, ôbi tôbê kibri bô kwôlo biŋé a a men né.

¹⁶ Niŋba, hena ôbi ré geliŋ gusiŋ ba, bi geliŋ na wô wo ôbi ré bi bôri sa Krist a men, bi tayre diri ré, niŋba, bi ôbi heram Emen wô hini Jêsu wo ôm sari a hen dî men.

¹⁷ Wôsa Wulê wo Emen a jôriŋ kwôlê sa biŋé a hen na, nêŋ niŋ. Ôbi a jerê

kwôlê sarna nabay biŋé kari a tumô. A hena ôbi ré jô kwôlê sa biŋé kari a tumô ba, ka bi bôri sa Kwôlo Dôri a ré hen ba, kwoji ba a yé na iyeŋ ba?

¹⁸ Wôsa liŋ bô magtubu to Emen a kôl iyôŋ ba:

«Hena biŋé kaŋ derôre uné gelê ré iyêrê wô sarji hen iyôŋ ba,

bay lê habré naŋ bay lê têriŋ ba, kwoji ba a yé na iyeŋ niŋ ba?»

¹⁹ Iyôŋ ba, ka geliŋ gusiŋ naŋ bô geyé wo Emen hen na, bi bay li aŋga dôri kwôy kwôy men, bi ay yirji uwôl yôd kôbi ôbi dé are woŋ ôbi bôd pôn hen a men.

5

Kwôlo gengiŋ sa surŋé naŋ bay ayê bôd bô églis a

¹ Na biŋé kaŋ surŋé perêŋge a hen a ené kelêji kwôlê haw hen. Nôbi kôba, ena kwo suri mega bay iyôŋ men, en gel gusiŋ to *Krist geliŋ naŋ tun men, na uné hini emê wo Krist wo Emen a sa yêgê sari hen men. Na kwôlo en kôlji bi a na:

² cibéŋge turŋge sa biŋé ka Emen bêŋge kôbreŋge a hen dô mega wo ôbi gemé gamgê cebij tiri dô sa gamgê kari a hen iyôŋ. Cibéŋge turŋge dô sarji naŋ bôd pôn mega wo Emen gey hen iyôŋ dîba, ken li mega kwôni a ré beréŋge ereŋ iyôŋ né. Bi bôrŋge yi sa jé woŋge a

dîba, ken dî turnge sa lari wo kené uné hen ré.

³ Bijné ka Emen bêngge kôbrenge a bi kené cubu turnge sarji a hen na, ken mô sarji môj kené na kilmé iyôn né. Nijba, bi jé lêrenge wo dôri a bay ré gel wô lij hen iyôn men dî.

⁴ Hena kené li hen iyôn na, wulê wo Jésus Krist woj ôbi cebé tiri sarna a kêm hen a bulo hera na, ôbi a bêngge anğan sa kôbi ka na gwôyé woj hini emê wo a yé nan kwini yôd hen.

⁵ Kenbay kap manê kôba, ken dôbe sarngge bij surjé kange ka bô églis a. Men, kenbay bay ayê bôô ka bô églis a kêm hen ken uwôyré yernge perêrnga a ré. Wôsa lij bô magtubu to Emen a kôl iyôn ba: «Emen kap bay uwôyré yi, nijba, tô kibri sa bijné kap bay dôbê sa a dî.»

⁶ Iyôn ba, ken di sarngge tôj tumô Emen woj ôbi néé a an wulê wo ôbi na genge hen nêmba, ôbi a bé ka derê sarngge ta tô.

⁷ Perênge angê wo ken ange hen kêm, ken biri sari a wôsa ôbi a na ôbi berê sarngge.

⁸ Merênge sa têrnga a an ken bu yernge wôsa ôbi barenge Sidan piyrê tôri wogij kwôni wo dîrê mênêri mega wo kwo harerê si na si na wô wogij kurôn woj beré emê iyôn hen.

⁹ Debênggeri iyêre an ken bi bôrnge sa Emen yôôd. Wôsa ken hôn, yênêrnge

bay ayê bôô nan kirij kirij sa terare a nà gelij gusij na hen iyôn men.

¹⁰ Kirijna ka gelij gusij sem iyôn a menba, Emen wo bô derê hena ligiri a wo uwôgênge wô hini emê wo nan kwini tô Krist a hen na, ôbi a hô panênge cêgi gusij to ken gelij a hen. Ôbi a bêngge néernge men, a dôbênge ibiyare bôrnge a men, a bé ka debé iyêrê geran sa têrnge a a men.

¹¹ Néé yi wô sari nan kwini kwôy yôd. *Amên, bi yi gelij hen iyôn.

Dosé nan kwôlê woj derij kibi kwôlê

¹² Magtubu hende to dê to en li bêngge hen na, na yênên Silas wo debe iyêre tô kwôlo Emen hen a lê ben hen. En li magtubu hende to hen na wô dôbij ibiyare bôrnge a men, ené gelênge mega wo ré na bô derê wo Emen woj tiri hen a kené harij ya hen.

¹³ Bijné ka bô églis to Babilôn a ka Emen tôrji mega wo têrnge hen iyôn men na, lêngge dosé men, keman Mark kôba, lêngge dosé a men.

¹⁴ Linge dosé perênge a dô nan bôô pôn an bi gel wo kené geyij yernge. Bi bô jalê wo Emen baa nan kenbay kêm ka ken bij pôn nan Jésus Krist hen.

Magtubu to wôôyi to Piyêr li Kwôlo kôl kwôli magtubu to têê wôô to Piyêr li hen

Magtubu to têê wôô to Piyêr li hen na, ôbi li bijî na bay ayê bôô kêm (Sapitre 1: 1). Kwôlo bô magtubu hende to hen na, na wô kuriñ kumbul upé bay gelére are kañ benare ka bijî nañ tu Kwôlo Dôri hen né hen. Bijî bay ka hen na, bay wup kwôy ô églis a. Anğa gel habré wo anğan gelé kaji bay ka hen na, na lê anğan bôd a tôn ka bijî li hen. Añ geré wo kwôni a kañ anğan gelé kañ benare kaji bay ka hen na, na dé yi yôd yi henê Emen woñ tiri hen men, yi Jêsu Krist a a men. Henê Emen woñ tiri bi wo hen na, na kwo bay jé ka na gel Jêsu nañ tirji men, na toy kwôlê wori nañ marji a men aña na dô kwôli hen.

Sapitre 1: 1-2 na, na dosé to ôbi liji.

Sapitre 1: 3-21 na, Piyêr ðebu sa hal wo dôri wo gel ayê bôô men, bê bôô pôn sa uwôgê wo Emen uwôgeji hen aña bijî nañ derê kwôlo ka na gel Kelma Jêsu nañ tirji na dô hen.

Sapitre 2: 1-22 na, Piyêr kañ ari lê bijî bay gelére are kañ benare

hen yôd men, kañ hal woji a men.

Sapitre 3: 1-18 na, Piyêr kôl kwôli are pôn perê ari gelé kaji kañ benare bay ka hen. Bay ayrê bijî ka mô gem hera wo Krist hen men, bay kôl herari bi wo hen rée nañê a men. Piyêr uwôli sara iyôn ba hena Krist ré hera ré tô ba, ré na sa kibi bô jalê wo Emen wo ré ði kirijî bijî gawré kwône ré bi bôriji sa Krist a aña ré uwôliñ gelê men.

Sa terare a nà na, bay gelére anğan benare nañ sa pôn né. Kwôlo Piyêr kôl bô magtubu tori to jôgijî wôô hen na, yi mega ré kwôlo ré kôliñ kemneñ iyôn. Kwôlé bi wo hen dôbijî bay ayê bôô ibiyare bôriji a aña bi bay ré ôriñ tumô tumô tô henê Kelma Jêsu woji a aña bay ré ði kwôni gerijî nañ ci kay nañ ermé woñ iyôn a tôn hen né.

Dosé to ôbi liji

¹ Na nôbi Simô Piyêr mana wo Jêsu Krist men, *ôbi jé wori a men.

Nôbi a lê magtubu hende to hen benge kenbay ka ken uwôñ ayê bôô wo dôri môñ kwoni iyôn sa kibi ari lê kañ derôre ka Jêsu Krist wo na Emen woñ ôbi gôliñ nañ na hen.

² Bi bô derê nañ bô jalê wo Emen baa nañ ken damañ wô kibi henê wo ken hôn

Emen naɲ Kelma Jêsu Krist dô hen.

Hal wo bay ayê bôô

³ Na Jêsu Krist a lê a nana hônɲ Emen wo na uwôgêna hen aɲ bi nabay kôba, nana uwôɲ hini emê wori men, bô derê wori a men. Na ôbi á, naɲ néé wori wo dê kirɲ hen na, ôbi ré béna are kê m ka naɲêna hen aɲ bi jé lêrena ré yi kwo kôrbi men, bi nana liɲ aɲga dé tu Emen a men.

⁴ Na hen iyôɲ aɲa ôbi ré béna aɲga dôri ka dê kirɲ damaɲ ka ôbi na genge dîré béna hen. Aɲ kirɲa ken uwôɲ are bay ka hen na, kena gôliɲ ermé kwôlê wo gengɲ sa aɲga habɲ ka mêne kirɲ ka sa terare a na aɲ bi kené ay hal wo Emen hen dî.

⁵ Na bi wo hen aɲa, ené kelêɲge bi kené mase kwôɲ bi jé lêreɲge wo dôri ré nôge tô ayê bôô woɲge men, bi henê Emen woɲge ré nôge tô jé lêreɲge wo dôri hen men,

⁶ bi beré yi woɲge nôge tô hênê are kaɲge men, bi lêɲnê woɲge nôge tô beré yi woɲge men, bi dé yi yi Emen a nôge tô lêɲnê wo ken lêɲnê hen men,

⁷ bi geyé yi tô yêniɲare a bi nôge tô dé yi yi Emen a men, bi peré yênerɲge nôge tô geyé wo ken gey ðiɲé kê m hen a men.

⁸ Na jé lê bi wo hen iyôɲ hen a derê wo kené li kwôɲ kwôɲ, ôbi a, kené hônɲ Kelma wona Jêsu

Krist damaɲ a men, jé wo ken li hen a yé na kwo dôri hen iyôɲ kwôɲ kwôɲ a men.

⁹ Niɲba, kwôni wo li are bay ka hen ré na, ôbi yi môɲ kwôni wo tiri tiɲ aɲ gel kirɲ kelaɲ né iyôɲ men, ôbi gôrbɲ wo Emen na ré dî bôri jal sa têriɲ lêeri to tumô hen kwôɲ a men.

¹⁰ Miɲnén, Emen a terêɲge aɲ uwôgêɲge iyôɲ ba, ken mase bi jé lêreɲge yi kwo dôri hen iyôɲ kwôɲ. Hena kené li hen iyôɲ na, ka geré kayê tô geré wo Emen a ré.

¹¹ Na ôbi á, Emen ré dî geré wol damaɲ bi kené siɲ bô emé iyére to Kelma wona Jêsu Krist woɲ ôbi gôliɲ naɲ na hen. Emê iyére tori hende to hen a yé na hen iyôɲ kwôɲ naɲ kunu.

¹² Iyôɲ ba, na jebé tô bôrɲge ta ta sa are bay ka kê m hen bi wo ken hôn niɲ men, ken dèbe iyére tô kwôlê woɲ tiri wo bay na gelêɲge hen niɲ a men hen.

¹³ Niɲba, na aɲga dôri bi ené jebɲ tô bôrɲge ta ta sa are bay ka kê m hen kwôɲ wo na maɲ aɲ bi kené yi kum sara ré.

¹⁴ Wôsa en hôn wo dê iyôɲ a menba, na ma mega wo Kelma wona Jêsu Krist na kôlen tumô niɲ hen iyôɲ.

¹⁵ Na masê bi kené uwôɲɲ geré wô jebɲ tô bôrɲge ta ta sa are bay ka hen cêgi temayren a.

Emen geléna wo Jêsu Krist ré na Kemari

¹⁶ Tumô na nini kelêɲge kwôlo gengɲ sa hera wo

Kelma wona Jêsu Krist nañ néé wori. Kwôli are bay ka kêm ka na nini kelênge hen na, na kwôlê woñ dilemne wo gawrê ré, niñba, na dampare tori to na nini gel nañ tirni a nini kôl kwôle hen.

¹⁷ Kirija Ibari Emen biri hini emê nañ dampare a men na, nini toy Emen woñ ôbi sa are kêm kôl iyôñ ba: «Kwo nà ná, na Keman, en geyri men, en li yi derê sari a a men.»

¹⁸ Nibay kôba, na nini debe ya nañ Jêsu Krist sa keram wo yi nañ jengêri bi wo hen a añ nini toy nañ marni tôô kwôni wo iyêl ôm derômarañ a hen.

¹⁹ Na ôbi á, niné bi bôrni damañ a sa kwôlo bay kibi Emen na kôl a hen. Dô wo ken dôbê marñge dô ken toyiñ kwôlê bi wo hen wôsa ôbi yi môñ lampa to be-rare kirij nañ dilemne iyôñ. Toyênge kwôlê woji bi wo hen kwôy wo ka gelij are kêm sélé môñ tare berare kirij hen iyôñ. Wulê bi wo hen na, Jêsu Krist wo yi môñ telabo iyôñ hen a bulo hera upênge.

²⁰ Anja tumô ba, ken hôn sarñge a dô mega wo kwôlo na si kibi bay kibi Emen a na, añ lij bô magtubu to Emen hen na, bay nañ yirji kôba, na nêem derê tô kwôlê bi wo hen né.

²¹ Wôsa wulê wo bay kibi Emen na kôlij kwôlê bi wo hen na, bay na kôl na nañ

néé woji ré, niñba, na Tunu toñ hendi bô bôrê a na derê tumôrji aña bay na ré kôlij kwôlê bi wo hena ligi Emen a hen.

2

Dênge tu melênê sa bay gelére are kañ benare hen (Jud 4-13)

¹ Na ca yeñ a bay kibi Emen kañ bay benare na ré mô perê kam *Israyêl a. Kemnêñ kôba, bay gelére are kañ benare hen kôba, mô perênge a hen ya men. Bay a era jegê gelij bijné anğañ benare ka a mênêji hen men, bay a kañê Kelma Jêsu Krist wo na gôlij nañ ci hen. Lê bi wo bay li hen iyôñ na, sem iyôñ a menba, mênê wo dami a sé sarji a dus.

² Gawrê kwône a ayê jé lêreji wo habij bi wo hen men, bijné a kelê kwôlo habij gengij sa geré wo Emen wô sarji men.

³ Na wô uwôñ lari mera aña bay gelére anğañ benare bay ka hen ré lamênge derênge kwôlê woñ benare hen. Bijné bay ka hen na, Emen na genge wô jerê kwôlê sarji a ca yeñ niñ, añ sem a menba, ôbi a mênêji añ yôd.

⁴ Tumô kirija *manê ka derômarañ a kôba, na li têrij hen na, Emen na bô tu ña toji ré. Ôbi pôrji biji bô iyom wo ðogi wo hendi a kwôy gemij Wulê wo ôbi a jôrij kwôlê sarji a.

⁵ Bijné ka tumô ka na li têtîrî hen kôba, ôbi na bô tu ja toji ré. Ôbi a, kam bélem na ré mène bijné ka bay habré ka sa terare a nà hen. Nijnba, ôbi na gôlijî nañ kwo na uwôl béré bi bijné ré li anğan derôre hen men, ôbi na gôlijî nañ bijné jurgem a jôgijî nañ Nowé a men.

⁶ Kwo gengijî sa sa iyére to *Sodôm nañ *Gwomôr kôba, Emen na jô kwôlê sa bijné ka mô ya hen. Ôbi na uwoyréji mênênî yôd añ nañ tare. Ôbi li hen iyônî gel wo bijné ka ré biri kwôlê ré hen na, ðiré sa liji na hen iyônî men.

⁷ Añ wulê bi wo hen na, ôbi sijn nañ Lôt woñ ôbi lê anğan derôre hen añ Sodôm a. Wôsa ermé wo Lôt na mênijî gañ wô anğa habijî ka bijné bay ka li môñ tôô ré nañ iyônî hen.

⁸ Wôsa Lôt ôbi lê anğan derôre kirijîna ôbi môrijî peré bijné bay ka hen na, ôbi gel jé lêreji wo habijî hen men, ôbi toy kwôlo habijî wo bay kelêré nañ wulê wulê hen a men na, bôri mênijî yôd.

⁹ Mega wo yi hen iyônî na, gel wo Emen ré hôn anğa ôbi ré lê añ dôrijî bijné ka bi bôrijî sari a hen kibi bô gusijî a men, ôbi hôn anğa ôbi a lê wô gemijî bijné kañ bay lê têtîrî bay ka hen kwôy Wulê wo ôbi a sa jôrijî kwôlê sa bijné a hen.

¹⁰ Bijné ka Emen a perêji ðê megêrijî na, na bay lêre anğa habijî ka bu bôrijî hen añ bay kañijî tôô to Emen

hen.

Bay gelére anğan benare bay ka na en kelênge kwôlijî tumô hen na, bay harijî ani kani ré men, bijn kwônî kwôlê ré men, manê ka derômaran a ka ôrijî nañ hini emê hen kôba, bay harijî tinijî ré men, bay tiréji a men.

¹¹ Manê ka derômaran a ka ôrijî nañ néé ðê bay gelé anğan benare bay ka hen kôba, bay tiréji tumô Emen ré.

¹² Bijné kañ bay lêre anğa habijî bay ka hen na, bay erem kwôlê ré môñ kwo tanare to noni to bay a beré deré hen iyônî. Bay tiiré anğa bay hôn tôrji ré hen men, bay ma môñ tanare to noni hende to hen iyônî a men.

¹³ Bijné bay ka iyônîgi hen na, gusijî a na ari têbê sa kôbrijî mega wo bay na gelijî megêrijî gusijî hen iyônî men, lê anğa habijî ka tu tare ta a beré bôrijî men, kirijîna bay mô nañ ken kibi anğan emê na, jé lêreji yéngge tayre men, seléngge a men. Bay lamêngge añ lijî yi deré sara daman.

¹⁴ Ermé kwôlê woji yi na sa wogé yébé a mera men, bay merên tô lê têtîrî a ré men, kirijîna bay gel bijné ka iya tô kwôlo Emen a na, bay lamji biji bô têtîrî a men, bay erem na sa ari upé a ta ta a men. Añ kwôlê wo Emen bu sarji a nijî.

¹⁵ Bay ðéjî geré wo Emen añ ge kay añ ayji geré tô Balam woñ kema Bosôr a

wo dôri lij bîné habré wô uwônij lari hen.

¹⁶ Nijba, wulê wo pônî a na, Emen nay Balam wô wo ré biri kwôlé ré. Wulê bi wo hen na, kura wo iyêl ré hen kôba, kôlij *ôbi kibi Emen Balam kwôlé mônj gawra iyôn aj jôri sa lê anjan kubrare a.

¹⁷ Bîné kan bay gelére anjan benare bay ka hen na, bay yi mônj kelmá wo kam nan tôri a iyôn men, bay yi mônj yé emen wo kal dôri aj iyôn men, Emen nan kini merê woji bô kirij kan dilemne ka dê kirij a.

¹⁸ Bay uwôyrê yirji nan kwôlé wônj dên iyôn wo bay kôl hen men, doy lê têrij to yi bôrji a hen na, bay lamij bîné ka dera yirji perê bay lê habré a hen aj bi bay ré li mônj kwoji iyôn.

¹⁹ Men, bay kôlji coré merê nan sarji menba, bay yirji gan na limé ka têrij to a mênêji hen men. Wôsa i i kôba, na lema wo anja biri lemnare hen.

²⁰ Hena bîné ka ré dera yirji tô lê anja habij ka sa terare a nà wô wo bay hôn Kelma wônj ôbi gôlij nan na Jêsu Krist hen ana bay ré hô ô lê habré bi wo hen hôrij na, wulê wo bay mô bô a haw hen na, habij dê kwo tumô aj sôn.

²¹ Hena ré na hen iyôn na, bay hena ré hôn geré wônj derôre ré ba, dô gôlij wo bay ré hôn aj bi kwôlé sa tô

to Emen to yi nan jengêre to bay na gelji hen ré hen.

²² Are bay ka bay li hen na, na mega wo gwosoy kwôlé kôl iyôn ba: «Gera ré hô ôm belê wori hôrij» men, na mega «Gwôsijô wo bay ré pili sél menba, ré hô ô dôbe yiri bô kurbô a hôrij hen iyôn.»

3

Kwôlo gengij sa hera wo Kelma Jêsu Krist

¹ Miljên kanê, magtubu to na na, na to jôgij têê wôô to en li bêngge. Bô magtubu hende to wôô hen na, en li jibij na tô bôrjge ta nan ermé wo dôri gengij sa anja na ken hôn nij hen aj bi kené môrij tu gej sara.

² En gey bi kené gôrbij sa kwôlo bay kibi Emen ka tumô ka yi nan jengêrji na kôl hen né men, ken erem sa anja Kelma Jêsu Krist wo na ôbi gôlij nan na wo na kelênge kené li hen. Ôbi na kelênge kwôlé bi wo hen nan geré wo bay jé kari ka ôbi na jéji hen.

³ Men, anja en gey bi kené hôn a na: mega wo wulê wo sa terare baa da wo ta kerê nij hen na, bîné ka pônî a so aj a lê are kêm ka bôrji gey hen men, bay a selênge men.

⁴ Aj bay a kelê iyôn ba: «Jêsu Krist bi na yôn dî ba? Ôbi na kôl dîré bulo hera menba, na iyej dî ba? Môjêrna ma nij kôba, ôbi

hera ré tô tô men, ança sa terare a nà kêm kôba, yi na kiniji baa ya kirija tô terare na ãiŋ yeŋ ãiba, nini gel ani kani ka belij né tô.»

⁵ Bijné bay ka kôl kwôlé bi wo iyôŋgi hen na, bay gôrbijn mega wo tumô ba, Emen na ré kôl kwôlé menba, derômaranŋ naŋ sa terare na ré lij men, ôbi ãi terare nà, naŋ kam men, ôbi ãi jengê yi perê terare a naŋ kam a men.

⁶ Men, nà ná naŋ kam aŋa Emen na ré mênij sa terare tumô kirija kam bélem na ay sa terare kêm hen.

⁷ Men, ôbi na kôl iyôŋ ba: derômaranŋ naŋ sa terare to ré yi haw hen na, bay ré yé hen iyôŋ kwôy Wulê wo ãiré sa uwoyéji naŋ tare yôd aŋ. Ôbi gemji hen iyôŋ naŋ kwôlé wori kwôy Wulê wo ôbi a sa jôrij kwôlé sa ãijné men, a mênij bay lê têrij a men.

⁸ Miljên kapê, kwôlo pôn nêŋ wo nà ná, bi bôrnge gôrbijn sara ré, kwôlé bi a na: tu Emen a na, wulê pôn na, yi môj elê dubu iyôŋ men, elê dubu kôba, yi môj wulê pôn iyôŋ men.

⁹ Bijné ka pôni kôl iyôŋ ba: «Emen né li ança ôbi na ré kôl ãiré lê hen lew ré.» Nijba, na hen iyôŋ né, ôbi uwôl bôri naŋ ken bi kwôni pôn nêŋ iyôŋ kôba, ré mênij né nijba, bi ãijné kêm ré ãi tô têrij toji aŋ.

¹⁰ Nijba, kirija wulêri a nê mê menba, Kelma Jêsu Krist a hera môj môj. Ôbi

a so dus mega ôbi gem-sare iyôŋ. Wulê bi wo hen na, ãijné a toyé né are a emê dami derômaranŋ a aŋ derômaranŋ a naŋê selêj mera aŋ tare a uwoyé ança derômaranŋ a hen kêm yôd aŋ men, sa terare naŋ are kêm ka yi ya hen a naŋê a men.

¹¹ Mega wo are bay ka kêm hen a naŋê hen iyôŋ na, dô wo ken ãi tu melênê sa yerŋge a men, ken ay yerŋge bijn Emen yôd men, bi jé lêreŋge yi kwo séli a men.

¹² Merêŋge ken gem Wulê wo Emen a heranŋ hen men, ken mase bi Wulê bi wo hen era lew a men. Wulê bi wo hen na, tare a uwoyé derômaranŋ aŋ a naŋê selêj aŋ. Men, are kêm ka yi ya hen a jôrij naŋ uwoyé tare hende to hen men.

¹³ Nijba, Emen na ay tôri béna mega wo derômaranŋ to kôrbi naŋ sa terare to kôrbi ré so aŋ na bay a nana mô gem hen aŋ are kêm ka ré yé ya hen na, ré na ançan derôre.

¹⁴ Miljên kapê, mega wo ken mô gem Wulê bi wo hen na, masêŋge bi ken li têrij tôni ré nijba, ken bi jé lêreŋge ré yi kwo séli yôd tu Emen a men, ken bi bô jalê yi perêrnge a naŋ ãi a men ãi.

¹⁵ Henêŋge mega wo hena Kelma wona Jêsu Krist ré uwôl bôri aŋ ré bulo hera haw hen ré tô na, ré na wôsa ôbi ré gey bi kené uwôj tulmô kirij bi kené uwôjij gelê. Na ôbi á, yênena Pol

na ré li magtubu a béjge gelijge are bay ka hen naɲ tu melênê wo Emen biri hen hen.

¹⁶ Na kwôli are bay ka hen aɲa bô magtubu tori kêm to ôbi li na, ôbi kôl kwôliji bô a. Kwôlo pôni wo ôbi kilêrê bô magtubu tori hende to hen a na, henê bôri na, iyêre gaɲ. Na ôbi á, bijé ka hôn bô kwôlê bi wo hen dô ré ka debú geraɲ sa têrji a ré hen a men na, bay bul bô kwôlê woɲ tiri bi wo hen aɲ dô kwoji naɲ benare mega wo bay lij kwo daɲgi bô magtubu to Emen a hen iyônɲ. Lê bi wo bay li hen iyônɲ na, bay mène yirji naɲ kôbriji woji gaɲ.

¹⁷ Milnên kapê, kwonje kenbay ba, mega wo ken toy hen iyônɲ nij na, déjge tu melênê sa yernge a wô wo bay bij Emen kwôlê ré hen a lamênge aɲ bi kené déj debé sa têê wonje a.

¹⁸ Iyônɲ ba, ken ô tô Kelma woɲ ôbi gôlij naɲ na Jésu Krist a kwôy kwôy aɲ bi ôbi ré tô kibri sarɲge a men, kené hônijni dô tumô tumô men. Bi heramê yi wô sari haw hen kwôy naɲ kwini. *Amên, bi yi gelij hen iyônɲ.

Magtubu to tumô to Ja li Kwôlo kôl kwôli magtubu to tumô to Ja li hen

Magtubu to subu to Ja lij hen na, gawrê kôl kêm wo ré na *ôbi jé Ja a ré lê hen bi wo hini uwôgij têê pôn nêj iyônj bô ré hen, men, gawrê ka ôbi li magtubu hende to hen biji hen kôba, hiniji uwôgij né a men. Gañ wori ba, gel na wo magtubu hende to hen ré lij bij na bay ayê bôô. Bay ayê bôô bay ka hen na, toy kwôlê kwône gengij geré lê kwôlo Emen wo gay gay hen wo a ôrij nap ci kelanj nap ayê bôô woj tiri hen. Na ôbi á, ôbi lê magtubu hende to hen ré genge anjanj lê kirij wôô bô magtubu hende to hen a.

Ka tumô ba, na dôbêji ibiyare bôrji a bi bay ré bij bijare top tiri nap Emen men, nap Kemari Jêsu Krist a men, a yé hen iyônj nap geré woj peré yi tô yênjare a.

Ka wôôyi ba, na kapê anjanj gelé kap benare ka jôô bê bôô pôn sa Kwôlo Dôri a hen.

Sapitre 1: 1-4 na, kôl wô mi a ôbi lê magtubu hende to hen ré lere hen ba? Ermé wori bi a na: nôgê tô bijare to bay ayê bôô nap Emen men, nap Jêsu Krist men, bijare to perêrji a a men.

Hen iyônj na, bay a débé tô geré wo ka na gel Jêsu men, na toy kwôlê wori hen a men na gelji hen.

Ôbi lê magtubu hende to hen kôlij gawrê bay ka hen ré mô kirij ka peranj a wôsa Emen na kirij ka peranj. Iyônj ba, tôô to kôl kwôli peré hen a bay ré bi kwôlê sara (1: 5 - 2: 17). Cêgeri wori menba, ôbi kôlji kwôli sa wo ôbi bayi Krist wo dami hen men, bay benare ka kôl Jêsu ré na *Krist, kwo Emen dôri hen né men (2: 18-29). Men, ôbi kôl kwôli anja gel wo kwôni ré na kema Emen woj tiri hen, men jé lêri na kwonj derôre men, peré wo bay perij yiri hen men, bôô pôn woji sa Jêsu Krist a a men (3: 1-24). Kirijna ôbi gelji deré tu kwôlê woj benare nap tu kwôlê (4: 1-6) nij na, ôbi lê magtubu hende to hen hô hera têê pôn a sônj gengij sa kwôli peré aj ôbi kôl iyônj ba yé gawra wo Emen na, na peré kirij wôsa Emen na kwôni wo pur kirij (4: 7-21). Ôbi kôl kwôli ayê bôô wo ay joor hen men, mawi kwôlê wo yi bô magtubu a hen a men aj dirij kibi magtubu tori (5: 1-21.)

Bô magtubu hende to hen na, gel na ayê bôô woj tiri hen men, li nap ermé wo bay ayê bôô bi bay ré dô yirji aj yi kwôlê woj benare wo wuu kirij hen men, dôbji ibiyare bôrji a bi bay ré day bê bôô sa Jêsu Krist a nap peré yênem.

Kwôlê wo bi merê tu geɣ

¹ Kwôni wo nini li magtubu béɣge kelêɣge kwôli hen na, tumô wo tô terare na dɣɣ né tô kôba, ôbi na ya niɣ. Kwôni bi wo hen na, nini toy kwôli kelêri men, nini geli naɣ tirni men, nini kôbri men, nini hebiri naɣ kôbrini a men. Ôbi bi a na kwôlo biɣ gawrê merê tu geɣ hen.

² Na ôbi á, kirɣna Emen né yêge sa kwo bi merê wo naɣ kwini bi wo hen niɣ na, nini gili aɣ na ôbi a, niné kelêɣge kwôli hen. Merê tu geɣ bi wo nini kelêɣge kwôli hen na, na yi ya naɣ kwini. Tumô ba, ôbi nà ná naɣ Ibarna Emen derômaran a niɣba, haw hen Emen gelénari nô niɣ.

³ Na are bay ka nini gel naɣ tirni men, nini toy naɣ marni a men hen apa niné kelêɣge kwôliɣi men hen. Nini kelêɣge hen iyôɣ bi kenbay kôba, kené biɣ pôn naɣ nini mega wo nibay nini biɣ pôn naɣ Ibarna Emen men, naɣ Kemari Jêsu Krist men hen iyôɣ.

⁴ Na ôbi á, niné li magtubu hende to hen béɣge kelêɣge kwôli are bay ka hen aɣ bi yirni ré derêni cerêd.

Erêɣge kirɣ ka perañgi a dɣ

⁵ Emen na kirɣ ka perañgi dɣba, kirɣ ka hendi naɣ yiri a. Aɣ na kwôli perañgé wori bi wo hen apa Kemari Jêsu

Krist naɣ yiri ré kelêni kwôli apa niné kelêɣge men hen.

⁶ A hena nana kôl nabay naɣ Emen nana biɣge pôn apa nana mô bô dilemne a kwôy kwôy na, gel wo nana na bay benare men, jé lêrena ré na kwon benare men, tu kwôlê naɣ bô a men.

⁷ Niɣba, hena nana ô kirɣ ka perañgi a mega wo Emen môriɣ kirɣ ka perañgi a hen iyôɣ na, nana biɣ pôn perêrna men, kwôbri Kemari Jêsu pul têriɣ tona aɣ, aɣ bi nana yiɣ ka séli a men.

⁸ Hena nana kôl nana li têriɣ ré ba, nana kôl na kwôlê won benare men, nana lam na yerna wona gan a men, dɣba, kwôlê won tiri wo Emen naɣ yerna.

⁹ Niɣba, hena nana kôl ta wan nana na bay lê têriɣ ba, Emen a dé bôri jalê sa têriɣ lêrena hende to hen a. Men, ôbi a derê têriɣ tona aɣ naa yiɣ ka séli wôsa Emen na kwôni won derôre men, ôbi na ôbi bô pôn a men.

¹⁰ A hena nana kôl nana li têriɣ ré ba, gel wo nana kôl Emen ré na ôbi benare men, kwôli kôba, ré naɣ bôrna a men.

2

¹ Kamnen kapê, en li magtubu hende to hen béɣge kôliɣge kwôli are bay ka hen aɣ bi kené li têriɣ ré niɣ. A hena kwôni ré li têriɣ kôba, ken hôn wo ôbi jerê kwôlê sarna ré mô kwa Ibarna Emen a ya. Ôbi a na

Jésu Krist wojn ôbi lê anğaj derôre hen.

² Na ôbi a ma mega anğaj bê kwôbe iyôn aj bi Emen né dıj bôri jal sa têrij tona a. Emen dı bôri jal na sa têrij tona nabay a mera ré, nijba, ôbi dı bôri jal sa têrij to bıjé ka sa terare a nà kêm a men.

Bênge kwôlê sa tôô Emen toj perıj yi hen

³ Hena nana bi kwôlê sa tôô to Emen a ba, a gelé wo nana hõni dô hen.

⁴ A hena kwõni ré kól iyôn ba: «En hõn Emen» aja ré bi kwôlê sa tôô tori a ré na, ôbi kól na kwôlê wojn benare dıba, kwôlê wojn tiri naj yiri a.

⁵ Nijba, kwõni wo bi kwôlê sa kwôlo Emen a na, peré wo ôbi pur Emen hen, na tiri kwõy. Hen iyôn na, ôbi a geléna wo nana bıj pôn naj dı.

⁶ A hena kwõni ré kól dıré bıj naj Emen ba, bi jé lêri yi mõj kwo Jésu hen iyôn men dem.

⁷ Milpên kajê, na tôô tôni to kôrbi a ené li magtubu bênge kwôle hen né, nijba, na tôô hende to bay na kelenge kwôle ca tumô nij hen. Tôô hende to cay hen na, na kwôlo na ken toy nij hen.

⁸ Hen iyôn hari kôba, yi mega wo ré na tôô to kôrbi a ené li bênge hen iyôn, wõsa jé lê Jésu Krist geléna mega wo tôô hende to hen ré na toj tiri men, jé lêrengge kôba, gel hen iyôn a men. Nana hõn wo ré na tiri wõsa

kirıj ka hendi ca najê nij, aj na kirıj ka perangi kaj tiri a gasê perangê.

⁹ A hena kwõni ré kól dıré mô na kirıj ka perangi a aja, ré dô yêni ba, ken hõn wo ôbi ré baa na bõ kirıj kaj dilemne a.

¹⁰ A hena kwõni ré pur yêni na, ôbi mô na kirıj ka perangi a aj ani kani ka a lê aj ôbi a lê têrij ba, naj.

¹¹ Nijba, kwõni wo kaj yêni ba, ôbi mô na bõ dilemne a baa ya baa ya men, are kêm ka ôbi li ba, li na bõ dilemne a men, ôbi hõn kirıj ka ôbi ôrij ya hen né a men, wõsa ôbi gel kirıj né sa kibi dilemne to ti tiri hen.

Denge turıge sa anğ sa terare a nà ré

¹² Kamnen, en li magtubu hende to hen bênge wõsa Emen dı bôri jal sa têrij tonge a nij wõ kibi hini Jésu Krist.

¹³ Kenbay ka surjê, en li magtubu hende to hen bênge, wõsa ken hõn kwõni bi wo na mô ya ca tumô dema tô terare na ré dıj tô hen men. Kenbay kaj kam manê kôba, en li magtubu hende to hen bênge men wõsa ken gõlij sa ôbi lê habré nij.

¹⁴ Kamnen, na en li magtubu hende to hen bênge wõ henê wo ken hõn Ibarna Emen hen. Kenbay ka surjê en li magtubu bênge wõsa ken hõn kwo na mô ya ca tumô dema tô terare na ré dıj tô hen men. Kenbay

kaŋ manê en li béŋge, wôsa ken debe geraŋ men, kwôlo Emen yi bôrŋge a men, ken gôlip sa ôbi lê habrê a men.

¹⁵ Perêŋge sa terare naŋ are kê m ka yi sara hen né. A hena kwôni ré gey aŋga sa terare a nà ba, ken hôn wo ôbi ré gey Ibarna Emen né men.

¹⁶ Wôsa aŋga sa terare a nà ka na: do y aŋga habiŋ ka gawrê gey lê hen men, tu bôriyare men, bê bôô sa ari upé uwôyriŋ yi a men na, hena na ligi Ibarna Emen a ré, niŋba, na aŋga sa terare a nà dî.

¹⁷ Wôsa sa terare men, aŋgaŋ tu bôriyare kare kê m ka yi ya hen a men na, a naŋêji kê m, niŋba, kwôni wo li bô geyé wo Emen ba, ôbi a merê kwôy yôd.

Déŋge tu melênê sa yerŋge wô bay kaŋêre Jésus Krist hen

¹⁸ Kamnen, wulê wo sa terare a kerê hen na, baa ða niŋ. Ken toy mega wo ôbi bayi *Krist hen ré a sa. Niŋba, haw hen bay bayi Krist kwône hen ya niŋ, aŋ ôbi a gelé wo Wulê na ré ða niŋ.

¹⁹ Biŋé bay ka hen na, hena na perêrni a aŋa ré siji ô hen. Niŋba, bay nà ná kani ré. Hena bay henaŋ ré na kani na, bay henaŋ ré merê naŋ ni. Na ôbi á, bay ré siŋ ôriŋ hen. Niŋba, are bay ka hen yi hen iyôn bi nana hôn mega wo bay ré na biŋé kana ré.

²⁰ Niŋba, kwonŋe kenbay ba, Krist béŋge Tini aŋ kenbay kê m ken hôn tu kwôlê.

²¹ Hena ené li magtubu hende to hen béŋge na, na wô wo kené hôn tu kwôlê hen né ré, niŋba, wô wo kené hôn niŋ men, ken hôn mega wo benare ré naŋ bô tu kwôlê a hen.

²² Kwôni woŋ ôbi benare ba, na kwo kôl mega wo Jésus ré na Krist, kwo Emen dôri hen ré. Kwôni wo kaŋ Ibarna Emen naŋ Kemari Jésus na, ôbi na ôbi bayi *Krist hen.

²³ A hena kwôni wo ré kaŋ Kema Emen ba, ôbi hôn Ibari Emen né men, niŋba, hena kwôni ré kôl mega wo Jésus ré na Kema Emen ba, ôbi hôn Ibari Emen men.

²⁴ Kwonŋe kenbay ba, ken dî bôrŋge yi sa kwôlo na ken toy ca tumô hen. Lêŋge bi kwôlê bi wo hen yi bôrŋge a men, bi ken gem kwôlê bi wo na ken toy ca tumô hen bôrŋge a a men. A hena kené gem kwôlê bi wo na ken toy ca tumô hen bôrŋge a na, ken biŋ pôn naŋ Kemari Krist men, naŋ Emen Ibari a men.

²⁵ Kemari bi kôba, na genge ðiré béna merê wo naŋ kwini hen.

²⁶ Gel, na kwôli biŋé kaŋ bay lamêreŋge bê tôrji a wô ménêŋge a ené li magtubu béŋge kelêŋge kwôliji hen.

²⁷ Niŋba, kenbay ba, Tunu to Krist na béŋge hen na, mô bôrŋge a ya. Na sa kibi Tunu hende to yi bôrŋge hen aŋa kené ôriŋ do y kwôni

wo dɔŋgi ré geléŋge ani ré hen. Wôsa Tini hende to hen geléŋge are kêm men. Hende geléna tu kwôlê dîba, kwôlê woŋ benare wôni naŋ perê a. Biŋge naŋ Jêsu Krist mega wo hende na geléŋge hen iyôŋ.

²⁸ Kamnen kaŋê, lêŋnêŋge tô biŋare tonŋe a naŋ Jêsu Krist aŋ bi Wulê wo ôbi a herap hen na, bi nana hareri ré men, tayre dêna tiri a ré a men.

²⁹ Mega wo ken hôn wo Jêsu Krist ré na kwôni woŋ derôre hen iyôŋ na, kwôni wo li aŋgaŋ derôre ba, na Kema Emen men.

3

Nana kam Emen

¹ Geléŋge peré wo Emen peréna kwôy aŋ uwôgêna kamni hen. Aŋ nana kamni bay tiri a men. Na ôbi á, biŋé ka sa terare a nà ré henêna ré hen, wôsa bay hôn Ibari Emen né.

² Milnên kaŋê, kwo nana môriŋ haw hen ba, nana kam Emen niŋ. Niŋba, aŋga a sa sarna ba, nana hôn né tô. Aŋ aŋga pôn ka nana hôn na, wo Wulê wo *Krist a herap hen na, naa geliŋ naŋ têj têj wôsa naa geléri Wulê bi wo hen.

³ Ôbi a, kwôni wo ré dî bôri sa Krist a yôd ba, bi li têriŋ né mega wo Krist bi na kwo séli hen iyôŋ men.

⁴ A hena kwôni ré li têriŋ na, gel wo ôbi ré dɔge na tô to Emen hen. Wôsa têriŋ na, na dɔgê sa tô to Emen.

⁵ Wôsa ken hôn wo Jêsu Krist ré sa sa terare a nà, na wô derê têriŋ lêrena niŋba, ôbi ba, têriŋ naŋ yiri a.

⁶ Ôbi a, kwôni wo ré biŋ naŋ dî ba, a lê têriŋ né. A hena kwôni wo ré li têriŋ na, gel wo ôbi ré gel Jêsu Krist ré men, ré hôni ré a men.

⁷ Kamnen, déŋge bi biŋé lamêŋge ré. Hena kwôni ré li aŋgaŋ derôre ba, ôbi kôba na kwôni woŋ derôre mega wo Jêsu Krist na kwôni woŋ derôre hen iyôŋ men.

⁸ Niŋba, kwôni wo li têriŋ ba, na kwo Sidan wôsa Sidan na ôbi têriŋ ca wo sa terare na dîŋ yeŋ. Na ôbi á, Kema Emen ré sa wô mênê ari lêri kêm aŋ hen.

⁹ Ôbi a, kwôni wo ré na kema Emen ba, a lê têriŋ ré niŋ yôd, wôsa merê tu geŋ wo Emen biri hen na, yi bôri a. Emen na Ibari dîba, ôbi a lê têriŋ ré niŋ.

¹⁰ Ôbi wo hen a gelé a bay ré hônniŋ kam Emen naŋ ka Sidan. Wôsa kwôni wo li aŋgaŋ derôre ré men, pur yêni ré a men na, gel wo ôbi ré na kema Emen né.

Kenbay kaŋ kam Emen perinŋe yerŋge

¹¹ Kwôlo Emen wo na ken toy ca tumô hen kôl iyôŋ ba: «Geyinŋe yerŋge.»

¹² Diba na bi jé lêrena yi môŋ kwo Kayen iyôŋ né. Ôbi na kema ôbi lê habrê, wôsa ôbi na duu yêni gaŋ. Niŋba, wô mi a ôbi na ré diri ba? Ôbi na diri wôsa ari lê yêni Abêl na kaŋ derôre,

nijba, ka Kayen ka na li kêm hen na, na ka habij.

13 Yênen, hena bijé ka sa terare a nà ré kapênge ba, ken bô mega wo ré dê kirij iyôn né.

14 Wôsa nana hôn wo na nana yi mega kwôni wo ma iyôn, nijba, haw hen nana mô tu gej. Nana hôn wôsa nana pur yênerna. Kwôni wo pur yêni ré ba, yi mega ôbi ré ma baa ya iyôn.

15 A hena kwôni ré kap yêni yôd ba, ôbi na ôbi deré temare. Añ ken hôn mega wo ôbi deré temare na, gelé wo nañ kwini nañ yiri a.

16 Jêsu Krist geyéna añ era sa ma wô sarna. Añ geléna peré wo nana perij yênerna. Bi nabay kôba, na ay yerna bij temare wô sa yênerna men.

17 A hena kwôni wo ré uwôn are aja ré gel yêni wo anğari kanî nañ aja ôbi ré li nañ dî ré ba, gel wo ôbi ré gey Emen né.

18 Kamnen, hena ré na hen iyôn na, na kelênge nañ kebrena nana gey yênerna nañ kwôlo dôri mera ré. Nijba, na gel wo nana geyji tiri a men, na li nañ ci a men.

Kam Emen a hareri ré

19 Nana li hen iyôn dema nana henê wo nana na kam Emen wo na tu kwôlê hen. Ôbi a, bôrna ré kurij tôñ kirija nana uwôli.

20 A hena ermé wona ré ulêna kwôlê sarna kôba, Emen dami dê ermé wona men, ôbi hôn are kêm a men.

21 Yênen kapê, a hena bôrna ré ulêna kwôlê sarna ré nij ba, gel wo nana hare era sa débé tumô Emen a ré nij.

22 Men, Emen béna are kêm ka nana uwôli hen wô wo nana bi kwôlê sa tôô tori a men, nana li anğa dôri a men.

23 Tôô tori hende to hen kôl iyôn ba: «Nana bi bôrna sa hini Jêsu Krist a wo na Kemari hen men, nana perij yerna mega wo Krist na kôl hen iyôn a men.»

24 Kwôni wo bi kwôlê sa tôô tori a na, ôbi na kwo Emen men, Emen kôba, bij nañ dî a men. Tini to ôbi béna hen a gelé wo ôbi ré mô nañ na.

4

Henê jé lê Tunu to Emen nañ to ôbi bare

1 Yênen kapê, hena kwôni ré era legerņge a añ kelênge kwôlo điré kôl hen ré na nañ néé wo Tunu na, ken bi bôrņge sara lew ré tô. Nijba, ken kôbe kwôli kelêri bi wo hen dô gel na ba ôbi iyêl na nañ Tini Emen na tiri a men ba, dema kené bi bôrņge sara tô. En kôl hen iyôn wôsa bay kibi Emen kap bay benare kwône sa terare a haw hen.

2 Geré wo ka hônij kwôni ré ôrij nañ Tini Emen a na: hena kwôni ré kôl Jêsu Krist ré yêp môņ gawra iyôn añ ré era sa terare a nà ná, ôbi ôrij nañ Tini Emen.

3 Nijba, hena kwôni ré kôl Jêsu Krist ré yêp môņ gawra iyôn ré na, Tini Emen nañ

yiri a. Nijba, ôbi ôrijn nap tini ôbi bare dî. Na ken toy ca tumô mega wo tini ôbi bare bi wo hen ré sa tô, nijba, haw hen hende sa nij.

⁴ Nijba, kamnen kapê, kenbay ba, ken gôlij sa bay kibi Emen kap bay benare bay ka hen nij, wôsa kena kam Emen. Wôsa Tunu to yi yernge a hen na, na Tunu to néere daman gôlij to sa terare a nà.

⁵ Wôsa bay kibi Emen kap bay benare bay ka hen na, na gawrê ka sa terare a nà. Na ôbi wo hen apa bay ré kôl na kwôli anja sa terare a nà an gawrê ka terare a nà dôbe marji toyijn kwôli kelêrji bi wo hen.

⁶ Nijba, nabay ba, nana ka Emen. Kwôni wo hôn Emen ba, a toyé kwôlé kebrena nijba, kwo na kema Emen né ba, a toyé kwôlé wona ré. Na hen iyôn, nana hônijn kwôni wo ôrijn nap Tunu toj tiri hen nap kwo ôrijn tunu toj benare hen men.

Emen gey bi nana perijn yerna nap bôd pôn mega wo ôbi peréna hen iyôn men

⁷ Yênen kapê, na perijnge yerna nap wulê wulê wôsa peré hena na ligi Emen. Wôsa kwôni wo pur Emen men, pur gawrê a men na, ôbi na kema Emen men, ôbi hôn Emen a men.

⁸ Kwôni wo pur Emen né men, pur gawrê ré a men na, ôbi hôn Emen né, wôsa are kêma ka Emen li hen na, ôbi li na nap peré.

⁹ Emen jop nap Kemari wo pôn nêj hari hen era sa terare a nà bi ré sa béna nana mô tu gej. Na ôbi a gelé peré wo Emen ré peréna hen tu wolé.

¹⁰ Geré peré wo Emen peréna bi a na: na nabay a peré Emen tumô ré, nijba, na ôbi a peréna tumô apa ré jop nap Kemari bi ré sa ma mega anjan lê sarga iyôn an diré dijn bôri jalé sa têrijn lêrena.

¹¹ Yênen kapê, mega wo Emen peréna hen iyôn na, nabay kôba, na perijnge yerna hen iyôn men.

¹² Wôsa Emen na, kwôni wo giili ba, nap tô. A hena nana perijn yerna ba, ôbi bij nap na men, peré wori bi wo yi bôrna hen na, na peré wo j tiri a men.

¹³ Na hen iyôn a, nana hôn wo nana bij pôn nap Emen men, ôbi kôba, ré bij pôn nap na a men sa kibi Tini to ôbi béna hen.

¹⁴ Wôsa nijbay kôba nini gel nap tirni toni apa niné ulênge béreri hen: wo Ibarna Emen né jop nap Kemari sa terare a nà bi ré sa gôlij nap bijé.

¹⁵ Ôbi a, kwôni wo ré kôl Jésus ré na Kema Emen ba, Emen bij nap dî men, ôbi kôba, bij nap Emen a men.

¹⁶ Nibay ba, nini hôn peré Emen peréni hen an nini bi bôrni sara. Wôsa Emen na ôbi peré kirijn. Kwôni wo pur Emen men, pur gawrê a men na, ôbi bij nap Emen men, Emen kôba, bij nap dî a men.

17 Peré wori bi wo yi bôrna hen, ré na peré woɲ tiri na, Wulê wo ôbi a sa jôriɲ kwôlê sa bîjé ka sa terare a nà hen na, na harê ré wôsa jé lêrena sa terare a nà bîj nap kwo Jésu.

18 Wôsa hena kwôni ré hôn wo Emen né piri na, harê a napê bôri a. Na wô peré wo Emen pur kirij hen bi aɲa ré dage harê bô kwôni a hen. A hena kwôni ré hare ba, yi môɲ bay réé sa bîri iyôɲ, wôsa kwôni wo hare na, peré wo Emen piri hen na, ôbi hôn derêri ré.

19 Na Emen a peréna tumô kap dema nabay nana piri men, perij megêrna a men hen tô.

20 A hena kwôni wo ré kôl dîré pur Emen aɲa ré kap yêni yôd ba, na ôbi benare déɲ iyôɲ. Hena kwôni ré pur yêni wo ôbi giili nap tiri hen né ba, ôbi a lê iyeɲ aɲa ré peré Emen wo ôbi giili ré hen ba?

21 Tôto Krist béna hen na, kôl iyôɲ ba: «Kwôni wo pur Emen ba, bi pur yêni a men dem.»

5

Bê bôô wona sa Jésu a a nana ayij joor sa terare a nà hen

1 Na i i wo bi bôri mega wo Jésu ré na *Krist, kwo Emen dôri hen na, ôbi na kema Emen. A hena kwôni wo ré pur iba kamrê ba, a peré kamni a men.

2 Peré wo nana pur Emen men, bê wo nana bi kwôlê sa tôô tori a a men hen na, gel wo nana pur kam Emen men.

3 Hena nana bi kwôlê sa tôô to Emen a na, gel wo nana pur Emen nap bôô pôn tiri a men. Aɲ tôô tori hende to hen, na aɲga a néna ré.

4 Wôsa kema Emen wo yôɲ yôɲ ba, ôriɲ nap néé woɲ gôliɲ aɲga sa terare a nà. Aɲ gelê bi wo nana gôliɲ sa aɲga sa terare a nà hen na, na sa kibi bê bôô wona sa Jésu Krist a.

5 Na i a gôliɲ sa aɲga sa terare a nà ba? Na kwo bi bôri sa Jésu ré na Kema Emen hen na, ôbi a gôliɲ sa aɲga sa terare a nà.

6 Na Jésu Krist wo era sa terare a nà bi. Ôbi eraɲ nap kam men, kwôbe a men. Ôbi eraɲ na nap kam piniji ré, nijba, ôbi eraɲ nap kwôbe a men*. Na Tini Emen a kelêna mega wo kwôlê bi wo hen ré na tiri. Wôsa Tunu hende to hen a na tu kwôlê.

7 Wôsa are subu a geléna mega wo Jésu ré na Kema Emen.

8 Aɲga subu bay a na: Tini Emen men, kam men, kwôbe a men. Are bay ka subu hen na, kwôlê woji na pôn.

9 Hena megêrna gawré ré kelêna kwôli aɲga ciré hôn ba, nana bi bôrna sa kwôlê woji bi wo hen. A hena nana bi bôrna sa kwôlo megêrna kelêna hen iyôɲ na, kwo

* 5:6 5: 6 Kam na, kôl gengij na sa batêm men, kwôbe ba kôl gengij ba sa temay Jésu men.

Emen kelêna hen na, dê kwoji aṅ tō. Aṅ na Emen bi naṅ yiri a kelêna kwôlo gengijṅ sa Kemari.

¹⁰ Kwôni wo bi bôri sa Kema Emen a ba, a henê sari a mega wo kwôlê bi wo hen ré na tiri. Nijba, kwôni wo bi bôri sa Emen a ré ba, bô Emen mega ôbi benare iyôṅ. Wôsa ôbi bi bôri sa kwôlê wo Emen kôl gengijṅ sa Kemari hen né.

¹¹ Kwôlê wo Emen kelêna bi a na: ôbi béna merê tu geṅ wo naṅ kwini aṅ merê tu geṅ bi wo hen na, ôbi béna na naṅ geré wo Kemari.

¹² Wôsa hena kwôni wo ré bij naṅ Kemari ba, uwôṅ merê tu geṅ bi wo hen. A hena ôbi ré bij naṅ Kema Emen né ba, a upé merê tu geṅ bi wo hen né men.

Gelé wo naṅ kwini

¹³ En li magtubu hende to hen kelêṅge kwôli are bay ka hen kenbay ka ken bi bôṅṅge sa hini Kema Emen a hen, bi kené hôn mega wo kené ôrijṅ naṅ merê tu geṅ wo naṅ kwini nijṅ.

¹⁴ Hena nana engerijṅ Emen aṅga bij naṅ bô geyé wori hen na, nana hôn mega wo ôbi ré toy. Ôbi a, kirijṅ nana dūbu tumôri a ba, naa harê ré hen.

¹⁵ Hena nana hôn mega wo ôbi ré toy uwôlê wona na, nana hôn mega wo ôbi ré béna aṅga nana uwôli bay ka hen nijṅ a men.

¹⁶ Hena kwôni ré gel yêni li têrijṅ to a ôrijṅ naṅ dī kibi

temare a ré na, bi ôbi uwôl Emen wô sari aṅ Emen a biri merê tu geṅ. En kôl na kwôli bijé ka li têrijṅ to a ôrijṅ naṅ ci kibi temare a ré hen. Wôsa têrijṅ to kwôni li ba, nêṅ temayri hen na, yi ya. Aṅ en kelêṅge na wo kené uwôl Emen wô sa bay lêre têrijṅ hende to iyôṅṅi hen né.

¹⁷ Aṅga habijṅ kêm ka nana li hen na, na têrijṅ tu Emen. Nijba, têrijṅ to a ôrijṅ naṅ kwôni kibi temare a ré hen na, yi ya.

¹⁸ Nana hôn wo na i i wo ré na kema Emen ba, ré lê têrijṅ ré nijṅ. Kema Emen gemni aṅ ôbi lê habré a nêṅṅê gelêri ré nijṅ.

¹⁹ Nabay ba, nana hôn wo nana na kami Emen nijṅ. Nijba, sa terare na bô emê wo ôbi lê habré a.

²⁰ Nana hôn wo Kema Emen ré era sa terare a nà aṅ béna tu melênê bi nana hônijṅ Emen woṅ tiri. Nana ka Emen woṅ tiri bi wo hen wôsa nana bij naṅ Kemari Jêsu Krist. Kemari bi a na Emen woṅ tiri men, ôbi a na merê tu geṅ a men.

²¹ Kamnen kapê, déṅṅge tu melênê sa yerṅge a wô wo ma kena herê sa ô tibé kamrê hôrijṅ.

Magtubu to wôôyi to Ja li Kwôlo kôl kwôli magtubu to wôô to Ja li hen

Ôbi lê magtubu hende to hen na, uwôge yiri dîré na kwo seri. Nijba, kwôlo si kibiri a na, gel wo ôbi ré ôrij nap tôte damañ sa ñipé bay ka ôbi li magtubu biji hen. Ôbi kôlij na Iyore to Emen dôri hen men, kôlij kamne a men. Iyore hende to hen na, gel na églis nap bay ayê bôô ka bô (bêrsé 1).

Ôbi dôbe ibiyare bô gawré bay ka hen bi bay ré ay geré wo bij nap tu kwôlê men, bay ré perij a men (bêrsé 1-6) men. Ôbi yêge marji gengij sa ñipé ka ermé woji yi môñ kwo ka ôbi kôl kwôliji bô magtubu to Ja to tumô hen iyôn (bêrsé 7-11). Ôbi duu kibi magtubu tori kôlijji kwôli kergare tori iyére toji a men, kôlijji kwôli dosé to églis to pôni men (bêrsé 12-13).

Mega bô magtubu to Ja to tumô hen na, to nà kôba, kôliji bi bay ré bô dô men, ré dubu sa têrji a tô ayê bôô woñ tiri a hen.

Dosé to ôbi liji

¹ Na nôbi suri a lê magtubu hende to hen béré mini Iyore to suri to Emen dôre hen men, en li bij kamné ka

en pirji tiri a men hen. Na nôbi penen a perénge hen mera ré, nijba, ñipé kêm ka hôn kwôlê woñ tiri hen kôba, perénge a men.

² En perénge wôsa kwôlê woñ tiri wo yi bôrna hen na, a yé kwôy nap kwini.

³ Men, Ibarna Emen nap Jésus Krist Kema Ibarna Emen a terê kibriji sarna men, bay a berê tu ja tona men, bay a béna bô jalê a men. Derê bi wo kêm hen yi wô sarna nabay ka nana bi bôrna kwôlê woñ tiri a hen men, wô peré wo nana perij yerna hen a men.

Tôô to gengij sa peré

⁴ Yen dôren damañ wôsa en toy mega wo kamné ka pôni jé lêreji ré bij nap kwôlê woñ tiri mega wo Ibarna Emen na ay tori bi nana li hen a men.

⁵ Iyore, en uwôlê bi nana pirijge yerna. Kwôli peré bi wo en li magtubu béré kwôli hen na, na tôte tône to kôrbi ré, nijba, na kwo na nana toy ca tumô kap hen.

⁶ Peré bi wo hen na, na bé kwôlê sa tôte to Emen a. Ôbi a na tôte to Emen to na ken toy ca tumô hen men, na tôte to na kôl kené perij yernge nap wulê wulê hen a men.

⁷ En kelénge hen iyôn wôsa ñipé kap bay lamère kirij kwône sa terare a nà ka kôl Jésus ré yêñ môñ gawra ré men, ré era sa terare a nà ré a men. Ôbi kelère kwôlê bi wo hen na, na ôbi lamère kirij men, na ôbi bayi *Krist men.

⁸ Iyôṅ ba, ken dī tu melêṅê sa yerṅge a bi jé wo ken li hen na, kené uwôṅṅi sa kôbrenṅge dība, bi mêne d'ép iyôṅ né.

⁹ Hena kwôni ré bi bôri sa kwôlê wo Jêsu gel hen ré aṅ bi kwôlê wo đanṅi wôni a sara a na, kwôni bi wo hen biṅ naṅ Emen né. Niṅba, kwo bi bôri sa ari gelé ka Krist hen na, ôbi biṅ naṅ Ibarna Emen men, ôbi biṅ naṅ Kemari a men.

¹⁰ Na ôbi wo hen aṅa ené kelêṅge hena kwôni ré era legerṅge a aṅa ré gelêṅge na kwôlê bi wo hen ré na, ken bīri yerṅge a ré men, ken liri dosé ré a men.

¹¹ A hena kwôni wo ré liri dosé na, ôbi biṅ naṅ dī sa jé lêri wo habiṅ bi wo hen a.

Kwôlê woṅ diriṅ kibi

¹² En ôriṅ naṅ kwôlê gaṅ ya wo ré ené kelêṅge niṅba, en nêṅm lê kêm bô mag-tubu to nà ré. En gey ené erê gelêṅge aṅ naa merêṅge bem iyêlêri seṅge aṅ bi yerna ré derêna bem cerêd.

¹³ Kam yêêrê to Emen dôre men hen lêrê dosé.

Magtubu to subi to Ja li Kwôlo kôl kwôli magtubu to subu to Ja li hen

Magtubu to na na, na gawra wo uwôge yiri kwo seri bi a lê hen (bêrsé 1, 2 Ja bêrsé 1). Ôbi li bij na gawra wo bay uwôgeri Gayus hen. Gayus bi wo hen na, kwôlê wôni wo hôniŋ gaŋ gengiŋ sari ba, naŋ niŋba, kôl iyôŋ ba, ôbi ré na ôbi bôô pôn tô geré tu kwôlê wo Emen a. Hal wori yi gay naŋ kwo Diyotrêp woŋ ôbi gwôserê kirij wo na kôl kwôlo habij gengiŋ sa kwo seri bi wo hen hen men, ôbi na kwôni wo bu kergê yiri a ré a men.

Ôbi lê magtubu hende to hen ay kibi Gayus sa bôô pôn wori a men, wô lê wo ôbi li naŋ bay ayê bôô hen a men (bêrsé 1-8). Ôbi fare wô hal wo Diyotrêp (bêrsé 9-10) men, ôbi dô kwôli Démétrus woŋ ôbi ayê bôô wo pôni hen dô men (bêrsé 11-12), dema ré kôlji kwôli kergare tori iyére toji a hen men, kwôli dosé to milnérji men (bêrsé 13-15).

Bô magtubu hende to hen na, kôl na kwôli lê kergê men, beré yênêm yem a a men na, gel na peré naŋ bôô wo pôn gengiŋ sa tu kwôlê.

¹ Na nôbi suri a lê magtubu hende to hen bem jôbi melapnen Gayus wo en purem bôn pôn hen.

² Melapnen wupê, en uwôl Emen bi are kêr ré dô bem men, bi ômpare toni ré lêm ré mega tunum môriŋ dô tumô Emen a hen iyôŋ men.

Bay ay kibi Gayus

³ Yen dôren damaŋ kirija yênêrna bay ayê bôô saji na aŋ kôlenji wo jeré dî yem yi tu kwôlê men, jeré li are naŋ geré wo tu kwôlê bi wo hen a men.

⁴ Kirija en toy wo kamnen ré li aŋgaŋ derôre hen iyôŋ a men na, yen dôren damaŋ dê are kêr.

⁵ Melapnen wupê Gayus, lê wo ju li naŋ yênêrna bay ayê bôô kaŋ iyére naŋ kaŋ kergê hen a men na, ju li na naŋ bôô pôn tiri.

⁶ Bijé bay ka ju li naŋ ci hen na, bay heramem kibi bay ayê bôô ka nà kôl iyôŋ ba: «Ôbi peréni damaŋ.» Aŋ en hô uwôlen bi jeré li naŋ ci mega wo Emen gey hen iyôŋ tô kergare toji a.

⁷ Kergare hende to bay ô hen na, na wô lê jé wo Jésu Krist aŋ bay uwôŋ ani kôbi bay ayê bôô ré hen né.

⁸ Na ôbi á, nabay kaŋ bay ayê bôô nana a lê naŋ bijé bay ka hen aŋ bi ré gelji wo nana bij naŋ ci sa jé wo bay li gengiŋ sa kwôlê woŋ tiri bi wo hen hen.

⁹ Gayus, en li magtubu jép bijñ églis tonje menba, Diyotrêp wo kôl dîré na kwo dami bô églis a hen li sa iyêrê añ kap toyé kwôlê bi wo en kôl hen.

¹⁰ Wulê wo na erê gelénge hen na, na derênge tô kwôlê woñ benare bi wo ôbi pây déni sarni a hen. Na kwôlê woñ benare bi wo hen a ôbi ré kôl mera ré, nijba, ôbi kap beré bay ayê bôô kap kergê hen yiri a a men. Añ hena bijé ka dangi ré gey beréji a yirji a kôba, ôbi jôrji a men. Añ kôlji dîré dagêji bô églis a.

¹¹ Melapnen wupê, ô tô jé lê bijé ka habijñ a hen né nijba, ju ay hal wo bijé kap bay lêre aña dôri hen dî. Kwôni woñ ôbi lêre aña dôri na, na kwo Emen, nijba, kwoñ ôbi lêre aña habijñ hen na, hôn Emen né kwôy.

¹² Kwo Démétriyus ba, bijé kêm kôl kwôlo dôri gengijñ sari. Men, béré kwôlo Emen wo ôbi uwôl hen kôba, gel wo ôbi ré li aña dôri. Nibay kôba, nini bijñ sara mega wo ôbi ré li aña dôri. Añ ju hôn wo niné kelê kwôlê woñ benare ré.

Kwôlê woñ derijñ kibi

¹³ En ôrijñ nap kwôlê gap ré ené kôlem nijba, na nê mê lê bô magtubu to nà kêm né.

¹⁴ En gey ené erê ô gelem hen ya hen na, naa erê iyêlêri senje.

¹⁵ Bi bô jalê wo Emen baa nap ju.

Miljém kêm lêm dosé men, ju lijñ miljérni pôn pôn kêm dosé béni men.

Magtubu to Jud li Kwôlo kôl kwôli magtubu to Jud li hen

Magtubu to Jud na, lip bij na gawrê ka pôni mera ré, nijba, lip bij na bay ayê bôô kê. Kwôlo kôlij bô magtubu hende to hen na, gelij na kwôlo yi bô magtubu to Piyêr to wôôyi hen iyôn (2 Piyêr 2). Magtubu to Jud men, to Piyêr to wôôyi hen a men na, li na kumbul na gawrê ka bay cé kwôlo mène geré wo Krist a na kôl na kwôli yinare to iyôn a tôn hen.

Bêrsé 1-2 hen na, ôbi kôl kwôlo kôl kwôli magtubu hende to hen.

Bêrsé 3-16 hen na, ôbi kurij na gawrê ka bay gelére anjan benare ka dôbe yiri bô églis a hen men, ôbi kôl kwôli kwôlo ré sa beré sarji kê hen a men.

Bêrsé 17-23 hen na, bay ayê bôô ba, ôbi kôlji bi bay ré de bu sa têrji a tô ayê bôô woji a.

Bêrsé 24-25 hen na, ôbi duu kibi magtubu tori na ayê kibi Emen wo pôn nê hen men, kibi ôbi gôlij na na Jésus Krist hen men.

Magtubu hende to hen kôl na kwôli hal wo habij wo né wo benare hen men, kwôli lê wo Emen a sa lê na bay ayê bôô hen men, kwôli dé wo bay di bôrji sari

a hen men, sa Jésus Krist a hen men, sa Tunu to hendi bô bôre hen a men (20-21).

Dosé to ôbi liji

¹ Nôbi Jud mana wo Jésus Krist men, ena yêni *Jak a men.

En li magtubu hende to hen bij bijé ka Ibarna Emen geyji a na uwôgeji a na Jésus Krist a geméji hen hen.

² Bi Emen di bôri jal sarige a men, bi bérige bô jalê wori men, bi peré wori baa na ken dama a a men.

Bay gelére anjan benare (2 Piy 2: 1-17)

³ Milnên ka, bôn yi na jeran bi ené lê magtubu bérige gengij sa meré tu gey wo Emen béna nabay kê hen. Nijba, en bô mega ré na anja dôri wo ené li magtubu hende to hen bi ené dôbij ibiyare bônige a a bi kené lip kumbul wô debij geran tô ayê bôô wonge a. Ayê bôô bi wo hen na, na Emen a bij bijé ka na kari hen tê pôn yôd.

⁴ En kôl hen iyôn, wôsa bijé ka pôni ka harij tini Emen né hen, tôbe yirji perêrige a na jalê wô belé kwôlo gengij sa beré tu na to Emen wona hen mênê, a bi ciré uwônij geré yin yinare to iyôn a tôn to bôrji gey hen men, bay ka Jésus Krist wo na ôbi sarna men, Kelma wona a men pôn nê hen. Kwôli mênê wo yi gengij sa bijé bay ka iyôngi hen na, na lip bô magtubu to Emen a ca nij.

⁵ Kwôlo na kelê hen na, ken hôn ca tumô nij, nijba, na hô jebé tô bônge sara hôrij. En gey bi kené hôn mega wo bô wulê wo na tumô hen na, Kelma Emen na sijn nap kam *Israyêl bô iyére to Ejipt a aj, nijba, ôbi mène ka bi bônji sari a ré hen.

⁶ Men, ken hô erem sa *manê ka derômaran a ka bô néé wo Emen biji hen mega wo ré nêni ani ré tô aj dji kini merêji aj hen na, Emen na harêji nap ganji musure biji kirij kap dilemne culum a kwôy gemij Wulê wo ôbi a sa jôrij kwôlê sa bijné.

⁷ Men, ken hô erem a sa *Sodôm nap *Gwomôr nap iyére to mér sarji hen kôba, na liji na mega manê ka derômaran a bay ka hen men. Bay na yij yipare top iyôn a tôn hen men, bay yij nap megêji impê men, nap megêji yébé a men. Ôbi a, Emen na ré pôrji biji bô tare to yi nap kunu hen. Yi hen iyôn wô gelij bijné kêm anga ré sa sa bay lêre are bay ka iyôngi hen.

⁸ Bijné kap bay gelé angan benare bay ka perênge a hen na, jé lêreji na hen iyôn men. Bay kôl Emen né kôlji kwôlê bô pelal a aj bay berij tô kôbriji lij têrij nap yirji gan men, kapij bê kwôlê sa dampare to Emen a men, tiirij manê ka derômaran a ka ôrij nap hini emê hen a men.

⁹ Misêl wo na ôbi sa manê

ka derômaran a hen kôba, na tiiré Jabel hen iyôn né. Wulê wo ôbi na narij nap di gengij sa kwogelé *Moyis hen na, ôbi na kôlij Jabel kwôlo habij ré, nijba, ôbi kôli iyôn ba: «Bi Kelma berem mera.»

¹⁰ Bijné bay ka hen na, anga bay hôn tôrji ré kôba, bay tirêji men, bay yi mega tanare to noni to erem kwôlê ré iyôn men, bay lêre are iyôn a tôn aj are bay ka hen a yé tô mênê woji hen.

¹¹ Bijné bay ka iyôngi hen na, bô emê yi gengij sarji, wôsa bay ay geré wo Kayen men, doy uné lari liji aj bay ge kay mega Balam iyôn men, bay na kwôlê mega kwo Kworé iyôn a men. Aj bay mène môj kwori hen iyôn men.

¹² Kini emê wonge a tô yênipare a na, bay tôbe yirji perênge a aj gurênge. Lê angaji bay ka iyôngi hen na, li aj bay erem na sa yirji a mera men, tayre diji sara ré men, bay yi môj yé emen wo kal dô aj iyôn men, bay yi môj gurô wo kibi kelanêri a kôba, yêeri nap iyôn, kal dôri nap hanêri aj yi mega ré ma têe wôwô iyôn.

¹³ Men, bay yi môj mêw wo dami wo habij iyôn a men. Têrij toji yi tu wolé môj kworij wo kam daya sa bi nô iyôn men, bay yi môj têbêne to erê si na si na hen iyôn a men. Emen jan kini merê woji bô kirij kap dilemne culum a aj bay a merê ya kwôy nap kwiniji.

14 Kwo Ênôk wo na kungba Adam wo jôgijî têê jii na kôl kwôlê gengijî sarji tumô kôl iyôn ba: «Toyênge, Kelma a era hen ya nañ kwônê manê kari ka derômarañ a ka yi nañ jengêrji hen.

15 Ôbi a era wô jerê kwôlê sa ðijé ka sa terare a nà kêm men, a perê bay henê Emen né hen wô kibi anga habijî kêm ka bay li hen men, wô kibi kwôlo habijî kêm wo bay kôl gengijî sa Emen hen a men hen.»

16 Bijné bay ka iyôngi hen na, yirji dôrji ré men, bay ðare kwôlê kwôy kwôy men, bay li are kêm ka bôrji gey hen men, na bay uwôyrê yi men, bay lamê ðijé bi bay ré gey kwôlê woji a men.

Tôô tojî ayê nañ yêgê maa

17 Milnên kapê, ermênge sa kwôlo bay jé ka Kelma wona Jésus Krist na kelênge ca tumô hen.

18 Bay na kelênge iyôn ba: «Wulê wo sa terare ré baa ða wo ta kerê nijî hen na, ðijé ka pôni ré selênge. Bijné bay ka iyôngi hen hôn Emen né men, bay li anga bôrji gey a men.»

19 Men, na bay a lê anja karijare ré yi perêrnge a hen men, bay na limé ka doy anga bôrji gey hen an Tini Emen nañ bôrji a.

20 Milnên kapê, kwonje kenbay ba, masênge bi ken lijî nañ yerñge an ken ðibijî tô ayê bôô wonje wo yi sa Emen a hen men, uwôlênge Emen nañ néé wo Tunu tojî hendi bô bôre hen a men.

21 Men, ðênge yerñge yi Emen wo perênge hen an ken gemijî Kelma wona Jésus Krist won ôbi lê derê bi ré bênge gelê wo nañ kwini hen.

22 Berênge tu ja to ðijé ka pôni ka gaanê sa ayê bôô woji a hen men,

23 ka pôni ba, ken teraji kibi tare a an ken gôlijî nañ ci men. Ka pôni ba, ken bô tu ja toji men, ken ði tu melênê sa yerñge a nañ ci a men wô wo bay maa lê an ka geré kayê. Men, têrijî toji to yi môjî bargay ka *kagem hen kôba, ken hebe ré a men.

Heramê

24 Ayênge kibi Emen wo nêem gemênge hen an bi kené herijî bô têrijî a ré hen men, kwo a derê têrijî tonje kêm an, an a ôrijî nañ ken ka erê ðebé tumô kirijî ka perañgi kari a nañ yi derê hen a men.

25 Ôbi a na Emen pôni hari men, ôbi a gôlijî nañ na nañ geré wo Kelma wona Jésus Krist hen men. Bi ayê kibi men, dampare men, néé a men yi wô sari nañ kwini. Na hen iyôn ayijî tôri ca tumô kwôy kemnên. An a yé hen iyôn nañ elê elê kwôy yôd.

*Amên, bi yi gelijî hen iyôn.

Anja Jésu Krist yêge sarji bij Ja bô Pelal a Kwôlo kôl kwôli pelal wo jô Ja hen

Ja a na ôbi lê gerjé magtubu hende to nà hen. Ôbi gel are gay gay ka Jésu Krist yêge sarji hen (1: 1-2). Ôbi kôl kwôli anja ôbi gel kirija Tunu toj hendi bô bôre herbe sari a hen (1: 10). Kirija ôbi lij magtubu hende to hen na, ôbi mô na iyére to derô cér a to bay uwôgere Patmôs hen. Ôbi ge na geré a ré ô meré ya hen wô béré Kwôlo Dôri wo ôbi uwôl hen (1: 9). Wulê bi wo hen na, kelma wo dami wo Rômê gelij tu bay ayê bôo gusij damañ. Ja li magtubu hende to hen bij na églisné ka jurgem ka bô emê wo Asi a wo kemnêñ ba, na Turki hen.

Bay gelij tu bay ayê bôo gusij wôsa bay hôn na Kelma Jésu Krist pôn nêñ hari hen. Perê kirij bay ka habij hen na, Ja li magtubu wô dôbji ibiyare bôrji a gengij sa ayê bôo woji men, dé bôo woji a men. Magtubu tori hende to hen na, na kwôli anja bô pelal a hen men, ka sarji yêgij biri hen a men. Derê tô are bay ka hen na, i ba dô nañ ermé wori ermé wori. Nijba, mawi kwôlê yi gay mega wo haw hen ba, habré

ré ay joor hari, nijba, Emen sa gagay kenare wori a na, are kêm na bô kôbri a. Añ deré kibri ba, *Krist a ayê joor sa are bay ka hen kêm.

Ja ay tô magtubu tori gelij yiri mega wo dîré na mana wo Krist wo ji si kampê hen (1: 1-8).

Bô pelal wo tumô bi wo hen na, Jésu Krist kôlij Ja ré li magtubu bij églisné ka jurgem ka bô emê wo Asi a (1: 9 - 3: 22).

Sapitre 4-5 cêgê ba, bay ay Ja ôrij derômarañ a añ pelal kwône jôori. Men, kôl na kwôli gawré ka ay kibi Emen nañ kibi Jésu Krist hen men. Kema Kwormo pôl surjére wo jurgem wô bôlij kibi magtubu (6: 1 - 8: 1). Sapitre 8: 2 - 11:19 kôl kwôli burujju to jurgem hen. Sapitre 12: 1 - 13: 18 kôl kwôli tanare to gelij nañ cerew hen nañ to tanare to habij hen. Sapitre 14: 1-20 kôl Kema Kwormo nañ gawré dubu môj nañ arew pôrbu kibi pôrbu (144 000) ka uwôñ gelê hen men, kwôli jerê kwôlê wo manê ka derômarañ kôl kwôli hen a men. Sapitre 15: 1 - 16: 21 kôl kwôli bapã gerêngê wo anjañ gelinare gusij ka Emen ka jurgem hen. Sapitre 17: 1 - 20: 10 kôl kwôli mênê wo Babilôn men, kwo tanare to habij to gelij nañ cerew hen men, kwo bay kibi Emen kañ bay benare hen men, kwo mara wo dami wo na Sidan a men hen. Sapitre 21: 1 - 22: 5 kôl kwôli derômarañ nañ terare

to kôrbi men, Jérusalêm to kôrbi men. Sapitre 22: 6-21 kôl kwôli deré wo ôbi duu kibi magtubu tori yêgij maa ka toy kwôlo gengij sa anja a era hen hen men, kôlji kwôlo kwo ji si kampê kôl hen a men, ôbi kôl iyôn ba: «En era dâ hen ya.»

Ermé wo ôbi lê magtubu hende to hen na, na wô dôbjij harê bô bay ayê bôô a ré, nijba, na wô dôbjij ibiyare bôrji a wô wulê wo kirij ré sa iyêrê. Pelal bi wo hen na, na wô geléji jé lê wo Krist naj jê sé kampê wori men, gengij sa wulê wo kemnêngi men, kwo kiyay a men.

¹ Gelênge anja Jésus Krist yêge sarji bij bay ayê bôô hen. Emen biri bi ôbi ré yêge sa anja ré sa sa hen biji. Na ôbi á, Jésus Krist ré jé mana wori wo derômaran a yi mana wori Ja a bi ré kôli kwôli are bay ka hen.

² Menba, Ja dôrijij bijné kwôli are bay ka kêm ka ôbi gel hen naj kôl ré na kwôlo Emen woj tiri wo Jésus Krist a yêgê sari.

³ An kwôni wo dêngse men, ka toy kwôlo hena kibi Emen a naj lij bô magtubu a naj bi kwôlê sara a men hen na, yirji a sa dôrji. Wôsa wulê wo are bay ka hen a naj hen na, baa dâ nij.

Dosé to Ja lij églis ka jurgem hen

⁴ Na nôbi Ja a lê magtubu hende to hen bij églisnê ka jurgem ka bô emê wo Asi a

hen lijji dosé. Bi bô derê naj bô jalê wo Emen wo na Emen wo mô ca tumô men, mô ya naj a sa sa hen naj kwo tunu to jurgem to dëbu tumô gagay kenare wori a hen.

⁵ Men, kwo Jésus Krist woj ôbi derê kwôlê woj tiri hen a men hen na, bi baa ré ken. Jésus Krist bi wo hen na, ôbi a jê sé kampê tumô perê bijné ka ma a men, na Kelma woj sa kilmé ka sa terare a nâ kêm men.

Ôbi peréna naj deréna bô têrij a sa kibi kwôbriri wo bij tôj wô sarna hen.

⁶ An beléna nana yi gwogelé kilmé men, bay bê kwôbe a men ka Ibari hen. Bi ayê kibi naj néé yi wô sa Jésus Krist kwôy naj kwini. *Amên, bi yi gelij hen iyôn.

⁷ Gelênge, kirija ôbi a hera bô kirij ka geri a hen na, bijné kêm a geléri naj tirji men, ka na cibri naj yêêre hen kôba, a geléri a men. Men, tô yê bijné kêm ka sa terare a nâ a sômê wô hera wori bi wo hen. Na tiri a yé na hen iyôn. Amên, bi yi gelij hen iyôn.

⁸ Kelma Emen woj ôbi néé wo na Emen wo na mô ca, wo mô ya men, a hera ya a men hen na, kôl iyôn ba: «Nôbi ena ôbi ayê tô are men, ôbi deré kibriji a men.»

Ja gel dampare to Jésus Krist bô pelal a

⁹ Na nôbi Ja yênege wo suri wo bij pôn naj Jésus Krist môj kenbay iyôn men hen a lê magtubu hende

to hen bégge hen. En gelij gusij men, en bu bôn iyêre môj kwonje hen iyôn a men, wô *emê iyére to Emen. Añ nôbi ba, bay buren uwôlen sa iyére to yi derô cér a to bay uwôgeri Patmôs hen wô kibi béré kwôlê wo Emen wo en uwôl béréri hen men, wô kelê wo en kôl Jêsu ré dô na kwôlê woñ tiri hen a men.

¹⁰ *Sa merê ta to na sa to Kelma hen na, Tini Emen telen nañ néé wore kirij bay ka hen, menba, en toy tôô kwôni ôm kañ ta mega burujju iyôn.

¹¹ Añ tôô hende to hen kôl iyôn ba:

«Añga já gelé hen na, ju li bô magtubu a tôñ añ ju jéj bijñ ðijé ka Emen ka églisné ka jurgem hen. Ju bijñ églis to Epês men, to Smirn men, to Pêrgam men, to Tiyatir men, to Sardês men, to Piladêlpi men, to Lawdisé a men.»

¹² Kirijna en toy tôô hende to hen ôm hen iyôn na, en bare ené gelé kwôni wo iyêlen kwôlê hen, menba, en gel na lampa jurgem to bay li nañ lôr hen men,

¹³ en gel ani gelij nañ gawra iyôn perê lampa hende to hen a. Ôbi dôbe bargay ka yêñge kwôy era tôñ têri a añ ha kabrêri nañ arij woñ lôr men,

¹⁴ gusiri sari bôrê môj wôbgê iyôn men, gusij tiri enñé môj kôli tare iyôn men,

¹⁵ têri jerañné môj masure to busu iyôn men,

tôri ôm môj tô kam kañ biyé ka dami iyôn men,

¹⁶ ôbi bu têbêñne jurgem kôbri woñ gusurô a men, yeberere to dii si kibri a men, tiri jerañné môj tare toñ ðiñne iyôn a men.

¹⁷ Kirijna en giili hen iyôn na, en kurij tumôri a burug mega temay gawra iyôn. Menba, ôbi uwôl kôbri woñ gusurô san a añ kôlen iyôn ba:

«Kemna ré, wôsa ena kwo tumô men, kwoñ gerjé a men.»

¹⁸ Ena ôbi merê tu geñ, na en ma nijba, haw hen ba, en mô tu geñ nañ kunen nij. En ôrij nañ néé sa temare a men, sa kirij ka ðijé ka ma môrij ya hen a men.

¹⁹ Are bay ka kêm ka ju gel hen men, ka a era hen a men na, li bô magtubu a.

²⁰ Têbêñne to jurgem to ju gel kôben woñ gusurô a hen nañ lampa to jurgem to bay li nañ lôr hen a men na, na dôrem tôri ju toy. Têbêñne to jurgem hen na, na *mané ka derômarañ a ka jurgem ka Emen ðiji bô sa églisné ka jurgem hen men, lampa to jurgem hen na, na églisné bay ka jurgem hen a men.»

2

Magtubu to bay jéj bijñ églis to Epês

¹ Ani bay ka gelij nañ gawra hen hô kôlen iyôn ba:

«Li kwôlê bi wo hen bô magtubu a añ ju jéj bijñ mana wo derômarañ a wo églis to Epês, kôli iyôn ba:

«Kwôlo na na, na kwôlo si kibi kwo bu têtêñne to jurgem kôbri woj gusurô a hen men, ô perê jêlgare to erêngêre jurgem to bay li nap lôr hen.» »

² Ôbi kôl iyôn ba:

«En hôn jé lêrem men, merênê wo ju merên sa jé wom bi wo hen a men, ulê bôô wom sara hen a men. Men, en hôn wo bay lê habrê na, jeré gey nap ci sara ré men, bijné ka kôl ciré na bay jé kapê hen na, ju kôbe jé lêreji menba, ju hôn wo bay ré na bay benare déj iyôn.»

³ Men, ju gelij gusij aji lêñnij tô a wô san kôba, yem ilem sara ré.

⁴ Nijba, anga en kap nap ju na, na wôsa ju puren môn kwo tumô ré.

⁵ Erem sa jé lêrem wo tumô a aji ju gel herê wo ju hô cêgê hen. Iyôn ba, haw hen na, ju dî jé lêren wo haw hen baa aji ju li kwo tumô hen hôrij dî. A hena jeré kap ba, na hera sa derê jêlgare toj teré lampa tom hen ôrij.

⁶ Nijba, anga en denem sara na, na wô kapê wo ju kap jé lê bay tô Nikwolas mega wo nôbi kôba, en kap hen iyôn men.»

⁷ «Kwo maari ya ba, bi toyij kwôlo Tunu kôlij églisnê hen.»

«Kwo ay joor ba, na ayê tôô biri bi ré ôm yê gurô woj merê tu gej wo mô derô yagê wo Emen a hen.»

Magtubu to bay li jén bij églis to Smirn

⁸ Ani bay ka gelij nap gawra hen hô kôlen iyôn ba:

«Li kwôlê bi wo hen bô magtubu a aji ju jén bij mana wo derômaran a wo églis to Smirn kôli iyôn ba: «Na kwôlo si kibi kwo na kwo tumô men, kwon gerjé men, kwo na ma aji mô tu gej hôrij hen.» »

⁹ Ôbi kôl iyôn ba:

«En hôn gusij to ju gelij hen men, en hôn nimré tom a men. Hen iyôn hari kôba, ju na ôbi upé. Men, en hôn kwôlo habij wo bay kôl gengij sam hen a men. Bijné bay ka kôl kwôlo habij gengij sam hen na, bay bô yirji mega ciré na Jubjé nijba, bay na iyéy dapare to Sidan.»

¹⁰ Era baa tumô a hen na, já gelij gusij nijba, ju sun né wôsa Sidan a perê ka pôni perêrñge a hen bê a dangay a bi dîré sélij bônge men, bay a geléngge gusij sa môj, nijba, ju bi bôm san a kwôy ju map dema ené bem jabga woj gelê wo nap kwini hen tô.»

¹¹ «Kwo maari ré ya ba, bi toyij kwôlo Tunu kôlij églisnê hen.»

«Kwo ay joor ba, a map temare toj têtê wôô ré nij.»

Magtubu to bay jén bij églis to Pêrgam

¹² Ani bay ka gelij nap gawra hen hô kôlen iyôn ba:

«Li kwôlê bi wo hen bô magtubu a aji ju jén bij mana wo derômaran a wo

églis to Pêrgam, na kwôlo si kibi kwo bu yebere to dami to dii kôbri a hen.»

13 Ôbi kôl iyôn ba:

«En hôn wo kirij ka jeré môrij ya hen na, na kirij ka Sidan ôm iyére ya. Wôsa wulê wo bay derij Antipas woj ôbi bôô pôn woj ôbi derê kwôlen iyére tonje a kirij ka Sidan ômij iyére ya hen kôba, ju bu bôm iyére dîba, ju kapen né.

14 Nijba, anja en kap nap ju na, na wôsa ju dî bijé ka pôni perêrnge a hen bij nap ari gelé ka Balam wo na gelij Balak gwosoy lamê kam *Israyêl bi ré ômij tanare to bay tibij kamrê hen men, bi bay ré yij yijare toj iyôn a tôn hen a men.

15 Bijé ka pôni perêrnge a hen kôba, li na mega hen iyôn men. Wôsa bay bij nap ari gelé ka bay tô Nikwolas gel hen.

16 Iyôn ba, haw hen ken dî jé lêrenge bi wo iyôngi hen baa nij, réba na era upéngge hen ya sa sêj nap bijé bay ka hen nap yebere to si keben a hen.»

17 «Kwo maari ya ba, bi toyij kwôlo Tunu kôlij églisjê hen.»

«Añ kwo ay joor ba, na biri kwô wo bay uwôgeri *man wo yi kini uwôbêri a hen men, na biri jerew wo bôri wo hini wo kôrbi yi ya hen men. Hini bi wo hen na, kwôni woj ôbi upéri hen a henê mera.»

Magtubu to bay jêj bij églis to Tiyatir

18 Ani bay ka gelij nap gawra hen hô kôlen iyôn ba:

«Li kwôlê bi wo hen bô magtubu a añ ju jêj bij mana wo derômaran a wo églis to Tiyatir, na kwôlo si kibi Kema Emen wo tiri enné mega tare iyôn hen men, têri jerapné môj musure to busu iyôn hen a men.»

19 Ôbi kôl iyôn ba:

«En hôn jé lêrem kêmen, peré wo ju puren hen men, bê wo ju bi bôm san a hen men, lê wo ju li nap bijé hen men, ulê bôô wom a men. Añ jé wo ju li haw hen na, dê kwo na ju li tumô hen.

20 Nijba, anja en kapem na, na wô wo ju dî Jêjabêl to kôl teré na hende kibi Emen hen lam bay jé kapê añ bay yij yijare toj iyôn a tôn men, bay ôm tanare to bay tibij kamrê hen a men.

21 En dere kirij dê bi ré dî jé lêre wo iyôngi bi wo hen baa, nijba, hende kap belé cêgere bij jé lêre wo habij bi wo hen.

22 Ôbi a, ené dere nap ômpare añ hende nap bay bijare nap tu bay ka hen, hena bay ré dî jé lêreji bi wo hen baa ré men, toy kwôlê keben a ré a men na, bay a gelij gusij damañ.

23 Men, na bé kamne a ma añ églisjê kêmen a henê mega wo ené na ôbi henê ermé wo gawrê men, anja bay ré gey a men. Añ i i kôba, na têbri sa kôbri nap jé lêri jé lêri.»

24 «Kwongge kenbay ka Tiyatir ka pôni ka ken bij nap iyore hende to hen sa ari gelé kare kap habij bay ka hen ré hen men, ken toy kwôlê wo Sidan wo bay kôl ré yi nap kini uwôbêri hen né a men hen na, na déngge ani kani ka néy sarngge a ré nij.

25 Iyôn ba, ken bi bônngge sa kwôlo na en keléngge hen a kwôy jép wo na herap.

26 Ap kwo li anga bôn gey hen kwôy ayij joor ba, na sa biri tôô bi ré gôlij sa tô yê bijé ka sa terare a nà. Ap tôô hende to na biri hen na, na to Iban kôba, na ben hen iyôn men.

27 Ap ôbi a emê sa bijé nap celañ woj measure men, bay a téji mega wo bay sêñ bajê ti hen iyôn men.

28 Kwôni bi wo hen na, na biri telabo.»

29 «Kwo maari ya ba, toyij kwôlo Tunu kôlij églispê hen.»

3

Magtubu to bay jép bij églis to Sardês

1 Ani bay ka gelij nap gawra hen hô kôlen iyôn ba:

«Li kwôlê bi wo hen bô magtubu a ap ju jép bij mana wo derômarañ a wo églis to Sardês kôli iyôn ba, kwôlo nà ná, na kwôlo si kibi kwo ôrij nap tunu to jurgem to li jé bij Emen hen men, ôrij nap têbêngne to jurgem tôri a a men hen.»
Ôbi kôl iyôn ba:

«En hôn jé lêrem kê. Bijé ba, kôl yan ba, jeré mô hen na tu geñ, nijba, ju na temay gawra.

2 Ka tum ap ap ju jan anga yi kôm a hen wô wo bay maa ma yôd. Wôsa en gel wo jé lêrem sél déga déga tu Emen wupê a ré.

3 Bi bôm jebem sa kwôlo na ju toy tumô ap na ju bi bôm sara hen. Di tô têrij lêrem baa ap ju bi kwôlê sa kwôlo na ju toy a hen. A hen a jeré ka tum ap ré ba, na sé sam a mega ôbi gemsare iyôn ap sa hende to na sap hen na, kwoni a henê ré.

4 Iyôn hari kôba, bijé ka pôni perêngge a Sardês a hen na, bay di bargay kaji *kagem né. Bay a tôbê bargay kaji ka bôderê bay ka hen ap bay a erê nap en wôsa bay nê.

5 Kwo ay joor ba, na biri bargay ka bôri terij men, na mênê hini bô magtubu top merê tu geñ hen né a men. Na ôrij nap di tumô Iban a men, tumô manê kari a men ap na kôli iyôn ba: «Kwo nà ná, na kupê.» »

6 «Kwo maari ya ba, bi toyij kwôlo Tunu kôlij églispê hen.»

Magtubu to bay jép bij églis to Piladêlpi

7 Ani bay ka gelij nap gawra hen hô kôlen iyôn ba:

«Li kwôlê bi wo hen bô magtubu a ap ju jép bij mana wo derômarañ a wo églis to Piladêlpi kôli iyôn ba, na kwôlo si kibi kwo

hena ligi Emen a aṅ kôl kwôlê woṅ benare ré hen men, na kwo bu aṅgaṅ belê kibi iyére ka kelma Dabid kôbri a hen men, na kwo bôl kibi iyére ba, kwôni a nê mê legé hôriṅ ré hen men, kwo lege ba, kwôni a nê mê belê ré hen a men.»

⁸ Ôbi kôl iyôṅ ba:

«En hôn jé lêrem kê m. Wôsa en hôn néém dê hari, niṅba, ju bi kwôlê sa kwôlê wupê a men, ju dī bôm pôn san a a men dība, ju kaṅen ré. Haw hen en bôl kibi iyére bem aṅ kwôni a nê mê legé hôriṅ ré.

⁹ Gel, aṅga na lê naṅ bay tô Sidan bay a na: bay kôl kib-riji a ciré na Jubnê, niṅba, bay na Jubnê ré a men, bay kôl na kwôlê woṅ benare déṅ iyôṅ. Na biji bi bay a era sa dê m tiṅare dema bay ré henê wo ené geyem.

¹⁰ Wôsa ju bi kwôlê sa kwôlo na en kôlem jeré dube sa tēm a hen. Mega ôbi wo ju li hen iyôṅ na, nôbi kôba, na gemem bô gusiṅ to a sa lê biṅé hen, wôsa na gusiṅ hende to hen a sa derê tu kwôni ré men, na gusiṅ to a sa sélé gawrê pôn pôn kê m men.

¹¹ Baa dā wo na hera niṅ hen na, ju bu aṅga ju ôriṅ hen dô wo kwôni maa lamem aṅ já baa upé sa kôbi wom wo gengiṅ sa ayê joor wom bi wo hen.

¹² Kwo ay joor ba, na biri a yé môṅ gurô ala wo *iyéy Emen to Emen wupê iyôṅ aṅ bay a erê aṅé ré kwôy niṅ.

Na dé hini Emen wupê sarji a men, na dé hini iyére to Emen wupê sari a a men. Iyére hende to hen na, na Jérusalêm to kôrbi hende to hena na derômaranṅ a to Emen a joṅ. Men na dé henen wo kôrbi sari a a men.»

¹³ «Kwo maari ya ba, bi toyiṅ kwôlo Tunu kôliṅ églisjê hen.»

Magtubu to bay jéṅ bij églis to Lawdisé

¹⁴ Ani bay ka geliṅ naṅ gawra hen hô kôlen iyôṅ ba:

«Li kwôlê bi wo hen bô magtubu a aṅ ju jéṅ bij mana wo derômaranṅ a wo églis to Lawdisé kôli iyôṅ ba, na kwôlo si kibi kwoṅ tiri hen men, ôbi derê kwôlê woṅ tiri woṅ ôbi bô pôn hen men, ôbi na tô ari dé ka Emen ka gay gay hen kê m a men.»

¹⁵ Ôbi kôl iyôṅ ba:

«En hôn jé lêrem kê m. En hôn wo jeré li jé wupê naṅ bôm pôn né. Wôsa jé wom jal ré men, uwoy ré a men aṅ yi lim lim iyôṅ mera. A hena ré jeré jal ba, ré derê men, jeré uwoy kôba, ré derê a men.

¹⁶ Mega wo ju jal ré men, ju uwoy ré a men, aṅ ju yi lim lim hen na, na tebem aṅ.

¹⁷ Wôsa ju erem mega wo jeré na ôbi upé wo dami men, doy ani kani ré lê m ré a men, niṅba, ju hôn wô nimré to ré ta derem hen iyôṅ ré kwôy. Nimré lê m men, ju ô tô m seṅge men, tum tiṅ a men.

18 Dén bi na gelem anğan lê: kel lôr woŋ kij kôben a bi ju yij ôbi upé woŋ tiri bi men, ju kel bargay ka bôri bi ju têlij yem wô tayre to ju ô yem senje hen men, ju kel anğan ulê tu a bi ju uwôl tum a an bi ju gelij kirij dô hôrij.

19 Wôsa nôbi na, kwôni wo en geyri ba, en hali men, en geli tu melênê a men. Iyôn ba, haw hen na, ju bi yem gwam men, ju dî ermé wom wo iyôngi hen baa nij a men.

20 Gel, en ðebu kibi geré en di kermij, a hena kwôni ré toy tôn ana ré bôl kibi kermij ben na, na sé bô iyére tori a an nôbi nan dî nijna emê are pôn.

21 Kwo ay joor ba, na biri bi mô nan en sa gagay kenare wupê mega wo nôbi en ayij joor an en môrij nan Iban sa gagay kenare wori a hen iyôn men.»

22 «Kwo maari ya ba, bi toyij kwôlo Tunu kôlij églisnê hen.»

4

Kibi geré wo derômaran bôlij

1 Cêgi kwôlê bi wo Tunu kôlij églisnê hen iyôn nij, menba, en gel kibi geré bôlij derômaran a. An en toy tôô gawra wo na kôlen kwôlê tumô nij hen.

Na tôô to na ôm môp burujju iyôn hen. Tôô hende to hen kôl iyôn ba: «Daya ta nà an na gelem anğa a era hen.»

2 Kirij bay ka hen na, Tunu era lew sa têlen ta menba, en gel gagay kenare wo derômaran a an kwôni mô sara.

3 Tu kwôni bi wo hen jerannê môj jerew wo bay uwôgeri *jaspe hen men, sarduwan men hen. Men, môbre to jerannê môj jerew iyôn hen kôba, yi mér gagay kenare bi wo hen.

4 Gagay tôre wôô kibi pôrbu mô mér gagay kenare bi wo hen. Gagay bi wo tôre wôô kibi pôrbu hen na, surjê mô sara pôn pôn kêm. Surjê bay ka hen na, tôbe bargay ka bôri nan jabga kenare kwo bay li nan lôr hen sarji a a men.

5 Gagay kenare bi wo mô derôre a hen na, emen wulan ya men, ôn ya men, tôô gawré ôm ya men, tay tô ðepere jurgem berare kirij tumôri a a men. Tay tô ðepere hende to jurgem hen na, na tunu to jurgem to li jé bij Emen hen.

6 Tumô gagay kenare bi wo hen na, kirij en bey bey môj kami cér iyôn men, sél kalala môj gaasa iyôn a men.

Men, are pôrbu ka mô tu geŋ ka tirji tumôrji a men, cêgeriji a men hen ðebu mér gagay kenare bi wo derôre a hen a men.

7 Ari dé Emen bay ka hen na, kwo tumô gelij môj kwo iyôn men, kwo wôôyi gelij né kema kelba iyôn men, kwo subi tirji gelij né tu gawra iyôn men, kwo pôrbi gelij né keré wo uwônje

hen iyôn a men.

⁸ Ari dé Emen bay ka pôrbu ka mô tu geɲ hen na, mesérji na jii jii kêm men, tirji gôr yirji kêm men, mesérji a men. Bay ay kibi Emen yoyre men, tu tare a men kôl iyôn ba:

«Kelma Emen, ju na kwo yi naɲ jengêri, kwo yi naɲ jengêri, kwo yi naɲ jengêri, wo gôlij sa are kêm.

Ju na kwo mô ca tumô, ju mô ya, aɲ a hera tô hen a men.»

⁹ Ari déri bay ka hen ay kibi kwo mô sa gagay kenare a aɲ mô naɲ kwini hen men, heramiri men, kôl kwôli dampare tori men, lijni dosé a men hen.

¹⁰ Men, kirija ari déri bay ka hen ay kibri hen iyôn na, surjê ka tôre wôô kibi pôrbu hen kôba, cubu gubarji tumô kwo mô sa gagay kenare a aɲ mô naɲ kwini hen aɲ tibri men, tô jabga kenare woji bi wo hen bi tumôri a a men. Aɲ bay kôl iyôn ba:

¹¹ «Kelma woni, Emen woni, Ju nê m wo bijné ré heramem men, ré gel dampare tom men,

jôbi pôn nêɲ a na ôbi ibé iyêrê.

Wôsa jôbi a dé are bay ka kêm hen men,

jôbi a geyé bi bay ré yi ya hen a men.»

5

Magtubu to bay serij kenare kirij jurgem hen naɲ

Kema Kwormo

¹ Menba, en gel magtubu to lêgerij to are lij si bôô men, si cêgê a men hen kôbi gusurô wo kwo mô sa gagay kenare a hen. Magtubu hende to hen na, bay serij kenare kirij jurgem.

² Menba, en hô gel *mana wo derômaraj a woɲ ôbi gôlij sa kirij kôl naɲ tôri to dami kôl iyôn ba:

«I a nê mê pelê serjê magtubu hende to jurgem hen aɲ dêɲsij aɲga yi bô a hen ba?»

³ Kwôni naɲ, kwôni ré na kwo derômaraj a, kwo sa terare a, kwo tô terare a kôba, a nê mê pelê kibi magtubu hende to hen aɲ gelij aɲga bô hen né.

⁴ Menba, en kurij a sa sômê damaj wô naɲê wo kwôni naɲ wo ré pôl kibi magtubu hende to hen aɲ ré gelij aɲga bô a hen.

⁵ Menba, perê surjê ka tôre wôô kibi pôrbu hen na, kwo pôni kôlen iyôn ba:

«Sôm né, gel kwo wo hena tô yê wo Juda a débu na ya ôbi na tô môɲ wo kelma Dabid, ôbi na kwo gôlij sa are kêm, ôbi a nê mê pelê kibi magtubu hende to jurgem hen aɲ gelij aɲga yi bô a.»

⁶ Menba, en gel Kema Kwormo débu ta da naɲ gagay bi wo hen. Aɲ surjê ka tôre wôô kibi pôrbu hen naɲ ari dê Emen ka pôrbu ka mô tu geɲ hen mééri ta. Kema Kwormo bi wo hen na, gelij né bay na ré wali duu bijn kwôbe iyôn.

Kema Kwormo bi wo hen na, timñéri jurgem men, tiri kôba, jurgem a men. Tiri hende to jurgem hen na, na tunu to Emen to jurgem to ôbi jére gôrij kirij kêm sa terare a nà hen.

⁷ Kema Kwormo bi wo hen dôra ða ligi kwo mô sa gagay kenare a hen wô enyé magtubu to yi kôbri woñ gusurô a hen.

⁸ Kirijna ôbi enyé magtubu hende to hen iyôn menba, ari ðé Emen ka pôrbu hen nañ surjê tôre wôô kibi pôrbu hen cubu gubarji tòn tumôri a. Añ i i ba, ôrij nañ jêngê kôbri a men, parja wo bay li nañ lôr wo bay bi gesamne wôn bôri ta hen a men. Gesamne hende to hen na, na uwôlê wo ðijé ka Emen uwôli hen.

⁹ Bay kebe kurôn wo kôrbi ôm iyôn ba:

«Ju nê m enyé magtubu hende to hen men, ju nê m belê kebre wo serij hen a men.

Wôsa bay na derem añ ju têbe sa tô yê ðijé ka gay gay nañ tô môñ wo gay gay nañ kibi yê ðijé ka gay gay a men nañ kwôbrem añ haw hen bay na ka Emen.

¹⁰ Ju liji lij ðijé kam ka jôbi a na Kelma woji men, ju liji bi bay yi kilmé men, bay bê kwôbe ka Emen wona a men.

Men bay a emê sa ðijé ka sa terare a nà kêm a men.»

¹¹ Men, en hô gel *manê ka derômarañ a ka kwôni

nê m dêjsê ré hen. Bay méere sa gagay kenare ta nañ ari ðé Emen ka pôrbu hen nañ surjê ka tôre wôô kibi pôrbu a men kebeji kurôn.

¹² Bay kebe kurôn nañ tôrji to dami kañ a ta ôm iyôn ba: «Kema Kwormo wo bay na diiri hen na, na ôbi ibé iyêrê men, ôbi ari uné men,

na ôbi tu melênê wo gôlij sa kirij men,

na ôbi nêé men,

ôbi nê m wo ðijé ré gel dampare tori men,

bay ré herameri men,

bay ré ay kibri a men.»

¹³ Men, en toy tôô ari ðé Emen kêm ka derômarañ a men, ka sa terare a na nañ ka tô terare a nañ ka bô cér a a men kêm kebeji kurôn ôm iyôn ba:

«Na ayênge kibi kwo mô sa gagay kenare a hen nañ Kema Kwormo bi wo hen a men.

Bi ayê kibi nañ dampare nañ heramê nañ nêé yi wô sarji kwôy nañ kwini.»

¹⁴ Ari ðé Emen ka pôrbu hen uwôlji sara kôl iyôn ba: «*Amên, bi yi gelij hen iyôn.» Men surjê kôba cubu gubarji tòn tumôrji a añ tibiji.

6

Kema Kwormo pôl serjé magtubu to jii hen

¹ Men, en gel Kema Kwormo ay tô belê kibi magtubu to bay serij kebre

kirij jurgem hen. Ôbi bôl serjére wo tumô menba, ari dé Emen ka pôrbu hen na, en toy tôô kwo pôni ôm môm enê emen iyôn kôl iyôn ba: «Era!»

² Kirija en bô menba, en gel henda wo bôri aḡ gawra wo mô sara hen na, bu dêsê kôbri a men, bay dôbri jabga woḡ ayê joor sari a a men. Ôbi na bôy kumbul aḡ ô na wô biyé kumbul a sôn.

³ Kema Kwormo bi wo hen hô bôl serjére wo wôôyi menba, en toy tôô kwo wôôyi kôl iyôn ba: «Era!»

⁴ Menba, henda wo dāḡi soo. Henda bi wo hen na sêy peḡ. Aḡ kwo mô sara hen na, bay biri tôô bi ré era sa li kumbul sa terare a nâ aḡ bi bijné ré derij yirji men, bay biri yebere to dami kôbri a a men.

⁵ Kirija ôbi bôl serjére wo subi menba, en toy tôô kwo subi kôl iyôn ba: «Era!» Menba, en gel henda wo hendi soo aḡ kwo mô sara hen, bu aḡaḡ jé are kôbri a.

⁶ En toy tôô ani ôm môm tô gawra iyôn perê ari dé Emen ka pôrbu hen, kôl iyôn ba: «Gursu to kwôni lij jé sa pôn ba, nêḡ na comlé risi pôn mera, a hena ré na mêre ba, na comlé subu. Kwo weḡ aḡ kami tijador ba, ju hebeji ré.»

⁷ Ôbi bôl serjére wo pôrbi menba, en toy tôô ari dé Emen ka pôrbu hen kwo pôrbi kôl iyôn ba: «Era!»

⁸ Menba, en gel henda wo mulay soo aḡ kwo mô sara hen na, hini na temare aḡ sa iyé temare ô tôri a a men. Bay jô kwa kirij sa terare a nâ aḡ biji tôô bi bay ré derij bijné ya. Bay a derji aḡ yebere men, kurôn men, ka a aḡ temay ôḡnare men, ka pôni tanare to noni a derji a men.

⁹ Kema Kwormo bi wo hen bôl serjére wo bayi menba, en gel tini bijné ka bay na derji wô kwôlo Emen wo bay na dô bijn bijné hen kini bé kwôbe a.

¹⁰ Bijné bay ka bay na derji wô kwôlo Emen hen na, kôl aḡ tôrji to dami kaḡ a ta kôl iyôn ba: «Kelma woni, ju na ôbi bô bôre men, ju na ôbi kelê tu kwôlé a men, bijné ka na deréni hen ba, kirija yôn a jeré jeré kwôlé sarji a wô geḡni ba?»

¹¹ Menba, bay tôbeji bargay ka bôri aḡ bay kôlji iyôn ba: «Ulêḡge bôrḡge, wôsa kena kêḡ ré tô men, megêrḡge bay jé aḡ yêḡrḡge ka bi bôrji sa Emen a hen na, bay a deréji mega wo bay na derêḡge hen iyôn dem aḡa ôbi ré sa jeré kwôlé tô.»

¹² Kirija en gel Kema Kwormo bi wo hen bôl serjére wo jii hen menba, sa terare yebaḡi men, tare bilij hende mega bargay kaḡ mimé iyôn men, geserê bilij sê môm kwôbe iyôn a men.

¹³ Têbêḡne herij môm yé tôḡôre to néy to kal lere iyôn.

14 Men, derômaran a nanê môm wo bay lêgerin mag-tubu iyôn men, kirin ka karin derô cér a hen nan men, keram kôba, nan kini merêri wo cay a hen a men.

15 Kilmé men, biné ka damné men, bay sa asgarê men, bay uné men, bay néé men, limé nan bay iyére a men kêm ô uwôbê bô uwormo keram a men, perê keram a a men.

16 Bay kêm sôm an kôlin keram iyôn ba: «Herin sarni a an ju uwôbêni an bi kwo mô sa gagay kenare hen ré geléni ré men, bi uwonge wo Kema Kwormo ré sa sarni a ré a men.

17 Wôsa wulêri sa wo bay a gelé uwonge woji nin, hen ba, i a nê mê debé ta tumôrji a ba?»

7

Mana wo derômaran talin biné ka Emen are bisiniji a men, anga a sa sa biné ka Emen a men

1 Cêgi are bay ka en gel hen na, en hô gel manê ka derômaran ka pôrbu ka debe anê terare a kini pôrbu hen. Bay jôrin kal wo kirin pôrbu hen geré sa terare a nà men, sa cér a men, sa gurô a men.

2 Menba, en hô gel *mana wo derômaran a wo pôni so si tô emen iyôn an búro angan talê ka Emen won ôbi merê tu geŋ hen kôbri a. Menba, ôbi uwôge *manê ka derômaran a ka Emen ka pôrbu ka ôbi na biji néé ré

mênin terare men, kam a men hen kan a ta kôl iyôn ba:

3 «Terare nan kam nan gurô ka bay béŋge néé bi kené mênji hen na, lênggiji ani ré tô kwôy wo nina talin are bisin manê ka Emen wona kerê dem.»

4 Menba, en toy bay jôren kwônê manê ka Emen ka bay tal are bisiniji a hen. Biné bay ka hen na, na dubu arew nan dubu tôre pôrbu kibi pôrbu (144 000) kan kam *Israyêl ka tô môm wo môj kibi wôô hen (12).

5 Tô môm wo Juda na, biné dubu môj kibi wôô a bay ré talji are bisiniji a men,

tô môm wo Rubên na, biné dubu môj kibi wôô a bay ré talji are bisiniji a men,

tô môm wo Gad na, biné dubu môj kibi wôô men,

6 tô môm wo Asêr na, biné dubu môj kibi wôô men,

tô môm wo Nêptali na, biné dubu môj kibi wôô men,

tô môm wo Manasé na, biné dubu môj kibi wôô men,

7 tô môm wo Siménon na, biné dubu môj kibi wôô men,

tô môm wo *Lébi na, biné dubu môj kibi wôô men,

tô môm wo Isakar na, biné dubu môj kibi wôô men,

8 tô môñ wo Jabulôn na,
 biñé dubu môj kibi
 wôô men,

tô môñ wo Josêp na, biñé
 dubu môj kibi wôô
 men,

tô môñ wo Bêjamin na,
 biñé dubu môj kibi
 wôô men.

Na kwônê gawrê ka tô môñ
 wo môj kibi wôô hen a bay
 ré talji are bisijniji a.

*Kwônê biñé ka Emen ka
 gay gay ka dan a tumôri a*

9 En hô bô kirij menba,
 en gel kwônê biñé ka kwôni
 nê m dênsêji kerê ré ka hena
 tô yê wo gay gay a men, tô
 môñ wo gay gay men, kibi
 yê wo gay gay a a men ðebiji
 tumô gagay kenare wo Emen
 a men, tumô Kema Kwormo
 a men nañ bargay ka bôri
 ka yêñné yirji a men, nañ
 demañ gare a kôbriji a a
 men.

10 Biñé bay ka hen iyêl
 kwôlê kañ a ta kôl iyôñ ba:

«Gelê na kôbi Emen wona
 wo mô sa gagay
 kenare wori a hen
 men,

na kôbi Kema Kwormo a
 men.»

11 Men, manê ka derômarañ
 a kê m ðebu méér gagay
 kenare men, surñé men, are
 dé Emen ka pôrbu hen a
 men, manê ka derômarañ a
 bay ka hen herij añ diji ku-
 niji tôñ tumô gagay kenare a
 añ tibiji Emen.

12 Bay kôl iyôñ ba:

«Na tiri! bi ayê kibi
 men, heramê men, tu
 melênê men,

dosé men, dampare men, ibé
 iyêrê men, néé a men
 hen na,

bay kê m na ka Emen wona
 wo mô nañ elêri elêri
 nañ kwini hen.

*Amên, bi yi gelij hen iyôñ.»

13 Menba, suri wo pôni
 perê megêri a engeren iyôñ
 ba: «Biñé bay ka tôbe bar-
 gay ka bôri ka yêñné hen ba,
 na ka yôñ ba? Men bay hena
 yôñ ba?»

14 Menba, en uwôli sara
 iyôñ ba: «Kelma, nôbi en
 hônji ré, nijba, jôbi ju hônji
 kê m.» Menba, ôbi kôlen
 iyôñ ba:

«Na biñé ka soji perê
 angañ tu na a añ bay pel bar-
 gay kaji nañ kwôbri Kema
 Kwormo añ sél dan dan,

15 na ôbi a, bay ré ðebij
 tumô gagay kenare wo Emen
 a añ bay ay kibri tu tare nañ
 yoyre bô iyére tori a hen.
 Añ Emen wo mô sa gagay
 kenare wori hen gemji dô bô
 iyére tori a,

16 añ kurôñ a liji ré men,
 kam a diji ré men, tare a
 jibéji ré men, kirij ka uwoy
 kani a uwoyji ré a men.

17 Wôsa Kema Kwormo wo
 ðebu ða nañ gagay kenare a
 hen a abêji añ a ôrij nañ ci
 kibi kam ka ge yôd ðiba, a
 hayê ré hen men. Emen a
 merê cémé tirji a pêt pêt a
 men.»

8

Kema Kwormo bôl serjére wo jurgem wo na gerjére nij hen

¹ Kirija Kema Kwormo bôl serjére wo jurgem wo na gerjére nij hen na, kirij wôm sidinj derômarañ a duu sa kôbi.

² Menba, en gel *manê ka derômarañ a ka jurgem ka ðebré tumô Emen a hen, menba, bay céji burujju pôn pôn kêm.

³ Men, en hô gel *mana wo derômarañ a wo ðangi wo bu parja woñ lôr wo bay gusilirij gesamne bô a hen kôbri a añ erañ sa ðebij ða kwa kini bê kwôbe a. Men, bay biri ider damañ bi ré day nañ uwôlê wo ðijé ka Emen añ bi ré gusul a kini bê kwôbe kañ lôr hen tumô gagay kenare wo Emen a.

⁴ Añ gusô ider bi wo hen nañ uwôlê wo ðijé ka Emen hen, hena kôbi mana wo derômarañ a bi wo hen ô kwôy tumô Emen a.

⁵ Kirija mana wo derômarañ a gusul are bay ka hen kô nij na, ôbi ay parja woñ lôr bi wo hen añ dôrij disiri tare to kini bê kwôbe a hen wôn ta añ ula sa terare a nà. Menba, emen ôn men, emen wulañ men, tôô gawré ôm men, sa terare yebañ a men.

Kwôli burujju ka jii ka tumô ka bay ibe hen

⁶ Menba, manê ka derômarañ a ka jurgem ka

bay ré céji burujju pôn pôn hen nan yirji wô ibére.

⁷ Kirija mana wo derômarañ a wo tumô ibe burujju tori menba, garmê nañ tare nañ kwôbe pôlij ta añ uwôsij sa terare a nà. Añ sa terare sodirij kirij subu añ kware wo pôni uwoñ nañ gurô wo mô ya hen men, kalmê ka geñ ka yi ya hen kôba, uwoñ a men.

⁸ Kirija mana wo derômarañ a wo jôgij wôô ibe burujju tori menba, bay ay ani dami môñ keram iyôñ wo enge tare añ bay nógaji ula bô kam cér wo sa terare a nà kêm menba, kam cér bay ka hen sodirij kirij subu añ kwari wo pôni bilij kwôbe.

⁹ Menba, anga kwa bi wo subu hen bilij kwôbe hen ma kêm men, bato to yi kwa bi wo hen a kôba, mène kêm a men.

¹⁰ Kirija mana wo derômarañ a wo jôgij subu ibe burujju tori menba, têtêñne to dami to enge môñ tare iyôñ ðerañ ta kurij kwa kam cér ka subu nañ sa hanê kam a.

¹¹ Têtêñne hende to hen hene ôm: anga ðaap. Añ hende li añ kwa kam ka subu hen bilij ðañ añ ðijé kwône ka yi kam bay ka hen na, ma ma.

¹² Kirija mana wo derômarañ a wo jôgij pôrbu ibe burujju tori menba, kwa tare to subu nañ kwa geserê wo subu bilij hende culum men, kwa têtêñne to subu kêm kôba,

bilij hende a men. Li aɲ tu tare ba, kwa kirij ka subi ka pônî hende men, kwa ka pônî ka subi berare men, yoyre kôba, kwa kirij ka subi ka pônî berare men, kwarji wo wo subi wo pônî hende men.

¹³ En bô kirij menba, en hô gel keré uwônge kelaɲ ta aɲ kôl naɲ tôri to damî kôl iyôn ba: «Bô emê, bô emê, bô emê, kirijna manê ka derômaran a ka baa subu hen a ibé buruɲju toji na, bô emê a lê bijné ka sa terare a nà daman.»

9

¹ Mana wo derômaran wo bayi ibe buruɲju tori menba, en gel têbêɲne hena derômaran a kirij sa terare a. Menba, bay bore lakêêlé kaɲ belê kibi iyom wo ðogi hen kôbere a.

² Kirijna têbêɲne hende to hen bôl kibi iyom wo ðogi bi wo hen menba, gusô so tugugu aɲ bu tu tare aɲ li kirij yi ðugum.

³ Menba, kuu so polij naɲ gusô bi wo hen aɲ gôr sa terare kêm. Aɲ kuu bi wo hen na, bay biri bi kirijna ré jubum ba, bi ré lêm môɲ kwo tigre iyôn.

⁴ Men, bay kôlji ré mène kalmê né men, maa gurô ré a men, nijba, ré cubu na bijné ka anɲan talê ka Emen naɲ bisinji a hen ði.

⁵ Bay ay tôrji bijn kuu bi wo ré gelij tu bijné bay ka anɲan talê ka Emen naɲ kibi bisinji a hen gusij kwôy

geserê bay, nijba, deré a bay ré derji ré. Gusij hende to hen na yi môɲ lê wo tigre lij gawré iyôn.

⁶ Wulê bi wo hen na, bijné a wogé temare ré derji nijba, bay a unére ré men, bay a geyé bi temare ré derji nijba, hende a geré aɲ.

⁷ Kuu bi wo hen na, gelij naɲ yêndê ka bay ðay lij kumbul iyôn. Aɲ ani tôbijn sa kuu bi wo hen a môɲ jabga woɲ lôr iyôn men, tirji yi môɲ tu gawré iyôn men,

⁸ gusiri sarji yi môɲ to yébé iyôn men, kaɲniji gelij môɲ kaɲ kwo iyôn men,

⁹ bay tôbe ani kabrêri a môɲ *bargay kaɲ kumbul ka bay li naɲ masure iyôn men, meserérji ôm môɲ né pus kaɲ kumbul ka kwônî ka yêndê wu gerij iyôn men,

¹⁰ esijniji yi môɲ kwo tigre iyôn men, cubu bijné môɲ kwo tigre bi wo hen men. Na esijniji bi wo hen a na néérji wo bay a cibijn bijné kwôy geserê bay hen.

¹¹ Kuu bi wo hen na, kel-mari na mana wo habij woɲ ôbi sa iyom wo ðogi bi wo hen hen. Mana wo habij bi wo hen na, naɲ kibi hébre ba bay uwôgeri «Abadôn» men, naɲ kibi grêk ba bay uwôgeri «Apoliyôn» men. Hini bi wo hen bôri na: «Ôbi mênê kirij.»

¹² Gusij to tumô na di jô nij aɲ baa wô wo a era ya a.

¹³ Kirijna en toy mana wo jii ibe buruɲju tori hen iyôn menba, en toy tôô ôm tibi

kini bê kwôbe wo pôrbu wo bay li naɲ lôr wo yi tumô Emen a hen.

14 Gawra bi wo hen kôlij mana wo jii hen iyôn ba: «Busur manê ka pôrbu ka bay na harêji kibi cér wo dami wo bay uwôgeri Eprat hen ju biji ta.»

15 Menba, bay busur manê bay ka pôrbu ka bay ré kôl kwôliji hen, biji ta bi bay ré ô deré bijné ka bay soderé kini subu hen kwarji wo pôn. Wôsa na manê ka bay na dji ré duu bijné hen iyôn gengij sa elê bi wo hen men, geserêri bi wo hen men, wulêri bi wo hen men tayriri hende to hen a men.

16 Men en hô gel asgarjê kwône day sa yêndê eraji bay kwône gôlij densê. En toy wo bay ré na milijôn arew wô.

17 Pelal wupê bi wo jôren hen na, en gel yêndê naɲ bay dayêrji. Bay dayêrji bay ka hen tôbe bargay kaɲ kumbul ka enné mega tare iyôn men, hendu mursul mega wajne iyôn men, sêê mega deseré tare iyôn a men soji san a. Yêndê bay ka hen na, sarji gilij naɲ sa kwonê iyôn men, tare men, gusô men, puder to hô gusij bunu to lurij hen a men so kibriji a.

18 Tare naɲ gusô naɲ puder to hô gusij bunu a ka so kibi yêndê bay ka hen, na aɲga ômi kaɲ bay deré kwa bijné ka kirij pôn ka bay soderé kirij subu hen.

19 Yêndê bay ka hen na, esijniji naɲ kibriji a na nêrji. Wôsa esijniji bi wo hen na, gelij né kalaw iyôn. Esijniji bi wo hen sari ya, aɲ na sa kibri ôbi a bay ré derij bijné hen.

20 Tô bijné ka baa ka aɲga ômi bay ka hen derji ré hen na, ôbi wo bay gel megêrji ma hen kôba, bay dî tô tibé kamrê kaji baa ré men, bay dî tô tibé tunu to habij hen baa ré men, bay dî tô tibé kamrê kaji ka bay ige naɲ lôr men, naɲ lari wo bay uwôgiri arja men burônj hen men, naɲ ka bay albe keram naɲ gurô hen a men na, bay dî tôrji baa ré kwôy. Kamrê kaji bay ka hen na, gel kirij ré men, toy kwôlê ré men, ô ta ré a men.

21 Bijné bay ka hen na, dî tô deré megêrji baa ré men, dî tô misêre toji baa ré men, dî tô yijare toji toɲ iyôn a tôɲ hen baa ré men, dî tô gemsare toji baa ré a men.

10

Kwôlo gengij sa môni magtubu to mana wo derômaraj a bu kôbri a hen

1 Cêgi are bay ka hen menba, en gel mana wo derômaraj a wo dangi wo gôlij sa kirij hen hena derômaraj era sa terare a nà. Kirij ka geri mééri ta men, môbre yi mér sari mega jabga iyôn men, tiri jerajné môɲ tare to tay iyôn

men, têri gelij môm kôli tare iyôn a men.

² Ôbi bu môni magtubu to bôlij a kôbri a men, dî têri toj gusurô bô cér wo dami a men, toj maa sa terare a men.

³ Men, ôbi iyêl kwôlê naj tôri to dami kaj a ta ôm môm sômê kwo iyôn. Kirija ôbi iyêl kaj a ta hen iyôn menba, en toy emen ône têe jurgem.

⁴ Kirija enê emen wo têe jurgem hen kô nij menba, en gey wo ené lê kwôli bô magtubu a menba, en toy tôo kwôni ôm derômaraj a kôlen iyôn ba: «Kwôlo enê emen bi wo hen kôl hen na, ju li kwôli bô magtubu a ré men, yêge sari bij kwôni ré a men.»

⁵ Menba, mana wo derômaraj a bi wo ené geli ré dî têri pôn bô cér a men, pôn sa terare a men hen ay kôbri woj gusurô ta si derômaraj,

⁶ aj dusu yiri naj hini Emen woj ôbi merê naj kwini wo dî derômaraj men, sa terare men, cér a men naj anja kêm ka yi bôrji a hen a men kôl iyôn ba:

«Are bay ka hen a sa haw hen a men dîba, a yé dé dé a sôj ré nij.»

⁷ Men, ôbi hô kôl iyôn ba: «Kirija mana wo jôgij jurgem a ibé burujju tori na: Emen a deré kibi gengé wori wo na yi naj kini uwôbêri wo ôbi na kôlij bay jé kari kaj bay kibri hen iyôn.»

⁸ Tôo kwôni wo ené toy ôm derômaraj a hen hô kôlen iyôn ba:

«Ô enge môni magtubu to bôlij to yi kôbi mana wo dî têri pôn bô cér a men, pôn sa terare a men hen.»

⁹ Menba, en ô ligi mana bi wo hen aj en engereri ré ben môni magtubu hende to hen. Menba, ôbi kôlen iyôn ba:

«Enge ju ôm. Hende a uyê kem a mega timne iyôn nijba, kirija bij bôôm menba, a payré dengôm.»

¹⁰ Menba, kirija en enge magtubu hende to hen kôbri a ôm menba, hende uyê keben a mega timne iyôn nijba, kirija bij bôn a na, payré dengôm naj dapêre.

¹¹ Menba, bay hô kôlen a kôl iyôn ba:

«Hô ju ô kôlij bijé kwôlo Emen na kôl diré lê naj tô yê bijé kwône men, emê iyére to gay gay a men, kibi yê bijé gay gay men, naj kilmérji a men hen.»

11

Bay deré kwôlê wo Emen ka wôo hen

¹ Menba, bay ben gurô wo yêngi woj jé are aj kôlen iyôn ba: «Ô ju ô jé *iyéy Emen men, kini bê kwôbe men, ju dêse bijé kaj bay tibé Emen ka mô ya hen a men.»

² Nijba, derô haba ba, ju dî ba, dîba ju jé ré wôsa Emen dî bij na bay henêri ré hen. Aj sa iyére to yi naj jengêre hen na, bay a

dirêre lijn têrijn kwôy geserê tôre pôrbu kibi wôô.

³ Men bô geserê bi wo tôre pôrbu kibi wôô hen na, na jonn nann bay derê kwôlê wupnê wôô ka a tôbê bargay karn mimé yirji a ann a uwôlijn béré kwôlê wupnê bijn bijné.»

⁴ «Bay derê kwôlê wupnê bay ka wôô hen na, ðebiji tumô Kelma Emen wonn ôbi sa bijné kêm ka sa terare a nà hen men, bay yi mega gurô wo bay uwôgeri olibiyé kwo wôô hen men, mega jelgare ton teré lampa to wôô hen a men.

⁵ Bay derê kwôlê wupnê bay ka hen na, hena kwôni ré kôl ðiré liji habré ba, tare a sé kibriji a uwoyéri deré. Na hen iyôn a bay ré deré kwôni wo gey liji habré hen.

⁶ Wulê wo bay a uwôlijn béré woji bi wo hen na, bay nann néé wonn jôrijn emen uwôngé men, kwo a lê kam bilijn kwôbe hen men, kwonn béé habré wo gay gay bi ré gelijn tu bijné gusijn mega wo bôrji gey a men.»

⁷ «Ann kirijna bay uwôl béré woji bi wo hen kô nijn na, tanare a so bô iyom wo ðogi a sa lê kumbul nann ci ann hende a deréji.

⁸ Ann kwogelérji a yé kirijn ka bô iyére to bay na bérijn Kelma woji ya sa gurô tagelê hen. Sa iyére hende to hen na, bay gengere môn *Sodôm nann Ejipt.

⁹ Kwogelérji bi wo hen na, kwône tô yê bijné men, tô

môn wo bijné men, bijné nann kibi kwôlê woji wo gay gay hen a men, bay a era kêm sa gelé kwôy wulê subu nann kwari ann bay a geyé bi kwôni ré emji ré.

¹⁰ Bijné ka sa terare a na kêm a sêji peré wôsa bay derê kwôlo Emen bay ka wôô hen ré ma nijn. Bay a lê yi deré men, bay birijn are perérji a a men, wô wo bay na ré gelijn tu bijné gusijn gann.

¹¹ Kirijna wulê wo subu nann kwari bi wo hen kô nijn na, Emen hô biji bul wonn merê tu genn bôrji a ann bay hô béré ann hena ta. Bijné kêm ka gelji tô béré woji bi wo hen na, kemnare liji damann.

¹² Kirijna bay hena ta hen iyôn menba, bay toy tôô kwôni ôm dami derômarann a kôlji iyôn ba: <Dayange ta na.> Menba, bay ðay ta peré kirijn ka geri tu bay bareji a.

¹³ Kirijn bay ka hen na, terare yebagijn damann. Ann iyére mô môj kene a menba, pôn tijn peré sa bô iyére to dami hende to hen a. Terare hende to yebagijn hen duu bijné dubu jurgem ann tôrji wo baa hen kemnare liji damann ann bay ay kibi Emen wo derômarann a.»

¹⁴ Haw hen bô emê wo jôgijn wôô di jô nijn, berenge dô kwo jôgijn subu era hen ya.

Burunju to jôgijn jurgem to bay ibe

¹⁵ Cêgi bô emê wo wôôyi bi wo hen na, *mana wo

derômaran a wo jôgij
jurgem ibe burunju tori
menba, en toy tôô bijné ôm
wujuju derômaran a kôl
iyôn ba:

«Haw hen na, emê iyére to
sa terare a nà,
na to Kelma wona Emen nan
*Krist, kwo Emen dôri
hen.

Emê iyére hende to hen a yé
nan kunu.»

¹⁶ Menba, surjê ka tôre wôô
kibi pôrbu ka mô sa gagay
kenare woji tumô Emen a
hen herinji an diji kwiniji
tôn tumôri a an tibri.

¹⁷ An kôl iyôn ba:

«Jôbi ju na Kelma Emen woj
ôbi ibé iyêrê wo mô ca
tumô, wo mô ya.

Nini lêm dosé wô kibi néé
wom wo dê kirij wo
ju day are kêkôm a
an môrij sarji a hen.

¹⁸ Tô yê bijné ka hônem
né hen bôrji na tarêji
sam a,

nijba, haw hen na, na kwom
jôbi a tarem sarji a
nij.

Men haw hen na, na Wulê
wo já jôrij kwôlê sa
bijné ka ma nij hen
men,

na kwo já têbij bay jé kam
kan bay kem hen sa
kôbri a men.

Men, na kwo já têbij sa
kôbi bijné kam kêkôm
kan kamrê nan ka
iyêrnê ka bêm kwôlê
hen men,

men na kwon mênê bijné
ka mênê sa terare hen
yôd an a men.»

¹⁹ Kirijna surjê bay ka hen
iyêl kwôlê bi wo hen iyôn
kô menba, kibi iyéy Emen to
derômaran a bôlij menba,
sunugu ton bijnare yi bô a
hen yi dan tu wolé menba,
emen wulanê men, tô bijné
ôm men, emen ône men,
terare yebagij men, garmê
herij daman a men.

12

*Iyore nan tanare to bay
uwôgere dragôn hen*

¹ Kirijna are bay ka hen
yi hen iyôn kêkôm nij
na, angan gelé ka pôni si
derômaran a. Angan gelé
bay ka hen, na iyore to bar-
gay kare na tare to tay an sêl
têere sa geserê hen. Jabga
wo bay ayê joor wo yi sare a
hen na, na têbêjne môj kibi
wôô.

² Menba, iyore hende to
hen yi kwo an ta yê. Yê bi
wo hen lere daman an hende
sôm yere.

³ Menba, en hô gel angan
gelé ka dangi si derômaran
a. Angan gelé bay ka hen na,
na tanare to habij to gelij
nan mara wo dami an sê.
Sare na jurgem nan jabga
woj kenare têb têb a men,
timpêre môj men.

⁴ Tanare hende to hen na,
dera kwa têbêjne pôn to yi
kini subu hen nan esijne
ba sa terare a nà. Menba,
hende dubu tumô iyore to ta
yê hen an kirijna hende ré dô
kema uwôl tôn nij ba, teré
ayê emê.

⁵ Menba, iyore hende to
hen yê kema wo a emê tô

yê bijné kêm nañ nées wo dê kirij hen. Kirijna hende dô kema bi wo hen uwôl tôñ menba, bay ayri lew ôrij tumô Emen a men, tumô gagay kenare wori a a men.

⁶ Menba, yori ba, ge derô gwôlê kirij ka Emen na fu sa têrji bi hende ré ô gôsij yere ya hen kwôy geserê tôre pôrbu kibi wôô.

⁷ Menba, kumbul kurij derômarañ a. Misêl mana wo derômarañ nañ manê kari sêñji nañ mara wo dami bi wo hen nañ manê kare men.

⁸ Menba, si Misêl bôyji aña dagaji aña bay uwôñ kiniji derômarañ a ré.

⁹ Aña bay daga mara wo dami bi wo hen nañ bay tôre baa nô sa terare a nâ. Mara wo dami bi wo hen a na kalaw wo cay wo na lam bijné wo bay uwôgeri Jabel men, Sidan a men hen.

¹⁰ Menba, en toy tôô kwôni ôm derômarañ a kaña a ta kôl iyôñ ba:

«Kemnêñ na wulê wo Emen gôlij nañ na nañ kunnuna nij men,

ôbi gel wo ðiré nêm lê are kêm men, dôbi a ré na ôbi sarji a men.

Nées dañ na kêm kôbi *Krista wori a wôsa ôbi daga ôbi kañgê yênêrna kwôy kwôy tumô Emen wona hen aña.

¹¹ Nijba, yênêrna bay ka hen bôy ôbi kañgê kirij bi wo hen na wô sa kibi kwôbri Kema Kwormo men,

na sa kibi kwôlo Emen wo bay dô bijn bijné hen a men.

Wôsa bay ay yirji bijn temare ðiba bay kemna ré.

¹² Iyôñ ba, kenbay ka derômarañ ken li yi derê hañge nij.

Nijba, kwonje kenbay ka sa terare a nañ ka bô cér a ka gelij gusij,

wôsa bay daga Jabel ula sarñge a aña bôri tari damañ

wô wo wulê woñ mênê wori wo ré baa ða nij hen.»

¹³ Kirijna mara wo dami bi wo na Sidan hen bô wo bay dagari ula sa terare a nâ nâ, ôbi dô sa tê iyore to na yê kema iba hen.

¹⁴ Menba, bay bijn iyore hende to hen meserêre wôô môñ kwo keré iyôñ bi ré uwôñgij kwôy bijn kirij ka Emen na fu sa têrji gengij sare derô gwôlê hen. Aña Emen a gesêre kwôy geserê tôre pôrbu kibi wôô kelañ nañ kalaw bi wo hen.

¹⁵ Kirijna ôbi uwôñ iyore hende to hen né hen iyôñ nij na, ôbi boo kam so kibri a bôy lebôd lebôd môñ kam cér iyôñ bi ré dô iyore hende to hen ôrij.

¹⁶ Nijba, terare waña aña yi kam bay ka hen cé kô jôrij sa iyore hende to hen.

¹⁷ Kirijna mara wo dami bi wo hen bô wo hende ré gôli ta nij hen iyôñ na, bôri tari damañ aña ôbi hera kurij kumbul kwôñgêre ka baa hen. Kwôñgêre bay ka hen na, na ka bi kwôlê sa tôô to

Emen a men, na bay bôô pôn sa tu kwôlê wo Jésus na yêge sari hen a men.

¹⁸ Menba, mara wo dami bi wo hen dôrijn ô dëbé kibi cér a.

13

Tanare to habij já so bô cér a

¹ Menba, en gel tanare to habij to sare jurgem nap timpére môj hen, ja so bô cér a. Añ kibi timpéri bi wo môj a hen na, jabga woñ kenare tôbijn têt têt a, men sare hende to jurgem hen na, bay dī hini woñ tiiré Emen hen pôn pôn ya.

² Tanare hende to hen na, gelij nap cerew iyôn men, tère damné gelij nap têt tanare to bay uwôgere urs hen men, kebre gelij nap kibi kwo iyôn a men. Mara wo dami bi wo hen bijn tanare to habij to gelij nap cerew hen néé men, gagay kenare men, tôô toñ emê sa kirij a men.

³ Sa tanare hende to sare jurgem hen na, sare to pôni uwôn iyare toñ temare nijba, jé hôrijn. Añ li bijné ka sa terare a na kêm tiniji ge kay añ bay bi bôrji sare a.

⁴ Men, bay ay kibi tanare to habij to gelij nap mara wo dami hen wô wo hende a ré bijn to gelij nap cerew hen néére men, bay ay kibi hende to gelij nap cerew hen kôl iyôn ba: «I a gôle ba? I a lê kumbul nap tu ba?»

⁵ Menba, hende uwon tôô toñ dijn dengôre men, toñ

tiirij Emen a men. Hende uwôn tôô toñ lij hen iyôn kwôy geserê tôre pôrbu kibi wôô,

⁶ menba, hende ay tô tiiré Emen men, tô tiiré hini men, iyére tori men, bijné kêm ka mô derômaraj a hen men,

⁷ hende uwôn tôô toñ lij kumbul nap bijné ka Emen ka sa terare a nà añ ré bôyji men, tô yê bijné ka gay gay men, tô môñ wo gay gay hen men, kibi kwôlê woji kêm na bô kôbre a men.

⁸ Añ bijné kêm ka sa terare a nà a ayê kebre nijba, bijné ka hiniji na dijn ca bô magtubu toñ merê tu geñ to Kema Kwormo wo bay na diri hen. Hiniji bi wo hen, na dijn ca kirijna tô terare na dijn ré tô hen, na bay a ayê kebre ré mera.

⁹ «Kwôni wo maari ya ba, bi toy kwôlo na kelê a hen.

¹⁰ Hena Emen na ré genge bi kwôni ré yi dangay ba, a yé dangay. A hena ôbi na ré bi bay ré diri nap yebere ba, a map temay yebere men. Na hen iyôn a bijné ka Emen ré gelé ulê bôô woji men, ayê bôô woji a men hen.»

¹¹ Menba, en hô gel tanare to dangi to timpére wôô hena sa terare a nà. Timpére bi wo wôô hen na, gelij nap kwo Kema Kwormo iyôn nijba, iyêlê a ré iyêl mega kwo tanare to habij to gelij mara wo dami hen.

¹² Hende ôrijn nap tôô toñ lij anja gay gay tu tanare to tumô hende to hen, men

hende bu bijné ka sa terare a na eren bi ré ay kibi tanare to tumô to na uwôn iyare toj temare a na jée hen men,

¹³ hende li anğan gijné gay gay men, bi tare toj lamê hena derômaran a kurij sa terare a na tu bijné a kêm a men.

¹⁴ Sa kibi anğan gijné kare bay ka hende li tumô tanare to cay hen na, hende lam bijné ka sa terare a na daman bi tôre a. An hende kôlji bay ré jebe ani dī an ré tibiji nan hini tanare to tumô to na uwôn iyay yebere toj temare an bér hen.

¹⁵ Men, hende ôrij nan tôo toj lê an bi kamrê kan jibé ka gelij nan tanare to tumô hen bi ré iyêl men, hende biri tôo bi ré derij bijné ka kan ayê kibri hen men.

¹⁶ Men, hende ay tôo bi bay ré talij bijné kêm are kôbriji wo gusurô a men kibi bisinji a a men. Bay ré talij bay yagê men, bijné ka damné men, bay upé men, bay nimré men, kam iyére men, limé a men.

¹⁷ Wulê bi wo hen na, kwôni wo anğan talê bay ka hen nan yiri a na, ôbi a nê mê kelé ani ré men, dé anğari kani gara ré a men. Anğan talê bay ka hen na, na hini tanare to gelij cerew hen men, anğan dênsê ka yi môj hene bi wo hen men.

¹⁸ Kwôni wo nan tu melênê ba, a henê tô kwôlê bi wo hen derê men, ôbi henê are ba, a henê tô anğan dênsê ka tanare hen na, na

ka gawra. Anğan dênsê bay ka hen na arew jii nan tôre jii kibi jii. (666)

14

Kema Kwormo nan bijné ka ôbi jô sarji hen

¹ Menba, en hô gel Kema Kwormo ðebu sa keram wo bay uwôgeri *Sijnôn a nan bijné dubu arew nan dubu tôre pôrbu kibi pôrbu (144 000) ka bay di hini nan hini Ibari Emen kibi bisinji a hen.

² Men, en hô toy tôo kwôni ôm derômaran a môj kam cér ka dami ka bôy iyôn men, ôm môj emen wo pôy ôm gururu hen iyôn men, tôo hende ôm dô môj bay ré di jêngê iyôn a men.

³ Bijné bay ka ðebu tumô gagay kenare wo Emen a men, tumô ari dēri ka pôrbu hen men, tumô surjê a hen a men hen na, na ka na dūbu nan Kema Kwormo sa keram wo bay uwôgeri Sijnôn hen, bay a kebé kurôn wo kôrbi. Kurôn bi wo hen na, bay a henê keberi mera dība, kwôni wo ðangi hôn né. Bijné bay ka hen na, na bay a Kema Kwormo na ré jô sarji hen.

⁴ Men, bijné bay ka hen na, na ka na yij nan yébé ré hen men, kirij kêm ka Kema Kwormo ô ya ba, bay ô nan dī men. Bay a na bijné ka tumô ka Emen na jô sarji bi ré yi kari nan ka Kema Kwormo a men hen.

⁵ Men, na bijné ka ani ka habij na nan yirji a men,

kwôlê woŋ benare naŋ kib-
riji a a men.

*Jerê kwôlo Emen wo manê
ka derômaraŋ a ka subu kôl
kwôli hen*

⁶ En gel *mana wo
derômaraŋ a wo daŋgi
uwônga ta merég derômaraŋ
a eraŋ naŋ Kwôlo Dôri wo yi
naŋ kwini hen bi dîré kôliŋ
bîné ka sa terare a nà naŋ tô
yé wo gay gay men, tô môŋ
wo gay gay men, kibi yê bîné
wo gay gay hen a men.

⁷ Aŋ ôbi kôl kaŋ a ta kôl
iyôŋ ba: «Kemnaŋge tini
Emen aŋ ken ay kibri a men,
wôsa kemnêŋ na Wulêri wo
ôbi a jôriŋ kwôlê sa bîné ka
sa terare a nà niŋ. Iyôŋ ba,
ken heram Emen woŋ ôbi dé
derômaraŋ men, sa terare
men, cér wo dami men, naŋ
hanê kam ka gay gay hen a
men hen.»

⁸ Menba, en hô gel mana
wo derômaraŋ a wo jôgiŋ
wôô so derômaraŋ a tô
kwo tumô hen aŋ kôl iyôŋ
ba: «Babilôn sa iyére dami
hende to hen mêne niŋ,
hende mêne na tiri a men
wôsa hende li aŋ têriŋ tore
toŋ yîŋare toŋ iyôŋ a tôŋ to
kwoyre mega care iyôŋ hen
gôr tô yê bîné kêŋ sa terare
a nà.»

⁹ Men, en hô gel mana wo
derômaraŋ a wo jôgiŋ subu
so tô ka wôô hen aŋ kôl kaŋ
ta kôl iyôŋ ba: «I i wo ay kibi
tanare to geliŋ naŋ cerew
iyôŋ hen naŋ aŋga bay iyege
geliŋ naŋ tu iyôŋ hen men,
dî bay tali are bisini a men
kôbri a a men hen na,

¹⁰ bô tarê wo Emen a liri
mega wo care to kwoy kwôni
iyôŋ. Bô tarê wo Emen bi wo
hen na, maŋ mega tu iyêrgê
iyôŋ. Aŋ ôbi a geliŋ gusiŋ
bô tare a men, bô puder to
bô gusiŋ bunu a hen men, tu
manê ka derômaraŋ a men,
tu Kema Kwormo a a men.

¹¹ Tare hende to a uwoyé
bîné bay ka hen na, gusôre a
yé hen iyôŋ kwôy naŋ kwini
wôsa bay tubu tanare hende
to hen naŋ aŋgaŋ jebé ka
geliŋ naŋ tu hen men, bay
talji hene sarji a a men hen
na, bay a geliŋ gusiŋ yoyre
naŋ tu tare dîba, kini derê
bul woji a naŋê.»

¹² Iyôŋ ba, kenbay ka ken
bi kwôlê sa tôô to Emen a
men, ken bi bôŋge sa Jésus
Krist a hen a men na, ken
lêŋnê tô ayê bôô woŋge a.

¹³ Men en hô toy tôô kwôni
ôm derômaraŋ a kôlen iyôŋ
ba: «Li bô magtubu a iyôŋ
ba: «Kemnêŋ na, yi derê yi
wô sa ka ma tô ayê bôô woji
a hen.» Men, Tunu toŋ hendi
bô bôre kôba, kôl iyôŋ ba:
«Yi derê yi wô sa bîné ka ma
tô jé wo Kelma hen na, bay
a derê bul wôsa jé lêreji wo
dôri kôbe tôŋji.» »

*Aŋga a sa lê bîné Wulê
wo Emen a sa jôriŋ kwôlê sa
bîné ka sa terare a nà*

¹⁴ Men, en hô gel kirij ka
geri ka bôri menba, ani geliŋ
naŋ gawra iyôŋ mô sara.
Gawra bi wo hen dôbe jabga
woŋ kenare woŋ lôr a sari
a men, fu marem wo dii a
kôbri a a men.

15 Men, en hô gel *mana wo derômaran a so bô *iyéy Emen a an kôlij kwo mô sa kirij ka geri a hen iyôn ba: «Ay marem wom ju walij kaw wôsa kaw né kô an tay walêrji nê m nij.»

16 Menba, mana wo derômaran a wo ré mô sa kirij ka geri a hen ay marem walij kaw ka sa terare a nà kêm an.

17 Menba, en hô gel mana wo derômaran a wo danganj so bô iyéy Emen a derômaran a ôbi kôba, fu marem wo dii kôbri a men.

18 Men, en hô gel mana wo derômaran a wo danganj wo ôrij nan né sa tare a hen hena kini bê kwôbe a sa uwôge kwo dibij nan marem wo dii a kôbri a hen kan a ta kôli iyôn ba: «Era ju sa wal telay tijafor to sa terare a nà wôsa né kô nij.»

19 Menba, ôbi ay marem wori eran sa walij telay tijafor hende to hen ay ôrij bê kirij uwôrêre a. Kini uwôrê telay tijafor hende to hen na, gel na bô tarê wo Emen.

20 Kirij uwôrê yê tijafor hende to hen na, yi kelan nan iyére kirijna bay uwôrere menba, na kwôbe a so fu kibi yêndê ta gêj an bôy môj kam cér iyôn ô kwôy kilomêter arew subu.

15

Manê ka derômaran a ka jurgem ka debij nan anjan

15:4 15: 4 Sé nô 15: 1

gelinare bijé gusij pôn pôn kôbri a hen

1 Menba, en hô gel ari gelé ka dami ka dê kirij derômaran a. Na manê ka derômaran a ka jurgem ka debij nan anjan gelinare bijé gusij ka jurgem kôbriji a hen. Anjan gusij bay ka hen na, bay a na gerjê bô tarê wo Emen nij.

2 Men en hô gel are sél kalala môj gaasa iyôn an yi môj tare ré lamij bô a iyôn. Men, en gel bijé ka na kan bê bôrji sa tanare men, sa anjan jebé ka gelij nan tu hen men, kan talê hene yirji a hen a men kwôy ayij joor hen na, debji sa kirij bay ka hen nan jêngê ka Emen biji hen kég kég kôbri a.

3 An bay di jêngê kebij kurôn mega kwo mana wo Emen *Moyis hen iyôn men, kebji mega kwo Kema Kwormo hen iyôn a men. Bay kebe om iyôn ba:

«Jôbi Kelma Emen won ôbi ibé iyêrê men, jé lêrem dê kirij an dô a men hen.

Ju na Kelma sa emê iyére to sa terare a nà kêm men,

jé lêrem yi nan geréri men, na tiri a men.

4 Hen ba i a kanê bêm kwôbe ba men, i a nê mê kanê ayê ke bem a men ba?

Wôsa jôbi pôn nêj ham a yé nan jêngêrem.

Na ôbi á, tô yê bijé kêm ré era tumôm a sa heramem wô jerê kwôlê

wom wo yi nap geréri hen.»

⁵ Cêgi kurôn bi wo bay kebe hen na, en hô gel kibi *iyéy Emen to derômaran a bôlij nap iyére toj dapare to bay li nap bargay toj bijpare to Emen.

⁶ Men, en gel manê ka derômaran a ka jurgem ka ré nap anğan gelinare bijné gusij kég kég kôbriji a hen so bô iyéy Emen hende to hen a. Bay tôbe bargay ka bôri terij terij yirji a men, ha tô bôriji nap arij woñ lôr a men.

⁷ Perê ari dé Emen ka pôrbu hen na, kwo pônij bijn manê ka jurgem hen bapâ gerêngê woñ lôr jurgem wo bô tarê wo Emen woñ ôbi merê nap kwini hen wiinê ta hen.

⁸ Dampare to Emen nap néé wori wôn bô iyére tori môñ gusô iyôn, an kwôni nê m sé bô a ré kwôy wo gusij to jurgem to manê bay ka hen gelij bijné hen a kôrij.

16

Ari bô tarê ka Emen ka yi bô bapâ gerêngê ka jurgem hen

¹ Menba, en hô toy tôô kwôni ô m kan a ta bô iyé Emen kôlij *manê ka derômaran a ka jurgem hen iyôn ba: «Erênge ken ô bê anğan bô tarê ka Emen ka yi bô bapâ gerêngê wo jurgem hen kêm sa terare a nâ.»

² Menba, *mana wo derômaran a wo tumô ô bê ari bô tarê ka Emen ka

yi kôbri a hen sa terare a. Menba, iyare to habij to wulbéré kirij hen li bijné ka ari talê ka tanare to habij yi yirji a hen men, ka tebe anğan jibé ka gelij nap tu hen a men.

³ Men, mana wo derômaran a wo wôoyi ô bê ari bô tarê ka Emen ka yi kôbri a hen bô cér wo dami a. Menba, kami cér wo dami bi wo hen belij kwôbe môñ kwôbri temay gawra iyôn, an anğa mô tu geñ bô cér wo dami bi wo hen a na ma kêm.

⁴ Men, mana wo derômaran a wo subi ô bê ari bô tarê ka Emen ka yi kôbri a hen bô kam cér a men, bô tô hanê kam a an bay kêm belij kwôbe.

⁵ Menba, en toy tôô mana wo derômaran a woñ ôbi sa kam hen heram Emen kôl iyôn ba: «Jôbi ju na Emen wo ju yi nap jengêrem, ju mô ca tumô, ju mô ya kwôy nap kunum men, ju na kwôni woñ derôre wôsa jerê kwôlê wom yi nap tô geréri.

⁶ Wôsa bijné ka na bi kwôbri bay kem nap bijné kam a men tôñ hen na ju bijij kwôbe bay yi. Bay lijij hen iyôn na ya.»

⁷ Menba, en toy tôô kwôni ô m si kini bê kwôbe iyôn kôl iyôn ba: «Jôbi Kelma Emen woñ ôbi ibé iyêrê, jerê kwôlê wom na kwoñ tiri men, na nap tô geréri a men.»

⁸ Mana wo derômaran a wo pôrbi ô bê ari bô tarê ka Emen ka yi kôbri hen sa tare to tay a an hende enge môñ

tare iyônɔn aɲ bi ré sôderê bijné.

⁹ Kirijna tare hende to uwoy dɛ kirijɲ hen sôderê bijné hen iyônɔn na, bay tiiré hini Emen wôsa ôbi a ré jɔɲ naɲ gusijɲ hende to hen, aɲ bay kaɲ dɛ jé lêreji wo habijɲ hen baa men, kaɲ heramê Emen a men.

¹⁰ Mana wo derômaranɲ a wo bayi ô bê ari bô tarê ka Emen ka yi kôbri a hen sa gagay kenare wo tanare to habijɲ hende to hen a menba, kirijɲ belijɲ hendu sa emê iyére to tanare to habijɲ hende to gelijɲ naɲ cerew hen aɲ bijné emnê kaɲniji wôsa bay gelijɲ gusijɲ damanɲ.

¹¹ Wo bay ré dɛ jé lêreji wo habijɲ wo bay na lêrê hen baa aɲ hen na, bay tiiré hini Emen wo derômaranɲ a wô iyare to gelji gusijɲ hen dɛ.

¹² Menba, mana wo derômaranɲ a wo jii ô bê ari bô tarê ka Emen ka yi kôbri a hen bô cér wo dami dɛ iyônɔn wo bay uwôgeri Eprat hen a, aɲ cér bi wo hen hay aɲ janijɲ geré bijn kilmé ka hena si kini sé tare iyônɔn hen ré ôrijɲ lijɲ kumbul.

¹³ Men, en gel tunu to habijɲ subu gelijɲ môɲ bira iyônɔn. To pôni so kibi mara wo dami hen men, to pôni so kibi tanare to habijɲ to gelijɲ naɲ cerew hen men, to pôni so kibi bay kibi Emen kaɲ bay benare a a men.

¹⁴ Tunu to habijɲ hende to hen hena na ligi Sidan a men, hende lêrê anɲaɲ gijné

kwôy kwôy a men. Men, hende ô ligi kilmé ka sa terare a na kêm wô dayrêji aɲ lijɲ kumbul Wulê wo dami wo Emen woɲ ôbi ibé iyêrê hen.

¹⁵ Menba, Jésu kôl iyônɔn ba: «Dɛɲge tu melênê sa yerɲge a wôsa na hera mega ôbi gemsare iyônɔn. Aɲ yi derê a yé wô sa kwôni wo mô tu geɲ aɲ, gem bargay kari dɛ aɲ bi kirijna ené hera ba, dɛrê tôbê yiri aɲ bi kwôni ré gel tôri ré men, tayre ré sa diri ré a men.»

¹⁶ Tunu to habijɲ hende to subu hen na, day kilmé ka sa terare a nà kirijɲ ka bay uwôgeji naɲ kibi hébre Harmagédôn hen.

¹⁷ Menba, mana wo derômaranɲ a wo jurgem hen ô bê ari bô tarê ka Emen ka yi kôbri a hen bô kal a ta menba, tôô kwôni ôm bô *iyéy Emen a si kini gagay kenare wori a kôl iyônɔn ba: «Na kerêri nijɲ.»

¹⁸ Menba, wulapê emen berare kirijɲ men, tôô gawré ôm men, emen ône men, terare yebagijɲ damanɲ dɛ kirijɲ a men. Kirijna Emen na dɛɲ bijné kwôy saɲ kemnêɲ hen na, kwôni gel terare yebagijɲ môɲ to na hen iyônɔn né.

¹⁹ Sa iyére to dami wayrijɲ kirijɲ subu men, sa iyére to tô yê bijné bijné mênijɲ a men. Menba, bô Emen jebri sa habré wo Babilôn iyére to dami na li hen aɲ ôbi buru hende yi kami tijadɔr bô tarê wori.

²⁰ Kirij ka hay ka kaarij derô cér a hen na, kam tun sarji men, keram bilij yi némij nap sa terare a men.

²¹ Garmê ka damné damné herij derômaraj a sa ñijé. Garmê pôn ba, né nêm némij nap pagé sugôr tôre pôrbu. Menba, ñijé tiiré hini Emen wô gusij hende dê kirij to garmê gelji hen.

17

Bay ay Babilôn sa iyére to dami hen gengij nap hendi wônijare toj têrij

¹ Menba, *mana wo derômaraj a wo pôni peré ka jurgem ka na ñu bap gerêngê kôbri a hen, era sa kôlen iyôj ba:

«Era na sa gelem jeré kwôlê wo bay a sa jeré sa sa iyére to bay ayre gengij hendi yijare toj têrij to dami. Sa iyére hende to hen yi na kibi cér wo gay gay a hen.

² Aj kilmé ka sa terare a na yijrij nap tu men, ñijé ka sa terare a na kôba, yij nap tu men, aj têrij tore hende to hen kwoyréji môj care iyôj a men.»

³ Menba, Tunu toj hendi bô bôre sa wôn bôn aj mana wo derômaraj a ôrij nap en derô gwôlê menba, en gel iyore mô sa tanare sêy a. Tanare hende to hen na, sare jurgem men, timjére môj a men. Aj hini woñ tiiré Emen gôr yere.

⁴ Iyore hende to hen na, dôbe bargay ka sêy men, hendu silim silim a men

yere. Hende elage yere nap anjap kalmare ka bay li nap lôr men, mérj wo gay gay hen men, hende ñu bap gerêngê woñ lôr wo anja habij ka gengij sa wônijare tore toj têrij hende to hen wôn ta a men.

⁵ Men, bay ñi kibi bisijne a hini wo kwôni hôn bôri ré hen. Hini bi wo hen ôm iyôj ba: «Babilôn iyére to dami, na yo bay wônijare toj têrij men, yo anja habij ka sa terare a na.»

⁶ Men, en gel iyore hende to hen yi kwôbri ñijé ka Emen ka yi nap jengêrji hen men, kwôbri ka bay na dirji wô kibi kwôlo Jêsu wo bay na dô hen men. Aj kwôbriji bi wo hen kwoyrére kiyaj kiyaj môj care iyôj.

Kirija en bôre hen iyôj menba, tunun ge kay.

⁷ Menba, mana wo derômaraj a bi wo hen kôlen iyôj ba:

«Wô mi a jeré bi tunum ge kay hen iyôj ba? Na dôrem tô kwôlo gengij sa iyore hende to hen nap kwôlo gengij sa tanare to sare jurgem nap timjére môj to hende hen bem ju toy.

⁸ Tanare to ré jeré gele hen na, na yi ya nijba, haw hen hende nap nij, nijba, tôre to cêgê na, hende a so bô iyom wo tôri nap hen aj a eré bi Emen ré mênere aj yôd. Aj ñijé ka sa terare a na ka hiniji na nap bô magtubu toj meré tu geñ a kirija Emen na ñij tô terare yeñ hen na, kirija a

sa gelé tanare hende to hen na, tiniji a geré kayê wôsa tanare hende to hen na ya, aṅ haw hen naṅ aṅ tôre to cêgê ba, a so hera hen.»

⁹ Men, mana wo derômaran a bi wo hen hô kôlen iyôṅ ba: «Bi bijné erem tô kwôlê bi wo hen dô dema bay ré henê. Wôsa sa tanare hende to jurgem hen na, na keram wo jurgem wo iyore hende to hen mô sara hen men, na kilmé ka jurgem hen a men.

¹⁰ Kilmé bay ka jurgem hen na, ka bay hen naṅ nij, aṅ kwo pôn ôm kenare baa ya men, kwo jurgem woji a baa, aṅ kirijna ôbi a so na, a sa emê kenare, nijba, ôbi a sa emê kenare hende to hen sem né.

¹¹ Tanare to na ya tumô nijba, haw naṅ nij hen na, hende a na kelma wo jôgijj marge men, na perê kilmé ka jurgem bay ka hen a a men. Aṅ kirijna hende sa so hera nij na, a erê bi Emen ré sa mênêre yôd hari nij.»

¹² «Timjé tanare hende to môj to ju gel hen na, na kilmé ka môj ka baa emê kenare tô hen. Nijba, Emen a sa biji tôô bi ré ômijj kenare naṅ tanare hende to hen pôn.

¹³ Kilmé bay ka môj hen na, ermé woji na pôn, tôô toji toṅ emê iyére men, néé woji a men na, bay dī bijn tanare hende to hen.

¹⁴ Bay a lê kumbul naṅ Kema Kwormo nijba, ôbi a bôyji wôsa na ôbi a na Dami

woṅ sa kilmé men, Dami wo damné a men. Aṅ bijné ka ôbi uwôgeji aṅ cobji aṅ na bay bôô pôn hen na, bay kôba, a biyê kumbul naṅ dī men.»

¹⁵ Menba, mana wo derômaran a bi wo hen hô kôlen iyôṅ ba: «Cér wo jeré gel hendi wônijare toṅ têrijj ré mô sara hen na, na tô yê bijné ka gay gay men, tô môj wo gay gay hen men, kibi yê wo gay gay wo sa terare a na.

¹⁶ Kwo gengijj sa timjé ka môj ka ju gel hen men, tanare hende to hen a men hen na, bay a kaṅê hendi yijare toṅ têrijj hende to hen yôd men, bay peré anṅare kêmen, bay a terê bargay yere a aṅ dere tôre senṅe men, bay a yêgerêre emê aṅ tôre wo baa ba, bay a uwoyé aṅ a men.

¹⁷ Wôsa na Emen a bijn kilmé bay ka môj hen ermé bi bay ré bijn aṅ lij anṅa ôbi gey hen. Kilmé bay ka hen daṅ kibrijj aṅ dījj tôô toji toṅ emê iyére hen bijn tanare hende to hen kwôy wo kwôlê wo Emen na kôl hen ariri ré lij.»

¹⁸ «Men, iyore hende to jeré gele hen na, na sa iyére to dami to ôm sa kilmé ka sa terare a na kêmen hen.»

18

Mênê kurijj sa Babilôn a

¹ Menba, en hô gel *mana wo derômaran a wo ôrijj naṅ tôô hen herbo tôṅ sa terare a na, aṅ dampare tori

to dami hen berare kirijî d̄an d̄an aṅ.

² Ôbi kôl naṅ t̄ori to dami kaṅ a ta kôl iyôṅ ba: «Babilôn iyére to dami mênijî, hende mênijî yôd aṅ nijî. Aṅ hende yi na kini merê tunu to habijî men, tunu to habijî to yôṅ yôṅ kôba, mô ya men, ciré mega gundu men, dunu men, ka habijî nê ka b̄ijé gey ré hen kôba, mô ya a men.

³ Yijare tore toṅ t̄erijî hende to hen kwoyré t̄o yê b̄ijé ka sa terare a nà mega care iyôṅ men, kilmé ka sa terare a nà yirijî naṅ tu men, bay jengga kôba, sa kibi yijare tore toṅ iyôṅ a t̄oṅ hende to hen na, bay uwôrijî are daman̄ hen men.»

⁴ Menba, en toy t̄ô kwôni wo d̄angi ôm derômaran̄ a kôl iyôṅ ba: «Kenbay b̄ijé kaṅê na, séṅge bôre a aṅ, wô wo ma ka lê t̄erijî tore hende to hen men, wô wo bô emê maa kurijî sarṅge a naṅ tu a men.

⁵ Wôsa t̄erijî t̄ore hende to hen dayrijî sa megare a megare a kwôy ô ta derômaran̄ a aṅ Emen erem sa ari lê kare ka habijî bay ka hen a.

⁶ Gusijî to hende na gelijî b̄ijé hen na, ken gele hen iyôṅ t̄ê hôrijî a men, habré wo hende na lijî b̄ijé hen na, ken lere d̄ê aṅ men, gwore tore to hende na j̄ep̄ care to maaji bô a b̄ijî b̄ijé hen na, ken jé bô wô bô a buru hôrijî.

⁷ Geléṅgere gusijî daman̄ aṅ bi deṅgôre ôle bôd bôd

mega hende na môrijî dô aṅ na dijî deṅgôre hen iyôṅ. Wôsa hende kôl iyôṅ ba teré na t̄ôlômne d̄iba, teré na mamne ré men, bô emê wôni ré kurijî sara ré a men.

⁸ Na ôbi á, ômp̄are men, bô emê temare naṅ kurôṅ ré sa sare a tu tare pôn nêṅ hen, wôsa bay na yi gengijî na sare. Tare kôba, a uwoyére wôsa Kelma Emen wo a jeré kwôlê sara hen na, na ôbi ibé iyêrê.»

⁹ Kilmé ka sa terare a nà, yijî yijare toṅ t̄erijî naṅ tu men, na môrji bô derê wore a a men, hen na, kirijî bay a gelé gusô tare to bay uwoyijî hen na, bay a sômê s̄ep̄ deṅgôrji b̄era b̄era kwôle.

¹⁰ Mênê wore bi wo kurijî sara hen na, lijî kemnare aṅ bay sôm d̄ibijî sêd aṅ kôl iyôṅ ba: «Mênê woṅ mi a kurijî sara gelijî hen iyôṅ ba? Ayi! Babilôn iyére to dami naṅ toṅ hende néé hen aṅa mênê ré hena sa pôn nêṅ kurijî sara yi hen ba?»

¹¹ Men, bay jengga ka sa terare a nà, kêm kôba, a sômê s̄ep̄ deṅgôrji wô aṅgan̄ gara kaji ka kwôni woṅ ôbi kelérji naṅ nijî hen.

¹² Aṅgan̄ gara kaji bay hen bay a na: lôr men, lari men, mérijî naṅ naṅ ka t̄ôrji gay gay hen men, bargay ka lêy men, ka hendi silim silim hen men, ka s̄eyi men, bargay ka d̄angi ka gay gay hen men, gurô wo t̄ori gay gay wo d̄ijé dô hen men, aṅga gay gay ka bay li naṅ kaṅ

jun hen men, ka nan gurô wo garari gan hen men, ka bay li nan musure to bay uwôgere burônj hen men, musure men, keram wo bay uwôgeri marbre hen a men.

13 Men, anğaji kan gara ka đangi na: gurô wo bay uwôgeri kanêl hen nan ka đangi men, ider men, kalmê ka bay uwôgeji *miir men, ansas men, care men, wej men, mêre to bay uwôgere blé hen men, kurman kuré men, kilbê men, gamgê men, yêndê men, pus men, limé men, gawrê ka bay eran gara hen a men.

14 Menba, bay sôm an kôlij Babilôn iyôn ba: «Anğa dôri kêm ka na mu gey uné hen mênij men, ari uné karê kêm nan anğarê ka dôri ka na mu gey hen, bay a mênê kerê yé hen an ma hô unéji ré nij yôd.»

15 Bay jengga bay ka na uwôn anğare bay ka hen an yij gawrê hen na, kemnare liji wô mênê wore bi wo hen an bay a sômnê đibij kela kelé iyôn ba:

16 «Ayi! na mênê woj mi a kurij sa iyére to dami to hen gelij hen iyôn ba? Wôsa na sa iyére to na yi môn iyore to tôbe bargay ka lêy hen iyôn men, ka hendi silim silim men, ka sêyi men, ka gararji damañ men, na tôbe anğan kalmare kan lôr men, mériñ nan jan ka gay gay hen a men.

17 Tu tare hende to pôn nêñ hen mera a ari uné karê ka kêm hen ré mênij gurôn

an hen iyôn ba?»

Menba, bay ayê gôni bato men, bay erê kergare men, ka li jé bô bato a hen men, bato to đangi to ô bisilé bô cér a hen a men na, bay kôba, đebe sêd an.

18 Menba, kirija bay gel gusô tare to uwoy iyére hende to hen na, bay ôm nan gura béd béd kôl iyôn ba: «Iyére to dami to a némij nan to na ba, ya hare ba?»

19 Menba, bay sôm sêñ dengôrji ßera ßera an kebe terare bê a sarji an kôl iyôn ba: «Ayi! iyére to dami to na a mênij yé hen ba? Na hende to bay iyéy bato kêm uwônij are sare a hende a mênij tu tare pôn mera yé hen ba?»

20 Haw hen kenbay ßijé ka derômaran lêngge yi derê wô mênê wo sa iyére hende to hen mênij nij hen. Men kenbay ßijé ka Emen men, bay jé kari men, bay kibri a men, kêm na lêngge yi derê wôsa ôbi jô kwôlê sa iyére hende to hen wô kibi habré wo hende na lêngge hen.

21 Cêgi kwôlê bi wo hen a menba, *mana wo derômaran a wo đangi woj ôbi néé era sa ay keram wo dami môn kwoñ yirij kuré iyôn an uwôl bô cér a kôl iyôn ba: «Bay a ula Babilôn iyére to dami bô cér a nan néé mega wo hen iyôn an kwôni a gelére cêgê ré kwôy nij.

22 An kwôni a toyé jêngê ré nij men, kurôn woj yi derê ré men, telére nan burunju

a emê bô Babilôn a ré nij men, kwôni a gelé bay lê anğan joriyare bôrê a ré nij men, kwôni a toyé né keram woñ yeré kuré bôrê ré nij a men.

²³ Men, kwôni a gelé tô deperere enğé bôrê ré nij men, kwôni a toyé tôô bîjé ka mô kini gerê iyére a ré nij a men, wôsa bay jengga karê na, na bay uwôyrê yirji gôlij megêrji kêm men, na mu lam bîjé nañ mesére toré a men.»

²⁴ Añ na na Babilôn a a kwôbri bay kibi Emen men, bîjé kari nañ bîjé kêm ka bay na walê tôrji sa terare a nà ré yi ya hen.

19

¹ Cêgê kwôlê bi wo hen menba, en toy tôô ôm môñ tôô kwônê bîjé iyônñ si derômarañ kôl iyônñ ba:

«Aléluya, ayênge kibi Emen wona wôsa ôbi a gôlij nañ na men, ôbi dé heramê men,

ôbi na ôbi néé a men.

² Men, jerê kwôlê wori na kwoñ tiri men, na nañ tô geréri a men

a ôbi na ré jôrij kwôlê sa hendi yipare toñ têrij to mène bîjé ka sa terare a nà nañ jé lêre bi wo iyônñgi hen,

ôbi a, Emen né di bare wô deré wo hende na duu manê kari hen.»

³ Menba, tôô hende to hen hô kôl iyônñ ba: «Aléluya, ayênge kibi Emen, wôsa gusô tay iyére to dami hende

to uwoñ hen na, a gusulé na hen iyônñ kwôy nañ kwini.»

⁴ Menba, surjê ka tôre wôô kibi pôrbu hen nañ ari dé Emen ka pôrbu a men hen cibji gubarji tumô Emen wo mô sa gagay kenare a hen añ heramiri kôl iyônñ ba: «*Amên, bi yi hen iyônñ. Aléluya, ayênge kibi Emen.»

Gwosoy kwôlo gengij sa gerê iyére to Kema Kwormo

⁵ Menba, tôô kwôni ôm si kini gagay kenare wo Emen kôl iyônñ ba:

«Ayênge kibi Emen wona kenbay manê kari kêm men,

kenbay ka damné nañ ka beray kêm ka ken kemnañ tini hen.»

⁶ Menba, en hô toy tôô kwônê bîjé hen hô ôm môñ néé kam ka dami ka bôy iyônñ men, môñ enê emen wo pôn ôm gururu hen iyônñ añ kôl iyônñ ba:

«Aléluya, ayênge kibi Emen wôsa Kelma Emen wona woñ ôbi ibé iyêrê hen gel emé iyére tori.

⁷ Iyônñ ba, na sênge peré men,

na lênge yi derê men, na heramênğeri a men, wôsa kemnênñ na wulê wo Kema Kwormo a gôrij iyére

nañ iyore to na ñan yere gemni hen.

⁸ Añ bay buru geré bi ré dôbe bargay ka sél terij añ enné bid bid hen.»

Bargay bay ka hen na, na anɔa dôri ka bijné ka Emen li hen.

⁹ Menba, mana wo derômaran wo pônî kôlen iyôn ba:

«Li bô magtubu a kôl iyôn ba: <Bijné ka bay uwôgeji bi ré era kini gerê iyére to Kema Kwormo hende to hen na, yirji a sa dôrji.> »

Men, ôbi hô kôlen iyôn ba, kwôlo dîré kôlen hen na, ré na kwôlê woɲ tiri wo Emen bi a ré kelê hen.

¹⁰ Kirijna en toy hen iyôn menba, en cubu guban tumôri a bi ené tibri menba, ôbi kôlen iyôn ba:

«Tebe Emen, dîba, ju teben nôbi ré wôsa nôbi kôba, ena mana wo Emen môɲ jôbi naɲ yênem ka dëbu geraɲ sa kwôlo Jésus na yêge sari hen men.»

Na tu kwôlê bi wo hen a na bijn bay kibi Emen néérji hen a men.

Kwôlo gengin sa kwo day henda wo bôri hen

¹¹ Derômaran bôlip menba, en gel henda wo bôri dëbu ya kwôni wo mô sari a hen na, bay uwôgeri ôbi bôpôn men, gawra woɲ tiri a men. Na kwôni wo jô kwôlê men, li kumbul naɲ kini a men.

¹² Tiri enné môɲ kôli tare iyôn men, tôbe jabga woɲ kenare kwône sari a men, bay dî hini wo kwôni hôn né hen aɲ na ôbi pôn nêɲ hari a henê hen sari a men,

¹³ ôbi dôbe bargay ka dami ka bay dôbe a bô

kwôbe a men, aɲ hini ôm «Kwôlo Emen» a men.

¹⁴ Aɲ bay kumbul ka derômaran ka tôbe bargay ka lêy ka bôserê kan kan dayji sa yêndê ka bôserê aɲ ôriɲ tôri a.

¹⁵ Men, yebere to dîi si kibri a aɲ na naɲ yebere hende to hen, a ôbi ré sêɲ tô yê bijné hen men, ôbi a emêji naɲ tôô to dami men, ôbi a dîrêji môɲ bay dôriɲ yê gurô uwôriɲ kamni wô lip care iyôn. Ôbi bi wo hen iyôn a gelê wo bô Emen woɲ ôbi ibé iyêrê hen ré tari damaɲ sarji a.

¹⁶ Bay dî hini yi bargay kari a men, bilpéri a a men, kôl iyôn ba: «Dami wo damné men, Dami wo kilmé a men.»

¹⁷ Menba, en hô gel mana wo derômaran wo daɲgi dëbu sa tare a aɲ uwôgera ciré kêm ka uwônge ta derômaran a hen aɲ kôlji naɲ tôri to dami kôl iyôn ba: «Eranɲe ken sa ôm geserê wo dami wo Emen li hen.

¹⁸ Eranɲe ken sa ôm temay kilmé men, temay bay kumbul naɲ bay sarji men, temay yêndê naɲ bay dayêrji men, temay bijné kêm men, temay kam iyére men, temay limé men, temay bijné ka damné naɲ temay ka beray a men.»

¹⁹ Menba, en gel tanare to habiɲ to geliɲ naɲ cerew hende to hen naɲ kilmé ka sa terare a na dayrê asgarpé kaji bi ciré lip kumbul naɲ kwo mô sa henda wo bôri a hen naɲ asgarpé kari.

20 Menba, kwo mô sa henda wo bôri a hen naŋ asgarjê kari bôyji tanare to habiŋ hende to hen naŋ *ôbi kibi Emen woŋ ôbi benare hen. Ôbi na li ginê ture a aŋ na lamij bîjé ka ari talê ka tanare hende to hen yirji a hen men, na liji aŋ bay tebe ari jibé ka gelij naŋ tu hen a men hen. Kirijna bay bôyji tanare hende to hen naŋ ôbi kibi Emen woŋ ôbi benare hen a men na, bay biji geŋ bô tare a. Tare hende to hen yi môŋ kam cér iyôŋ men, uwoy damaŋ mega puder toŋ tay bunu to lurij hen iyôŋ a men.

21 Asgarjê ka tanare to habiŋ hende to hen na, kwo mô sa henda wo bôri a hen derji kaŋ kô naŋ yeberere to si kibri a hen. Aŋ ciré kêm sa daŋ ôm temayriji uwiyrê.

20

Kwôlo gengij sa elê wo dubu hen

¹ Menba, en gel *mana wo derômaraŋ a herbo tôŋ sa terare a nà. Ôbi bu lakêêlê kaŋ belê kibi iyom wo tôri naŋ hen naŋ gangi musure to dami kôbri a.

² Aŋ ôbi ô beré mara wo dami wo na kalaw wo cay wo na Jabal men, Sidan a men hen, harêri naŋ gangi musure to dami hende to hen bi ré yi hen iyôŋ kwôy elê dubu.

³ Kirijna mana wo derômaraŋ bi wo hen harêri hen iyôŋ menba, ayri uwôl bô iyom wo tôri naŋ bi wo

hen a, aŋ lugu kibri: aŋ surij perêd perêd ta dîba, ré hô ô lamê bîjé ka sa terare a nà ré nij kwôy wo elê bi wo dubu hen a kerê. Menba, bay a derari ula ta sem iyôŋ mera.

⁴ Cêgê menba, en gel gagay kenare kwônê. Aŋ bîjé ka mô sara hen na, Emen biji tôô bi ré jôrij kwôlê sa bîjé. Men, en gel tini bîjé ka Emen ka bay na walê tôrji kaa wô wo bay na na, bay bôô pôn sa kwôlo Jésus na yêge sari biji hen men, sa kwôlo Emen a a men hen. Men, wô tibé wo bay na kaŋ tibé tanare to habiŋ hende to gelij naŋ cerew hen naŋ aŋgaŋ jebé ka gelij, naŋ tu iyôŋ hen men, wô kaŋé wo bay na kaŋ aŋgaŋ talê kare kibi bisinji a men, kôbriji a a men hen. Aŋ bîjé bay ka hen bér aŋ a emêji iyére naŋ *Krist kwôy elê dubu.

⁵ Bay a na bîjé ka ji si kampê tumô aŋ tô ka baa hen na, elê wo dubu a kerê pa dema bay ré jê sé kampê tô.

⁶ Bîjé bay ka ji si kampê tumô hen na, terê kibi yi wô sarji wôsa bay yi naŋ jengêrji men, yi derê yi wô sarji a men aŋ temare to têê wôô a derêji ré nij men, bay a yé bay bê kwôbe tumô Emen a men, tumô Jésus Krist a men, bay a emê iyére naŋ Krist, kwo Emen dôri hen a men kwôy elê dubu.

Gerjé kumbul

⁷ Kirijna elê wo dubu bi wo hen kô nij na, bay a dera Sidan beseréri ulê ta sem.

⁸ Añ ôbi a erê wô lamê tô yê bijné ka sa terare a na kêm. Tô yê bijné bay ka hen na, bay uwôgeji Gôg nañ Magôg añ dayraji bi bay ré ô kumbul uné Emen. Bijné bay ka hen kwône môñ hal wo kibi cér a iyônj.

⁹ En gel bijné bay ka hen wubo nañ kirij kirij sa terare a nà sa mér kini merê bijné ka Emen nañ iyére to ôbi geyre hen ta. Menba, tare hena derômarañ a sa uwoyréji duu gerêd añ.

¹⁰ Kwo Sidan wo na lam bijné hen na, bay biri uwôl bô tare to yi môñ kam cér iyônj añ uwoy mega puder toñ tay bunu to lurij hen iyônj a men. Bay uwôli na bô iyom wo tôri nañ wo bay na bijn tanare to habij na nañ *ôbi kibi Emen woñ ôbi benare hen ya hen. Añ bay a gelij gusij hen iyônj kwôy nañ kwiniji.

Gerjé jerê kwôlê

¹¹ Menba, en gel gagay kenare wo dami wo bôri terij añ kwôni mô sara. Men, en hô gel sa terare nañ derômarañ gerji wolé kelañ nañ dî añ kwôni a geléji cêgé ré nij.

¹² Menba, en hô gel damné nañ ka beray ka na ma hen ðebiji tumô gagay kenare bi wo hen a. Menba, kwôni pôl magtubu nañ kwônêre men, kwo ðañgi bôl magtubu to na toñ merê tu gep. Kirijna

magtubu hende to hen pôlij hen iyônj nij na, Emen jô kwôlê nañ geréri sa bijné ka na ma a hen nañ jé lêreji, jé lêreji mega wo na li bô magtubu hende to hen a iyônj.

¹³ Bijné ka cér na pôrji hen soji men, ka sa iyé temare a hen soji kêm a men añ bay jô kwôlê sarji a nañ jé lêreji, jé lêreji.

¹⁴ Menba, bay bi si temare nañ sa iyére tore kêm bô tare to woli hende to hen, añ na hende a na temare toñ têe wôe hende.

¹⁵ Men, kwôni wo hini nañ bô magtubu toñ merê tu gep hende to hen a na, bay a ulêri bô tare hende to hen a a men.

21

Derômarañ to kôrbi nañ sa terare to kôrbi

¹ Menba, en gel derômarañ to kôrbi nañ terare to kôrbi wôsa derômarañ to tumô hen nañ terare to tumô hen nañ nij men, cér kôba, nañ a men.

² Men, en gel iyére to yi nañ jengêre to na Jérusalêm to kôrbi to hena derômarañ a ligi Emen a hen herbo tôñ. Hende pana yere mega temale panij yere teré ôrij kurô iyônj.

³ Menba, en toy tôe kwôni ôm kañ a ta si kini gagay kenare iyônj kôl iyônj ba: «Gelênge haw hen kirij ka Emen a môrij hen na, na perê gawré nij. Ôbi a merê nañ ci men, bay a yé bijné kari men, Emen nañ yiri a

baa nap ci men, ôbi a yé Emen woji a men.

⁴ Ap ôbi a merê cémé tirji a men, temare a derji ré nij men, bô emê temare a napê men, sômê a napê men, bô emê a napê a men, wôsa anga cay kêm di jô nij.»

⁵ Menba, kwo mô sa gagay kenare a hen kôl iyôn ba: «Gelêngge haw hen en gase are kêm na kôrbi nij.» Menba ôbi hô kôl iyôn ba: «Li kwôlê bi wo hen bô mag-tubu wôsa na tu kwôlê men, na kwôlê woñ bê bôô sara a men.»

⁶ Menba, ôbi hô kôlen a iyôn ba:

«Are kêm lij kô nij wôsa ena kwo tumô men, kwo cêgê men, ena kwoñ ôbi ayê tô are men, ôbi deré kibriji a men. Ap kwôni wo kam diri ba, bi era na biri senge bi yi. Kam bay ka hen na, na hanê kam kap merê tu geñ.

⁷ Ap na i i wo ay joor ba, na biri are bay ka hen. Na yé Emen wori men, ôbi a yé keman men.

⁸ Nijba, bay harê men, bay herê cêgê men, bay lê angap bôd bôd iyôn a tôn hen men, bay deré bijné men, bay yijare top têrij men, misijné men, bay tibére kamrê nap bay benare kêm a men na, kini merêrji na bô tare to woli a nap bô gusô pudur a mega to lurij bô bunu a hen ap a hende a na temare top têt wôd hende.»

Kwôli Jérusalêm to kôrbi

⁹ Menba, *mana wo derômaran a wo pôni perê

ka jurgem ka na bu baja gerêngê wo angap gelinare gusij ka Emen kôbriji a hen, kôlen iyôn ba:

«Era na gelem môni temale to kurôre na Kema Kwormo hen.»

¹⁰ Menba, Tunu top hendi bô bôre wôn bôn ap mana wo derômaran a bi wo hen ôrij nap en sa keram wo yêngi a ta ap gelen Jérusalêm iyére to yi nap jengêre to hena ligi Emen a herbo tôn hen.

¹¹ Iyére hende to hen na, dampare to Emen enné bid bid ya môñ jerew wo dôri wo bay uwôgeri *jaspe hen men, sél kalala môñ gaasa iyôn a men.

¹² Men, bay ay sare ta nap haba woñ gerem wo kan a ta men, dengel a men. Men, bay dî kibi geré môj kibi wôd ap *manê ka derômaran a debu pôn pôn kibi a men, kibi geré bi wo môj kibi wôd hen na, bay dî hini tô môñ wo *Israyêl wo môj kibi wôd hen ya a men.

¹³ Kibi geré bi wo môj kibi wôd hen na, bay dîri subu subu kwa haba woñ gerem bi wo pôrbu hen. Subu si tô emen men, subu si kini kurinare tare men, subu sa kôbi gusurô men, subu sa kôbi maa a men.

¹⁴ Men, bay dî tô haba woñ gerem bi wo hen nap keram môj kibi wôd ap bay dî hini bay jé ka Kema Kwormo ka môj kibi wôd hen têt têt a sara.

15 Mana wo derômaran a bi wo kôlen kwôlê bi wo hen bu gurô wou lôr wou gengij are kôbri a bi dîré gengij iyére hende to hen men, gengij kibi geré bi wo môj kibi wôô hen men, gengij haba wou gerem wo bay ay sara hen a men.

16 Mana wo derômaran bi wo hen genge tibi iyére hende to pôrbu hen an hende hen némij kêm: yêngêre men, wolére men, yêngêre wo tay a men na, kilométer dubu wôô nan arew wôô (2200 km).

17 Menba, mana wo derômaran a bi wo hen genge yêngê haba wo tay mega wo bay gengerij gan gan hen an na mêter tôre jii kibi bay (65 m).

18 Haba wou gerem bi wo hen na, bay dîri nan keram wo bay uwôgeri jaspe hen. Kwo iyére hende to hen ba, bay dère nan lôr wou kij wo sél kalala môj gaasa iyôn hen.

19 Men, bay yêlê tô haba wou gerem bi wo hen nan keram wo diderê wo gay gay. Keram wo dôri wo tumô wo bay dijn tôri hen ba, bay uwôgeri jaspe, kwo wôôyi ba, bay uwôgeri *sapir, kwo subi ba, bay uwôgeri agat men, kwo pôrbi ba, bay uwôgeri emerad men,

20 kwo bayi ba, bay uwôgeri onisk men, kwo jii ba, bay uwôgeri sarduwan men, kwo jurgem ba, bay uwôgeri kasolit men, kwo marge ba, bay uwôgeri

*béril men kwo dengêse ba, bay uwôgeri topaj men, kwo môj ba, bay uwôgeri kraso peras men, kwo môj kibi pôn ba, bay uwôgeri turkwaw men, kwo môj kibi wôôyi ba, bay uwôgeri amétist men.

21 Kibi geré bi wo môj kibi wôô hen na, bay li pôn pôn kêm nan mérij wo diderê diderê môj kibi wôô hen iyôn a men. Tô geré wo karij perê iyére hende to hen ba, bay liji nan lôr wou kij wo sél kalala môj gaasa iyôn hen men.

22 En kôbe kirij nijba, en gel *iyéy Emen bô iyére hende to hen a ré, wôsa Kelma Emen wou ôbi ibé iyêrê hen nan yiri hen men, Kema Kwormo a men a gasé iyéy Emen hende to hen nij.

23 Men, tare nan geserê berare kirij sa iyére hende to hen a ré nij, wôsa dampare to Emen nan to Kema Kwormo a berarê ya.

24 An bijné ka sa terare a nà kêm ô na tô kirij ka perangi bay ka hen men, kilmé ka sa terare a nà kôba, a eran nan dampare toji ya men.

25 Kibi geré wo sa iyére hende to hen a bôlij yé senge yôd dîba, a ligij né wôsa yoyre nan ya nij.

26 Bijné ka sa terare a nà a eran nan dampare toji men, hini emê woji a men ya.

27 Bô iyére hende to hen na, anga *kagemî men, bay lêrê anga yi gelé ré hen, nan bay benare a sé a bô a ré, nijba, na bijné ka hiniji yi bô

magtubu toj merê tu gej to
Kema Kwormo hen a sé bô
mera.

22

1 Menba, *mana wo
derômaran a bi wo hen
gelen kami cér woj ôbi bij
bijé merê tu gej hen so si
ligi gagay kenare wo Emen
a nan kwo Kema Kwormo a
an kam bay ka hen sél kalala
môj gaasa iyônj.

2 An geré wo perê iyére
hende to hen a na, kam cér
bi wo hen ge ya. An gurô
woj ôbi bij bijé merê tu
gej hen si si kwonjé cér wo
si na men, si hen men. Gurô
bi wo hen na, elê pôn ba, yê
tê môj kibi wôô an gel wo
ré yê nan geserê geserê. An
maari na hana wo a berarê
tô yê bijé ka sa terare a na.

3 Bô iyére hende to hen a
na, ani kani ka Emen tòm ba,
a nanê ya.

Gagay kenare wo Emen
nan kwo Kema Kwormo a yé
ya, an manê kari a herameri
men,

4 bay a gelé tiri men, hini
a dîj kibi bisinji a a men.

5 Kirij bay ka hen na,
yoyre a nanê men, kwôni a
ôrij doy lampa nan tare to
tayi ré nij. Wôsa Kelma
Emen bi a berarê kirij an
bay a emê iyére nan kwiniji.

Kwôli hera wo Jésus

6 Menba, mana wo
derômaran a bi wo hen hô
kôlen iyônj ba:

«Kwôlê bi wo en kôlen hen
na, na tu kwôlê men, na
kwonj bê bôô sara a men,
wôsa na Kelma Emen a bê

kwôlê bi wo hen kibi bay
kibri a nan geré wo Tini
men, na ôbi a jo mana wori
wo derômaran a bi ré sa
kôlij manê kari kwôli anja
ré era hen men.»

7 Menba, Jésus kôl iyônj ba:
«Na hera hen ya. An bijé ka
ré bi kwôlê sa kwôli anja ré
era hen ka yi bô magtubu a
hen na, yirji ré sa dôrji.»

8 Nôbi Ja a toyé kwôlê bi
wo hen nan man men, en
gel are bay ka hen nan tun
a men an kirijna en toy men,
gel a men hen iyônj na, en
jubu guban tumô mana wo
derômaran a bi wo gelen are
bay ka hen, bi ené tibéri,

9 nijba, ôbi kôlen iyônj ba:
«Tebe Emen, dîba, ju
teben nôbi ré, wôsa nôbi
kôba, ena mana mega jôbi
iyônj men, mega kwo yênem
kan bay kibi Emen men,
mega bijé kêm ka bi kwôlê
sa kwôlo yi bô magtubu a
hen a men hen.»

10 Menba, ôbi hô kôlen a
iyônj ba:

«Kwôli anja na yi kini
uwôbêrji a ka Emen yêge
sarji bem hen na, ju uwôbe
mera ré, wôsa wulêrji baa
da nij.

11 An kwôni woj ôbi lê
habrê ba, bi li habrê wori
bi wo hen daman a hari nij
men, kwonj ôbi bô hendé ba,
bi li bô hendé wori bi wo
hen daman a hari nij a men.
Nijba, kwo li anja dôri ba,
bi li derê wori bi wo hen
daman hari men, kwo bôri
bôré ba, bi bô bôré wori bi
wo hen ô tumô tumô men.»

¹² Menba, Jésu kôl iyôn ba: «Na hera hen ya. Añ na erañ nap anğan têbê sa kôbi bijné pôn pôn kêm nap jé lêreji jé lêreji.

¹³ Ena kwo tumô men, kwo cêgê men, ena kwoñ ôbi ayê tô are men, ôbi deré kibriji a men.»

¹⁴ Bijné ka pul bargay kaji sél bi ciré sijn bô iyére hende to hen si kibi geré añ bi ciré uwônijn geré ômijn yê gurô woñ merê tu geñ hen na, yirji a sa dôrji.

¹⁵ Nijnba, bijné ka yi môñ garê iyôn hen men, misijné men, bay yijnare toñ têrij men, bay deré bijné men, bay tibére kamrê men, bay benare a men na, bay kêm a baa nô.

¹⁶ «Na nôbi Jésu a jé mana wupê wo derômarañ a bi ré era sa kôlij bijné ka bô églispê kwôlê bi wo hen. Na nôbi bi a na *kunga kelma Dabid men, ena telabo a men hen.»

¹⁷ Tunu toñ hendi bô bôrê nap tami Kema Kwormo kôl iyôn ba: «Hera ham.»

Kwôni wo toy kwôlê bi wo hen ba, bi kôl: «Hera ham»

nijn men.

Añ kwôni wo kam diri ba, bi era sa yi kam kañ merê tu geñ. Kam bay ka hen na, na biri na senje dîba, ôbi a kelé ré.

Gerjé kwôlê

¹⁸ Nôbi Ja na kelênge ca ken toy, i i wo toy kwôlê wo yi bô magtubu to nà, kwo gengijn sa anga a era hen aja ré uwôl kam kwori sara na, Emen a bé bô emê wo gay gay a kuriñ sari a, mega wo na kôlij bô magtubu a hen iyôn.

¹⁹ Men, kwôni wo mène kwa kwôlê bi wo yi bô magtubu to nà, kwo gengijn sa anga a era hen na, Emen a jôri yê gurô woñ merê tu geñ bi wo hen men, a jôri sé bô iyére to yi nap jengêre to bay na kôl kwôlê bô magtubu a hen a men.

²⁰ Kwo dô kwôlê bi wo kêm hen na na, kôl iyôn ba: «Na tiri, na hera hen ya.»

*Amên bi yi gelijn hen iyôn, Kelma Jésu hera ham.

²¹ Bi bô derê wo Kelma Jésu baa nap ken kêm.